

НИКОЛАЙ РАЙНОВ
ПРИКАЗКИ ОТ ЦЯЛ СВЯТ

chitanka.info

ВАСИЛИСА ХУБАВИЦА

РУСКА ПРИКАЗКА

В един далечен град на едно далечно царство живеел един търговец с жена си. Те си имали само едно дете — много хубаво момиче, по име Василиса.

Когато Василиса станала на осем години, майка ѝ се разболяла. Тя рекла на мъжа си:

— Тежка е моята болест. Не ми се вярва да оздравея. Повикай дъщеря ни — да я целуна за последен път и да ѝ кажа нещо.

Когато дошла Василиса, майка ѝ рекла:

— Чуй, дъще, какво ще ти кажа и го запомни. Аз ще умра. Заедно с майчината си благословия ти оставям и тая кукла. Дръж я всякога при себе си, недей я показва никому и ако те сполети някакво нещастие, запитай я: тя ще те научи какво да направиш. Нека тая кукла ти бъде вместо майка.

Като рекла това, майката прегърнала момичето, целунала го и издъхнала.

Мъжът оплаквал дълго жена си, но накрай решил да се ожени. Понеже бил и богат, и добър, па и още млад, много моми и вдовици искали да се омъжат за него. А на него от всички най-много му харесала една вдовица и той решил да избере нея.

Вдовицата била вече на години и имала две дъщери, малко поголеми от Василиса. Всички нейни познати я хвалели, че е добра майка и умела домакиня. Търговецът се оженил за нея. Но той се излъгал в надеждите си: жена му не могла да обикне завареницата си.

Защо я не обичала тя? Защото Василиса била най-хубавото момиче в оня град. Мащехата и доведените дъщери се пукали от завист. Те се карали постоянно с нея, хокалй я, принуждавали я да върши най-тежката работа, биели я. Те си мислели, че като я претоварят с работа, момата ще отслабне и ще погрознее; горещото слънце и вятърът ще опърлят кожата ѝ и ще я изсушат: Василиса ще стане по-грозна от тях.

Но не станало тъй, както те се надявали. Момичето не само не погрознявало, но ставало от ден на ден все по-хубаво и по-хубаво. А доведените дъщери от ден на ден погрознявали, макар че не вършели нищо, а се излежавали или седели със скръстени ръце. Те ставали все по-сухи и по-слаби, кожата им чернеела, лицето им повяхвало, защото ги гризела завистта.

А защо Василиса хубавеела? Защото ѝ помагала куклата. Ако не била тя, момичето не би могло никога да свърши тежката работа, колкото и да се труди. Но куклата я утешавала, съветвала я да търпи и да работи и я отменявала в най-трудните неща. За да съсипе своята завареница от работа и безсъние, мащехата ѝ давала вечер цял куп вълна — да я извлачи и изпреде. Куклата казвала на Василиса да си легне и да остави вълната при нея. На сутринта всичката вълна бивала изпредена много тънко — като на машина. Друг път мащехата ще накара момичето да изрони за една нощ цяла кола царевица. И тая работа свършвала куклата, а Василиса си спяла. Мащехата и доведените дъщери не знаели, че завареницата си има такава добра помощница. Куклата помагала на Василиса и в прането, и в готвенето, и в нареждането на къщата, като ѝ казвала кое как да направи и сама вършела най-тежката работа.

Тъй минали няколко години.

Василиса порасла. Станала мома за женене. Всички момци от града се изредили да я искат, а за доведените моми никой не попитвал. Мащехата, ядосана от това, казвала на годещниците:

— Какво сте се развикали: „Василиса, та Василиса?“ Само Василиса ли е мома в тая къща? Додето не омъжа двете други, не ще я дам никому.

И като не можела да си изкара яда на годещарите, тя почвала да крещи на Василиса и да я бие.

Един ден търговецът заминал по работа в друго царство. На тръгване казал на жена си:

— Виждам, че и ти, и дъщерите ти сте отслабнали. Ще бъде добре да прекарате два-три месеца край гората. Като летувате там, ще се поправите. Наел съм ви една къща: отидете там.

Още същия ден мащехата се пренесла с момите в къщата край гората. А сред тая гора имало поляна. На поляната се издигала хижа,

дето живеела вещица-човекоядка. Тя не пускала никого да се приближи до поляната. Вести ли се човек, изяждала го.

Мащехата знаела това. Тя пращала Василиса в гората — кога за дърва, кога за гъби, кога за ягоди — дано я разкъса вещицата. Но момата се връщала винаги здрава и жива: куклата я учела откъде да мине, за да я не види вещицата.

Тогава мащехата решила да направи друго нещо, за да погуби завареницата си. Тя дала една вечер на трите моми работа и им заповядала да я свършат, па тогава да си легнат. По-голямата си дъщеря накарала да плете дантели, по-малката — чорапи, а на Василиса дала да шие дрехи. После угасила лампата, като оставила да свети само една свещица, колкото да могат момите да виждат в ръцете си, и си легнала.

Момите се заловили за работа. Но по едно време свещта почнала да пуши. Една от доведените дъщери се навела уж да ѝ почисти фитила и нарочно я угасила.

— Какво ще правим сега? — викнали двете доведени дъщери. — Ако си не свършим работата, мама ще ни бие. А на тъмно как ще работим? Някоя от нас трябва да отиде да поиска огън от вещицата.

— Който е угасил свещта, той трябва да отиде да поиска — рекла Василиса.

— Аз виждам и на тъмно — казала момата, която плетяла дантели. — Мене ми светят иглите.

— И мене ми светят моите игли — обадила се оная, която плела чорапи. — Аз няма да вървя. Нека върви Василиса.

— Да, да, Василиса — викнала и другата мома. — Тя да върви. И те станали, изтласкали Василиса от стаята и заключили след нея. Момата си отишла в своята стаичка, дала на куклата си да вечеря и ѝ казала:

— Мила кукличко, пращат ме при вещицата за огън. Що да правя? Няма ли вещицата да ме изяде?

— Не бой се! — казала куклата. — Върви, дете те пращат, но вземи и мене! Додето съм с тебе аз, нищо лошо не ще ти се случи.

Василиса турила куклата в джоба си и тръгнала през тъмната гора.

Дълго вървяла тя. По едно време се уплашила. Цяла се разтреперала. Спряла се. Изведнъж пред нея минал конник, който препускал

коня си. Той бил облечен в бели дрехи. Бял бил и конят му. Без да погледне момата, конникът отлетял през гората. Почнало да се разсъмва.

Василиса тръгнала по-нататък. Втори конник минал пред нея, облечен в червени дрехи, яхнал червен кон. И той препускал, без да я погледне. Изгряло слънцето.

Момата продължила пътя си. Тя вървяла тъй и денем, и нощем. Чак привечер на втория ден стигнала до поляната, дето се издигала къщицата на вещицата. Стоборът на хижата бил от човешки кости. Навръх всеки кол имало по един човешки череп. Вратата била подпряна от човешки нозе, а вместо брава имало отворена човешка челюст.

Василиса замръзнала от страх, като видяла това. Тя се спряла и нозете ѝ се сковали: не можела да пристъпи по-натам. Изведнъж пристигнал трети конник. Той бил облечен в черни дрехи и яздел черен кон. Като стигнал до вратата, изчезнал, сякаш потънал подземи.

Стъмнило се. Но скоро след това очите на всички черепи по оградата почнали да светят и цялата поляна блеснала, като че ли е ден. Василиса се уплашила още повече, но нямало къде да се скрие, та останала сред поляната. Не се минало много и дървесата почнали да се клатят, макар че нямало вятър. Листата зашумели, а колкото сухи пръчки имало наоколо, всички затрещели, сякаш някой ги чупи.

Зачул се шепот:

— Иде си нашата господарка. Връща се нашата господарка. Явила се и самата вещица. Като стигнала до вратата на своята хижа, тя се спряла, почнала да мирише въздуха и рекла:

— Хе, хе, хе! Човек има. На младо месо ми мирише. Кой е дошъл?

Тогава Василиса се претрашила, приближила се до бабата и ѝ рекла:

— Добър вечер, бабичко. Аз съм. Пратиха ме дъщерите на мащехата ми да поискам от тебе огън.

— Добре — казала вещицата. — Знам ги аз тях. И майка им знам. Всеки ще получи, каквото е заслужил: и ти, и те. Но преди да ти дам огън, ще трябва да послужиш малко при мене — да те видя можеш ли да работиш.

После се обърнала към вратата и рекла:

— Мои здрави подпори, дръпнете се! Моя хубава вратичко, отвори се!

Подпорите от човешки крака се дръпнали, челюстта почнала да трака и вратата се отворила. Вещицата влязла и седнала в един кът да се отвори, като дишала тежко.

— Я виж — рекла тя на момата — що има в пещта! Извади всичко и ми го сложи да се наям, че съм прегладняла.

В хижата било тъмно. Василиса намерила борина, запалила я и извадила от пещта ястията, па ги сложила на бабата. Тези ястия били много: имало за десетина души да се наядат. Сетне момата слязла в зимника да донесе на вещицата квас, медовина, вино и ракия.

Бабата изяла и изпила всичко. На момата оставила само чорба от зеле и късче хляб.

— Ти си млада: не бива да ядеш много, че ще надебелееш, а дебелите хора са лениви — казала ѝ тя.

После легнала да спи и поръчала на Василиса:

— Когато утре изляза, ти помети, почисти двора, приготви обед, изпери дрехите. После иди в житницата, вземи една крина жито и го очисти от къклицата. Гледай да свършиш тая работа, че иначе ще те изям.

Като рекла това, вещицата захъркала. Момата хапнала малко, нахранила куклата и ѝ се оплакала, че вещицата ѝ е дала много работа.

— Толкова работа — рекла — и трима души не могат свърши за един ден. А тя ме заплаши, че ще ме изяде, ако не изпълня всичко.

— Не се безпокой, Василисо! — рекла ѝ куклата. — Легни си да спиш. Утре всичко ще се нареди.

На заранта момата станала много рано. Като погледнала през прозореца, видяла, че очите на черепите изгасват. Мярнал се белият конник и изчезнал. Почнало да се разсъмва.

Станала и вещицата. Тя излязла на двора, изсвирила с уста и отведнъж се явили една голяма чутура, един дървен чук и една дълга метла. Профучал червеният конник. Изгряло слънцето.

Бабата избъбрала някакви думи, влязла в чутурата и размахала чука. Чутурата почнала да подскача по двора, към вратата. Вещицата почнала да мете след себе си — да измете следите от чутурата, че никой да не я познае накъде е отишла.

Момата останала сама. Тя прегледала цялата къща и с голямо учудване видяла, че вещицата има много богатства. Какви ли не дрехи, пръстени, огърлици, гривни, много злато и скъпоценни камъни. Но Василиса нямала време да разглежда всичко: много работа я чакала. Ала колко се учудила, като се върнала и видяла, че куклата е свършила вече всичката работа! Тя доизчиствала последните зърна жито.

— На тебе остава само да сготвиш обед — рекла куклата и скочила в джоба ѝ. — После можеш да си починеш.

Обедът станал скоро, но бабата се не върнала през целия ден. Надвечер момата сложила трапезата и седнала да чака своята господарка. Когато наченало да се мръква и черният конник минал, черепите засветили отново. Дърветата се разклатили и разприказвали. Листата почнали да шушнат и пръчките — да пращят. Чули се пак гласове:

— Иде си нашата господарка.

И наистина вещицата пристигнала. Василиса излязла да я посрещне.

— Готово ли е всичко? — запитала бабата, излизайки от чутурата.

— Готово е, бабичко, заповядай да видиш.

Вещицата разгледала цялата къща. Учудена много, че всичко е чисто, наредено и притъкмено, тя рекла доволна:

— Няма що, много добре си свършила всичко. Бива те да слугуваш. Не знам защо е недоволна мащехата ти от тебе. Но — нищо: всеки ще получи, каквото е заслужил.

Сетне свирнала и рекла:

— Мои верни слуги, елате, та ми смелете житото!

Явили се три чифта черни ръце, грабнали житото и го изнесли. Бабата седнала на трапезата и изяла всичко сготвено. На момата оставила малко. Преди да си легне, казала ѝ:

— Утре ще направиш същото, каквото направи днес. Но има още една работа: в плевника съм натрупала маково семе. Ще го изнесеш и очистиш от праха.

Като рекла това, тя се обърнала към стената и захъркала. Василиса нахранила куклата и ѝ казала що ѝ е поръчала бабата.

— Лесна работа — рекла куклата. — Утре ще видим. Сега си легни да спиш.

На другия ден бабата отишла по работа, а куклата и Василиса извършили онова, що ѝ било заповядано. Вечерта вещицата се върнала и останала още по-доволна. Тя свирнала и рекла:

— Мои верни слуги, елате да изстискате маслото от мака! Отново се явили три чифта ръце, грабнали маковото семе и го отнесли. Вещицата се нахранила. Василиса стояла пред нея и мълчала.

— Защо си се умълчала? — запитала бабата. — Да не си няма?

— Ако ми позволиш, ще те запитам нещо, бабичко.

— Добре, запитай! Но знай, че човек не бива да пита за всичко, което му дойде на ум. Ако поумнееш много и научиш много неща, скоро ще остарееш.

— Само едно искам да те запитам. Когато идвах насам, мина ми път бял конник в бели дрехи, на бял кон. Кой е и какъв е той?

— Той е моят бял ден — отвърнала вещицата.

— После ми мина път червен конник с червени дрехи, на червен кон. Той пък какъв е?

— Той е моето ясно слънце.

— Ами черният конник, който ми мина път току пред вратата?

— Той е моята тъмна нощ.

Василиса си спомнила трите чифта черни ръце, но не попитала за тях.

— Защо не попиташ още за нещо? — рекла вещицата.

— Стига ми и това, което научих. Нали казваше, че от много знаене човек остарява?

— Ти изглеждаш умна мома — каза бабата. — Добре правиш, че не ме питаш за това, що си видяла тук, а само за онова, що си видяла отвън. Аз не обичам да си издавам тайните. Ако ме беше запитала за трите чифта ръце или за чутурата, чука и метлата, щях да те изям. А сега пък аз ще те запитам нещо. Как успяваш да свършиш толкова много работа за един ден?

— Майчината благословия ми помага.

— А, така ли била работата? Махай се тогава оттук, благословена дъще! Аз не обичам благословени моми. Ти не си за тая къща.

Тя хванала Василиса за ръката, извела я навън и я изтласкала из двора. После грабнала един череп от оградата, забила го на прът и ѝ го дала, като рекла:

— Ето ти огън за дъщерите на твоята мащеха. Вземи го и им го занеси!

Момата тръгнала през гората, като си светела с черепа. Черепът светил чак до съмване. После изгаснал. Василиса вървяла и през целия ден. Едва към мръкване стигнала в къщи.

Когато дошла до прага, намислила да хвърли черепа.

— Защо им е? — рекла си тя. — Те могат да си запалят огън. Па и още е светло.

Но от черепа се чул глас:

— Недей ме хвърля! Занеси ме на мащехата си!

Момата се подвоумила, но като не видяла да свети в къщата, влязла с черепа.

За голямо нейно учудване тоя път я посрещнали много добре.

— Щом излезе ти — рекла мащехата, — угасна и огънят в огнището. Удрыхме много пъти огнивото, но не можахме да запалим. На заранта пратих дъщерите да поискат огън от съседите въглищари, ония, които живеят хе там, в гората. Но щом внесохме главнята в къщи, угасна, сякаш я поля някой с вода. Дано твоят огън не угасне.

Внесли черепа в къщи. Очите му се загледали в майката и дъщерите. Огненият му поглед бил толкова силен, че почнал да ги пари. Където и да се криели, все не можели да избягат от него: той ги преследвал навред. До вечерта и трите се превърнали на пепел.

Василиса заровила черепа в земята, заключила къщата и отишла в града. Тя имала една стара леля, бездетна бабичка. При нея се прибрала момата, додето се върне баща ѝ.

Един ден Василиса рекла на леля си:

— Не съм свикнала да стоя без работа. Иди ми купи лен, ала гледай да бъде от най-хубавия. Искам да го изпреда.

Бабата ѝ купила лен. Василиса почнала да преде. Работата вървяла бързо. Ленените жици излизали изпод пръстите на момата тънки като косъм. Когато изпрела всичкия лен, намислила да изтъче платно. Но къде да намери толкова малка совалка? Питала, разпитвала, никой не можел да ѝ каже. Най-после запитала куклата. Тя ѝ намерила една хубава совалка — тъкмо за тая работа.

Към края на зимата платното било готово. То било толкова тънко, че можело да се вдене в игла, като конец. Напролет Василиса го избелила, сдиплила го и казала на леля си:

— Върви го продай в града. Колкото пари вземеш, да бъдат твои. Бабата погледнала платното и рекла:

— Само царят може да купи такова платно: никой друг. Аз ще го занеса право в двореца.

Тя отишла в царския дворец и почнала да се разхожда пред прозореца. Царят я видял и повикал.

— Що искаш, бабичко? — попитал я той.

— Царю честити, донесла съм платно, толкова тънко, че не бих искала да го дам другиму освен на тебе.

Царят заповядал да пуснат бабата. Като видял платното, зачудил се.

— Как е могла човешка ръка да изработи толкова тънко платно? — казал той. — Колко да ти дам за него, бабичко?

— Царю честити — отвърнала бабата, — това платно няма цена. Аз ти го подарявам.

— Благодаря ти — рекъл царят и заповядал да я надарят богато.

Когато си отишла бабата, царят заповядал да накроят от тънкото платно ризи. Скроили царювите ризи, но кой да ги ушие? Нямало ни в двореца, ни в града шивачка, която би се наела да шие такова тънко платно. Дълго питал и разпитвал царят. Най-после пратил да намерят бабата. Като дошла в двореца, той й казал:

— Щом си изпрела и изтъкала платното, ти ще можеш и да го ушиеш. Свърши и тая работа.

— Царю честити — рекла бабата, — аз не съм ни прела, ни тъкала това платно. Изпреде го и го изтъка една хубава мома, моя сродница.

— Добре. Нека тя да го ушие.

Лелята взела накроените ризи и ги отнесла у дома си. Дала ги на Василиса. Момата се затворила в стаята си и започнала да шие.

За няколко дена ушила ризите и леля й ги занесла на царя. Той поискал да види момата, която ги е ушила, и да я награди.

Отвели Василиса в двореца. Царят я толкова харесал, че веднага решил да се ожени за нея. Богата сватба направили. Върнал се и бащата от далечното пътуване. Той се зарадвал много, като се научил каква щастлива участ е имала дъщеря му. Василиса повикала в двореца и баща си, и леля си. Те заживели щастливо с нея.

А тя не се разделяла и след това с куклата си. Когато ѝ се родило момиче, тя му подарила куклата и му казала да я пази като очите си и да се допитва до нея. Когато дъщерята се омъжила и добила момиче, и тя му подарила куклата.

Навярно и днес тая кукла се намира в оная страна. Тя минава още от майка на дъщеря.

ИВАН КОВАЧА

РУСКА ПРИКАЗКА

В една земя, съседна на турското царство, имало ковач на име Фьодор. Той живеел близо до църквата. Фьодор имал само един син — Иван. Момъкът помагал на баща си в ковачницата. Той бил силен, умен и хубав. Освен това знаел да прави всякакви магии. Майстор бил и в други занаяти. Можел и да пее, и да свири, и добре да танцува. Фьодор не успявал да се прехрани само с ковачество, та държел и хан. И в тая работа Иван му бил дясна ръка.

Веднъж султанът пратил един посланик по име Кварт да отиде на кон до персийския шах по работа. Посланикът минал през оня град и се спрял да пренощува в хана на Фьодор. Иван го настанил, отвел коня му в обора, па седнал да свири на тамбура и да пее. Кварт се цял пренесъл, като чул песента и свирнята: той много обичал песни.

— Голям дар на песнопоец и свирач има тоя момък — си казал той. — Ако успея някак да го отмъкна, та да го подаря на султана, падишахът ще ми бъде много благодарен: той дири тъкмо такива — да го веселят. Ще ме направи пръв в царството си.

Той запитал бащата дали би се съгласил да пусне сина си с него — да го отведе на гости на султана. Обещал да му брой за награда хиляда жълтици. Фьодор извикал настрана Иван и му казал това.

— Не ща, татко — рекъл Иван. — Тоя човек мисли да ме направи роб на султана. Кажу ми, че не си съгласен, колкото пари и да ти дава.

Ковачът казал на Кварт, че не дава сина си. Оня му обещал две хиляди жълтици, но Фьодор не се съгласил. Обещал три хиляди, четири, дори пет, ала ковачът отсякъл, че и всичките пари на света да му даде, пак не ще пусне момчето. Тогава посланикът го заплашил и си отишъл. Той изпроводил конниците, които го придружавали, да отнесат писмото на персийския шах, а сам се върнал в турското царство и събрал войска от двеста души, па я пратил да грабне сина на ковача, а сам останал да чака на границата.

Като видял, че нахлуват турците, Фьодор казал на син си:

— Иване, турци идат. Навярно оня посланик ги е пратил да те пленят. Що да правим?

— Не бой се, татко — утешил го Иван. — Благослови ме, аз ще изляза срещу неверниците.

В това време турците заобиколили къщата. Иван нямал време не само да оседлае коня си, а дори и да си вземе железния боздуган. Той изтръгнал един кол от оградата, излязъл на улицата, размахал кола си и избил двестата души. Оставил живи само двама, на които казал:

— Вървете си и занесете много здраве от мене на своя господар Кварт. Кажете му да се върне, че инак го чака нещо по-лошо.

Войниците отишли при посланика и му предали тия думи, като му разправили как Иван Ковача избил всичките им другари. Щом чул това, Кварт препуснал с все сили към престолния град. Явил се пред султана и му разказал всичко — от край до край. Султанът се ядосал много на Иван. Той въоръжил десет хиляди души и ги пратил със заповед да пленят момъка и да му го доведат.

Като се научил, че идва срещу него толкова силна войска, Иван влязъл в обора, оседлал верния си кон, взел боздугана и казал на баща си:

— Благослови ме, татко, че ще се бия с мюсюлманите. Ще яхна единия кон, а другият ще остане в обора. Ако го видиш, че е потънал до колене в кръв, да знаеш, че съм убит. Яхни го и го пусни, накъдето му видят очите. Той ще те откара до трупа ми.

След това се сбогувал с баща си и майка си, метнал се на коня и препуснал срещу турците. Размахал оня ми ти железен боздуган и се хвърлил всред редиците турци. Колкото повалил с боздугана, дважд повече стъпкал конят му с копитата си. Всички избил Иван Ковача, ни едного не оставил.

Подир някое време избухнала война между султана и Алиострог, цар на аринарците. Иван Ковача се научил за това. Въоръжил се, яхнал пак оня кон, казал на баща си същите думи и препуснал натам, където знаел, че е Алиострог с войската си. Но на едно място конят му се спрял. Цялото поле било покрито с трупове. Юнакът извикал с гръмкия си глас:

— Хей, има ли в това множество мъртъвци поне един жив човек — да ми каже чия е тая налягала войска?

Един от ранените се обадил:

— Тая войска, юначе, е на Алиострог, цар на Аринария. Турският султан му обяви война, за да грабне дъщеря му Клеопатра, и изби войниците му.

А после рекъл:

— Ето там, зад ония върби, има меч от яка стомана, вземи го! Иван Ковача измъкнал меча, забоден в земята, премерил го в ръка, па го забил отново и рекъл:

— Лек е за мене тоя меч. Не е бил много силен юнакът, който го е въртял.

И препуснал по-натам. След някое време стигнал до второ бойно поле, покрито с още повече трупове. И тоя път юнакът запитал с гръмовит глас:

— Има ли поне един жив между всички тия мъртъвци — да ми каже чия е тая избита войска?

Пак се обадил един ранен и му казал, че войската е на Алиострог. И той добавил, че наблизил, зад един бук, е забит меч: да го вземе. Но и тоя меч се оказал лек за Иван, макар да бил по-тежък от първия.

— Не е за мене това оръжие — рекъл той. — Оня, който го е носил, не е имал голяма сила. Мене ми трябва по-тежък меч: тоя не върши работа.

И той забил меча, па смушкар коня си и препуснал още по-натам. До трето поле стигнал, близо до аринарското царство. Там лежели още повече избити войници. За трети път юнакът запитал гръмогласно дали не е останал някой жив между мъртъвците — да му каже чия е тази войска. И там се оказал един ранен, който му отговорил, че войската е на Алиострог.

— Зад оня дъб, хей там, има меч от яка стомана; много остър: вземи го, ако можеш, го изтегли — добавил войникът.

Иван Ковача извадил меча. Той му се харесал по тежина.

— Тъкмо за мене е този меч — рекъл и си го препасал. — Юнак е бил оня, който го е носил. Това оръжие ще може да ми свърши работа.

И той влязъл с коня си в престолния град на Аринария. Там постъпил на служба при един големец — княз и царедворец. Големецът го обикнал като свой син, понеже Иван бил послушен, добър и смел.

Малко след това турският султан навлязъл в земята на аринарците. Той водел осемдесет хиляди души войска. Цар Алиострог почнал да събира всичко, що може. Едвам-едвам успял да събере тридесет хиляди. Цялата тази войска той изпратил срещу султановата.

Като видял, че Алиострог тръгва да се бие с турците, Иван Ковача помолил своя господар да го пусне да погледа битката. Но големецът не му позволил, защото го обичал много. Юнакът издебнал мига, когато царедворецът не бил в къщи, влязъл в обора, оседлал коня си, взел си тежкия меч и препуснал към бойното поле. Той стигнал там тъкмо когато двете войски се готвели да влязат в решителен бой. Иван Ковача надал гръмогласен вик, от който се смръзнали сърцата на всички бойци. После се хвърлил срещу турците, развъртял меча си и почнал да нанася удари на вси страни. Султановата войска се уплашила и ударила на бяг.

След победата юнакът изчезнал. Той се върнал в града, вързал коня си в обора и си отишъл в стаята. Големецът го видял, но не му казал нищо: престорил се, че и не знае за неговото излизане. Прибрали се и войските. Върнал се и цар Алиострог и поблагодарил на всемогъщия, че го е избавил от турското нахлуване.

Три години след това поражение, през четвъртото лято, султанът решил отново да събере войска и да нападне аринарците. Той натъкмил сто хиляди души и навлязъл с тях в земята на Алиострог. Тоя път имал намерение да опустоши цялото аринарско царство и да плени семейството на царя.

Като се научил, че многобройна войска иде срещу него, Алиострог се уплашил. Мъка му свила сърцето. Все пак той събрал и тоя път войските си, въоръжил ги и ги повел срещу султана. Иван Ковача се научил за това. Той отново помолил своя господар да го пусне — да види как ще се бият. Желанието му било изказано с толкова пламенни думи, че князът пуснал тоя път юнака. Иван се качил на коня си и препуснал към бойното поле — бърз като вятър.

Когато стигнал там, войниците вече се биели. Юнакът нападнал като орел турците. Той махал безпощадно меча си на всички страни. На турците било заповядано тоя път да не отстъпват. Иван Ковача избил хиляди. След него вървели аринарците, насърчени от победата, и сечели, когато срещнат. Турската войска била избита: спасили се малцина.

Веднага след победата Иван се върнал. Но князът видял, че конят му е опръскай с кръв чак до седлото. Той разбрал, че неговият любимец е голям юнак. В това време се върнал и Алиострог с войската си. Той бил посрещнат най-тържествено, като победител. След като отслужил благодарствен молебен от признателност към бога за победата, царят заповядал да намерят юнака и да го доведат в двореца. Но колкото и да го търсили, не могли да го намерят. Научил се за това оня царедворец, при когото служел Иван Ковача. Той отишъл при царя и му казал:

— Господарю, при мене живее от няколко години момък, чието потекло не знам. Той вече два пъти отива на бой и два пъти се връща с окървавен кон. Изглежда да е голям юнак.

Царят заповядал да му го представят. Довели Иван Ковача. Всички познали в негово лице оня юнак, който разбил турците. Видял го Алиострог, че е хубавец, едър и силен. Оженил го за дъщеря си Клеопатра и го настанил в двореца.

Не минало много време и царят умрял. Иван се качил на престола да управлява аринарското царство. Турският султан чул, че неговият враг се е възцарил. Като знаел, че не ще може да си отмъсти със сила, той решил да постъпи хитро. Въръжил голяма войска и й заповядал да се разположи на границата между Турция и Аринария. После извикал един свой паша — някой си Беграр, — преоблекли се като просяци и отишли в аринарската столица. И други свои хора накарал да се преоблекат и да чакат по-нататъшните му заповеди.

Един ден, когато царят бил на лов, двамата просяци се спрели пред двореца и протегнали ръце за просия. Царица Клеопатра се разхождала из градината. Тя ги видяла и им дала милостиня. Когато султанът видял хубавицата Клеопатра, той й казал:

— Искате ми се, светла царице, да видя меч от яка стомана, с който Иван Ковача разби два пъти турците.

— Кой е този Иван Ковача? — попитала Клеопатра.

— Царят на Аринария, твоят мъж.

— Аз не съм се омъжила за ковач. Моят мъж е княз.

— Кой ти каза, че е княз? Той ли?

— За такъв го мислят всички. Ако не беше княз, баща ми не би ме дал нему.

— Не е княз, царице, ами е ковач.

— Тогава трябва да е голям юнак.

— Не е и юнак, царице. Неговата сила е в оръжието му. Отнемете ли му го, ще бъде слаб като дете.

Царицата заповядала да донесат меча. В това време султанът ѝ казал кой е той.

— Отдавна те искам — рекъл ѝ той, — но баща ти не те даде на мене, а на някакъв си ковач. Ти си родена да бъдеш царица на моето голямо царство, а не робиня на Иван Ковача.

Клеопатра много се наскърбила, като узнала, че баща ѝ я е дал на мъж от долно потекло. Тя се надумала със султана да му помага.

Донесли меча и тя му го дала, а той го връчил на пашата Беграр и му прищъпнал да заповяда на войските да настъпят към столицата.

Още същата нощ турците обсадили престолния град. Царят заповядал да му оседлят коня и да му донесат меча. Коня му оседлали, но меча не намерили. Тръгнал сам той да го търси, но не го видял никъде. Запитал жена си. Клеопатра му казала:

— Вчера идваха някакви просяци. Може те да са го откраднали.

Нямало време за разправи. Иван грабнал железния си боздуган, яхнал коня и повел войниците извън крепостта. Като развъртял боздугана си, той си пробил път до средата на турската войска. Но там го пресрещнал пашата Беграр и го пронизал с меча. Иван Ковача паднал мъртъв. Султанът надвил. Той влязъл в града и се оженил за Клеопатра.

През това време Фьодор, Ива-новият баща, поглеждал всяка заран коня. Оня ден, когато убили сина му, той пак влязъл в обора, но видял, че конят е окървавен до коленете. Фьодор се разплакал. Със сълзи на очи оседлал коня и го яхнал. Конят го отнесъл на бойното поле, където лежал още трупът на убития цар. Бащата слязъл от коня и целунал сина си по челото, па се разплакал отново.

Тогава конят му рекъл с човешки глас:

— Фьодоре, господарю мой! Прободи ми корема с ножа си, па се скрий зад мене. Ще надойдат гарвани със своите гарванчета да ме разкъсат. Ти хвани едно от тях и го не пускай, додето не ти донесат от оная вода, която отравя, ако се даде на здрав, и съживява, ако се даде на мъртъв.

Ковачът направил, каквото му казал конят. Когато разпрал корема на добичето, прилетяло цяло ято гарвани да кълве. Фьодор хванал едно

гарванче. Всички гарвани се разбягали, само една гарга останала. Тя била майка на хванатото.

— Моля ти се — рекла тя на ковача с човешки глас, — пусни чедото ми. Каквото поискаш, ще ти дам.

— Донеси ми тогава от водата, която и трови, и съживява. Гаргата полетяла надалеч. Тя се спряла отвъд Воклонската река, в земята на цар Редозъб. В градината на тоя цар имало извор, от който течала чудотворната вода. Тъкмо тогава слугините на царя били излезли на реката да перат царювите дрехи. Гаргата прилетяла и грабнала най-тънката риза на Редозъб. Слугините се разплакали. Те погнали птицата, а тя кацнала на едно високо дърво и им рекла:

— Ще ви върна ризата, ако ми донесете две стъкла от чудотворната вода.

Момите донесли водата и гаргата им дала ризата, грабнала стъклата и се върнала на бойното поле. Фьодор взел водата и пуснал гар-ванчето. Сетне налял от оживителната вода в устата на сина си и на своя кон — и те оживели здрави и читави.

Фьодор прегърнал своя син. Иван му разказал всичко станало, а сетне му рекъл:

— Ти си върви сега, татко, а аз ще се разправа със своите врагове. Той видял един селянин, който бил тръгнал на пазар. Спрял го и му казал:

— Искаш ли да спечелиш много пари?

— Искам — отвърнал оня. — Но как?

— Ето как: аз ще се превърна на хубав бял кон със златна грива и опашка, а ти ще ме отведеш в двореца на султана и ще ме продадеш. Ще поискаш за мене хиляда жълтици.

— Добре — съгласил се селянинът.

И наистина, Иван се преобразил на великолепен бял кон. Гривата и опашката му били златни. Отвел го селянинът в двореца. Царят го купил веднага: не искал да изпусне такъв хубав кон. От тоя ден той често отивал в обора да види добичето и да му се полюбува.

Веднъж Клеопатра го запитала:

— Защо честиш в обора? Що има там?

— Купил съм си златогрив кон, та отивам да го наглеждам. Няма такъв кон никъде по земята.

Царицата разбирала от магии: научил я бил Иван, додето живеела с него като царица. Тя се досетила и рекла:

— Тоя кон не е кон. Иван Ковача е. Убий го!

И султанът заповядал да убият коня. Но докле царят и царицата си приказвали тъй, чул ги оня царедворец, при когото живеел Иван, преди да се възцари. Той отишъл в обора и казал на коня:

— Царицата поръча на султана да те убие.

— Нека ме убие — рекъл конят. — А ти заповядай да съберат кръвта, която ще изтече от главата ми, и да я смесят с ярмата, що дават на царювите бикове.

Така и станало. Слугите влезли в обора и отсекли главата на коня. Но една слугиня дошла и подложила кофа — да изтече кръвта в нея. После изсипала кръвта в коритото с ярмата. Биковете и кравите изяли Ярмата. На другия ден една крава се отелила. Тя родила теле със златни косми.

Съобщили за това на султана. Той отишъл да види телето. Много му се харесало. Оттогава ходел всеки ден да го гледа. Царицата забелязала това и запитала мъжа си:

— Ти почна пак да отиваш в обора често-често. Що правиш там?

— Гледам златовласото теле — отвърнал той. А тя казала:

— Това теле не е теле, а Иван Ковача. Заповядай да го заколят и насекат на късове!

Придворният чул и тоя разговор. Той казал на телето що е заповядано да сторят с него. А телето рекло:

— Нека ме насекат. Но ти поръчай да ми вземат костите от главата и да ги заровят в градината!

Заклали телето, одрали го, насекли го на късове и го сготвили. Поднесли на царя всякакви гозби от него. Той оглозгал главата, изял мозъка и езика и хвърлил костите. Оная слугиня по поръка на царедвореца събрала всички кости и ги заровила в градината.

На другия ден — за почуда на всички — на това място израсло голямо дърво. То било дебело, като че ли е расло там от години. Цъфнало още същия ден, а след два-три дена завързало златни ябълки. Царят се научил и отишъл да го види. Приятна била сянката на това дърво, много на хубаво миришели цветовете му, великолепно блестели златните му плодове. Като седнел под него царят, не му се ставало.

Всеки ден отивал той в градината и по цели часове седял под ябълката да пуши наргиле и да пие гюлова ракия.

Клеопатра го запитала един ден:

— Какво правиш в градината? Кой къде, ти — все там. А той й казал:

— Израсло е чудно дърво, което има райска миризма и ражда златни ябълки. Седне ли под него човек, не му се става. И цял ден да седи, няма да се наседи! Иди го виж!

— Какво ще го гледам! — рекла царицата. — Това дърво не е дърво: то е Иван Ковача. Отсечи го и го нарежи на дъски!

Князът чул и тоя разговор. Затекъл се в градината и разказал всичко на ябълката, а тя му рекла:

— Нека ме отсекаат и нарежат. Ти поръчай да вземат първата треска, която ще падне, и да я хвърлят в езерото. После кажи тайно на всички царедворци, пълководци и войници, че Иван Ковача ще се върне — да бъдат готови. Щом се явя, нека хванат султана и го вържат.

Султанът заповядал да отсекаат ябълката и да я нарежат на дъски, па да му сковат от тях голям ковчег и да го украсят. Когато паднала първата треска, слугинята — по поръка на княза — я взела и я хвърлила в езерото. Изведнъж по водата плувнала една дива патица със златни пера на главата.

То било надвечер. В това време царица Клеопатра била влязла в банята да се окъпе. Извикали царя да види птицата. Той заповядал да я хванат. Неколцина слуги се съблекли и се хвърлили в езерото. Но тъкмо един приближи до патицата, тя хвъркне и кацне на друго място. Приближи ли към нея друг — гмурне се, па се покаже далече от него. Дълго я гонили, но не могли да я уловят.

Най-после султанът не се стърпял. Съблякъл се и се хвърлил във водата. Патицата почнала да си играе с него, додето го довела до другия бряг. Тогава отведнъж литнала, кацнала в беседката, дето били дрехите на царя, превърнала се на човек и облякла царювите одежди. От беседката излязъл Иван Ковача. Той заповядал да уловят султана и да го вържат.

Всички посрещнали с голяма радост своя предишен цар. Събрали се болярите, князете и другите придворни на съвет и осъдили на смърт султана и коварната Клеопатра. А Иван се оженил за

дъщерята на оня царедворец, който му помогнал толкова много, и зацарувал отново в страната.

ЧУДОВИЩЕТО КОШЧЕЙ

РУСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време царски син по име Иван. Той имал три сестри. Баща им убили на война, а майката умряла от тежка болест. На смъртния си час тя повикала Иван и му рекла:

— Синко, щом дойде някой да поиска коя и да е от сестрите ти, дай му я. Не бива да останат неомъжени. Излезе ли им късметът, нека се омъжат.

Но земята, дето князувал Иван, била бедна. Не бил богат и той, въпреки че бил княз. Малка зестра можел да даде на сестрите си. Затова и не идвали момци да ги искат, макар че момите били хубави.

Един ден княз Иван извел трите си сестри в гората — да се поразходят. По едно време тъкмо над тях се явил голям тъмен облак. Цялото небе притъмняло. Страшен вятър задухал.

— Буря ще има, сестрици — рекъл княз Иван. — Хайде да си вървим в къщи, додето е рано!

Отишли си в двореца, но черният облак се понесъл над тях. Когато стигнали в двореца, извила се буря. Облакът се пръснал, паднал гръм и разбил покрива. Изведнъж влетял оттам един пъстър сокол и като кацнал на пода, превърнал се на хубавец-момък, облечен като княз.

— Князе Иване — рекъл той, — дошъл съм да ти стана роднина. Ще ли ми дадеш най-голямата княгиня?

— Мене ако питаш, давам ти я. Стига да те хареса и да се съгласи да ти стане жена.

Момата се съгласила. Князът се оженил за нея, превърнал се отново на сокол, грабнал я и я отнесъл в царството си.

Минало време. Един ден княз Иван извел двете си сестри на полето — да се разходят, И тоя път излязъл вятър, явил се голям сив облак и се задала буря. Князът и сестрите му се прибрали в двореца. Но облакът се повлякъл подир тях. Пак ударил гръм, та пробил

покрива. Влетял голям белоглав орел, който се превърнал на момък — и юнак, и хубавец.

Той поискал втората сестра. Иван му я дал. Оженили се. Орелът отнесъл княгинята в своето царство.

Пак минало време. Изтекли месеци, та дори и години. Веднъж княз Иван извел сестра си да се поразходят край морето. И тоя път задухал силен вятър и се явил черен облак — много голям: цялото небе покрил. Князът и княгинята побързали да се върнат в двореца. Ала и тогава се случило същото. Черният облак се понесъл над двореца, гръмотевица разбила отново покрива и оттам влетял един гарван. Като кацнал на пода, превърнал се на хубавец-юнак.

— Княз Иване — рекъл, — ще ли ми дадеш сестра си за жена?

— Да ти я дам, стига тя да те хареса.

Момата се съгласила. Оженили се. Гарванът я отнесъл в царството си.

Княз Иван заживял самичък. По едно време му станало мъчно за сестрите. Решил да отиде да ги навести.

— Много време мина — рекъл си той, — откак се отделиха от мене. Ще вървя да ги видя как живеят с мъжете си. Дано са пощастливи от мене.

Тръгнал княз Иван да дири сестрите си. Вървял, що вървял, излязъл на едно равно-равно и широко поле. Гледа — на полето бели палатки: толкова много, че покрили цялото поле. Палатка до палатка, като гъби. А в тях войска — брой няма. И наоколо се разхождат стражи — пазят, никому не дават да се приближи.

— Чии са тия войници? — запитал князът, като спрял коня си. Един от стражите отговорил:

— На хубавицата княгиня.

— Как се казва тая хубавица?

— Княгиня Мария.

— Иди й кажи, че княз Иван иска да я види и да поприказва с нея.

Съобщили на княгиня Мария. Тя излязла от своята палатка и посрещнала княза, поканила го да ѝ гостува, нагостила го, разпитала го отде иде и къде отива. Той ѝ разказал всичко. Княгиня Мария била много хубава. Князът я харесал и обикнал. И тя го обикнала. Оженили се. Отишли в двореца на княгинята и заживели спокойно и честито.

Един ден княгинята рекла на мъжа си:

— Аз имам обичай да обикалям из царството, за да видя как живеят поданиците ми и да чуя оплакванията на недоволните. Ти ще останеш през това време в двореца. Ще те моля за едно: има в подземие то една желязна врата, заключена с три тежки катинара; недей я отваря, че инак ще има много да съжаляваш. Обещавах ли?

— Обещавам.

Обещал княз Иван, ала не удържал обещанието си. Щом жена му заминала, той отишъл в подземие то. Видял тежката врата, цяла от желязо, с три големи катинара. Постоял, та я погледал. Какво ще да има в заключената стая? Чукнал веднъж-дваж. Отвътре се чул слаб, жален глас:

— Човече, отвори ми! Умирам. Отвори ми: вечно ще ти бъда благодарен!

Князът си помислил:

„Някой нещастен затворник, кой знае откога хвърлен в тая тъмница, ще да лежи там. Навярно жена ми го е забравила вече.“

И той решил да помогне на нещастника. Отключил катинарите, отворил вратата. Най-напред не видял нищо: толкова било тъмно. След това съзрял, че виси, окован във вериги и закачен на големи куки, някакъв човек. Не бил човек, а чудовище: изпит старец, съвсем слаб, бледен и сбръчкан, с голяма глава, страшни очи и нос, извит като кука. На ръцете и на нозете му имало дълги нокти, също завити, на гърба му — крила, като крила на прилеп. Веригите го стягат силно, едва-едва си поемал дъха. Но очите му светели, та дори хвърляли искри.

— Кой си ти, човече? — запитал князът. — Откога лежиш тук? Кой те е затворил? Старецът отвърнал:

— Аз съм оня, когото наричат Кошчей. Някога бях много силен, а сега ме виждаш на що съм се обърнал от мъки. Кошчей заповядваше преди време на всички духове, а сега виси, обесен на куки и окован с вериги. Цели дванадесет години вися тук без вода и хляб. Княгиня Мария ме окова. Бях дошъл да я искам за жена, а тя вместо да ме посрещне, както се посрещат сватове, заповяда да ме хвърлят в тая тъмна килия — да гния и да се топя. Съжали ме, юначе, който и да си ти! Дай ми да сръбна малко вода, за да дойда на себе си!

Княз Иван донесъл една кофа вода. Старецът я изпил и поискал още. Донесъл му князът още една кофа, па после и трета. Като изпил

всичката вода, Кошчей се съвзел. Върнала му се прежната сила. Напънал се той и счупил веригите, изкъртил куките, пробил стената и полетял навън.

Чул се гласът му:

— Княз Иване, благодаря ти, че ме отърва. Сега е ред на княгиня Мария да разбере кой е Кошчей и що може да стори. Аз ще я грабна, та няма вече да я видиш. Да не си се опитал да идеш да я търсиш, че ще си изтеглиш!

Като изрекъл тия думи, той се завъртял, литнал и се понесъл като буря над поля и гори. Скоро Кошчей намерил хубавицата, хвърлил се на придворните, които били с нея, едни прогонил, а други разкъсал: грабнал Мария и я отнесъл в своето далечно царство, отвъд много земи и морета.

Княз Иван видял, че сбъркал, като не послушал жена си. Чакал я да се върне, не се върнала. Дошли ония царедворци, които се били отървали от ноктите и зъбите на страшния Кошчей, и му разказали що станало.

Князът се разплакал от отчаяние. Да остави ли това така? Каквото ще да става, той ще отиде да намери жена си и да я отнеме от чудовището.

Стегнал се за път, яхнал най-силния си кон и тръгнал. Препускал цели три дена и три нощи. Най-сетне стигнал до една гора; сред гората имало широка поляна. На поляната — висок дворец; пред него — клонат дъб, а на дъба — сокол.

Като видял княза, соколът литнал, кацнал на земята и се превърнал на юнак. Той бил Ивановият зет.

— Добре дошъл — рекъл. — Отдавна те чакаме с моята булка да ни дойдеш на гости. Заповядай!

Въвел го в двореца, дето го посрещнала сестра му. Нагостили го, разпитали го как прекарва, разказали му как прекарват те.

— Както ни виждаш — рекли, — ние си живеем от честито по-честито. Всичко си имаме. От нищо не можем се оплака, слава богу. А ти как си?

— Аз се ожених за Мария Хубавицата. Но проклетият Кошчей я грабна. Тръгнал съм да я отнемам.

— Не ще успееш — казал соколът. — Кошчей е много силен. Той е чудовище, от което се бои всичко живо. Най-добре остани при нас.

— Не, не, ще вървя там, накъдето съм тръгнал. А на вас ще оставя за спомен сребърната си чаша. Ако я видите да почернее, знайте, че Кошчей ме е убил.

Сбогувал се князът със зетя си и сестра си и се запътил по-натам. Вървял още три дена и три ноци, па стигнал до друга гора — по-гъста от първата. И там имало поляна с дворец — още по-голям. Пред него растял бук, а на бука бил кацнал белоглав орел.

Като видял княз Ивана, орелът слязъл от бука и се превърнал на юнак. Това бил вторият зет на княза. И той го поканил в двореца, дето го посрещнала другата му сестра, прегърнала го, целунала го, нагостила го и го разпитала как живее. Княз Иван разказал що му се случило.

Когато дошло време да си тръгва, зет му го поканил да остане по-дълго у тях на гости.

— Не ти трябва — рекъл — да биеш път по гори и полета, за да дириш онова чудовище. С него не можеш се справи: мнозина е убило то.

— Както и да е, ще вървя, накъдето съм тръгнал — казал князът. — А на вас ще оставя своето сребърно ножче. Когато го видите, че почернее, знайте, че Кошчей ме е убил.

Сбогувал се княз Иван със сестра си и зетя си. Тръгнал по-натам. Отново пътувал три дена и три ноци. Стигнал до трета гора с дворец, по-голям от първите два. Там седял на един висок клон гарванът — третият му зет.

И той се превърнал на юнак и го поканил в двореца. Посрещнала го третата му сестра. Нагостили го. Приказвали дълго — и за него, и за себе си. Разказал им Иван що му се е случило.

— Недей да дириш Кошчей — рекъл зетят. — Той е опасен. Жив няма да те остави. Стой си при нас.

— Не, не. Ще вървя. А на вас ще оставя за спомен сребърния си пръстен. Почернее ли, знайте, че Кошчей ме е убил.

Сбогувал се княз Иван със зетя си и сестра си и продължил пътя си. Гарванът му казал къде е Кошчеевото царство.

Дълго пътувал княз Иван. Той минал много полета и гори, сума реки прегазил, сума планини прехвърлил. Стигнал най-сетне до Кошчеевото царство. Там се издигал висок черен дворец, заграден с железни стени. Влязъл князът в двореца, тръгнал да дири жена си от

стая в стая. Намерил я най-после, че седи в един чертог, ниже черни бисери и рони сълзи — от бисери по-едри.

Като го видяла, княгиня Мария скочила и не могла да повярва на очите си. Хвърлила се на шията на княз Иван и му заговорила:

— Княз Иване, мой мили съпруге! Защо ме не послуша, ами пусна тоя проклет Кошчей — да ни раздели завинаги? Добре ти казвах аз, като знаех жалостивото ти сърце, да не влизаш в подземната стая. Що да правим сега?

— Да избягаме — отвърнал князът. — Моят кон е силен — ще ни отнесе поне до царството на едного от зетьовете ми, а после е лесно.

— Добре, да избягаме. Само дано чудовището ни не стигне, че и тебе, и мене ще убие.

Излезли от черния дворец, качили се на бързия Иванов кон и препуснали.

А Кошчей бил през това време на лов из горите. Като се върнал надвечер в двореца, усетил че конят му се препъва: то било знак, че се е случило нещастие.

— Какво има, коньо-вихрогоньо? Да не се е случило нещо лошо на моята княгиня Мария?

— Княз Иван е дошъл и я е отвлякъл.

— Не можем ли ги настигна?

— Можем. Няма защо да бързаме. Има време — цяла нива с пшеница да се пожъне, житото да се смеле, брашното да се омеси, хлябът да се изпече и да го изядем. И тогава да тръгнем, пак ще ги стигнем.

Слязъл Кошчей от коня, отишъл си в двореца, та се наял добре и легнал да спи. Спал три дена и три нощи. Като станал, качил се на коня — да гони бегълците. Погнал ги и ги настигнал. Грабнал княгинята и я сложил на коня си, а на княз Иван рекъл:

— Кошчей е признателен. Тоя път ти прощавам от благодарност за първата кофа вода, що ми даде да изпия. Но за втори път ще си помисля: запомни това!

Княз Иван го огледал как препуснал с княгинята на бързия кон и заплакал от мъка.

Но юнак не плаче дълго. Сепнал се княз Иван и дръпнал юздите на коня, па препуснал отново към царството на Кошчей. Стигнал рано сутринта. Малко преди това чудовището било излязло на лов.

Намерил князът жена си и ѝ казал:

— Да избягаме, княгиньо, моя мила съпруго. А тя му рекла:

— Княз Иване, скъпи съпруге! И да побегнем, Кошчей, проклетникът, ще ни стигне: конят му е като бурен вятър. Тебе ще погуби, а и на мене няма да прости тоя път.

— Нека ни стигне. Нека ме убие. Защо ми е живот без тебе? А за себе си не се бой: тебе той и жали, и обича: няма нищо да ти стори.

Качили се на коня и побягнали. Вечерта Кошчей се върнал. Конят му почнал пак да се препъва, като наближили до двореца. Отново Кошчей го запитал що се е случило. И тоя път конят казал, че княз Иван е грабнал Мария и я е отнесъл. — Можем ли ги стигна? Да не са много далеч? — Не са. Има време — три ниви с ечемик да се ожънат, ечемикът да се овършее, да се направи от него бира, да изпиеш всичката бира, да си отспиш, докле ти мине опиването. И тогава да тръгнем, пак ще ги настигнем.

И тоя път чудовището се наспало и нахранило добре. После яхнало своя кон. Настигнало бегълците. Кошчей отнел княгинята и я метнал на коня, а на Иван рекъл:

— Прощавам ти и тоя път — от благодарност за втората кофа вода, що ми даде да изпия. Но трети път да не си посмял да грабнеш княгинята, че не знам що ще направя!

Едва отминали те и княз Иван се върнал по дирите им. Но конят му бил много по-слаб от Кошчеевия. Три дена и три ноци тичал, та чак вечерта на четвъртия ден стигнал до двореца.

Тъмно било. Тъмен бил и черният дворец. Светела само стаята, дето Кошчей вечерял с княгиня Мария. Приближил се княз Иван с коня си, па погледнал през прозореца. Гледа: чудовището пие, яде и се смее, а княгинята седи, навела скръбни очи — и залък не хапва.

Посред нощ, когато Кошчей заспал, князът влязъл в стаята на княгиня Мария и ѝ казал, че е дошъл да я вземе.

— Скоро излез оттук — рекла тя, — че Кошчей ще дойде след малко — да види спя ли. Ще те убие. Ела утре, след като изгрее зорницата: тогава Кошчей тръгва на лов.

На заранта князът отишъл при жена си. Тя почнала да го предумва — да я остави.

— Не можем избяга от проклетия Кошчей — рекла тя. — Настигне ли ни тоя път и двама ни ще убие: така ми каза снощи.

— Нека прави, каквото иска. Без тебе не мога.

Качили се пак на коня и побягнали. Вечерта, когато се връщал от лов, Кошчей усетил, че конят му пак се препъва. Запитал го що е станало. И тоя път конят му обадил, че князът е отвлякъл Мария Хубавицата.

Кошчей се ядосал страшно. Той не запитал могат ли ги настигна, ами мушнал коня, та право по следите им. Когато наближили до бегълците, чудовището викнало:

— Княз Иване, свърши ти се животът. За третата кофа вода не съм ти благодарен, защото — и да не ми я беше донесъл, селите ми щяха да се върнат. На Кошчей му стигаха и две кофи.

Като рекъл това, размахал меч си, та насякъл Иван на късове, поставил късовете в бъчва, намазал я с катран и я хвърлил в морето.

— Нека лежи там — рекъл. — Ако може някой, да го извади. Сетне грабнал княгиня Мария и я отнесъл отново в своя черен гранитен дворец.

В същия миг, когато бил убит Иван, сребърните предмети, що князът бил раздал на зетьовете си, почернели.

И тримата зетьове викнали:

— На нашия добър шурей се е случило нещо лошо. Да вървим да видим що е станало.

Соколът, орелът и гарванът се вдигнали над гори, полета, реки и морета — да видят къде е княз Иван. Него не видели никъде, но познали кръвта му и видели бъчвата в морето. Соколът размахал крила, та събрал всички ветрове и развълнувал с тях морето, а то изхвърлило бъчвата на брега, върху едни скали. Орелът я стиснал с ноктите си, вдигнал я нависоко и я пуснал, та се разбила на късове. Видели тримата зетьове насеченото тяло на своя шурей и почнали да го оплакват. Но гарванът рекъл:

— Стига сме плакали, приятели. Аз ще го съживя.

И полетял оня ми ти гарван право към страшната Вълшебна гора, дето живеела Каменната вещица, която била нощем камък, а денем — жива жена. Там имало омагьосан извор, от който извираше жива вода. Наквасиш ли с нея мъртвец, съживявал се тутакси.

Гарванът стигнал посред нощ в гората. Бабата била камък — нищо не можела да му направи. Той наточил от живата вода, отнесъл я на баджанаците си, полели с нея късовете и княз Иван се съживил.

Събудил се той като от дълбок и тежък сън, погледнал наоколо и рекъл:

— Много спях и страшни сънища сънувах. Къде е злият Кошчей? Къде е княгиня Мария?

А зетьовете му рекли:

— Забрави ги и двамата. Да не бяхме ние, никога не щеше да се пробудиш. Не ти трябва вече да отиваш в двореца на Кошчей.

— Не, братя — казал княз Иван, — вие ме не познавате. Пак ще отида. За мене няма живот, додето не отнема княгинята от онова страшно чудовище.

И като поблагодарил на своите зетьове за избавата си, запътил се към Кошчеевото царство. Тоя път трябвало дълго да върви, тъй като нямал кон. Стигнал най-сетне в двореца. Чудовището не било там. Княгиня Мария посрещнала с радостни сълзи мъжа си, наго-стила го и го разпитала кой му е върнал живота. Княз Иван ѝ разказал всичко, па я запитал:

— Не разбра ли от Кошчей отде е взел тоя бърз кон? Такъв кон ни трябва, за да избягаме.

— Питам го — отвърнала княгинята. — Като се върнахме, намислих сама да избягам. Той ми каза, че е бил говедар три години при Каменната вещица и тя му дала тоя кон. Каменната вещица живеела през девет земи в десета. Минавала се огнена река, за да се влезе в царството ѝ. Бабата имала много бърза кобила — толкова бърза, че за един ден обикаляла земята с нея. Кошчеевият кон бил рожба на тая кобила. Три години, както ти рекох, Кошчей пасъл добитъка на вещицата и тя му подарила кончето.

— Ами как е минал през огнената река?

— Първия път я прелетял, а втория път, на излизане от царството на Каменната вещица, я минал с коня си. Бабата му дала една шарена кърпа: ето я. Щом махнеш с нея, от земята излиза висок мост и ти минаваш по него: огнената река не може да ти стори нищо. Махнеш ли два пъти, мостът става тънък като сламка.

— Дай ми кърпата, па да вървя. Дано успея да намеря и аз кон като Кошчеевия.

Сбогувал се княз Иван с жена си и тръгнал отново на път. Вървял, вървял, прегладнял от вървеж. Видял на една поляна голяма птица с цяло ято пиленца.

„Ще изям едно птиче — казал си князът, — да ми попремине гладът.“

А птицата му рекла:

— Юначе, пожали ми птичетата! На дълъг път си тръгнал и към опасни места отиваш. Ще дойде време да ти помогна.

— Добре — казал княз Иван. — Останете си живи и здрави. И заминал по-нататък. Стигнал до една гора. Там намерил в една хралупа пчели.

„Сега вече ще се нахраня с мед — си казал той. — Не мога да вървя по-нататък.“

Ала царицата на пчелите избръмчала:

— Юначе, добър юначе, не посягай на меда, че не ще мога да си изхраня малките пчелици. Към страшни и опасни места си тръгнал. Не знаеш при кого отиваш. Аз ще ти помогна: пожали ми пчелиците.

Съжалил се княз Иван. Оставил меда. Тръгнал по-натам. Найсетне стигнал до огнената река. Махнал с кърпата, явил се мостът, князът минал по него. Стигнал до хижата на Каменната вещица. Наоколо имало стобор. На всеки кол стърчала по една мъжка глава, само на последния нямало.

Влязъл князът и викнал:

— Тука ли си, бабо? Ела да ти кажа нещо!

Каменната вещица излязла. Тя била едра, цялата черна, мустаката, само с три косъма на главата. Зъбите ѝ били като на глиган. Ноктите ѝ — като на орел.

— Що искаш, юначе?

— Искам конче като за мене. Да няма друго като него на света.

— Бива, синко. Но три дена ще ми пасеш говедата. Ако ги пасеш и не изгубиш ни едно, ще ти дам конче. Ако ли се изгуби някое, ще те изям и главата ти ще забия на последния кол — оня до вратата. Съгласен ли си?

— Съгласен съм, бабо.

— Влез тогава, та си почини, нахрани се и преспи, а утре заран ще изведеш говедата.

Княз Иван бил толкова уморен, че щом хапнал няколко залька, легнал и заспал. Събудил се към зори. Станал. Гледа — бабата седи на един висок стол сред хижата. Седи, гледа, но не мърда.

— Хайде, бабо, да изведем говедата! Скоро ще се съмне.

Вещицата не отговорила. Викнал князът втори път — пак не отговаря. Бутнал той бабата — тя студена като камък. Чак когато се съмнало, вещицата се съживила. Станала и го отвела в обора. Там имало четиридесет кобили.

— Това ми са говедата — рекла. — И мляко ми дават, и вълна, и ги яздя. Те ми са и кравите, и кобилите, и овцете. Иди ги паси!

Князът изкарал кобилите из обора, но щом излезли на полето, те припнали — коя накъдето види. Додето говедарят се обърне, ни една нямало: изгубили се.

Викнал Иван да плаче. Чула го птицата, на която пожалил птичетата. Долетяла и му казала:

— Не плачи, юначе! Не се грижи за кобилите! Когато слънцето приближи до залез, върни се в хижата: кобилите ще бъдат прибрани в обора.

Князът се успокоил. Легнал, та се наспал. А към залез слънце си отишъл. Влиза в обора и чува как Каменната вещица гълчи кобилите си:

— Защо се върнахте толкова рано? Нали ви казах да се не връщате преди него? Както бяхте се разбягали, той не би ви прибрал никога.

А кобилите рекли:

— Господарке, не се прибрахме от добро. Говедарят си спеше и дори наум не му идваше да ни прибира. Но някакви проклетни птици ни нападнаха от всички страни, започнаха да ни кълват: очите ни щяха да извадят, ако не бяхме се прибрали в обора.

— Добре — казала бабата, — сега ви прощавам. Ала утре си отваряйте очите! Избягайте в омагьосаната гора и се не прибирайте.

На другия ден кцдзът изкарал отново кобилите. Тоя път те се разпръснали към гората. Къде ще върви да ги прибира? Оная ми ти гора край няма — и толкова гъста, че нищо се не вижда в нея.

Викнал да плаче княз Иван. Чула го царицата на пчелите и го утешила.

— Не се безпокой — рекла. — Когато се мръкне, върви си в хижата. Кобилите ще бъдат прибрани. Но ти почакай отвън бабата да се вкамени, а после влез в обора и изкарай оттам малкото конче-годиначе. Яхни го и — дим да те няма.

Князът се наспал и тоя ден, а вечерта се върнал по мръкнало. Чул той как бабата се карала на кобилите, че са се върнали, а те й отговарят, че са ги подгонили хиляди пчели да ги жилият.

— Да не бяхме си дошли — рекли, — кръвта ни щяха да изпият. Влязла си бабата и се вкаменила. А князът извел кончето и го яхнал. Стигнал до огнената река и минал по моста, а после махнал два пъти с кърпата. Мостът изтънял, та станал по средата като сламка.

Препуснал юнакът право към царството на Кошчей. Каменната вещица се пробудила на сутринта, но не видяла княза. Отишла в обора и кобилите й казали, че е откраднал кончето-годиначе. Яхнала тя своята силна кобила — да го гони. Препуснала по моста, над огнената река. Дори и не забелязала, че мостът едвам се крепи. А мостът се счупил и тя се удавила в огнените вълни.

Стигнал княз Иван в Кошчеевото царство. Извел жена си, яхнали кончето и полетели. Кошчей усетил, че конят му се препъва толкова, та ще падне.

— Какво има? — запитал. — Пак ли е станало нещо лошо?

— Пак, господарю. Княз Иван е откраднал Мария Хубавицата.

— Че как ще я открадне? Не видя ли как го насякох на късове?

— Оживял е. Бързай да го стигнем!

— Няма защо да бързаме! Гладен съм. Ще се нахраня, па после. Нали знаеш, че неговият кон е нищо пред тебе?

— Той има сега по-силен кон от мене: яхнал е малкия ми брат. С него не мога да се меря.

— Добре тогава. Да бързаме.

Препуснали с все сила и настигнали бегълците. Извадил си Кошчей меч — да отсече главата на княз Иван. Но Ивановият кон рекъл на брата си:

— Не те ли е срам, бацьо? Тебе те язди прилеп: как можеш да го търпиш на гърба си? Я го тръшни! Виждаш ли мене? Юнак и хубавица ме яздят. Затова съм горд и не се боя от никого.

Коня го досрамяло. Хвърлил Кошчей на земята и му счупил главата. Тогава княз Иван слязъл, снел княгиня Мария от коня и вързал двата коня да пасат, па наклал огън и изгорил чудовището — да не остане и следа от него.

После княгинята яхнала Кошчеевия кон, а князът — кончето-годиначе. Тръгнали на гости най-напред на зетя-гарван, после — на

орела, а най-сетне — на сокола. Зетъвете им ги посрещнали с голяма радост. Дълго траяли угощенията и веселбите. Най-после Иван и Мария си отишли в царството и оттогава заживели щастливо.

СТАРОСЕЛЦИ И НОВОСЕЛЦИ

РУСКА ПРИКАЗКА

Далеч някъде, зад заспалите тъмни гори, оттатък широките степи, живеели руси, все отбор здравеняци. Живеели си те охолно и щастливо край бистрата речица в долината: земята работели, ръж сеели, добитък пасели, риба ловели.

След време на тия селяни станало тясно: хижа хижата почнала да изместя.

— Как да построим на дъщерята и зетя нова хижа в старото селище? Как да издигнем прави стени? Тук житница, по-нататък плевня — и ще се блъснем в съседния двор. Можем ли къщица като хората тук да издигнем? — оплаквал се старецът-баща на бабата-майка.

А тя ще му натякне:

— Не ти се иска тебе да се погрижиш за детето си! Развали пералнята, разтури кокошарника, помоли се на съседа: не ще ли ти откъсне той от двора си едно мъничко късче — колкото стрехица, да има къде да спуснем за новата къщица? А пък ние нему в замяна някое късче нива ще подарим.

А съседът се не съгласява: и нему вече двоят се е стеснил. Старецът и бабичката се угрижват, а дъщеря им ще пристъпи и ще рече:

— Не се ядосвай, татко: направи ни колибка отвъд реката, хей там, на бърдото!

— Ти пък, дъще, що си намислила? — ще рече бабичката. — От родното си село искаш да забегнеш.

— Защо, мамо? Нали ще бъдем отвъд речицата? Вие под бърдото, в падината, а ние над бърдото — това си е то. И вие нас ще гледате, и ние вас, па ще се спохождаме и в радост, и в беда.

Тъй поговорили старите и младите, па току се съгласили да се наредят по новому.

Старата челяд си останала на старото място, в долината, а младата се прибрала оттатък речицата и попъзляла по хълма, по чукарите се заселила.

До първата хижа скоро се прилепила втора, трета — и ето че цяло ново заселище израснало.

Заживели новоселците добре: земя дал господ — какво друго им трябва? На староселци при реката станало по-широчко, повече простор добили.

Другарували, сродявали се староселци и новоселци помежду си, живеели си приятелски, ходили си един другиму на гости и един на друг в беда си помагали. Много време минало, толкова много, че и внуците на внуците на първите новоселци израсли, а дядовците почнали да забравят кога е съградена първата хижа на новото заселище.

Случило се веднъж — голяма беда налетяла, кръстосала друмища и пътеки и стигнала неканена до Старо село. Налегнала староселци неплодна година: и семето не могли от нивите да вземат.

Загрижили се староселци, не знаели как ще прекарат зимата, ала новоселци им помогнали да се прехранят и земята си да насеят.

Минала се злата година. Но и другата не излязла по-добра. Не се родило ни жито, ни овощия, ни кърма за добитъка.

Добитъкът от глад изпопадал, а което останало здраво, едва се държало на крака.

Настанала втора лоша година за староселци. Замислили се те отново: „Как ще се живее сега, откъде ще се вземе хляб?“

И ето тежката беда споходила по-заможните и започнала да им шепне:

— Е, че тия староселци все на гърба ви ли ще се хрантутят? Една година им помагахте, а сега ето ги — нямат ни снопче по гумната си, ни зрънце в житниците, ни картофи в зимниците, а кравите, овците и свините им умряха. Ако и сега захванете да им помагате, ще трябва много от своето да им дадете: за вас не ще остане. Нека староселци тая година прекарват, както знаят. Бог да им помогне!

Послушали новоселци злия съвет на лютата беда.

Събрали те много плод, напълнили житниците с жито, намлели брашно, живеят си — и се подиграват с бедните староселци. А староселци не могат да надделеят. Зима настанала, дълга, тежка,

гладна. Студът скрвал всичко. Изгорили и ведра, и столчета; продали си за жито и последния добитък, последната дреха. Всичко изполяли; не останала по къщите нито коричка хляб.

Децата плачат, хляб искат. Тича староселска бабичка в новото землище. Влиза тя в пруста. „Помози бог!“ — казва, здрависва се, па приседне на крайчеца в задния ъгъл. Заговори се за туй, за онуй, а тя тихом прошепне:

— Не ще ли ни дадете, добри хора, малко ръжчица назаем? Децата ни плачат: хляб искат.

А стопаните отказват.

Тича бабичката в друга, в трета хижа — навред отказ. Цялото село обхожда. Новоселци са глухи към староселската беда, никой се не отзовава.

— Ей, стрино — говорят новоселци на бабичката, — върви си! Живейте си, както знаете, всеки си има грижи!

Умислили се староселци и решили — цялото село при новоселци да идат.

Тръгнали те — ето ги в Ново село.

— Помогнете ни — молят се староселци, — тежко тегло ни е налегнало. Не ви ли е грях — да ни оставяте в тази люта беда?

— Е, стига сте ни досаждали, вървете си! — отговарят новоселци. Ала не стига, че не дали на староселци нищо, ами и над бедата им се присмели: с укор ги посрещнали и изпратили.

— Вървете си, вървете си! От вас взаим нищо не сме взели, вие досега нищичко не сте ни дали: какво искате сега от нас? Ходете си, ходете! Нагледахме ви се!

Заплакали староселци.

— Имате вие и преимате, ала, види се, забравили сте бога! — рекли те и се върнали в Старо село.

И ето какво се случило тогава в Ново село. В една хижа една жена замесила хляб. От вечерта още направила всичко, каквото трябва: взела три панички квасна каша, прецедила я през решето в квасилката, разбъркала я с вода, насипала крина ръжено брашно, размесила го, покрила квасилката, поставила я на чиста сламица до пещта.

Кисне тестото и малко по малко се повдига нагоре, набъбва: хубав хляб ще стане. Размесила жената тестото, притурила още брашно, замесила го както трябва и го оставила до утрото да втаса.

Заранта жената напалила добре пещта, па отгребала жаравата на една страна.

„Спори ми работата — мисли си тя, — осем големи кравая ще излязат тоя път; ще има цяла неделя да ядат нашите дванадесет души в къщи. А сега — тестото на лопатата, че в пещта.“

Но какво станало? Жената иска краваите в пещта да хвърли, а пък всичкото тесто от копанята се подигнало, скочило на пода, търколило се към прага — от прага — скок! — в пруста, от пруста към вратата, от вратата на пътя и току надолу по бърдото се търколило.

Търкаля се ръженото тесто и никой не може да го стигне. Затекла се уж жената да го догони, ала стига ли се то! Наизлезли новоселци от хижите си, затичали се след тестото, ала къде ще го стигнат: ръженото тесто се изгубило.

На селските псета се дощяло тестенце да си хапнат; затичали се и те след него с все сила, но ръженото тесто търкаля ли се, търкаля: и кучетата не могли да го стигнат.

Врани и гарвани хвъркнали, след тестото полетели; хвърчат, гратчат те след него, ала не могат да откъснат и една хапка.

Тестото се търколило чак в Старо село, спряло се на мегдана.

Излезли от хижите жени, мъже, деца: чудом се чудят. Поговорили помежду си, па решили староселските старейшини да вземат тестото, хляб да опекаат и на всички поравно да го поделят.

А и на другия ден се случило същото. На всичките жени в Ново село, които умесили хляб, ръженото тесто излязло от копанята, попъзляло към прага, от прага — в пруста, от пруста — на двора, от двора — на пътя, па се търколило, изгубило се от очи: само староселци го видели. Тъй новоселци и не узнали къде им е избягало ръженото тесто, а то пак при староселци отишло.

И всеки ден все това, че това: тестото от копанята, колачетата и хлябовете от пещта, млинчетата от тепсиите, брашното, житото от чувалите, от кошовите, от нощвите все тече, бяга, лети от новото заселище към старото село.

А староселци от ден на ден все по-богати ставали. Всяка хижа поред хляб пекла и все поравно си го делели.

В Ново село работата все по-зле и по-зле отивала. Житото се свършило, хората вече дояждали последните корички. Загрижили се новоселци, умислили се. И ето че се разчуло в Ново село за

добриването на староселци: там нямало вече глад, тежкият живот се свършил, всичкият новоселски хляб отишъл в Старо село.

Дошло сега ред на новоселци да тръгнат по просия.

Пригответи се една утринна. Тръгнали по пътеката.

Дошли новоселци в Старо село, ала чак към пладне; жените прибирали трапезите. Пристъпват новоселци и почват да се молят:

— Нека сами се укорим, обични роднини, за туй, че на лошото време ви оставихме в тежка беда. Забравете това! Помогнете ни!

— Ах, братя, оставете туй! Елате заедно да хапнем! Поседнете, съседи, на една трапеза с нас: ще се постесним, ще похапнем, каквото господ дал!

Поседнали староселци и новоселци; повеселили се, заедно пийнали и хапнали. После почнали да се питат защо всичкото жито до последно зрънце отишло от Ново село в Старо село. Размислили се. Мислили, мислили, па най-сетне решили:

„Когато се съградили първите хижи в Ново село, всяка нова домакиня замесвала първото тесто от староселско брашно. И всеки селянин посявал първия път своята новоселска нива с бащините си староселски зърна. Колкото и хижи да се явили след това в Ново село, колкото и нови хора да се родили, на всички ръжта била староселска.“

— Та, ще рече, ние сме от един и същи род! — отсекли староселци и новоселци. — И се храним от едно и също ръжено зърно!

Помирили се тогава староселци и новоселци; започнали в мир да живеят, да се спохождат и да си помагат.

ЖИВОТНИТЕ ЗИМУВАТ РУСКА ПРИКАЗКА

Един бик вървял по гората. Срещнал овен.

— Накъде, овньо?

— Ще искам от зимата малко топли дни, биче. А ти накъде?

— На разходка.

— Да вървим заедно.

— Да вървим.

Тръгнали заедно. Срещнали свиня.

— Накъде, свиньо?

— Ще поискам от зимата малко топли дни, приятели. А вие накъде сте тръгнали?

— И ние натам. И ние за това.

— Тогава да вървим заедно.

— Да вървим.

Тръгнали тримата по-натам. Срещнали гъска. Спрели я.

— Накъде, гъско?

— Ще искам топли дни от зимата.

— Тогава тръгвай след нас! И ние сме тръгнали по същата работа.

Тръгнали четиримата. Вървят: бикът най-напред, след него овенът, после свинята, а най-отзад гъската. По едно време срещнали петел.

— Чакай, петльо! Накъде?

— Ще искам топли дни от зимата, братя. А вие накъде?

— И ние отиваме по същата работа. Тръгни с нас!

— Да тръгна. Много обичам весела дружина. Сам не ми се върви.

Тръгнали петимата. По едно време петелът запитал гъската знае ли къде живее зимата.

— Не знам — отвърнала гъската. — Свинята знае.

— Накъде вървим, свиньо? Знаеш ли пътя към зимата?

— Не го знам, гъско. Аз не ви водя, а овенът. Той знае пътя. Него запитайте.

— Овньо, накъде си ни повел? Тоя път води ли към къщата на зимата?

— Не знам. Не виждате ли, че ви не водя аз, а бикът. Той знае пътя.

— Накъде води тоя път, биче? Към къщата на зимата ли?

— Кой го знае накъде води! Не виждате ли, че вървим напосоки?

Спрели се на един кръстопът. Няма кого да запитат по кой път се отива към живелището на зимата. Мислили, мислили, най-сетне бикът рекъл:

— Слушайте, братя! Да тръгнем хе по онзи път. Все ще ни заведе някъде. А колкото за зимата, и без да я търсим, тя ще ни намери.

Тръгнали по пътя и той ги отвел в една гора. Спрели се там. А додето вървели, много време се минало. Почнали да си приказват.

— Струва ми се, че застудява — рекъл бикът.

— Аз не усещам нищо — казал овенът, — но вълната ми се развява. Трябва да е излязъл вятър.

— Студено ми е на зурлата — продумала свинята. — Май че зимата приближава.

— Ближава, приближава — рекла гъската. — И аз усещам.

— Кукуруигууу! — обадил се петелът. — Нека приближава. Нали сме тръгнали да я дирим?

Зарадвали се всички, че зимата иде. Но по едно време бикът казал:

— Здравно се застуди, братя. А зимата я няма още да ѝ поискаме топли дни. Къде да вървим да се топлим?

— Кажи ти къде! — викнали животните в един глас.

— Хайде да си направим къща. Инак ще измръзнем. Аз ще насека греди, а вие ще ги наредите ѝ ековете. Ще си имаме къща — който ни види, да ни завиди. От студ няма да се боим.

Но другите животни били ленивички. Никак не им се работело. Овенът рекъл:

— Моят кожух ме топли. Вижте колко му е гъста вълната. И без къща ще прекарам Студените дни.

Свинята казала:

— Мене не ме е страх от студове, каквито и да са. Ще се заровя в земята и ще презимувам.

Гъската се обадила:

— И на мене ми е лесно. Ще кацна на някое дърво, ще си постеля едното крило, а с другото ще се покривя. Няма да усетя ни студ, ни мраз.

Петелът викнал:

— И аз не ща къща. И аз имам крила. Комуто трябва къща, да си направи.

Разбрал бикът, че ще трябва сам да се залови за работа.

— Правете, каквото щете — рекъл. — Аз ще си градя къща. И без помощници ще мина.

Насякъл от гората дървета, набил ги в земята, други наковал едно над друго до тях и се издигнала къща. Заживял в нея.

Дошла зимата. И то каква зима! Страшна и ужасна. Па и не била сама, брат ѝ бил с нея — мразът. На животните и наум не дошло да поискат от нея топли дни: тъй ги стегнали студовете, че всичко забравили.

Овенът отишъл при бика и почукал на вратата на къщата му:

— Пусни ме, братко, да се огрея!

— Не, овньо, няма къде. Само за мене има място. Ти си имаш топъл кожух, та и отвън ще презимуваш. Не те пускам. Най-сетне поискай от зимата да ти даде малко топли дни.

— Зимата не ще да слуша. Исках, но не дава. Отвори ми. Ако ми не отвориш, ще се засиля, та ще откъртя от стената някоя греда. Тогава и на тебе ще стане студено.

Подал си бикът главата през вратата. „Студено! Много студено! Ако не пусна овена, наистина ще откърти греда и в къщата ще почне да духа. А откърти ли още няколко греди — от студ няма да може да се стои.“

Пуснал овена. В къщата нямало място за двамина — ала като се посбрали — дори по-топло им станало.

Ето че и на свинята достудяло. Потропала на вратата:

— Пусни ме, брате биче, да се погрея. Замръзнах. Люти студове започнаха.

— Що се боиш от студовете? Зарови се в земята и презимувай. Или помоли зимата да ти даде топли дни.

— Стига си приказвал! Отваряй по-скоро. Ако не ми отвориш, ще подрия със зурлата си всички подпорки и ще ти съборя къщата. Заклевам ти се, че ще я съборя.

Що да се прави? Видял бикът, че свинята не се шегува: наистина ще му събори къщата. Пуснал я. За трима нямало място, но трябвало да се сместят. Посбрали се и в къщата станало още по-топло.

По едно време дошла гъската. И тя помолила да ѝ отворят.

— Няма място — рекъл бикът. — Мнозина сме и все сме едри. Напълнили сме къщата. Па и защо ти е да влизаш? Нали си имаш две крила? Едното ще си постелеш, а с другото ще се завиеш. Ще ти бъде по-топло, отколкото на нас.

— Стига са тия приказки! Отваряй по-скоро, че съм замръзнала. Ако не ме пуснеш, ще изскубя всичкия мъх от стените и вятърът ще почне да духа в къщата ти. Ще измръзнете-до един.

Пуснали и гъската. Дошъл петелът. Той пък заплашил бика, че ще се качи на покрива и ще смъкне на земята всичката пръст. Що да се прави? Трябвало да пуснат и него.

Къщата на бика станала толкова тясна, че нямало кой накъде да се обърне. Но затова пък на животните било топло. Топло им било и весело.

Като се стоплил добре, петелът почнал да си пее песни. Пее си и за нищо не го е грижа. Но ето че го чула Кума Лиса. А тя отдавна не била си хапвала петлешко месце. Приискало ѝ се да хване петля и да го отнесе у дома си, но как да влезе в къщата? По цели нощи обикаляла тя, за да разбере по миризмата и по гласовете на животните колко са и какви са. Видяла, че сама не ще може да стори нищо. Потърсила помощник. И намерила — дори не един, а двама. Кой? Мечката и вълка.

Отишла при тях и им казала:

— Дайте ми нещо за ядене, приятели.

— Нищо нямаме.

— Ами искате ли аз да намеря ядене и за трима ни?

— То се знае, че искаме, но къде ще го намериш, кумичке?

— Аз съм го намерила вече и дори съм го заключила. Чака ни да отидем и да го изядем. За тебе, Бабо Мецо — цял бик. За тебе, Кумчо Вълчо — тлъст овен. А за мене — едно малко петленце. Аз съм доволна и от малко. Стига на вас да е добре.

— Много ти благодарим — рекли вълкът и мечката. — Никога няма да забравим добрините, що ни правиш. Хайде, отведи ни да се нахраним.

Кума Лиса ги повела. Стигнали до къщата. Спрели се. Слушат: отвътре се разнасят звукове на всякакви животни.

— Колко животни си затворила, Кума Лисо? — попитал вълкът.

— Три затворих, но те може да са пуснали още.

— Не са три, повече са.

— Повече са, много повече са — рекла и мечката. — Хайде, Кума Лисо, води ни!

— Не, тъй не бива. Гостите влизат най-напред, а стопанката — подире им. Аз ще ви отворя, а вие ще влезете.

Мечката рекла на вълка:

— Ти, Кумчо Вълчо, влез пръв, а аз подир тебе. Ако вляза първа аз, ще се изплашат.

— Не, не — казал вълкът. — Ти, Бабо Мецо, ще влезеш първа. Ти си по-силна и по-едра. Такъв почтен гост трябва да влезе пръв.

— Добре — рекла мечката.

Лисицата потропала. Отворила се вратата и мечката влязла. Но тъкмо влязла и бикът я притиснал с рогата си до стената, като си навел главата, па изревал:

— Овньоооо, дръъъж! Овньооооо, мушкай! Овньоооо, късай!

Овенът се разтичал, че като мушнал мечката в ребрата, съборил я на земята. Свинята се притекла, разгрухала се и почнала да скубе козината на мечката. Гъската литнала, кацнала на главата на Баба Меца и почнала да й кълве очите. А петелът — както бил кацнал на една греда — развикал се из цяло гърло:

— Дайте я на менеее! Дайте я на менеее!

Вълкът и лисицата чули тия викове и търтили на бяг. Баба Меца едвам успяла да се отърве и да избяга. Настигнала вълка и му казала:

— Кумчо Вълчо, такава ядене, каквото ни беше приготвила Кума Лиса, нито съм яла друг път, нито бих искала да го ям още веднъж. Такъв страх не съм брала никога. Тъкмо влязох в къщата, кой знае отде се взе една проклета жена с вила в ръка: като ме забодде в стената, почудих се как да се откъсна. Че като надойдоха сума други хора — и домашни, и гости — брой нямаха! Един ме мушка, друг ме хапе, трети ме бодде с шило в очите. Страх да те обземе! „Тук ще ми е смъртта“ —

си казах. А един месар с червена чалма, като се изправил на гредата, па се навел и току замахва към мене остър нож и крещи: „Дайте я на менееее! На мене я дайтеееее!“ Да ме бяха дали на него, Кумчо Вълчо, на късове щеше да ме насече.

ЖЕРАВ И ЧАПЛА

РУСКА ПРИКАЗКА

Едно време жеравът и чаплата си съградили по една хижа от двете страни на голямо блато. Хижите им били от суха тръстика. Не знам дали блатото било много голямо или хижите много малки, но от едната хижа другата се не виждала. Техните обитатели се срещали понякога из блатото, когато тръгнат да си търсят храна.

По едно време на чаплата омръзнало да живее сама.

— Време е да се омъжа — рекла тя. — Ще ида при жерава: той ще ми стане мъж. Той ми е лика-прилика.

И тя тръгнала. Цап-цап, цап-цап — право през блатото. Тук клъв-не рибка, там — друга. Поспре се, застане на един крак, та погледа. А блатото голямо — не се изгазва.

Най-сетне стигнала до отсрещния бряг. Гледа — жеравът си седи край хижата и пуши лула.

— Добър ден, Жераве — му казва тя. — Приемаш ли гости?

— Заповядай, Чапло, заповядай — отвръща ѝ той. — От гости никой не бяга.

Влиза чаплата в хижата и сяда. От дума на дума тя му казала защо е дошла.

— Хайде да се оженим — рекла. — По-добра булка от мене не можеш намери. Лика-прилика сме си.

Жеравът помислил малко, смукнал от лулата, помислил пак, па отвърнал:

— Не може, Чапло. Ти не си мома като за мене. Все пепеляви рокли носиш, а аз не обичам пепелявия цвят. Па и не ядеш, каквото се намери, а искаш все риба. Мъчно ти се угажда. Не ще мога да храня такава жена.

Чаплата се разсърдила и си отишла, без да каже вече дума. Но в това време жеравът се размислил. Той си казал:

— Омръзна ми този самотен живот. Няма с кого дума да разменя. Много глупав излязох, че не взех съседката Чапла. Тя беше мома тъкмо

за мене: благородна, богата, хубавица. Я да вървя да я потърся!

И тръгнал жеравът, засукал си мустаците, оправил си калпака, па поел през блатото. Флок-флок, флок-флбк — върви и си пуши лулата. Поспре се тук-там, лапне една жаба, схруска я, па смукне от лулата. Нали му са дълги краката — скоро прецапал блатото. Гледа — хижата на чаплата затворена. Завесите на прозорците спуснати. Дали си е в къщи?

Застанал жеравът пред хижата и се поизкашлял. Никой не се обадил. Постоял, па потропал на вратата.

— Кой е? — запитала чаплата.

— Аз съм, съседке Чапло. Ида ти на гости. Посрещаш ли?

— Заповядай — рекла чаплата студено и отворила вратата. Влязъл жеравът. Седнал. Заприказвали се, изпили по едно кафе и той подхванал.

— Дошъл съм — рекъл — да ти се извиня, съседке. Глупост направих, като се не съгласих да се ожения за тебе. Моля ти се, вземи ме за мъж. Ти си мома като за мене: добре ще си живеем.

Но чаплата казала гордо:

— Не, съседе, не съм съгласна. Ти носиш все черни дрехи, сякаш се връщаш от погребение. Па и тютюн пушиш, а аз не му обичам миризмата. Не си мъж като за мене: на кокили ходиш. Хората ще ни се смеят, като ни видят. Не ща те. Върви си!

Жеравът си отишъл засрамен. Той си дори поплакал по пътя — толкова му станало тежко на душата. Но ето че чаплата се поразмислила.

— Сбърках — рекла си на ума, — като изпъдих съседа-ерген. Къде ще намеря по-добър мъж от него? Нищо, че му са дълги краката. Когато тръгнем на разходка, той ще носи децата. А пък дето пуши, и то не е грях: всички мъже пушат.

И тя се запътила към хижата на жерава—да му иска прошка. Стигнала там. Жеравът я посрещнал доста студено, защото бил ядосан. Тъкмо преди това били играли на карти с щъркела и той изгубил две жълтици. Па го било яд и на чаплата, че го изпъдила.

— Какво искаш? — запитал.

Чаплата му се извинила и му казала, че е размислила и се кае за думите си.

— Съгласна съм — рекла — да се омъжа за тебе. И зестра имам.

— Махай се оттука! — викнал жеравът. — Нито ти ми трябваш, нито зестрата ти. Да не съм те видял вече!

Чаплата си отишла — и засрамена, и ядосана, и оскърбена. Додето цапала през блатото, на жерава дошъл друг ум.

— Голям глупак съм — казал си той. — Такава хубава и богата мома изпуснах. Потънал съм в дългове — няма как да си оправя сметките. Па и живее ли се самичък? Ще отида при госпожица Чапла, ще падна на колене пред нея и ще я помоля да ме вземе.

Дигнал се той — и право към хижата. Но чаплата го изхокала и изпъдила.

Оттогава насам чаплата и жеравът се търсят постоянно да се сгодят, а все още не са се оженили.

ЛИСИЦА-СВАТЯ РУСКА ПРИКАЗКА

Имало един беден момък. Той живеел в малка хижа всред гората. Сам-самичък си живеел, нямал ни баща, ни майка, ни други сродници. Едничкият му имот били пет кокошки и един петел.

Веднъж Кума Лиса подушила кокошките. Когато момъкът излязъл по лов, тя влязла в кокошарника, грабнала една кокошка, опекла я на огнището и я изяла. Тая лисица не обичала да яде сурови кокошки.

Върнал се ловецът. Преброил кокошките. Една липсвала.

„Трябва да я е грабнал ястреб“ — си помислил момъкът.

На другата сутрин тръгнал пак на лов. Срећнала го лисицата и го запитала:

— Накъде си тръгнал, Кузмане?

Той й отвърнал:

— На лов, Кумо Лисо. А ти накъде?

— На разходка, Кузмане.

Разбира се, лисицата не била тръгнала на разходка, а за кокошки. Тя отишла и тоя път в хижата, пак си хванала кокошка, опекла я и я изяла.

Върнал се Кузман вечерта. Гледа — още една кокошка няма. Кой краде кокошките? Дали не е лисицата?

На сутринта ловецът залостил здраво вратата и прозорците, след като затворил кокошките и петела, па тръгнал на лов. И тоя път срещнал Кума Лиса.

— Накъде си тръгнала, Кумо Лисо? Пак ли на разходка?

— Пак на разходка, Кузмане. А ти? Пак ли на лов?

— Пак на лов, Кумо Лисо.

Разделили се. Ловецът се скрил зад едно дърво да види къде ще отиде лисицата. А тя — право към неговата хижа. Той тръгнал да я дебне.

Стигнала Кума Лиса до хижата. Обикаля отсам, обикаля оттатък — и вратата, и прозорците залостени. През къде да влезе в зимника при кокошките? Покатерила се на покрива и се спуснала през комина.

Но тъкмо тогава дошъл Кузман, отключил и хванал лисицата.

— Ти ли ми крадеш кокошките? — рекъл. — Ще те кръстя аз тебе. Няма да ми излезеш жива от ръцете. Кожата ти ще одера.

Лисицата почнала да му се моли:

— Братовчед да ми си, Кузмане, пусни ме! Голямо добро ще ти направя. Ще те направя пръв богаташ в това царство. Дори и за царската дъщеря ще те ожения. Пожали ми живота, моля ти се!

Замислил се Кузман. Да вярва ли на Лисините обещания, или да не вярва?

Пуснал я.

— Еее, как ще ме направиш пръв богаташ? Кажй да видим!

— Как ли? С хитрина. Но най-напред ми дай да се нахраня, че после ще говорим. Опържи ми една кокошка, ама с повечко масло!

Кузман помислил, помислил, па се съгласил. Кума Лиса се нахранила добре, облизала се и отишла на царските ливади, па почнала да се търкаля.

Дошъл Кумчо Вълчо и й казал:

— Кумо Лисо, тия ливади са царски. Забранено е да се влиза в тях. А ти се и търкаляш. Ще те хванат и ще ти одерат кожата.

— Не бери грижа за мене! — рекла лисицата. — Аз съм първа приятелка на царя. Търкалям се, защото преядох.

— Че къде намери толкова ядене?

— Бях в двореца на угощение. Нима ти не беше поканен, Кумчо?

— Не. А кои други бяха?

— Много гости имаше. Видри, белки, катерици, мечки и какви ли не още. Да беше отнякъде — да видиш какви ястия ни сложиха! Преядох, ти казвам. И царят забеляза това и ми рече: „Ако ти е тежко, иди се поразходи, Кумице, в моите ливади! Па като ти олекне, ела пак!“

— Тъй ли ти каза? Заведи, моля ти се, и мене.

— Бих те завела, Кумчо, но нямаш роднини. Царят ще се оскърби. „Сираци ли ми водиш?“ — ще каже. Иди намери поне още сто вълка, па ги доведи: тогава ще ядеш царски гозби.

Вълкът събрал сто други вълци и ги отвел при Кума Лиса. А тя ги повела към двореца. Тя напред, те — след нея. Наредени — също като войници. Стигнаха в двореца. Тя влязла, а тях оставила на двора. Явила се пред царя и му казала, че му подарява сто едри вълка от Кузман Богаташа.

— Благодаря — рекъл царят. — Кой е тоя Кузман Богаташа? Пръв път го чувам.

— Той е най-богатият момък в това царство. Богатствата му са неизброими. Сбогом, че бързам. Пратил ме е и по друга работа.

Царят се зарадвал много. Поблагодарил на лисицата, поръчал ѝ да поздрави Кузман Богаташа, а вълците заповядал да затворят в оградата.

Лисицата се върнала в хижата на ловеца. Ogладняла от много път.

— Е, кога ще ме обогатиш? — запитал момъкът.

— Скоро, Кузмане. Потърпи още малко! Работата върви на добре, но ще трябва да ми опържиш още една кокошка, че съм примряла от глад.

Кузман я послушал. Лисицата се наяла богато и отишла отново на царските ливади. Взела да се търкаля. Дошла една мечка. Пак се почнал разговор като она с вълка. И на Баба Меца лисицата казала, че е била на угощение в двореца.

— Много животни останаха да си дояждат — рекла тя.

— Стотина вълци бях отвела — всички са там, не им се излиза.

Мечката я помолила да заведе и нея.

— Може — казала Кума Лиса, — но трябва да доведеш още сто мечки. Ако си сама, царят няма да те погледне. Аз заведох всичките си роднини. Ядат, та им пращят челюстите!

Мечката събрала сто други мечки и ги отвела при Кума Лиса. И тях лисицата подарила от името на Кузман Богаташа. И тях царят затворил.

Лисицата се върнала при ловеца, но му не казала какво е направила. Поискала още една пържена кокошка.

Кузман опържил последната, що била останала. Нахранила се Кума Лиса и отишла отново на царските ливади — да се търкаля, за да ѝ се смели храната.

Минали една белка и една видра. Видели Кума Лиса, че се търкаля по зелената трева. Погледнали я завистливо, па я запитали къде е намерила такъв богат обяд, че си е претоварила търбуха.

— Да ви кажа, мили приятелки — отвърнала лисицата. — Царят ме много тачи. За всичко пита все мене. Не става в двореца угощение, ако не съм и аз там. Днес имаше много голямо угощение. Всякакви животни бяха поканени; и вас да бях видяла, и вас щях да поканя: царят беше оставил на мене тая работа. Щях да се пукна от ядене. Пустите вълци, каквито са лакоми, още ядат: сякаш не са виждали тлъсто, откак са се родили. А пък мечките — нагъват ли, нагъват: челюстите ще си счупят от ядене.

Видрата и белката почнали да се молят на Кума Лиса да отведе и тях.

— Поне да погледаме — рекли — Още не сме виждали царски дворец. Разбира се, че ако можем и да си хапнем нещичко, още по-добре.

Лисицата се съгласила, но им поръчала да доведат по сто свои роднини. Когато видрата и белката насъбрали толкова сродници, колкото им било поръчано, Кума Лиса отвела всички при царя и му ги подарила от страна на Кузман Богаташа. Царят се зачудил, че Кузман има толкова много зверове, та и на други подарява от тях. Разбира се, той приел дара с благодарност и заповядал да одерат всички животни, що му били подарени.

На другия ден Кума Лиса си изпросила и петела. Изяла го, а после отишла при царя и му казала:

— Много ти здраве, царю честити, от Кузман Богаташа. Моли те да му заемеш малко крината, с която си мериш парите, че има да мери сребро. Неговите крини са пълни с жълтици.

Царят заповядал да дадат на лисицата веднага крината. Тя я занесла на ловеца и му казала:

— Вземи тая крина, па я пълни с пясък и я изпразвай, додето ѝ се лъсне дъното!

Когато крината се лъснала отвътре, Кума Лиса залепила на дъното ѝ няколко сребърни пари и я отнесла на царя. Той погледнал крината, видял парите и запитал лисицата:

— Отде има твоят господар толкова пари?

— Не знам — отвърнала тя. — Но че са много, много са. Брой нямат.

А после рекла:

— Знаеш ли защо ме е пратил Кузман Богаташа, царю честити? Моли те да му дадеш дъщеря си за жена. Много моми го искаха, но той е решил да се ожени за твоята дъщеря: друга не ще.

Царят се съгласил: къде ще намери по-добър зет от тоя богаташ? Заповядал на лисицата да поръча на Кузман да му дойде на гости.

Върнала се тя в хижата и казала на ловеца докъде е стигнала работата. Тръгнал Кузман, окъсан-одърпан, на гости на царя. Наближили двореца. Като минавали по мостчето на една река, лисицата казала на ловеца:

— Скочи във водата и почни да викаш!

Кузман скочил. Станал само кал и вода. Развикал, се колкото може. А лисицата се затичала към двореца и още отдалеко надала писък:

— Кузман Богаташа се удави. Скоро помогнете!

Царят чул виковете и пратил хора да помогнат на Кузмана. Извадили го от водата, облекли го в нови дрехи и го отвели в двореца. Венчал се ловецът за царската дъщеря. Заживял щастливо в двореца.

Като се минали няколко седмици, царят казал на зетя си:

— Хайде да отидем сега пък у вас на гости. Искам да ти видя богатствата.

Уплашил се Кузман. Къде да води тъста си? В горската хижа ли? Че какви богатства ще му покаже там?

Но нямало що да прави. Царят настоявал и Кузман трябвало да се съгласи. Качили се на колесници и потеглили. А Кума Лиса тръгнала пред тях. Тичала, тичала и видяла овчари, че пасат голямо стадо овце.

— Чие стадо пасете, овчари?

— Стадото на царя Змей.

— Да не сте посмели да споменавате това име! — рекла им лисицата. — Насам препускат с колесници цар Огън и царица Светкавица. Ако ви чуят, че говорите тъй, ще ви изгорят. На въглен ще ви превърнат. На всички казвайте, че това стадо е на Кузман Богаташа!

Овчарите се уплашили и обещали. Кума Лиса си продължила пътя тичешком. Стигнала до едно място, дето свинари пасели голямо стадо свини. Запитала ги чие е стадото. И свинете се оказали на царя

Змей. Лисицата заплашила и свинарите с цар Огън и царица Светкавица. И те обещаха да казват на всички, че стадото е на Кузман Богаташа. По-нататък стигнала до стадо крави, а още по-нататък — до хергеле коне. И на техните пастири казала, да не споменават името на царя Змей, за да си не изпатят от цар Огън и царица Светкавица, а да разправят, че добитъкът е все на Кузман Богаташа. Настигнала найсетне и стадо камили. И на камиларите казала същото.

Кума Лиса изминала три планини и стигнала в четвъртата. Там било царството на Змея, чиито били всички тия стада. Влязла в двореца. А дворецът бил от мрамор, богато украсен, много по-хубав от тоя на Кузмановия тъст.

— Какво те носи насам, Кума Лисо? — запитал цар Змей.

— Дошла съм да ти спася живота, царю честити. Скоро се скрий, че след мене идват цар Огън и царица Светкавица. Страшни са и двамата. Всичко палят и изгарят. На пепел обърнаха всичките ти стада: и овцете, и свинете, и кравите, и конете, и камилите. Дори и пастирите не пожалиха. Насам летят и ти се заканват. „На въглен ще го превърнем“ — казват. Скрый се, додето е време!

Змеят се уплашил. Почнал да се гърчи и свива от страх.

— Къде да се скрия, Кума Лисо? Научи ме!

— В твоята градина има стар дъб, стогодишен. Средината му е прогнила. Бягай, та се скрий в него, додето минат!

Царят Змей послушал лисицата. Направил, както го научила тя.

Кума Лиса пратила два заека при гостите — да им показват пътя към двореца.

Минали те край пастирите и ги запитали чии стада пасат. Всички отвърнали, че стадата са на Кузман Богаташа. Припнали по-нататък и видели, че идват три колесници: в едната седи царят, в другата — Кузман с жена си, а в третата — царедворците.

— Ние сме пратени да ви водим — рекли им зайците.

— Добре, водете ни! Дошли до стадото овце.

Царят попитал:

— Чие стадо пасете, овчари? Голямо ми се вижда: ще да има три хиляди овце.

— То е стадото на Кузман Богаташа.

Обърнал се царят към Кузман и му казал:

— Много овце имаш, мили зетко; да ти са живи!

— Дал Господ — отвърнал Кузман. — И всекиму да дава повече, отколкото на мене.

Препуснали по-натат. Стигнали до стадото свине. Младата княгиня попитала:

— Ей, свинари! Чие е това голямо стадо?

— На Кузман Богаташа.

Пак рекъл царят на зетя си:

— Много богат си бил наистина, зетко. Ти имаш повече от две хиляди свине.

— Дал Господ — отговорил и тоя път Кузман. — Дано на другите даде повече, отколкото на мене.

Минали сетне край конете, кравите и камилите.

Запитвали пастирите чие стадо пасат. Отвърщали им, че и тия стада са на Кузман Богаташа.

Най-сетне стигнали в царството на Змея. Кума Лиса ги посрещнала и въвела в големия дворец. Влязъл царят и почнал да се чуди: толкова хубаво и богато било наредено всичко там! Седнали да ядат, да пият и да се веселят. Че ден, че два, та цяла неделя. Толкова изобилни били гозбите, толкова вкусни плодовете, толкова сладки вината, че на никого се не ставало от трапезата.

По едно време лисицата казала на Кузман:

— Стани, та ела с мене! Стига си ял и пил: време е да се заловиш за работа.

Тръгнал Кузман подир Кума Лиса и я попитал за каква работа говори.

— Повикай царя и царедворците — рекла му тя, — па ги отведи в градината! Ще видиш там един стар дъб, стогодишен. Най-високото и най-дебелото дърво. В хралупата му се е скрил царят Змей, чийто е тоя дворец. Убийте го!

Върнал се Кузман и казал на мъжете:

— Хайде да се поразходим в градината!

Излезли. Отвел ги царският зет при големия дъб и им казал:

— Хайде да видим кой е най-добър стрелец от нас. От сто разкрача ще мерим в хралупата на тоя дъб. Който забие най-много стрели, той ще излезе пръв.

Почнали да мерят. Всички били добри стрелци, но Кузман — нали бил ловец — излязъл пръв. Толкова стрели забили в прогнилия

дънер, че направили Змея на решето.

Оттогава Кузман Богаташа останал да владее имота на Змея заедно с жена си. Те са още живи и здрави и много хора от околните земи им отиват на гости. Кума Лиса също сяда на трапезата и яде кокошка след кокошка. Както се вижда, тя е решила да изяде всички кокошки на оня край. Но никой не ѝ се сърди, защото ги е заслужила.

В ПОДЗЕМНОТО ЦАРСТВО РУСКА ПРИКАЗКА

Една царица добила близнаци — момче и момиче. Децата били много хубави, като два трендафила. Веднъж пред двореца минала една бабичка, която продавала магьосани билки. Насъбрали се слугите и слугините да си купуват. Един иска билка за забогатяване, друг — да го не лови куршум, трети — за обич, четвърти — за сила. Чула и царицата. Поръчала да ѝ доведат жената.

Като видяла двете деца, бабата почнала да ги хвали, че са здрави, хубави и умни. Тя била магьосница, и то от злите магьосници, които завиждат на хората и гледат да им пакостят.

— Ще ти дам един пръстен за късмет — казала на царицата. — Ето го. Сложи го на пръста на момчето, когато порасне. Носи ли тоя пръстен на ръката си, то ще успява във всичко. А когато му дойде време да се ожени, нека вземе оная мома, на която ще се хване пръстенът на показалеца.

Царицата наградила богато магьосницата и я изпратила. Минали се години. Децата порасли. Царицата повикала на смъртния си час своя син и като му дала пръстена, заклела го — да се ожени за оная мома, на която ще се хване тоя пръстен.

Князът станал за женитба. Тръгнал да си дири невеста. Хареса си една, премери ѝ пръстена — малък. Позагледа се в друга и тя му се хареса, но на нея пък пръстенът излиза голям. Не става на никоя.

Дълго ходил момъкът от град на град и от село на село — да мери пръстена на всички хубавици, които види: но на никоя се не хваща, както трябва. Върнал се вкъщи умислен, натъжен.

Видяла го сестра му и го запитала:

— Защо не си весел, братко? Какво ти се е случило?

Разказал ѝ той всичко.

— Я дай да видя какъв е тоя чуден пръстен, що се не хваща на ничий пръст! — рекла княгинята.

Взела пръстена, премерила го на показалеца си — тъкмо ѝ дошъл, като че ли за нея е правен.

Зарадвал се князът.

— Сестрице — рекъл, — ти си ми обречена за жена. За теб ще се ожена, за никоя друга. Сам Бог е наредил това. На ничий пръст не стана пръстенът, само на твоя дойде тъкмо.

— Млъкни, братко! — викнала момата. — Що говориш ти? Не те ли е грях да се шегуваш? Къде се е чуло и видяло — брат за сестра да се жени?

— Аз никак не се шегувам — казал князът. — Още сега ще заповядам да приготвят каквото трябва за сватба. В неделя ще се венчеем. Толкова години търся булка, а тя била в двореца.

Разплакала се момата, излязла навън, да се наплаче някъде на скришно място. Отишла в царската градина. Седнала под едно дърво и почнала да плаче, колкото може. Случило се, че минали оттам няколко бабички. Една от тях била магьосница, но от добрите магьосници. Позапрели се и попитали момата защо плаче. Като видяла чужди хора, княгинята се засрамила и престанала да пролива сълзи. Но те настояли да им каже.

— Елате в двореца — рекла тогава момата. — Там ще си поприказваме.

Отвела ги тя в стаята си, нагостила ги и им разказала всичко.

— Недей плака, недей тъжи! — рекла ѝ магьосницата. — Това ще се нареди лесно. Когато дойде брат ти, бъди към него любезна и добра, за да не разбере нищо. В събота вечерта отсечи от градината четири стъбла от калина, издялай ги и направи от тях четири кукли, па ги облечи в дрехи от копринени парцали. Превържи ги с тия четири вълнени нишки, които ще ти дам. А в неделя, когато дойде време да тръгнете за църква, стой си в стаята и не пускай никого. Сложи куклите в четирите ъгъла на стаята. Повика ли те брат ти, кажи му: „Ей сега идвам.“ Но недей излиза. Тъй ще се отървеш. И той ще намери оная, която му е обречена. Не си ти: друга е, но е далеко, чак в Подземното царство. Ти ще му я доведеш.

Поблагодарила момата на бабичките. Те си отишли. А тя станала, та направила куклите и ги натъкмила в четирите ъгъла. Заключение се в стаята. Князът се пременил като младоженец и дошъл да я вика:

— Хайде, сестро, да вървим в църква, да ни венчечат.

— Сега, братко, сега. Почакай да си облека сватбената рокля!
А четирите кукли рекли от ъглите:

*Куку, куку, княже,
куку, царски сине.
Брат сестра си иска
за своя невеста.
Земьо, раздели се!
Земьо, разпукни се!
Сестро, изгуби се!
Сестро, провали се:
вдън земя иди!*

Отведнъж земята се разпукнала всред стаята. Момата потънала до колене.

Малко след това князът дошъл отново да вика сестра си:

— Хайде, сестро! Готова ли си? Всички тебе чакат. Толкова гости са се събрали в черквата. Бързай!

— Ей сега, братко! — викнала сестрата. — Обувам си обувките. След малко ще дойда. Ти върви!

А куклите се обадили отново:

*Куку, куку, княже,
куку, царски сине.
Брат сестра си иска
за своя невеста.
Земьо, раздели се!
Земьо, разпукни се!
Сестро, изгуби се!
Сестро, провали се:
вдън земя иди!*

Земята се разпукала още повече. Момата потънала до шия: само главата ѝ останала над земята. Трети път се провикнал князът:

— Хайде, сестро! За срам станахме на хората. Бързо излизай, че ще счупя вратата и ще те измъкна насила! Какво беше това обличане толкова време?

— Ей сега, братко. Готова съм. Само пояса да си завържа.

А куклите рекли трети път:

*Куку, куку, княже,
куку, царски сине.
Брат сестра си иска
за своя невеста.
Земьо, раздели се!
Земьо, разпукни се!
Сестро, изгуби се!
Сестро, провали се:
вдън земя иди!*

Земята се разтворила съвсем и погълнала княгинята, а после се затворила отново над нея. Дошъл князът, зачукал, затропал, но никой вече не му се обадил. Той изкъртил вратата. Гледа — в четирите ъгъла по една кукла, а сестра му — никъде. Разсърдил се той, отсякъл на куклите главите и разпратил хора навсякъде по царството да дирят сестра му. Обещал, че на оногова, който му я доведе, ще даде цял товар злато.

В това време сестрата била в Подземното царство. Тя се чудела накъде да тръгне: толкова много пътища се отваряли пред нея. Не знаела кой накъде води. Най-сетне поела един път, който ѝ се видял най-лесен.

Вървяла, що вървяла, стигнала до една горска поляна. Гледа: наред поляната — дъсчена хижа стои на три кокоши крака. И както стояла хижата, отведнъж почнала да се върти. Върти се, не спира.

— Спри се, хижиче! — рекла княгинята. — Спри се, да вляза!

Хижата се спряла начаса и момата влязла. В стаята седяла мома хубавица и везела забрадка със златни и сребърни жици. Тя посрещнала любезно гостенката и я запитала отде иде и накъде е тръгнала. Княгинята ѝ разказала всичко.

— Сбъркала си, сестрице, че си дошла тук — казала момата. — Тая хижа е на една зла магьосница. Тя яде хора. Аз се бях изгубила в гората и тя ме хвана, та ме доведе тук. Все ме е страх, че някой ден ще ме изяде. Сега още не посяга на мене, защото съм слаба: чака ме да напълнея. Добре, че я няма тук: инак щеше веднага да те изяде. Но може всеки миг да дойде. Не зная какво ще правим тогава. Дано успея да те спася с някоя от магиите, които съм научила от бабата.

— Ами защо не избягаш? — попитала княгинята.

— Смея ли? Ще ме хване веднага и ще ме направи на късове. Видя ли тия дървета, дето стърчат около хижата? Те са все омагьосани стражи. Викне ли им бабата, ще се нахвърлят върху мене и ще ме хванат.

Уплашила се княгинята от тия думи, но нямало накъде да върви: и пътя не знаела, па и много била уморена. Останала при момата. Седели и си приказвали. По едно време момата домакиня рекла тихо:

— Иде.

И тя казала някакви думи, та превърнала княгинята на игла, забола я в косата си и продължила да везе. Дошла магьосницата. Щом влязла още, почнала да души, както правят кучетата.

— На какво ми мирише? На вкусно ми мирише. Кой е тук освен тебе? Някакво момиче има — крехко, пълничко и вкусничко. Къде е?

— Хайде де! — казала със смях момата. — Никого няма. Минаха преди малко хора, па се отбиха на извора в двора — да пийнат вода. С тях имаше наистина и едно момиче.

— Ами ти защо не ги запря?

— Спирах ги, но бързаха.

— Друг път си отваряй очите! Влезе ли някой в двора, заключи го и не му давай да излезе!

Като рекла това, магьосницата си отишла по работа. Момите отново седнали да си приказват. Минало малко време, вещицата отново се явила. Едва успяла момата да превърне другарката си на игла.

— Пак ми замириса тук на нещо вкусно — рекла бабата. — Идвал е някой. Младо момиченце е идвало. Кой беше? Къде се е скрил?

— Идваха преди малко трима старци. Спряха се да се огреят. Но те бяха много сухи и жилави: само кожа и кости. Не са за твоите зъби.

— То не е твоя работа. Както съм прегладняла, ако не намеря друго, тебе ще изям тая вечер. Гладни зъби и кости гризат.

Пак излязла бабата по работа. Момите се заприказвали отново и толкова се унесли в разговор, та не видели как се върнала магьосницата.

— Пипнах ли ти гостенката?! — рекла вещицата и се ухилила. — Криеш я, а? Криеш я!

— Никак не я крия — отвърнала момата. — Тя току-що дойде: питаше ме за пътя. Искаше да си върви, но аз я задържах, додето се върнеш. Нали така ми беше поръчала?

— Добре, добре! — каза бабата. — Защо седнахте сега със скръстени ръце? Разшътайте се, та поне напалете пещта! Насечете дърва! Напълнете котлите с вода! Малко ли работа има?

Момите се разшътали. Като излезли на двора, почнали да се надумват що да направят, за да убият бабата, че да могат да избягат.

— Иначе ще ни погуби — каза момата домакиня. — Щом ни накара да палим пещта, намислила е да опече някоя от нас, а може би и двете.

Донесли дърва, насекли ги, напалили пещта. Почнала оная ми ти пещ да боботи — ще се пукне от горещина. А вещицата взела една широка лопата и каза на княгинята:

— Седни, хубавице, в лопатата!

Княгинята седнала. Бабата вдигнала лопатата и я понесла към пещта, но момата отведнъж се изкривила: едната ѝ нога сочи към пещта, а другата — към стената. Върти я бабата натъй, върти я на инак — не може да тикне лопатата в пещта: единият крак се опира о стената и не влиза. Ядосала се тя и викнала:

— Каква си ти такава, моме? И на лопатата не можеш да седнеш. Седни добре и недей се извърта тъй! Право седи!

Княгинята се изправила в лопатата, наместила се добре. Вдигнала я бабата отново. Но тъкмо понечи да я метне в пещта,

единият ѝ крак ще се извърти някак и ще се опре о стената. Не може и не може.

— Слез да ти покажа, момне, как се сяда в лопата! — викнала вещицата, цяла позеленяла от яд. — Да те погледне човек — мома за женитба, а пък то — на лопата не можеш да седиш.

Седнала магьосницата, па си прибрала краката, за да покаже на момата как да седне. В това време двете моми вдигнали лопатата и метнали магьосницата в пещта, па затворили решетката и капака. Не стигало това, ами и натрупали пред капака греди и дебели дървета. Момата домакиня взела забрадката, една четка и едно сито, хванала под ръка княгинята и излязла с нея от хижата. Като се обърнала към дърветата, които растели наоколо, тя рекла:

— Бъдете мъртви, додето е мъртва тая, която ви е посадила тук!

И побягнали със своята другарка. Тичали, тичали, по едно време чули, че подире им върви цяла тълпа хора.

— Сега е лошо! — рекла момата на княгинята. — Вещицата се е отгървала от огъня, съживила е дървените мъже и ни гони заедно с тях. Да хвърлим четката и да бягаме, без да губим време!

Тя хвърлила четката. Тутакси порасла висока-висока тръстика, гъста, жилава: и таралеж не би могъл да се промъкне през нея. Но вещицата не се отчаяла. Тя имала железни нокти. Почнала да реже, да скубе и да къса тръстиката, за да си проправи пътека. И успяла. Затичала се по пътеката да гони момите, а стражите — след нея.

В това време княгинята се била много уморила, та трябвало да седнат за малко да се отморят. Вещицата ги настигнала и още отдалече се развикала:

— Хванах ли ви? От мене ще бягате, а? Скоро се връщайте назад!

Но те не се върнали. Момата хвърлила ситото. Израсла тъмна дъбрава — гъста, непроходима: муха не би могла да мине през нея. Но вещицата пак не се отчаяла. Заловила се да гризе със зъби дърветата. А зъбите ѝ били железни. И ръцете ѝ били яки. Па и мъжете, които били с нея, ѝ помагали. Не се минало много — и те разчистили пътека през дъбравата, колкото да минат. Затичали се с всички сили да настигнат бягащите моми.

Двете девойки усетили, че ги настигат. Направили последно усилие да изпреварят гонещите ги, но не успели. Тогава момата

хвърлила забрадката, извезана със златни и сребърни жици. Разляло се зад тях широко и дълбоко море — бурно, страшно, огнено. Изсилила се вещицата — да го прескочи. Но, колкото и да била силна, паднала всред пламъците и изгоряла. Изгорели и стражите, които тичали след нея.

Момите се отървали от вещицата, ала не знаели накъде да вървят след това. Седнали да си починат. Минал по пътя старец. Княгинята го запитала:

— Дядо, къде е пътят, що води към горната земя?

— На три дни път оттука, момне, има една дълбока пещера, а на дъното ѝ — кладенец. На тоя кладенец идва да пие вода два пъти в годината дивият, бик, който бълва огън. Издебнете го, когато се наведе да пие вода, качете му се на гърба и той ще ви издигне чак на горната земя. Но гледайте да не ви види: ако ви види, ще ви разкъса.

Тръгнали момите отново на дълъг път. Вървели ден, вървели два, вървели три. Стигнали до пещерата. Там било тъмно. Скрили се в една голяма дупка да чакат дивия бик, който бълва пламъци. Надумали се — щом дойде бикът и се наведе да пие вода, да скочат право на гърба му и да се хванат за шията му — па каквото рече Господ. Друго не могли да измислят.

Имали късмет момите, та не чакали много. Дивият бик дошъл скоро. От устата и ноздрите му излизали червени пламъци, които изгаряли всичко наоколо. Добре, че двете моми били високо — в дупката на пещерата, над бика, та пламъците не стигали до тях. Когато бикът си потопил главата в кладенеца, пламъците угаснали. Чул се шум, като че ли се гаси главня. Тогава двете моми се побутнали една друга с лакът и скочили. И двете паднали на гърба на бика и се стиснали за врата му. Бикът, ядосан страшно, че не са му дали да се напие, подскочил толкова силно, та се намерил чак на горната земя. Но там той не можел да диша като в Подземното царство. Като стигнал горе, той отслабнал и отведнъж се спрял. Момите слезли.

Те се намерили в някаква градина. Княгинята я познала: то било градината край бащиния ѝ дворец. Един от царските слуги ги видял и отишъл, та казал на княза.

— В царската градина — рекъл — има две моми, като две гълъбици са се притиснали една до друга — седят и треперят. Много

са хубави и двете. И много си приличат една на друга — също като две сестри.

— Скоро ги доведи тук! — заповядал князът. — Искам да видя няма ли да стане на някоя от тях пръстенът ми.

Слугата отвел момите в двореца. Дрехите и на двете били разкъсани от дългия път през гори и планини. Князът не познал сестра си. Тя го познала, но не се изказала.

— Обичай е в тая страна — рекъл князът на момите, — когато дойде отнякъде мома, да ѝ премерим един пръстен на показалеца. Стане ли ѝ пръстенът, ще се омъжи за царския син. Не ѝ ли стане, ще я нагостим и изпратим.

Най-напред стояла другата мома, княгинята от Подземното царство. Премерил ѝ князът пръстена — тъй добре ѝ прилегнал на пръста, че нямало вече накъде. Зарадвал се той.

— Ти ще ми бъдеш жена — рекъл. — Още утре ще направим сватбата. Другарката ти ще остане да живее при тебе, додето я омъжим, както трябва и както заслужава.

Станала сватбата, а сестрата все още не се изказвала на брата си. Чак подир венчавката, когато князът разпитал жена си отде и как е дошла и къде си е намерила тая другарка, научил всичко.

Отишъл тогава при сестра си и ѝ казал:

— Прости ми, сестро, че — обхванат от лудост — бях поискал да се женя за тебе. Сега разбирам, че Господ е бил всичко наредил добре, но е трябвало аз да почакам.

Той омъжил сестра си за един свой връстник, с когото били големи приятели. И двете семейства заживели щастливо.

НАДДУМВАНЕ РУСКА ПРИКАЗКА

Срещнали се на пътя гражданин и селянин, и двамата бърбрици.

— Ей, селяко, откъде си?

— Отдалече, господарю, много отдалече.

— Откъде отдалече? Няма ли вашият град име?

— Има си име като всеки град.

— Как му е името?

— Там е работата, че не е град, ами село.

— Какво село?

— Селско село, със селяци населено.

— Та кажи му името де!

— Когато са го кръщавали, не съм му бил на кръщенката.

— А не си ли му чул името?

— Не съм чул.

— Как да не си? Нима си глух?

— Не съм глух. Надалеко чувам.

— Че как може тогава да не си чул?

— Ако бях чул, щях да бъда на магаре или на муле.

— Ами голямо ли ви е селото?

— Не съм го мерил още.

— Колко къщи има?

— Колкото да събере всички селяни и да остане място за един гражданин.

— Къде е това място за гражданина?

— На гробищата.

— Ами земята ви ражда ли?

— Не ме е още канила да кръщавам, та не знам.

— За жито те питам, байно, за жито!

— Е, та що? За какво жито питаш? За сурово ли, или за варено?

— Питам те, плодородна ли ви е земята? Никне ли много жито по нивята ви?

- Ако не посееш, сто години чакай — нищо няма да поникне.
- Друго питам аз.
- Че и аз друго ти отговарям.
- Питам те, силна ли ви е земята?
- Не съм се борил с нея.
- Ами богати ли ви са селяните?
- Който има, богат е. Който няма, сиромаш е.
- Какъв имот имате и по колко?
- Жито — цели хамбари, овес — цели чували, ръж и царевица
- на купища, ракия — цели бурета, памук — на денкове, а пръст и пясък — колкото искаш.
- А ти защо ходи в града?
- Скъпо нещо да си купя: една крина грах.
- Виж, това е хубаво.
- Ба, не е яко хубаво.
- Защо да не е?
- Върнах се пиян, та го разсипах.
- Виж, това е вече лошо.
- Ба, не е много лошо.
- Че защо?
- Разсипах крината, а нагребях две.
- Това, виж, е вече хубаво.
- Ба, не е много хубаво.
- Че защо да не е?
- Посях грах, но порасна рядък.
- Това вече е лошо, струва ми се.
- Хайде де! Не е кой знае колко лошо.
- Та защо?
- Рядък излезе, но с едри шушулки.
- Еее, това е вече много хубаво.
- Да имаш да вземаш! Не е дип хубаво.
- Защо бе, човече?
- Там е работата, че поповите свине почнаха да го тъпчат.
- Тъпкаха го, тъпкаха, та го изтъпкаха целия.
- Пази Боже! Това е лошо, селяко.
- Ба, не е много лошо: намира му се цяр.
- Какъв цяр?

— Ето какъв. Аз убих поповите свине и насолих две бъчви сланина. Крина грах — за две бъчви сланина: лошо ли е?

— Как ще е лошо? Дори много хубаво е.

— Да, но ти си мислиш така. Не излезе много хубаво.

— Защо?

— Защото поповите псета се научили да вадят от сланината. Вадили, мъкнали, вадили, мъкнали, додето измъкнали всичката сланина.

— Ах, проклетите! Това е много лошо.

— Лошо е, наистина, но не много.

— Защо?

— Аз убих поповите псета, одрах ги и съших на жена си кожух.

— Да ѝ е честит. Виж, това е много хубаво.

— Тъй ти се струва. Не е много хубаво.

— Защо бе?

— Защо ли? Защото жена ми мина край поповия двор, попът се научил за всичко, хванал я, па ѝ съблякъл кожуха.

— Ох, клетата жена! Това е най-лошото.

— Ба, не е. Най-лошото идва после.

— Тъй ли? Какво е то?

— Какво ли? Такова, че почнахме да се съдим с попа. Продадох сивия кон и червената крава за разноски — и попът пак ме осъди. Как ти се вижда това?

— За тебе — лошо, а за попа — добро, много добро.

— Тук имаш грешка. Не излезе и за него много добро.

— Че защо?

— Една нощ му подпалих купните сено и хамбара с жито.

— Ееее, това е било за попа много лошо.

— Тъй ли ти се струва? Никак не беше лошо за него.

— Че как тъй?

— Излезе, че попът бил продал сеното и житото на някакъв търговец в града. Попът не изгуби нищо, а мене пипнаха и ме затвориха.

— Ееее, братко, това вече не може да се каже, че е добро.

— Че защо да не е добро? Не излезе много лошо.

— Как тъй?

— Как ли? Ето как, приятелю. В затвора се научих да плета рибарски мрежи. Занаят научих, дето се казва; и то — добър занаят, нали?

— Много добър, то се знае. Един от най-добрите и доходни занаяти.

— Тъй ли мислиш? Ами ако ти кажа, че не е много добър?

— Защо да не е?

— Ще видиш защо. Плетох мрежи, плетох — изплетох за три години половин мрежа. И никой не поиска да я купи.

— Това вече не е хубаво, байно. Никак не е хубаво. Толкова труд — и то напразно.

— Така ли? Ба, приятелю, и тук сбърка. Добро излезе, макар и не съвсем.

— Защо?

— Като ме пуснаха от затвора, станах рибар. Ако беше купил някой мрежата, нямаше с какво да ловя риба. Разбра ли сега?

— Да, да, разбрах. Добре е станало, че си се заловил с рибарство. Дори много добре.

— Хайде де! Ти не мислиш, когато приказваш. Никак не беше добре.

— Че защо тъй?

— Мигар мислиш, че може с половин мрежа да се хване риба? Никаква риба не хванах, ами хванах люта треска, та ме тресе цяла година.

— Ееее, това е вече много лошо. То е, както се казва, от лошо по-лошо.

— Де, де! Голяма дума рече. Не е много лошо, макар че и много добро не е.

— Защо?

— Защото, додето боледувах, научиха ме добри люде в болницата да чета.

— Ахаааа! Виж, за това вече не може да се каже, че е лошо. Много добро е.

— Ба, зависи... за едни — добро, за други — лошо.

— Как тъй?

— Ще видиш. Като се научих да чета, спомних си, че още от пращадото на пращадото на моя пращадото е останала една мъдра книжка.

Заех се да я прочета.

— Много добре си направил. Няма нищо по-добро от това да прочете човек мъдра книга. Затова се и казва: „Мъдра книга — сто очи.“

— Ба, не ще кажеш след малко, че винаги и за всичко е тъй.

— Защо? Истината си е истина.

— Слушай по-нататък! Прочетох аз, както ти казах, мъдрата книжка. И знаеш ли що пишеше там на едно място?

— Това не мога да налучкам. Ти ще ми кажеш.

— Там пишеше: „Ставят ли се двама да се наддумват, или и двамата са глупави, или и двамата са лениви.“ А ти какво ще кажеш на това отгоре?

— Не е вярно. Аз не съм поне ни глупав, ни ленив.

— Че защо не си?

— Защото съм си свършил работата и съм тръгнал по разходка. Ей там, край града, ме чака файтонът с два коня. Ще се кача и ще се върна в града, а ти ще биеш път пеша кой знае докога. Значи, ако един от двама ни е ленив или глупав, не ще да съм аз. Не е ли тъй?

— И тъй е, и не е.

— Че защо?

— Защото се случва, че понякога един тръгва с файтон, а се връща пеша, а друг тръгва пеша, а се връща на кон. Хайде сега, сбогом. И тия думи ти стигат засега. А друг път, когато се срещнем, повечко ще си поприказваме.

Гражданинът се обезпокоил от думите на селянина. Той го викнал да го разпита що иска да каже, но оня си вървял по пътя: не се и обръщал.

Стигнал гражданинът на мястото, дето бил оставил своя файтон. Не намерил ни файтон, ни колар, ни коне.

Каква била работата? Трима крадци се сдружили. Пратили единия да залъже гражданина с празни приказки, додето те хванат и вържат коларя. Като го вързали, отвлекли го и го хвърлили в реката, па отвели файтона с конете и ги продали на пазара. После настигнали третия си другар, който се бил облякъл в селски дрехи, и си разделили парите. А гражданинът си останал с мъдрата пословица: „Ставят ли се двама да се наддумват, или и двамата са глупави, или и двамата са лениви.“

Скъпа му излязла поуката, но — какво да прави.

ХИТЪР СЕЛЯНИН РУСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време един цар, който много обичал да му разказват лъжливи приказки. Колкото по-невероятни били приказките, толкова повече ги харесвал и по-богато награждавал лъжеца. Но ето, че почнали да идват от цялото царство при него лъжци, повечето от които му разказвали глупости. За да се отърве от такива приказвачи, царят се условил — да сложи на масата паница с жълтици, а до нея — меч. Ако царят рече: „Лъжеш, приятелю“, разказвачът вземал паницата и си изсипвал жълтиците в джеба. Ако ли не каже на оня, че лъже, отсичали на разказвача главата.

Един ден в двореца влязъл един стар хитър селянин. Тъкмо тогава царят давал угощение. Събрали се били много благородници и придворни. Големият чертог бил пълен с хора. Казали на царя, че е дошъл нов лъжец. Той заповядал да сложат на масата паницата със злато и меч. Старецът влязъл и почнал да разказва:

— Вчера бях излязъл на нивата да ора. Конят ми е слабичък, па го бях впрегнал и от цяла седмица в ралото: с него лягаше, с него ставаше. По едно време, както се беше напънал да тегли ралото, от много напън се раздели на две. Предната му част с първите два крака отиде в обора, а задната остана на нивата и почна да цвили.

— Лъже тоя селянин — развикали се царедворците. — Как ще цвили конят, като му няма главата?

— Оставете го: нека продължава! — казал царят. — Ако лъжеше, той щеше да бъде вестникар или адвокат: нямаше да е селянин.

Разказвачът продължил:

— Станах аз, та подгоних задната половина към предната, натъкмих ги една до друга, заших ги с лико и ги стегнах с един върбов кол. После си легнах да поспя, че бях много изморен. Когато се събудих, що да видя? Върбата израсла над коня, но знаете ли чак докъде израсла? Бога ми, ви казвам: чак до небето! Тогава ми дойде на ум да се покатеря по върбата, за да видя що има на небето.

Придворните пак се развикали:

— Тоя селянин лъже. Може ли да порасте върба чак до небето?

Но царят рекъл:

— Може, може. Тоя селянин е хитър. За такъв дявол всичко е възможно.

Приказвачът продължил:

— Покатерих се аз, та чак на небето. Гледам...

Но царедворците го прекъснали:

— Ами видя ли Господа Бога?

— Та тъкмо това щях да ви кажа: видях го.

— Що правеше той в рая?

— Играеше с апостолите на карти.

Царските гости рекли пак:

— От тая лъжа по-голяма не може.

— Ба — рекъл царят. — Какви други съм слушал! Не ми се вижда лъжа. Малко ли пъти съм играл с вас на карти? Защо ви е чудно, че и Господ си поиграва понякога с апостолите?

— Ние сме едно, Господ е друго — казали гостите. — За Бога е унижение да седне да играе на карти.

— Хайде де! — рекъл царят. — Вие пък да не мислите, че като играе, та някой ще го надвие? Унизително е да те надвият, а не да надвиеш. Казвай по-натам, селяко!

— Като се поразходих по небето, дойде ми на ум, че е вече време да впрягам. Почнах да слизам по върбата, но тя беше изгнила, та се счупи и аз почнах да падам. Додето падах надолу, гледам — един селянин отвява жито. Плявата лети, вдига се до небето. Аз я събрах и усуках от нея въже.

Но големците го прекъснали:

— Какво разказва тоя? — рекли те. — Може ли от плява да се усуче въже?

— Може, защо да не може? — казал царят. — Не сте ли слушали в приказките, че има и от пясък въже? Всичко може.

Селянинът продължил:

— Аз закачих въжето за небето и почнах да се спущам по него. Стигнах до сто-двеста метра над земята, но въжето се свърши. Ами сега? Мислих, мислих и намислих. Почнах да режа отгоре, па да наставям отдолу.

— Ееее, това е вече опашата лъжа — викнали големците. — Как може да се отреже въжето отгоре, та да се настави отдолу? Нали ще падне?

— И това може — рекъл царят. — Щом въжето е от плява, всичко може.

— Почнах да слизам — продължил селянинът. — Но пак се оказа, че въжето е късо. Не стигаше нещо десетина-двадесет метра доземи. Рекох да скоча — друго средство нямаше. Пуснах въжето: плюууус! — всред една нива с ечемик. Потънах до шия в калта. Въртя се насам, въртя се нататък — все потъвам и потъвам. Няма с какво да се откопая от калта. Станах, та отидох в един съседен чифлик, поисках една лопата и се откопах с нея.

— Ееее, сега вече селякът лъже, та се занася — рекли царьовите гости. — Бива лъжа, бива — ама чак толкова... Как ще се откопае, когато е потънал в калта до гуша? Голяма лъжа.

— Защо да е лъжа? — рекъл царят. — Всичко се случва на тоя свят. Всичко може да стане — и това може. Карай, карай, селяко — да видим, докъде ще я докараш!

— Отидох после, царю честити, на реката — да се измия. Измих се. Ставам да си вървя и гледам: по брега овчар пасе стадо. „Добър ден, овчарю!“ — казвам аз. Но той ми отвърща: — „Аз не съм прост овчар, ами съм баща на оня цар, комуто разказваш сега приказката.“

— Лъжеш — казал царят. — Баща ми никога не е пасъл овце.

— Вярно е, че излъгах — рекъл селянинът. — Но нали тия пари са за оногова, който успее да те излъже?

И той взел жълтиците от лицата.

РАЗБОЙНИШКА БУЛКА УКРАИНСКА ПРИКАЗКА

Имало един богат селянин. Той живеел с жена си и едничката си дъщеря в голяма къща, най-голямата в селото. Веднъж го поканили на сватба. Тръгнал селянинът с жена си, а момата оставил да пази къщата.

— Дъще — рекъл, — остани вкъщи, че може някой да дойде да ни обере.

— Татко — казала момата, — страх ме е да остана сама. Как ще ви дочакам?

Майката се обадила:

— Щом те е страх сама, събери моми на тлака: тогава няма да си сама, ще имаш дружки.

И тръгнала с мъжа си на сватба. Момата събрала много свои дружки и връстници да работят заедно. Едни почнали да предат, други — да шият, трети — да везат. Изведнъж едно момиче си изпуснало вретено, което се търкулнало и паднало през дупката на пода в зимника.

Девојката слязла да го търси. Гледа — в един ъгъл се сгушил разбойник и я заплашва с пръст.

— Чуй що ще ти кажа! — рекъл ѝ той тихо. — Да не си посмяла да обадиш някому, че си ме видяла тук! Ако ме издадеш, жива няма да излезеш от къщата.

Момата се върнала от зимника пребледняла като платно. Разказала с шепот на една своя другарка що ѝ се случило, а тя казала на трета и тъй всички узнали, че в зимника има разбойник. Изплашили се момите. Почнали да се стягат да си вървят вкъщи.

— Чакайте! Къде сте тръгнали? — викала им домакинята. — Още е рано. Тепърва е време за работа.

Само тя не знаела нищо за разбойника. Момите почнали да се извиняват една по една. Тази трябвало да отиде за вода, онази — да прибере кравата, да натопи платното или да замеси хляба, или пък да

почисти обора. Всяка си намерила работа. Разотишли се. Домакинята останала сама.

Разбойникът чул, че в къщата е утихнало. Като излязъл от зимника, видял момата.

— Добър вечер, момне — рекъл ѝ той. — Мога ли да видя що има, що няма по къщи?

— Виж! — отвърнала момата.

Тръгнал той по стайте и прегледал де що има. После излязъл на двора — да види и там какво се намира. Момата в това време заключила и залостила вратите и угасила свещта.

Разбойникът се върнал и почукал на вратата.

— Ей, моме! Отвори ми, че ще счупя вратата и ще те заколя.

— Не мога да отворя вратата — рекла момата. — Топузът падна, като я притварях, и не мога да го вдигна: много тежък е. Прекачи се през прозореца.

И приготвила брадвата. Щом разбойникът си проврял главата, тя замахнала с брадвата и я отсякла.

„Какво да правя сега? — почнала да си мисли девойката. След малко ще дойдат другарите на тоя разбойник. Той не е сам: разбойник сам не ходи да краде.“

Взела главата, па я завързала в кърпа. После насякла тялото и наслагала късовете в чували. Не минало много време — дошли другите разбойници. Видели, че прозорецът е отворен, а в къщата — тъмно. Помислили си, че другарят им е убил момата, обрал е къщата и ги чака.

— Свърши ли? — запитали го те.

— Свърших — прошепнала момата отвътре. — Ето две торби с пари, ето масло, ето и заклано прасе.

И подала вързопите и чувалите през прозореца. Разбойниците ги взели и побързали да си тръгнат.

— Хайде, излизай! — рекли.

— Вие вървете — казала момата, като се опитвала да говори на дебело, — аз ще прегледам дали няма още нещо.

Разбойниците си отишли.

Съмнало се. Селянинът и жена му се върнали от сватба. Дъщерята им казала за станалото — как успяла сама да убие разбойника и да се отърве от неговите другари. Но родителите ѝ не

повярвали. Нека разказва другиму такива приказки! Знаят те какво може да направи една мома, която се бои да остане сама. Всичко това тя е сънувала.

И разбойниците се върнали у дома си. Погледнали вързопите, чувалите и торбите и що да видят? Все части от насечения им другар.

— Ах, тая проклетница! — викнали всички в един глас. — Как ни е изхитрила! Трябва да ѝ отмъстим. Не бива жива да я оставяме.

И ето те се пременили, натруфили и накичили, па тръгнали към селото да искат момата. Нагласили се да я сгодят за едно глупавичко момче, роднина на един от тях. Щом влезли в къщата и почнали да приказват с бащата, момата ги познала по гласовете.

Извикала баща си настрана и му казала: Татко, тия не са сватове, а разбойници. Те са същите, които аз изхитрих, когато бяха дошли да ни обераат.

— Какво лъжеш още? — викнал бащата. — Спомни си добре, че ти си сънувала разбойниците и всичко друго. От страх си мислила все за разбойници, и разбойници си сънувала. Не виждаш ли колко богато са пременени тия сватове и колко почтени хора са?

Той се радвал, че са дошли да искат дъщеря му богаташи, които не желаят дори и зестра. Момата се разплакала, отишла при майка си, но и тя почнала да я придумва да се съгласи.

— Веднъж идва на човека през цял живот такова щастие — рекла тя. — Не се ли съгласиш, мома ще си останеш.

А бащата казал:

— Ако не вземеш това момче, ще те изпъдя от дома си.

Нямало що да прави момата — съгласила се. Направили сватба — от богата по-богата. Три деня и три ноци яли, пили и се веселили. На четвъртия ден си тръгнали с момата.

Като пристигнали в гората, дето им било скривалището, оттеглили се да се посъветват що да направят.

— Да я убием ли още сега? — запитал главатарят.

— Да я убием! — съгласили се разбойниците.

Но младоженецът, който харесал много булката, рекъл:

— Моля ви, оставете я да поживее поне до довечера. Иска ми се да я погледам.

— Какво ще я гледаш, глупчо? Мома като мома.

— Моля ви се, братя, пожалете я. Нека поживее до залез-слънце.

Съгласили се. Отвели булката и младоженеца в една къща всред гората. Сложили богата трапеза. Яли, пили, веселили се като на сватба.

Като се свечерило, главатарят казал на другите разбойници:

— Еее, как мислите? Не е ли време да убием булката? Ето че се стъмнява вече.

Младоженецът рекъл:

— Братя, оставете я да поживее поне до заранта, па я убийте.

— Ами ако избяга?

— Кой ще ѝ даде да избяга? Аз нали ще я пазя? Моля ви се, братя, пожалете я.

Съгласили се. Отвели младоженците в отделна стая и поставили пред вратата пазач, па се върнали да си продължат веселбата.

Когато се стъмнило съвсем, булката рекла на мъжа си:

— Пусни ме за малко на двора да подишам чист въздух. Тука е много задушно.

— Как ще те пусна? Ами ако узнаят нашите? Ще ме заколят.

— Няма да узнаят. Аз ще се измъкна тихичко из прозореца. След малко ще се върна.

— Да те пусна, но ме е страх, че ще избягаш.

— Вържи ме тогава. Аз имам едно въже, което ми подари майка ми. Свилено въже. Вържи ме с него, па ме пусни. Щом го подръпнеш, аз ще прескокна обратно през прозореца.

Глупавият младоженец вързал жена си с въжето и тя скочила през прозореца в двора. Наблизо пасяла една коза. Жената се развързала и вързала с въжето козата. После побягнала в гората.

Младоженецът почакал, почакал, па дръпнал въжето. Козата се обадила:

— Мекекекекее! Мекекекекее!

А глупакът ѝ казал тихо:

— Какво си се разврецяла такава? Нашите ще чуят и ще те убият. Хайде прескочи през прозореца, че е време.

Дръпнал въжето, а от двора се чул отново врясъкът на козата.

— Чудна жена! — рекъл си младоженецът. — Бива ли да е толкова глупава? Сега ли е време за шегги?

Но като притеглил въжето, видял, че за него е вързана коза, а жената я няма. Уплашил се, почудил се що да прави.

— Ах, тая проклета жена! Колко хитра излезе! Излъга ме!

На сутринта разбойниците влезли в стаята на младоженците. Потърсили булката — няма я.

— Къде ти е невестата? — запитали те глупака.

— Избяга — отвърнал той.

— Ей че си глупак! Биваше ли да я изпуснеш? Нали ти казахме, че ще избяга? Най-добре щеше да бъде, ако я бяхме убили още вчера на обяд. Тръгвай с нас — да я настигнем!

Всички се качили на коне и препуснали през гората към селото, отдето била момата. С тях тичали и кучетата — свирепи, зли, кръвожадни. Заплющели камшиците, запрепускали конете — страх да те побие, като ги видиш.

А момата? Тя чула отдалеко, че идат разбойниците, и се скрила в хралупата на един стар дъб. Кучетата подушили, че там има човек, и почнали да обикалят с лай около дървото.

— Дали не е вътре? — рекъл главатарят.

— Ей сега ще разбере — казал един от разбойниците.

Той мушнал дългия си нож в хралупата, но острието попаднало в една купчина прогнили гъби. Извадил го. Гледа — на него няма кръв.

— Не се е скрила тук — рекъл. — Да вървим по-нататък.

И препуснал по пътеката, а след него — и другите. Отново се разлаяли кучетата, отново заплющели бичовете.

Когато стихнало всичко, момата излязла от кухото дърво и побягнала към друга посока. Но разбойниците, като видели, че на пътя, по който били тръгнали, няма никого, решили да се разделят на няколко чети и всеки да тръгне по отделна посока. Момата зачула по едно време зад себе си отново лай и препускане на коне. А по пътя един селянин карал кола, натоварена с корита, лъжици и гаванки.

— Моля ти се, чичо — рекла тя на човека, — скрий ме под някое корито, че ме гонят разбойници.

Селянинът излязъл добър.

— Да те скрия — казал той, — но каквато си пременена и нагиздена, ще се оцапаш.

— Нищо, чичо, нищо! Качи ме по-скоро, че ще ме настигнат.

Човекът разтоварил коритата и скрил момата под едно от тях, па подкарал отново колата си. Ето че пристигнали и разбойниците.

— Хей, селяко, не си ли виждал такава и такава жена да минава по тоя път?

— Не съм, приятели.

— Лъжеш Я сваляй коритата, да видим!

— Да ги сваля.

Почнал той да сваля коритата едно по едно. Всички свалил освен последното, което било затрупано с гаванки и лъжици.

— Няма я — рекли разбойниците. — В друга посока е избягала. Към друго село е тръгнала.

И се върнали. Отново заплющели камшиците. Отново залаяли кучетата. Когато всичко стихнало, момата слязла от колата и тръгнала по пътя.

Вървяла, вървяла, настигнала друга кола, натоварена с кожи — биволски, ярешки, овнешки, всякакви. Зачуло се отново конско препускане и кучешки лай.

— Чичо, скрий ме под кожата, че ме гонят разбойници. Искат да ме убият.

И тоя човек бил добър. Скрил невястата в дъното на колата, под кожата. Дошли разбойниците.

— Спри, коларю! Не си ли виждал да минава по тоя път такава и такава жена?

— Не, не съм.

— Лъжеш, дяволе. Сваляй по-скоро кожата да видим!

— Как ще си развалям стоката? Казвам ви, че не съм виждал такава жена, каквато търсите. Вървете си по пътя и ме оставете на мира.

— Тъй ли? Ей сега ще ти дадем да разбереш!

И почнали да свалят кожата една по една и да ги хвърлят на земята. В колата останали само две-три телешки кожи. А под тях била скрита момата. В това време коларят почнал да нарежда отново кожата. Разбойниците бързали.

— Тръгвайте! — викнал главатарят. — И тук я няма. Да не губим време.

Пак препуснали. Пак заплющели бичовете и залаяли кучетата. Момата слязла от колата, поблагодарила на добрия човек и си поела пътя. За да избяга от разбойниците, тръгнала по една пътека, дето кършела между нивята, и към полунощ стигнала до селото.

Къщата била заключена. Тропала, тропала невястата, никой я не чул да й отвори. И тя отишла, та легнала в купата със сено. Зарила се в

сеното и заспала. На заранта бащата отишъл да скубе сено за добитъка. Щом мушнал вилата в купата, момата се хванала за нея.

Селянинът се уплашил.

— Господи Боже! — викнал той. — Що е това? Кой ми дърпа вилата?

— Аз я дърпам, татко! — обадила се дъщеря му.

— Че как се озова тук?

Невестата разказала всичко на баща си. Той се замислил.

— Щом е тъй — рекъл, — разбойниците ще дойдат да те търсят и тук. Ще искат да узнаят да не би да си ги издала. Трябва да се обадя на властта.

Той отишъл и разказал всичко на кмета. Пратили войници да се скрият в къщата и в двора, за да заловят разбойниците, когато дойдат. Момата също се скрила.

Малко след това надошли разбойниците. Човекът ги поканил вкъщи. Влезли. Седнали и почнали да се разговарят с мъжа и жената.

— Е, как е нашата дъщеря?

— Слава Богу, добре е. Остана вкъщи да шета.

— Тъй ли? Аз пък ще ви кажа, че не е у вас, ами е тук. Дъще! Я излез да те видим тук ли си, или не си.

Тия думи били условният знак. Щом дъщерята излязла, войниците се нахвърляли върху разбойниците и ги изловили, па ги отвели в тъмницата. А разбойнишката невеста се омъжила за друг момък от своето село и заживяла с него щастливо.

КЪДЕ Е ЩАСТИЕТО ПОЛСКА ПРИКАЗКА

Риналд бил каменоделец. Родителите му били умрели, па нямал и близки роднини. Живеел той накрай града, в малка колибка, останала от баща му.

Риналд бил здрав момък, висок, с мургаво лице и гъсти, къдриви коси. Когато бил дете, роднините и съседите му казвали: „Щастлив син... цял е на майка си!“ Но Риналд минал вече тридесетте години, а щастието все още не поглеждало в неговата полутъмна колиба.

Било зима. Работа за каменоделци нямало. Цял ден Риналд се лутал из града, без да намери работа. Тъмнина покрила земята, когато Риналд — уморен, гладен, с тъжно наведена глава — се връщал.

Риналд се отбил от пътя си към речния бряг, дето почвала гъста гора. Набрал сухи клони и се отправил за дома си.

Като стигнал в своята студена колиба, Риналд се заловил да пали огън.

После разперил над огнището мокрото си палто и шапката и се заел да готви. Докато се свари вечерята, той седял на дървеното пън-че край огнището и с тъга поглеждал своята мрачна, опушена колиба.

„Ето, така ще мине цял живот — с въздишка си казвал той, като протегнал към огъня измръзналите си крака. — Ако има работа, добре, ако ли не — гладен ще седиш... А пък има на света щастие, има и честити хора. Ох, да можех поне един ден да поживея щастливо, както живеят някои!“

В тази минута някой почукал тихо на прозореца. Риналд трепнал и се озърнал. Станал, навел се над ниското прозорче и погледнал навън. Там, във вечерната дрезгавина, през снежните парцали, хвърчащи във въздуха, той съзрял някаква сгърбена, дрипава бабичка, подпираща се на патерица. Сторило му се, че бабата с любопитство гледа към прозорчето, като мига с очи.

— Пусни ме да се огрея, добри човече! — прошепнала бабата и пак почукала с костеливата си ръка на прозорчето.

— Влез! — казал Риналд и отворил вратата.

Бабата сложила до краката си патерицата и Трепереща, протегнала към огъня посинелите си от студ ръце с превити на куки пръсти.

— Не ми се виждаш много весел — рекла тя.

— Няма и що да ме развесели, бабичко! — отговорил каменоделецът.

— Защо, приятелю? — запитала тя, като го погледнала и повдигнала гъстите си побелели вежди. — Грижа ли ти тежи?

— Беден съм, беден! — продумал Риналд.

— За днес имаш ли храна? — запитала бабата, като се навела над огъня.

— За днес имам — отвърнал Риналд.

— Утре може да бъдеш по-щастлив!

— По-щастлив! — с тъжна усмивка промълвил Риналд. — Дори и да намеря работа, щастие ли ще бъде това? Нашата работа е такава, че от нея не можеш разбогата. — Колкото и да работиш, ще изкараш само късче хляб. Като че ли работиш само за това късче хляб, което изядаш, за да се сдобиеш със сили, та да работиш пак от сутрин до вечер... И така цял живот, без радост, без веселба...

Те млъкнали. Бабата поглеждала крадешком отчаяния Риналд. И понякога студена усмивка минавала по нейните сухи устни.

— Ще споделиш ли вечерята си с мене? — запитала след малко бабата.

— Защо да я не споделя? Ще те нагостя, колкото мога — отговорил Риналд.

Вечерята била вече готова. Момъкът дръпнал към огъня малката маса, сложил на нея картофи и сол и като разчупил на две половини последното късче хляб, казал на бабата:

— Яж, бабичко!

Тя изяла едно картофче и откъснала от хляба една-две трохички.

— Яж! — подканвал я домакинът.

— Сита съм! Благодаря.

Когато масата била разтребена, Риналд подтикнал дървата в огнището и огънят весело запламтял. Светла червенина озарила бедната колибка. Бабата си взела патерицата, облегла се на нея и като се изправила, казала на Риналд:

— Ти ме пусна да се огрея и нахраня... Искам да ти се отплатя... Кажи какво искаш и желанието ти ще бъде изпълнено!

— Каква си ти? Да не си фея? — запитал Риналд и с усмивка погледнал своята грозна гостенка. — Аз зная, че едно време е имало феи, но те са били млади и хубави, явявали се на хората в бляскаво облекло и с вълшебен жезъл в ръка...

— Искаш да кажеш, че аз не приличам на тези феи, защото съм стара, окъсана и вместо жезъл държа дрянова патерица... — прекъснала го бабата. — Отде знаеш? Може би феите са били едно време млади и хубави, а сега са стари и безобразни.

Бабата се усмихнала. Риналд внимателно погледнал сериозното ѝ лице. И изведнъж си припомнил много песни и приказки за добри и зли духове, за вълшебници. Събудила се в него за миг прежната вяра в чудесата, сърцето му силно забило.

— Хайде, кажи ми какво искаш! — повторила бабата, като не снемала поглед от него.

Риналд извикал:

— Искам да бъда щастлив!

— Щастлив! — проговорила бабата. — Всички желаят да бъдат щастливи, но не всички еднакво разбират щастието. Кажи ми, какво желаеш?

Риналд за минута се замислил и се загледал в бягация по съчките пламък. Догорялото клонче паднало в пламъците и златисти искри захвърчали над огнището. Бабата чакала отговор, като се опирала на патерицата с костеливите си ръце.

В колибата било тихо, толкова тихо, че понякога се чувало леко шумолене на удрящия по прозорците сняг, блъскан от вятъра. И сред тази тишина Риналд заговорил:

— Искам да живея дълго, дълго, сто години или повече, и искам да бъда постоянно здрав и силен...

— Добре! — каза бабата.

— Искам да бъда винаги сит и винаги да имам на разположение най-вкусните ястия и най-хубавите и скъпи вина...

— Така! — одобрила бабата.

— Искам да живея в хубава, голяма, светла къща — като царски дворец — и люде да ми прислужват... Искам да нося скъпи дрехи, каквито носят знатните.

Бабата все кимвала с глава.

— Искам всичко, каквото имат богатите, да имам и аз — продължавал Риналд, като гледал колкото може повече желаниа да изброи и се страхувал да не би да забрави нещо.

— Искам да няма вече нужда да работя... Да имам много пари — много...

Бабата все одобрявала.

— Искам да се научавам бързо на каквото ми се прище.

— Добре. Друго нещо? — запитала бабата.

— Нека всички тези желаниа се изпълнят!

— Охо-охо! Дали не са много? — с усмивка казала бабата. — Само едно ми кажи: твоите желаниа отнасят ли се и до другите? Само за себе си ли говориш и мислиш? Или имаш пред вид и някои други?

— Не, не! Аз говоря само за себе си... Искам само за себе си! — извикал бързо Риналд и се уплашил да не би да го накарат да раздели с някого щастието и с това неговият дял да се намали.

— Ще стане, както искаш — казала бабата. — Сбогом! Когато вратата се хлопнала зад нея, Риналд изведнъж скочил.

Излязъл на улицата и бързо се огледал наляво, надясно, но в снежната буря нищо не забелязал: бабата се била изгубила.

На другия ден Риналд се събудил късно, разтворил очи и дълго не можал да разбере дали се е събудил, или още сънува.

Сторило му се, че лежи на мека постеля, около нея падат широки нагънати малинови завеси. Нима желанията му са изпълнени?...

Сърцето му забило силно. Той дръпнал с трепереща ръка завесата и не можел да повярва на очите си... Такъв разкош, такъв блясък и насън не бил виждал.

Риналд видял пред себе си голяма стая с високи светли прозорци, с хубави мебели. На пода — мек вълнен килим.

А до кревата лежали меки чехли, близо до тях — лъскави чепици. На кадифен стол имало хубави нови дрехи.

Стаята имала две врати: една — надясно, друга — наляво. Риналд обул чехлите, дебнешком, на пръсти тръгнал към дясно и отворил вратата. Пред него се открил обширен мраморен водоем, пълен с чиста прозрачна вода. На меко широко канапе били прострени чаршафи и хавлии от най-тънко платно. На масата сапуни и благоуханни масла. Навсякъде по стените от пода до тавана имало

големи огледала... Надясно се виждал самият Риналд, наляво пак Риналд; където и да погледнел, навсякъде огледалата отразавали все Риналд...

Той се изкъпал. Като се сресал пред огледалото, завърнал се в спалнята и дълго обличал богатите модни дрехи: не знаел кое как да облече.

В ъгъла на стаята Риналд съгледал голям, тежък железен сандък. В заключалката стърчел ключ... Той се приближил до сандъка, подигнал капака и извикал от учудване: сандъкът бил пълен с пари — злато и сребро. „Всичко това е мое, мое“ — шепнел той, като заравял ръцете си в парите, едва ли не до лактите; грабел с пълни шъпи, любувал се, като гледал как парите се плъзгат между пръстите му, и слушал звънтежа им, сякаш чува някаква вълшебна музика.

След това Риналд погледнал през лявата врата и видял голяма разкошна трапезария с тъмни рязани дъбови бюфети около стените. Масата била вече наредена...

Прозорците на трапезарията водели към градината; там се виждали дърветата, обки-чени със сняг, сякаш обвити с полупрозрачна тантела... В ъгъла имало голяма камина с часовник и разкошни украшения, в камината горели цели борови цепеници. Риналд се приближил до камината и като каменоделец почнал да разглежда изработката ѝ.

— Голям труд са положили нашите братя-майстори! — говорел си той и разглеждал камината.

Риналд чувствувал силен глад. Той плеснал ръце и полугласно извикал:

— Ей? Кой е тук?

В същия миг вратата тихо се разтворила и някакъв прилично облечен човек влязъл в стаята.

— Какво ще заповядате, господарю? — попитал той, като се поклонил.

Риналд отначало искал просто да каже: „Моля, донесете ми нещо да ям“, но се удържал, седнал до масата на мекото кресло и с важност казал:

— Донесете закуската!

След минута се явили слуги с чинии. Един му подавал ядене, друг му наливал в кристална чаша вино.

Като се наял до насита, Риналд заповядал да раздигнат масата, а сам, горящ от нетърпение да се запознае по-скоро с владенията си, влязъл в следната стая. Той преминавал от стая в стая, като на всяка крачка се учудвал на царския разкош в този грамаден дворец.

Имало тайнствени ъгълчета със зеленина и цветя. От тъмните високо разклонени растения поглеждали мраморни статуи на някакви герои и богини — всички хубаво изработени. По стените били накичени старовремски картини с хора, изписани по тях, като живи, само че не говорели... Риналд разбирал, че всичко това трябва да е много скъпо...

Най-после той се озовал в коридора, спуснал се по широката стълба, постлана с великолепен килим, с разкошни цъфнали цветя, и казал, че ще отиде да се поразходи. Един слуга го облякъл с кожух, друг му подал шапка, а трети, силен като исполин, разтворил пред него тежката висока врата и почтително запитал как е удобно на негова милост да отиде — пешком или с кола.

Той видял пред входната врата разкошна кола, впрегната с два хубави сиви коня. Той заповядал на коларя да кара по всички хубави улици и площади на града... Неговите стари познати работници и другари-майстори, разбира се, не познавали прежния каменоделец Риналд, а съвсем непознати нему хора, също в разкошни коли, почтително го поздравявали. Риналд се учудвал, но също свалял шапка и се кланял, като се стараел във всичко да подражава на техните обноски.

Към мръкване Риналд се завърнал от разходка. В трапезарията вече светел полилей и вечерята го очаквала. Дълго време вечерял той, а после отишъл в отпочивалнята с меки мобили, полуосветена от синкави лампи, и легнал да си отдъхне... Когато си отпочинал, отишъл в залата, където се явил пред него същият човек, когото за пръв път видял в тази къща, и смирено му проговорил:

— Осмелявам се да ви припомня, господарю, че вече е време да се обличате, ако мислите да отидете на царската музикална вечеринка.

— А... а-а... да! Моля! Донесете облеклото! — казал Риналд с такъв тон, като че ли е обикновена работа за вчерашния каменоделец да ходи на вечеря в двореца на царския син.

И той отишъл на музикалната вечеринка. Възхищавал се от арфата и от песните на певицата, много весело прекарал времето. Той се

запознал с много благородници и с техните семейства. С голямо удоволствие всички се запознавали с него... Всеки богат и добре облечен човек тук бил смятан за много учен и добър. А Риналд бил облечен много хубаво, неговото богатство се виждало по блясъка на брилянтите на пръстите и по златната сърма, която блестяла по ръкавите и гърдите му.

Късно след полунощ Риналд се завърнал у дома си. Закусил малко, легнал да спи и спал отлично.

Като се пробудил, той лениво се протягал под меките копринени завивки; ту отново задрямвал, ту отварял очи, като се прозявал, и с блажена усмивка говорел на себе си: „Няма защо да бързам! Не ми трябва работа... Ще полежа още!“ И тъй продължавал да се върти в постелките, като си припомвал онова неотдавнашно време, когато, уморен и гладен, се скитал из града, търсец работа за късче хляб. Тогава трябвало да става рано.

Желанията му се изпълнили всички, до едно. Поискал да свири на арфа, на другия ден вече свирел прекрасно. Поискал да се научи да танцува, дошъл при него учител по танц и след ден-два Риналд вече знаел всички танци. Поискал да се запознае с тази или онази наука и след няколко дена знаел вече повече от онзи, който учил през целия си живот.

Скоро Риналд се прочул. Навред го приемали сърдечно. В най-знатните къщи хубавите моми били към него мили и любезни. Младежите го обичали като весел събеседник, който допуска в разговора си понякога весели простонародни остроумни шеги. Тези шеги за младежите били нещо ново, което Риналд по стар навик в забрава употребявал в разговора си с тях. Възрастните хора го уважавали заради неговата ученост и се учудвали на обширните му и дълбоки знания. Всички в града го смятали за необикновено богат, дошъл кой знае откъде.

Така изминала половин година от онази снежна зимна нощ, в която бедният каменоделец се превърнал на щастливец... А Риналд забелязал, че в живота му всички дни са еднакви. Късно ставане, закуска, разходка, обед, приятен следобеден отдих — ни сън, ни полузабрава; след това или у тях гости, или той ще отиде, на гости; късно връщане в къщи и — сън... Той знае какво ядене ще има утре, в други ден. Той вече знае за какво ще се разговарят утре, в други ден в

обществото и какви остроумия ще слуша. Часовете вървят правилно по реда си; утрото преминава в ден, денят се сменя с вечер, след вечерта настъпва нощ... След пролетта иде лято, след лятото — есен и зима... Колелото на живота се върти еднообразно, нито по-бавно, нито по-бързо. Утре — същото, в други ден — същото, като по правило. Това страшно еднообразие, без да се гледа на безгрижния живот с целия негов разкош, почнало някак си смътно да тежи на Риналд.

Веднъж, през една пролетна вечер, Риналд дълго се скитал из своя обширен, великолепен замък и си спомнял за своя минал, беден работнишки живот. Грамадните зали в този тих вечерен час му се видели празни и студени.

„Та това ли щло щастието!“ — мислел си Риналд и с учудване гледал наоколо си...

„Пълно щастие ли е то? Няма ли някаква лъжа?“

Неприятност и досада изпълвали душата му...

„При всичкото изобилие, при всички мои доволства, като че ли нещо ми не достига... но що е то?...“ — с тайна тревога се питал той.

„Всичките ми желания се изпълниха... всички до едно! — размишлявал Риналд. — Не съм ли забравил да поискам нещо?“

На другия ден на Риналд хрумнала нова мисъл.

„Аз искам да видя целия божи свят, с всичките му чудеса! Защо стоя на едно място като охлюв в черупка? Ще тръгна да пътувам... Ще видя чужди страни, планини, морета...“

Същия ден той тръгнал да пътува.

Пред Риналд се мяркали весели, засмени хълмове, високи лозя, зелени ливади, обширни полета и тъмни, гъсти гори. Той видял прочути стари градове, дивни храмове, създадени като че ли не от човешка ръка, и великолепни разкошни дворци, за каквито само в приказки се разправя. Видял широки многоводни реки с чудни мостове над тях. Видял посред зелени брегове сини езера — гладки и спокойни като късове от грамадно огледало, разхвърляни тук-таме по земята: денем в тях се оглеждало слънцето, а нощем над блестящата им повърхнина играели бледните лъчи на месеца и звездите...

Видял грамадни водопади, които се хвърляли със страшна чудовищна сила от стръмнините и увличали с буйното си течение цели скали и вековни дървета, с корени изтръгнати от земята. Видял горещи

извори, кипящи из планините, видял планини, издишващи огън и пепел...

Но колкото и да странствувал, Риналд най-сетне се завърнал у дома си, на оня къс земя, дето му било съдено да се роди и живее.

Колелото на живота се завъртяло еднообразно както преди. Риналд спял на воля, ядял и пиел сладко, разхождал се, приемал у дома си гости и сам отивал на гости. И вечно все същото — днес като вчера, утре като днес.

Риналд разбрал, че хората идват не заради него. Той сам съзнавал, че отива при тях само да прекара вечерта. Между тях нямало никаква обща работа, никаква работа, която свързва хората. Риналд видял, че всички тези хора, негови познайници, са такива щастливци, какъвто е и той, че се събират само за да се не измъчват в самота.

В същото време забелязал, че в това общество всичко се крепи на учтиви обноски, на установени приличия, на приятна лъжа и измама. За искрено съчувствие, за безкористна дружба не може и дума да става.

Неговите прежни, стари познати, неговите другари и приятели от душа се радвали, когато намерят работа, и искрено тъжели, когато не сполучат. Те имали обща работа, имало за какво да говорят един с друг... О, да, и още как! Те разговаряли по цели вечери и се разотивали по домовете си доволни и спокойни, защото изказвали това, което тегне всекиму на сърцето... Те нямали защо да убиват времето: в работа и почивка и без това времето минава бързо и незабелязано...

Един неделен ден Риналд се облякъл по-скромно, тръгнал пеша да наобиколи своите стари, добри познати. Но не станало това, което очаквал: не с отворени ръце посрещнали крайненците щастливеца.

Много от тях не познали предишния каменоделец Риналд, а други, макар че го познали, се отнесли с него подозрително. Неговото внезапно изчезване преди година-две изглеждало странно и смущавало тези прости хора. На техния въпрос, къде се е губил, Риналд, като не можел да им каже цялата истина (никой не би му и повярвал), отговорил:

— Дълго странствувах!

„Защо е странствувал?...“ На този въпрос Риналд отговорил още по-забъркано: „Така се случил, поиска ми се да видя други градове, други страни...“ Слушателите мълчали, гледали го и само подигали рамене.

Не се отзовали на неговата покана старите познати. Като чужд го посрещнали, със студен поглед го изпратили.

При бедните огнища нямало място за него...

Каменоделецът Риналд, който изведнъж изчезнал някъде си, а сега се върнал облечен господарски, съвсем не можел да добие предишното доверие на своите другари. Те от приличие не го попитали откъде са тези дрехи, откъде са се взели у него пари. Па и сам той не искал да каже как е станал богат.

„А-а? Та ти си разбогатял? Сега ти за наша сметка живееш, господарствуваш?“ — биха му казали старите другари, ако той им кажеше, че е богат. Ако ли почнеше да им обяснява, че всички тези богатства са от вълшебница, то те, разбира се, биха му се изсмели в очите и биха си помислили, че той; Риналд каменоделецът, трябва с някакви нечестни средства да е разбогатял от техния труд.

Но това посещение на старите познати му живо напомнило неговото минало. Скъпи на сърцето му се видели тези ниски, тъмни, мрачни, затънтени улички, където не влиза слънчев лъч и дето в полутъмнината живеят бедността и нещастieto. Риналд започнал често да ги обикаля и отново видял човешко страдание...

„Аз съм здрав, силен, богат — живея в доволство, а около мене само тъги и нещастия...“ — казал Риналд и решил да направи всички щастливи... Но тогава станало нещо, което го наскърбило до отчаяние: оказало се, че щастливецът Риналд е безсилен да се бори с нещастieto на другите.

Щом вземел пари да даде на бедните, те за миг се обръщали в ръцете на талаш. Искал да даде на бедния хляб, хлябът се обръщал на камък. Искал да даде на друг нова дреха, но преди сиромахът да се доближи до нея, тя за миг се разнищвала, разсипвала се като проядена от молци.

„Какво е това? Аз нищо не мога да направя за другите... желанията ми престават да се изпълват... Ах, бабо, бабо!“ — с тъга си говорел той.

Риналд вече заспивал, когато изведнъж му се сторило, че завесата се помръднала и някаква си тъмна, сбръчкана ръка почнала да я разтваря. Риналд трепнал и като се подпрял на лакът, надигнал се от постелята. Когато завесата се разтвори, видял пред себе си познатата дрипава баба.

— Защо се учудваш, че нищо не можеш да направиш за другите?
— заговорила тя, като фъфлела с беззъбите си челюсти и се подпирала на патериците си. — Нима забрави желанията си, които изказа преди три години? Всички твои желания се изпълниха. Тогава ти не искаше нищо друго. Помниш зимната снежна вечер — нали? Аз ти дадох време да си помислиш и сама те запитах: „Твоите желания не се ли отнасят и до други? Само за себе си ли мислиш и говориш, или имаш пред вид и други?“ Ти ми отговори: „Аз говоря само за себе си... Аз желая само за себе си...“ Ти сам определи съдбата си. Не роптай напразно и не ме тревожи!

След тази нощ животът на Риналд станал още по-тежък.

Седнал пред богато наредената трапеза, той без охота предъвквал късчета от вкусните ястията, като си спомвал, че много хора са гладни, нямат дори парче хляб; най-хубавите задморски вина му се виждали кисели като оцет, когато си спомвал за болните, умиращи от жажда, на които няма кой да даде чаша вода, да намокрят изсъхналите си устни.

Обширните великолепни зали на двореца му се стрували досадни, когато се сещал, че много бездомници по света са лишени от покрив и защита в буря и лошо време.

Мъчително минавали дните. Риналд вече не намирал удоволствие в това щастие, което сам избрал.

„Де е щастието?“ — се питал той. Вечните плачове, сълзи и молби за помощ, които се носели отвред, отравяли спокойствието му и не му давали да бъде щастлив. С мислите за своето лично благополучие той бил забравил за своите страдащи ближни; той бил мислил само за себе си и само за себе си искал щастие; сега разбрал, че истинското щастие се заключава в желанието да споделяш, каквото имаш, с другите.

Сега той чувствувал колко тежко е да се живее само за себе си. Той съзнавал че нещастieto на околните го лишава от неговото щастие, не му дава да се ползува от него.

— Да бъда щастлив — не мога... Не, бабо! Не ми даде ти щастие! — прошепнал Риналд.

— Аз изпълних всички твои желания! — чул се в тази минута зад него познатият треперещ глас. — Какво ти трябва още?

Риналд бързо се извърнал.

Бабата с окъсаните дрехи стояла пред него и като се подпирала на патерицата си, с тъжна усмивка го гледала изпод своите побелели вежди.

— Бабо, ти изпълни моите желания, но аз не станах от това щастлив. За щастието е малко това, което поисках... За щастието е нужно още друго... нужно е да се изпълнят други желания... Виждаш, аз се измамих...

— Ти си се измамил? — промълвила бабата, като гледала с усмивка Риналд. — Само ти не си се измамил... Хиляди хора се лъжат, като търсят щастието не там, където може да се намери... Но сега е късно: направеното не може вече да се поправи! За трети и последен път ти се явявам — помни: всяко твое желание, което се отнася лично до тебе, ще се изпълва. А ако ли ти пожелаеш отново да станеш каменоделец, всякога можеш... това зависи от твоята воля...

Риналд видял ясно пред очите си лъжовността на своето щастие.

— Щом не мога да бъда щастлив сам, по-добре да бъда нещастен с всички! — прошепнал той. — По-добре нека бъда пак Риналд каменоделецът... Зная, че ми предстои нужда и бедност, но поне ще мога с нещо да помогна на другите; на душата ми ще бъде по-леко и аз ще бъда по-близо до щастието там, отколкото тука.

На утрото, като се пробудил, Риналд се видял пак в своята колиба.

Той скочил от пейката, облякъл се, преметнал през рамо торбата със сечивата си, взел в ръка големия чук и тръгнал да търси работа...

Изминалите три години му се сторили като някакъв страшен сън...

КУЛАТА С МИШКИ ПОЛСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време един лош цар. Той живеел в дворец, съграден край езеро, голямо като море. Малко по-нататък от двореца се простирал столичният град. По бреговете на езерото растяла гъста борова гора.

Отвъд широкия двор на царския дворец се издигала висока осмоъгълна кула. Там отивал често царят да гледа града и гората. Веднъж, както седял в кулата, при него влязла царицата. И тя била като мъжа си, зла и скъперница, а по хитрина никой не можел да се мери с нея.

— Ти гледаш царството си, царю — рекла тя на мъжа си, — ала не виждаш каква голяма опасност го заплашва.

— Опасност ли? — рекъл царят. — Ако говориш за нашите неприятели, аз ще ти кажа, че съм намислил да издигна здрава и висока крепост. Тя ще пази царството ни от всякакви врагове.

— За други врагове говоря аз — казала царицата. — Ти имаш дванадесет братя. Между вас, тринадесеттях князе, баща ти е разделил някога царството си. Твоите братя мислят само за едно: как да грабнат и разделят помежду си земите ти.

— Тъй ли? Но какво да направя тогава?

— Трябва да се отървеш от братята си и да станеш цар на цялото царство. Тогава никакви врагове не ще смеят да те нападнат.

— Лесно се казва такова нещо, само че мъчно се извършва — рекъл царят.

Тогава царицата се навела над него и му пришепнала:

— Иди при вещицата в гората! Тя знае всички средства. Тя ще ти помогне.

— Ще ида довечера — казал царят.

И сърцето му затупкало от радост, че ще стане владетел на голямо царство — най-голямото в света.

Никой не чул тоя разговор между царя и царицата. Те били на върха на кулата — в най-горната стая. Ни придворни, ни слуги не смеели да влизат там.

Но додето царят и царицата си говорели как да завладеят широката земя, един паяк се спуснал от потона й чул всичко. После се издигнал отново по своята жица и се изгубил, без да го види някой. Па и да го види — какво от това? Какво може да направи един паяк на тоя силен цар?

Щом се мръкнало, царят тръгнал с най-верния си слуга към гората, дето живеела магьосницата. По пътя слугата разказвал на своя господар какви лоши личби бил видял.

— Не беше сега време да идваме тук — рекъл той. — Когато излязох тая заран, соколът, който ми бе кацнал на ръката, отлетя, без да съм му дал знак, и не се върна вече. Когато влязох в двореца, една голяма ваза се счупи, без да съм се допрял до нея. А старата слугиня, моя стрина, ми каза след това, че всичките й пчели избягали от кошерите си. Това става втори път през живота й. Първият път пчелите избягали в оня страшен ден, когато реката и езерото бяха се разлели, та наводниха околността. Сума градове заляха те и хиляди хора потопиха, ако си спомняш. Лоши личби, господарю! Лоши личби!

Но царят продължавал да върви през старите гробища, без да каже дума. А слугата продължавал:

— На пладне видях да се показват от езерото удавници. Телата им бяха бели и дълги, златните им коси плуваха във водата, а ръцете им се протягаха към мене, сякаш искат да ми кажат: „Зло чака двореца, старче! Кажи на царя да бъде предпазлив!“

— Я млъкни: стига си разправял глупости! — рекъл царят ядосано. — Аз не вярвам в суеверия.

Те стигнали до средата на гората. По слабата светлина, която мъждукала през листовината, познали къде е хижата на вещицата. Като излезли на една полянка, видели голям дъб. В дънера му се опирала землянката, покрита със слама и клони. Излаяло куче, но един прегракнал глас го спрял.

— Ти стой тука — заповядал царят на слугата, — а аз ще вляза. Почакай ме, додето се върна!

И като пристъпил две-три крачки към хижата, извикал:

— Бабо Яго, отвори ми! Аз съм.

— Ти ли си? Че кой си ти? — обадила се бабата отвътре.

— Царят. Отвори ми, стара вещице!

На вратата се показала бабата. Тя била грозна, с прошарена коса, с криви зъби и сбръчкано лице.

— И цар да си, за мене си толкова голям, колкото и всеки друг. Ей сега мога да те превърна на кон и да ти се яхна на гърба. Ще те препусна и ще отида при сестрите си, които играят хоро хей там, навръх планината.

— Стига си се хвалила — казал царят, като ѝ подал няколко жълтици.

— Не се хвали пък ти с парите си! — казала вещицата. — Аз правя зло само защото ми е приятно, а не за пари. Нали и ти си дошъл при мене, за да ти помогна да направиш някому зло?

— Да — отвърнал царят.

— Каж ми тогава какво искаш! Да пратя някому болест ли? Каж ми, кому?

— Не е това, което искам от тебе. Нещо по-важно.

— Да пратя на народа градушка и град ли? И това мога да сторя, стига да поискаш.

— И сега не позна. Нещо повече искам аз от тебе.

— Значи, ти искаш да убиеш някого, а? Отгатнах ли най-сетне?

— Да, но не едного, а дванадесет души.

Бабата влязла в хижата и вмъкнала вътре царя.

— Каж ми сега, кои би желал да изчезнат?

— Моите дванадесет братя. Искам цялото царство да стане мое.

— Бива — рекла вещицата — Аз имам една страшна отрова, която пазя за много важни случаи. Ще ти я дам. Тя ще ти свърши работа.

И бабата извадила от един ковчег мехурче, пълно с черна течност. Царят оставил на ковчега кесията си, пълна с жълтици.

— Не трябваше да ми даваш пари — казала вещицата. — Аз ще си получа наградата отдругаде. Ала и ти ще си получиш наградата: бъди сигурен!

И тя почнала да се смее с дрезгавия си глас.

Когато излязъл от хижата, царят повикал слугата, но такъв силен вятър се вдигнал, че гласът му не се чул. Царят трябвало да се спре и

да почака, докато утихне бурята. Тогава от хралупата на едно голямо дърво се раздал гласът на слугата:

— Страшна нощ, господарю! Додето ти беше вътре, непрестанно духаше. Като че ли всички дяволи са се събрали тук, на това проклето място. Да се махаме по-скоро!

И те с бързи крачки се отдалечили. Няколко деня подир туй царят се престорил на тежко болен и пратил да повикат братята му.

— Кажете им — рекъл, — че умирам. Искам да поделя между тях царството си.

Пратениците отишли, но дълго не се връщали да донесат отговор.

Един ден, когато царят седял в стаята си, дошли стражите да му кажат, че някакви двама пътници чужденци го молят да ги прибере да се подслонят. Той заповядал да ги изпъдят, както бил свикнал да прави в такива случаи.

Пътниците тръгнали да обикалят по околните къщи, дето живеели придворните на царя. Напразно чукали те по вратите на богатските къщи: никой им не отварял. И придворните били жестоки като своя господар.

Единият пътник рекъл на другаря си:

— Напразно ни хвалеха голямото гостоприемство на тая страна. Изглежда, че тукашните изселници са скъперници и злосърдечни.

— Не се знае — казал другият. — Струва ми се, че гостоприемство не бива да се търси в дворците, а другаде. Виждаш ли оная хижа хей там, на отвъдния бряг на езерото? Да отидем там. Къщицата изглежда бедна, но може в нея да живеят хора — по-добри от тия богаташи. Да видим.

Отишли. Още отдалече се видяло, че в хижата живеят хора, свикнали на ред и чистота. Около къщицата растели високи липи. Край хижата имало градинка с хубави цветя. Пред вратата седяла жена и плетяла.

Като съгледала пътниците, че вървят право към хижата, тя станала и ги посрещнала. Те били и двамата високи, с дълги вълнени дрехи, препасани с въздени пояси. Носели сандали с дървени подметки, обути на бос крак. Държели дълги закривени тояги. По една торба на рамото — това било всичко, което имали.

Единият пътник рекъл усмихнато на домакинята:

— Може ли, добра жено, да си отпочинем у вас? Горещо е, ние сме уморени, а пътят ни е доста дълъг.

— Заповядайте, скъпи гости — казала жената.

От хижата излезли домакинът и неговият син да посрещнат гостите.

— Драго ще ни бъде, ако останете у нас през тоя ден — казал любезно мъжът. — Ние не сме богати, ала ще ви угостим с каквото е дал Господ. Имаме хляб, мед и медовина. Днес у нас е семеен празник: момчето ни навърши седем години. По тоя случай сме поканили и съседите да ни дойдат на гости.

Влизайки вкъщи, пътниците казали:

— Мир и обилие да има в тая къща.

И седнали на трапезата. Сложили им да се нахранят. Като похапнали, гостите се заприказвали с домакина. Единият от тях — по-старият — го запитал:

— Искаш ли да станеш цар?

Мъжът отвърнал усмихнато:

— Право да ви кажа, не съм никога и мислил за такава работа. Но ми се струва, че тя ще да е доста тежка. Па и не е за мене. Де се е чуло и видяло орач да носи корона?

— Както и да е, ти ще я носиш един ден.

— Че как ще стане това? Аз не съм от царски род. Царе стават ония, които са от царски род.

— Ти ще станеш цар и мнозина от твоите потомци ще управляват тази голяма земя след тебе.

Домакинът навел глава. Тия пътници му се видели някакви чудотворци, преоблечени на прости странници, и той повярвал в думите им.

След това взели да пристигат — по двама, по трима — съседите с жените и децата си. В оная земя хижите били разпръснати — надалеко една от друга. При все това надошли много хора — три пъти повече, отколкото очаквали домакините. Храната и питието почнали да се привършват.

Жената извикала мъжа си настрана и му рекла:

— Какво да правим сега? Сложих на трапезата последния хляб, последната паница с месо и последното гърне е медовина. Нищо вече

нямаме, а хора идват. Гладни ли да ги оставим? Толкова път са били, докато стигнат дотук.

Чул тия думи старият пътник. Станал, отишъл при жената и ѝ казал:

— Не се безпокой! Иди в избата: там ще намериш всичко, каквото ти трябва.

Като отишла в избата, домакинята се слисала: в нощвите за хляб имало толкова пресни пити, че месалът се бил вдигнал чак до потона. На масата върху големи тепсии видяла наредени големи късове месо, току-що изпечено. И те били цяла камара. А на пода имало сума гърнета, пълни с медовина, и големи бъчви с мед. Жената повикала своя мъж да сподели с него радостта си. И двамата, учудени и трогнати, отишли да благодарят на своите гости — двамата пътници. Но като влезли в стаята — видели, че пътниците не са там. Никой не ги бил забелязал кога са си отишли.

Гостите се научили за чудото и като се прибрали, разказали на домашните си. Скоро се разнесъл навред по околността слухът за станалото. Почнали да идват хора отвсякъде да хапнат от чудните хлябове и да пийнат от медовината. Всички жители на града и околните села се изредили. При все това нито храната намалявала, нито пиетието. Вземе ли домакинята десет погачи да ги разчупи на гостите, на тяхно място изведнъж се явявали други десет. Тъй ставало и с меда, и с месото, и с медовината.

Хората почнали да гледат с голяма почит домакинята. За всичко се допитвали до него. Уважавали го повече от цар.

По едно време по пътя се зачул конски тропот. Пред къщата спрели сума конници.

— Много народ се е натрупал тук — рекли си те един на друг. — Навярно има сватба. Хайде да влезем!

На вратата ги посрещнал един от гостите и ги поканил:

— Елате, конници! Влезте, та се нахранете! В тази къща всеки е добре дошъл. За всички има и храна, и пиетие. Чудеса стават тук, казвам ви: колкото повече ядеш и пиеш, толкова повече има. Медовината се лее като от извор. Цели тепсии с печено месо има — крехко и тлъсто. А хлябът е като козунак — колкото и да ядеш, не можеш се наеде. Влезте. Влезте!

Конниците влезли. Като седнали на трапезата, запитали ги кои са и отде идат.

— Ние сме пратеници на дванадесетте царе, братя на вашия цар. Казаха ни да бързаме, защото царят ви се готвел да умира. Канел нашите царе да го споходят. Тръгнали сме да му известим, че братята му ще му дойдат на гости.

Един селянин се обадил:

— Царят бил болен ли, казвате? Не сме чули такова нещо, но не е чудно, всичко става.

Друг рекъл:

— Може, може. Сума време има, откак не сме го виждали да излиза с колесницата си, нито да тича по лов из нивята и ливадите.

Трети казал:

— Житата са вече узрели, а той не е пратил още хора да ни поведат на жетва.

Един от конниците запитал:

— Кара ли ви царят да му работите? Че земята не си ли е ваша?

— Не е. Негова е. Всичко е негово. Ние нямаме нищо. Съсипва ни от работа. И за най-малката грешка ни затваря хей в оная кула, на брега на езерото. Там е много страшно.

— Значи, лош цар, а? Ще го видим. Трябва да побързаме, че нашите господари ще дойдат утре. Те вървят подир нас с придворните си.

И като се обърнали към домакина, рекли му:

— Благодарим ти, братко, за гостоприемството. Дано къщата ти бъде винаги все тъй пълна. Дано успяваш във всичко, което заловиш. Хайде, сбогом. Добре ще е, ако и в двореца ни посрещнат тъй, както ни посрещнахте тук.

Но неколцина се обадили със смях:

— Недейте се надява! Нашият цар е скъперник. Ако не си носите хляб, от глад ще умрете.

Когато стигнали в замъка, пратениците видели, че там стават приготовления за угощението. Ловци носели зайци, глигани, диви кози и сърни, убити по заповед на царя, а селяни — заклани овни и телета. Печел се хляб в няколко пещи. Месели се баници.

Конниците съобщили, че скоро ще пристигнат техните господари със своята многобройна свита. Царят заповядал да им кажат, че

въпреки болестта си ще се яви в пиршеския чертог, за да изрази на своите братя почитта си.

Дошли най-после и царевите братя. Много придворни вървели с тях, все богато облечени и натруфени. Между царя и братята му имало отдавна свади за земя и власт. Но като се научили, че брат им е на смъртно легло, царете решили да се придобрат с него: най-после на умиращ човек не бива нищо да се отказва.

Те влезли в големия пиршески чертог, дето ги поканили. Техните хора били повикани в друг чертог, за да пируват заедно с придворните на местния цар. Царедворците скоро забравили своите господари, защото засвирила музиката и слугите почнали да принасят ядене и пиене.

В големия чертог, отреден за братята, седял на разкошно легло царят. Леглото било до самата трапеза — да може домакинът да яде и пие заедно със своите гости. Край него седяла на висок престол коварната царица, облечена в най-хубавата си премяна. Тя била тъй прелестна, тъй мила и любезна, че никой не можел да се усъмни в добротата ѝ. Белите ѝ копринени дрехи блестели, изпъстрени с бисер.

— Братя мои — рекъл домакинът. — Добре сте дошли. Не зная как да ви се отблагодаря за високата чест, която ми направихте, като се съгласихте да дойдете на последното угощение, което уреждам. Дано вашата братска обич ме придружава по непознатия път към оня свят.

Царете били жалостиви. Без да подозират нищо зло, те се трогнали от тия думи. Някои дори се просълзили.

— Прости ни — казал един от тях, — че понякога сме били може би несправедливи към тебе, братко. Сега виждаме, че сме сбъркали. Няма на тоя свят нищо по-добро от братска обич.

Друг от братята рекъл:

— Ние сме синове на три майки, ала на един баща. С това може да се обясни, защо сме се карали понякога. Но пък не бива братя да живеят постоянно в свади. Много ти благодарим, че ни свика да се придобрим с тебе.

— Заповядайте на трапезата — казала царицата, която мълчала дотогава. — Седнете — да ядем и да пием. Всичко зло между вас трябва да бъде занапред забравено. Като братя се обичайте и като братя изпратете своя умиращ брат.

Тя дала знак на слугите да почнат да поднасят. Ястията били кое от кое по-вкусни. Скоро в чертога се вдигнала весела глъчка. Почнали да се смеят, да си подхвърлят закачки. Някои дори започнали да пеят: весело им било на душата.

Дълго траяло угощението.

По едно време царят направил знак, че иска да говори.

Всички млъкнали.

А той казал със сподавен глас, както говори отслабнал от болест човек:

— Братя, нека в името на братската обич, която ни е събрала, пийнем от стогодишната медовина. Вие знаете, че нашият баща ми е оставил в избата на тоя замък няколко бъчви с медовина, напълнени още от неговия баща. Виното е старо. То е сладко и силно. То може да ни опие, но затова пък ще развърже езиците ни и всеки от нас ще каже какво му е на сърцето. Виночерпецо, вземи голямата златна чаша и я напълни догоре!

Приближил се същият слуга, който придружавал царя до хижата на вещицата. Той вдигнал една голяма стомна и почнал да налива медовина в широката златна чаша. Виното било тъмночервено и гъсто. Пенело се.

Царят вдигнал чашата и я доближил до устните си. Всички го видели, че пие с удоволствие. Никой не се почудил, че той пие бавно: нали е болен и ръката му трепери?

Когато царят предал чашата на съседа си, тя била до половина празна. Всъщност слугата я бил налял само до половината, а царят се престорил, че пие. В медовината била изляна отровата, приготвена от вещицата.

Чашата обиколила всички. От време на време слугата я допълвал от стомната, дето имало медовина с отрова. Когато всички пийнали — и пийнали доста, завъртели им се главите. Станало им много весело. Приискало им се да пеят. Отворили си устата, но от гърлата им не излязъл никакъв звук. Всички се били сковали като трупове. Седели и не можели да се помръднат. Гледали се един другиго и не можели да се познаят. Лицата им били посинели. И ето, че — един по един — те почнали да падат: кой на трапезата, кой под нея. Никой не успял да издаде звук.

В чертога царяло смъртно мълчание. Никой не смеел да се помръдне. Слугите, поразени от ужас, стояли като вкаменени. А от чертога, дето пирували придворните, се носели весели викове, смях и песни. Чували се и отдалечените звукове на музиката.

Царят станал.

— Никой да не влиза тук! — заповядал той. — Заключете всички врати!

Заповедта била изпълнена.

— Сега отворете вратите, които водят към езерото!

Отворили ги.

— Изнесете тия трупове и ги хвърлете във водата!

Слугите изпълнили и тая заповед, па излезли.

В стаята останали само царят и жена му. Те се спогледали, без да си кажат дума. Най-сетне онова, което били намислили, се сбъднало. Но защо не са весели? Защо сърцата им тежат в гърдите като камъни? Не е ли вече тяхна голямата земя, обширната земя, безкрайната земя?

Те мълчат и се гледат. Времето минава бавно, много бавно минава то. Смолата пращи във факлите. Маслото трещи в малките глинени светилници, като че ли някоя невидима ръка му долива вода.

Няма ли да се върнат най-сетне слугите?

Царят извиква.

Никой не му се обажда.

Извиква втори път: страх го е да бъде насаме с тая жена, която го е подучила да изтрови братята си.

Но и тоя път не идва никой.

Царят пада на леглото: зле му е, свят му се вие, тежко му е на сърцето.

Ала ето, че се зачуват бързи, изплашени стъпки. Влиза верният слуга — оня, който е поднесъл на царете отровната медовина. Лицето му е сгърчено от ужас.

— Бягай, господарю! Бягай и ти, царице! Народът се е разбунтувал. Изплашените слуги са разказали всичко. Идат, идат — те са мнозина. Те са хиляди. Искат да ви накажат. Искат да ви убият. Искат да изгорят замъка. Бягайте! Аз ще заключа след вас. Ще скрия дирите ви. Ще залъжа народа, докато избягате.

Царят се разтреперва, сякаш е трескав.

— Къде да бягам? — вика той изплашено.

— В гората — казва царицата. — При вещицата!

— Не, не — виква слугата. — Замъкът е в обсада. Той е заобиколен отвред. Може да се избяга само към езерото.

— Тогава в кулата — казва царят. — По-скоро в кулата! Там няма да ни намери никой.

И той повлича жена си към яза, който води за кулата.

В това време чертогът се изпълва с хора. Едни носят мечове, други — вили, трети — сърпове, четвърти — къси копия. Напразно слугата се опитва да им прегради пътя към вратата, водеща за кулата.

Тълпата вика, реве, крещи.

Тя нахлува през вратата по следите на избягалите. Но вън е тъмно. Награбват факли. Вижда се язът, който съединява терасите на замъка с кулата. Белее се булото на царицата, която царят мъкне към тежката врата на кулата.

Хората се затичват подир тях, ала вратата се заключва. Тая врата е желязна: мъчно се разбива.

Тълпата се спира.

— Избягаха проклетниците! — крещи един.

— Да разбием вратата! — реве друг. Но един белобрад воин казва спокойно:

— Няма защо. Стойте. Ще заградим кулата отвсякъде. Ще ги пазим да не избягат.

— Те там и ще си умрат — добавя друг.

Тъй ще бъде най-добре. Всички насядват на брега на езерото. Запалват огньовете. Почват да си приказват тихо. Така минава нощта.

На съзоряване хората виждат, че по яза пълзят към кулата мишки и плъхове. Те са с хиляди: не можеш ги преброи. Сиви, едри, гладни. Един паяк ги води: малко паяче — същото паяче, което е подслушало преди време разговора на царя и царицата.

Мишките и плъховете вървят. Би рекъл човек, че жива лава се лее към кулата. Те не се свършват. Едни навлизат в кулата през дупките на стените, а други вървят подир тях — все по-многобройни и по-бързи.

Хората си търкат очите: наяве ли е това, или насън? Отде са се взели толкова мишки и плъхове?

Три дни тълпата пазила входа на кулата. Когато най-сетне разбили голямата врата и влезли, не намерили и следа от царя и

царицата.

— Мишките и плъховете са ги изяли — рекъл старият воин.

Същия ден народът се събрал да си избере цар. Не бил избран никой от царедворците, защото те всички били жестоки като своя господар. Не бил избран и никой от князете — сродници на царицата.

Народът избрал оня домакин, който бил прибрал двамата пътници и в чиято хижа било станало чудото.

Скромният човечец не знаел нищо. Намерили го и му казали, че е избран за цар. Той се съпротивил отначало: отказал. Но после му дошли на ум думите на двамата странници и се съгласил.

Когато му съобщили, че ще пратят хора да го отведат с тържество в замъка, той рекъл на народа:

— Няма да раздавам правосъдие в оня замък, дето стана най-голямото престъпление. Ще съградя замък тук, около хижата, дето ми дойдоха на гости ония двама мъже. Нека оня проклет дворец стърчи, додето го разрушат ветровете, ледът и дъждовете.

Тъй и станало. Разкошен дворец се издигнал около скромната хижа, дето ястието и питието продължавали да се умножават, за да има за всички гладни и жадни.

А старата кула, която народът нарекъл „Кулата с мишки“, стърчала още дълго край езерото. Водата навлякла пясък около нея. Дърветата порасли — високи и клонести. Цяла гора се издигнала след време там. Дървесата заграждали отвсякъде кулата.

Хората не отивали на това проклето място, дето царят бил отровил братята си.

Един ден паднала гръмотевица и срутила „Кулата с мишки“.

ЗАВАРЕНА И ДОВЕДЕНА ПОЛСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време мъж и жена. Те си имали дъщеря. Жената умряла и мъжът се оженил за вдовица, която му довела още една дъщеря. Мащехата се отнасяла към заварената си дъщеря много лошо: съсипвала я с работа, не ѝ давала да се нахрани, нито да си отпочине; вдигала я още от зори и я карала да преде и тъче до среднощ.

Веднъж жената рекла на мъжа си:

— Твоята дъщеря не върши никаква работа тук. Незаслужено яде хляба ни. Отведи я в гората: дано там се научи да работи.

Мъжът бил слаб по нрав. За да има вкъщи мир, послушал жена си. Отвел дъщеря си в гората, настанил я в една полусрутена хижа, оставил ѝ огниво, кремък, торба с булгур и цял чувал вълна, па ѝ казал:

— Стъквай си огън, вари си булгур и преди! Гледай да изпредеш тая вълна, та дано майка ти те прибере отново вкъщи!

Той си отишъл, а момата оставил да преде. Стъмнило се. Тя запалила огън и си сварила булгур. Дошла една горска мишка.

— Моме — рекла, — дай ми малко булгурец да си хапна.

— Благодаря ти, мишке — казала момата, — че дойде да се поразговорим. Ще ти дам да се нахраниш.

Сипала тя на мишката булгур и седнала да яде с нея. Яли и се разговаряли. Мишката се нахранила и заспала. Към среднощ влязла в хижата една мечка.

— Угаси огъня, моме! — рекла мечката. — Ще играем на сляпа баба. Ето ти това звънче. Ти ще се криеш и ще звъниш с него, а аз ще те гоня. Ако те хвана, ще те изям. Ако ли се скриеш и не те намеря, ще ти доведа цяло хергеле коне и един товар сребро.

Момата се уплашила. Но мишката ѝ се покатерила на рамото и ѝ пришепнала на ухото:

— Не бой се, моме! Кажи на мечката, че си съгласна, изгаси огъня и се скрий под печката. Аз ще тичам вместо тебе и ще дрънкам със звънчето.

Така и направили. Мишката почнала да тича по хижата, а мечката — подир нея. Пипа да я хване — нищо не улавя. Спъва се, пада. Ядосва се. Почва да реве и да хвърля пънове наляво и надясно, но все не улучва никого. На разсъмване мечката се уморила.

— Стига, моме! — рекла. — Съсипа ме с тая игра. Голяма майсторка си била. След малко ще ти доведе конете и ще ти натоваря среброто. Заслужаваш тая награда.

Мечката си устояла на думата.

А в това време жената казала на мъжа си:

— Иди в гората, та виж колко прежда е изпрела тая ноц дъщеря ти!

Тя била уверена, че зверовете са разкъсали момата. Седнала да чака мъжа си да донесе костите на завареницата.

По едно време кучето се раз лаяло.

— Джаф-джаф-джаф! — викало то. — Иде си господарят с момата, хергеле коне кара и цял товар сребро. Чувам как звънтят парите.

— Лъжеш, омразно псе! — викнала жената. — Не звънтят сребърни пари, ами тракат костите на момата в чувала.

Но ето, че скръцнала вратнята и в двора навлезли сума коне — кой от кой по-хубави. Жената почнала да ги брои. Понеже знаела да брои само до сто, толкова изброила. А конете били три пъти повече. На един кон се бил яхнал мъжът, а на друг — дъщерята. На трети било натоварено среброто.

— Каква е тая работа? — запитала жената. — Отде е това богатство? Как го спечели?

Момата разказала на мащеха си всичко. На жената светнали очите от завист и тя решила да изпрати дъщеря си, доведеницата. Казала на мъжа си да я отведе в гората и да я остави в хижата.

— Моята дъщеря — рекла — ще доведе две хергелета коне и два товара жълтици.

Мъжът отвел момата в гората, оставил ѝ огниво, кремък, булгур и чувал вълна, па си отишъл. Тя прела, що прела, па задрямала. Спала до вечерта. Като ѝ достудяло, станала да запали огъня. Сварила булгур. Седнала да вечеря. Дошла горската мишка и ѝ се помолила да я нахрани:

— Моме, сладък ли ти е булгурът? Дай ми да хапна!

— Махни се оттука, проклета мишко! — викнала момата. — Малко са мишки вкъщи, та трябваше и тук да ги намеря! Не съм варила тоя булгур за тебе.

Мишката продължавала да ѝ се моли. Момата я ударила с лъжицата и я изпъдила. После изяла всичкия булгур, засипала огъня с пепел и легнала в един кът да спи.

Към полунощ дошла мечката и се разревала.

— Къде си, моме? — викнала тя. — Хайде да играем на сляпа баба!

Момата скочила. Като видяла мечката, зъбите ѝ се разтракали от страх.

— А-хааа, тук ли си била? — рекла мечката. — Ето ти звънчето. Вземи го и бягай, та се скрий, а аз ще те гоня. Ако те хвана, ще те изям. Ако успееш да се укриеш, ще ти дам две хергелета коне и цял товар жълтици. Хайде, тръгвай!

Момата, треперейки от страх, взела звънчето и побягнала. Къде да бяга? Къде да се скрие? А мишката влязла в това време в хижата и почнала да говори:

— Дето и да се скриеш, баба Меца ще те намери, ще те хване и ще те разкъса. Пада ти се, зла моме! Сама яде булгур — сама играй на сляпа баба!

Мечката настигнала момата и я хванала. Удушила я и я изяла. Само костите ѝ оставила.

На заранта жената пратила мъжа си в гората — да доведе дъщеря ѝ.

— Па гледай да не изпуснеш някой кон! Дъщеря ми е майсторка да играе на сляпа баба. Тя надвиваше всички момичета. Навярно ще спечели няколко хергелета коне и поне два товара жълтици.

Мъжът тръгнал, а жената седнала на двора да чака. По едно време дошло кучето и почнало да лае.

— Джаф-джаф-джаф! — викало то. — Няма да си дойде дъщеря ти. Господарят язди празен кон, а в чувала тракат кости.

— Лъжеш, псе проклето! — викнала жената. — Дъщеря ми си иде и кара две хергелета коне. Два коня са натоварени с жълтици.

— Джаф-джаф-джаф! — обадило се отново кучето. — Няма да се върне. Няма да се върне. Мечката я разкъса, само костите ѝ остави.

Жената дала на кучето къс месо и му рекла:

— Стига си приказвало глупости! Кажи: „Иде си доведеницата, облечена в сърма и свила и много момци я искат, а завареницата никой не иска.“

Кучето изяло месото, но пак повтаряло каквото си знае.

— Иде си господарят — казвало то — и носи в чувала костите на момата. А нашата мома ще се омъжи за най-добрия ерген.

Жената давала на кучето и баница, и дроб, и кървавица, но то лаело, както си знае. Била го, а то не преставало.

Най-после мъжът се върнал и донесъл костите на доведената дъщеря. Като ги видяла, мащехата умряла от мъка.

А заварената мома наистина се омъжила за най-добрия момък от селото и заживяла щастливо с него.

ЗАЙОВАТА КЪЩА

ЧЕШКА ПРИКАЗКА

Зайо Байо и Кума Лиса били съседни. Къщите им в гората се издигали, току-речи, една до друга. Обаче Лисината къща била от лед, а Зайовата от кори и лико.

През зимата и двамата прекарвали добре, но ето че настъпила пролет. Лисината къща се стопила, а Зайовата си останала, както си била. Кума Лиса отишла при Зайо Байо и го помолила да я пусне да се сгрее. Заекът я пуснал, а тя го изпъдила:

— Аз съм Лисица царица — рекла. — В чиято къща вляза, тя става моя. Махни се оттук, че ще те разкъсам.

Зайчето се разплакало и тръгнало да дири защитник. Върви по пътя и плаче. Ето че го срещат кучета.

— Бау, бау, бау! Джав, джав, джав! — казват те. — Защо плачеш, Зайо Байо?

— Оставете ме, мили кучета — отвърща им зайчето. — Как да не плача? Имах си къщица от кори и лико, здраво съградена и хубаво изписана. И от студ ме пазеше, и от горещина. Кума Лиса пък имаше ледена къща. Стопи се нейната, дойде в моята, уж да се сгрее, взе, че ме изпъди да се скитам по света немил-недраг, без дом и без покрив.

— Не плачи, Зайо Байо! — казват кучетата. — Ние ще я прогоним.

— Не можете я прогони. Тя е проклета и много зла.

— Не, не. Ще видиш как ще я прогоним. Отишли при къщицата.

— Бау, бау, бау! Джав, джав, джав! Скоро; Лисо, вълн! Скоро вълн! А лисицата се обадила отвътре:

— Като изляза, па като се развъртя, на късове ще ви направя и по цялата гора ще ги разпръсна.

Кучетата се уплашили и избягали.

Зайчето тръгнало отново да търси закрилник. Върви по пътя и плаче. Ето насреща му Баба Меца. Спира се тя и го запитва:

— Защо плачеш, мило зайче?

— Остави се, Бабо Мецо! Как да не плача? Съградих си къщица от кори, изписах я отвътре и отвън, наредих я — да ти е драго да влезеш и да поседнеш. Зиме ме пазеше от студ, а лете — от горещина. Кума Лиса си имаше ледена къща. Нейната се стопи и тя дойде в моята, уж само да се сгрее. Настани се вътре, а мене изпъди — да се лутам по света немил-недраг, без дом и без покрив.

— Не плачи, Зайо Байо — казва му мечката. — Аз ще я изгоня.

— Не можеш я изгони, Бабо Мецо. Кучетата я гониха и не смогнаха да я прогонят. И ти не ще успееш.

— Не, не. Ще я изгоня. Отишли при Зайовата къща.

— Ръррррр! — изревала мечката. — Скоро, Лисо, вълн! Скоро вълн! А лисицата се обадила отвътре:

— Като изскоча, па като се развъртя, на късове ще ви направя и по цялата гора ще ги разпръсна. Скоро се махнете!

Мечката се уплашила и избягала.

Пак тръгнало зайчето да търси защитник. Върви по пътя и плаче ли, плаче. Среца го бикът — силен и буен. Спира се и го запитва:

— Защо плачеш, Зайко? Кажи на батя си?

— Батьо Биче, остави се! Как да не плача? Съградих си къщица — тъкмо като за мене. И хубава, и здрава. Зиме от студ ме пазеше, лете — от горещина. А Кума Лиса, моята съседка, имаше къща от лед. Запролети се. Лисината къща се стопи. Тя ми дойде на гости, уж само да се сгрее, че беше премръзнала. Влезе и не излезе вече, а мене изпъди да се скитам по света немил-недраг, без покрив и без дом.

— Да вървим тогава да я прогоним.

— Не ще можеш я прогони, батьо Биче. Кучетата отидоха, но не можах да я прогонят. След тях отиде мечката — и тя не можа. Ти ли ще можеш?

— Ще мога, разбира се. Аз от никого не се боя. Кой смее да ми излезе насреща?

— Не ще успееш, батьо Биче.

— Ще я изгоня, ти казвам. Ще видиш.

Отишли при къщата на Зайо Байо. Разревал се оня ми ти бик — цялата гора се разклатила. Всичко живо се изпокрило по дупки и хралупи.

— Скоро, Лисо, вълн! Скоро вълн! А Кума Лиса се обадила отвътре:

— Като изскоча, че като се развъртя, на късове ще ви направя и по цялата гора ще ви разпръсна.

Бикът се уплашил и побягнал.

Пак тръгнало зайчето само-самичко да си търси защитник. Върви и плаче, та се къса. Гората цепи. Ето насреща му еленът. На главата му рога — като дърво разклонени.

— Стой, Зайо Байо! Защо си се разплакал?

— Остави се, вуйчо Елене! Как да не плача, като е за плач? Къща си бях съградил, изписал я бях и наредил. Да ти е драго — да седнеш, та да си починеш. Къщата ми е от брезови кори и от лико. А Кума Лиса — проклетницата съседка — си имаше къщица от лед. Дойде пролет, къщата ѝ се стопи. Примоли ми се да я пусна за малко да влезе, колкото да се сгрее. Пуснах я, вуйчо Елене. И знаеш ли що стана? Кума Лиса ме прогони, за да се настани в къщата ми. Ето ме, че се скитам по света немил-недраг, без дом и без стряха.

— Да отидем да я изпъдим, Зайо Байо.

— Да отидем, вуйчо Елене, но ти не можеш я изпъди, проклетницата! Страшна и зла е. Всички се боят от нея. Кучетата отидоха, тя ги подплаши и те побягнаха. Мечката отиде след тях — и нея изплаши, и тя побягна. Подир това отиде бикът, но и той не можа да я изгони. И той избяга. И ти не можеш я прогони.

— Мога, Зайо Байо, мога. Ще видиш, че мога. Отишли при къщата на зайчето. Разревал се еленът:

— Скоро, Лисо, вълн! Скоро вълн, че като вляза, па като те вдигна на рогата си, ще те хвърля през девет земи в десета!

А лисицата се обадила отвътре:

— Като изскоча, па като се развъртя, на късове ще ви направя и по цялата гора ще ви разпръсна.

Еленът се уплашил и избягал.

Зайчето тръгнало отново да търси защитник. Плаче, хлипа и проклина лошата съседка, лисицата. Небето цепи от плач. Но никой го не чува. Всички животни се изплашили от Кума Лиса. Кучетата, мечката, бикът и еленът им разправили. Много ги било страх, горките.

Зайчето приближило към селото. Срещнал го Петльо с коса на рамо. Тръгнал бил на коситба.

— Кукуруигуууу, Зайо Байо! Кукуруигуууу, защо си се разплакал? Майка ти ли е умряла, или е починал баща ти?

— Ох, остави се, байо Петльо! Как да не плача? Съградих си къща — хубава и яка, изписах я, наредих я, — да я видиш, та да ми завидиш. От пъстри кори и лико я направих. А Кума Лиса, моята съседка — нали е ленива, — си направи къща от ледени буци. Запролети се, пекна слънцето, разтопи я. А моята къща си остана. Дойде лисицата на гости и ме помоли да се сгрее нл огнището ми. Влезе, настани се и ме прогони да се скитам нагоре-надолу немилнедраг, без дом и без подслон.

— Туй ли било? Хайде Де вървим тогава да я изпъдим.

— Да вървим, бай Петльо, но можеш ли я изпъди?

— Мога, Зайо Байо, мога.

— Не, не можеш, байо Петльо. Кучетата отидоха — зли и свирепи, — а Кума Лиса ги изплаши. Отведох Баба Меца — и тя се уплаши. После отидохме с бика — и той се уплаши. Най-сетне отведох вуйчо Елен, но лисицата подплаши и него. И ти не можеш пропъди тая проклета лисица.

— Аз ли не мога? Ще видиш.

Отишли при къщата. Петелът се развикал:

— Кукуруигу-мигууууу! Кукуруигу-мигууууу! Остра коса съм понесъл — Кума Лиса да заколя. Скоро, Лисо, вълн! Скоро, Лисо, вълн!

Чула лисицата и се уплашила. Сторило ѝ се, че всички косачи от селото са се събрали пред къщата. Решила да избяга през комина. Но — гледа — коминът тесен, не ще може да се промъкне през него. Па и в огнището гори огън.

Чул се отново гласът на Петльо — тоя път още по-страшен:

— Кукуруигу-мигууууу! Кукуруигу-мигууууу! Остра коса съм понесъл — Кума Лиса да заколя. Скоро, Лисо, вълн! Скоро, Лисо, вълн!

Лисицата се обадила отвътре:

— Почакайте малко: обличам се!

И почнала отново да мисли как да избяга. Дали не може през прозореца? Не, той е тесен.

Пак се зачул гласът на петела, три пъти по-страшен от преди:

— Кукуруигу-мигууууу! Кукуруигу-мигууууу! Остра коса съм понесъл — Кума Лиса да заколя. Скоро, Лисо, вълн! Скоро, Лисо, вълн!

А лисицата се обадила:

— Още малко почакайте: кожуха си обличам!

Видяла Кума Лиса, че не може да се отърве. Мисли, мисли, нищо не може да измисли.

А петелът отново извикал, тоя път толкова силно, че всичко живо се разтреперало:

— Кукуругууу-мигуууу! Кукуругу-мигууууу! Остра коса съм понесъл — Кума Лиса да заколя. Вън, Лисо, вън! Вън, Лисо, вън!

Лисицата излетяла като стрела из вратата, но Петльо бил препречил косата. Разсякъл Кума Лиса на две, а после — още надве, че и още на две. На късове я направил. Сетне влязъл в къщата и заживял братски със зайчето. Дълго живели те заедно и много имот натрупали.

Оттогава излязла пословицата: „Живеят си братски като петела и зайчето“.

ПЕТЕЛ, КОТАРАК И ЛИСИЦА

ЧЕШКА ПРИКАЗКА

Имало един старец. Той живеел в малка хижа заедно с петела и котака си. Тръгнал веднъж в гората за дърва и казал на котака:

— Мацане, донеси ми към пладне обяд, но кажи на Петльо да не излиза никъде: нека стои да пази къщата.

Слънцето стигнало досред небето. Котакът поръчал на петела да не излиза от къщи и никому да не отваря, па тръгнал да носи обяд на господаря си.

В това време дошла Кума Лиса и почнала да пее под прозореца на дядовата хижа:

*Кукуруигу, Петльо златен!
Отвори ми прозорчето,
покажи си главицата,
да ти видя гребенчето,
червеничко, позлатено,
да ти сипна царевичка
и пшеничка едрозърна!*

„Кой ли се е разпял?“ — си казал петелът. Отворил прозореца да види. Подал си главата, лисицата го грабнала и понесла към хижата си. А петелът се развикал, колкото му гърло държи:

*Лиса грабна Петльо,
грабна и понесе
през гори, полета,
през нивя, стърнища,
към дъбрави гъсти —*

*гори тилилейски.
Мили ми Мацане,
Коте-Котаране,
бързай, избави ме,
тичай, отърви ме!*

Котакът чул вика, припнал през гората, пресрещнал лисицата и отгървал петела. Като го отвел вкъщи, казал му:

— Слушай, Петльо! Друг път недей отваря на Кума Лиса. Тя е хитра. Каквото и да ти казва, не се показвай на прозореца, че ще те изяде, та костчица не ще остави от тебе.

На другия ден старецът отишъл отново в гората, а котакът тръгнал да му занесе ядене.

На Кума Лиса се прияло младо петленце. Отишла пак при дядовата хижа и запяла:

*Кукуруигу, Петльо златен!
Отвори ми прозорчето,
покажи си главицата,
да ти видя гребенчето,
червеничко, позлатено,
да ти сипна царевичка
и пшеничка едрозърна,
едро житце да си хапнеш,
та голям да ми пораснеш!*

Петелът чул песента, понечил да отвори прозореца, но си спомнил за поръчката на стареца и за думите на котака. Слязъл от прозореца и почнал да ходи по хижата. А Кума Лиса хвърлила под вратата две-три зърна жито да го подмами. Кльвнал ги Петльо и много му се харесали.

— Бих ти отворил, Кумо Лисо — рекъл той, — ала нямам вяра в тебе. Ще ме изядеш, та костчица няма да оставиш от мене.

— Бива ли да приказваш тъй? — казала укорително лисицата. — Тебе ли да изям, Петльо? Аз вчера исках само да те отведа вкъщи, да

видиш как живея и как съм се наредила.

И почнала отново да пее:

*Кукуригу, Петльо златен!
Отвори ми прозорчето,
покажи си главицата,
да ти видя гребенчето,
червеничко, позлатено,
да ти сипна царевичка
и пшенична едрозърна,
едро житце да си хапнеш,
та голям да ми пораснеш,
рано дядо си да будиш,
къщицата му да пазиш!*

Сладък и умилен бил гласецът на лисицата. Петелът повярвал, че тя наистина се грижи за него. Отворил прозорчето да погледне много жито ли му е донесла Кума Лиса. А тя това и чакала. Грабнала петлето и го понесла.

Развикал се Петльо, заплакал се:

*Лиса грабна Петльо,
грабна и понесе
през полета, ниви,
през дъбрави гъсти,
през блата, стърнища,
през реки дълбоки
към гори далечни —
гори тилилейски.
Коте-Котаране,
мили ми Мацане,
бързай, избави ме,
тичай, отърви ме!*

И тоя път котаракът чул вика на петела, затекъл се по гласа, настигнал лисицата и отървал приятеля си:

— Не ти ли казах, Петльо, че лисицата е хитра? Не ти ли казах, че не бива да се надигаш през прозореца? Ще те изяде, та ни една костчица не ще остави от тебе. Занапред бъди послушен! Утре господарят ще отиде в далечна гора и аз ще му отнеса ядене. Да не си се излъгал пак да отвориш прозорчето, че няма кой да те чуе, като викаш за помощ.

На сутринта старецът наистина отишъл в една далечна гора за дърва. Котакът му понесъл обяд. Лисицата дошла и почнала да пее своята песен. Три пъти подред я изпяла, но петелът все не отварял. Не само не отварял, а и глас не издавал. Тя хвърлила на няколко пъти под вратата пшенични зърна, той ги изкълвал, ала не рекъл нищо.

— Чудна работа! — викнала Кума Лиса. — Защо не се обажда днес Петльо? Сякаш е онемял. Да не би да е умрял през нощта?

— Не, не съм умрял — обадил се петелът. — Жив и здрав съм, Лисо, но сега вече не можеш ме излъга. Няма да надзърна от прозореца.

— Че защо да не надзърнеш, Петльо? Какво ще ти сторя? Изсипала съм цял куп жито — да ядеш, та да преядеш.

И тя хвърлила още няколко зърна под вратата, па запяла:

*Кукуругу, Петльо златен!
Отвори ми прозорчето,
покажи си главицата,
да ти видя гребенчето,
червеничко, позлатено,
да ти сипна царевичка
и пшенична едрозърна,
сладко житце да си хапнеш,
та голям да ми пораснеш,
рано дяда си да будиш,
къщицата да му пазиш!
Надникни през прозорчето,
разпери си златни крилца,
Кума Лиса да си яхнеш,*

*да те отнесе далеко,
у Лисини златни дворци,
у житници препълнени,
у хамбари симидени,
да гостуваш, та да помниш,
да ядеш и да добруваш!*

Тая песен много се харесала на Петльо. Приискало му се да надникне през прозореца — само да види има ли куп жито. Но си спомнил думите на котака и желанието му се пресякло.

А Кума Лиса се обадила отново със сладкия си глас:

— Да знаеш само, Петльо, какви чудни неща има в моите дворци! Ако ги видиш, не ще ти се иска вече да излезеш оттам. Ти недей вярва на котака! Той те лъже. Ако исках да те изям, щях да направя това или вчера, или още оня ден. Не виждаш ли, че те обичам? Стига си дивял в тия пусти гори! Ела да те отведе при хора — и ти да поживееш като света. Покажи се де! Ето, аз ще се скрия чак зад стобора.

И се притаила зад стената. Петелът се качил на прозореца и го отворил, па си показал главата да види къде е купът жито. Никакъв куп не видял. Озърнал се на всички страни. А лисицата подскочила, грабнала го и го понесла. Но го понесла не на гърба си, както обещавала в песента, а в ноктите си.

И тоя път се развикал петелът — да дойде котакът и да го отърве, само че никой не го чул. Старецът и котакът били много далече.

Върнал се котакът вкъщи. Гледа — няма го петела никъде. Трябва да върви да го отърве. Пременил се, натъкмил се — да прилича на гуслар. Взел в едната ръка гусла, а в другата — тояга. Тръгнал към Лисината къща.

Като стигнал там, спрял се пред вратата, засвирил и запял:

*Свири, свири, златна гусло,
пейте, пейте, тънки струни,
пейте песен за Лисанка
и за нейните девойки!
Първата е Хубавелка,*

*втората е Въртиметла,
третата е Мийпаница,
четвъртата е Носивода,
а петата — Готвичорба.
Всички пет са хубавици,
златокоси и напети,
видиш ли ги — онемяваш,
и се чудиш, и се маеш,
що е хубост, що е гиздост!*

Кума Лиса рекла на първата си дъщеря: — Хубавелке, я иди виж, кой пее тая хубава лесен?

Хубавелка излязла, а гусларят я ударил с тоягата по главата и я ритнал настрана. После запял отново песента. Лисицата пратила втората си дъщеря — Въртиметла. Котакът пребил и нея, па я ритнал, та я стоварил при сестра й. Пак запял песента, сякаш нищо не е било.

Кума Лиса рекла на Мийпаница:

— Я иди виж, кой е тоя гуслар, който пее и свири отвън, па кажи на сестрите си да се приберат. Стига са зяпали и слушали! Не е прилично.

И с Мийпаница станало същото, което станало преди това със сестрите й. Излязла Носивода, котакът убил и нея. Убил най-сетне и петата Лисина дъщеря — Готвичорба. Лисицата си казала:

— Тоя гуслар трябва да е голям хубавец. Дъщерите ми са се заплеснали по него, та им се не влиза вкъщи. Да вървя да ги прибера и да видя кой е гусларят.

Излязла тя, а котакът се бил вече приготвил. Като я цапнал с тоягата, оставил я на място. Влязъл в хижата и видял петела, че стои вързан за една греда.

— Хайде, Петльо, да си вървим вкъщи!

Петелът се израдвал. Котакът го отвързал и се върнал при стареца. Като стигнали в хижата, котакът рекъл:

— Петльо, занаяпред си отваряй очите, че не мога всеки път да те отървам. Слушай батя си котарака: той е по-стар от тебе и никога няма да те научи на нещо лошо.

Петелът станал от тоя ден послушен и никога вече не му се случило нищо лошо.

КУМЧО ВЪЛЧО

СРЪБСКА ПРИКАЗКА

Един селянин си имал куче. Додето било младо, пазело и стадото, и къщата му, но като остаряло, не можело ни да върви подир овцете, ни да пази къщата, както правело по-рано. Стопанинът си казал:

— Това куче не е за мене. Не заслужава и хляба, що яде. Ще го отведа да го обеса.

Вързал му на шията въже и го повел към гората. Избрал дърво и се заловил да връзва въжето, но кучето го погледнало толкова жаловито и такива едри сълзи му потекли от очите, че селянинът се съжалил над животното.

— По-добре — казал — да умре от глад, отколкото да го беся. Вързал го за дървото и си отишъл. А кучето останало в гората и почнало да вие и да си оплаква дните. Един вълк го зачул и се приближил.

— Какво си се разквичал, приятелю? — запитал той.

— Ох, остави се, Кумчо Вълчо! Господарят ми ме върза тук — да умра от глад.

— Пада ти се, разбойнико! Помниш ли колко пъти си ме гонил, когато съм искал да си грабна някоя овчица, за да се нахраня? И на тебе дойде ред да потеглиш малко. Но недей бра грижа: аз съм жалостив, ще те отърва от мъките ти.

— Как ще ме отървеш? Ще ме отървеш ли? Направи ми това добро!

— Най-голямото добро ще ти направя: ще те изям, та да не страдаш вече.

— Че защо?

— Нали ти казах? Искам да те отърва от мъки. Па ми се ще и да ти се отплатя за това, че си ме гонил цели години наред. Щете изям с кожа и кости.

— Глупав си ти, Кумчо Вълчо. Затлъстял си, та не знаеш вече що правиш. Бива ли след вкусно говеждо да ядеш тегаво кучешко месо? Не ме ли виждаш, че съм кожа и кости? Месото ми е като гнила мърша.

— Каквото ще да е, по-добре него да изям, отколкото да гладувам.

— Тогава направи нещо друго! Угой ме, па после ме яж. Донеси ми малко конско месо да си хапна, да ми се поизопне кожата, да напълнея, че после прави с мене, каквото ти е воля.

Вълкът си казал: „Умно говори това куче.“

И отишъл, та удавил едно конче, па отмъкнал половината на кучето.

— Яж! — рекъл. — Яж и гледай да напълнееш, че не мога да те чакам дълго!

Казал това и си отишъл. Кучето почнало да яде. Нахранило се добре и легнало, та си отспало. След два дена вълкът дошъл и го запитал:

— Как си, братко? Поправи ли се вече?

— Слава богу, започнах да се поправям малко, но още съм слаб. Да ми беше донесъл някоя овчица, добре щеше да направиш. Тогава месото ми би станало по-сладко и от агнешко.

Вълкът се съгласил и с това. Отишъл на полето, скрил се зад един храст и се притаил да пази кога овчарят ще подкара стадото. Избрал една тлъста овца, най-едрата от всички, скочил и се хвърлил върху нея. Стиснал я за врата и я отнесъл на кучето.

— Ето ти и овца — рекъл. — Яж сега и се угоявай!

Кучето изяло овцата и дошло на себе си. Върнали му се силите. Когато вълкът го попитал как е, то отвърнало:

— Още ми трябва, братко, за да напълнея. Усещам, че съм костелив и сух. Да можеш да ми донесеш един овен, ще затлъстея като свиня. Да ти е драго да ме ядеш.

Вълкът му донесъл и овен, но му казал:

— Повече не нося. Ти ми излезе май скъпичко. След два дена ще дойда да те изям. Бъди готов.

И наистина, като минали два дена, вълкът отишъл при кучето. То било изяло овена и прехапало въжето. Като видяло вълка, почнало да го лае.

— Ах ти, проклето псе! — викнал Кумчо Вълчо. — Как смееш да ме лаеш? Ей сега ще те направя на късове.

— Опитай се! — рекло кучето.

Схапали се. Вълкът дърпа, кучето дърпа — а все вълчи косми летят по въздуха. Едва успял вълкът да се откъсне и да избяга. Затекъл се с все сила към гората. Свил се под едно дърво да се отмори, но — като чул кучешки лай — отново търтил. Добрал се най-сетне до гъстака, легнал под един храст и почнал да си ближе раните.

— Ух, как ме излъга това проклето псе! — почнал да си говори Кумчо Вълчо. — Отсега нататък падне ли ми живина, веднага ще я ям; няма да я чакам да се угои.

Отморил се вълкът и тръгнал да си търси храна. Видял, че на едно бърдо се е изправил козел.

— Стой, Козльо, да те изям!

— Защо ще си чупиш зъбите, Кумчо Вълчо, да ме ядеш?

— Защото съм гладен.

— Има друго, по-добро средство. Застани ей там, под бърдото. Разтвори си устата нашироко. Аз ще се затичам и — бух! — право в устата ти. Ще ме глътнеш и ще се наситиш.

Вълкът застанал под бърдото и си разтворил устата, колкото можал повече. А козелът се засилил, полетял като стрела и ударил Кумчо Вълчо по челото толкова силно, че го повалил полумъртъв на земята. После — беж да го няма!

Вълкът полежал два-три часа, докле се свести. Главата го боляла, та от болки не виждал нищо пред себе си. Изправил се и почнал да си мисли: дали е глътнал козела, или не е? Мислил, мислил, па най-последно рекъл:

— Ако бях изял козела, търбухът ми щеше да е пълен, а сега е съвсем празен. Проклетият козел! Излъгал ме е! Ще му дам да разбере!

Като казал това, спуснал се към селото — да търси козела. Него не намерил, но видял свиня с прасенца. Хвърлил се да удуши едно, ала свинята му не дала. Грухнала и се хвърлила върху него.

— Назад, свиньо проклета! Как смееш да ми пречиш? И тебе ще изям, и прасетата ти наведнъж ще глътна.

— Чакай! — рекла свинята. — Досега не ти бях казала дума, но тоя път ще ти река, че си голям глупак.

— Глупак ли? Защо?

— Ето защо. Сам разсъди: как ще ядеш тия мръсни прасета? Че нали трябва най-напред да ги измия, па после!

— Добре тогава. Хайде по-скоро да вървим да ги измием, че съм много гладен.

Отишли при една голяма воденица. Свинята рекла на вълка:

— Ти, Кумчо, застани ей тук, на сухото, да си не измокриш кожуха, а пък аз ще къпя прасетата едно по едно и ще ти ги подавам.

Вълкът се зарадвал.

„Ето, това се казва плячка!“ — си рекъл на ума и се спрял на брега, под моста.

Свинята дръпнала затворката на яза и водата ливнала, грабнала вълка и почнала да го върти. А свинята повела прасенцата към къщи. Нахранили се, напили се и легнали да спят.

Кумчо Вълчо едва смогнал да се измъкне от водата. Триста пъти проклед той хитрата свиня, но никакви клетви му не помогнали да се нахрани. Тръгнал с празен търбух по гората. Скитал се, скитал се, па ударил отново към селото. Не намерил ни козела, ни свинята с прасетата. Край сметището видял, че лежи някаква мърша.

„Гладен всичко яде — си казал Кумчо Вълчо. — Като се стъмни, ще се наям с тая мърша. По-добре мърша, отколкото празен търбух.“

Когато се свечерило, той слязъл в селото и почнал да яде мършата. Но един ловец го бил дебнал още през деня. Теглил му пушката и го повалил върху сметището.

Тъй загинал глупавият вълк. Умрял гладен, но не от глад, а от куршум.

ЗЛАТА ЖЕНА И ДЯВОЛЪТ ХЪРВАТСКА ПРИКАЗКА

Имало някога една много зла жена. Каквото ѝ каже мъжът, все наопаки правела. Той ѝ заръча да стане рано, а тя спи чак до вечерта. Рече ѝ да си легне, а тя вземе, та се разшета и цяла нощ не ляга — само за да не му угоди.

Той ще ѝ каже в някой неделен ден:

— Невесто, днес у месе баница, да хапнем и ние като всички хора, та да разберем, че е неделя.

А тя ще му се сопне:

— За тебе ли да умесея баница, изеднико? Ще имаш да вземаш! Не баница, а и хляб няма да ядеш днес. Ти не заслужаваш и хляба, който го ядеш.

За да има мир вкъщи, той ще рече:

— Добре, невесто. Щом не заслужавам, недей месе баница. И хляб недей ми дава. Нека погладувам един ден най-сетне.

— Тъй ли? — ще викне тя. — Ти ли ще ми казваш какво да правя?

И ще изпече баница, голяма колкото цялата трапеза, па ще му я сложи и ще рече:

— Яж, изеднико! Яж, чума да те изяде! Да не си посмял да оставиш един къс, че ще те пребия.

Отишъл мъжът един ден в гората за дърва. Гледа — зрели къпини. Навел се да си откъсне и видял, че под къпинака има голяма дупка. За малко щял да падне в нея. Рекъл си на ума:

— Тая дупка е тъкмо за жена ми. Влезе ли вътре, и дяволът не може да я извади. Защо ще си губя живота с нея? Не мога ли да я накарам да падне в ямата?

Набрал къпини и ги отнесъл у дома си:

— Невесто, тия къпини са отровни.

— Отровни? Ти мене ли ще лъжеш? Ей сега ще ги изям всичките.

И наистина ги изяла. А мъжът рекъл:

— Прощавай, булка, че те излъгах, ала не го направих нарочно. Има мъжки къпини и женски. Ако яде жена от мъжките, ще се отрови. Изглежда, че тия са били женски, а аз съм ги взел за мъжки. Но в гората има и мъжки. Те растат над една дълбока яма. Да не си отишла да береш, че ще паднеш! Кой ще те вади после?

— Кой ли? Ти ще ме извадиш, проклетнико!

— Недей се шегува, невесто! Стой си вкъщи! Не ходи в гората!

— Напук на тебе, ей сега ще отида!

— Тогава недей ме поне кара и аз да отивам с тебе, че съм много уморен.

— И ти ще дойдеш, поразнико! Ще дойдеш да ми кажеш къде е къпинакът.

Тръгнали. Стигнали до къпинака. Жената се навела да бере ягоди. Бере и яде. Приближил се и мъжът — и той да си набере. А тя му викнала:

— Махни се оттук, дяволе проклети! Махни се, че ще те убия!

И както се извърнала към мъжа си да го заплаши, подхлъзнала се и паднала в ямата.

— Слава Богу, сега ще си поживея спокойно — си казал селянинът и се върнал вкъщи.

Прекарал няколко дена без жена си, но — нали бил с жалостиво сърце — станало му мъчно и решил да отиде да извади невестата от ямата. Взел едно дълго въже и отишъл в гората. Спуснал единия край на въжето и викнал на жена си:

— Булка, хвани се за това въже да те изтегля.

— Да ме изтеглиш ли? Девет години тегло да теглиш. Не се хващам.

— Хвани се, невесто! Остави това твърдоглавие. От глад ще умреш в ямата. Дошъл съм да те измъкна.

— Дано те към гробищата помъкнат, дърти вещеро! Не ща.

Ала в това време мъжът усетил, че за въжето се е заловило нещо. Той си помислил, че е жена му.

— Слава Богу, дошъл ѝ е умът в главата — си казал той и почнал да дърпа.

Но какво се оказало? За въжето се било заловило едно черно, рогато и опашато дяволче.

— Ти ли намери да се хванеш? — викнал мъжът. — Я се пускай по-скоро!

А дяволчето почнало да му се моли:

— Добри човече, изтегли ме! Недей ме хвърля в тоя трап! Една зла жена дойде при нас, че като почна да ни хапе, да ни щипе, да ни бие, да ни скубе косите — остави се! Не е за приказване. Извади ме, ще ти се отплатя.

— С какво ще ми се отплатиш?

— Ще те направя лекар. Пари ще спечелиш.

Селянинът се съжалил над дяволчето и го издърпал.

— Хайде, върви си! — рекъл. — Не ми трябва твоята отплата.

— Не, не може — казало дяволчето. — Аз обичам да си стоя на думата. Каквото обещава, изпълнявам го. Тръгвай с мене в града.

— Какво ще правим там?

— Аз ще моря хората, а ти ще ги лекуваш. Отишли в града. Дяволът ще влезе в някоя жена или дъщеря на богаташ, тя ще почне да крее и линее, а селянинът ще отиде и ще каже, че лекува от всякакви болести. Влезе ли при болната, тя ще оздравее. На много места го викали да лекува. Щом се покаже на вратата, дяволчето излизало от болника и той оздравявал тутакси. Много пари напечелил селянинът. Един ден дяволчето му казало:

— Стига ти толкова! Сега си върви в село. С това, което напечели, има да живееш цял живот.

Добре, но оня ми ти селянин, като привикнал да го канят по богатските къщи на обяд и на вечеря и да се разправя все с големци, а те да го ухажват, не искал вече да се връща в село. Дяволчето рекло:

— Ще вляза в царската дъщеря и ще я накарам да се разболе. Да не си посмял да отидеш в двореца, че ще те изям начаса!

— Няма — казал селянинът.

Царската дъщеря се разболяла. Викали всякакви лекари, ала никой не можал да ѝ помогне. Царят обещал на оногова, който успее да излекува княгинята, да му я даде за жена. Надошли лекари отвсякъде, но и тоя път никой не излекувал момата. Най-после казали на царя за селянина.

Войниците намерили селянина и го подкарвали към двореца. Извели го пред царя.

— Ето го, царю честити.

— Ти лекар ли си? — попитал го царят.

— Не съм, царю честити.

— Недей ме лъга! Казаха ми, че си излекувал сума жени и моми.

Доведоха те да лекуваш дъщеря ми.

— Как ще я излекувам, царю честити, като не съм лекар?

— Както си излекувал другите, така ще излекуваш и нея.

Що да прави клетият селянин? За да си спаси живота, измислил хитрост. Казал на царя, че лекува с магии.

— С каквото щещ, лекувай — отвърнал царят. — Искам да изцериш дъщеря ми — и толкова.

Селянинът заповядал на войниците да се разтичат пред стаята, дето лежала княгинята, да бият тъпани и да викат с все сила: „Злата жена дойде! Злата жена дойде!“

Когато влязъл при княгинята, дяволът го видял и му викнал:

— Не ти ли заповядах да не дохождаш?

— Чакай малко — рекъл селянинът. — Аз дойдох да ти кажа, че моята зла жена е излязла от ямата и е тръгнала да те търси.

Дяволът изскочил от момата, качил се на прозореца, ококорил си очите и почнал да се вслушва. В това време се зачуло думкането на тъпаните: „Злата жена дойде! Злата жена дойде!“

— Кажи ми, що да правя, селяко? — запитал уплашено дяволът. — Къде да се дяна?

— Тичай, скрий се в ямата! Жена ми няма да се върне вече там.

Дяволчето изчезнало и не се вестило вече. Княгинята оздравяла и се омъжила за селянина, а злата жена останала в ямата, дето седи и до ден-днешен.

КАК ПЕТЛЪО СЕ ЗАДАВИЛ ХЪРВАТСКА ПРИКАЗКА

Един петел и една кокошка отишли на поповото гумно да кълват жито. Видял петелът едно бобово зърно и го лапнал. Но то излязло много едро — ха да го глътне, ха да го глътне, — задавил се. Паднал на земята — лежи и не мърда.

Викнала кокошката да плаче:

— Ох, попе, и ти, попадийо, мой Петльо умря. Четете му молитви — дано се съживи.

Но попът бил на кръщенка, а попадията — на сватба. Никой не чул кокошката и не прочел молитва за Петльо.

— Вода ми трябва, за да го свестя — си рекла кокошката и отишла при реката.

— Моля ти се, рекичке, дай ми водица — да свестя Петльо, че лапна бобово зърно и се задави.

— Иди при липата, па й поискай да ти даде листец. Тогава ще ти дам вода.

Тича кокошката — право при липата. А липата се разцъфнала — гледа нашироко и се смее.

— Моля ти се, мила липичке, дай ми един листец — да го занеса на реката, та да ми даде водица, за да свестя Петльо. Задави се — клетият — с бобово зърно: лежи и не мърда; ни чува, ни вижда.

— Отиди при момата, па й поискай да ти даде свилена нишка. Когато ми я донесеш, ще ти дам листец.

Затичала се кокошката да дири момата. Намерила я, че седи на брега и везе ръкав със свилени жички.

— Моля ти се, моме, дай ми една нишка, само една. Иска я липата, за да ми даде листец, да го отнеса на реката, а тя да ми даде вода, че да свестя Петльо. Примрял е горкият — не мърда, не шава. Бобово зърно лапна, та се задави.

— Добре — казала момата, — ще ти дам, но иди ми донеси мляко.

— Отде да го взема, моме?

— Поискай от кравата.

Тръгнала кокошката да иска от кравата мляко. Намерила я, че лежи на поляната, яде си тревица, гледа нагоре-надолу и за нищо пет пари не дава.

— Моля ти се, хубава кравичке, дай ми малко млечице. Трябва на момата, за да ми даде свилена жичка, та да я отнеса на липата, за да ми даде листец; листеца ще дам на рекичката, а тя ще ми даде в замяна водица — да свестя Петльо, че е примрял. С бобово зърно се задави — лежи и се не помръдва. Кравата рекла:

— Омръзна ми да ям трева. Иди при косачите, та им поискай малко сенце. Тогава ще ти дам млечице.

Затекла се кокошката към косачите. Те пладнували на сянка под една круша:

— Косачи, косачи! Дайте ми сенце, да го занеса на кравата; тя ще ми даде млечице, да го отнеса на момата; тя пък ще ми даде свилена жичка, да я занеса на липата, липата ще ми даде листец, да го дам на рекичката; тя ще ми сипне водица, за да свестя Петльо. Той се задави с бобово зърно: лежи и не шава; ни вижда, ни чува.

— Отиди при ковача и го помоли да ти изкове коса — рекли косачите. — Като я донесеш, ще ти накосим сено.

Затичала се кокошката към село, та право при ковача.

— Мили ковачо, брат Да си ми. Моля ти се, изкови ми коса, да я занеса на косачите, та да ми дадат сенце; ще го занеса на кравичката, да ми даде млекце; него ще дам на момата, а тя ще ми даде свилена нишка; като я занеса на липата, ще взема от нея листец — да го дам на реката, а тя да ми даде водица, за да свестя Петльо. Лежи — бедният — и се не помръдва. Изтегнал се е, та е станал два пъти по-дълъг, отколкото беше. Да го видиш, ще ти дожалее.

— Добре — казал ковачът. — Иди при въглищарите и им поискай дървени въглища. Тогава ще ти изкова коса, да я отнесеш на косачите.

Отишла кокошката при въглищарите в гората. Те лежели без работа.

— Моля ви се, въглищари, дайте ми малко въглища, да ги отнеса на ковача. Той ще ми изкове коса, а аз ще я дам на косачите — да ми наноят сено. Сеното ще занеса на кравата, да ми даде млечице.

Млякото ще дам на момата, да ми даде за него копринена жичка. Жичката ще отнеса на липата, да ми даде листец. Листеца ще дам на реката, а тя ще сипе водица, да свестя Петля, че — както е примрял — страх ме е да си не остане все тъй. Лежи и не шава; ни вижда, ни чува.

— Да ти дадем, кокошчице — рекли въглищарите, — но най-напред ни донеси дърва, за да направим от тях въглища. Иди, при дърваря — той ще ти даде.

Намерила кокошката дърваря. Той сечел в гората дърва.

— Моля ти се, дърварю, дай ми малко дръвца, да ги занеса на въглищарите, за да ми дадат въглища. Въглищата ще дам на ковача, да ми изкове коса, та косачите да окосят с нея сено, че да го отнеса на кравата. Тя ще ми даде мляко, да го дам на момата, за да ми даде копринена нишка. Като я занеса на липата, от нея ще взема листец, за да го дам на реката, а тя ще ми даде водица — да свестя Петльо. Той се задави от бобово зърно и лежи примрял. Страх ме е, че едва ли ще мога да го съживя.

Дърварят се прозял, па рекъл:

— Знаеш ли що ще ти кажа? Я иди ми намери една ремъчка, че ми се е развързал цървулт — да го стегна. Тогава ще ти дам дърва.

Върнала се кокошката в селото. Почнала да рови от сметище на сметище. Ровила три дни и три нощи и най-сетне изровила една ремъчка от цървул. Отнесла я на дърваря. Той си вързал цървула и дал на кокошката дърва. Занесла ги тя на въглищарите, а те направили от тях въглища и й ги дали. Взела въглищата и ги отнесла на ковача. Той ги турил на огнището, раздухал го и изковал коса. Нарамила я кокошката и право при косачите. Дала им косата. Те накосили един куп сено, тя го дигнала и занесла на кравата. Изяла кравата сеното и дала на кокошката да си издои мляко от вимето й. Кокошката отнесла млякото на момата. Тя го изпила и от благодарност подарила на кокошката свилена жичка. Побързала кокошката да занесе жичката на липата. Липата я взела и я вързала на върха си, на най-хубавия цвят. В замяна на нея дала на кокошката листец. Отнесла го кокошката на реката.

— Ето ти листеца — рекла. — Дай ми водица.

— Начерпи си колкото искаш.

Кокошката извила листеца и го напълнила с вода. Затекла се на поповото гумно и наляла водата в устата на Петльо. Петелът се

свестил и се провикнал: „Кукуригууу!“ — та го чул цял свят.

ГЛУПАВ СИН

ИТАЛИАНСКА ПРИКАЗКА

Една жена имала много глупав син. Ала понеже ѝ бил едничко чедо, тя си го обичала, както всяка майка обича детето си. Галела го, прегръщала го, целувала го и му казвала:

— Милото ми глупаче! Златното ми глупаче! Ти ще ми поумнееш, когато пораснеш.

Годинките си минавали една след друга, а глупакът не поумнявал. Той растял разглезен и своеволен. Каже ли му майката да направи нещо, той ще извърши тъкмо противното.

Веднъж тя излязла по пазар. На излизане поръчала на момчето:

— Слушай, мое златно момче, какво ще ти кажа! Насадила съм кокошката да мъти. Гледай да не излезе на двора, че яйцата ще изстинат, та не ще се излюпят пиленца, па и самите яйца ще станат мътоци!

— Добре, мамо. Бъди спокойна!

— И друго запомни! На полицата в кухнята има гърне, пълно с отрова за мишки. Да не си хапнал, че ще умреш веднага! Мишеморката е силна отрова.

— Добре, мамо. Няма да хапвам.

Щом излязла майката, момчето отишло в градината да слага примки за птици. Но никаква птица не се хванала, защото момчето не умеело да слага примките, както трябва. После отишло в плевника — да види мъти ли кокошката.

Отворило вратата и рекло:

— Квачко, мама ми каза да те не пускам, че ще изстинат яйцата. Чу ли? Да не ставаш!

Квачката се обадила:

— Кудкудяк! Кудкудяк!

— Недей приказва много, ами слушай що ти говоря! Не бива да излизаш от плевника, че ще изстинат яйцата, та няма да имаме ни пиленца, ни яйца. Чу ли?

— Кудкудяк! Кудкудяк! — повторила квачката.

— Какво? Искаш да оставя вратата отворена ли? Добре, ще я оставя, но ти недей излиза, че ще те пребия.

И то оставило вратата отворена, па тръгнало в градината. Кокошката излязла. Момчето се развикало подир нея:

— Кът, кът, кът! Прибирай се по-скоро, че ще ядеш бой!

Квачката продължавала да се шири в двора. Момчето се разтропало с крака, но кокошката не се прибрала. То хвърлило подир нея калпака си, а тя побягнала към градината.

— Скоро се прибирай, че ще те пребия! — викнал глупакът и грабнал един прът.

Кокошката си кълвяла и не слушала какво ѝ говори. Тогава момчето се ядосало, пернало я с пръта и я убило.

— Нали ти казах, че ще те пребия? А ти не вярваше. Да видим сега кой ще ти мъти яйцата.

За това трябвало наистина да се помисли. Момчето се угрижило. Ами ако яйцата изстинат? И то отишло в плевнята и легнало на яйцата. Те се счупили и под него потекла жълта рядка каша.

Глупакът се объркал съвсем: чудел се какво да направи. Майка му не си идвала. Той бил огладнял. Решил да изяде кокошката. Оскубал я, забил я на шиш, наклал силен огън и седнал да я пече. Като я опекар, оставил я до огнището, па слязъл в избата да си наточи вино. Ала в това време се чул отгоре шум. Момчето се върнало в кухнята да види какво става. И то видяло, че една котка е помъкнала кокошката, а друга я гони да ѝ я отнеме. То припнало след котките и в бързината забравило да затвори чепа на бъчвата. Котките избягали с опечената кокошка, а и виното изтекло от бъчвата. Като се върнал в избата, глупакът видял, че целият под е залян с вино. Той намерил и на това леснината: грабнал един чувал с брашно и го изсипал в избата, за да не забележи майка му, че виното е изтекло.

Прибрал се в стаята да чака майка си. Тогава чак му дошло на ум, че майка му ще разбере всичко. Кокошката — убита и отвлечена, виното — разляно, брашното — разсипано, яйцата — изчупени. Какво ще каже на майка си? Тя няма да му прости за тия големи пакости. Не е ли най-добре да се отрови, та като се върне майка му — да го намери мъртъв? И момчето отхлупило гърнето с отровата и почнало да яде.

Оказало се, че отровата е много вкусна. Момчето яло, яло, докле изяло всичката отрова. То огребало и дъното.

— Сега вече мога да умра спокойно — рекло то и легнало до огнището.

Лежи глупакът, търкаля се с претоварен търбух и чака смъртта, а смъртта все не идва. Чудна отрова! Колко бавно действа!

Както лежало момчето, тъй и заспало. Майка му се върнала и почнала да тропа на вратата. Никой не я чува, никой не ѝ отваря. Тя ритнала вратата и влязла. В стаята не намерила никого. Развикала се, но никой не ѝ се обадил. Какво е станало с момчето ѝ? Каква беда му се е случила?

Свила се майката в един кът и почнала да плаче и да нарежда:

— Мили сине, златни сине, какво е станало с тебе?

Глух ли си, та не ме чуваш? Ням ли си, та ми се не обаждаш? Къде си изчезнал, та не те виждам? Какво зло ти се е случило?

По едно време синът се събудил и чул как нарежда майка му с плачлив глас. Той не знаел, жив ли е — или мъртъв. Ако е мъртъв, защо лежи край огнището и вижда всичко наоколо? Ако ли е жив, каква е тая отрова, която е изял? И той се обадил на майка си със слаб глас, както би трябвало да говори човек, когато умира:

— Тук съм, мамо, до огнището лежа, но ти няма вече да ме видиш.

— Защо да не те видя, синко?

— Защото съм мъртъв.

Майката се хвърлила да прегърне момчето, но то я отстранило.

— Не ме прегръщай, мамо, че ще се вампирясам.

— Какви глупости приказваш? Как ще се вампирясаш?

— Нали ти казах, че съм умрял?

— Хайде де! Не те ли виждам, че си ми жив и здрав?

— Не съм жив, защото се отрових.

— Отровил ли си се? Че къде намери отрова?

— В гърнето, дето е на полицата в кухнята. Всичката отрова изядох.

— А защо я изяде?

Тогава момчето разказало на майка си всичко.

— Нищо — рекла тя. — В гърнето нямаше отрова, а сладко от орехчета. Аз ти казах, че е отрова, защото се боях, че — какъвто си

лаком — ще изядеш сладкото и ще ти стане лошо.

На другия ден майката дала на сина си един топ платно, което била изтъкала, да го продаде на пазара.

— Само едно запомни! — рекла. — Пази се да не би да налетиш на някой бърбица купувач, та да те излъже и да ти вземе платното без пари.

— Добре, мамо, добре! Бъди спокойна! Момчето тръгнало по улицата и се развикало:

— Платно, платноooo! Платно продавам. Кой иска платно? Кой ще си купи платно?

Един го спрял и го попитал:

— Платно ли продаваш, момче? Я дай да го видя какво е! Има всякакви платна: едни здрави, други скосени.

— Не можем се разбра с тебе — рекло момчето. — Ти си бърбица, ще ме измамиш.

По-нататък го спрял друг:

— Чакай, момче! Платно ли продаваш? Колко го даваш? На метър ли го продаваш или изцяло?

— И с тебе не можем се разбра. Голям бърбица си. Боя се, че ще ме измамиш.

Тъй обикаляло момчето дълго време по града, но не можало да намери мълчалив купувач, за да се спазари с него. Всички били бърбици. Най-сетне — като капнало от умора — седнало на пейката в една градина да си почине. До пейката имало мраморна статуя на някакъв човек. Срещу градината се виждала висока къща. Момчето си казало:

— Вместо да кръстосвам без полза града, ще почакам да излязат хората от срещната къща: те може да купят платното. Чакало дълго, но човек не се показвал от вратата на къщата. Тогава запитало статуята:

— Ей, приятелю! Ти си дошъл преди мене тук. Не знаеш ли кой живее в оная къща? Статуята, разбира се, не отговорила.

— Кажу бе! Уста нямаш ли? Кой живее в срещната къща?

Мраморният мъж пак не отговорил. Тогава момчето си помислило: „Тъкмо такъв човек търсех. Никак не обича да бърби. Ще му продам платното.“

И като показал топа на статуята, рекъл:

— Слушай, приятелю! Ти си такъв, какъвто ми каза мама да търся. Искаш ли да ти продам платното? Евтино ще ти го отстъпя. По двадесет лири метъра. Съгласен ли си?

Мраморният мъж мълчал.

— Май че ти се вижда скъпичко, а? Добре, ще ти го дам по петнадесет. Искаш ли го?

Тъй като статуята и тоя път не казала дума, момчето изтълкувало мълчанието ѝ като знак за съгласие.

— А парите — рекло — можеш да ми броиш утре. Ето ти платното. Със здраве да го носиш.

То оставило платното пред нозете на статуята и си отишло. Един минал през градината, видял платното и го прибрал. Като се върнало у дома си, момчето разказало на своята майка кому е продало платното и се надявало да чуе от нея похвала. Но майката викнала да му се кара:

— Ти си голям глупак наистина. Откак си се родил, все глупости вършиш. Ала днес, изглежда, че съвсем си изгубил ума си. Биваше ли да оставиш платното на една статуя?

— Успокой се, мамо! — рекло момчето. — Работата не е чак толкова лоша, колкото си мислиш. Нали искаш пари? Добре, ще ти донеса пари. Още утре ще ти донеса. Ще видиш тогава, че не съм си изгубил ума.

На другия ден, още преди разсъмване, синът отишъл в градината, дето била статуята.

— Ей, приятелю! Дай ми парите! Нали обеща да ми ги дадеш днес?

Статуята не казала нищо.

— Мълчиш ли? Тъй е то: като стане дума за пари, всички се умълчават. Но ако не ми броиш парите, ще те пребия, както пребих кокошката. Чу ли? Давай скоро парите!

Мраморният човек продължавал да мълчи. Момчето се ядосало, бутнало статуята, отчупило ѝ главата и я хвърлило настрана.

— Тъй ти се пада — рекло. — На късове ще те направя.

И то почнало да вади камъни от подножието на статуята и да ги хвърля по нея. Като извадило всички камъни, намерило гърне с жълтици. Взело ги, занесло ги тичешком на майка си и ѝ казало:

— Пари не можах да намеря, мамо, но виж, колко смокини ти нося. Цяло гърне.

— Къде ги намери?

— Под камъните. Те са на оня мълчалив човек, комуто продадох платното. Дай ми да си хапна една-две, за да ги опитам.

— После ще ти дам — рекла майката, — а сега иди почакай отвън млекаря, па ми обади, когато мине. Трябва да купя мляко.

Това рекла тя, за да не види синът ѝ къде ще скрие жълтиците. Тя се бояла да не би той да каже на съседите, а те да си помислят, че парите са крадени, и да я наклеветят. Момчето излязло на улицата и седнало пред вратата да чака млекаря. За да го залъже, майка му хвърляла от време на време през прозореца по малко смокини и стафиди, а то ги ловяло и изяждало. Като скрила парите на сигурно място, тя хвърлила на момчето си цяла шепка смокини и стафиди, а то — като не знаело откъде падат — извикало:

— Мамо, мамо! Донеси кофите, тепсиите и кошниците, че вали дъжд от стафиди и смокини: да подложим съдовете, за да се напълнят. Много нещо ще съберем.

Майката се изсмяла на тия глупави думи, но не рекла нищо. От тоя ден тя заживяла със сина си охолно. Ала веднъж момчето видяло, че двама техни съседи се карат на улицата за една жълтица, която били намерили.

Единият казвал:

— Моя е. Дай ми я! Аз пръв се наведох да я взема, а ти ме тласна и я грабна.

— Не е твоя, моя е — настоявал другият — Аз я взех от земята. Не ти я давам.

Като ги чуло, момчето рекло:

— Ей че сте глупави хора! Карате се за една смокиня. А аз занесох на мама цяло гърне с такива смокини.

— Тъй ли? — запитали съседите. — А къде са сега тия смокини?

— Къде ли са? У дома са. Всеки ден ядем от тях и още не са се свършили.

Мъжете отишли при съдията и му казали, че момчето на тяхната съседка е намерило гърне с жълтици и го е отнесло на майка си, а тя крие парите. Той повикал жената и я разпитал как стои тая работа.

— Моето момче е много глупаво — рекла тя. — То наистина ми донесе гърне със смокини, което му дал един срещу цял топ платно. Но жълтици не само не е носило, ами не е дори и виждало.

— Твоите съседи пък ми казаха, че в гърнето е имало пари. Те били толкова много, че всеки ден сте харчели от тях и все не сте можели да ги похарчите. Така ли е?

— От кого са чули тая лъжа?

— Твоето момче име казало.

— Моето момче е глупаво. То не знае какво приказва. Повикай го и ще видиш.

Съдията заповядал да доведат момчето.

— Вярно ли е, момченце, че си намерил някъде гърне с жълтици?

— Намерих гърне със смокини, господин съдия, и го занесох на мама, за да види, че не съм си изгубил ума.

— Ами кога и къде го намери?

— Намерих под каменния стол на един ням човек, на когото отчупих главата, защото не искаше да ми даде парите. Той стърчеше пред една богатска къща, в градината и цял беше намазан с вар. Това стана онзи ден, когато валеше дъжд от стафиди и смокини.

Като чул тия думи, съдията пуснал момчето и майка му да си вървят. А на двамата мъже казал:

— Туй момче наистина не е с ума си: то или бълнува, или говори глупости. Как можахте вие, уж умни люде, да му се доверите и да идвате при мене да ми отнемате времето с глупави разправии?

И ги изпъдил.

ЗМЕЙОВА БУЛКА

Едно момче поискало за жена една мома, голяма хубавица. Тя му отговорила, че и да се ожени за нея, няма да бъде щастлив, защото змей се бил заканил да я отвлече. Момчето казало, че това не е пречка, стига тя след сватбата да не излиза вѐн от къщи.

Венчали се. Момъкът се стегнал на работа. В скоро време забогатял. Накупил земя и добитък, довел ратаи. Жена му само шетала, готвела, шиела и от прага навѐн не излизала. След година им се родило момченце, хубаво и пѐргаво.

Изминали десет години и жената си помислила, че змеят я е забравил, та няма вече да я дири. Един ден казала на мъжа си, че иска да се разходи по полето, за да види нивите и работниците. Мъжът се съгласил. Тя изпекла хляб, наготвила и отишла с мъжа си и момченцето на гюлето.

Слугите се много зачудили, като видели господарката си. Насядали да обядват. Господарката също седнала и весело се разговаряла с ратаите. Изведнѐж се задал тъмен облак. Загърмяло, едри капки дѐжд прокапали. Докато се наканят слугите да раздигат трапезата, черният облак ги покрил и след малко отминал. Но в каква почуда изпаднали, като видели, че господарката я няма. Тя се изгубила в облака. Съпругът разбрал, че змеят е отнесъл жена му, но никому нищо не казал.

Когато момчето станало на осемнадесет години, то попитало баща си: „Тате, къде е майка ми? Помня, че имах майка, но се изгуби на дивата.“ Бащата разправил на сина си, че тя е грабната от змея и се не знае къде е.

— Като е така, аз ще вървя да търся майка си.

Бащата го изпратил, като му пожелал сполука и щастливо завръщане.

Тръгнало момчето да търси майка си. Вървяло, вървяло, излязло на едно широко поле. Там имало много овце и овчари. Момчето попитало: „Чи са тези овце?“ Овчарите му отговорили, че са на змея;

то ги помолило да го вземат да им помага в работата. Овчарите имали нужда от човек, но се боели да не би змеят да изяде момчето. То им казало, че ще се крие, когато дохожда змеят. Овчарите се съгласили и то останало при тях. Работело, помагало им. При овчарите идвала всеки ден една жена да взема мляко за змея.

— Коя е тази жена? — попитало то.

— Тази е жената на змея — казали му те.

Момчето разбрало, че тя ще да е майка му. На другия ден взело едно ведро и отишло на чешмата да го мие. Майка му минала край чешмата с млякото. То я спряло и заговорило. След няколко думи се разбрали.

— Мамо, аз ида да те избавя от този змей.

— Не можеш, сине мой. Змеят е много силен, с него не можеш ни да се бориш, ни да се биеш. Па и той никога няма да умре, защото е с две сърца и душата му не е у него.

— А къде е?

При второто му сърце, което е у един арапин, а той е в една далечна планина. На планината има една локва, в локвата — арапин, в арапина — свиня, в нея — заек, в заека — гълъб, а в него едно шишенце. В това шишенце е второто сърце на змея и душата му. Сърцето е голямо колко просено зрънце. За да умре змеят, трябва да се извади шишенцето и да се счупи.

— Бъди спокойна, мамо — казало момчето. — Аз ще намеря това шишенце!

Момчето тръгнало.

Вървяло, вървяло, стигнало в един град. Мръкнало се, па и дъжд заваял; то се сгушило под стряхата на една голяма къща и изморено от дългия път, заспало дълбок сън. Тази къща била царски дворец. В това време царят бил намислил да жени дъщеря си и решил да вземе за зет тогова, когото пръв намерят близо до двореца. Съгледали заспалото момче. Взели го на ръце, занесли го в двореца и го сложили на царско легло.

На заранта царят и царската дъщеря дошли при него, разпитали го и му съобщили решението си. Момчето поблагодарило и се съгласило, но помолило да се не бърза със сватбата, защото имало да върши една опасна работа. На другия ден станало рано и запитало на кой връх живее арапинът. Слугите му посочили върха, който се виждал

от двореца. На третия ден момчето станало още по-рано, вързало си пояса за прозореца и от никого незабелязано, се спуснало долу. Бързо се отправило към върха, стигнало до локвата и я обиколило три пъти, като търсело арапина. На третия път извикало: „Де си, черни арапино? Що се криеш, страхливецо? Излез да се поборим, та да видим кой от нас е юнак над юнаци!“ Арапинът излязъл и се почнала страшна борба. Борили се до вечерта: ни този пада, ни онзи!

— Ах — извикал арапинът, — да знае змеят да изпие едно ведро мляко за мене, бих те заровил девет педи в земята!

— Да е тука царската дъщеря — отговорило момчето — да ме погледне отдалече, бих те закопал девет метра в земята!

След това се разделили, Арапинът си влязъл в локвата, а момчето си отишло в двореца. Царската дъщеря го разпитвала къде е ходило, но то нищо не казало. Царят заповядал да накажат стражите, че не са видели къде е ходил зет му. На другата сутрин момчето пак по същия начин слязло през прозореца и отишло при локвата. Щом извикало: „Излез, арапино!“ — арапинът излязъл и борбата пак започнала — още по-страшна, чак до вечерта.

— Ах, да знае змеят — рекъл наново арапинът — да изпие две ведра мляко за мене, ще те заровя девет педи в земята!

— Ах, да е тука царската дъщеря — отговорило момчето — да ме погледне, ще те заровя девет метра в земята!

Пак се пуснали. Но наблизко се бил скрил тоя ден един царски слуга, който още от сутринта проследил момчето. Той чул и видял всичко. Скрилом се завърнал подир момчето в двореца, па разправил на царя каквото видял и чул. Царят заповядал тайно от зетя си да се приготвят за път всичките му ловци и птицеловци и царската дъщеря. На следната сутрин момчето пак отишло при локвата, обиколило Я три пъти и извикало арапина. Ловците и царската дъщеря се били вече скрили наблизко и видели как арапинът излиза и как се почва борбата. И тоя път борбата продължила цял ден. Когато слънцето взело да залязва, арапинът извикал:

— Ах, да знае сега змеят да изпие три ведра мляко за мене, ще те заровя девет педи в земята!

— Ах, да е тука царската дъщеря, само веднъж да ме погледне, ще те заровя девет метра в земята! — отговорило момчето.

Царската дъщеря излязла изведнъж пред момчето и го погледнала, па се скрила отново. Момчето усетило страшна сила. То тръгнало арапина на земята толкова буйно, че коремът му се пукнал и от него излязла една свиня, която се спуснала да бяга. Царските ловци убили свинята, момчето ѝ разпратило корема, отдето изскокнал заек. Кучетата разкъсали заека, а от него изхвъркнал сив гълъб. Птицеловците се спуснали, уловили го и го подали на момчето. То разпратило гълъба и в коремчето му намерило шишенце. В това шишенце било сърцето и душата на змея. Взели шишенцето и всички се завърнали в двореца. На другия ден момчето се венчало за царската дъщеря и след като поседяло една неделя, казал, че работата му още не е свършена. Царят го изпратил на път.

То намерило майка си при чешмата. Тя носела мляко, но не във ведро, а в шише.

— Защо носиш толкова малко мляко? — попитало я то. — Нали змеят пиеше много?

— Змеят е болен — отговорила тя, — та не може да пие като по-напред.

Тогавата извадило шишенцето и ѝ казало:

— Сега вече аз държа душата на змея. Ти си свободна, мамо! Тя заплакала от радост, ала пак се бояла да заведе сина си при змея.

— Не бой се — казал той и тръгнал с нея.

Когато отишли, змеят лежал и не можел да се мръдне от мястото си.

— Искаш ли да оздравееш? — попитало го момчето.

— Ах, как да не искам? — отговорил той.

— Аз ти нося цяр!

И показало шишенцето.

— Моля ти се, моля ти се — завикал змеят, — дай по-скоро да го помириша!

Но момчето ударило силно шишенцето в мраморната плоча. То се пръснало, змейовото сърце се пукнало и змеят умрял. Дворецът с богатствата, овцете с овчарите и всички змейови гори и полета останали на момчето. То пратило известие на баща си да дойде, па му подарило змейовия дворец с многото му имоти.

ВЪЛШЕБНИЯТ ДВОРЕЦ

В един градец живеел момък по име Петър Простичкия. Наричали го тъй, понеже бил глупавичък и недодялан. Той работил цели седем години при един господар — и работил добре, защото бил прилежен и честен. А когато дошло време да напуща, господарят му казал:

— Ти служи при мене вярно и честно. Аз съм доволен от работата ти. Пари няма да ти дам, вземи тия три пити кашкавал — от тях има дълго да ядеш.

Петър Простичкия завил трите пити в една кърпа, сложил ги в торбата си при хляба, поблагодарил на господаря си и тръгнал. А оня не бил му дал пити кашкавал, а гладки кръгли камъни, каквито има много по реките. Затова били и тъй тежки.

Пътят минавал през гъста, дива гора, в която никой не стъпвал, защото хората разказвали, че е пълна с дяволи, вампири и разбойници. Но Петър се не боял. Мръкнало се. Той бил навлязъл надълбоко в гората. Понеже бил уморен, решил да преспи на това място, па на сутринта да продължи. Качил се на едно клонесто дърво — да не би да го нападнат зверове — и заспал.

Посред нощ под дървото се разляла силна светлина и се чул говор на трима души. Петър се събудил, надникнал от дъба и видял трима мъже с ножове. Те били разбойници. Един от тях носел фенер. Седнали под дъба, извадили храна и почнали да ядат.

— Сега сме добре — казал единият. — Ние убихме стария магьосник, след като научихме от него тайната. Още утре ще можем да намерим съкровището в двореца на Вечната нощ. Пещерата, която води към подземния вход, се намира ей там, между четирите брези.

— Нали е у тебе ключът от желязната врата? — запитал другият.

— У мене е.

— Аз пък държа вълшебния фенер, който свети като слънце, щом му натиснеш копчето.

— Аз пък пипнах от магьосника кутията с оня прах, който приспива всекиго, ако му го хвърлиш в лицето.

Те яли що яли, па един се обадил:

— Добре хапнахме, но да имаше и малко кашкавал, още по-добре щеше да е.

Петър Простичкия си казал на ума:

„Аз ще им пусна моя кашкавал, та дано се наядат и си вървят. Много ми се спи, а те ми пречат.“

И той пуснал трите камъка. Те паднали на главите на разбойниците и ги убили.

Като почакал доста време, но не чул под дървото говор, Петър си казал:

„Чудна работа! Кашкавалът трябва да е много твърд. Навярно ги е убил. Аз вече мога да сляза.“

Разбойниците лежели мъртви. Той ги пребъркал и взел от единия златния ключ, от другия — малкото като орех вълшебно фенерче, а от третия — кутийката с бял прах. Петър прибрал тия неща в джоба си, па седнал, та доял онова, що останало от разбойниците. Опитал да си отреже и кашкавал. Чак тогава разбрал, че е носил камъни.

— Нищо — рекъл си той. — Иначе пък разбойниците щяха да ме хванат и убият.

Почакал под дъба до сутринта, па тръгнал да търси вълшебния замък със съкровищата, за които приказвали злосторниците. Намерил четирите брези, видял между тях пещерата и влязъл в нея. Понеже било тъмно, натиснал копчето на фенерчето и то светнало наистина като слънце.

В дъното на пещерата се отварял отвесен вход, затворен с кръгъл железен похлупак. Петър пъхнал златния ключ, завъртял го и вратата отведнъж се отворила. Зейнал дълбок кладенец, чието дъно се не виждало. По стената обикаляла надолу желязна стълба.

Момъкът заслизал по стъпалата, но те били толкова много, че трябвало от време на време да си почива. Най-сетне усетил наплив на чист въздух. Кладенецът се разширявал в дъното си като огромен свод, а стълбата продължавала чак додолу.

Като слязъл под свода, Петър се намерил пред бляскав дворец, украсен великолепно. Една голяма врата, наполовина отворена, водела

към него. Момъкът тръгнал натам, но щом стъпил на прага, отнякъде изхвъркнал огромен змей с дълъг червен език.

Чудовището запръхтяло и викнало със страшен глас:

— Как смееш да влизаш в тоя свят, където входът е забранен за хората? Ей сега ще те разкъсам!

И змеят разперил своите ноктести лапи срещу Петър.

Но оня се не уплашил. Той извадил от кутията малко прах и го хвърлил на главата на змея. Чудовището тутакси заспало дълбок сън.

Тогава момъкът влязъл в двореца на Вечната нощ. Той се зачудил на несметните богатства, що видял. Във всички стаи, украсени и наредени разкошно, имало ковчези, пълни със злато и сребро, статуи от скъпи метали, скринове с елмази, рубини и смарагди.

Навред царяло мъртво мълчание. Никакъв глас не се чувал. Момъкът обходил много стаи, проходи, дворове, градини и чертози, но никъде не видял жив човек. Той се уморил и най-сетне се проснал на едно златно легло, покрито с коприна.

— Трябва да си доспя — рекъл. — Разбойниците ме събудиха. Па като се отморя, ще видя що да правя.

Той угасил фенерчето, пхнал го в джоба си и заспал дълбоко, като човек, който дълго е ходил. Но колкото дълбоко и да спял, скоро се събудил, защото се вдигнал някакъв страшен шум, като че ли се събарят големи скали.

Скочил и запалил фенерчето.

Пред него стояла една огромна риба с едри сини очи и златни люспи. Тя имала крака, също като някой лъв, и големи крила. Когато дишала, от гърлото ѝ излизал оня гръмовен шум, що пробудил момъка.

— Какво искаш? — запитал Петър чудноватата риба и бръкнал да извади праха, за да я приспи.

Но рибата се дръпнала назад, като видяла кутийката, и рекла:

— Пожали ме! Аз съм осъдена да спя денем и нощем. Събуждам се, когато влезе човек в тоя дворец. Последен път се събудих оня ден, когато дойде старият магьосник.

— Защо спиш толкова много? — попитал Петър.

— Откак магьосникът ме превърна на чудовище и ми отне двореца с богатствата, аз съм осъдена да спя. Обаче ти можеш да развалиш магията — и с това ще ми направиш голямо добро.

— На драго сърце — казал момъкът. — Но какво да направя? Аз не съм магьосник.

— Ти можеш да убиеш магьосника, когато дойде. Аз ще те науча как.

— Него го убиха вече други — рекъл Петър и разказал на рибата за разбойниците.

— Тогава работата е лесна — казала рибата. — Ела след мене. И като дишала все тъй гръмовито, та се тресял целият подземен дворец, рибата повела момъка. Дълго го водила тя през разни коридори и стаи, докле стигнали до една градина с железни дървета. Листата им били от злато, а плодовете — скъпоценни камъни.

Сред градината имало голямо езеро с черна вода, гъста като катран.

Рибата се гмурнала в езерото и след малко излязла, цяла почерняла от водата. Тя носела една мъртва мома. Сложила я на брега и рекла на Петра:

— Пръсни от белия прах в лицето на тая мома!

Момъкът пръснал от праха — и момата оживяла. Тя била много хубава; като видяла рибата, заплакала.

— Татко, татко! — рекла плачешком. — Кой те е превърнал на чудовище! Да не бяха тия хубави сини очи, нямаше да те позная.

Рибата прегърнала момата и там, дето капнали сълзите, златните люспи паднали.

— Оплачи ме, дъще! — рекла рибата. — Оплачи ме, дано развалиш магията!

Момата плачела непрестанно — и тялото на рибата се променяло от сълзите. Най-сетне Петър видял, че пред него стои белобрад старец със сини очи, който държи дъщеря си.

— Да вървим сега да убием змея! — рекъл той. Когато стигнали до входа, царят казал на Петър:

— Щом змеят се хвърли върху тебе, хвърли му от праха в устата! Змеят спял, но като чул човешки глас, пробудил се и скочил.

Той заревал и се хвърлил върху момъка, а оня му пръснал в устата от белия прах. Чудовището надало ужасен вик, сгърчило се и паднало като вкаменяло.

— Сега — рекъл царят на Петър — ти ще ми станеш зет. Не мога по-добре да ти се отблагодаря за това, че спаси мене и дъщеря ми.

Нашето царство е много голямо: ти ще го видиш после. То ще бъде твое царство, защото си го заслужил.

Гъй Петър Простичкия станал владетел на царството на Вечната нощ.

ИСПОЛИНЪТ СЪС ЗЛАТНИ КОСИ

Имало едно време мъж и жена. Те били много бедни. Едничка утеха им било момчето, що им се родило. Те го много обичали. В деня на кръщенката дошла една бабичка, която видяла момчето и казала на родителите му:

— Това дете е белязано. То ще се ожени за царската дъщеря.

Мъжът и жената се много зарадвали. От радост те разказвали на всекиго, когото срещнат, що им била предрекла бабата. Тия думи стигнали чак до царя.

Един ден той яхнал коня си и отишъл да види момчето. Озовал се пред хижата на бедното семейство, влязъл и видял как живеят тия хора.

„Такова момче не е за моята дъщеря — си казал царят на ума. — Щом е предречено, ще трябва някак да взема момчето и да го погубя, за да може дъщеря ми да се омъжи за царски син.“

Той поискал от мъжа и жената да му дадат детето — да го отгледа и възпита в двореца си. Но те не искали да се разделят от него. Царят обещал да им даде много пари и да им направи голяма къща. Те пак не се съгласили. Тогава той ги заплашил и те — щат не щат — дали момчето. Утешили се с парите и къщата, що им дал царят, па си и казвали: „Щом детето ни е белязано, с него няма да се случи нищо лошо, дето и да отиде. То ще се ожени за царската дъщеря.“

Царят отнесъл момчето, сложил го в една кошница и го хвърлил в реката. Но духовете на водата заобиколили детето и не пропуснали ни една капка да влезе в кошницата. Тя заплувала по реката и се спряла край една воденица, далече от престолния град.

Воденичарят, който бил излязъл да прегледа яза на реката, видял кошницата и я взел. Той нямал деца, та осиновил момчето. И той, и жена му го обикнали като свое.

Минали цели двадесет години.

Веднъж царят бил тръгнал на лов и се спрял при воденицата. Заваляло дъжд, силна буря се явила. Той влязъл във воденицата да се

подслони. Воденичарят го поканил на обяд. Царят останал, понеже бурята все още не спирала.

На трапезата прислужвал синът. Царят го позагледал и момъкът му се много харесал: такъв хубав, умен и пъргав момък той виждал за пръв път.

— Син ли ти е този? — попитал той домакина.

— Син ми е — отвърнал воденичарят.

Но когато момъкът излязъл за нещо, рекъл тихо на царя:

— Намерен е, не е мой. Намерих го в една кошница в реката.

— Кога беше то?

— Има двадесет години оттогава.

Царят се замислил. Спомнил си за онова дете, което хвърлил в реката. И то било момче. Той го хвърлил тъкмо преди двадесет години.

— Ще искам От тебе една услуга — рекъл той на воденичаря. — Трябва да пратя писмо на царицата. Пусни тоя момък да го занесе.

— Добре — рекъл домакинът.

Царят написал писмо, в което поръчал на царицата да се разпореди да убият тайно момъка и да го погребат. Дал писмото на момъка и му заръчал да бърза.

Но момъкът забъркал пътя. Той навлязъл в една гора и се изгубил. Нямало и кого да пита, за да се оправи.

Стъмнило се. Той се лутал дълго, докле видял на едно място светлина. Тръгнал натам. Стигнал до една къщурка, чийто прозорец светел. Тропал, ала не му отворили. Бутнал вратата и влязъл.

В стаята седяла една баба, която предяла.

— Що дириш тук? — запитала го уплашено тя.

— Тръгнал съм да нося писмо на царицата — отвърнал момъкът. — Сбърках пътя и съм много уморен. Голямо добро ще ми направиш, ако ме пуснеш да преспя тук.

— Скоро си тръгвай, одето си дошъл — викнала му бабата, — ако ти е мил животът. В тая колиба живеят разбойници. След малко ще си дойдат, и ще те убият.

— Нямам сили да вървя по-натам — казал момъкът. — Ще остана тук, па каквото ще да става.

И той сложил писмото на масата, легнал на пода и заспал. Разбойниците дошли и запитали бабата какъв е тоя момък. Тя им казала, каквото знаела за него.

Разбойниците отворили писмото, прочели го, па съжалили момъка и се надумали да подиграят царя. Написали друго писмо, в което пишели — щом пристигне момъкът, да го омъжат за царската дъщеря. Първото скъсали, а второто пъхнали в плика и го запечатали.

На заранта момъкът се събудил и поблагодарил на разбойниците за гостоприемството. Той си взел писмото, а те му показали пътя.

Като прочела писмото, царицата издала заповед да се изготви всичко за сватба. Момъкът бил толкова добър, хубав и любезен, че и княгинята го харесала и взела на драго сърце. Те заживели щастливо.

Малко след това дошъл царят.

Той останал като гръмнат, когато се научил за станалото.

— Кой ви е казал да правите сватба? — викнал той. Тогава царицата му показала писмото и рекла:

— Виж какво писмо ни прати по момъка. Прочети го. Изглежда, че си забравил.

Царят прочел писмото и видял, че почеркът прилича на неговия, но съдържанието е друго. Той повикал зетя си:

— Кой ти даде това писмо?

— Ти ми го даде, царю честити.

— Отварял ли си го?

— Не съм.

— В онова писмо, що ти бях дал аз, пишеше друго.

— Не знам. Трябва да са го сменили, додето съм спал — в къщата сред гората.

Царят решил да погуби зетя си.

Той му заповядал да отиде в Чудните планини и да му донесе три златни косъма ог главата на исполина, който царувал там. Той бил сигурен, че исполинът ще убие момъка.

— Ще ида — рекъл зет му.

Той се сбогувал с жена си и тръгнал.

Стигнал до вратите на един голям град. Крепостта се пазела от стража. Запитали го кой е и какъв занаят има.

— Воденичарски син съм — отвърнал той, — всичко мога да върша.

— Кажеш причината, ще ти дадем два коня, натоварени с жълтици.

— Ще ви кажа — рекъл момъкът, — но на връщане. Пуснете ме, че бързам!

Те го пуснали.

Вървял що вървял, стигнал до втори град. И там стражите го запитали кой е и какво работи. И на тях момъкът отговорил същото.

— Кажи ни тогава защо ябълката сред градската градина не ражда? По-рано даваше златни ябълки, а сега няма и листа. Ако ни откриеш причината, ще ти дадем два коня с жълтици.

— На връщане ще ви кажа. Сега ме пуснете, че бързам! И тия го пуснали.

Стигнал до брега на голяма река. Лодкарят също го запитал кой е и какъв занаят има.

И на него царският зет отговорил същото, каквото бил казал на другите.

— Моля ти се тогава — рекъл лодкарят, — кажи ми докога ще стоя тук да превозвам хората. Не е ли време да дойде някой да ме смени?

— Ще ти кажа на връщане — казал царският зет. — Сега ме прекарай на другия бряг, че бързам.

Отвъд реката се издигали Чудните планини. На най-високия връх бил дворецът на златокосия исполин. Тоя дворец бил издълбан в скалите.

Момъкът влязъл. Исполинът не бил там. Майка му седяла на един голям мек стол и нижела бисери.

— Защо си дошъл? — запитала го тя.

— Трябват ми три косъма от главата на исполина — отвърнал той, — не ги ли занеса на тъста си, ще ми вземат главата.

— Син ми е много зъл. Щом те види, ще те убие. Но аз щети помогна. Ела подир мене!

Тя го завела в спалнята на исполина и му показала една дупка в скалата, под леглото.

— Влез, та се скрий там — рекла бабата, — пък аз ще затуля дупката с една плоча. Ако не се обаждаш, великанът няма да те намери.

— Много ти благодаря — рекъл момъкът. — Но аз трябва да науча и три неща; инак няма да мога да си отида.

— Кои са тия три неща?

— Първо: защо изворът сред площада на един град не тече, когато по-рано от него е извирало вино? Второ: защо ябълката сред градината на друг град няма и листа, когато по-рано е раждала златни ябълки? Трето: защо лодкарят в подножието на Чудните планини толкова години прекарва всекиго, който дойде, а никой не идва да го смени?

— На тия три въпроса е много мъчно да се отговори — каза бабата. — Когато се върне син ми, аз ще го запитам. Той ходи навсякъде, всичко знае. Ти слушай добре какво ще отговори.

Надвечер исполинът дошъл. Момъкът се бил вече скрил в дупката и бабата го похлупила.

Щом влязъл, великанът почнал да мирише въздуха.

— Кой е идвал тук? Човек има в моя дворец — рекъл той и почнал да претърсва стаите.

— Я остави, недей разрежда, че едвам съм наредила! — викнала майка му. — Сядай да вечеряме, че ми се спи!

След вечеря исполинът легнал на майчините си колене и задрямал. Тя му изскубала един косъм. Той скочил и креснал:

— Що правиш ти? А тя рекла:

— Задрямала съм, синко. Сънувах, че виждам един извор, от който е текло по-преди вино, а сега не тече и вода. Как е станало това?

— Много просто — отвърнал исполинът. — В кладенеца има под един камък жаба. Ако я убият, отново ще потече вино.

И той задрямал пак. Тогава бабата му отскубнала втори косъм. Той пак изпищял, но тя и тоя път рекла, че била задрямала.

— Сънувах, синко, една ябълка, която раждаше по-рано златни плодове, а сега няма и листа. Как е станало това?

— Под корените на дървото има мишка. Тя гризе корените. Убият ли я, дървото ще се съвземе. Оставят ли я жива, то ще издъхне съвсем. Хайде, сега ме остави да дремна.

И той заспал отново. Бабата му изтръгнала трети косъм.

Исполинът скочил като луд. Но и тоя път майка му каза, че била задрямала.

— Присъни ми се — рекла тя — един лодкар. Той стоеше долу в подножието на планините и превозваше пътници. За някакво престъпление са го осъдили да върши тая работа. Запитах се, докога ще превозва? Няма ли да отиде някой да го смени?

— Той е глупак, затова превозва. Щом дойде някой и седне в лодката, нека му сложи греблата в ръцете, па да си върви. Оня, ще не ще, ще превозва.

На заранта рано-рано исполинът изпил един котел мляко и излязъл. Бабата отхлупила плочата. Момъкът се измъкнал, поблагодарил ѝ, взел трите косъма и си отишъл.

Когато стигнал до реката, дал знак на лодкаря и оня приближил лодката.

— Ти обеща да ми кажеш как да се отърва от тая работа — рекъл лодкарят.

— Прекарай ме, па ще ти кажа.

Като стигнали на другия бряг, момъкът излязъл и рекъл на лодкаря:

— Дойде ли някой да го превозваш, накарай го да подържи лопатите. Щом ги вземе, остави му ги в ръцете, па си върви. Тъй ще се отървеш.

Когато стигнал до града с вехнещата ябълка, стражата го спряла. Той им казал да убият мишката, а те му натоварили два коня с жълтици.

Тъй станало и в града с изсъхналия извор. И там му дали два товара.

Най-после царският зет отишъл в двореца при тъста си и му дал трите златни косъма. Като го видял, че води четири коня, натоварени със злато, царят го признал на драго сърце за свой зет.

— Мили сине, къде намери толкова жълтици? — го запитал той.

— В Чудните планини — отвърнал момъкът.

— Има ли още?

— Има, колкото искаш.

— Ами аз мога ли да отида да си взема?

— Можеш, разбира се. Ще стигнеш до една голяма река. Ще кажеш на лодкаря да те прекара отвъд: там има цели купища жълтици.

Царят тръгнал. Той повел десет коня. Като стигнал до реката и седнал в лодката, лодкарят му рекъл:

— Я подръж малко лопатите, за да стегна лодката, че е протекла.

Оня взел греблата, а лодкарят скочил на брега и ритнал лодката — да отиде навътре.

Тъй бил наказан царят за своите зли дела.

Навярно конете му пасат и днес край реката, а той превозва ли, превозва, защото едва ли ще се намери някой глупав да вземе греблата от ръцете му.

СЛЪНЦЕ И МЕСЕЦ

В едно далечно царство умрял царят. Син му се качил на престола да управлява и като минали четиридесет дена от погребението на бащата, решил да си търси мома за жена. Затова заповядал на всички хора от престолния град да се съберат на другия ден на помен и угощение в градината пред двореца. Глашатаите разгласили, че всички до един трябва да дойдат: никой да не остава в къщи. Царят минавал между гостите — да си оглежда мома, но не харесал никоя.

Гостите пирували цял ден. Вечерта царят пратил стражи по целия град — да видят не е ли останал някой у дома си. Тръгнали от къща на къща. Навсякъде било тъмно: всички били на угощение в царската градина. Само в една къща светело. Там живеели три сестри, толкова бедни, че нямали дрехи да отидат на царското угощение: цели били парцаливи.

Стражите се спрели под прозорците — да подслушат какво си говорят момите. Бабичката, майка на трите сестри, рекла:

— Какво ли е сега в царската градина! Каква ли е хубост — там да си и да гледаш, да ядеш, да пиеш! Каква ли е веселба, какви ли са песни!

Най-старата сестра казала:

— Царят иска да се жени, ама не знае коя да вземе. Да ще да се ожени за мене, ще му храня цялата войска с една ока пшеница.

Средната рекла:

— Ех, да ще да вземе мене, цялата му войска ще обличам. А най-малката продумала:

— Мене пък да вземе, ще му родя две хубави дечица: момче и момиче. Едното ще свети като слънце, а другото — като месечина.

Стражите се затекли при царя и му разказали всичко. Той ги пратил да доведат бабичката и момите. Довели ги. Царят си избрал за жена най-малката дъщеря, а другите две моми и майка им прибрал да живеят в двореца и да помагат на царицата.

Наскоро след сватбата се отворила война. Царят поръчал на по-голямата си балдъза да се грижи за жена му. Додето той воювал по далечни страни, царицата добила две хубави деца — момче и момиче. На гърдите им светело — на момчето слънце, а на момичето месец. Голямата сестра, която била в това време едничка край нея, щяла да се скъса от завист. Тайно тя сложила в люлката едно кученце и едно котенце, а децата изнесла.

Когато майката поискала да види децата си, сестра ѝ донесла кученцето и котенцето, показала ѝ ги, па рекла:

— Виж какво си добила: куче и котка! А на мъжа си обеща да му родиш момче и момиче, като слънце и месец.

Тя пратила бързоходци да известят на царя, а децата затворила в един сандък, през нощта го изнесла из двореца и го хвърлила в морето.

Щом се върнал от война, царят отишъл при люлката — да си види рожбите. Страшен гняв го обзел, като видял кученцето и котенцето. Веднага заповядал на стражите да затворят царицата в една тясна тъмнична килия, взидана в стената, досам каменната врата на двореца. Килията имала тясно прозорче, отдето по веднъж на ден давали на затворницата вода и черен хляб. Всеки, който мине край прозорчето, трябвало да заплуе в лицето жената: тъй заповядал царят. А той се оженил за сестра ѝ, която станала царица на сестриното си място.

В това време сандъкът с децата бил отнесен надалече в морето. А сред морето плавал кораб. Господарят на кораба съзрял сандъка и казал на двама от гребците:

— Я се хвърлете във водата, та ми донесете оня сандък там, що плува по вълните. Ако има в него живина, моя да е, ако ли е нещо мъртво, ваше нека е.

Гребците грабнали сандъка и плувайки, го изнесли на кораба. Отворил господарят капака и — що да види: в сандъка спели две хубави дечица, братче и сестриче. Едното светело като слънце, а другото — като месечина. Той много се зарадвал, защото жена му била бездетна, и от радост подарил на гребците кораба заедно със стоките, що били натоварени на него.

Щом стигнали на суша, мъжът отнесъл у дома си двете деца и почнал да се грижи за тях като за свои. Децата расли и порасли,

станали по на петнадесет години. Тогава техният побацим извикал настрана момчето и му казал:

— Синко, аз съм стар: може скоро да умра. И майка ви е стара. Когато ние умрем, ти продай всичко, което остане от нас, па се пригответи да оставиш тая страна, защото трябва да идете със сестра си другаде да живеете. Ще оседлаеш коня ми, па ще го яхнете със сестра си. Дето спре да почива, там и вие ще се отморявате. А застои ли се някъде една-две седмици, там ще си направите къща и ще се заселите. Конят знае накъде да върви.

След година побацимът им умрял. Подир него се разболяла и жена му. Преди да умре, тя повикала настрана девойчето и му рекла:

— Баща ви умря, чедо, а и моят ред иде. Вие ще останете сами с брата си. Вземи тия две торби с пари и ги пази. Не ги давай на брат си, додето не видиш, че е останал без пара.

Наскоро и бабичката умряла. Момъкът направил, както му бил поръчал старецът. Девойката се почудила, като видяла брат си, че продава всичко.

— Защо продаваш, братко? — запитала го тя. — Какво ще ядем и де ще живеем? Ти продаде и ниви, и ливади, и стока; па и къщата, дето сме сега, продаваш, къде ще вървим?

— Не се грижи, сестрице — отвърнал ѝ момъкът.

И на другия ден той оседлал коня, качили се на него със сестра си и тръгнали. Пуснали му юздите. Дето спирал конят да пасе, там и те слизали да почиват. Вървели, вървели, стигнали в онова царство, дето се били родили. Конят се запътил право към царската градина, дето преди години царят бил свикал на угощение гражданите. Там се запасъл. Чакали го ден, два, три, неделя: все пасе. Две недели минали. Тогава момъкът разбрал, че там ще трябва да се засели със сестра си.

Като ги видели царските хора, че се мяркат всеки ден в градината, обадили на царя. Той казал да ги изпъдят. Дошли стражите и поръчали на момъка и момата да изведат коня от градината и да вървят другаде. Но момчето им казало, че иска да помоли царя — дано се съгласи да им отмери в градината място, колкото за една къща, че да се заселят там. Стражите известили на царя и той казал да им отмерят място за къща. Тогава момчето потърсило майстор — да му направи къща. Намерил си един майстор, много добър. Почнали да се спазаряват.

— Майсторе — казал момъкът, — аз не мога да платя твоето изкуство, нито пък ти знаеш каква къща ще ми трябва. Ти работи, додето кажа „стига“, а после аз ще броя пари, додето ти кажеш „стига“, съгласен ли си?

— Бива — рекъл майсторът.

И той събрал най-добрите си помощници и почнал да гради на момъка, къща. Излязло не къща, а дворец — по-хубав от царския. Тогава момъкът рекъл:

— Стига, майсторе!

Почнал да плаща. Броил, броил, броил, докато майсторът казал „стига“. Сетне нахранил и напоил майсторите, па ги изпратил.

Братът и сестрата заживели в двореца. Но момъкът бил все замислен.

— Що ти е, братко? — запитала го момата. — Защо си скръбен и умислен? Да не си нещо болен?

— Не съм болен — отвърнал брат й, — но тая къща иска поддържане, а всичко похарчих за строежа: пари нямам.

— Не бери грижа, братко! — утешила го момата. — И пари дал господ.

И тя му дала двете торби с пари, които й била оставила помайчимата й. Тъй братът и сестрата заживели честито и охолно в новата къща сред царската градина.

По едно време се разчуло, че царицата е болна. Идвали един през друг лекари да я лекуват, но никой не можел да й помогне. И бабички викали да й баят, но царицата все не се поправяла. Най-сетне извикали една прочута вещица, която живеела в пещера сред гората и правела магии. Тя погледнала царицата в очите и й рекла:

— Ти си извършила зло, затова те е налегнала зла болест. Брат и сестра живеят някъде наблизко. Ти си ги някога обрехала на смърт: додето са живи, ти ще страдаш и теглата ти няма брой да имат.

Царицата се досетила тогава, че момъкът и момата, които живеят в градината, ще да са нейни сестрини чеда. Тя помолила вещицата да ги погуби, ако може; свърши ли това, обещава й да даде, каквото поиска. Бабата се съгласила.

На другия ден вещицата отишла на гости у брата и сестрата. Момъкът бил на лов, девойчето било само в къщи.

Като разгледала къщата, бабата рекла:

— Всичко ви е хубаво, дъще: и къщата, и покъщнината. Едно само да сте знаели: има в една гора голямо огледало, което грее като слънце... Да кажеш на брата си да иде да го донесе, та да си украсите с него къщата. Мястото, дето е скрито огледалото, е на три дни и три нощи път сред гората; през седем реки се минава и един змей пази огледалото: ако може брат ти да убие змея, ще вземе огледалото и ще ти го донесе. Ти му кажи да се опита.

Вечерта момата разказала на брат си за бабичката и за огледалото. Той отишъл при коня и го запитал ще могат ли да вземат огледалото, без да им стори нещо змеят.

— Мъчно е — рекъл конят. — Оня змей не мигва ни денем, ни нощем; с четири очи пази огледалото. Но зарад майка ти трябва да се опитаме. Само едно помни: когато наближим, змеят ще почне да бълва огън из устата си; ти се закрий с железния щит, за да те не изгори, па грабни огледалото и не се обръщай назад, защото змеят ще ни гони и ще бълва подир нас пламъци чак до първата река.

Момъкът яхнал коня и полетял с него към гората; те стигнали още вечерта на мястото. Един страшен змей с червени очи пазел огледалото. Щом видял, че иде към него конник, почнал да бълва пламък на буйни потоци. Момъкът се закрил с щита, но все пак дрехите му тук-таме изгорели. Той грабнал огледалото и бързо препуснал назад. Змеят пръхтял след тях, бесен и лют, бълвал пламъци, но не успял нищо да им направи. Когато стигнали до първата река, той отведнъж се изгубил.

На другата сутрин момъкът окачил огледалото над къщната врата отвън и то огряло целия град като слънце. Кой отдето мине, все се чудел и облажавал брата и сестрата. Ето че към обед се показала и бабата — клатуш-клатуш, — домъкнала се до къщата и се спряла да гледа огледалото. Тя мислела, че змеят е вече изгорил момчето, та го направил на въглен, и затова почудата й била толкова силна, колкото и ядът й. Но бабата се престорила на доволна пред момата и почнала да я облажава.

— Блазе ти, дъще — викала й тя, — че си имаш такъв храбър брат. Виж какво хубаво огледало ти е донесъл! Само едно има: като грее огледалото, да може брат ти да ти донесе и златната кокошка с пиленцата, що ходят в същата гора, па да ги пусне по двора — друго не ви трябва!

Момъкът се научил от сестра си още същата вечер за разговора с бабичката и попитал коня ще могат ли да пренесат кокошката и пиленцата. Конят му казал:

— Това е по-мъчно, но зарад майка ти ще се опитаме да го направим. Златната квачка и златните пиленца кълват в една поляна, над която се вият дванадесет орли. Щом наближим, те ще се спуснат върху тебе, затова ти си сложи на главата железен шлем и дръж над гърба си и лявата ръка щита, а с дясната гледай да уловиш квачката и пиленцата и да ги турнеш в дисагите на седлото. После се качи на гърба ми и дръж все така щита над себе си, защото орлите ще ни гонят чак до първата река.

Момъкът направил, каквото го научил конят. Стигнали до полянката и изведнъж се разнесъл бесен вятър като буря: толкова силно летели орлите. Момъкът едва успял да извади щита и да се запази, когато страшните птици се спуснали върху него и почнали да кълват и дращят с нокти щита и шлема му. Но той не се уплашил, а почнал да лови пиленцата едно по едно, след като уловил първо квачката. Турнал ги в дисагите, яхнал бързешком коня и препуснал назад. Орлите го налитали чак до реката, кълвели и драскали щита и шлема, но не могли нищо да му сторят.

На другата сутрин златната квачка и златните пиленца били пуснати по двора пред къщата. Всяка вечер кокошката снасяла по едно златно яйце.

Минало се време; бабичката пак потропала на вратата. Като видяла златната кокошка и пиленцата, че ходят и кълват пред къщата, тя много се ядосала, но се престорила на доволна.

Поседяла, що поседяла, па на тръгване рекла на девойката:

— Блазе ви, дъще! Тая къща, по-хубава от дворец, това огледало, що свети като слънце, тая златна квачка, що ви носи златни яйца, и тия златни пиленца... И царят, дето е цар, пак няма това богатство. Всичко ви е хубаво, но да ще брат ти да се ожени, триста пъти по-хубаво ще ви е. В оная гора има градина, казват я Самодивска градина. Там живее една самодива, от всички моми по света най-хубава. Тя е лика-прилика на брата ти: юначна като него, хубава, стройна и висока. Ожени ли се за нея, друго му вече не трябва.

Върнал се момъкът вечерта от лов — и девойката му разказала що чула от бабичката. Момъкът отишъл да пита коня.

— И тая работа ще стане, ако ни потръгне — рекъл конят. — Зарад майка ти трябва да се опитаме. Но това е по-страшно и от змея, и от орлите. Самодивата е погубила десет хиляди момци досега. Отпърво ги убиваше: който тръгне да я иска, жив не се връщаше. А сетне ѝ дотегна да ги убива. Тогава си разви свиления пояс и с него загради една широка поляна около своята градина: който прекрачи пояса, вкаменява се. Ще видиш колко много момци и мъже стоят вкаменени заедно с кон и оръжие около Самодивската градина. Все ме е страх да не се вкаменим и ние като тях. Па — каквото рече бог! Хайде да вървим!

Момъкът яхнал коня и препуснал към гората. Когато стигнали до градината, той едва намерил отде да влезе, защото по цялата граница, опасана от самодивския пояс, стърчели вкаменени конници с оръжието си: един обърнат насам, друг — нататък, те се били наблъскали един до друг, та не можело да се мине. Момъкът се уплашил: не знаел що да прави. Ала конят вървял смело напред. Щом преминали пояса, нозете на коня се вкаменили цели, а тия на ездача до коленете. Конят спрял, не можел да пристъпи ни крачка. Момъкът усетил, че нозете му се вкаменяват и над коленете, много се уплашил, дигнал нагоре ръце и силно извикал:

— Няма ли милост над мене? Няма ли смела ръка — да ме избави оттука?

Самодивата чула от градината тоя жален глас, сърцето ѝ се смекчило и тя се притекла на помощ на момъка.

— Стига съм убивала и вкаменявала момци и мъже! — рекла си тя. — Толкова души отидоха, доста са: и богу не е угодно повече да погубвам...

Тогава излязла на поляната, приближила се до конника, прегърнала го, целунала го по челото и рекла:

— Не ми дава сърце да те погубя заради майка ти, защото тя много тегли от сестрина невяра. Отсега ще стана твоя невеста.

И тя си прибрала пояса и се качила на коня. Щом дръпнала пояса, всички вкаменени хора се съживили заедно с конете си и почнали да благодарят на момъка, че ги е отървал от беда. Те препускали подир него с конете си: всички искали да му се отплатят кой с каквото може, но момъкът и самодивата летели толкова силно с коня, че скоро се изгубили.

Девојката много се зарадвала, като видяла, че брат ѝ си води булка. Самодивата и момъкът се оженили, а на другия ден дошла вещицата — да узнае жив ли е юнакът. Тя се надявала да намери момата примрjала от скръб и плач, защото била уверена, че момъкът не ще се върне. Ала колко се почудила, като влязла в къщата и видяла момата весела и радостна, па научила още от нея и за сватбата на юнака със самодивата. Бабицката отишла при царицата и ѝ казала, че всичко опитала, за да погуби брата и сестрата, но нищо не помогнало.

— Аз нямам власт да сторя нищо лошо на тоя момък и на тая девојка. Прави сама, каквото знаеш.

А царят през това време слушал от царедворци, стражи и слуги за голямото богатство на брата и сестрата, за опасните подвизи на юнака, за огледалото, което свети като слънце над целия град, за златната квачка с пиленцата и за сватбата на момъка с хубавата самодива. Той поискал да види това семейство.

Един ден, когато юнакът бил по лов из гората, случило се, че и царят бил по ония места. Срецнали се. Царят запитал юнака отде е.

— Тукашен съм — отвърнал момъкът. — Живея в царската градина. Царят го поканил да му отиде на другия ден на гости. Момъкът обещал. Вечерта самодивата, която виждала и знаела всичко, попитала мъжа си що си са говорили с царя в гората. Той ѝ казал, че царят ги кани на гости в двореца. А тя му рекла:

— Ако те срещне царят, кажи му, че додето той не ни дойде на гости, ние няма да го споходим.

На другия ден царят и момъкът пак се срещнали в гората. Царят сърдито и скърбено припомнил на момъка, че не си е устоял на думата.

Тогава момъкът рекъл:

— Искам ти прошка, царю честити. Аз ти обещах, защото не знаех какво ще кажат домашните. А те ми казаха, че додето ти ни не дойдеш на гости, ние не бива да ти гостуваме.

— Добре — отвърнал оня. — Щом е тъй, утре ще дойда у вас. На другия ден рано сутринта царят поръчал на готвача си да сготви най-хубави гозби, да ги насипе в сребърни паници и да ги прати по слугите в оная къща в царската градина. След това сам отишъл в дома на юнака. Учудил се, като видял всичката хубост на стаите и на покъщината. Приказвали, що приказвали, дошло време за обед. Царят дал знак на един от царедворците да се затече до двореца да поръча

ястие. Но щом се обърнал, видял сред стаята богата трапеза с най-отбрани гозби и плодове в златни съдини. Това била направила, самодивата, която само с един знак на ръката си извикала, без да забележи някой, горските духове и им заповядала да наредят веднага трапезата. Царят се зачудил много и засрамен, дал заповед на пратеника да не отива в двореца.

Обядвали, пак приказвали и накрая, когато царят си тръгнал, поканил домакините да му дойдат на гости на другия ден. Те обещаха. На заранта самодивата станала рано, откършила от градината три стръка босилек, взела единия, а другите два дала на мъжа си и на зълва си, като им казала:

— Когато отидем в двореца, вие вървете след мене и правете, каквото правя аз.

Сетне поръчала да оседлаят три коня, качили се и тръгнали към двореца. Пред вратите ги посрещнали царедворци и слуги. Самодивата поръчала да отведат конете в обора и добре да ги назобят. После влезли в двора. Трябвало да минат към тъмничната килия, дето била затворена бившата царица. Вместо да я заплую, самодивата извадила кърпа, обърсала лицето на затворницата, целунала я по челото и ѝ накичила в косата босилека. Мъжът ѝ и зълва ѝ направили същото.

Царедворците веднага се затекли в двореца и разказали на царя как гостите му нарушили неговата строга заповед. Но той им казал, че след като свърши обедът, ще поиска сметка от гостите. Седнали да обядват. Самодивата на два-три пъти пращала слугите да видят не са ли се още назобили конете. Царят много се почудил и не можал да се сдържи, та казал:

— Чудна работа наистина! Нашите коне са се нахранили още отзарана, а вашите и досега ядат. Какво им са турили в зобниците?

— Кости — отвърнала самодивата. — Нашите коне зобят кости.

— Кости ли? — извикал още по-учудено царят. — Де се е чуло и видяло кон кости да зоби? Вие подигравате ли се с мене на стари години?

Тогава самодивата отговорила:

— А де се е чуло и видяло, царю честити, царица да роди куче и котка? Тоя, който ти е казал това, се е наистина подиграл с тебе, а ти, като си му повярвал и си затворил клетата жена толкова години да

лежи в оная тясна дупка и който мине да я заплюва, си извършил много голяма неправда.

И като рекла това, разкопчала дрехите на брата и сестрата.

Всички останали поразени: на гърдите на момъка светело слънце, а на момата — месец.

Царят видял, че пред него стоят син му и дъщеря му, а царицата, която била нагласила тая измама, като разбрала за станалото, хвърлила се от прозореца в каменния двор и се пребила. Тогава царят заповядал да изведат веднага истинската царица от тясната тъмна килия, да я облекат в скъпа премяна и да я доведат при децата ѝ.

Оттогава те заживели в двореца честито, а когато умрял царят, момъкът се качил на престола и дълго управлявал, като слушал мъдрата самодива.

ЗЛАТНАТА ГЪСКА

Един беден дървар имал трима синове. Той бил вече стар, па и често боледувал, та не можел да спечели много нещо. Синовете му залавяли всякаква работа, но не им вървяло.

Веднъж старецът се разболял. Повикал синовете си, па им рекъл:

— Нека вземе един от вас брадвата, нека впрегне колата и отиде да насече дърва: тъкмо сега е време. Аз съм болен: Както съм легнал, може и да не стана. Един от вас трябва да ме замести.

Тръгнал най-големият, който минавал за най-умен и най-сръчен от тримата. Майка му умесила пита с яйца, па му сложила в торбата и стъкло с вино и го изпратила.

Момъкът отишъл в гората. Там го пресрещнало едно джудже с прошарена коса и брада и му рекло:

— Добър ден, момко.

— Махай се по дяволите! — викнал оня. Джуджето обаче не си отишло.

— Моля ти се — рекло, — дай ми да хапна малко от питката и да пийна от виното, че съм гладен и жаден.

— Ако дам на тебе, какво ще остане за мене? — викнал момъкът. — Махай се, ти казвам!

— Дано да си прекълцаш ръката, щом е тъй! — казал джуджето и се изгубило в гората.

И наистина, още с първия замах момъкът ударил накриво, брадвата се отплеснала и му пресякла ръката. Той оставил и брадва, и кола и се върнал в къщи да си превърже раната.

Тръгнал вторият, който също минавал за много умен. Но той бил ленив. Като стигнал в гората, седнал край колата, извадил питата и почнал да яде.

Пак дошло джуджето.

— Добър ден, момко.

— Добър ден старче. Що искаш?

— Гладен съм. Дай ми малко да хапна и да пийна!

— Почакай! Ако остане — твое ще бъде.

И той се стегнал, та изял питата, а после изпил и виното. Сетне изтърсил трохите от торбата, па рекъл на джуджето:

— Ей това, дето пада, е за тебе. Яж!

Джуджето си тръгнало, но се обърнало по едно време и го проклело да си прекълца крака.

Станал момъкът да сече дърва. Засилил се, обаче ударил накриво. Секирата се отплеснала и му порязала единия крак. Той изпищял и паднал. Лежал, лежал, никой не дошъл да му помогне. Тогава станал, подкарал колата и накуцвайки, с ужасни болки си отишъл в село.

На другата сутрин тръгнал най-малкият брат. И майката, и бащата го увещавали да не отива. Най-много викали по него братята му:

— Ти ли бе глупчо, ще вървиш за дърва? Ние двама не можахме дърво да отсечем, та ти ще можеш! Лесно се дърва не секат...

Но малкият брат отишъл. Майка му сложила в торбата просеник, а в стъклото наляла зелева чорба.

— И това ти стига! — рекла тя. — Ако ти сипя вино, ще се опиеш, та кой знае какво ще стане!

Момъкът стигнал в гората и разпрегнал колата. Явило се отново сивобрадото джудже.

— Добър ден, момко!

— Добър ден, братко!

— На дърва ли си тръгнал?

— На дърва.

— Ами нещо за ядене имаш ли?

— Имам просеник.

— Да хапна ли от него?

— Ако щеш, и целия го изяж. Ей го там, в торбата.

Заловил се момъкът да сече и — понеже джуджето го било благословило — за половина час насякъл толкова дърва, че си напълнил колата. В това време джуджето седяло и яло. Като си свършил работата, и той седнал.

— Остана ли и за мене от просеника?

— Остана, само че ти ме излъга: казваш, че носиш просеник, а то било медена пита.

Погледнал момъкът — в торбата му имало половина пита, наистина медена. Половината било изяло джуджето.

— Ами имаш ли нещо за пиене?

— Дал господ. В стъклото има зелева чорба. Пий, колкото ти е воля! Джуджето се напило, па рекло:

— И сега ме излъга: то не било зелева чорба, а сладко вино.

— Тъй ли?

Надигнал момъкът шишето — в него имало наистина сладко вино. Нахранил се той, напил се и си тръгнал.

— Чакай! — рекло му джуджето. — Ти ме нахрани и напои. Аз трябва да ти се отблагодаря с нещо. Иди удари оня дебел дъб по дънера: каквото намериш в него, твое е.

И си отишло.

Момъкът ударил със секирата стъблото на дъба. Отворила се дупка, от която се показала гъска със златни пера. Той взел гъската и си тръгнал. Гъската му рекла по пътя:

— Иди с мене при царя и искай да те ожени за дъщеря си!

— Ще ида — рекъл момъкът.

Той откарал дървата у дома си и тръгнал веднага към големия град, дето бил дворецът на царя. Но градът бил далече. Надвечер момъкът стигнал едно ханче и влязъл да пренощува.

Стопанинът имал три дъщери; като видели, че носи златна гъска, настанили го в най-хубавата стая. Той преспал и на сутринта влязъл в кръчмата, за да закуси. В това време най-голямата дъщеря решила да влезе и да открадне едно златно перо от гъската. Но щом хванала гъската за крилото, залепила се за нея, та не можела да се откъсне.

Малко след това дошла втората дъщеря. И на нея се искало да си отскубне златно перо. Но щом се допряла до сестра си, залепила се за нея.

Най-после влязла най-малката. Двете по-стари й викнали:

— Настрана! Не се доближавай!

— Тъй ли? — рекла тя ядосано. — Само вие ли да имате златно перо?

Но щом се допряла до сестрите си, и тя се залепила.

Момъкът хапнал, па влязъл в стаята, взел си гъската под мишница и тръгнал, а трите сестри трябвало да тичат след него, залепени за гъската.

Като минали през едно село, видели на пътя поп, застанал пред църквата. Той позагледал момите, па им рекъл:

— Не ви ли е срам да тичате тъй подир момчето? Я се пуснете! И той се затекъл да дръпне едната, но се залепил за нея и трябвало да тича след момите.

Накрай селото имало кръчма. Оттам излязъл клисарят и като видял попа, че се е хванал за момите, викнал му:

— Какво е това хоро, дядо попе? Забрави ли, че днес има кръщенка и три сватби? Я се пуцай, докле е време!

И той хванал попа за ръкава на расото, но се залепил, та не можел да се откъсне.

Излезли от селото, стигнали до градините. Двама селяни копаели с мотики. Като видели попа и клисаря, че тичат след трите моми почнали да им се смеят и подиграват. Но попът се извърнал към тях и им рекъл:

— Не се смейте, ами елате ни отървете, че не ни пуцат.

Затекли се селяните да отърват попа и клисаря, но сами се залепили. Станали седмина освен момчето и гъската. Тъй стигнали те в столицата на онова царство.

Царската дъщеря страдала от чудновата болест: винаги била натъжена, плачела, не се засмивала никога. Баща ѝ наемал от далечни места смешници да я размиват, ала никой не успявал. Най-сетне той разгласил навред по царството, че оня, който сполучи да размее дъщеря му, ще стане негов зет.

Като минавал през града с върволицата от седмина души, момъкът чул всички наоколо да се смеят и да казват:

— Ето тоя ще вземе царската дъщеря. Види ли княгинята това хоро, ще се пукне от смях.

И той тръгнал към двореца.

В това време княгинята била излязла да се разходи из градината отдето трябвало да мине момъкът. Като видяла три моми, поп клисар и двама селяни, че тичат подир дрипаво момче с гъска под мишницата, което ги мъкне, накъдето си ще, напушил я такъв смях че щяло да и призлее.

Момъкът отишъл при царя и поискал дъщеря му. Но царят не желяел да даде княгинята на селянче. Той се разкайл за своето

обещание и понеже не можел да си вземе думите назад, решил да отчае момъка та да го пропъди.

— Съгласен съм — рекъл той — да ми станеш зет, но трябва да ми намериш човек, който би могъл да изпие цяла изба вино.

— Ще видя — казал момъкът.

Той оставил златната гъска в градината и тръгнал към гората да дири сивобрадото джудже.

„Само то ще ми каже къде да намеря такъв пияница, какъвто трябва на царя“ — си помислил той.

Отишъл в гората и намерил джуджето; разправил му каква трудна работа му е възложил царят.

— Че има ли по-лесно от това? — усмихнало се джуджето. — Аз съм оня, когото царят търси. Хайде да вървим!

Отишли в двореца. Царят погледнал сивобрадото джудже и се усмихнал: никак не му се вярвало това човече да изпие дори една бъчва вино. Ала когато го отвел в избата, останал учуден. Джуджето отворило чепа на една бъчва, сложило си устата и почнало да пие. Пило, пило, докато пресушило бурето. И без да чака, се залепило за втора бъчва. До вечерта свършило всичкото вино и си отишло в гората.

Ала и след това царят не дал дъщеря си на момъка. Той намислил друго: да му намери селянчето човек, който ще изяде девет фурни хляб.

И тоя път момъкът отишъл при джуджето. Заварил го, че лежи в гората и си натиска корема с ръце.

— Що правиш тук, братко?

— Не виждаш ли що правя! Гладен съм. Току-що изядох цяла фурна хляб, но какво е то за гладен човек като мене? Търбухът ми е празен, та съм си стегнал колана на последната дупка.

— Тъкмо за това те търся и аз. Тръгвай след мене в двореца! Царят дири човек да изяде девет фурни хляб.

Отишли в двореца. Джуджето се засмяло чак до ушите, като видяло цяла планина от хляб — бял, топъл, мек. Стегнало се то изяло го до вечерта.

Ала царят и тоя път не дал дъщеря си на момъка.

— Ще ти я дам — рекъл, — ако ми направиш кораб, който да плува по въздуха, и ако ти пръв се качиш на него.

Тоя път вече момъкът се уплашил, че не ще сполучи да угоди на царя. Той отишъл в гората и разказал на джуджето що искат от него.

— Недей бра грижа! — рекло джуджето. — Ти ме нахрани и напои, а преди това раздели с мене просеника и чорбата, които аз превърнах на медена пита и вино. Затова ще ти помогна.

То откършило един клон от дъба, дето била по-рано гъската, дало го на момъка и рекло:

— Вземи тоя клон, яхни се на златната гъска и я удари по опашката. Момъкът се върнал в двореца. Щом шибнал гъската с дъбовия клон, наловените за нея се пуснали, а тя полетяла във въздуха и нарасла изведнъж колкото един голям кораб. Летяла, летяла, па слязла отново в градината.

След това вече царят дал дъщеря си на момъка. Отпразнували богата сватба. Попът ги венчал, клисарят пял, а момите и селяните играли ръченица. Колкото пък за джуджето, то през цялото време яло и пило.

ХИТРИЯТ ШИВАЧ

Имало една горделива и хитра царска дъщеря. Тя била решила да се омъжи за оногова, който излезе по-умен от нея. На всекиго от ония, които идвали да я искат, тя задавала гатанки, но никой не бил успявал да ги отгатне. А условието било опасно: отгатне ли някой гатанките, ще се ожени за княгинята; не успее ли, ще му отсекаат главата.

Много царски синове идвали, не слолучвали и загивали. Минало време, момците постепенно спрели да идват. Веднъж се явили в двореца трима млади шивачи — да си опитат щастието. Най-младият от тях не бил голям майстор в занаята си, та другите двама му казали да си остане в къщи.

— Тебе те не бива за шивач — рекли му те, — та гатанки ли ще разгатваш? В тая работа се иска ум, а ти не можеш една дреха да скроиш.

Но той все пак тръгнал с тях.

Когато влезли в двореца, княгинята им рекла:

— Имам на главата си два вида косми: познайте от какъв цвят са!

Първият ѝ погледнал косата и рекъл:

— Черни и бели.

— Не позна — казала тя. Вторият рекъл:

— Руси и кестеняви.

— И ти не позна. Най-малкият казал:

— Златисти и сребристи.

— Вярно е — рекла царската дъщеря. Сетне им задала втора гатанка:

— Отгоре синьо, отдолу синьо, в средата сребърно: що е то?

Първият рекъл:

— Ножици.

— Защо? — попитала княгинята.

— Отгоре син плат, отдолу син плат, а в средата сребърни ножици.

— Не позна — рекла тя. Вторият помислил, па казал:

— Ютия.

— Защо?

— Отгоре синя покривка, отдолу синя дреха, в средата сребърна ютия.

— И ти не позна. Най-младият рекъл тогава:

— Ясно небе над езеро, а в езерото — мряна риба.

— Позна — казала княгинята. След това им задала още една гатанка:

— Двама плачат, двама се смеят: кои са те? Първият шивач мислил, мислил, па рекъл:

— Очи и уста.

— Защо?

— Защото двете очи плачат, а двете устни се смеят.

— Не позна. Вторият рекъл:

— Колелата на колата.

— Защо?

— Двете предни колела скърцат, като че ли плачат, а двете задни — като че ли се смеят.

— И ти не позна.

Тогава се обадил третият шивач.

— Двамата, които плачат — рекъл той, — са тия двама мои другари, защото ще им вземат главите. А двамата, които се смеят, сме ние с княгинята, защото ще се оженим.

— Наполовина позна, наполовина не си — рекла царската дъщеря. — За тия двама позна: те наистина ще плачат. Но за другите, които се смеят, не си, защото още се не знае дали ти ще се ожениш за мене.

При тия думи тя дала знак на стражите да изведат двамата неуспели шивачи и да ги затворят. След това рекла на третия:

— Понеже сполучи само наполовина да разгатнеш третата гатанка, тая нощ ще прекараш в обора при мечката, която говори, да се надхитрите с нея. Ако останеш жив, ще се омъжа за тебе.

— Бива — рекъл той.

Княгинята нямала право да постъпи така, понеже шивачът разгатнал както трябва и трите гатанки. Но тя направила това, за да се отърве от него: никак не ѝ се искало да узнаят хората, че някакъв си шивач е излязъл по-умен от нея.

Отвели шивача в обора и го заключили.

Щом влязъл, една голяма мечка се хвърлила върху него.

— Стой, стой! — рекъл ѝ той. — Къде се намираш? Аз ти ида на гости. Тъй ли се посреща гостенин? Кротко ми подай ръка, па речи: „Добре дошъл.“

Мечката се смутила и му подала ръка.

— Ха тъй! — казал той. — Сега разбирам, че си умна мечка. Умният винаги гледа да научи нещо ново.

При тия думи мечката се зарадвала. А шивачът извадил от единия си джоб лешници и почнал да ги чупи със зъби и да яде. Мечката го загледала. И на нея се прияли лешници.

— Искаш ли да ти дам? — попитал шивачът. — Само че им са много твърди черупките, та всеки не може да ги чупи.

И той бръкнал в другия си джоб, извадил шепа обли камъчета и ги дал на мечката. Тя турила няколко в устата си, но — колкото и да натискала със зъби — все не успявала да ги счупи.

— Не бива тъй — рекъл шивачът. — Един по един, един по един, а не по цяла шепа наведнъж. Ти гледай мене как ги чупя. Дай един лешник да ти покажа.

Мечката му дала едно камъче и той го турил в устата си под небцето, а между зъбите сложил лешник. „Прас!“ — счупил го и го дал на мечката, па рекъл:

— И ти прави тъй!

— Това изглежда лесно — казала мечката. — Чакай да опитам.

Но колкото и да опитвала, все не можела да счупи камъчетата.

А шивачът в това време изял лешниците и взел от прозореца една цигулка, па засвирил. Щом чула свирнята, мечката се изправила на задните си нозе и почнала да играе.

Играла, играла, па запитала:

— Лесно ли е да се науча да свиря на това нещо?

— Много е лесно — рекъл шивачът, — и децата могат да се научат. Гледай тук! Вземаш цигулката с лявата ръка, натискаш струните, а с дясната теглиш лъка. Това е то!

— Я дай да се опитам. Много ми се иска да се науча. Тогава ще мога сама да си свиря, сама да си играя. Ще ми покажеш ли?

— Може, може. Вземи цигулката!

Мечката я взела под мишница, но — нали пръстите ѝ са наредени един до друг — не можела да я улови, както правел шивачът. Още по-малко можела да хване лъка.

— Знаеш ли къде е мъчнотията? — казал шивачът. — Много ти са дълги ноктите. С такива нокти се не свири. Дай да ги отрежа.

В обора имало една дърводелска стегалка. Шивачът накарал мечката да си сложи лапите между двете половини на стегалката, па завъртял дръжката, че стиснал хубаво нозете на мечката.

— Чакай сега да намеря ножици! — рекъл той, па се обърнал, легнал в един кът и заспал.

Мечката чакала, чакала, па почнала да реве. А шивачът се обадил в просъница:

— Стой мирно де! Не виждаш ли, че търся ножиците!

На сутринта княгинята влязла в обора. Тя била уверена, че мечката е разкъсала момъка. Когато видяла, че той спи в къта, а мечката реве със стиснати лапи, казала си на ума:

„Тоя момък е наистина много умен. С него ще живея добре.“

Шивачът станал. Приготвили колесница — да откара младоженците в църквата, дето щели да ги венчават. Момъкът помолил княгинята да подари живота на неговите другари и тя се съгласила.

Но шивачите били страшни завистници. Те отишли в обора, та освободили мечката и тя се затичала след колесницата — да си отмъсти на момъка. Княгинята я видяла и рекла на шивача:

— Я виж! Мечката тича подире ни! Изгубени сме...

Тогава момъкът се обърнал на седалото, подал си нозете из прозорчето на колесницата и викнал:

— Мецо! Виждаш ли стегалката? Ако се не махнеш, и четирите ти крака ще прещипна!

Като чула това, мечката се обърнала, та побягнала. Пред обора стояли още двамата шивачи. Тя си помислила, че те нарочно са я пратили след оногова да ѝ стегне и четирите крака. Хвърлила се върху тях, та ги разкъсала.

А шивачът се оженил за царската дъщеря и заживял щастливо.

ДЯДО ПОП И ГАТАНКИТЕ ИСПАНСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време в селото Сан Блас един поп. Той бил много дебел и коремест, защото обичал да си угажда. Бузите му били зачервени и издути, а гордостта му нямала граници. Той си мислел, че знае всичко и че по-умен от него няма по цялата земя.

Тъй си мислели и селяните, па дори и кметът, който бил простицьк човек. Той се допитвал за всичко до дядо поп и слушал всяка негова дума.

Един ден, когато попът седял на трапезата си пред голям супник с вкусна чорба, дотичало едно момче и го помолило да отиде в къщата на кмета по бърза работа. Пристигнал бил кралят и кметът не знаел как да го посрещне и как да се разговаря с него.

— Кралят може да почака малко — казал дядо поп важно. — Човек като мене си не разваля спокойствието за такива дреболии!

Момчето си отишло. То казало на кмета гордо, че дядо поп е много важна особа: и самият крал е пред него нищо. А попът си сипал голяма паница чорба и почнал да яде.

Когато дояждал третата паница, отвън чул шум, какъвто се не бил чувал други път. Попът на Сан Блас бил много любопитен. Той станал от трапезата, отворил вратата и изведнъж се озовал лице срещу лице с краля.

— Твоята слава на учен и умен човек, дядо попе, възбуди у мен желанието да се запозная с тебе и понеже ти не благоволи да дойдеш при мене, аз реших да те потърся.

— Нека ме извини, ваше величество, но когато ми съобщиха за пристигането ви, супникът беше вече сложен на трапезата, а аз не обичам ни студена чорба, ни горещо вино.

Кралят се позабъркал и малко изненадал от този отговор: пръв път му говорили така. Но той бил снизходителен.

„Какво има най-сетне? — си казал той на ума. — Не мога да искам от един селски поп да знае придворните обичаи. Па и на

прочутите хора е позволено да бъдат малко горделиви.“

Той влязъл в попската къща, като оставил свитата си на улицата, седнал по свойски до дядо поп и додето слугинята Агеда и клисарят Доминго тичали да прислужват, двете прочути особи се разговаряли като равни.

Кралят бил достатъчно проникателен, за да схване бързо с кого има работа. Разбрал, че попът на Сан Блас е прост човек, надут от гордост и самодоволство, голям себелюбец, който мисли само за себе си.

И той си казал на ума: „Ще го науча аз. Свещениците живеят, за да служат на бога, но той служи само на себе си. Ще му дам един урок, който ще го накара да поотслабне, ще го направи малко по-скромен и ще намали себелюбието му. Вредно е най-сетне за човека да е толкова тлъст и надменен.“

Сетне рекъл на попа:

— По всичко се вижда, отче, че си умник над умници и учен над учени. Искан ми се дати задам три гатанки, на които не са могли да отговорят и най-умните глави в моето царство.

— Нека ваше величество пита, каквото желае: аз съм уверен предварително, че ще му отговоря веднага. За мене такива неща са играчка.

— Ето какво ще те попитам. Колко струвам? За колко време бих обиколил земята? Що мисля и къде е грешката ми?

— Позволете ми, ваше величество...

— Не. Нищо не позволявам. Ти ми каза, че това било играчка за тебе. Искан да ми отговориш. Но за да ти покажа, че не съм жесток човек, давам ти цял месец срок. Мисли през това време. Днес е първи май. На първи юни в четири часа следобед те чакам в двореца в Севиля. Давам ти кралската си дума, че ако отговориш на трите въпроса, ще те назнача протойерей в най-голямата столична църква. Ако не отговориш както трябва, ще заповядам да те качат на най-голямото магаре, каквото се намери в града, и да те разведат по всички улици. И на всеки кръстопът ще ти удрят по двадесет камшика. Аз съм уверен предварително, че твоят голям ум ще те избави от този позор. Затова ти казвам: довиждане, дядо попе! Бог да ти е на помощ!

Попът бил толкова слисан, изненадан и възмутен, че се и не досетил да отвори вратата на краля и да го изпрати.

— Знае ли той кому говори? — почнал да се възмуцава дядо ви поп. — Бива ли на човек като мене да се приказва тъй? Прочута особа като моята да се заплашва с камшик? Луд ли е тоя крал? Ще му намеря аз отговорите на трите проклети въпроса — и то още днес или найкъсно утре. Но като стана протойерей на Севиля, ще вдигна всички попове и владици против него. Уверен съм, че и папата ще вземе моята страна. Ще му отмъстя аз. Такова оскърбление! Доминго! Хей, Доминго! Дай печеното агне да си доям! Дай после сладкото от орехчета!

Дядо поп седнал отново на трапезата, но гладът му бил минал: кой знае защо, никак му се не ядяло. От голямото печено агне той можал да изяде само половината. От ориза с чушки, много добре сварен, не можал да хапне повече от две чинии. От пилешката яхния с миди изял три паници, но с пресилване. Към тоя слаб обяд добавил пет-шест домата туршия, десетина банички с череши и един буркан сладко от орехчета, но колко е това? Слугата и слугинята, като гледали колко неохотно яде дядо им поп, идело им да се скъсат от мъка.

След голямата чиния със сладолед домакинът не можал вече да продължава обедата си. За клисаря това било истинско нещастие. Що се е случило с дядо поп? Защо изглежда толкова ядосан?

Доминго не смее да го запита.

„Кралете си нямат друга работа — си казал той на ума, — освен да убиват охотата на добрите мирни хорица. Дядо поп не изяде днес и четвъртината от онова, което изяждаше дори през пости. Чудна работа!“

Но тепърва имало клисарят да се чуди.

Току-що разтребил масата и дядо поп му заповядал да снее от тавана всички книги, които берели от години прах, без да ги потърси някой. Господарят му не дал време дори и да ги обърше, а се нахвърлил на тях веднага и почнал да ги прелиства яростно. Вечерта той хапнал малко — само две кила пушен свински бут, пет-шест чая и половина кило печени филийки: съвсем малко, колкото да не умре от глад. Легнал си той късно и спал само дванадесет часа.

Щом станал, дори без да се измие, дядо поп се заровил отново в книгите. И това продължавало не ден, ни два, а цели осем дена за голям ужас на състрадателния Доминго.

— Чудна работа! — си казвал клисарят. — Дядо поп е решил сякаш да става или папа, или професор. Защо му е толкова ученост?

А най-лошото било, че светиня му почнал да отслабва много бързо: на осми май той не намерил в умните книги нищо, а теглото му спаднало от 140 кила на 120.

— Всички тия стари писатели са говеда! — рекъл възмутено той и заповядал на клисаря да отнесе непотребните книги отново на тавана.

Той решил да намери сам отговора на трите въпроса. Почнал да прави разходки, понеже вярвал, че като си раздвижи нозете, ще му се раздвижат и мислите. Отивал все по-далече и по-далече, едва смогвал да си похапне, а вечер се връщал толкова изморен, че цяла нощ усещал схващане на краката и болки в костите. Като карал тъй една седмица, мозъкът му все още не родил нищо, но тялото му изгубило доста тлъстина: той тежел вече само 80 кила.

Доминго си скубел косата от отчаяние. Но по едно време забелязал с радост, че господарят му почва да става разговорлив. Порано бил мълчалив, надменен и затворен в своите мисли. А ето че една заран влязъл в кухнята, дето слугинята деряла едно яре, закачено за гвоздей.

— Агедо — рекъл попът, — колко струва яретото?

— По двадесет гроша се пада килото, дядо попе!

— Скъпичко е. Я кажи ми, дъще, ако те запитаха колко струва кралят, как би отговорила?

Слугинята се изненадала от тоя неочакван въпрос. Тя зинала и загледала свещеника с вдигнат нож в ръка. После се засмяла и каза:

— Бога ми, дядо попе, не съм видяла още да се продава на нашия пазар крал. В Сан Блас няма такава стока. Но ако ме запитат, ще им кажа, че не знам: да отидат да питат моя господар; ти знаеш всичко, дядо попе.

— Глупава си — рекъл попът ядосано и хлопнал вратата след себе си.

Агедо вдигнала рамене.

— Нашият господар — каза тя на клисаря — е станал нещо много докачлив. Не му се угажда лесно. Че отде да знам аз колко струват кралете?

И се заловила отново за работа.

А попът отишъл при кмета. Сетне посетил аптекаря, нотариуса, пристава. Запитал обуцаря, шивача, бръснаря и дори седларя. Но колкото ловко и да задавал въпросите си, не получил умен отговор. Никой в селото не можал да си представи като каква ще да е цената на един крал, траенето на едно пътуване около земята и грешката на една коронована глава.

Дядо поп слабеел, бледнеел и жълтеел от ден на ден все повече и повече. Дрехите му висели на измършавялото тяло като на закачалка, вместо да прилепват като по-рано. Доминго плачел от жал, като го гледал. Попът на Сан Блас тежел на 25 май само 50 кила: нещо нечувано и — може да се каже — дори недостойно за един свещеник.

Оставало му само едно: да запита свещениците по околните села. Наистина за гордостта на попа от Сан Блас това било донякъде унижително, но нима разходката в Севиля на магаре не ще бъде по-унижителна? Той заповядал на Доминго да му оседлае мулето и да му приготви в кошниците храна за няколко дена.

Клисарят изпълнил заповедта и се приготвил да придружи господаря си.

— Аз заминавам сам — рекъл грубо попът.

— Не е възможно, дядо попе. Ти ще изгубиш пътя. Ще се удавиш в някоя река. Змия ще те ухапе. Разбойници ще те оберат, а може и да те убият, не дай боже!

— Остави ме да вървя, глупчо! Недей ме заплашва с десетте наказания, които е пратил бог на египтяните, за да пуснат евреите. Аз не съм дете. Навред в околността всички познават свещеника от Сан Блас и всеки го почита: кой няма да го упъти? Па и аз не съм магаре — да изгубя пътя.

Доминго все още държел поводите на мулето.

— Моля ти се, дядо попе, позволи ми да дойда с тебе: аз ще водя мулето. То е своенравно и дяволито като някоя хубава госпожица. Щом види, че ме няма мене да го водя по правия път, веднага ще ти изиграе някоя игра, та има да се чудиш.

Но попът изгледал клисаря толкова страшно, че оня млъкнал и отпуснал поводите. Господарят му заминал.

Не минало и час и свещеникът от Сан Блас изгубил пътя. Той пуснал мулето да върви, където му видят очите, докле стигнало до

едни храсталаци. Едно момче, сухо и тънко като скакалец, пасяло наблизко три кози.

— Хей, момче, накъде води тая пътека, дето минава край тоя храсталак?

— Наникъде, дядо попе. Нали я виждаш, че нито води някого, нито минава нанякъде, ами си лежи и не мърда!

— Ей, че си твърдоглав! Как се викаш!

— Аз се не викам никак и никога. Хората ме викат, когато им потрябвам.

— Не те е срам? Каж ми, хитър нехранимайко, как наказват във ваше село такива маймунчета като тебе?

— Когато остареят, правят ги кочове — отговорило козарчето и се изсмяло.

Попът останал поразен от голямата безочливост на момчето. Значи, на един час раздалеч от Сан Блас има хора, които не признават прочутия тамошен поп. Чудна работа!

— Еееех, де да бях дебел, какъвто си бях по-рано! Тогава всички щяха да ме уважават. А сега!

И той почнал да проклина краля и неговите дяволски гатанки.

Понеже от козарчето не можал да изтръгне ни дума, свещеникът се оставил на мулето да го кара, дето си ще. След час-два то го отвело в едно село.

Тъй попът обиколил за пет-шест дена всички свещеници в околността, които преди това презирал поради тяхната простотия. Той се силел да бъде към тях много любезен, дано изкопчи от някого отговор на трите въпроса. Но нищо не научил. Скитал се с мулето от село на село, кога недоял, кога недоспал. Когато се върнал в Сан Блас, тежел само 40 кила, а ни на един въпрос не бил научил отговора.

Като приближил до селото, той решил да си опита за последен път късмета. Чувал бил, че една баба, на име Долорес, е голяма познавачка. Мнозина отивали при нея да им каже, ако имат нещо изгубено или открадното, къде е. И тя познавала. Но попът се подигравал и с нея, и с ония, които се допитвали до нея. Срецнал една жена и я запитал къде живее Долорес, познавачката.

Жената му показала къщата и го запитала:

— Защо ти е, дядо попе? Искаш да се посъветваш с нея ли?

— Не е твоя работа! — отсякъл попът.

Влязъл в двора. Там седял един кърпач и набивал клечки на една подметка. Попът слязъл от мулето и седнал да си почине на столицата. Съсипан бил от път.

— Добър ден, приятелю — казал той на кърпача. — Ще ли бъдеш тъй добър да извикаш Долорес?

— На драго сърце, дядо попе. Долорееес! Никой не отговорил.

— Можеш ли я извика още веднъж?

— Разбира се, дядо попе. Долорееееес! И тоя път се не обадил никой.

— Извини ме, приятелю, но, моля ти се, извикай я за последен път.

— Бива, бива. Долорееееееееес!

Но и на третия път се не отзовал никой. Попът станал и запитал кърпача:

— Сигурен ли си, че Долорес си е в къщи?

— О, не. Напротив, дядо попе. Тя замина още преди два месеца за Севиля.

Попът се ядосал:

— Защо тогава я вика три пъти, а ми не каза, че не била тука?

— Не се сърди, дядо попе! Ти запита ли ме дали е тука? Не. Ти ми поръча да я извикам и аз ти услужих. Вината си е твоя.

Попът разбрал, че и тук са се подиграли с него, но си преглътнал яда.

— Изгубил съм всяко уважение — си казал той. — И кърпачите се подбиват вече с мене.

Качил се на мулето и си отишъл в къщи. А тоя ден бил 31 май. Мулето препускало весело към обора, а дядо поп скръбно повтарял на ума си, както се клател на него:

*Утре ще ме бият,
утре ще ме бият.*

Доминго се притекъл да снее господаря си от седлото и да го пренесе на леглото. Като го видял полумъртъв и бледен, жълт като слама, той го запитал:

— Защо ми не кажеш, дядо попе, каква ти е мъката?

— Не е твоя работа. Остави ме на мира!

— Как да не е моя работа? Не мога вече да те гледам, че страдаш и се топиш. Колко хубаво беше едно време, когато ти бе най-дебелият човек в целия окръг. А сега... позволи ми да ти помогна, с каквото мога.

— Да ми помогнеш ли? Ти ли ще ми помогнеш?

— Че защо не, дядо попе? Недей мисли пък, че като съм клисар, та съм говедо. Нали знаеш, че малки колела карат големи коли?

Попът мълчал и само охкал от умора и мъка. Клисарят продължил:

— Най-после, дядо попе, няма защо да се преструвам, че не знам онова, което знам.

Попът го погледнал подозрително:

— Знаеш ли? Какво знаеш? Нищо не знаеш!

— Знам, че утре по улиците на Севиля едно магаре ще разнася...

— Млък! — викнал попят, като скочил. — Дума да не си казал повече, ако не искаш да те пребия!

— Защо, дядо попе? Не виждаш ли, че искам да те отменя? Пусни ме да отида аз при краля вместо тебе.

— Ти луд ли си? Нима можеш каза на краля колко струва, за колко време ще обиколи света и що мисли? И ако си знаел, защо ми не каза, ами ме остави да бия толкова път напразно?

— Нищо, дядо попе. Било, каквото било. Ако ти ме беше попитал, щях да ти кажа, но сега е вече късно. Гледай си работата! Аз ще наглася всичко. Утре заран ще отида на сеитба. Ти ще облечеш моите дрехи, а аз — твоите. Ти ще останеш на нивата да сееш, а пък аз ще вървя при краля. То се знае, че сеитбата не ще излезе добра, защото всеки занаят си търси майстора, ала — с божия помощ — и лошата сеитба все ще даде жътва. Аз ще се кача на мулето ти и ще отида в двореца, а ти стой на нивата, докле се върна, да не би да се узнае измамата. Кълна ти се, че ще те направя главен поп на столицата.

Свещеникът бил толкова измъчен и уморен, че му идело да се съгласи на всичко. За пръв път от дълго време насам той се наспал добре. На заранта направили, както било уречено. Доминго се явил в столицата. Пуснали го в двореца. Расото му стояло много хубаво.

Като го видял, кралят извикал:

— Боже господи! Колко си отслабнал, дядо попе, откак се разделихме! За един месец си се стопил. Можа ли поне да измислиш отговор на въпросите ми?

— Струва ми се, че съм успял, ваше величество.

— Много добре, отче! Кажете ми тогава колко струвам.

— Ваше величество струва 29 сребърника.

— 29 сребърника ли? — викнал кралят. — Не те ли е срам да оскърбяваш своя господар?

— В думите ми няма оскърбление. Нека си спомни ваше величество, че нашият господ Исус Христос е бил оценен за 30 сребърника. Мисля, че ваше величество ще да струва поне един сребърник по-малко от господата.

— Право е — казал кралят, като се успокоил отведнъж. — А за колко време ще обиколя земята?

— За 24 часа, ако благоволите да се качите на слънцето.

И кралят, и придворните му се засмели. Тоя отговор им се харесал. Те, види се, не знаели, че земята се върти около слънцето, а не то — около нея.

— Ееее, както си почнал, ти ще станеш придворен изповедник и главен свещеник на столицата — рекъл кралят. — Кажете ми тогава що мисля и къде ми е грешката!

— Господарю, вие мислите, че аз съм попът от Сан Блас...

— Тъкмо това мисля, дядо попе, и затова ще бъдеш бит с бич на магарето.

— Ба, още се не знае, защото ваше величество има грешка.

— Каква грешка? Да не би да искаш да кажеш, че имам грешка, като мисля, че си попът от Сан Блас?

— И наистина имате грешка, защото аз съм му клисарят.

В това време се раздал силен шум и глъчка отвън. В чертога влязъл запъхтян кметът на Сан Блас.

— Господарю, чудни неща стават в селото. Не знам що да правя.

— Що е станало?

— Хора видели тая заран нашия свещеник, че язди мулето си на към столицата. А в същия час други го видели на нивата му, дете е и сега, че сее с пълни шепи пшеница и пее колкото му глас държи. Наистина той е облечен като клисар, но всички са го познали: кой не

познава нашия дядо поп? Тук трябва да има някаква магия. Кралят не можал да сдържи смеха си.

— Познаваш ли тоя човек? — запитал той кмета, като му посочил клисаря.

— Бей, та това е Доминго, нашият клисар!

— Доминго — казал кралят, — ти успя да ме излъжеш. Защо дойде наместо господаря си? Страх ли го беше?

— Съвсем не, ваше величество. Но бива ли да се разваля спокойствието на поп като нашия за някакви си гатанки, които и прост човек като мене ще разгатне? Аз сам го помолих да ме замести в сеитбата, за да не бие път дотука.

— Да, хитрецо, ала ти по тоя начин го отърва и от камшика. Нищо, аз прощavam на господаря ти за твой хатър, но няма да го назначавам ни главен свещеник тук, ни придворен изповедник. Нека си стои в селото: той няма глава за градски поп. А на тебе давам тия сто жълтици награда. Па като си отидеш в село, кажи на дяда си поп, че е излязъл по-умен, отколкото го смятах, щом има такъв умен и верен клисар, какъвто си ти.

ЧЕРНАТА РЪКА

ИСПАНСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време един беден човек. Едничкият му имот било едно сиво муле. С него прехранвал себе си и трите си дъщери, които били големи хубавици. По два пъти на ден отивал с мулето в планината да напълва с вода големите бъчви. Тая вода той продавал. Не ще и дума, с парите, които изкарвал от подобна търговия, нито той можел да преяде, нито момите му. Напротив, те постели много повече дни, отколкото предписвал календарът.

Една заран, когато мулето ситняло към планината по същите следи, които били отбелязали стъпките му през многото минали дни по стръмната пътека, то изведнъж се спряло. Ездачът, който дремел на гърба му зад празните бъчви, го ритнал здраво с петата си, па рекъл:

— Дий, мързелива кранто!

Но то не мръдвало. Тогава човекът се пробудил и отворил очи. И не само ги отворил, ами дори ги и ококорил: толкова чудно нещо видял на пътя. Тъкмо пред мулето, наред пътеката, била израсла зелка. Ама каква зелка! Великолепна зелка: толкова голяма, че изглеждала като огромно дърво. Стъблото ѝ било високо, а над него се извивали крехки и дебели листа, които блестели на слънцето.

Мъжът скочил на земята и отстранил мулето, което сумтяло от лакомо желание да си хапне.

— Махни си муцуната оттук! Не можеш ли да разбереш, че тая зелка е царица на зелките? Тя не е порасла тук за тебе, а за сина на майка ми. Както е вярно, че ме казват Тио Пепе, тъй е вярно и това, че до ден-дневен не съм виждал нищо подобно. Десет дни има да ядем от нея. Стой мирно, мойто муленце: аз ще ти дам стъблото и най-горните листа!

И той хванал яко стъблото, па се напънал да изтръгне зелката.

Един ядосан глас се чул:

— Кой ми скубе брадата?

Тио Пепе си дръпнал смутено ръката и се озърнал наоколо, но не видял никого. Той си рекъл, че му се сторило, и потеглил втори път зелката.

— Кой ми скубе брадата?

Тоя път човекът отскочил назад и отново се огледал. Кой ли се подиграва с него? Ала пак не видял никого. Селото било далече, а оттам до мястото, дето растяла зелката, се виждали само камъни. Той бил самичък с мулето си, а то нямало навик да говори с човешки глас.

Започнатото трябвало да се свърши. Водопродавецът потеглил с всички сили зелката и паднал на гърба си. Пред него излязъл от земята един страшен великан, висок до сто лакти, с лице — черно като смола, с очи — червени като жарава, с уста — по-голяма от устието на пещ.

Исполинът се намръщил страшно и запитал за трети път:

— Кой ми скубе брадата?

Гласът му бил толкова силен, че Тио Пепе се разтреперал от страх, а изплашеното муле търтило да бяга, сякаш е усетило да бръмчи цял рояк стършели.

— Ти ли бе, дяволско червейче, се осмеляваш да ме закачаш, когато съм излязъл на слънце да си почина? Не виждаш ли, че това не е зелка като зелка? Не се ли сети, че само един великан като мене може да се превърне на такъв едър зеленчук?

— Извини ме, господарю, не знаех. Аз съм прост човек...

— Щом си прост, аз ще те науча да уважаваш другите, особено такива като мене. Прочети си молитвата и щом кажеш „амин“, ще те смажа с подметката си. Почвай! Хайде де!

— Господарю, недей се ядосва! Аз не исках да те оскърбя: вярвай ми! Аз трябва да храня три дъщери и едно муле, ако не се брои нещастникът, който се намира пред тебе. Какво да правя? Нашите стомаси са винаги празни, а ти беше великолепна зелка.

— На каква възраст са дъщерите ти?

— Пакита, най-старата, е на деветнадесет, средната, Лолита, ще върши скоро осемнадесет. А най-малката, Розарита, приближава да свърши седемнадесет. И трите моми са добри и весели: пусни ме, моля те, да си отида при тях! Много ги обичам.

— Ще видим: може и да си отидеш. Това зависи от тебе. Чуй какво ще ти кажа. Аз живея под земята във великолепен дворец. Всичко е от хубаво по-хубаво. Само едно е лошо, че съм сам; нямам си

нийде никого. Трябва ми жена да върти домакинството и да ми е другар. Дай ми най-голямата си дъщеря. Ако си съгласен, ще се върнеш здрав и читав у дома си и стомахът ти ще бъде винаги пълен. Ако ли откажеш, ще те стъпча с петата си. Избирай!

— Пакита ще ти бъде жена — отвърнал Тио Пепе, цял разтреперан.

— Тогава довиждане до утре. Ти ще ме намериш по същото време тук, забит като зелка. Доведи ми дъщеря си! Ще подръпнеш полекичка един от листите ми, за да ме събудиш. Засега вземи това.

Исполинът му подал кесия с жълтици и се изгубил.

Тио Пепе станал и си разтъркал очите. Когато видял в ръцете си кесията със злато, а далече към полето мулето, дребно като муха, тичащо към селото, колкото му нозе държат — той разбрал, че не сънува.

И почнал да си мисли:

„Сега чак я наредих. Ако се съглася, ще изгубя най-голямата си дъщеря. Ако ли откажа, ще изгубя и трите, па и те ще останат без баща: оня проклет исполин ще ме стъпче като комар. Какво да правя? И това муле — как не го беше грях да ме остави сам тъкмо сега? Как ще се довлека чак до селото? Нозете ми треперят, главата ми се върти. Ох, клетки Тио Пепе, клетки Тио Пепе! Какво ти дойде до глава?“

Той се разплакал от отчаяние. Празният му стомах го измъчвал. Слънцето печело толкова силно, че пред очите на водоносеца всичко подскачало. Той тръгнал най-сетне, като влачел краката си и повтарял едно и също:

— Оживея ли, ще изгубя едната дъщеря. Загина ли, ще изгубя и трите.

Най-сетне Тио Пепе стигнал у дома си. Седнал на сянка пред къщи, изпил половина стомна вода, отпочинал си и чак тогава успял да разправи на дъщерите защо се е върнал отсред пътя и защо е отчаян.

Момите съвсем не се наскърбили, ами се показали и много любопитни. Двете по-големи обсипвали баща си с въпроси, додето третата отишла да купи нещо за вечеря с една от жълтиците на великана.

Пакита, очарована от възможността да стане жена на исполин и господарка на дворец, казвала:

— Какво пък най-сетне, татко? Щом си осигурен, щом на теб и сестрите ми ще бъде добре, защо тогава да не си опитам щастието?

А Лолита думала:

— Ако ти не се съгласиш, аз ще го взема. Само тъй, от любопитство.

Те още дълго си приказвали. След техните приказки бащата се доста успокоил. А когато си похапнал, видял, че работата съвсем не е толкова страшна, колкото я мислел.

И той си казал на ума:

— Жените са толкова хитри, че ще намерят не едно, а хиляди средства да се отърват. И моята дъщеря ще смогне, уверен съм, да поведе за носа оногова, макар че е исполин: мъжът си е все мъж. Па и той няма изглед на лош човек: ето, че ни даде пари да се нахраним неведнъж, а много пъти. Без него какво щяхме да правим?

На другия ден Пакита си облякла закърпената рокля, вързала си празничната забрадка и яхнала мулето, а баща ѝ тръгнал след нея. Поели пътя да търсят зелката. Момата се смеела. Тио Пепе плачел.

Когато видели най-сетне зелката, която блестяла на слънцето, похубава, отколкото била миналия ден, момичето скочило леко на земята, а Тио Пепе се приближил кротко до дъщеря си и я попитал страхливо:

— Е, какво ще кажеш, дъще? Не се ли колебаеш?

— Не, татко. Дръпни листа!

Бащата потеглил полекичка един лист и великанът се явил. Той хванал Пакита за ръка и казал на Тио Пепе:

— Добре. Благодаря, че я доведе. Сега можеш да си вървиш. Ако ти потрябвам някога, ще дойдеш тук да ме намериш по това време. Ще подръпнеш листа и аз ще се явя.

И той му дал още една кесия със злато.

Тио Пепе се качил на мулето си и тръгнал към село. В това време земята се разтворила и великанът повел Пакита към подземното си жилище.

Те навлезли в един огромен дворец. Високите му чертози, поддържани от мраморни стълбове, били изписани, изваяни или позлатени от горе до долу. Хиляди лампи светели и ярките багри на изображенията по стените блестели. Във вътрешния двор имало многобройни цветя и дървета. По клоните на дървесата подскачали и пеели птици. Бистра вода падала от скалите и ромонела между

пъстрите чисти камъни или подскачала и се разбивала на дъжд в алабастровите водоеми. А по-натам подскачали животни — антилопи, диви кози, сърни, зайци; те били кротки и не бягали от господаря си и от неговата годеница, защото никои не ги бил наплашил.

Зачудена от хубостта и блясъка на двореца, Пакита не смеела ни да каже дума, ни да пипне нещо.

— Тая къща е твоя, Пакита — й казал исполинът. — Ти ще живееш в нея щастливо, много по-щастливо, отколкото живеят хората на земята, само ако ме слушаш. А то не е мъчно. Ти можеш да отиваш, дето си искаш, да разполагаш с всичко и да правиш всичко, което желает; само едно ще запомниш: не бива да отваряш златната врата, ей там, в дъното на она чертог. Отвориш ли я, ще те сполети нещастие.

Като развел момата навсякъде из двореца, великанът й казал:

— Сега ще трябва да се разделим. Аз ще се върна довечера. Ако ти потрябва нещо, каквото и да било то, кажи с висок глас какво искаш, и ще ти се даде. На нищо не се учудвай и от нищо не се бой. Тук не ще ти се случи нещастие, ако не отваряш она врата.

Щом великанът си отишъл, момата тръгнала да разглежда двореца. Тя била като всяка жена любопитна, а дворецът бил много голям. Ходила тя от зала в зала, докато стигнала в един широк чертог, дето имало голямо сребърно огледало. Тя се огледала в него цяла. Тогава си видяла роклята, закръпена с разноцветни кръпки, и платнените обувки с подметки от въже.

— Колко ми се иска да се облека добре! — казала с въздишка Пакита.

В същия миг се явила една черна ръка, която донесла дрехи с всякакви цветове: едни от свила с метален блясък, други — от тъкана златна сърма, трети — везани със сребро, четвърти — от коприна със седемте цвята на дъгата. Черната ръка ги простирала и разгъвала пред Пакита да ги види. Момата била възхитена. Виждало й се наистина малко чудно, че тая черна ръка, която носи дрехите, няма тяло. Но понеже била решила да не се плаши от нищо, забравила за нея и почнала да си избира премяна и да се кичи.

— Колко съм хубава! — рекла си тя. — Да ме видят сестрите ми, няма да ме познаят.

И се засмяла от радост.

Ала радостта ѝ не била пълна, защото нямало кой да ѝ се люби и с кого да сподели своето щастие. След два часа кръстосване из двореца момата усетила досада.

Тогава ѝ дошло на ум за златната врата. Отишла в чертога и погледнала вратата. Хубава златна врата, цяла изляна. Какво ли има зад нея? Долепила ухо. Нищо не се чува. Навярно в запретената стая няма никого. Мъжът ѝ е поръчал да не влиза само за да я изпита.

— Не бива да влизам — рекла си тя. — Нали му обещах? Не бива!

Но, както казвала: „Не бива“, неволно се приближавала отново до вратата. Много пъти подред правила тъй: ту се приближи, ту се дръпне. А любопитството ѝ растяло от миг на миг.

Най-после не могла да се удържи. Приближила се до вратата и рекла:

— Няма да влизам. Само ще откrexна вратата и ще погледна. Кой ще ме види? Никой няма в двореца.

И тя откrexнала вратата, па си подала главата.

От гърлото ѝ се изтръгнал страшен писък. Една черна ръка я стиснала и ввлякла в стаята, па ѝ отрязала главата.

На другия ден Тио Пепе отишъл с мулето си да дири отново зелката. Подръпнал я почтително за един лист.

Исполинът се явил.

— Какво искаш, тъсте?

— Дойдох да питам как е дъщеря ми?

— Много добре е. Но едно има: затъжила се е за сестрите си. Нали е сама, отегчава се. Моли ме да отведа Лолита да си поприказват. Та ако искаш, доведи я утре заран. Двете ще прекарат хубаво.

И той му дал една кесия жълтици.

Върнал се бащата вкъщи и разказал с безпокойство за срещата със зетя си.

— Не ми се харесва тая работа — рекъл — Май че оня не ми каза истината.

— Защо пък се безпокоиш, татко? — попитала Лолита. — На мене много ми се иска да видя тоя дворец и да си поговоря с Пакита. Да вървим утре. Колко ли ще е хубав подземният дворец, а?

Но малката ѝ сестра казала:

— Пази се, Лолита! Най-напред обмисли добре! Аз се боя за тебе, както ме беше страх и за Пакита.

— Ти си глупава, Розарита. От какво има да се боя? Сестра ни живее като някоя княгиня. Отида ли при нея, и аз ще живея като княгиня. Защо пък да бягам от щастието си?

Бащата отвел и втората си дъщеря. Когато се озовал в двореца, тя запитала великана къде е Пакита.

— Тук е — рекъл той, — ала днес не можеш да я видиш. Утре ще се срещнете. Сега недей мисли за нея. Живей в тоя дворец като в своя къща. Прави всичко, каквото искаш. Каквото пожелаеш, кажи — и ще ти се даде веднага. Само недей отваря златната врата, която е в дъното на оня чертог. Отвориш ли я, ще те сполети нещастие.

И той си отишъл.

Лолита тръгнала да обхожда двореца. На нея и през ум не ѝ минавало да се облече и накичи. Само едно ѝ се искало да знае: къде се е скрила сестра ѝ. Всички врати отваряла, във всяка стая поглеждала. Никъде не видяла Пакита.

Останала само златната врата.

— Тук е сестра ми — рекла си момата.

Вслушала се. Нищо не се чувало. Решила да отвори вратата, колкото да извика сестра си.

Но щом я откряла, черната ръка я вмъкнала в стаята и ѝ отсякла главата.

На другия ден Тио Пепе отишъл при зелката да пита за дъщерите си. Подръпнал нежно листа, сякаш иска да го умилостиви.

Исполинът излязъл.

— Какво искаш, тъсте? — запитал той весело.

— Бих желал да знам как са дъщерите ми, зетко.

— О, много добре са. Играят си, пеят, танцуват и лудуват по двореца. Толкова им е весело, че да ги погледнеш, ще им завидиш. И двете казват: „Ех, да беше тук и малката ни сестра, колко щастливи щяхме да бъдем!“ И те те молят, па и аз те моля: доведи я!

И той му дал още една кесия със злато.

Върнал се Тио Пепе и казал на дъщеря си какво научил от зетя си. Розарита нищо не отвърнала. Само се замислила. А Тио Пепе я обичал много: тя била най-малкото му чедо, най-галеното.

На сутринта момата станала много рано.

— Какво ще кажеш, дъще? Да вървим ли?

— Да вървим — отвърнала Розарита.

Тръгнали. През целия път бащата плакал. Дъщерята не казала дума.

Когато стигнали до исполинската зелка, Розарита рекла на баща си:

— Татко, аз идвам само за да изпълня волята ти. Ако ти е много жал, че те оставям сам, да се върнем.

— Не — рекъл Тио Пепе, като си изтрил сълзите. — Ти ще бъдеш в оня дворец по-щастлива, отколкото при мене. У дома вече никак не е весело. А там са сестрите ти.

Сърцето на момата се свило от скръб, ала тя се покорила.

Великанът я отвел в двореца. Той се отнасял към нея много нежно. Това я накарало да се привърже към него. Като ѝ показал стаите, исполинът я замолил да не търси сестрите си и я предупредил да не отваря златната врата.

— Ще изпълня всичко, което ми кажеш — рекла момата, — макар да ми е мъчно, че не ми даваш да видя сестрите си. Аз дойдох за тях.

— Обещавам ти, че ще ги видиш един ден — казал исполинът, — но докато дойде тоя ден, трябва да изпълняваш всичко, което ти казвам, за да ти се не случи нещо лошо. Сега довиждане. Ще се върна довечера. Помни обещанието си.

Розарита била умна и предпазлива. Тя решила да не престъпя своето обещание. И тя като сестрите си обходила двореца, ала и през ум не ѝ минало да отвори златната врата. Когато огладняла, черната ръка ѝ сложила вкусен обяд. Като гледала великолепното жилище на исполина, тя решила да се премени, за да бъде достойна гостенка на двореца. Когато се явили роклите, тя избрала проста рокля от бяла коприна, която препасала със сребърен пояс, и обула бели обувки, па си закичила в косата карамфил.

Сетне рекла:

— Сега искам да работя, додето си дойде господарят.

Черната ръка ѝ донесла веднага цяла кошница с различни платове и копринени конци, железни ножици и златен напръстник. И момата седнала да шие.

Великанът изглеждал много щастлив, че я вижда жива и здрава, след като се върнал. Той я похвалил за хубавата ѝ премяна. И думите, па и обноските на исполина били тъй сърдечни, че да не било отсъствието на баща ѝ и сестрите ѝ, Розарита не би съжалявала за нищо.

Тя привикнала скоро към новия живот и не питала вече къде са сестрите ѝ.

Дните минавали. Когато отсъствал мъжът ѝ, Розарита се грижела за къщата, пеела и работела. А когато той идвал, тя правела всичко, за да му угоди. Великанът вече не ѝ се струвал грозен, защото свикнала с лицето му. Дори почнала да го обиква. Постепенно го обикнала толкова много, че не можела да живее без него.

Една вечер в същия час, когато исполинът имал обичай да се връща в двореца, Розарита видяла, че при нея идва един непознат момък — много хубав, с бляскави очи и великолепно облекло.

Тя се уплашила.

— Не бой се, Розарита! — казал непознатият. — Аз съм твоят съпруг, когото си свикнала да виждат като грозен великан. Благодаря ти, че се съгласи да обикнеш великана. Не се чуди, че ме виждаш преобразен. Моят повелител, царят на духовете, ме наказва поради една моя грешка да живея под образа на великан в тоя подземен дворец, додето намеря мома, която би могла два месеца да бъде покорна и послушна. Сто години търсих аз такава жена, докато намеря най-сетне тебе. Утре изтичат двата месеца. Днес царят ми върна моя предишен образ. Утре ще можем да излезем на земята и да живеем щастливо.

— А сестрите ми? — запитала плахо Розарита.

— За тях недей пита! Знай само едно: всички, които бяха дошли преди тебе тук, бидоха наказани за своето непокорство и непослушание. Само ти избягна страшното наказание и с това спаси и мене. От днес нататък черната ръка, която ти прислужваше и те надзираваше, си отива. Вместо нея ние ще имаме по-приятни и весели прислужници. Аз ще вървя сега при своя повелител, но утре ще се върна и ние ще излезем с тебе оттук. Вземи тоя пръстен! Неговият камък е прозрачен като водата. Ако продължаваш да ми бъдеш послушна, камъкът ще си остане прозрачен. В противен случай той ще почервенее, ще стане като рубин. Ако ме обичаш, помни златната врата

и своето обещание да не я отваряш! Поне до утре бъди послушна. Утре изтича срокът.

Младият мъж си отишъл. Розарита не била весела. Наистина, тя чувствала, че го обича повече в новия му образ, но почнала да се бои от него. Не ѝ ли казвал той, че всички жени, които са дошли в двореца, е трябвало да бъдат наказани? Къде са те сега? Може би плачат, затворени в стаята със златната врата? А може пък да са и убити. Исполинът ѝ обещал, че ще види един ден сестрите си. Но тя вече се съмнявала в искреността на думите му.

Безпокойството ѝ растяло от миг на миг, както по-рано любопитството на сестрите ѝ. Накрай тя не могла да се сдържи и отворила златната врата.

И Розарита видяла всред големия чертог своите две сестри — Пакита и Лолита — проснати една до друга — и двете обезглавени.

— Мъжът ми е чудовище! — викнала тя ужасена и избягала.

Когато се озовала извън страшната стая, жената видяла, че камъкът на пръстена е почервенял като кръв.

На другия ден мъжът се върнал. Той познал веднага какво е станало.

— Ти си се усъмнила в мене, Розарита. Със своето непослушание ти причини голямо нещастие и на мене, и на себе си. Казах ти, че тая вечер изтича срокът на вълшебството. Да беше почакала още малко. Но ти отвори златната врата. Сега вече аз не ще мога да се върна на земята. От обич към тебе ще съживя сестрите ти и ти ще си отидеш с тях. Не плачи! Ти трябва да ме напуснеш: за тебе няма вече място тук. Ако ме обичаше, както човек обича онова, което му е най-скъпо на света, ти щеше да имаш доверие в мене и щеше да ме слушаш.

Той върнал живота на двете сестри, хванал Розарита за ръката и повел трите моми към вратата на двореца. Пакита и Лолита се смеели. Розарита плачела.

Мъжът прегърнал Розарита.

— Бъди щастлива! — ѝ казал той.

Черен мрак се спуснал над тях. След миг сестрите се видели сами всред каменливото поле. Мъжът бил изчезнал. Горещото слънце печело. Те си тръгнали към къщи.

Тито Пепе посрещнал с голяма радост дъщерите си. Пакита и Лолита скоро се омъжили, защото баща им бил забогатял. Приказката не казва дали след това са станали послушни и дали са успели да обуздаят любопитството си. Но Розарита не пожелала да се омъжи, макар че я искали много момци.

Минали много пролети и лета. Земята много пъти подред ту се раззеленявала, ту изсъхвала. Но чудното растение вече не поникнало.

Розарита не срещнала вече оногова, когото била обикнала.

ГОСПОДАРКАТА НА ЕЗЕРОТО ИСПАНСКА ПРИКАЗКА

В онова време, когато скитащите се рицари ходели от град на град да дирят подвизи и слава, един безстрашен рицар, яхнал бял кон и следван от своя оръженосец, минавал веднъж по бляскавата Кастилия. Той бил облечен в желязна броня, украсена със злато; наврърх копието му се веел червен пряпорец, а на щита му имало изписан лъв и къс надпис: „Без страх.“

Той идвал от Арагона, дето бил надвил на състезания много рицари, и отивал във Валядолид, за да постъпи на служба при краля. Пътят бил еднообразен. Прашна и суха равнина, през която тече спокойна река с песъккливи брегове. Земя без зеленина, тук-там набраздена и засадена с лози. Горещо слънце. Рицарят се чувствал уморен — не от пътуване, ами от бездействие: нямало с кого да се бие по тия места.

Както яздели, оръженосецът му казал:

— Господарю, пладне е вече. И полека да вървим, все ще стигнем надвечер във Валядолид. Нека потърсим някое ханче да си отпочинат конете. Там ще ни дадат студена вода, а може да намерим и храна. Ще почакаме, докато мине горещината, па ще продължим пътя си по хлад.

— Добре — отговорил рицарят. — Да се спрем, дето кажеш.

Те се запътили бавно към няколко къщи, които изглеждали отдалече като купчини червен пясък.

Влезли в двора на бедно ханче, дето не ги посрещнал никой. Оръженосецът отвел конете в обора, след което влязъл в голямата стая за пътници, дето бил вече седнал господарят му.

Ханджията им казал: „Добре дошли“ — и почнал да им готви обяд. В един кът на стаята седял беден свирач, облечен в окъсани дрехи. Той оставил китарата, на която свирел дотогава, за да разгледа току-що влезлите пътници. После се приближил до рицаря и го запитал би ли желал да му изпее някоя песен.

— Ако искаш да ми направиш удоволствие — отвърнал му рицарят, — недей възпява ни моите подвизи, ни чуждите. За мене ти не знаеш нищо. Каквото и да изпееш, ще бъде лъжа. А почнеш ли да възпяваш чужди подвизи, може да се роди в сърцето ми завист. Най-добре ще бъде, ако ми кажеш къде би могъл Безстрашният рицар да намери нови приключения.

— Аз знам такава страна, рицарю. Чувал ли си нещо за Господарката на езерото?

— Не съм. Но самото име, което спомена, вече буди любопитство. Разкажи ми, какво знаеш за тая жена.

— Близко до Паленсия се простира голяма равнина, която тамошните хора наричат Зелена долина. Всред нея има широко и дълбоко езеро. Едно време, когато живеел Херкулес, който ходил по тия места, там имало някакъв много зъл исполин. Той измъчвал населението. Херкулес събрал юнаци и с тяхна помощ убил великана. Селяните, като се научили за тоя подвиг, издигнали клада, изгорили на нея трупа на убития и хвърлили пепелта в езерото. В тоя миг се зачули издън езерото страшни викове и писъци. Водата закипяла, ужасен вятър се повдигнал и всички хора, които се били насъбрали на брега, били отнесени от вихъра. Едни се издавили, а други, които успели да избягат, не смеели след това да се приближат до това място. Замръкнат ли пътници на брега, те чували от време на време викове, сякаш някой моли за помощ. Но отидат ли там, отдето се чувал викът, той почвал да се раздава от другия бряг. Тъй те обикаляли цяла нощ около езерото, без да видят някого.

— Чудни неща разказваш ти. Продължавай!

— След време надошли бедни рибари да ловят риба в езерото. Те хващали грозни риби, по-черни от катран. Сложат ли ги в тигана да ги пържат или на скарата да ги пекат, рибите се превръщали на въглени, а после отведнъж изчезвали: никой не можел да разбере къде са отишли. Но това е още нищо. В днешно време стават там по-чудни работи. По бреговете на това езеро, дето не расте ни трева, ни дори мъх, през някои вечери хората виждат изведнъж, като по вълшебен знак, да се издигат замъци и крепости. Войници, облечени в броня и цели въоръжени, излизат от водата и почват да се бият с такова настървение, че звънят на оръжието им пречи на хората да спят на десетина километра наоколо. Когато се уморят от боя, те подпалват замъците.

Цели няколко часа пламти пожар и всичко се осветява от огъня. Сетне няма и следа от замъците и крепостите. По брега на езерото се виждат само камъни и пепел, а водата закипява и става толкова гореща, че не можеш си пхна ръката в нея.

— Вярно ли е всичко това?

— Вярно е, господарю: аз съм го виждал с очите си. Най-после всичко утихва и тогава се явява една млада жена с чудна хубост. Косата и роклята ѝ са златисти. Очите ѝ приличат на звезди. Тя пее и гласът ѝ е по-сладък от гласа на славея. Ония, които я слушат, обладани от желание да я видят отблизо, пристъпват към езерото и стигат чак до водата. Тя ги вика и кани да я последват в царството ѝ. Много рицари, привлечени от дивната ѝ хубост, разпъват шатрите си в Зелената долина, но никой до днес не е посмял да се довери на думите на хубавицата и да отиде след нея в езерото. Едни се боят от измама, а други — от магия.

— Нека правят тия страхливци каквото искат. Аз ще отида в Зелената долина и ако Господарката на езерото ме повика, ще я последвам веднага. Безстрашният рицар не се бои нито от магия, нито от вълшебства.

Той наградил певица и след като си отпочинал, тръгнал с оръженосеца си за към долината. Стигнали там. Провидело се голямото езеро. Рицарят заповядал на оръженосеца да натъкми палатката на брега. Когато всичко било готово, той полегнал под шатрата, но не си снел оръжието, за да бъде готов за всичко.

Както казал певицът, така и станало. На отсрещния бряг се явили отведнъж високи замъци, крепости и кули. Излезли много войници, които почнали да се заканват един на друг, а сетне наченали и да се бият. Звънът на оръжията се разнасял надалече. Безстрашният рицар намислил да излезе и да се намеси, ала се боял да не би в това време да се яви Господарката на езерото и той да не я види. Решил да почака...

Малко след полунощ блеснала силна светлина, която озарила и водата, и небето. Но веднага след това всичко помръкнало отново. Гъстата лепкава вода почнала да кипи и да се пени. Цял ден кипяла тя непрекъснато. Надвечер утихнала и станала прозрачна.

Тогава рицарят, както си седял на прага на шатрата, видял, че от езерото излиза нещо леко и бяло, като мъгла. То било Господарката на езерото.

Тя се приближавала към брега по прозрачната вода. Косата и дрехите ѝ били сякаш от злато, а хубостта ѝ била толкова дивна, че осветлявала езерото наоколо.

Хубавицата запяла. Рицарят се унесъл в звучната песен. Той тръгнал към езерото и затаил дъх от страх да не би да пропъди светлото видение. Но жената се приближила, усмихнала му се и простряла към него ръце.

— Безстрашни рицарю — му казала тя, — ела с мене. Ти си оня, когото обичам и очаквам отдълго. Искам до те заведе в своя дворец. Ти ще царуваш над моя народ и над самата мене, защото твоята смелост заслужава царска корона.

— Господарке — отговорил рицарят, — аз бих тръгнал към тебе, ако водата не беше толкова дълбока. Ще потъна.

— Кой ти каза, че е дълбока? Аз стъпвам на дъното, а едва ми са наквасени нозете.

Тя си извадила единия крак от водата. Стъпалото ѝ било мокро до глезена. Рицарят нагазил в езерото. Изквасили му се само подметките на ботушите. Жената го хванала за ръка и го повела. Дълго вървели по водата. Най-сетне стигнали до голям остров, обрасъл с буйна трева. Потоци текли там: водата им била бистра и студена. По ливадите цъфтели цветя, каквито Безстрашният рицар не бил виждал другаде. Приятни ухания се носели във въздуха. Слънцето греело, без да пари; топлината му била приятна. Надалече се издигали високите стени на огромен град.

Многобройна тълпа от мъже и жени, облечени в разкошни празнични дрехи, излязла да посрещне рицаря и царицата. Всички те мълчали и това зачудило рицаря, но той не се решил да запита каква е причината. Довели им по един бял кон с позлатено седло. Господарката на езерото и Безстрашният рицар яхнали конете и влезли в града.

При всяка крачка рицарят се изненадвал все повече и повече. Градът бил заграден със стени от плътно злато, а бойниците им били от елмази. Всички къщи били от бял мрамор, а покривите им — от едри скъпоценни камъни, излъскани, издялани и споени един с друг. Под светлината на слънцето те сияели ослепително и багрите им образували приятни съчетания.

Към двореца на царицата се минавало по широка улица, постлана със златен пясък. Дворецът бил също от злато, но стените му

били изваяни и тук-таме изсечени, та приличали на белоснежна дантела. По тях блестели украшения от рубини, смарагди, аметисти и други скъпоценни камъни, образуващи огромни цветя.

Като влязъл рицарят в двореца, десет хубави моми, облечени в дрехи от бяла свила, го отвели в чертога, отреден за него. Той си отпочинал там, сетне се изкъпал и облякъл царските дрехи, които били приготвени от по-рано. Тогава влезли отново момичетата и му наметнали една разкошна царска мантия, която струвала цял град.

След това други шест моми, облечени в зелени дрехи, го повели през коридорите и стаите на двореца към престолния чертог. И тия шест момичета, както и другите шест, не продумвали дума, а само се усмихвали любезно. Рицарят много се зачудил на това, ала не рекъл нищо.

Господарката на езерото седяла на своя престол от слонова кост. Тя била облечена в бляскава рокля, чийто цвят изглеждал ту син, ту зелен, както изглеждат морските вълни, когато се преливат. Бисерна корона увенчавала главата ѝ. Царицата поканила рицаря да седне до нея. После, по спокойната и кротка светлина на скъпоценните камъни, наредени на потона, почнали да минават в дълго шествие царедворците, първенците, главатарите и управителите, все облечени във великолепни дрехи. Всеки от минаващите целувал почтително ръката на царицата, а после — на новия цар. Но никой не казвал дума.

Когато се свършили поздравите, донесли трапези и ги наредили в чертога. Трапезата, която сложили пред царя и царицата, била направена само от един-едничък рубин, толкова ярък, че изглеждал като жарава. Всички благородници останали да се нахранят в двореца, а те били тъкмо десет хиляди. Многобройни ястия били поднасяни от млади и хубави моми, които — също като гостите — пазели мълчание.

Невидими свирачи засвирили на всякакви музикални инструменти. Музиката била много приятна. Златните и сребърните съдове по трапезите блестели. Хубавите прислужници се усмихвали. Тиха и мълчалива веселба царувала.

Когато се свършило угощението, шестте моми поднесли на царя и царицата розова вода да си измият ръцете. Чак тогава рицарят се осмелил да запита царицата:

— Защо никой от тия хора не казва дума?

А тя отвърнала:

— В нашата земя има обичай, когато се яви нов господар, всички поданици да мълчат седем седмици. Струва ми се, че това е хубаво. В земята, отдето идваш ти, и тъй се говори прекалено, та за тебе ще бъде добре да си отпочинеш малко.

При тия думи Господарката на езерото станала от трапезата. Станали и всички други. Те излезли, та насядали на една широка поляна, обрасла с великолепни цветя, тъкмо срещу двореца.

Там се давали представления в тържествени случаи. Почнали да излизат всякакви фокусници, акробати и актьори. Едни скачали на невероятна височина. Други правели чудни фокуси. Трети се издигали във въздуха, изгубвали се, а после се явявали отново.

Но най-чудно се видяло на рицаря това, че някои се изкачвали по слънчевите лъчи. По тях те стигали чак до най-високите прозорци на двореца, току под самия покрив, а то било много високо: да се завие на човека свят, като ги гледа. Плъзгали се те ту нагоре по лъчите, ту надолу, сякаш слънчевите лъчи са възета или стълби.

— Царице — запитал Безстрашният рицар, — как могат тия хора да се изкачват по лъчите и да слизат по тях? Това ми се вижда много чудно.

— Те владеят, рицарю, още много други вълшебства. Но ти пък недей бърза да узнаеш всичко отведнъж: отсетне ще научиш и това, па и още много друго. Сега гледай и мълчи. С една дума не мога да ти обясня туй, което е достигнато с дълги години работа.

Сватбата на рицаря и царицата била отпразнувана много тържествено. Новият цар бил толкова обаян и от хубостта на царицата, и от чудноватостите на града, че не знаел, наяве ли е това, или е насън.

На другия ден след сватбата започнали нови тържества, каквито предписвали законите на тая страна.

Двамата младоженци седнали на поляната пред двореца. Дошли градинари и почнали да засяват семена от разни овошки. За половин час дървесата порасли, разлистили се, цъфнали, вързали плодове и плодовете узрели. Момите ги обирали и поднасяли на царицата, на царя и на придворните. Рицарят опитал всички овошки и те се оказали много по-вкусни и по-сочни от онези, които бил ял на земята.

— Колко чудни неща стават в тая страна! — казал той.

— Вярно е — рекла царицата — Но ти ще видиш и други, още по-чудни. Ти виждаш сега колко бързо растат и раждат дървесата. Ала

със същата бързина растат и се развиват и животните в нашата земя.

— Благословена земя е вашата — казал рицарят.

След седем дни царицата добила син, а след други седем дни момчето порасло колкото баща си.

— Видях — рекъл царят, — че всичко в това царство се развива бързо. Но дали и толкова бързо старее и умира?

— Не — отвърнала царицата. — И ние живеем, колкото живеят другите хора. Дори и по-дълго живеем, защото не се тровим с грижи и не се ядосваме.

Минали седем седмици. Много чудни неща видял през това време рицарят в новата страна. Отначало всичко го увеличило толкова силно, че той забравил миналото си. Но ето, че по едно време си спомнил за своя оръженосец, когото оставил на брега на езерото. Станало му мъчно за него. И той поверил тъгата си на своята жена.

— Не се безпокой! — му рекла тя. — Ако толкова ти се иска да знаеш какво прави оръженосецът, ще го узнаеш.

Тя донесла чаша вода и казала на мъжа си:

— Погледни на дъното внимателно!

Рицарят погледнал. Той видял отначало смътно, а след това все по-ясно и по-ясно широка повърхност, бляскава и развълнувана; то било езерото, осветено от слънцето. Различил отвъд него сухия, песъклив и каменист бряг, на който се издигали няколко палатки.

До една от тях видял своя верен оръженосец, който тимарел белия кон. И дори го чул, че казва на животното: „Какво ще правим с тебе, приятелю, ако нашият господар не се върне вече? Дали е загинал той? Или пък е решил да остане в дъното на езерото, за да живее с хубавицата, вместо да се бие като безстрашен рицар, какъвто беше доскоро?“ Конят почнал да цвили скръбно.

Рицарят, като видял и чул това, усетил, че му се свива сърцето от жал.

— Царице — рекъл той, — позволи ми да изляза за няколко часа да се поразходя на кон заедно с нашия син по града. Затъжих се. В двореца ми се не стои.

— Бива — отвърнала царицата. — Но само при едно условие: ти не трябва да приказваш с никоя друга жена освен с мене. Такъв е нашият закон. Иначе не можеш да бъдеш цар на тая земя.

Рицарят обещал и тръгнал със сина си да се разхожда.

В града имало тоя ден голяма глъчка. Нали се били минали седемте седмици — хората бързали да се изприказват. Всички жени и моми в тоя град били хубави. Те поздравявали с радостни викове рицаря и сина му и им хвърляли цветя. Дълго обикалял царят с момъка. Много му се искало да излезе вѣн от града, за да види езерото и оня бряг, отдето бил дошъл. Но по която и улица да тръгне, все стигал до златната стена, без да забележи някъде врата.

Озъртал се той дано види някъде мъж, да го попита отде се излиза из града, но мъж нямало никъде. Най-сетне, като стигнал до края на една сляпа улица, видял едно малко момиче.

— Това девойче ще запитам — си казал той. — То не е още жена. Аз обещах на царицата да не говоря с жени.

Момичето се било спряло и гледало любопитно царя.

— Кажи ми, хубаво дете, отде се излиза из тоя град?

Но девойчето мълчало, усмихвало се и продължавало да гледа рицаря.

— Как се казваш ти, девойче?

— Жасмина, господарю.

— Не разбираш ли, Жасмино, какво те питам? Къде е вратата, която извежда вѣн от града?

— Не ми е позволено да казвам никому, господарю — отвърнало детето.

Рицарят решил да се върне в двореца, без да пита другиго.

Когато влязъл със сина си в своя покой, там го чакала Господарката на езерото. Тя го изгледала строго и му казала студено, ала без гняв:

— Върви си, Безстрашни рицарю, Неверни рицарю! Ти престъпи клетвата, която даде. Аз те изпъждам от своето царство. Върви си, а синът ти ще остане тук да царува. Да не си посмял да пожелаеш връщане в тази страна, че иначе те очаква по-страшно наказание!

Щом царицата изрекла тия думи, земята се разтърсила, градът и дворецът се срутили, ужасен вятър се извил, грабнал рицаря и го хвърлил в средата на езерото. Наоколо било тъмно. Водата била гъста и черна. С голяма мъка успял рицарят да доплува до брега, дето го чакал оръженосецът му. Момъкът посрещнал с голяма радост своя господар. Но Безстрашният рицар бил много оскърбен. Той не казал на оръженосеца си нищо, колкото да го разпитвал оня.

Тръгнал Безстрашният рицар отново да търси подвизи и приключения. Много юначества извършил той. Сума рицари надвил. На много нещастни помогнал, много пленени освободил. Но пак не могъл да намери покой, защото — дето и да отиде — все мислел за чудното царство всред езерото — за онова царство, дето останал синът му. Тежко му било и за това, че царицата го изпъдила, без да го изслуша. А той не се смятал за виновен.

Цели десет години се скитал рицарят по света. Най-сетне се спрял при полите на висока планина. Там имало напусната хижа, в която преди време ще да бил живял — както се виждало по бедната покъщнина — или някой постник, или пък някой дървар. Защото в хижата имало само две-три глинени паници, едно гърне, огниво, куп кремъци и една брадва. Рицарят казал на своя оръженосец:

— Спри конете и ги вържи да пасат. Тук ще пренощуваме. Донеси дърва, наклади огън, а аз ще убия дивеч, за да сготвим ястие.

И той тръгнал към гората. Като навлязъл доста навътре, стигнал до една тиха равнина, заградена с буки и брези. Никъде обаче не видял ни птица, ни друго животно. Никакъв глас не се чувал. И стъпки не се виждали по мокрия пясък.

— Аз съм, както се вижда, първият човек, който, стъпва тук — си казал с половин глас рицарят.

Но ето, че чул като отговор на тия думи друг глас — звучен и звънлив:

— Не, юначе, ти не си първият. Мнозина преди тебе идваха тук, ала никой не се върна. И ти няма да се върнеш.

Рицарят се обърнал да види кой казва тия заплашителни думи, но не видял никого. Равнината била съвсем безлюдна. Той си вдигнал главата нагоре — и по небето не видял никого. Погледнал към земята и съзрял една сива змия, съвсем плоска; би рекъл човек, че не е змия, а късчета плочки, наредени на земята. Затова и рицарят не я забелязвал отначало.

— Кой е този, който ми говори и ме заплашва? — запитал той.

— Аз съм — отвърнала змията. — Тази гора и равнината всред нея, и цялата планина — всичко това е мое. Аз живея в онази хижа, дето остави своя оръженосец да стъква огън. Аз съм царица на тая планина.

И като рекла това, змията отведнъж нарасла и надебеляла. След малко пред рицаря се изправила на опашката си огромна змия, която изплезила език. Очите ѝ блестели, на главата ѝ имало корона от изумруди.

Безстрашният рицар изтеглил меч си, за да разреже чудовището. Той отстъпил крачка назад, за да замахне. Ала змията изведнъж изчезнала, сякаш потънала подземи. Колкото да се озъртал насам-натам, рицарят не можал да я види. И учуден, па и изненадан от това, той си казал:

— Слава Богу, че тая страшна царица се изгуби. Тя се уплаши, не ще и дума, от меч ми.

Но той не бил още доизказал тия думи, когато чул над главата си шум на птица, която лети. Погледнал нагоре и видял един голям черен лебед с позлатени краища на крилата и с елмазна корона на главата.

Птицата кацнала близо до рицаря и му казала:

— Мене ти не можеш надви, колкото и да си силен. Ти си мой пленник. Ако искаш да спасиш живота си, съгласи се да направиш това, което ще ти поръчам. А в замяна на услугата и аз ще ти помогна да намериш онова, което търсиш.

— Отде знаеш какво търся? Да не мислиш, че търся лов?

— Ти си тръгнал да търсиш сина си, който е цар на града всред Смоленото езеро.

— Позна — рекъл рицарят. — Съгласен съм да направя всичко, което ми заповядаш, ако ми помогнеш да го намеря.

— Ще отидеш наврѣх тая планина. Щом изгрее слънцето, ще видиш замък от човешки кости. Като влезеш в него, ще потърсиш извора, дето плуват черни риби. Ще пуснеш във водата една шепа пясък от тоя, на който стоиш сега, а после ще чакаш — да видиш какво ще стане. Ако до залез-слънце не дойде никой при тебе, ще се върнеш. Ако ли дойде някой и ти поиска нещо, ще му го дадеш, каквото и да е то.

Като рекъл това, лебедът се изгубил. Рицарят се върнал в хижата, яхнал се на коня си и казал на оръженосеца да го почака, колкото време и да се бави, па поел пътя към планината.

Пътят бил стръмен и заобикалял много. Мръкнало се. Рицарят решил да не спира, докато не стигне до върха, па ако ще би да пътува и цяла нощ.

Към полунощ се зачули страшни писъци:

„Отърви ни, юначе! Отърви ни, юначе!“

Рицарят спрял коня и се вгледал в тъмното. Видял, че между клоните на дърветата светят светулки. Приближил се и забелязал, че не са светулки, а очи. Седем моми, облечени в разкъсани дрехи, висели на дърветата: косите им били заплетени в клоните, а ръцете и нозете им — вързани.

Рицарят не ги и питал кой ги е вързал и обесил там. Той отрязал въжетата, разплел косите на момите и ги освободил.

Сетне продължил пътя си към върха. И момите тръгнали след него. Настанало полунощ. Рицарят стигнал до голям водопад, който преграждал пътеката: не можело да се мине. Конят се спрял. Юнакът се замислил: не знаел що да стори.

Отведнъж една от момите излязла напред и казала на рицаря:

— Отвържи овните и водата ще потече в пропастта. Тогава ще можем да минем по пътеката.

— Какви овни? — запитал юнакът. — Къде са те?

— Ей ги горе, над пътеката. Рицарят слязъл от коня си и се покатерил по скалата, та излязъл над пътеката. И ето какво видял.

Водата падала от една висока канара в страшна пропаст, която се отваряла като котел. Но от двете страни на пропастта имало вързани два овена, огромни като бикове, червени, с огнени очи. Козината им пламтяла като огън. Те се били надвесили над пропастта и водата, като се удряла о гърбовете им, падала право на пътеката.

Безстрашният рицар видял, че овните са вързани за задните си крака о четири големи дървета, а шиите им са оковани с вериги. Той отрязал въжетата и счупил веригата. Щом се освободили, овните надали силен рев, но в същия миг козината им почнала да почернява, докато станала черна като смола. И те тръгнали кротко подир рицаря, който се качил на коня и поел отново пътя си.

Дълго вървял той. На разсъмване почнал да се приближава до върха. Като изминал и последния завой, стигнал една камениста равнина. Никакъв замък не се виждал там. Тъкмо тогава се разсъмнало. Юнакът бил уморен, ала не слязъл от коня.

Когато се показало слънцето, като из земята изникнал висок замък от човешки кости, тъкмо по средата на равнището.

Рицарят слязъл от коня си и се запътил към замъка. Влязъл. Вътре нямало никого. Той тръгнал от стая в стая. Най-после стигнал до един широк кръгъл чертог, в сред който имало голям извор, заграден с мраморни плочи. В него плували черни рибки с големи глави, без опашки.

Юнакът извадил от джоба си шепата пясък и го хвърлил в извора. Изведнъж водата закипяла и почнала да пръска капки на всички страни. Тя станала първо съвсем черна, после златиста, а най-сетне — сребриста. Подир това се избистрила. Навел се рицарят над извора и много се почудил, като не видял вече ни една рибка.

Но от вълните почнали да излизат пари и да се съгъстват. След малко над извора се образувала гъста мъгла, която започнала да се втвърдява. Показали се образи на момци, моми, мъже и жени, облечени в богати дрехи. Те оживели като истински хора. Тогава изворът утихнал съвсем.

В това време всички мълчели: и тия хора, които излезли от извора, и момите, които били влезли в двореца заедно с рицаря, и сам юнакът. Мълчели, разбира се, и двата овена, които обикаляли около извора.

Юнакът седнал да чака ще ли дойде някой при него, както му бил поръчал черният лебед. Додето седял, той задрямал, защото бил страшно уморен от дългия път. Но скоро го разбудил силен глас, който хокал и се карал.

Рицарят скочил и видял пред себе си един черен великан, толкова висок, че си бил навел главата, за да се побере в стаята.

— Какво си се развикал? — запитал го рицарят. — Какво искаш?

— Дай ми меча си! — викнал още по-заплашително великанът.

Безстрашният рицар се замислил. Той не се уплашил от кряска на исполина. Ала как може рицар да си даде меча, преди да се е бил с който му го иска и да е победен? Да си даде меча някому — би значело да се признае по-слаб от него и готов да изпълнява заповедите му. Той се поколебал. Но пък, от друга страна, нали бил обещал на лебеда, че ще даде на оногова, който се яви в костения замък, всичко, което му поиска?

Додето мълчел и мислел, великанът викнал още веднъж, сега вече по-тихо:

— Дай ми меча си, ако ми мислиш доброто.

И додето казвал това, ръстът му се смалил. Той бил пак исполин, само че не толкова висок и малко по-тънък. Ала рицарят все още се двоумял какво да направи. Той понечил да изтегли меча, но го тикнал отново в ножницата.

Тогава исполинът рекъл за трети път, съвсем кротко, както говори приятел на приятел:

— Моля ти се, дай ми меча си, ако искаш да ми помогнеш.

И при тия думи той се смалил дотолкова, че се изравнил по снага с рицаря. Той и по черти на лицето заприличал доста на него, само че бил черен.

Погледнал го Безстрашният рицар и познал в негово лице сина си. Но само едно не можел да разбере: защо е черен. Той си изтеглил меча и му го дал.

Тогава черният юнак забил меча в извора чак до дръжката. Водата се сгъстила, та станала като стъкло. Той хванал меча и почнал да го върти в гъстата течност, докато се образувала голяма фуния. После го извадил и подал на рицаря. А водата взела да се смъква надолу с голям шум, като че ли пада в бездна. Малко след това от водата не останала и следа; вместо извор се показала витлообразна стълба, която водела някъде надолу.

Момите се затекли и почнали бързо да се спущат по стълбата. След тях припнали овните. А после и ония хора, които били излезли от извора, се изгубили надолу, по стълбата. Последен слязъл черният юнак.

Безстрашният рицар не знаел да последва ли тия хора, или да се върне. Но като си спомнил, че поръчал на оръженосеца си да го чака, излязъл от замъка — яхнал коня и потеглил надолу, по планината. Когато се обърнал назад, видял, че костеният замък вече е изчезнал.

Рицарят се прибрал в хижата късно. Оръженосецът седял на прага, гладен и уморен. Той бил хапнал само две-три шепи ягоди, които успял да набере в гората.

— Е, как прекара? — запитал го рицарят.

— Тук е опасно място — отвърнал оръженосецът. — Снощи, както бях легнал, дойде една страшно грозна баба, облечена в черни дрехи. Аз се престорих на заспал. Тя не каза нищо. Седна до огнището да се грее. След малко влезе пък един черен великан — толкова голям, че трябваше да се сгъне на четири, за да се побере в хижата. Тръпки ме

побиха, като го видях. Той се сви и легна тъй, че главата му беше пред огнището, а краката — въвн от хижата. После взеха да си приказват.

— А какво си приказваха?

— Тя рече: „Баща ти е тръгнал. Ще му поискаш меча“ Той каза: „Няма да го даде.“ Тя рече тогава: „Ако не го даде, сърце да го изяде!“ А той каза: „Недей кле баща ми! Той ми е баща и ме търси толкова години да ме отърве от магията.“ После бабата рече: „Майка ти постъпи зле с нас. Мене прокле — от момиче да се превърна на вещица, а тебе — от млад юнак на черен великан. Тя се уплаши, че ти ще поискаш да се ожениш за мене.“ А исполинът каза: „Тя видя, че аз те погледнах, когато баща ми те питаше отде се излиза из града.“ Поседяха тъй дълго, помълчаха, па най-сетне бабата стана да си върви. И великанът подир нея. Отвън си казаха още нещо, но не можах да разбера какво говориха.

Рицарят легнал до огнището, а оръженосецът — срещу него. Тъй задремали те край огъня, като си приказвали това-онова. Към полунощ в хижата влетели две птици: гарван и гълъб. Оръженосецът се събудил и посегнал да хване гълъба, за да го опече. Но рицарят му направил с ръката си знак да се оттегли.

Тогава гълъбът проговорил с човешки глас:

— Безстрашни рицарю, ти изпълни моята молба. И аз ще изпълня своето обещание. Седемте моми, които освободи, са седемте мои сестри, които твоята жена, Господарката на езерото, бе наказала да висят вързани, додето някой помогне и на мене да се освободя от магията. Двата овена, които развърза, са нашите родители, баща ни и майка ни. И тях царицата бе проклела да пламтят и да ги гори жажда, докато дойде моят освободител. Затова бяха вързани под ручея: да пият и да не се напият. А хората, които бяха черни риби, са моите сродници, които Господарката на езерото също бе омагьосала. Тоя гарван е черният исполин, комуто ти даде меча си. Той е твоят син, когото неговата майка наказва, за да не се ожени за мене. А аз съм същото девойче, което ти едно време запита да ти каже вратата на града. Сега вече магията е разтурена и ние можем да се върнем в оня град, който се намираще някога всред катраненото езеро. Такова езеро вече няма: то е същата песъклива равнина, дето ти ме срещна — първом въвн вид на змия, а после въвн вид на черен лебед.

Като изрекъл тия думи, гълъбът се хвърлил в огнището. Огънят изведнъж угаснал. От огнището излязла млада, хубава мома. В същото време гарванът подхвърквал, та се ударил с главата в потона на хижата. И той се преобразил след миг на човек: пред Безстрашния рицар застанал неговият син — такъв, какъвто го знаел.

Когато отишли в равнината, всред гората, там се издигал същият великолепен град със златни стени и разкошен дворец, какъвто бил някога — когато рицарят отишъл там, воден от Господарката на езерото.

А Господарката на езерото?

И тя излязла да посрещне Безстрашния рицар, сина му и годеницата на момъка. Защото тя съвсем не била зла, както би могло да се помисли. Но законите на оная земя били строги и тя като царица трябвало строго да ги пази. Още дълго управлявал Безстрашният рицар оная земя, а след него наследил престола синът му, който се оженил за оная мома.

Ала тая царица не се казвала вече Господарка на езерото, а Царица на горската равнина.

КЛЕТИЯТ ЩУРЕЦ ИСПАНСКА ПРИКАЗКА

Имало една мравка. Тя била добра домакиня. Веднъж, както мела пред къщата си, намерила една жълтица. Погледала я, погледала, па отишла при съседите си и ги запитала:

— Нямате ли нещо изгубено, добри хора? Аз намерих едно нещо...

Мравката била честна и не искала да задържи хорските пари.

— Нищо не сме изгубили — отвърнали съседите.

Мравката се върнала у дома си и почнала да се пита какво да прави парите.

— Сума захар мога да си купя с тях, но вчера ядох толкова сладки, че ме е страх да не ме заболи корем. Дали да си купя нова наметка? Обаче и вехтата ми е здрава и хубава. Обувки ли да си взема? И вехтите не са лоши. Па и аз не ходя твърде по улиците, а тук ми е полесно да си вървя боса. Какво да нравя с тия пари?

Най-сетне ѝ дошло на ум нещо, което идва на ум само на жените.

Станала мравката, че отишла на пазара, купила си малко пудра и една шарена китка за глава, па се върнала.

Празничен ден било. Мравката си обула най-хубавите обувки, облякла си най-новата рокля, причесала се, напудрила се и седнала на прозореца под сянката на саксията с карамфил да гледа минувачите.

А мравката била толкова добре напудрена, толкова хубава и толкова прилично облечена, че всички ергени, които я видели, пожелали да се оженят за нея.

Пръв се осмелил да ѝ каже това бикът:

— Мравчице, искаш ли да се омъжиш за мене? — запитал я той, като се силел да говори колкото се може по-умилно.

— Какво ще направиш, за да ми се харесаш? — запитала го мравката смеешком.

Бикът застанал тържествено на четирите си крака като вдървен, шибнал въздуха с опашката си и като вирнал глава, заревал толкова

силно, че се разклатили и къщата на мравката, и прозорецът на къщата, и саксията с карамфила на прозореца, и самата мравка до саксията с карамфила.

— Върви си по пътя, биче! — извикала изплашената мравка. — Как ще живея с тебе? Заговориш ли още веднъж с такъв глас, аз ще оглушея. Света Богородице, прати ми друг съпруг, но гледай да не е толкова страшен!

След това дошло едно куче, което — за да се хареса на мравката, залаяло с все сила. После — един черен шопар, който се разгрухтял. Сетне — един горделив петел, който се разпял, колкото може, като си стискал очите през цялото време. Дошъл и един бял котак, който дълго мъркал и се умилквал около мравката.

Но мравката не харесала ни един от тия съпрузи.

Най-сетне се приближил един черен и срамежлив щурец, доста забъркан поради това, че се е озовал извън дупката си.

Той почнал да свири:

— Щурррррр! Щурр-щурррррр! Щурррррр! Щурр-щурррррр! Искаш ли да ме вземеш, мравко?

След като изпял тая песен, той млъкнал, защото силното вълнение му стискало гърлото. Мравката била трогната. Тя казала на щуреца:

— Ти ми се харесваш, щурчо. И ти си черен като мене. От мене си малко по-голям, както и прилича на мъж. Давам ти ръката си. Ти обичаш да седиш на сянка. Затова лете, когато тръгна да събирам припаси, ще пазиш къщата. Ти обичаш да си близо до огъня. Добре: зиме ще се топлим до огнището, заедно ще ядем онова, което съм събрала; а вечер аз ще ти разказвам какво съм видяла, когато съм ходила по земята, пък ти ще ми пееш песните, които си съчинил в мое отсъствие. Да се оженим, щурчо, па дано даде Бог да бъдем щастливи.

Оженили се. И щастливи били. И то — цяло лято. Но през един есенен ден щурецът се простудил, като помагал на мравката да вкара въщи една суха смокиня. Силен дъжд валял. Грешно било да се остави хубавият плод да изгние отвън. Ала щурецът се измокрил здраво и го втресло. Добрата му съпруга го натъкмила в леглото, завила го, дала му да пие горещи билки. На идната неделя той бил вече здрав.

Станала мравката рано и се стегнала да върви на църква.

— Слушай! — рекла тя на мъжа си. — Ти не бива да излизаш днес. Постои въщи! Само гледай, моля ти се, като се грееш, да не изкипи супата, която съм сложила на огъня. Ако стане нужда да се разбърка, вземи голямата лъжица, а не малката, че ще се изгориш.

Мравката си вързала забрадката на главата, взела си броениците и отишла на църква.

Но — нали знаете, че щурецът е не само разсеян, а и непохватлив. Той забравил какво му била казала съпругата. Дошло време да се разбърка супата. А той не взел голямата лъжица, ами малката. И тя била толкова малка, че за да разбърка с нея супата, щурецът трябвало да се наведе цял над гърнето.

Не щеш ли, той изгубил равновесие, килнал се и паднал с главата надолу във варивото, дето се и задушил, и удавил, и изгорил.

Клетият щурец!

Когато се върнала мравката, видяла, че гърнето си ври спокойно на огъня, но от щуреца няма и следа. Ами сега? Къде ще да се е дянал той? Изправила се мравката на пръсти, навела се над гърнето и — какво да види? Клетият удавен щурец плува и се върти заедно с пяната във вкусната супа.

Като видяла това, овдовялата съпруга се обляла в сълзи. Сетне надала плач до Бога. Толкова силно и жално плачела тя, че един скорец, който минавал оттам, я зачул и запитал защо плаче.

— Ах, мило птиченце, как да не плача? Клетият щурец, моят мъж, се е удавил в гърнето! Какво да правя? Остава ми само да страдам, да се мъча и да плача.

Скорецът бил толкова натъжен от гледката, че си отрязал от скръб опашката. После литнал и кацнал на близкия розов храст. Сълзи капели от очите му.

— Птичко, малка птичко, къде ти е опашката? — запитал храстът състрадателно, като разбрал, че скорецът е наскърбен за нещо.

— Ах, мил трендафиле, как да не си отрежа опашката? Щурецът се е удавил в гърнето и малката мравка плаче, та се къса. Клетият щурец! Клетата мравка! От състрадание аз си отрязах опашката.

Като чул това, трендафилът се разтърсил цял от жал и всичките му цветове окапали.

След пладне дошла сивата котка да си почине под трендафила на сянка и да помирише цветовете му.

— Трендафилчо, мили трендафилчо, къде ти са хубавите цветове? — запитала котката, като видяла, че храстът е оголял.

— Ах, мила котко, как да не си ороня цветовете? Щурецът се е удавил в гърнето и малката мравка ще умре от плач. От състрадание към тях скорецът си отрязва опашката. Клетият щурец! Клетата мравка! Клетият скорец! И аз от жал рекох да си ороня цветовете.

При тия думи тежка скръб налегнала котката. И тя си остригала козината. Разбира се, това ѝ отнело много време, та тоя ден се лишила от сладката следобедна почивка. Като ѝ се припило вода, отишла на бистрия водопад да се напие.

— Сива котко, бедна сива котко, къде ти е козината?

— Ах, водопаде, бистър и пенлив водопаде! Как да не я острижа? Щурецът се е удавил в гърнето, малката мравка се къса от жал по него, скорецът си е отрязал опашката от състрадание, а розовият храст си е оронил всичките цветове. Клетият щурец! Клетата мравка! Клетият скорец! Клетият трендафил! Толкова ми домъчня, че аз пък реших да си острижа козината.

Като чул тия скръбни думи, водопадът, който дотогава пеел, почнал да плаче. Струите му се леели от канарата като потоци сълзи.

Царската дъщеря дошла да си наточи вода от водопада с една златна стомна.

— Защо си се разплакал, бистър водопаде?

— Ах, мила княгиньо, добра княгиньо, какво да правя? Щурецът се е удавил в гърнето, от жал по него мравката се къса, та ще умре, от скръб по тях скорецът си е отрязал опашката, трендафилът си е оронил цветовете, а сивата котка си е остригала козината. Клетият щурец! Клетата мравка! Клетият скорец! Клетият трендафил! Клетата котка! Сърцето ми се къса, като си помисля за тях. Мислих, мислих, на го ударих на плач.

Като чула тоя скръбен разказ, царската дъщеря толкова се натъжила, че си счупила златната стомна.

Приказката е дълга нататък. Ще ви я разкажа накъсо. Царят узнал печалния разказ от дъщеря си, която плачела и нареждала за бедния щурец и за клетите му оплаквачи. От тежка скръб по тях, царят си обръснал единия мустак. Той дълго се колебал дали да обръсне и двата, но най-сетне решил да остави десния, че иначе придворните не ще го познаят. Па и в онова царство мъжете не си бръснели мустаците.

Царицата, като узнала скръбната причина за липсата на единия мустак, си отрязала косата. Главният царедворец от жал по щуреца и тъжачите му си махнал перуката и тръгнал с гола глава. Придворният изповедник, като го видял и като се научил за всичко станало, от състрадание отишъл в царската изба, та се напил. Толкова било голямо състраданието на клетия духовник, че паднал като мъртъв на пода. Дошло кучето му да го съживи чрез близане, ала изповедникът не можал да мръдне от скръб. Чак на другия ден то успяло да узнае нещо за станалото, макар че господарят му все още говорел не съвсем разбрано. И клетото куче от тъга по клетия щурец и по клетите му оплаквачи решило да си отмъсти на виновницата.

Виновницата била, разбира се, супата. То отишло в придворната кухня и почнало да лоче горещата супа, както вряла на огъня. Поради това отмъщение, кучето си изгорило езика, та не можало вече никому да каже нищо.

Тъй се и свършили случките, причинени от злополучната смърт на клетия щурец.

ЦАРЯТ НА ВЪЗДУШНИТЕ ДУХОВЕ ФРЕНСКА ПРИКАЗКА

В онова време, когато Карл Велики управлявал царството на франките, в град Бордо живеел един млад и храбър рицар, по име Юон. Казвали го Юон от Бордо. Веднъж му се случило да отиде по работа в Париж, столицата на царството.

Но когато влязъл през големите крепостни врати, неочаквано го нападнали неколцина въоръжени мъже, които имали на лицата си маски. Той пронизал едного от тях с меча си, а другите се разбягали. Сетне се запътил към двореца да се оплаче на краля, че негови хора са му натъкмили засада, за да го убият.

Рицарят не подозирал, че оня, когото убил, е синът на краля. Тялото на убития било пренесено в двореца малко преди да се яви там Юон от Бордо.

Щом рицарят влязъл, онези, които били донесли убития княз, го познали и съобщили на краля.

Карл Велики го посрещнал разгневен и отчаян. Преди още да го изслуша, изтеглил меча си и замахнал да му отсече главата. Но рицарите, които стояли около него, спрели ръката му.

— Недей го убива! — рекли. — Той не е искал да усмърти сина ти нарочно, а се е бранел, понеже са го нападнали. Вместо да го убиваш, дай му да извърши някакъв подвиг. Ако е виновен, ще загине. Ако ли е невинен, съдбата ще му помогне.

— Добре — казал кралят. — Ще отидеш отвъд Червеното море, в царството на Годис, в град Вавилон. Ще влезеш в двореца тъкмо когато цар Годис обядва. Без да кажеш дума, ще отсечеш главата на най-любимия му царедворец. А после ще му речеш: „Моят господар, мощният крал Карл Велики, ти заповядва да му подариш хиляда ястреба, хиляда ловджийски кучета и хиляда хрътки. Инак ще прати войски да ти вземат царството.“ После ще му извадиш със собствените си ръце четири зъба от устата и ще му оскубеш мустаците до косъм. Освен това ще доведеш дъщеря му Есклармонда, която е голяма

хубавица. Ако извършиш всичко това, ще се ожениш за нея. Ако не го извършиш, ще те обеса. Върви и прави, каквото ти казах!

Карл Велики вдигнал ръка, за да се разбере, че рицарят трябва да си върви. А Юон от Бордо се поклонил, коленичил на едното си коляно и сложил ръка на сърцето в знак на покорност.

— Господарю — казал той, — ще изпълня волята ти. Но не ще ли ми позволиш да взема със себе си десетимата рицари, които вода още от Бордо?

— Може — рекъл кралят, — но с едно условие: на брега на Червеното море ще ги оставиш и ще продължиш нататък сам.

Когато рицарят напуснал двореца, всички поклатили глави: уверени били, че го чака без друго смърт.

Юон от Бордо тръгнал още на другия ден със своите десет другари. Най-напред минали през една страна, дето не светело никога слънце — Земята на мрака. Ни кучета лаели там, ни петли пеели. Небето било тъмно като олово. Конниците трябвало да се движат през трънливи храсталаци с черни бодливи листа. И реките в оная земя били черни като катран. Хората не пиели вода — тя била отровна, — а ближели росата по листата на дърветата.

После навлезли в друга страна — Земята на жегата. Там било ужасно горещо. Дърветата били с много високи стъбла и чак на върха имало зеленина. Там живеели маймуни и космати хора, кръвожадни — като зверове. Те не знаели що е хляб, а ядели сурово месо. Повечето били човекоядци. В реките и езерата текла топла жълта вода, горчива.

Като изминали и тая страна, Юон и другарите му навлезли в трета — Земята на верността. Там живеели най-честните люде на света. В тая земя нямало мое и твое. Всичко било на всички. Хората ядели хляб, зеленчук и плодове. Пекли банички, завити в копринен плат, който не изгарял в пещта. На тоя плат приличали и хората в оная страна: в каквито нещастия и да изпаднат, все си оставали честни. Те не се карали, нито се биели. Нямало между тях ни крадци, ни убийци.

Когато излезли от Земята на верността, рицарите навлезли в една пустиня. Дълго пътували по нея, без да срещнат човек. Най-последели един белобрад отшелник, който постел и се молел. Той живеел в пустинята вече тридесет години и знаел всички земи по света, защото преди това бил пътувал много.

Пустинникът казал на рицарите къде има вода. А за храна им посочил корени, каквито ядял и той самият. Друго нямало там. Когато го запитали накъде е Вавилон, той им казал:

— Два пътя водят за там. По единия се отива за две седмици, а по другия — за година. Ако тръгнете по първия, ще трябва да пресечете една гъста гора, дето живее Оберон, царят на въздушните духове — едно хубаво джудже, което не обича да му се говори. Кажеш ли му дума, веднага отвързва бурята и ветровете и ги пуца да вилнеят. Дърветата почват да се извиват и навеждат чак доземи, реките излизат от бреговете си, земята се разтърсва и се отварят бездни пред човека, светкавици и гръмотевици се явяват по небето. Ако тръгнете пък по другия път, ще трябва да заобиколите гората.

Юон изслушал постника, па рекъл:

— Ние ще вървим по първия път. Не щем да пътуваме година към онова място, дето бихме могли да стигнем за две недели. Съгласен ли си, дядо, да ни отведеш до гората?

— Съгласен съм — рекъл постникът.

Когато стигнали до Обероновата гора, пътниците били изяли всичките си припаси. Те били прегладнели. Конете им вървели бавно, изморени от път и ожаднели.

По едно време постникът, който ги водел, се спрял и казал шепнешком на Юона:

— Оберон! Ето джуджето Оберон!

И наистина, те видели на полянката едно джудже — усмихнато, хубаво и добро, наглед, облечено с дрехи от зелена коприна и златна сърма. На врата му висял рог от слонова кост. Тоя рог бил чудотворен: чуе ли го болен, оздравявал; гладният забравял сво-я глад и жадният — своята жажда. 14 — най-главно — който и да го чуе, веднага се развеселявал: почвал да пее, да скача и да танцува.

Когато конниците приближили, джуджето надуло костения рог и всички се разпели и разиграли. Самите коне почнали да подскачат. Дори и белобрадият постник наченал да се клати и да скача, защото не умеел да танцува. Това траяло, додето Оберон свирел.

Оберон бил син на един силен господар, който управлявал част от Сирия и живеел във висок замък, добре укрепен, разположен в Ливанските планини. На тоя господар се родил син, когото нарекли Оберон. Орисниците, които дошли над люлката на момчето да

предрекат що ще стане с него, го надарили с различни дарове. Една му дала хубост и сладък глас, а друга сръчност и бързина; те му подарили и чудотворния рог. Малко по-късно дошла и трета орисница. Когато се приближила до люлката на детето, тя не намерила оставен подарък. Запитала двете си посестрими получили ли са подарък. Те ѝ отвърнали, че видели до люлката една пита мед и една кошница грозде. Първата взела меда, а втората — гроздето. Третата орисница се разсърдила, че не са ѝ оставили подарък, та проклела детето — да не порасне. Бащата на Оберон чул това и пратил веднага една баба да отнесе при люлката тепсия с рачел от дюли. Орисницата се разкажала, че била прибързала да прокълне детето, но не можала да си вземе думите назад. Тогава благословила Оберон да стане цар на въздушните духове — елфите.

Додето конниците пеели и подскачали, Оберон си вдигнал по едно време ръката, спрял да свири и рекъл с ясен, хубав и звънлив глас:

— Чакайте, мои приятели! Недейте ме отминава, преди да ми се поклоните като на цар, защото аз съм цар на елфите.

Но постникът, който, види се, не обичал много Оберона (защото отшелниците смятат духовете на въздуха и тия на земята, водата и огъня за дяволи), казал на рицарите:

— Препускайте напред, без да го слушате!

И те мушнаха конете и препуснаха с все сила.

Оберон се разгневил много. Той плеснал с китката си костеня рог и отведнъж се извила буря; дърветата се разклатили и свили надолу, птиците изпадали мъртви. Голямата река потекла с грохот и препречила пътя на конниците.

Те се спрели, но постникът им рекъл:

— Вървете с мене, не бойте се! Всичко това са дяволски измами. Няма ни река, ни буря — тъй ни се струва: Оберон ни лъже.

И те продължили пътя си. Цял час препускали. Всички мислели, че са се отървали от джуджето. Но ето че отведнъж Оберон се явил отново пред тях.

— Чакайте! — викнал им той. — Аз не съм зъл дух; тоя старец ви лъже. Поклонете ми се!

Но отшелникът рекъл на рицарите:

— Не му вярвайте! Дяволът никога не казва, че е дявол. Не видяхте ли, че ни мамеше с реката и бурята? Да вървим!

Ала щом тръгнаха, царят на елфите надул отново своя рог — и всички заскачали и почнали да се въртят като бесни. Все по-силно свирел Оберон — и те все по-бързо и по-бързо се въртели.

През това време Юон от Бордо си мислел: „Това човече ми се вижда добро. Защо пък да не му се поклоним? Най-сетне ние сме на гости в царството му!“

Оберон разбрал това: той виждал мислите на всички хора. В миг спрял да свири, танцът секнал. Джуджето рекло:

— Юон от Бордо, ти влезе в Париж и уби сина на Карл Велики, без да го познаваш. Той бе завидял на твоето юначество и беше натъкмил хора да те убият от засада. Знаем какво ти поръча кралят да извършиш във Вавилон. Ти не можеш изпълни заповедите му без моя помощ. Чуй какво ще ти кажа и остави тоя луд старец с неговите брътвежи за дяволи. Вие три дена не сте яли. Поздравете ме като цар — и аз ще ви нагостя. Сетне ще ти помогна да надвиеш вавилонския цар.

След малко колебание рицарите се съгласили. Те се поклонили на Оберон, а той ги поканил в своя дворец, който се явил отведнъж пред тях. Дворецът бил хубав и разкошен. Трапезата била наредена богато.

Като се нахранили, Юон поискал позволение да си тръгне с рицарите.

— Добре — казал царят на елфите. — Вземи най-напред тая златна чаша. Когато пожелаеш, тя сама ще се напълни с най-хубавото вино. Вземи и моя рог от слонова кост. Когато се намериш в опасност, из-свири с него — и аз ще ти се притека на помощ.

Юонакът взел подаръците, поблагодарил на Оберон и се сбогувал с него. Сетне тръгнал със своите рицари, трогнат от голямата доброта на джуджето, което постникът му бил представил като много зло. Той се питал на що се дължи тая крайна любезност на Оберон, ала не можел да разбере.

А ето каква била работата. Оберон се бил спречкал от десетина дни с жена си Титания. Титания била елфа, сиреч самодива, дух на въздуха, който живеел в оная гора. Тя била крилата и лека като водно конче. Дотогава си живеели добре, но току изведнъж се скарали за

нищо и никакво. Джуджето си имало някаква работа. Жена му дошла и почнала да обикаля около него и да пее. Оберон я помолил да млъкне, докле си свърши работата. „След това — рекъл — и двама ще пеем, па може и да потанцуваме; но сега ме остави, че бързам.“ Титания се разсърдила: укорила го, че не я обича. Той ѝ казал, че не само съпрузите и съпругите, а често и годениците си не казват един другиму дума, когато са заети с важна грижа, но това не означава, че не се обичат. „Добре — рекла ядосано Титания, — намери ми годеник и годеница, които могат да мълчат поне малко, додето са заедно, и аз ще ти простя; но дотогава дума няма да ти кажа.“

Дълго Оберон търсил такава мълчалива двойка, ала не успял да намери. Той пребродил цялата земя: бърз като вихър и невидим за хората, той отишъл в снежните полета на Скандинавия, после в горещите градове на Египет и Индия; ходил и в Китай, и по островите на океана, и в царството на Византия, България и Италия. Минал и през земята на франките, и през много още страни — славянски, германски, келтски. Но годениците, които срещал, постоянно си приказвали: ни за миг не мълквали.

Царят на елфите се отчаял.

„Титания май има право — си казал той. — Изглежда, че всички годеници са бърбиви.“

Но ето че видял Юон от Бордо как навлиза с хората си. Той знаел, че този юнак е смел, горд, упорит и мълчалив. Повече действувал, отколкото говорел.

„Да мога — рекъл си Оберон — да помогна на тоя рицар да грабне Есклармонда, дъщерята на вавилонския цар, ще се получи двойката, която търся. Защото Есклармонда е много срамежлива, та от свян не може да приказва, а този и без това си е мълчалив.“

Затова той се заел да помага на Юон.

Преди да се разделят, Оберон му казал:

— На път за Вавилон ще минеш под крепостта Демостър. В тоя замък живее исполин, много силен и жесток, чнаречен Горделивеца. Аз там съм се родил. Баща ми е издигнал замъка. Но Горделивеца нападна крепостта, уби баща ми и завладя замъка. Най-много ми е жал, че той си присвои между другите съкровища на баща ми и една ризница, надарена с чудотворна сила: който я облече, никакъв удар не може да го убие, защото ничие оръжие не може да пробие ризницата.

Пред входа на крепостта стоят двама стражари, облечени с медна броня. Всеки от тях държи по един железен боздуган. Те махат бързо един след друг боздуганите във въздуха и удрят с тях земята. Не само човек, а и птица не смее да влезе в крепостта: боздуганите ще я повалят веднага мъртва. Денем и нощем през цялата година тия двама души въртят ужасните боздугани. Не ти трябва да влизаш в крепостта: заобиколи я, па мини отдолу, по пътя.

Юон стигнал до пътеката, която водела към замъка Демостър. Той бил решил да не слуша Оберон, а да влезе в замъка и да отмъсти на Горделивеца, който бил отнел крепостта и съкровищата на неговия закрилник и приятел. Юон оставил десетимата рицари да го чакат на пътя, а сам поел по пътеката. Когато се изкачил на върха, видял двамата стражи, които махали като луди боздуганите и бяхтели с тях земята.

„И двамата са силни — рекъл си рицарят, — но са глупави. Лесно ще ги залъжа.“

Той взел един меден шлем, който лежал на пътеката, останал кой знае от кой убит рицар, закачил го на един висок стълб, забит наблизко, и почнал да го удря силно с меча си. Двамата стражи чули звънтежа и се толкова учудили, че се затекли да видят кой вдига тоя шум. В това време Юон препуснал коня си и влязъл в двора на замъка. Той вързал коня в обора и по голямата стълба се озовал в първия чертог на замъка. Много стаи обходил юнакът, докле стигне в спалнята на исполина. Горделивеца дремел на едно легло от слонова кост и злато. Той бил по-висок от пет метра. Главата му била едра, брадата и мустаците — гъсти, очите — кръвясали, зъбите — като тесли. Пестниците му били толкова големи и силни, че можел с един удар бик да повали.

Но Юон от Бордо не се уплашил. Той изгледал великана от главата до петите и се спрял сред стаята.

— Кой си ти? — попитал го гръмогласно исполинът.

— Юон от Бордо. Император Карл Велики ме прати да кажа нещо на Годис, вавилонския цар. А ти кой си?

— Аз съм Горделивеца, най-силният исполин на света. Аз плених преди време тоя Годис, при когото отиваш. За да си откупи свободата, той ми подари големия златен пръстен, дето е на кутрето ми, и обеща да ми плаща данък. Аз надвих и Оберон въпреки неговите вълшебства и му взех замъка. Взех му и тая ризница, която може да

облече само оня, който не е извършил грях. Ако беше по-голяма, и аз бих я облякъл, но ми е много малка, не ми се хваща.

И като се засмял, исполинът подал ризницата на рицаря, па му казал:

— Облечи я, ако можеш! Давам ти я, защото съм уверен, че не можеш я облече. Който е грешен, тя го стисва и той не може след това да мръдне.

Юон взел ризницата и я облякъл. След това изтеглил меча си и повикал Горделивеца на двубой.

Боят започнал. Юон бил по-слаб от исполина, ала го пазела ризницата: каквито удари и да му нанасял Горделивеца, той не усещал нищо.

Исполинът се уморил.

— Стой! — рекъл. — Дай ми ризницата, а пък аз ще ти дам пръстена. Без него не можеш във Вавилон. Там има четири стени, една след друга; към всяка крепост се минава по подвижен мост, който се пази от силна войска. Пред първия мост ще ти отсекаат дясната ръка, пред втория — лявата, пред третия — десния крак, а пред четвъртия — левия. А пък ако те видят, че носиш моя пръстен, ще помислят, че си ми пратеник, та ще те пуснат в двореца: Годис няма да смее нищо да ти стори.

— Ти искаш да ме изхитриш — рекъл рицарят, — но аз не ще се излъжа. Досега се бих за ризницата. Отсега ще се бия за пръстена. Пригответи се!

И той се хвърлил върху него с изваден меч. Отново се завързал ожесточен бой, който траял дълго. Най-сетне Юон замахнал силно с меча си и отсякъл главата на исполина. Той му взел пръстена и си го сложил като гривна — толкова бил голям. Сетне слязъл при своите рицари.

След много подвизи и приключения конниците стигнали до Червеното море.

— Вие ще останете тук да ме чакате — казал Юон на другарите си, — а аз ще ида във Вавилон.

Но как ще мине морето, като няма кораб?

Оберон следял своя любимец и му пратил едно водно чудовище — змей с два чифта големи крила и с глава на лебед. Юонакът го яхнал и след половин час се озовал на азиатския бряг.

Когато стигнал до първата вавилонска стена, стражарите го спрели на моста, но той им показал пръстена на Горделивеца и те го пуснали. Тъй минал и през четирите крепостни стени и навлязъл в разкошните градини с едри благовонни цветя, чийто мирис зашеметявал човека. Но Юон не се спрял. Той стигнал до голям водоскок всред една гора от лаври и маслини. Наоколо нямало никого. Юнакът се изкъпал и се напил със студена вода, а после тръгнал пак. Най-сетне стигнал до големия дворец на Годис и влязъл вътре.

Царят бил свикал на угощение своите придворни и съюзниците си. Чувала се глъчка, звън на сребърни чаши и на златни блюда. Свирили на флейти, арфи и на китари. Моми пеели и танцували.

Сърцето на Юона било все по-силно и По-силно, колкото повече се приближавал до пиршеския чертог. Но Юон не мислел да се връща: той не се боял. Ето го че влязъл в големия чертог, дето бил седнал Годис начело на своите сътрапезници. Стените били украсени със злато и скъпоценни камъни, а потонът — със сребро, седеф и червен корал. Поканените носели разкошни дрехи от сърма и свила. Най-разкошни били дрехите на царя: той цял блестял в тях.

Рицарят си спомнил, че трябва да отсече главата на оногова, който е отдясно на царя. Там седял един едър сарацин. Юон не се поколебал. Приближил смело, замахнал с меча и отсякъл главата на сарацина, която се търкулнала на масата и разляла десет чаши с вино.

Годис скочил ужасно ядосан.

— Дръжте го! — викнал той. — Обесете го!

Но рицарят хвърлил пред него пръстена. Тогава царят омекнал. Той спрял онези, които се били спуснали да вържат Юон, и казал на юнака:

— Тоя пръстен те спасява. И петстотин мои съюзници да беше убил, пак не бих ти отмъстил. Кажи, какво искаш?

— Моят повелител Карл Велики — рекъл Юон — се чуди, че от всички царе на. Изток само ти не признаваш неговата власт. Той иска да му пратиш хиляда ястреба, хиляда ловджийски кучета и хиляда хрътки. Исква още белите ти мустаци и четири твои зъба. Най-последно иска и дъщеря ти Есклармонда, която ще омъжи за мене.

— Твоят цар е луд — се развикал Годис. — Той ми прати вече петнадесет посланици, но никой от тях не се върна при него. И ти ще

отидеш при тях. Наистина засега те закриля тоя пръстен. Я ми кажи, как си го добил?

— Аз убих твоя господар исполина Горделивеца и му взех пръстена. Като чули това, всички уловили мечовете си и се приготвили да се нахвърлят върху дръзкия рицар.

Юон почувствувал, че смъртта му приближава. Той решил да повика на помощ Оберон, макар че не вярвал оня да му помогне, след като не послушал съветите му. Надул рога и почнал да свири с все сила.

Оберон го чул отдън гората, но пожелал да го накаже за това, че е отишъл в замъка Демостър, и не му се притекъл на помощ.

Юон свирел, всички наоколо почнали да пеят и танцуват. Но рицарят не е цар на въздушните духове — той скоро се уморил, дъхът му отслабнал, рогът млъкнал. Тогава сарацините, арабите и монголците се опомнили и извадили мечовете си. Юон се пазел. Той отблъсвал ударите, защищаван от ризницата, и ранил мнозина. Ала накрай го надвили, понеже бил един срещу триста. Хванали го и го отвели пред Годис.

Царят заповядал да му снемат ризницата, да му вземат рога и чашата и да го хвърлят в тъмница: там да умре от глад.

И той наистина би умрял от глад. Но хубавицата Есклармонда, която се научила, че безстрашният рицар е дошъл да я вземе, влизала тайно в тъмницата и му носела храна и вода.

В това време братът на Горделивеца, исполинът Аграпарт, също силен и едър като него, се научил за братовата си смърт. Очите му светнали от гняв. Той грабнал своя меч, който шестима души не биха могли да повдигнат, и си облякъл ризницата, в която биха се събрали четирима.

Аграпарт влязъл в двореца на Годис. Никой от стражите не посмял да го спре. Тежките му стъпки разклатили масите и чашите: с виното се съборили и разлели. Исполинът влязъл в чертога, хванал царя за шията Дигнал го и го изправил пред себе си, па го разклатил и му рекъл:

— Чух, че убиецът на брата ми бил тук. Ти знаеш за това убийство, а не си заповядал още да го обесят. Навярно ти си го пратил. Цар Годис почнал да се оправдава. Той казал, че не е обесил убиеца, но го е уморил от глад, което е все едно.

— Не е все едно — казал ядосано исполинът. — Аз те викам на двубой — тебе или оня твой боец, който би пожелал да се бие вместо тебе.

Царят събрал най-юначните си мъже и им казал, че ще даде Есклар-монда и половината си царство на оногова, който излезе да се бие с Аграпарт вместо него. Но никой не се обадил: всички се изплашили.

Тогава дошла самата Есклармонда и рекла на баща си:

— Рицарят, когото затвори, е още жив. Може той да се съгласи.

— Добре — казал царят. — Повикайте го!

Извикали Юон от затвора. Годис му казал, че ще му даде дъщеря си и половината царство, ако излезе срещу великана.

— Излизам — отвърнал Юон. — Само че искам да ми върнеш рога от слонова кост, златната чаша и ризницата. Инак не ща: друг да се бие.

Той знаел, че друг никой не ще посмее да се бие.

— Връщам ти ги веднага — казал Годис и му ги дал. Освен това той подарил на рицаря най-силния си кон и най-хубавия си меч.

Юон не знаел дали Оберон не му се сърди още: без негова помощ той не би надвил исполина. Ала щом си облякъл ризницата, разбрал, че джуджето му е простило: инак ризницата не би му се хванала. Той възседнал коня и се впуснал срещу Аграпарт.

Двамата бойци се срещнали на коне. Още при първия удар на копията и щитовете и двамата паднали от конете — тогава силно се сблъскали. Но тутакси скочили и изтеглили мечовете.

Юон халосал исполина с такава сила, че му пробил бронята и го наранил. Очевидно царят на въздушните духове му помагал.

Исполинът Аграпарт бил по-умен от брат си.

„Ако ме прободете още веднъж — си казал той, — тоя рицар ще ме усмърти.“

И той хвърлил меча, вдигнал ръце, коленичил и казал:

— Признавам: победен съм.

Рицарят го отвел при царя; Аграпарт коленичил и заявил, че ще му бъде подчинен. След това си отишъл.

Тогава Годис дал голямо угощение в чест на рицаря, който го е отмъстил в двубоя. Яли, пили и се веселили. Най-сетне Юон извадил

златната чаша, направил над нея знак с ръката си и тя се напълнила с вино. Рицарят я подал на царя.

Но щом Годис я приближил до устните си, чашата тутакси се оказала празна.

— Що е това? — викнал той. — Ти се подиграваш с мене.

— То е затуй — казал рицарят, — че си много грешен. Признай си греховете и се разкай — и чашата ще се напълни.

Всички наоколо били оскърбени. Те наскочили и изтеглили мечовете си. Юон видял, че отново ще почне бой.

— Дано Оберон ме чуе тоя път! — си казал той и надул рога.

Царят на елфите го чул.

„Моят приятел Юон от Бордо тръби — рекъл си той. — Хайде да му помогна. Той е малко непослушен, ала има чисто сърце и не знае що е страх. Ще му се притека на помощ.“

И Оберон тутакси се явил, последван от сто хиляди въоръжени мъже. Те оковали Годис и неговите съюзници. Сам Оберон отвел царя при юнака и казал на Юон да му вземе главата.

Но на рицаря не трябвала цялата глава. Той я отсякъл, извадил й четири зъба, изскубал й мустаците и ги прибрал. После заповядал да вържат хиляда ястреба, хиляда ловджийски псета и хиляда хрътки и да ги отведат на Карл Велики.

Дошла Есклармонда. Той я качил на коня си. Тя била хубава като самодива — чернокоса, черноока, с бляскав поглед и мургава кожа, — с устни като малини.

Когато излезли от двореца, видели, че Оберон ги чака. Той ги качил на въздушната си колесница, която била крилата и летяла много бързо. И тримата се понесли с чудна бързина над градовете, реките и пустините на Азия. През това време царят на елфите обяснил на момъка и момата, че в замяна на помощта, що им е оказал, те трябва да му обещаят, че ще мълчат, додето минат морето.

Те обещали: мъчно ли е да се мълчи? Това им се виждало много лесно: и двамата не били приказливи.

Въздушната колесница спряла на морския бряг; там чакал хубав кораб. Оберон ги отвел на кораба, сбогувал се с тях и им напомнил обещанието. Сетне той изчезнал и корабът се понесъл бързо по вълните.

И тоя кораб бил вълшебен. Гребци не се виждали. Дойде ли време за обед или вечеря, явявала се трапеза, наредена с отбрани ястия. Над морето плували големи птици, но не смеели да се приближат до кораба. Надалеч се вдигала буря и вълните кипели, ала там, дето плувал корабът, морето било тихо и небето синьо над него. Вятърът надувал платната и корабът летял с нечута бързина.

Юон и Есклармонда мълчели: те помнели какво са обещали на доброто джудже. Но ето че минал ден, два, три, пет, десет. Може ли толкова време да се мълчи?

Една вечер на заник слънце двамата годеници стояли и гледали небето. Слънцето потъвало зад спокойното море. Синината на водата се преливала в хиляди обаятелни цветове: теменужен, румен, небесносин, тънморав, изумруднозелен, златист. А над леко нахъдрените вълни блестели малки облачета, обагрени от залязващото слънце.

— Колко е хубаво! — викнала неволно Есклармонда.

— Наистина е хубаво! — отвърнал Юон също без да иска. Двамата веднага разбрали, че са сбъркали. Досетили се, че са нарушили обещанието си. Небето изведнъж се помрачило, явили се черни облаци, буен вятър задухал. Морето се развълнувало цяло, корабът почнал да се люшка. Огромни вълни се заиздигали и наченали да заливат кораба. Есклармонда се уплашила и се притиснала до Юона. Рицарят мълчаливо я прегърнал.

Бурята продължила цяла нощ. Чак на сутринта небето се изяснило, дъждът престанал, морето се успокоило. Показал се остров. Корабът спрял до брега. Момъкът и момата излезли и все още не смеели да продумат дума.

През това време Титания и Оберон се помирили, защото елфата видяла, че наистина има годеници, които могат да мълчат дори и когато са заедно, и то не един, а цели десет дни.

Когато излезли на острова, Юон и Есклармонда видели, че ги чака царят на елфите със своята крилата колесница. Той им се усмихнал, шеговито ги сгълчал за непослушанието, но казал, че им прощава. Те се качили на въздушната колесница и скоро стигнали в столицата на Карл Велики.

Императорът посрещнал с голямо тържество рицаря и годеницата му. Нея той целунал по челото, а нему казал, че със своите

чудни подвизи е изкупил вината си за неволното убийство на сина му. Отпразнували сватбата на Юон с Есклармонда. Двамата младоженци заживели честито.

Един ден Оберон се явил пред рицаря и му казал:

— Юоне, след три години ти ще наследиш царството ми и вълшебната ми сила. Аз мога да ги предам на оногова, комуто си искам. Тебе съм избрал. Твоят приятел и закрилник Оберон ще остави земята и ще отиде другаде, дето е по-хубаво оттук. Съгласен ли си да го заместиш, като станеш цар на елфите?

Преданието не казва що е отговорил Юон от Бордо на Оберон. Навярно се съгласил. Защото не е потребно царят на въздушните духове да бъде без друго джудже.

ЖЕСТОКАТА ДАХУТА ФРЕНСКА ПРИКАЗКА

В оная част на Бретан, която се нарича Финистер, царувал едно време някой си крал, по име Градлон.

Той бил изпърво главатар на орда от завоеватели и морски разбойници, които върлували по островите и крайбрежието, но понеже бранел бретонците от разни полудиви племена, които ги нападали, избрали го да управлява страната.

На младини Градлон върлувал дълго със своите хора по северните страни, с много племена се бил, много плячка донесъл. Веднъж се върнал от такъв далечен поход и довел един черен кон и една червенокоса жена.

Конят се казвал Морвак. Той бил див, неукротим, силен и много хубав. Никой не можел да го язди освен кралицата Малгвен и кралят Градлон, па дори и на тях не се покорявал винаги. Ако някой друг се допре до него, Морвак подскачал, настръхвал цял и се изправял на задните си крака. Гривата му се наежвала като бодли на таралеж. Той се заглеждал право в очите на хората със своите хубави черни очи, прилични на човешки. Погледът му бил див и пламтящ, а от ноздрите му сякаш излизал огън. Хората бягали изплашени.

Северната кралица била също тъй хубава и страшна. Тя носела златна корона, която много ѝ приличала на яносините очи и на златисточервените коси. Ходела с желязна ризница. Снежnobелите ѝ ръце можели да въртят оръжие толкова ловко, че малцина мъже биха се сравнили с нея.

Не се знае как и откъде добил Градлон тая плячка. Разказвали, че Малгвен е магьосница и предсказвачка. Тя била отровила мъжа си, за да избяга с бретонския главатар. Градлон много я обичал: всичко правел, за да ѝ угоди. Но не ѝ било съдено дълго да живее. Няколко години след като Градлон станал крал на Финистер, тя починала, като му оставила само едно дете — момиче, което била добила, когато придружавала мъжа си по морски грабежи.

Момичето се казвало Дахута. Колкото растяло, все повече заприличвало на майка си. То било хубаво като нея, само че хубостта му била друга. По-бяла била кожата на Дахута от тая на майка ѝ, косата ѝ била по-червена, а очите ѝ били по цвят като морето. Когато се засмее, смеела се някак страшно.

Откак умряла Малгвен, кралят изпаднал в голяма скръб. Той не излизал вече по плячка. За да се развесели, събирал своите главатари, па ядял и пиел с тях по цели ноци. Но и това не можело да го утеши.

Често Градлон извиквал при себе си Дахута, прегръщал я и я целувал, милвал я, приказвал ѝ за нейната майка. Изпълнявал всичките ѝ желаня. Момата се разглезила. Тя почнала да си мисли, че за нея всичко е позволено.

Още от малка Дахута обичала океана. По цял ден се возела в лодка, като гребяла самичка, и отивала много надалече от брега. Па и като поотрасла, често се разхождала край морето и до късно вечер гледала как вълните прииждат и се удрят о брега.

За да може по-отблизо да гледа океана, момата помолила веднъж баща си да издигне град на самия морски бряг, над един хубав залив. Кралят се съгласил. Хиляди роби били свикани от всички краища на кралството да работят за издигане на града. Построили много голям яз — да пази селището от вълните. Зад яза изкопали дълбок и широк водоем, за да го пълнят с вода по време на голям прилив. Язът бил снабден с подвижна преграда: отвори ли се тя през време на прилив, водоемът се напълвал с толкова много вода, че по него можели да плават лодки; тогава го затваряли. Преградата бивала отваряна чак когато настъпи отлив; тогава водоемът се изпразвал и хората ловели из него риба в голямо изобилие.

Дахута заповядала да съградят за нея и баща ѝ голям и хубав дворец, високо над града, върху една скала на морския бряг. Надвечер, към заник слънце, княгинята излизала от замъка да се изкъпе. Тъкмо под високата скала, увенчана от плътни и дебели кули, имало заливче, заградено с канари. Там отивала момата да се къпе. Тя плувала дълго, после се излежавала на ситния пясък, решила си дългите червени коси, от които се стичала вода по снагата ѝ, бляскава като седеф, и — загледана към океана — пеела.

Една вечер закъснели рибари дочули следната песен, която им се сторила дива и чудновата:

„Океане, хубав син, Океане! Люлей ме на мекия пясък, милвай ме с вълните си! Аз съм твоя годеница, Океане, хубав, син Океане!

На голям пъстър кораб всред бурните вълни ме е родила майка ми — всред зелените и прозрачни вълни. Когато бях малка, ти ревеше под мене, люлееше ме на своя широк гръб, ръмжеше като разярен лъв. Но щом погалех гривата ти, ти се укротяваше и почваше да се галиш като вярно куче.

Океане, хубав, син Океане! Люлей ме на мекия пясък, милвай ме с вълните си! Аз съм твоя годеница, Океане, хубав, син Океане!

Ти, който тласкаш лодки и кораби, накъдето си искаш, удряй най-хубавите кораби о скалите, па ги пращай в моя залив! Пращай ми кораби, пълни със злато и сребро! Пращай ми големи риби със седефени люспи! А пък аз ще ти се отплащам, като ти принасям в жертва млади мъже и силни момци.

Океане, хубав, син Океане! Люлей ме на мекия пясък, милвай ме с вълните си! Аз съм твоя годеница, Океане, хубав, син Океане!“

Тъй пеела жестоката и разглезена мома. Тя вярвала в страшния бог, когото почитали морските разбойници от ония краища — Океан. Тя си мислела, че Океан е най-силен от всички богове и че той може да ѝ даде всичко, стига да пожелае. Затова му обещавала да се сгоди за него.

И ето, че една вечер, след като изпяла своята дива песен, Дахута си извадила пръстена от пръста и го хвърлила далече във вълните. След миг една голяма вълна обгърнала княгинята и образувала пръстен около снагата ѝ. Тъй станал годежът на Дахута с Океана.

И от това време градът Ис (тъй се казвало новопостроеното селище на морския бряг) почнал бързо да процъфтява. Скоро той станал най-богат от всички финистерски градове. Градлон бил остарял. Той живеел в долните стаи на замъка и се явявал рядко пред хора. Дъщеря му управлявала както си ще.

Гражданите били отначало много доволни. Океанът разбивал и изхвърлял десетки кораби на брега. Всеки получавал част от плячката, а хората, които залавяли на корабите, бивали заробвани. Рибарите улавяли твърде много риба: никой не помнел да се е ловяла друг път толкова риба.

Всички се чудели. Но веднъж Дахута излязла пред народа и казала — не както говори жена, а както говори мъж:

— Не се чудете! Наш закрилник е богът Океан. Той ни праща тия богатства. Ала ние трябва да му благодарим и да го почитаме.

И от тоя ден всички изселници на града Ис почнали да тачат бога Океан, годеника на княгинята. Всеки месец това божество бивало прославяно с тържествен обред. На морския бряг се издигал висок каменен престол. Там седяла Дахута, жрицата на водния бог. Край нея се изправяли мъже с дълги бради и червени дрехи. Те свирели на лютни и пеели песни, на които ги била научила Дахута. В тия песни се възхвалявало божеството на Ис — Океан.

Около певците стоял целият народ и пригласял на песента. След това отваряли преградата и бурните вълни нахлували в яза. Рибарите хвърляли своите мрежи и налавяли толкова много риба, че препълвали лодките. А княгинята през това време хвърляла на народа румени раковини, които хората носели като муски за здраве и благополучие.

Но в същото време ставало и нещо друго. Дахута избирала жертвите, които ще принесе на страшното божество. Както гледала тълпата, тя спирала поглед върху някой силен момък или едър мъж. И тоя, когото погледне Дахута, усещал нещо чудно да става с него. Като че ли въдицата е хвърлена в сърцето му и нечия веща ръка почва да го дърпа полека и кротко, но неотменимо към княгинята.

Мръквало се. Хората се разотивали, всички радостни след веселия празник. Само мъжът, когото била погледнала втречено кралската дъщеря, се навъртал безпокойно около замъка. Скоро той забелязвал, че и други като него се скитат мълчаливо, с наведени глави и се срамуват да се погледнат един другиго.

Когато се мръквало съвсем, от двореца излизал страж и пускал тия мъже да влязат един по един в кулите на замъка. Какво ставало подир това в двореца, никой не знаел. Отвън замъкът приличал на крепост, която се зъби и заплашва, но вътре бил разкошно нареден. Чудни неща разказвали хората за богатствата на Дахута, за скъпите губери, на които имало изобразени риби и всякакви морски чудовища, за чашите и шулетата от злато и сребро, в които княгинята наливала обаяно вино на своите нощни гости, и за вкусните гозби, що им поднасяли мълчаливите ѝ робини.

Ала никой от ония, които били въвеждани нощем в замъка, не излизал оттам. Колкото и да ги търсели домашните им, колкото и да питали-разпитвали за тях, никой не можел нищо да им каже. Само от

време на време селяните виждали един ездач, яхнал черен кон, да препуска нощем по полето с тежък чувал, увиснал от двете страни на седлото. Той прекосявал пясъчните бърда, за да отиде чак отвъд, където се издигал висок скалист връх, надвесен над морето. От този връх ездачът спускал своя товар в пенливата бездна.

Любопитни рибари се приближавали нощем до замъка — да видят какво става там. От черните кули се чували весели песни и викове. Но ако някой непредпазливо се доближел още повече, от бойниците почвали да летят към него стрели и той побягвал изплашен.

Колкото и да пазела в тайна онова, което ставало в замъка, Дахута изгубила доверието на народа. Почнали да си шепнат за нейните престъпления. Разнесла се мътва, че тя отвлича с магия в замъка момци и мъже, за да пирува с тях, а после ги убива и хвърля в морето. Роднините и приятелите на изчезналите се наговорили да вдигнат бунт.

Една вечер, тъкмо се било мръкнало, тълпата, въоръжена с копия, тояги, вили и камъни, се събрала пред замъка и почнала да вика, колкото ѝ глас държи:

— Крал Градлоне, крал Градлоне! Върни ни бащите, братята и синовете или ни дай дъщеря си. Искаме Дахута.

Тая вечер княгинята седяла в една от кулите и се веселяла само с едного: другите били избити и издавени. Дахута лежала на меко легло, между тънки стълпове от скъпоценен мрамор, под завеси от пурпур, свирела на лютня и пиела вино с младия Силвен, дошъл преди две ноци в замъка.

Тя му каза:

— Искам да се омъжа за тебе, Силвен. Аз не се боя от никого, понеже знам, че всички се боят от мене. А от тебе ме е страх. Знаеш ли защо? Веднъж от любопитство отидох в близкото градче, където е гробницата на праведника Гвенолий, за когото казват, че бил правел чудеса. Ала тъкмо когато влизах в подземие, светилникът ми отведнъж угасна, сякаш го духна някой невидим. Тогава видях пред гробницата един момък, който държеше запален факел. Той ме гледаше с невинни, но строги очи и с ръка, простряна към мене, ми забраняваше да се приближа до гробницата. Той ме гледаше тъкмо тъй, както ме гледаш сега ти. Аз се уплаших и излязох. Отвън ме чакаше един от нашите жреци. Помолих го да ме придружи. Запалих си

светилника от факела му и влязох отново в подземието. Там нямаше вече никого. Запитах жреца каква личба е призракът, който съм видяла. А той ми каза: „Ако срещнеш някога човек, да прилича на този призрак, бягай от него: той ще ти навлече голяма беда.“ Когато те видях онай нощ, застанал с факел в ръка пред вратата, ти приличаше по всичко на онзи призрак. И ти беше строг, хубав и невинен като него. Аз се уплаших от тебе. И сега ме е страх. Но аз мразя праведниците — ще се омъжа за тебе, напук на Гвенолий. Всички мъже и момци, които са идвали преди тебе тук, умряха. Само ти ще останеш жив. Никой не ще посегне на живота ти.

Ала в това време се зачул ужасен тропот.

Тълпата нападала замъка, удряла по вратите, викала. Стражите хвърляли по народа камъни — да го разпръснат. Но бунтовниците не си отивали.

Силвен се вслушал и казал на княгинята:

— Чуваш ли тия бесни викове? Народът те вика да те разкъса. Хайде да избягаме в моята рибарска колиба. Оттам ще отплуваме на някой остров.

— Чакай, рано е още за бягство — рекла спокойно Дахута. — Качи се на кулата и ми кажи какъв цвят има Океанът.

Силвен се качил навръх кулата и като се върнал, казал:

— Океанът е тъмнозелен, а небето — съвсем черно.

— Щом е тъй, всичко върви на добре — казала княгинята. — Нека народът си реве, а ти ми налей вино.

Но глъчката се усилвала от миг на миг. Нови бунтовници прииждали. Чувало се ясно как викали:

— Крал Градлоне, дай ни Дахута, която избяга нашите синове, братя и бащи!

Княгинята пратила втори път Силвен да отиде на върха на кулата.

На връщане момъкът казал:

— Небето става все по-бледно и по-бледно, а океанът се пени и беснее. Водата кипи. Високи вълни се разсипват по брега. Океанът приижда.

— Толкова по-добре — рекла Дахута. — И моето сърце почва да тупка силно. Усещам, че приближава буря. Аз обичам бурята.

В тоя миг се раздал толкова силен гръм, че се разтърсил целият дворец. Гласът на бурята заглушил виковете на тълпата.

— Тая нощ морето е много страшно — рекъл Силвен.

— Не бой се — успокоила го Дахута. — Налей ми още вино.

И като вдигнала златната чаша, изпила половината, а останалото лиснала през прозореца, па се засмяла и викнала диво:

— Не се бой от Океана! Той иска да ми отплати за това, че се сгодих за тебе. Аз бях преди това негова годеница. Нека се пени от яд: аз зная как да го укротя. Той ще ми помогне да накажа непокорния народ. Хайде, иди за последен път наврѣх кулата, па ми кажи какво си видял.

Силвен се върнал, бледен като мъртвец.

— Княгиньо — рекъл той, — Океанът е черен като смола. Той гърми, сякаш е окован с хиляди вериги, които се сили да разкъса. Вълни се издигат — високи като планини, с пенливи върхове.

Тъкмо в това време се разнесли откъм железната врата на замъка нови виковете. Оръжия звънтели, камъни се сипели по вратата.

— Смърт на Дахута! Смърт на магьосницата! — крещял народът.

— Хайде да вървим! — казала княгинята. — Време е. Дойде часът да потопя бунта заедно с града. Ела с мене!

Те излезли през една тайна врата от двореца и отишли при яза — там, дето била преградата. Бурята била много силна. Силвен треперел, но Дахута го стискала здраво за ръка и го водела.

Като стигнали на мястото, княгинята заповядала на момъка:

— Вдигни преградата! Бързо я вдигни, па се върни при мене!

Ала щом Силвен вдигнал преградата, водата нахлула бясно, разбила яза и се втурнала бурно през пробива. Една огромна вълна отвлякла момъка. Дахута надала страшен писък, но не могла да помогне на годеника си.

Тогавя я обхванал голям страх.

— Океанът си отмъщава — викнала тя и избягала при баща си в подземиято на двореца.

— Скоро оседлавай коня! — рекла му Дахута задъхана. — Океанът разбива яза: всичко ще потопи. Той ме гони да си отмъсти.

Крал Градлон яхнал коня, а дъщеря му се качила зад него и го прегърнала през кръста. Когато напуснали замъка, повечето къщи на град Ис били потопени. Жребецът Морвак скачал от камък на камък.

Приливът се усилвал — зад коня летели все по-високи и по-високи вълни. А някъде отдалеч се чувал страшен глас, като че ли хиляди бикове мучат.

Тоя глас уплашил Дахута.

— Татко — рекла тя разтреперана, — Океанът ме гони: той си иска годеницата. Спаси ме, татко! Отърви ме от него.

Дори Морвак се изплашил, като чул океанския рев. Той се изправил на задните си крака. Зад него прииждали все по-силни и по-силни талази, които се издигали дотам, че почнали да пръскат с пяна ездачите.

Градът вече не се виждал: гой бил потопен. Морвак препускал, колкото му сили държат, към едни високи скали, които стърчели надалеч: той минавал, бърз като буря, край остри канари, в които се удряли вълните — сякаш чудовища се борят помежду си.

Дахута се притискала все по-силно до баща си и викала:

— По-бързо карай, по-бързо! Още по-бързо!

Но изведнъж зад Градлон се чул глас:

— Крал Градлоне, тръсни от себе си злия дух, който те е стиснал!

Като чула това, Дахута впила нокти в бащиния си гръб и почнала да се моли задъхана:

— Не го слушай, татко! Аз съм ти родна дъщеря. Не хвърляй в тая водна бездна чедото си! Отнеси ме по-скоро отгук! Да избягаме накрай света.

Ала додето Дахута говорела това, баща ѝ видял навръх една скала висок, сух човек, който гледал към него. Конят профучал като мълния край скалата, но кралят чул зад себе си отново гласа на високия мъж, гласа на праведника Гвенолий:

— Горко ти!

Той не знаел него ли заплашва призракът, или дъщеря му, обаче потреперал, като чул тия думи. За да не се удави в приливащото море, Морвак се покачил на една скала. С грива, настръхнала от ужас, конят гледал пред себе си, като че ли вижда нещо страшно. И наистина, под лунната светлина Градлон съзрял оная пропаст, дето ездачът с черния кон отнасял да хвърля жертвите на Океана, избрани от Дахута.

От кипящата бездна излизали един по един всички, които жестоката княгиня била погубила. Те заплашвали с ръце, викали я,

борели се с вълните, за да стигнат до нея и да я грабнат.

— Отърви ме, татко! — молела се момата и си криела главата в наметалото на баща си.

Но Градлон гледал като омагьосан призраците и не можел да си дръпне очите от тях.

— Погледни там! — викнал той диво на дъщеря си.

И Дахута погледнала и видяла жертвите си. Отведнъж ръцете ѝ се отпуснали, тя изгубила сили и паднала в бездната, преди баща ѝ да успее да я улови.

Океанът тутакси се умирал. Вълните се отдръпнали, като отвлекли плячката си. Чул се звук на далечен водопад. Провидел се отново морският бряг с далечните останки от потъналия град. Конят препуснал с ездача си към град Кемпер.

Там и останал старият крал, уморен и отчаян, след като изгубил ония, които обичал. Той се оттеглил в един малък замък да скърби за Малгвен и Дахута. Край него обикалял Морвак, навел тъжно глава, цвилел и хапел всекиго, който мине.

Една сутрин старият крал умрял. Конят му подивял от мъка, прегризал въжетото и избягал в пясъчната равнина.

Дълго след това селяните чували нощем от хижите си тропота на неговите копита, от които треперела земята. А през деня рибарите го виждали, че препуска по крайморския бряг и души пяната. Понякога се изправял навръх високите скали, гледал оттам бездната и цвилел жаловито.

И случвало се закъснял пътник, когато мине нощем край високата скала, където някога се издигал гордият дворец, да зърне Дахута, преобразена на русалка, как се къпе, а после излиза на пясъка и сяда — за да вчеше със златен гребен червените си коси.

ТРЕНДАФИЛКА ФРЕНСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време цар и царица. Те били много нещастни, тъй като си нямали дете. Това им било едничката грижа, защото имали всичко друго, което може да пожелае човек. Те били много богати. Живеели в дворец, препълнен с чудни съкровища. Народът ги обичал, нямали врагове, земята била плодородна, поданиците живеели мирно и честито. Само царят и царицата не били щастливи: седем години минали, откак са женени, а още нямали рожба.

Всяка сутрин царят поглеждал царицата и си казвал скръбно на ума: „Ех, колко хубаво щеше да е — ако си имахме детенце!“ И той въздишал, и царицата въздишала. После и двамата сядали един до друг на златния престол. При тях идвали посланици от съседните земи. Царят и царицата им се усмихвали, приемали весело поклоните им и се разговаряли с всеки пратеник, но в сърцето им все тежала голямата скръб.

Една заран царицата отишла да се къпе. Като изпратила слугините си, тя слязла на мраморните стъпала към водоема и почнала да се къпе. Ненадейно зачула някакъв дебел и грозен глас, който казвал:

— Радвай се, честита царице: онова, което желаш, ще се сбъдне.

Царицата се сепнала и се озърнала наоколо: никого нямало.

Ала гласът се обадил пак:

— Погледни към плочите, царице, и не се бой, защото аз ти предричам щастие!

Царицата видяла тогава една голяма жаба, която я гледала с едрите си очи.

— Сега е лято — изкрюкала отново жабата. — Наесен листата ще окапят, пак ще дойде зима. Но настъпи ли пролет, ти ще имаш дете.

Царицата се зарадвала много. Тя дори искала да награди с нещо жабата, макар че не ѝ се вярвало да се сбъдне предричането, ала когато излязла от водата, кекерицата била вече изчезнала.

През пролетта, когато напъпили трендафилите, царицата наистина добила момиченце — толкова хубаво, каквото никой не бил виждал. И царят, и царицата били неизказано щастливи.

Заедно с тях се радвал и целият град, па и цялото царство. Всеки можел да влезе в двореца и да види детенцето. По всички пътища на голямото царство кръстосвали конници и бързоходци — да съобщават на поданиците, че царят си има дъщеря. Камбаните на всички църкви били цяла седмица. Знамена се развявали над къщи и улици. Топовете гърмели, за да разгласят надалеч радостта на цар и царица.

Като се минали седем дена, кръстили детето. Нарекли го Трендафилка: то било хубаво като трендафил. Кръщенето станало с голямо тържество. Дошли всички благородни мъже и жени от царството, пременени в разкошни дрехи; дошли също тъй много князе и посланици от съседните държави.

Додето траяло кръщенето, малката Трендафилка не само не плакала, а се и усмихвала; тя гледала всички с големите си сини очи, сякаш разбирала защо са се събрали всички тия чужди хора.

След тържеството царят поканил в двореца на обяд гостите. Обичай било в онова царство — когато се кръщава царско дете, на гощавката да се поканят и всички самодиви, та да надарят с по нещо кръстеното, за да бъде щастливо. В царството имало тринадесет самодиви, но най-старата от тях живеела вече от петнадесет години в една полусрутена кула, далеч от хората. Тя не се срещала с никого. Разговаряла се само с котката си, с гарваните, които живеели в кулата, и с паяците.

Царят забравил да покани тая самодива на гощавката. Никой и не поискал да му напомни за нея, тъй като всички знаели, че е зла, свадлива и завистлива, та се боели да не би да развали доброто настроение на гостите, ако дойде. Па и никой не бил видял добро от нея, та повечето я били забравили: който не обича хората, забравят го.

Обедът бил толкова тържествен, колкото и кръщенето. Царят и царицата седели под балдахин, везан със златни жици, в дъното на пиршеския чертог. От двете им страни се били наредили самодивите. Пред всяка имало златно блюдо и златно ковчеже с нож, вилица и лъжица. Приборите били майсторски изработени — кой във вид на лодка, кой на мидена черупка; по тях имало изобразени замъци с кули, разни животни и други украшения. Най-добрите свирачи свирели, най-

добрите певци пеели, додето траел обедът. На шест големи трапези били насядали гостите. Блясъкът на скъпите им дрехи и накити подхождал към великолепната покъщнина на чертога. Синовете на най-почетни благородници прислужвали. Те поднасяли пред всекиго голямо сребърно блюдо с риба, плодове, месо или друго ястие, коленичели на едно коляно и помолвали гостенина да си вземе, колкото обича.

Какви не гозби се поднесли. Имало риба — печена, варена и пържена, мечешки глави с по един лимон в устата, пауни, пуяци и лебеди, диви кози, сърни, елени, зайци и друг дивеч. Най-хубави били сладките. Едни приличали на замъци, пред които стоят захарни човечета, в броня от шоколад, с оръжия от небетшекер; покривите на кулите били от мед, бадеми и орехи. Други наподобявали птици; разрежеш ли ги, ще намериш в корема им обелен портокал, захаросан кестен и пелте от праскови. Трети приличали на гнезда: всяко гнездо било от захар, а в него имало яйце от шоколад; отвориш ли яйцето, ще се покаже пиленце от мармалад. Имало и всякакви плодове, донесени от много далечни земи.

Гостите били много весели и приказливи; спрат ли свирачите и певците, започвали разговори със смехове. Но ето че посред обеда, когато било най-весело, станало нещо непредвидено. В чертога се разнесъл един злокобен глас — като грак на гарван.

Тоя глас изрекъл следните думи:

— Веселете се, знатни господари, и вие, хубави господарки! Смейте се, докато е време, защото — нали знаете? — след смеха идват сълзи!...

Отведнъж всички млъкнали. Царицата побледняла и се разтреперала. Царят се разгневил, изправил се и погледнал към вратата, отдето се бил зачул страшният глас. И какво да види? Една прегърбена бабичка, парцалива, брадата и мустаката, с дълги чорлави коси, вървяла право към него, подпирайки се с тояга. Лицето ѝ било жълто, сгърчено от злоба и омраза. Зелените ѝ очи святкали.

Тя стигнала до балдахина, спряла се, простряла към царя и царицата костеливата си ръка и като посочила златните блюда пред самодивите, рекла ядовито:

— Я ги виж ти: една, две, три... дванадесет! Не знаеше ли ти, царю, че в царството ти има и тринадесета самодива, най-стара, най-

учена и най-силна от всички? Къде е блюдото и ковчежето, което си ми отредил?

Царят помолил бабичката да му прости, че я бил забравил, и я поканил да седне на трапезата. Но тя му отвърнала със зловна усмивка:

— Да седна ли? Хубава работа! Та угощението е вече към края си. Ала нищо. Радвам се, че съм поне дошла навреме, за да надаря княгинята с един хубав дар...

И тя се изсмяла ядовито. За да успокои гостите, царят поканил още веднъж самодивата да седне и тя най-после се съгласила. Угощението продължило, но нямало вече прежната веселба. Бабичката яла мълчаливо и се усмихвала дяволито от време на време, като човек, който е приготвил неприятна изненада на другите. Останалите самодиви я поглеждали с безпокойство, защото се боели от злината ѝ. Дори най-младата станала и се изгубила зад една завеса, без да я забележи някой.

Свършил се обедът. Дошло ред самодивите да надарят княгинята. Внесли детето в пиршеския чертог. То спяло. Царицата го прегърнала и притиснала нежно до сърцето си, сякаш да го запази от всяко зло. Обаче старата самодива не се трогнала от това. Тя запитала със зловна усмивка:

— Защо си бледна, царице, и защо ти треперят устните? От какво се боиш в тоя радостен ден?

Но царицата не ѝ отговорила. Тогава станала първата самодива и рекла:

— Аз надарявам княгиня Трендафилка с хубост. Очите ѝ ще са като звезди, а косите ѝ ще светят като пролетно слънце. Бузите ѝ ще бъдат свежи като трендафил. Тя ще е най-хубава от всички на земята.

Втората самодива я надарила с разум — да бъде най-умна от всички на света. Третата ѝ дарувала доброта, четвъртата — обаятелност, петата — дарба да пее сладко като славей, шестата — да танцува, и тъй нататък.

Най-после старата самодива се приближила и рекла:

— Аз пък ето какво ще предрека на княгинята. Като стане на петнадесет години, ще се убоде с вретено и ще умре.

Всички трепнали, като чули тия думи. Царицата изпищяла. Царят си извадил меч и се хвърлил към бабата.

Но тогава се чул глас.

— Скрый си меча, царю честити! Страшно наказание чака оногова, който докосне с оръжие самодива. Не бой се: дъщеря ти няма да умре.

Тъй каза дванадесетата самодива — онази, която се била скрила зад завесата.

— Аз ще се помъча — продължила тя — да поправа злото, което направи най-старата ми сестра, защото нямам власт да го отменя. Княгинята наистина ще си убодне пръста с вретено, ала няма да умре, а ще заспи и ще прекара в дълбок сън сто години, докато дойде един царски син да я събуди.

Когато всички се разотишли, царят повикал колкото магьосници, звездобройци и знахари имало по царството му да ги попита няма ли средство да се отмени предречената беда. Надошли мнозина, но никой не могъл нищо да каже. Най-сетне се явил един стар врач, най-учен от всички. Царят запитал и него. Врачът казал, че трябва най-напред да прочете тайните книги, па после ще отговори.

Отишъл си той в магьоснишката килия и почнал да разгръща старите книги, посветени на магичната наука и написани от най-великия магьосник — прочутия Мерлен. Обаче в тях не намерил нищо. След това се обърнал към своя оракул — един крокодил, напълнен със слама и закачен на потона на килията. Като се изрекат някои тайни думи, в крокодила влизал дух и почвал да говори. Но той път оракулът казал, че не смее да съобщи с какво средство ще може да се разтури магията. Ала врачът не се отчаял. Той тръгнал посред нощ из гори и усой да бере билки на лунна светлина; като се върнал в килията, полял ги с особена течност и ги запалил — да му дойде вдъхновение, за да открие тайната. Но пак не излязло нищо. Много дни и нощи опитвал той всички средства и ето че веднъж му хрумнала ненадейно една мисъл. Той дори извикал от радост и веднага се запътил към двореца.

— Е — рекъл царят нетърпеливо, — намери ли средство?

— Намерих — отвърнал вещерът. — Ако заповядаш да изгорят всички вретена, каквито има по царството, княгинята не ще се убодне.

Царят се зарадвал, като чул това.

— Чудно нещо! — рекъл той. — Как не ми дойде на ум? Та това е много просто!

— Всяко нещо е просто — казал вещерът, — щом човек го знае.

Царят наградил магьосника, а после пратил хора да съберат всички вретена, които има по царството. Те тръгнали и насъбрали не само вретената, а и хурките, че дори и руданите (чекръците). За всяко вретено плащали по жълтица, за хурка — по десет, а за рудан — по сто. Тръбачи разгласили навред, че който укрие или направи било вретено, било хурка, било рудан, ще му отсекат главата. Всичко събрано било пренесено на площадите, където запалили големи огньове и го изгорили.

Жените доста се позагрижили как ще плетат на децата си чорапи и как ще им тъкат платно за дрехи, като са забранени вретената, хурките и руданите, ала царят заповядал на търговци да закупят от съседните страни готови конци и да ги продават евтино. Тогава всички се успокоили.

На княгинята, разбира се, никой не казал какво са ѝ предrekli самодивите. Никой не смеел да спомене пред нея думата вретено. Криели от нея дори книги, в които имало изображения на домакински потреби — да не би да види вретено или хурка и да запита за какво служат. Княгинята порасла и предсказанията на самодивите се сбъдвали едно по едно: тя станала първа хубавица, най-умна и най-добра от всички, обаятелна, даровита; умеела да пее, танцува и говори като никой друг; лесно запомняла всичко, била прилежна, послушна и работлива — като никоя царска дъщеря.

Дошъл денят, когато навършила петнадесет години. Всички се изредили да я поздравят и да ѝ поднесат подарък. Дворецът се изпълнил с подаръци. Царят ѝ подарил конче със седло от червено кадифе, а царицата — бисерна огърлица. Дори и момчето от готварницата ѝ поднесло малка дървена обувка, която изработило само и облепило с варак.

Всички били весели тоя ден. Само сърцето на царицата се свивало, но царят я успокоявал:

— Ние изиграхме оная вещица казал той на жена си. — Бъди спокойна: в цялото царство няма ни едно вретено.

И той отишъл в държавния съвет — да се разговори с министрите.

В това време Трендафилка обикаляла двореца: обичай ѝ било да ходи от стая в стая и да се разговаря с всички. Навсякъде отивала тя, като се почне от подземните готварници, дето двадесетина готвачи

работели тоя ден да приготвят гозби за сто души гости, и се свърши с върха на кулата, дето бдели стражи с копия и секири на рамо. Само на едно място не била влизала: в старата кула, чиято врата била все заключена. Никой не знаел де е ключът; слугините казвали, че вътре не живее никой: повече от сто години имало, откак не бил влизал там човек.

И тоя ден княгинята, като обходила целия дворец, стигнала до кулата. Колко се почудила тя, като видяла, че на вратата има ключ! Завъртяла, дръпнала — вратата се отворила. Трендафилка се озовала в една тъмна, прашна стая, одето изхвъркнали сума прилепи, бухали и кукумявки, подплашени от стъпките. От стаята водела нагоре извита стълба. Княгинята се изкачила по нея до върха на кулата. И там имало врата. И на нея стърчел ключ. Трендафилка го завъртяла и влязла в стаичка с големи прозорци. Там имало легло. До него седяла една баба и предяла.

— Добър ден, бабичко — рекла княгинята. — Какво правиш?

— Преда, дъще — отвърнала бабата, която била старата самодива.

— Предеш ли? — извикала радостно Трендафилка. — Дай да видя какво е онова малко нещо с железния връх, което се върти толкова бързо?

— Вретено — отговорила предачката — Ти питаш, като че ли не си виждала ни рудан, ни вретено.

— Не съм зер, не съм виждала. Колко е любопитно! Я дай и аз да попреда малко! Бива ли?

— Не само бива, дъще, но и трябва. Може ли мома да не знае да преде? Всяка трябва да се научи.

Бабата станала от стола си и дала на Трендафилка хурката и вретеното. Но княгинята не знаела как се държат тия неща.

Вретеното се изплъзнало из ръката ѝ, тя побързала да го хване и то — както се въртяло — я уболо с върха си по пръста. Тя паднала като мъртва. Самодивата я сложила на леглото и се изгубила.

Тозчас всичко живо в двореца изпаднало в дълбок сън. Както седял в салона на държавния съвет, кралят прекъснал думата си и заспал с отворени уста. Министрите също заспали: един — както се преструвал, че слуша, друг — както се прозявал, трети — както зяпал през прозореца. Заспали и стражите пред вратите с копия в ръце, и

почетните госпожици в стаята на царицата: една — както се секнела с кърпичката си, друга — както плетяла дантели, трета — както говорела с един папагал. Заспала и царицата, както си седяла. И придворните, и готвачите, и слугите — всички заспали, както си гледали работата. Заспали дори конете, кучетата, котките и гълъбите.

В двореца настъпило страшно мъртвило. Около стените му порасли къпини, тръне, бръшлян и повит. Бодливи храсти и повлеци тъй гъсто се преплели, че в скоро време замъкът заприличал на непроходима гора; всред нея се подавал върхът на най-високата кула, а на острието ѝ висяло неподвижно царското знаме.

Тъй минавали години. Отвън животът си вървял, а между стените на двореца всичко спяло мъртъв сън. Дори и въздухът бил тежък и застинал. Пролет идвала, а ни едно цвете не цъфвало. Хората извън замъка стареели и умирали. От бащи на синове и от синове на внуци се предавало пророчеството, че след време един царски син ще събуди княгинята. Но годините минавали — и хората почнали вече да не вярват. Все пак мълвата минала в съседните земи. Някои царски синове се опитали да влязат в омагьосания дворец — всеки от тях си мислел, че е избраникът, комуто е съдено да пробуди хубавицата. Ала никой не успял. Къпините и повитът растели толкова бързо, че оплитали всекиго, който се опитвал да навлезе в гората. Ръката му се уморявала да сече, мечът му падал; момъкът умираше в страшни мъки, задушен от бодливите повлеци.

Минали стоте години. Един млад княз, както се лутал по лов, видял отдалеч омагьосания дворец. Той запитал един стар селянин каква е тая сграда, а оня му разказал всичко, каквото знаел от баща си. Като чул за омагьосаната княгиня, князът усетил, че сърцето му тупка силно. В ума му се стрелнала мисълта, че той е оня княз, който ще я пробуди и ще се омъжи за нея.

— Моля ти се, покажи ми пътя към оня замък! — викнал той на селянина.

Но старецът му разказал как много князе преди него намерили смъртта си в страшната гора. Князът не се уплашил. Той настоявал да му покажат пътя. Тогава селянинът го извел на една пътека, която водела към трънливата гора.

Когато стигнал до гората, князът видял много скелети, оплетени от къпини, повит и орлови нокти. По храстите висели парцали от

копринени и кадифени дрехи. По земята се търкаляли счупени оръжия, златни шлемове и щитове с княжески гербове. Страшно безмълвие царувало в гората: ни птичка пеела, ни мушица бръмчела, ни вятър подухвал. Бодливите дървеса и храстите се били преплели толкова гъсто, че не можело и да се мисли да мине човек. За миг юнакът се уплашил: бодлите били остри и корави, закривени като нокти на граблива птица.

Ала като помислил малко, князът си рекъл:

— Много ли струва пък един живот? Нима съм дошъл от толкова далеко, за да се върна? Тия преди мене са били сърцати момци: като гледам костите им, срам ме хваща, че съм се уплашил. И да не сполуча, аз трябва да се покажа толкова храбър, колкото са били те.

И той посегнал смело с ръка, за да махне първите повлеци, които му преграждали пътя. Колко голяма била почудата му, като усетил, че клоните са меки и че се отдръпват пред него, за да му сторят път, сякаш са живи! Бързо навлязъл той в гората. Гранките, които докосвал с ръка или дрехата си, отведнъж пускали листа и по тях нацъфтявали бели и румени шипки. Князът стигнал скоро до стените на двореца и навлязъл в градините. И там било тихо. Водата в мраморния водоем била неподвижна като стъкло, рибите не плували между водните цветя: те били като мъртви.

Пред вратата князът видял заспалите стражи, а в стените на двореца, които обходил една по една, намерил също тъй заспали хора, но княгинята не видял никъде. Той се лутал дълго — струвало му се, че е минало цяло денонощие, ала в тоя дворец не се смрачавало, откак били заспали хората. Най-сетне, като дирел напразно княгинята, юнакът решил да се изкачи на кулите, за да погледа оттам двора и околността. Всички кули обходил. Накрая влязъл и в старата кула. Изведнъж сърцето му затупкало силно: той разбрал, че княгинята ще да е там. Изкачил се бързо по кривата стълба и надал радостен вик, като видял хубавицата, която сияла на леглото.

Князът не можел да се нагледа на хубостта ѝ. Приближил се, хванал ѝ ръцете — те били топли. Но момата не се събудила. Очите ѝ били склопени. Тогава юнакът се навел и я целунал. Девојката се сепнала, отворила очи, изправила се и като видяла княза, рекла:

— Ти ли си, княже? Колко късно идваш!

В тоя миг отведнъж се пробудило всичко живо в замъка. Сред дълбокото мълчание се раздал голям шум: врява, говор, цвилеж на коне, песни на птици, бръмчене на пчели. Забили големите стенни часовници, заскърцали вратите, залаяли кучетата, запели петлите, захвърчали птиците. Рибите заплували, зачул се глас на кукувица, славейчета започнали да извиват кръшните си песни. И слуги, и стражи, и придворни, и министри всички отведнъж се пробудили и продължили работата си. Разбира се, всеки си мислел, че е ненадейно задрямал, и гледал другите да не забележат това.

В стаята на държавния съвет и цар, и министри изведнъж се сепнали. Министрите почнали да си трият засрамени очите. Министър-председателят подскочил на креслото си като пружина, поклонил се на царя и запитал:

— Какво казахте, ваше величество?

— Казах... — отвърнал царят. — Какво ли бях казал, наистина? Извинете ме, господа, но струва ми се, че бях като че ли позадрямал...

— Нищо, нищо: една къса дрямка — рекъл министър-председателят. — Ваше величество сте уморен от вчерашния лов. Дали да отложим съвета за утре?

— Да продължим, господа, да продължим! — казал царят.

Но в тоя миг влязъл един паж и му подал писмо от царицата. Царят го прочел и веднага излязъл.

От всички хора в двореца само царицата разбрала какъв омагьосан сън я е бил налегнал. Тя си спомнила думите на най-младата самодива и разбрала какво е станало. Когато дошъл царят, тя го запитала къде е Трендафилка. Той не знаел. Пратили хора да я търсят. В това време князът и княгинята се разговаряли в старата кула. Момата изслушала с голяма почуда разказа на момъка за омагьосания дворец, дето всички били заспали. Сетне князът я хванал за ръка и я повел надолу. Като слезли от кулата, срещнали царедворците, които дирели Трендафилка. Всички се смаяли, като видели, че с нея върви момък, когото никой не бил забелязал да влиза в двореца.

Но царицата не се зачудила. Тя се зарадвала, като видяла, че младата самодива е изпълнила обещанието си. В същия ден, когато Трендафилка трябвало да отпразнува рождения си ден, целият дворец отпразнувал и годежа ѝ със смелия княз.

ЖЕСТОКИЯТ ЦАР ФРЕНСКА ПРИКАЗКА

Едно време живеел в Испания един езически цар, който се казвал Фелис. Той бил жесток към друговерците. Нападал ги, притеснявал ги, преследвал ги.

Веднъж Фелис нападнал една чета рицари. Между тях имало и един французин, който пътувал с дъщеря си. Фелисовите хора го обградили, но той се защитавал храбро. Най-после успели да го убият, а дъщеря му отвели при царя. Фелис заповядал да я предадат на царицата като робиня, да ѝ слугува.

Един ден, навръх Великден, царицата и младата ѝ робиня добили по едно дете. Царицата родила син, когото нарекли Флуар, а робинята — дъщеря, която назовали Бланшфлор.

Двете деца били хубави като ангелчета и си приличали като братче и сестриче. Малкият Флуар бил даден на майката на Бланшфлор да го откърми и отгледа. Децата отрасли заедно, като близначета. Те бозаели от една и съща майка и спели в една и съща люлка.

Времето минавало. Флуар и Бланшфлор се обичали. Те били постоянно заедно. И двете расли хубави и умни, добри и послушни.

Когато Флуар станал на шест години, царят му намерил учител, който се казвал Гедон. Той трябвало да научи своя ученик да пише и да чете хубави книги, в които се разказва за всички чудеса на света. Но Флуар не можел да запомни нищо, ако Бланшфлор не е при него. Царят се принудил да позволи на малката робиня да учи заедно със своя приятел.

Тогава двете деца залегнали толкова усърдно да учат, че не след дълго вече можели да четат хубави книги, дето се разказвало за земята и морето, за разните птици, растения, риби и животни, както и за всички племена, населяващи земята.

Цели пет години минали тъй. Децата учили заедно уроците си, а после отивали да си играят в хубавата царска градина, дето имало

великолепни цветя и всякакви пойни птици.

Но Фелис забелязал, че Флуар не може да мине един час без Бланшфлор. Той се разтревожил.

Какво ще стане с Флуар, ако не го разделят, докато е време, от момичето? Дали няма да му хрумне, когато порасте, да я поиска за жена? Позорно е за един княз да се ожени за робиня, когато има толкова княгини, които с радост биха му дали ръката си.

Не, това не може.

Цар Фелис толкова се ядосал на малката робиня, че му идело да я убие, за да отърве сина си от нея.

Той отишъл при царицата и ѝ разказал за своите страхове.

Но езическата царица била обикнала момичето, както и майка му.

— Няма защо да се плашиш толкова рекла тя на мъжа си. — Ще ги разделим. Те са още деца. Бързо ще забравят всичко. За няколко седмици привързаността на Флуар ще се изпари като роса на слънце. Кажете на Гедон да се престори на болен. Аз ще пратя Флуар да учи при леля си Себила.

Пратили го.

Флуар отишъл на драго сърце, защото царедворецът, който го отвел, го уверил, че и Бланшфлор след ден-два ще дойде в замъка на лелята.

Тоя замък бил далеч от столицата. Времето минавало. Флуар се учел, но без усърдие. Той бил разсеян; Бланшфлор все не пристигала. Минали дни, седмици, месеци, Флуар разбрал, че са го излъгали. Той паднал болен от скръб.

Съобщили на царя за болестта на сина му. Цар Фелис решил да се отърве от омразната робиня завинаги. Щом изчезне Бланшфлор, синът му ще може да се върне в двореца.

— Царице — рекъл той на жена си, — ще заповядам да убият Бланшфлор. Тая робиня ни причини много мъки. Аз обичам сина си и не желая неговото здраве и живот да зависят от нея.

— Господарю — възразила царицата, — недей я убива. Спомни си, че тя е откърмена със същото мляко, което е сукал нашият син. Навярно те се обичат като брат и сестра. Такава обич не е опасна.

— Как да не е опасна? Момчето е паднало болно по тая проклета робиня.

— Добре, аз ще махна Бланшфлор. Ще поръчам да я продадат. Търговците ще я отведат някъде надалече.

— Прави каквото щещ, само да не я виждам тук.

Царицата предала Бланшфлор на своите прислужници. Те я продали на купувачи на роби, които им броили много сребро и скъпоценни камъни, а за царицата оставили разкошни платове, както и една златна чаша, от която били пили всички римски царе още от Еней насам.

Бланшфлор разбрала какво става. Тя се разплакала, но търговците не дали ухо на нейните плачове. Повели я заедно с други роби и робини, които били накупили по околните градове.

След дълго пътуване те стигнали във Вавилон.

Отишли в двореца на тамошния халиф и казали, че имат за продан роби и робини. Халифът ги приел. Момата му се видяла толкова хубава, че я купил веднага, без да се пазари. Той заплатил за нея злато, което тежало седем пъти повече от самата нея.

Когато си отишли търговците, халифът казал на своя домоуправител:

— Това момиче е още малко за женитба. То е много по-хубаво от всички мои жени. Ще го отведеш в кулата и там ще се грижат за него другите моми и жени. Ще му давате всичко, каквото поиска, само няма да го пускате навън от кулата. Никой чужд човек да не го вижда.

Отвели Бланшфлор и я затворили в кулата на жените.

А в двореца на цар Фелис царицата плачела и се вайкала:

— Какво ще каже синът ми, като се научи за станалото? Най-добре ще бъде да не знае, че момичето е продадено робиня. Не е ли по-умно да го излъжем, че Бланшфлор е умряла?

За да се откаже синът ѝ да търси момата, царицата заповядала да издигнат величествена гробница в средата на градината. Прочут ваятел издялал от камък образа на Бланшфлор за украшение на гробницата.

Когато си дошъл Флуар, първите му думи били:

— Къде е Бланшфлор?

Трябвало майката на неговата приятелка с плач да му съобщи, че дъщеря ѝ е умряла. Като чул това, момъкът изпаднал в страшно отчаяние. Идело му да посегне на живота си. Поискал да види къде е заровена момата. Като му показали гробницата, наврѣх която стояло

изваянието на Бланшфлор, той надал ужасен вик. След това паднал полумъртъв в прегръдките на майка си.

Пренесли го в двореца. Няколко дена Флуар бил между живота и смъртта.

Царицата се разкажала за това, което направила. Тя отишла при мъжа си и му казала:

— Господарю, ние ще изгубим своя син. Съжали се над него, моля те. Ние имахме дванадесет чедра. Те измряха. Флуар е последното ни дете. Недей допуска да умре от мъка и скръб. Ти ще останеш без наследник.

Цар Фелис бил жесток войник, ала обичал сина си. Като чул думите на царицата, изговорени с плач, рекъл: — Прави, каквото знаеш. Утеши го, както можеш. Най-сетне, дори и да се ожени за робиня, то ще бъде по-добро, отколкото да умре. Направи, каквото щеш — само го запази.

Царицата се зарадвала.

Тя отишла веднага в стаята на княза и му изповядала истината.

— Не се отчайвай, сине мой — рекла тя. — Бланшфлор е жива, макар и да не е тук. Търговците я купиха робиня и я отведоха някъде. Къде — не знам. Но тя е жива. Успокой се. Оздравей най-напред, а сетне ще помислим какво може да се направи.

Флуар изслушал майка си, ала не му се вярвало, че онова, което е чул, е истина. За да го убедят, махнали изваянието и вдигнали капака на каменната гробница. Оказало се, че тя е празна.

Радостта на Флуар била неописуема.

— Още утре ще тръгна да търся своята приятелка — рекъл той на майка си. — Никой не ще може вече да ме задържи тук.

— Не бързай! — рекла царицата. — Време има. Ти си слаб: едва се държиш на нозете си.

Но колкото и да го молела тя, той все настоявал на своето. Трябвало да се намеси бащата. Ала и неговите заповеди не помогнали, колкото и да били строги.

Флуар повтарял все едно и също:

— Моята приятелка Бланшфлор страда като робиня в чужда земя. Как ще живея аз тук без нея? Ще отида да я намеря и ще ви я доведа.

Най-после царят разбрал, че не помагат ни съвети, ни заповеди, ни кротост, ни суровост.

— Добре — казал. — Щом настояваш толкова, тръгни, но най-напред трябва да те подготвим.

Синът му ще замине за чужбина. Седмина благородници ще го придружават навсякъде, да не би да се случи нещо лошо с него. Те ще отговарят с главите си за неговия живот. Трима оръженосци ще карат три коня, натоварени със злато, сребро и скъпоценни камъни. Князът ще пътува, преоблечен като знатен търговец, и ще язди най-хубав арабски кон.

Царицата от своя страна дала на сина си онази скъпа-прескъпа чаша, от която са пили всички римски императори. Тя му отстъпила разкошните платове, които ѝ подарили търговците. Сложила на пръста му един стар пръстен от злато, украсен със скъпоценни камъни — да го пази от зла среща и от неочаквана беда: тоя пръстен е вълшебен и той ще му помогне да намери оная, която търси.

Хубавецът Флуар тръгнал.

Всички граждани от столицата го изпратили и всеки му пожелал в сърцето си да се върне по-скоро с хубавицата. Изпратили го и родителите му. Те се прибрали в двореца отчаяни. Заедно с Флуар се отдалечило и щастието от замъка. За царя и царицата наченали дни и нощи на тъга и тежки мисли.

Опасно е пътуването на сина им. По чужди земи ще се лута той. И кой знае дали ще се върне? Па и да се върне някога, ще бъдат ли те двамата живи да го дочакат?

Ах, не беше ли хиляди пъти по-добре да не бяха разлъчвали сина си от момата робиня?

От няколко месеца вече Флуар се скитал да дири момата. Той пътувал от град на град със своите спътници. От пристанище на пристанище разпитвал, за да узнае не са ли минавали през там търговци с една много хубава робиня.

Никой не можел нищо да му каже.

Много земи обходил предрешеният търговец, без да чуе утешителна вест. На много врати хлопал, но никой му не казал онова, що искал да узнае.

Веднъж изпаднал в един голям град. Додето обикалял по пазара да гледа стоките, срещнал го един богаташ, заприказвали се и

гражданинът го поканил да отседне у тях.

В чест на чужденеца сложили богата трапеза. Най-вкусните ястия, най-сладките вина, най-приятните думи, най-любезните покани не могли да привлекат младия търговец да вземе участие във веселбата. Всички гости — все приятели и сродници на домакина — се изредили да забавляват своя сътрапезник, но той бил мълчалив.

— Защо скърбиш? — питали го те един по един. Той отговарял:

— Тръгнал съм да търся една мома. Не знам ще я намеря ли. Никой не може да ми каже де е.

Домакинът се обадил:

— Мъчна е твоята работа. Да търсиш човек по тая безкрайна земя — е все едно да дириш малко бисерче, което е паднало от ръката ти в морето.

А стопанката се обърнала към мъжа си и му казала тихо:

— Не ти ли се струва, че тоя млад търговец не изглежда да е прост търговец? Той е много благороден в обноските си. Държи се тъй, като че ли е царски син.

И като се обърнала към Флуар, казала му:

— Любезни чужденецо, да не би да си се заклел да не ядеш и пиеш на чужда трапеза? Като те гледам, спомням си за една хубавичка мома, която мина през нашия град преди време. Водеха я търговци на роби, приятели на мъжа ми. Тя изглеждаше да е от знатно коляно, макар че я бяха купили робиня. На твои години беше. Казваше се Бланшфлор. Седеше на трапезата и плачеше. Ни залък не хапна. Запитах я защо плаче. Тя ми отвърна, че я разлъчили от един момък, който се наричал Флуар.

Като чул това, младият търговец скочил и запитал:

— Къде е сега тя?

Домакинята му отговорила:

— Трябва да е във Вавилон или в някой друг град на оная земя. Търговците казаха, че пътуват за Вавилон.

Флуар не знаел как да се отблагодари на домакинята. Той не казал, че е Флуар. Не казал, че Бланшфлор е оная, която е тръгнал да търси, но се развеселил. Ял и пил заедно с другите. Станал по-разговорлив от тях. Разказал им разни забавни истории. Тъй прекарвали до сутринта. Домакинята и мъжът ѝ били доволни, че са успели да развеселят гостенина.

Флуар заминал със своите спътници.

Те се качили на кораб, който ги понесъл към оная страна, дето се намирал големият град Вавилон. Осем дни и осем нощи пътували, без да видят суша. Най-сетне пристигнали благополучно в Багдад.

Посрещнал ги един богат търговец, до когото им бил дал препоръчително писмо корабоначалникът. И тук ги приели добре. И тук им дали богата вечеря.

Ала Флуар бил пак натъжен. Не му се ядяло, нито му се пиело, нито му се приказвало. Стопанинът забелязал това.

— Любезни чужденецо — казал той. — Нещо ми се виждаш скръбен. Не се съмнявам, че то ще мине. Навярно е от дългото пътуване. Но има друго, което ме поразява: то е приликата ти с една клета мома робиня, която бе доведена преди време в нашия град. Мисля, че се казваше Бланшфлор. Тя плачеше постоянно. Търговци я водеха да я продават. Не искаше ни да яде, ни да пие. Не знам какво стана с нея.

Флуар се оживил отново.

— Накъде я отведоха? — запитал той.

— Струва ми се, към Вавилон, ала не зная точно. Казваха, че щели да я водят във Вавилон, за да я продадат на тамошния халиф.

Момъкът искал бездруго да узнае нещо повече за Бланшфлор. Той подарил на домакина една разкошна мантия и свилена чалма, извезана с бисер. Ала оня за съжаление не можал да му каже нищо повече.

На другия ден чужденците щели да тръгнат за Вавилон. Флуар се простил с домакина. Той му благодарил за гостоприемството и на раздяла го запитал:

— Имаш ли някой приятел във Вавилон? Познаваш ли там някого, който би могъл да ми бъде полезен?

— Познавам. Отиди при съдията Даир. Дай му тоя пръстен и го поздрави от мене. Той ще те приеме любезно.

Най-после Флуар пристигнал във Вавилон. Такъв голям град той не бил виждал. Не дори град, а — би казал човек — цяла държава.

Чужденците питали за съдията Даир. Целият град го познавал. Отвели ги у дома му. Тоя ден бил празник. Съдията си бил вкъщи. Той приел пътниците като свои приятели.

Жената на съдията се казвала Ликорис. Тя се учудила, като видяла скръбното лице на младия търговец, и го запитала за причината на неговата тъга.

— Аз съм търговец — отвърнал Флуар. — Тръгнал съм по работа, много важна за мене. А все се боя, че не ще мога да я наредя. Затова не ми е весело.

Домакинята се обърнала към мъжа си и му казала:

— Не ти ли се струва, че прилича твърде много на Бланшфлор? Сякаш са брат и сестра — близнаци. И на ръст еднакви, и на години, и по хубост си приличат като две капки вода.

Тогава князът доверил истината на домакините: те не са близнаци с Бланшфлор, ала са сукали от едно мляко. Заедно са израсли. Затова си приличат.

Виждали ли са те Бланшфлор?

Да, когато са я довели търговците. Тя била сега в двореца на халифа.

Домакинът запитал:

— Отде е момата? Чия дъщеря е?

— Тя е от Франция. Баща ѝ е бил благороден рицар. Моят баща, испанският цар, пленил майка ѝ и я взел в робство. Аз дойдох тук, за да откупя и отведа момата.

Даир знаел вавилонските закони и обичаи. Онова, което искал да стори Флуар, било много мъчно. Може да се каже, че то било неизпълнимо.

— Нашият халиф е добър, но строг — рекъл съдията. — Той ще се оскърби, ако отидеш и му кажеш, че искаш да откупиш робиня, която му принадлежи. А да ти я подари — това едва ли ще стори: той я цени много. Бланшфлор е затворена в една кула, дето има сто и двадесет стаи. Във всяка от тях живее по една много хубава мома. Въръжени пазачи бдят денонощно над тия моми: никого не пускат при тях. А пък отвън, пред вратите на кулата, пазят четирима тежковъръжени войници. Те не дават никому да се приближи до входа на кулата. Веднъж през годината халифът избира по една от момите и се оженва за нея. Изтече ли годината, убива я и взема друга.

— Много жесток обичай — забелязал князът.

— Може да е жесток, но е обичай. Никой в нашата страна няма право да се опълчва срещу него. Иначе ще бъде наказан със смърт. Ала

както и да е. Приблизително подир един месец халифът ще си избира жена за през идната година. Всички благородници, князе, емири и везири са вече поканени да присъстват на избора. Тогава става голямо празненство. Момите биват събрани в една голяма градина, дето пеят птици и цъфтят благовонни цветя. Бланшфлор е най-хубава от царските моми. Навярно халифът ще избере нея.

— О, приятелю — викнал отчаяно Флуар, — помогни ми някак си! Как ще живея, след като халифът се ожени за Бланшфлор? Толкова път съм изминал, за да я намеря. Каж ми, какво да правя?

Даир помислил малко, па рекъл:

— Да ти кажа право, ние, мъжете, не разбираме много от тия работи. Най-добър съвет би ти дала, струва ми се, самата Бланшфлор, ако можеше някак да се видиш с нея. А това е — както ти обясних — много мъчно. В кулата не пускат никого.

— Но съвсем никакво средство ли няма да се промъкне човек там?

— Едничкото средство е да се сприятелиш с някого от пазачите. Ала и да влезеш, мъчно можеш излезе жив от кулата. Там е работата.

— Благодаря и за тоя съвет — рекъл князът. — Ще опитам да вляза, па каквото ще да става.

Даир се опитал да задържи Флуар, като му напомнил още веднъж, че излага живота си. Но князът останал непреклонен.

Той отишъл при кулата и почнал да обикаля около нея, сякаш я разглежда. Началникът на стражите го забелязал и му викнал:

— Назад, чужденецо! Никой не бива да се приближава до тая кула. Забранено е.

Флуар се отдалечил на една крачка, па казал с любезен глас, като продължавал да разглежда сградата:

— Аз само гледам, господин главен страж. Пръв път виждам през живота си такава хубава кула. Искан ми се и аз да си направя такава в моята земя: затова я разглеждам отблизо.

— Добре тогава — казал стражът малко по-меко. — Ала недей се приближава твърде, че има и други стражи: ще те видят и ще те отведат в затвора.

Началникът на стражите бил много верен на своя господар, но имал една страст: обичал да играе на шахмат.

Додето момъкът се въртял пред кулата, минала му през ума една мисъл:

„Тоя чужденец изглежда много богат, щом е решил да си прави такава висока кула. Защо да не изиграя с него един шах? Може да изкарам някоя пара и друга. Богаташите са обикновено глупави хора.“

И той направил знак на чужденеца да влезе в неговата стаичка. Почнали да играят. Ала Флуар бил голям майстор на шах. Той все печелел и печелел. Когато началникът казал, че е време да прекъснат играта, князът му рекъл:

— Тоя ден мене страшно ми вървя. Но ти недей се ядосва: утре пък на тебе ще тръгне. Понеже съм богат, аз не играя за печалба, а за удоволствие. Прибери си парите! Вземи и тия към тях: давам ти ги от благодарност, че прекарахме хубаво времето в игра.

И той му наброил цяла шепа сребро.

От тоя ден князът и началникът се сприятелили. Почнали да се срещат всеки ден и да играят на шах. Князът винаги печелел, ала все оставял печалбата на стража, като му добавял и от себе си пари. На четвъртия ден, след като се свършила играта, Флуар не само дал на приятеля си много пари, но му подарил и златната чаша, от която били пили римските императори.

Изненадан от такава неочаквана щедрост, началникът паднал на колене пред чужденеца и му се заклел във вярност до гроб.

— Вярност до гроб ли? — казал — Не говори такива думи, скъпи приятелю! Мнозина приказват за вярност, а когато дойде ред да услужат на приятеля си, забравят какво са говорили преди малко.

— Моля ти се, недей ме оскърбява! — казал с горчивина стражът. — Ти не знаеш с кого имаш работа. За приятел аз съм готов да направя всичко, дори да си дам и главата.

— Стоиш ли си на думата? — запитал князът.

— Стоя си — и ще си стоя на думата, докато съм жив — отвърнал оня.

— Тогава ще ти кажа нещо, но да не се изплашиш!

— Кажи! Искаш да влезеш в кулата, нали?

— Да, ти се досети. Иска ми се да се видя с оная хубавица, за която разказват толкова чудни неща. Думата ми е за Бланшфлор.

— Добре. Ще намерим средство да ти помогна. Ала знай, че си излагаш живота. Да те пусна по някакъв начин в кулата — това мога.

Но не мога да ти помогна по никакъв начин да излезеш от нея. Горепазят други: те ще те убият, щом те заловят. Такава е заповедта.

— За това недей бери грижа. Ако ме убият, нека ме убият. Ти намери средство да вляза вътре, па сетне ще видим.

Средство се намерило.

Халифът наредил да приготвят за всяка от момите по една голяма кошница с цветя и да отнесат кошниците в стаите им. Флуар бил скрит в кошницата, отредена за Бланшфлор. Той бил облечен в дрехи от румена коприна, а върху него били нахвърляни червени трендафили.

Кошниците били внесени в кулата. Но оная кошница, в която лежал князът, се оказала много тежка за носачите. Те пухтели под тежината ѝ. Затова, щом стигнали до стаите на момите, внесли я в първата стая, която се отворила.

Ала тази стая не била на Бланшфлор, ами на друга мома, която се казвала Кларис.

Момата почнала да вади цветята и — о, чудо! — от кошницата изскочил един хубав момък с дрехи като трендафил, черноок, строен, усмихнат.

— Ти ли си, мила Бланшфлор? — запитал той тихо, като бил уверен, че са го отнесли в стаята на любимата му.

Обаче момата се уплашила. Тя никак не очаквала да излезе от кошницата момък. Надала вик. Другите моми се притекли да видят какво е станало.

Флуар разбрал, че е издаден. Той побързал да се скрие отново в кошницата, ала не знаел какво го чака.

Кларис можела да го погуби. Но тя била най-добрата приятелка на Бланшфлор. Като чула, че момъкът споменава името на младата робиня, решила да го спаси.

Когато дошли момите, тя им казала:

— Проклетата пчела! Ужили ме по бузата. Ей от тия цветя изхвъркна.

Момите се изсмели и се разотишли.

Ала Бланшфлор не била между тях. Тя рядко излизала от стаята си.

Кларис отишла, та я извикала:

— Мила дружке Бланшфлор, ела да видиш едно нещо! Едно много чудно нещо, каквото едва ли си виждала. Ела по-скоро!

Момата се обадила отвътре:

— Скъпа приятелко Кларис, остави ме, моля ти се! Съобщиха ми, че халифът бил решил да се ожени за мене. А аз съм дала дума на Флуар, както ти казах. По-добре да умра, отколкото да стана жена на халифа.

— Забрави сега халифа, Бланшфлор! Ела да видиш какво цвете има в моята стая. Няма да съжаляваш, ако дойдеш. Чудно цвете е. Трябва да е някъде от вашите места. Ела!

Бланшфлор излязла — не толкова от любопитство, колкото от желание да угоди на своята приятелка.

Отишли в стаята на Кларис. Флуар се подал от кошницата. Бланшфлор щяла да припадне от радост, като го видяла. Те дълго се гледали мълчаливо и се усмихвали.

Кларис се намеси.

— Хайде — рекла тя, — отведи го в своята стая, Бланшфлор. Но бъдете предпазливи. Гледайте да не ви види някой от пазачите. Пазете се и от другите моми. Само аз знам тайната. Заклевам ви се, че ще мълча. Ако халифът узнае, че в кулата е влязъл момък, ще убие и него, и всички стражи, и тебе, мила Бланшфлор. Той е страшен, когато се разгневи. Пазете се!

Момъкът и момата поблагодарили на добрата Кларис. Те отишли в стаята на Бланшфлор, без да ги види някой. Флуар разказал на своята приятелка всичко, което се било случило с него, откак се разделили. И Бланшфлор му разказала какво станало с нея.

Най-сетне момата направила:

— Подир десетина дена ще се празнува новата сватба на халифа. Той ще си избира жена за през годината. Всички казват, че има намерение да вземе мене. Какво да правя, за да се отърва от него? Как да избягам от тоя затвор?

— Не знам — отвърнал князът, — аз се надявах от тебе да науча това. Не познавам нито законите, нито обичаите на тази страна. Ти помисли, посъветвай се с Кларис, па ми обади.

В стаята на Бланшфлор имало един много голям ковчег от абанос. В него момата си слагала дрехите, които ѝ подарявал халифът, когато отиде да види момите. Там лежали и накитите ѝ. Но ковчегът бил току-речи празен: толкова голям бил той. Почука ли се на вратата, Флуар влизал в ковчега.

Дни минавали, а хитрината не била още измислена. Напразно Бланшфлор постоянно се съветвала с умната Кларис: нищо не можали да измъдрят.

Халифът бил заповядал — по тридесет моми да отиват всеки ден в двореца да му прислужват. Той искал да ги гледа, да се наслаждава на хубостта им.

Когато дойдел ред на Бланшфлор, Кларис я събуждала рано-рано, за да отидат заедно.

Ала една сутрин Бланшфлор не се събудила. Тя била много уморена. Цяла нощ приказвали с Флуар за бягството. Чак на съмване заспала. Тя не чула тихото потропване на вратата. Продължавала да спи и не се пробуждала.

Кларис я съжалявала. Не ѝ давало сърце да я събуди. Тя отишла сама в двореца.

— Защо си днес сама? — попитал халифът. — Къде остана твоята приятелка?

— Тя заспа късно, та не се е още събудила — отговорила Кларис. — Цяла нощ се е молила на своя бог да обсипе нашия пресветъл господар с всички свои милости.

Халифът бил поласкан. Той повярвал в лъжата и се зарадвал.

Бланшфлор дошла късно, ала халифът не се разсърдил.

Тя казала тихо на Кларис:

— Мила приятелко, ние намислихме едно средство. Довечера ще ти го кажа. Дано сполучим!

Вечерта Бланшфлор и Кларис отишли при Флуар да си поговорят. Ето какво било намислено. На празника, преди халифът да си избере жена, той имал обичай да играе на шах, за да му върви през цялата година. Всеки можел да седне да играе с него — било туземец, било чужденец. Досега всички, които са играли с халифа, са гледали да изгубят играта, за да му угодят. Те знаели, че той ще ги награди богато. Искали да го зарадват. Но тоя път щял да излезе да играе с халифа — кой, мислите? — сам Флуар. Дано успее да надвие господаря. Наградата щяла да бъде една мома от харема на халифа — онази, която Флуар си избере. А той ще избере Бланшфлор.

— Хитро е намислено — казала Кларис, — обаче има няколко неща, които вие не сте предвидили. Преди всичко: как ще излезе Флуар от кулата? После: дали халифът ще се съгласи да заложи най-хубавата

си робиня? И най-сетне: дали Флуар ще надвие? Не забравяйте, че халифът е най-добрият играч на шах в цялото царство! Поне тъй говорят.

— Ще видим — каза Бланшфлор. — Ще си опитаме щастието. Дано Бог ни помогне.

— Дано — каза Кларис. — А пък аз ще помогна на Флуар да се измъкне от кулата.

— Как?

— Много лесно. Когато дойде ред ние с тебе да прислужваме на халифа, Флуар ще облече твоите дрехи и ще тръгне с мене. Аз ще го оставя в стаичката на началника на стражите: той го познава. Ще отида в двореца сама. Ще кажа на халифа, че си болна, та не можеш да дойдеш.

Дошла заранта, когато Бланшфлор и Кларис трябвало да отидат в двореца. Флуар облякъл дрехите, с които неговата приятелка отивала да прислужва, забулил си лицето с фередже и тръгнал подир Кларис, която била също забулена.

Стражите ги пропуснали: те ги познали по дрехите.

Стигнали до стаята на началника, който трябвало да отключи вратата на кулата. Той станал и отключил. В стаичката нямало никой друг. Кларис излязла, а другарката ѝ се навела над ухото на началника и му каза:

— Няма ли и днес да изиграем един шах?

Тоя глас бил мъжки. Началникът го познал. Той побързал да заключи ѝ двете врати. Флуар си снел женските дрехи. Под тях имало мъжки.

Двамата седнали и почнали да играят. Началникът и тоя път получил голям подарък. Князът излязъл и отишъл в къщата на съдията, дето били неговите хора. Разказал всичко на Даир. Оня одобрил строежа.

А Кларис отишла в двореца и със сълзи съобщила на халифа, че дружката ѝ била болна тоя ден и го моли да ѝ прости: не ще може да дойде да му прислужва.

Халифът се разтревожил. Той повикал седем души лекари и отишъл с тях в кулата. Да, Бланшфлор е болна: лекарите казали това. Тя не бивало да излиза няколко дена. Халифът подарил на момата едни

обеци, два чифта златни гривни и една огърлица. После си отишъл угрижен.

Настъпил денят на празника. Глашатаи тръгнали по града да обявяват, че халифът кани в двореца си най-добрите играчи на шах да играят с него. Можели да заложат, каквото искат. Халифът не играел на равни залози: неговият залог бил винаги по-голям от тоя на противника.

Глашатаите минавали от стъгда на стъгда, свирели с тръбите, а после почвали с висок глас да известяват на събралия се народ волята на халифа.

Към двореца тръгнали много играчи на шахмат, все желаещи да си опитат късмета, като поиграят с халифа. Ако не получат подарък, поне ще разказват на внуци и правнуци, че са имали честта да играят с халифа.

Целият площад пред двореца се изпълнил с мъже, които искали да си премерят силите с най-добрия играч на шах.

Великият везир известил на халифа за това.

— Светило на правоверните — казал той, като се поклонил до — те са мнозина: току-речи толкова, колкото са алмазите на твоята чалма. За да играеш с всички, ще ти трябват три месеца.

Халифът се зарадвал в душата си, че има толкова желаещи да играят с него, но — като погледнал от прозореца — видял, че не три месеца, а и шест едва ли ще стигнат.

— Ще хвърляме жребий — отсякъл той.

На площада изнесли толкова кутии, колкото били играчите. В кутиите имало по една топка. Но само три от всичките били бели; другите били черни до една. Комуто се паднала бяла, щял да играе. Паднала ли му се черна, ще получи пет жълтици подарък и ще си върви.

Всеки минавал и вземал кутия. Отворили ги. Само трима получили бели топки: началникът на стражите, съдията Даир и един чужденец, когото никой в двореца не познавал.

Тримата щастливци били поканени в двореца. Хвърлило се жребие още веднъж, за да се знае, кой ще играе пръв, кой втори, кой трети.

Пръв щял да играе Даир. Втори — стражът. Трети — непознатият.

Даир се качил на високото място, дето била масата с шахмата. Той се поклонил доземи на господаря и халифът го познал. Запитал го как са домашните му. Похвалил го, че е добър играч. Пожелал му успех, както е прието между благородни съперници.

Съдията от своя страна отбивал хвалбите. Какво е той като играч на шах пред оногова, за когото се говори по цял свят като за най-голям майстор на тази игра? О, разбира се, скромният съдия Даир е просто ученик в шахматното изкуство — и за него е висока чест, че един-единичък път през живота му се пада случай да понаучи нещо от най-изпечения играч!

Взаимните хвалби траяли дълго, ала най-сетне почнала играта. Съдията заложил един арабски кон: той не смеел да излезе с друг залог, макар че и тоя не бил малък. Халифът го надвил. Взел му коня, ала за спомен му подарил десет коня от своите — измежду най-добрите, оседлани великолепно, все със злато и скъпоценни камъни. За добавка халифът го поканил да присъства на избора и на сватбата.

Качил се началникът на стражите.

— Ти не си ли днес дежурен? — запитал го строго халифът, както и трябвало да пита един господар своя долен подчинен.

— О, светило на правоверните — отговорил стражът, като паднал по лицето си. — Великият везир те беше помолил да ми разрешиш един ден отпуск. Получих отговор, че ми е позволено да участвам в играта, ако изтегля бяла топка.

Великият везир потвърдил с кимване на глава.

— Добре — казал халифът. — Да почнем.

На стража той не изказал похвали, защото не бил играл с него, нито дори бил чувал за него като за играч. И — главно — той още не можел да разбере как се осмелява един прост началник на стражите да играе с него.

Разбира се, за халифа било много лесно да надвие своя противник, но — като никога — тоя път не му вървяло твърде. Ама че смешна работа ще бъде, ако оня го надвие!

— Дръж се, светило на правоверните! — си казал подигравателно халифът на ума. — Ако тоя страж те натупа, ти веднага ще престанеш да светиш, поне като светило на тая игра.

Ала началникът не бил чак толкова силен играч. Той се смутил. Ръцете му треперели. Най-сетне и той изгубил играта.

— Какво беше заложил ти? — запитал го халифът. — Главата си ли беше заложил, а?

Стражът бил бледен като платно. Той се бил толкова смутил, че забравил да каже какво залага. Па и халифът не го попитал.

Всички гледали и се смеели. Смеел се и халифът. Това било добър знак. Всъщност на господаря било драго, че е спечелил втори път: тая година ще му върви. За него залозите нямали никакво значение: какво би могъл да спечели от един страж?

— Хайде де, казвай: какво беше заложил?

Стражът помислил, па се изхитрил и казал:

— Един петел, светило на правоверните.

— И ти един, та два! — извикал със смях халифът.

Всички наоколо също се залели от смях.

— Вземете петела на тоя играч и му подарете десет пауна и двадесет кокошки от моя кокошарник! — заповядал господарят. — Ако ли втори път се яви да играе с мене, ще му ударите сто тояги, задето забравя да обяви навреме залога.

Стражът слязъл.

Чул се отново гласът на халифа:

— Имаш още един ден отпуск, за да присъстваш на избора и сватбата на своя господар.

Дошъл ред на княз Флуар. Зад него стояли седмина момци, облечени като царски посланици. Сам той бил облечен като престолонаследник. Бавно се качвал той по стъпалата, които водели към високото място. Поклонил се с достойнство на халифа — тъй както никой не би могъл да се поклони, ако не е от царски род.

Трепет минал през всички, като видели това. Сам халифът станал и го посрещнал, стиснал му ръката и го поканил да седне на столчето срещу него.

Много му се искало да го запита за името му, ала обичаят изисквал — ако играчът е чужденец, да си каже сам името, след като бъде победен. Все пак любопитството на халифа било много силно. Той погледнал великия везир и го попитал със знак кой е тоя момък и отде е. Везирът отвърнал също със знак, че го вижда за пръв път.

Халифът бил малко ядосан от това. Той бързал да почне играта. Сега вече неговите ръце треперели. Но момъкът казал:

— Ами залозите? На какво ще играем?

Халифът се опомнил. Да, той е забравил да запита своя противник какво залага.

— Твое право е да обявиш залог — рекъл той.

— Един кон, натоварен със злато и скъпоценни камъни.

— Колко злато и колко скъпоценни камъни? — попитал халифът.

— Наполовина тежина. Ако конят може да носи сто кила, петдесет ще бъде злато и петдесет скъпоценни камъни.

— Добре. Имаш ли залога?

— Имам. Ако не го дам, вземи ми главата.

— Да играем тогава.

Такъв голям залог не бил още залаган. Халифът се питал кой ще да е тоя богат царски син, който играе на товар злато и скъпоценни камъни. Той не бил вече спокоен. Почнал да играе, но нямал оная власт над себе си, без която един играч не е играч.

А князът се владеел. Той печелел. Дори посочвал грешките на своя противник. Давал му време да се поправи. Халифът се ядосвал, че е толкова разсеян. Ами ако изгуби играта? Нали ще трябва да отговори на залога с много по-голям? Па и най-важното е позорът, че го е победил на шахмат някакъв си чужденец, много по-млад от него, едва ли не вчерашно момче.

Играта вървяла за халифа зле. И зле свършила. Той изгубил.

Всички мълчали. Тежко било това мълчание. Дълго траяло то. Никой не смеел да погледне към високото място.

Най-после халифът се обадил.

Той казал с твърд, дори суров глас:

— Да се дадат на моя противник три коня, натоварени със злато и скъпоценни камъни. Но той трябва да ми каже името си.

Княз Флуар станал и се поклонил на халифа.

После казал:

— Владетелю на най-голямата земя. Не ще ли позволиш на своя случаен гостенин да изиграе с тебе още една игра? Щастието е сляпо. То сбърка първия път, но сега ще се поправи.

— Добре казал халифът, — да играем. Какво залагаш?

— Прости ми, слънце на правоверните — продумал скромно князът, — ала ми се струва, че тоя път аз имам право да поискам залог, тъй като по погрешка на съдбата излязох победител.

Тия думи не се харесали много на халифа, но какво да се прави? Такъв бил наистина редът.

— Искай залог тогава! — извикал той ядосано.

Гласът на момъка прозвучава кротко:

— Господарю, аз имам богатства — повече, отколкото ми трябват. Ала нали ме виждаш, че съм млад, тъкмо за женитба? Мома ми трябва, а ти имаш сума робини, която от коя по-хубави. Да играем на най-хубавата. На онази, която ще си избира аз.

Халифът бил обезумял от желание за победа. Той се съгласил. Защо да не се съгласи? Сто и двадесет моми робини има. Ако оня го надвие, ще си избере една.

Но ето, че си спомнил за Бланшфлор.

Не, само нея не би му дал. Такава хубавица той не е виждал. Как да я запази?

Дошла му на ум една мисъл.

— Слушай — казал той. — Съгласен съм да ти подаря, ако ме надвиеш, която мома си избереш от харема ми. Ала тя трябва да е здрава. Животът на болния човек е в ръката на Аллаха, не в моята. Болен роб според обичаите и законите нито се продава, нито се подарява. Ако избереш някоя болна, не ще ти я дам.

— Съгласен съм.

Почнали да играят отново. Момъкът спечелил и тоя път.

Отново паднало тежкото мълчание в чертога. Отново паднало страшното мълчание, което карало всички да наведат глави надолу. Никой не смеел да издаде дори въздишка. Но този път то траяло помалко.

Халифът извикал:

— Дайте му оная мома, която ще си избере. А заедно е нея аз ще му подаря още десет други, за да ѝ бъдат робини. Нека отнесе в земята, отдето е дошъл, спомен за щедростта на халифа.

Князът паднал пред нозете на халифа и му благодарил. Оня го запитал за името му. Искало му се да изиграе с него още една игра, ала нямал право да предложи. Дано оня се досети. Но — и да се досети — дали ще поиска? Който е печелил два пъти подред, обикновено губи на третия път: всички играчи знаят това.

Флуар разбрал всичко.

Той се изправил и казал:

— Господарю, благороден играч като тебе срещам за пръв път в живота си. Повече от сигурен съм, че — ако играем трети път — печалбата ще бъде твоя. При все това на благородството отговарям с благородство. Готов съм да играя за трети и последен път, ако ми направиш тая висока чест.

Халифът се усмихнал. Тоя момък му се харесал. Не е ласкател като другите. А не е и скъперник. Всичко е готов да заложим.

Флуар видял промяната в душата на халифа.

Той рекъл:

— Тоя път, светило на правоверните, не искам да играя с тебе ни на богатство, ни на роби. Една дума ще сложа за залог. Но и от тебе искам дума.

Всички се учудили на тоя странен залог.

Халифът не разбирал нищо. Какви са тия чудновати думи, които ще служат за залог?

Той поглеждал съперника си и го питал с поглед какво иска да каже.

Князът обяснил:

— Ако ме надвиеш, ще ти кажа името си: тази е думата, която залагам аз. Ако ли те надвия, ти ще обещаеш, че занапред няма да убиваш момите, за които се жениш: тази е думата, която ще заложим пък ти. Съгласен ли си?

Халифът се съгласил.

Почнали трета игра. Момъкът решил тоя път да зарадва халифа. Той нарочно играл, както играят ония, които сядат за пръв път пред шахматната маса. Дори почнал да се преструва на ядосан. Скърцал с зъби, охкал, въздишал.

Играта се свършила. Халифът надвил.

Князът станал и пръв поздравил своя победител. Радостни викове се разнесли в чертога: всички поздравявали халифа. Той им поблагодарил. Сетне запитал противника си кой е и отде е.

Флуар отговорил:

— Аз съм княз Флуар, син на испанския цар Фелис. Той е пленил, преди да се родя аз, една благородница. Нейно чедо е Бланшфлор, която е сега твоя робиня. За нея съм дошъл тук от далечна Испания. Ние сме бозали с момата едно и също мляко. Една и съща

жена — майката на Бланшфлор — ни е отгледала. Обичам тая мома и за друга не бих се оженил. Дали тя ме обича, запитай нея.

Халифът рекъл тогава:

— Трогна ме твоят разказ. На драго сърце ти давам Бланшфлор, макар че ще ме лишиш от най-хубавото цвете на моя харем. Болна или здрава, момата ще бъде твоя. А що се отнася до думата, която дадох в залог аз, и нея ще изпълня, макар че ти нямаш право да искаш от мене това, тъй като съм твой победител. Ще я изпълня, понеже ми е драго, че и през идната година щастieto ще бъде на моя страна. Няма да убивам своите съпруги.

Халифът отпразнувал своята сватба. Той си избрал за жена Кларис, приятелката на Бланшфлор. На сватбата между другите поканени присъствали началникът на стражата, съдията Даир, Флуар заедно със своите седмина царедворци и — разбира се — Бланшфлор.

Когато се свършили сватбените тържества, князът и неговата годеница били изпратени с много подаръци. Те се върнали в Испания, дето се оженили и заживели щастливо.

КУМА ЛИСА И СИНИГЕРЧЕТО

ФРЕНСКА ПРИКАЗКА

Един синигер бил кацнал върху клонката на един хралупат дъб. Кума Лиса минала случайно оттам, видяла синигера и го поздравила с дълбок поклон. Добър ден, братовчеде! Приблужи да се целунем!

— Да се целунем ли, казваш? Как не! Не те ли е срам, стара лицемерко? Как мога да бъда аз братовчед с такава крадла и насилница като тебе? Знаеш ли колко невинни птици се оплакват, че си им грабнала с измама малките? И колко сърни те проклинат, че си им отвлякла сърненцата? Както и да се преструваш, никой не ще ти повярва вече.

— Господи Боже! — викнала лисицата тъжно. — Колко недоверчив е станал светът! Поне ти, братовчеде, няма защо да се оплакваш от мене. Да ти кажа ли една важна новина? Нашият цар, благородният Лъв, е обявил, че отсега нататък между всички животни ще царува вечен мир. Разбираш ли какво значи това?

— Разбирам, но не ми се вярва.

— Отсега нататък никое животно не ще напада друго. Каквито свади и вражди да е имало до днес, те трябва да престанат. И слава Богу, най-сетне всички животни ще заживеят в мир и сигурност. Големите няма да разкъсват малките. А малките няма да се боят от големите. Всички ще заживеят братски.

— Добре, добре, Кума Лисо! Хубави приказки си се научила да разказваш. Но намери друго да ти повярва! Аз не съм от тях. Не ми трябва твоите целувки.

— Страшно си недоверчив, братовчеде! Чуй какво ще ти кажа! Аз ще те целуна със затворени очи, щом толкова се боиш. Съгласен ли си?

— Добре, съгласен съм. Със затворени очи може. Хайде си затвори очите!

Лисицата замижала и със сладко очакване си протегнала врата — да я целуне синигерът. То се знае, че намерението ѝ било — щом я

докосне синигерчето с кълвуна си, тя да го грабне и разкъса. Но станало друго.

Синигерът накъсал мъх и го стиснал в кълвуна си. После подхвъркнал и натрил силно муцуната на Кума Лиса с мъха. А когато лисицата си отворила устата да захапне птичето, успяла да налапа само мъх и едно листенце, което се било залепило за мъха.

Синигерът се обадил от своята градинка:

— Ах, ти, коварна Кума Лисо! Такъв ли ти е мирът? Да не бях избягал навреме, щеше да ме глътнеш. Ти казваш, че бил сключен мир, а? Не ми трябва мене такъв мир. Без него ще ми бъде по-добре.

Лисицата се засмяла.

— Много си страхлив бе, синигерчо? Не разбра ли, че аз направих това на шега? Искаше ми се само да те уплаша. Добре. Искаш ли да си затворя очите втори път? Ще ме целунеш ли?

— Затвори ги! Ще те целуна. Само че няма да мърдаш: разбра ли?

— Добре. Няма.

Кума Лиса си затваря още веднъж очите. Тя замижава здраво и се готви да захапне птичето, щом го усети, че се е приближило.

Синигерът хвърква, клъвва лисицата — но не по муцуната, а по челото — и казва отново на високия клон. В мига, когато усеща, че синигерът е до устата ѝ, тя си затваря отведнъж челюстите, ала между тях не се оказва нищо.

Ах, тоя проклет синигер! И тоя път я е измамил. Дяволите да го вземат! Голям хитрец е той.

Синигерчето се обадило:

— Какво е това, Кума Лисо? Така ли си държиш ти на честната дума? Хубава работа! И още искаш да ти вярват!

— Много си страхлив, синигерчо! Бива ли да говориш тъй? Че аз искам само да те изпитам: мигар не разбра това?

— Не ти вярвам на думите.

— Добре. Било, каквото било. Да забравим всичко станало. Да се помирим, мили братовчеде. Да се целунем като роднини. Прости ми, ако съм сгрешила пред тебе.

Но в тоя миг нещо накарало лисицата да наостри уши.

Зачули се звуци на ловджийски рог, а после се задали ловци и слуги. Чул се и лай на кучета.

Кума Лиса търтила да бяга, колкото и крака държат.

А синигерът се обадил от върха на дъба и викнал подире й:

— Чакай, Кума Лисо! Къде припна отведнъж? Та нали има склучен мир между животните? Защо се боиш от кучетата? Върни се да се целунем като роднини!

Лисицата не се обърнала дори, а отговорила бежешком на синигера:

— Че мирът е подписан, подписан е. И нашият цар — благородният Лъв — отговаря за него. Той ще накаже всекиго, който дръзне да го наруши. Но, изглежда, че новината не е още разгласена навсякъде. Тия хора не са я чули, види се.

— Върни се тогава, та ги почакай тук, па им я кажи! Бива ли да нарушават мира? Предупреди ги, че благородният Лъв ще ги накаже.

— Нямам време. Бързам. Бях забравила, че ме чака важна работа.

Вие разбирате каква важна работа я чакала лисицата. Има ли по-важна работа от тая да спасиш кожата си?

СКРИТОТО СЪКРОВИЩЕ БРЕТОНСКА ПРИКАЗКА

Имало един цар. Той царувал в Земята на скъпоценните камъни. Имал само една дъщеря — много хубава, по-хубава от всички моми, за които разказват приказките.

Очите ѝ били по-сини от всички каланти в онова царство, устата ѝ — по-червена от всички рубини, зъбите ѝ приличали на наниз от едри бисери, а погледът ѝ светъл като блясъка на всички елмази.

Но по-скъпо от скъпоценни камъни било сърцето на княгинята. Защото тя била много добра, благородна и нежна, жалела нещастните, помагала на бедните, никому не казвала лоша дума, към всички била любезна. Засмее ли се, като че ли слънце изгрявало в двореца.

То се знае, че за такава хубавица, па и богата наследница на най-богатото царство на земята, мнозина искали да се оженят. От всички краища на света идвали момци да искат княгинята, но тя ги не харесвала. Най-сетне дошли трима: един княз от Юг, с големи черни очи и кадифен поглед, един едър мускулест и силен мъж от Север — синеок и русокос — и един момък със силна воля, искрен и честен, благороден и добър. Той се казвал Ив Бретонеца. Княз той не бил, но по юначество и сладкодумие надминавал всички князе.

Него харесала царската дъщеря. Само как да каже на баща си? Ами ако той я накара да се омъжи за княза от Юг или за царския син от Север? Тя знаела, че Ив Бретонеца не е от царско потекло.

След като поговорил с дъщеря си, царят рекъл на тримата момци: — Княгинята ми събщи, че ще си избере едного от вас. Неин мъж ще бъде оня, който намери съкровището, скрито в Сивия замък. Всекиму давам по една година срок — да го търси. Намери ли го някой — негово ще бъде и съкровището, и дъщеря ми.

Като чул това, князът от Юг, с кадифения поглед, си казал на ума: „Аз не съм дошъл да искам княгинята заради нейната хубост, а заради богатството ѝ. Хубави моми има много и по нас, па и навсякъде. Но няма по-богата от наследницата на Земята на скъпоценните

камъни. А ето че ще мога да пипна още нещо — голямото съкровище в Сивия замък. Трябва да си опитам щастието.“

Князът от Север — русият и синеокият — си казал на ума:

„Аз съм богат и пребогат. Не съм дошъл да диря имане. Искам да се ожена за княгинята, защото е голяма хубавица: славата ѝ се носи навред, всички казват: «Хубава като княгинята в Страната на скъпоценните камъни.» Щом е потребно да се намери скритото съкровище, ще се опитам да го намеря.“

А пък Ив Бретонеца си казал:

„Аз съм беден, но не ида за имот. Княгинята е много хубава, ала тя ми се харесва не толкова поради хубостта си, колкото поради добрината и благородството си. Затова ще гледам да намеря скритото съкровище.“

Пръв отишъл князът от Юг. Сивият замък бил мрачен и стар като тъмница. Обрасъл бил с дървета, храсти и буренак. По двора нямало цветя, а тръне и бодили. По стените бил напълзлял бръшлян и повет.

Като влязъл в замъка, князът се уплашил. Вътре било студено, тъмно, прашно. Дошли дванадесет джуджета, облечени в сиви дрехи, поклонили му се и застанали мълчаливо. Малко след това се явило още едно — началник на другите — и рекло на княза:

— Ние сме твои верни служители. Какво ще ни заповядаш?

— Нищо — отговорил навъсено князът. — Когато дойде време за обед и вечеря, ще ми носите да ям, а вечер ще ми пригответе леглото. Сега си вървете!

Джуджетата се изгубили, а князът от Юг тръгнал из замъка — да го разгледа. Стаите били много, напълнени с всякаква покъщнина — прашна, мръсна, посивяла. Под праха и паяжината предметите не могли да се различат.

Князът походил, па си казал:

„Всичко е мръсно тук. Не мога да се допра до нищо. Трябва да кажа на джуджетата да изнесат предметите вън, за да потърся съкровището. То ще да е в някоя от тези стаи.“

След това се качил на тавана. Там имало толкова прах и паяжина, че не могло да се влезе: Стъклата на прозорците били счупени. Като се отворила вратата, разхвърчали се прилепи, бухали, кукумявки.

— Не е тука съкровището — рекъл князът и побързал да затвори вратата.

Сетне слязъл в зимника. И там били натрупани всякакви мръсни предмети. Жаби скачали по камъните, мишки тичали, змии пълзели. Князът се уплашил.

— И тук не е съкровището — казал той, па се качил горе. Отчаял се още първия ден. Да живее в тая мръсотя цяла година, му се виждало не по силите.

„Дано намеря утре съкровището, па да се измъкна оттука“ — рекъл си той.

Сетне заповядал на джуджетата да разчистят една стая и да му сложат там трапезата. Като похапнал, легнал да си почине. Поспал, па станал — да се поразходи по двора. Но се оказало, че вратата е заключена и ключът е у царя. Князът легнал пак. Търкалял се до вечерта. След това се навечерял добре и легнал да спи.

На другия ден станал късно. Закусил, па повикал началника на джуджетата и му заповядал да се разпореди за почистването на замъка.

— Каквито мръсни предмети видиш — рекъл му той, — поръчвай на слугите да ги пренасят в друга стая. Като почистиш едната стая, повикайте ме да потърся съкровището.

До обед джуджетата пренасяли предметите от първата стая във втората. Но князът огладнял. Поискал обед. Като се наял и напил добре, поспал си. Чак надвечер едната стая била готова. Повикали го. Влязъл той да търси имането. Джуджетата му помагали. Търсили до вечерта, но нищо не намерили.

— Ще видим утре — казал князът. — Сега сложете вечерята. Тъй ленивият момък прекарал цяла година в Сивия замък. Той отлагал все за другия ден диренето на съкровището. Като погледнел големите купища от прашни, ръждиви и мазни предмети, догнусявало го.

„Има време — казвал си. — Цяла година имам на разположение.“ А дните минавали. Той ядял, пиел и спял, докле веднъж влязъл царят.

— Е, княже — викнал той, — къде ти е съкровището? Намери ли го? Князът спял в тоя миг. Като чул гласа на царя, сепнал се и скочил.

— Съкровището ли? В замъка няма съкровище. Има само прах и мръсотия.

— Щом е тъй, върви си, одето си дошъл — рекъл царят. — И съкровището, и моята дъщеря, и моето царство ще принадлежат на оногова, който е смел, учен и трудолюбив.

Князът от Юг си отишъл засрамен.

Влязъл князът от Север в Сивия замък да дири скритото имане. Желязната врата сама се отворила пред него и сама след него се затворила. Явили се джуджетата. Техният началник попитал русокосия княз да му сложи ли закуска.

— Чакай! — рекъл князът. — Още никаква работа не съм свършил. Аз ям, когато се уморя.

И той обходил прашния замък навред. И той видял мръсните сиви предмети и решил да ги размести, за да потърси имането. На обед се нахранил, но не легнал да спи, а повикал джуджетата, па почнал с тяхна помощ да размества предметите от стая в стая. До вечерта не намерили никакво имане.

На другата заран князът станал рано. Той продължил заедно с джуджетата започнатата работа. Към обед се уморил. Дотегнало му. Когато сложили трапезата, си казал:

„Тая работа е отвратителна. Не е за княз като мене. По-добре ще бъде да накарам слугите да преместват нещата от стая в стая, а аз да търся имането.“

Тъй и направил. Додето джуджетата работели, князът правел в голямата стая гимнастика и четял забавни книги. Изпразнят ли някоя стая, слугите го повиквали да търси. Князът претърсил всички стаи, тавана и зимника — напразно: нищо ненамерил. Накарал слугите втори път да преместят нещата. Пак търсил съкровището, но и тоя път не го намерил.

И князът от Север се отчаял.

Минала се годината. Дошъл царят. Видял княза уморен, посърнал, дори ядосан.

— Къде е съкровището?

— Няма го. Никакво съкровище няма в тоя замък. Ти си решил да се подиграваш с нас.

— А ти търси ли го?

— Търсих го цяла година.

— Как го търси?

— Накарах слугите да разчистят всичко. Навсякъде дирих, но не се оказа никакво имане.

— Не си търсил както трябва. Сам трябваше да си вършиш работата, а не да караш други да я вършат. Отде знаеш, че джуджетата

не са намерили съкровището, па са го скрили? Затова старите хора казват: „Помогни си сам, за да ти помогне и бог“. Хайде сега — върви си! Ти не можеш да ми бъдеш зет.

Най-сетне влязъл Ив Бретонеца. Той минал по тясната пътека между бодилите и храстите. Голямата желязна врата на замъка се отворила, а после сама се затворила след него. Дошли пак джуджетата. Началникът им запитал Ив да сложи ли трапезата.

— Много бързаш — отговорил Ив Бретонеца. — Човек яде, след като поработи. Да видя най-напред къде съм, па сетне ще си говорим. А за ядене е още рано.

И той обходил двореца. След него вървяло главното джудже. Ив му казал любезно:

— Приятелю, ние сме тука четиринадесет души, все прилежни момци. Тоя замък ще светне, ако го изчистим, измием и наредим. Ти ми изглеждаш много умен и подвижен. А и твоите помощници са добри момчета. Вие ще ми помогнете в работата. В тая тъмнина не може нищо да се види: какво съкровище ще търсим? И пред нозете ни да е, няма да го съзрем. Най-напред ще се заловим да почистим всичко.

И момъкът се заловил заедно с джуджетата на работа. Най-напред измели всички стаи. В стаите станало светло. После изчистили тавана и зимника. И там станало светло. Прилепите, бухалите, змиите, жабите и мишките избягали. След това се заели отново да чистят стайте и коридорите. Всички предмети изнасяли навън, изтривали ги, лъсвали ги: измивали стаите, изтърквали прозорците, омитали стените и потона, па внасяли очистената покъщнина. И ето че сивите, мръсни вещи приемали друг вид: те били от никел, мед, сребро или злато. Блестели, радвали очите, веселели душата. Ив ги нареждал по стаите — и всяка стая почвала да свети. Тъй работел момъкът от зори до мръкване. За един месец замъкът бил изчистен.

Ала съкровището не се намерило.

Тогава Ив се заел с помощта на джуджетата да изчисти тавана. Те работели по цял ден. Момъкът им разказвал приказки и случки, които знаел от село, да ги размива и насърчава, та да им върви по-леко работата. Малките слуги го обикнали и заработили с радост.

Очистен бил и таванът. И него наредили. Но и там не намерили имането.

Тогава Ив Бретонеца рекъл:

— Както ми се вижда, в Сивия замък няма друго съкровище освен ония хубави златни и сребърни предмети, които почистихме, лъснахме и наредихме. Но и те стигат: и те са голямо имане. А? Какво ще кажете вие? Джуджетата се спогледали и почнали да си шепнат нещо. После техния главатар казал:

— Има, господарю. В Сивия замък има съкровище, но ние сме дали клетва да не го изказваме никому. Па и още не сме стигнали до него: не сме наредили зимника.

На другия ден се заловили да чистят и редят зимника. Както бършели стените, Ив забелязал, че има големи прозорци, целите зацапани с кал и покрити с дебел слой от прах и паяжина. Дотогава те се не виждали. Момъкът накарал джуджетата да ги измият. Скоро през прозорците нахлула светлина и в зимника се провидяло всичко. Ив забелязал тогава в една от стените нещо като врата. Додето неговите помощници изнасяли да чистят предметите, натрупани в кътищата, момъкът се опитал да отвори вратата. Но тя била желязна, здраво заключена. Не се отваряла.

— Да изчистим най-напред вещите — рекъл той, — па ще потърсим ключа.

Когато почнали да бършат и излъскват предметите, между тях намерили голяма връзка ключове. Един от тях бил дълъг, а другите — по-малки. Ив Бретонеца го взел и отключил желязната врата. Отворил я. Влязъл в ниско подземие. Като повървял малко, стигнал до една извита стълба, която водела надолу. Слязъл по нея. Озовал се в дълъг коридор. В стената имало много врати. Момъкът почнал да опитва другите ключове. Отворил едната — и що да види: много голяма стая с висок свод, цялата пълна със злато. Имало големи торби със златен пясък, цели купища от златни слитъци — дълги пръчки, много тежки. Имало и големи ковчези, пълни с жълтици, па и какви ли не щещ златни изделия, наредени по лавиците: корони, мечове, шлемове, щитове, пояси, гривни, пръстени. Всички били украсени с едри скъпоценни камъни, майсторски издялани. Те блестели толкова силно, че Ив Бретонеца се уплашил да не би да ослепее.

Излязъл той от тази стая. Отключил втората. И тя била пълна все с такива предмети. И третата, и четвъртата. Десет стаи имало — все тъй напълнени. Ив ги заключил и се прибрал в замъка — не толкова радостен, колкото уморен от гледката на многото злато.

Джуджетата го посрещнали с весели викове:

— Нашият господар откри съкровището! Нашият господар намери имането! Той ще бъде най-богат от всички на света.

А началникът им рекъл на момъка:

— Ние се бяхме надумали, ако не можеш откри съкровището, да ти кажем къде е.

— Не сте решили правилно — казал Ив Бретонеца. — Всеки трябва до стои честно на думата си и да пази своята клетва. По-добре е да те убият, отколкото да издадеш тайната, що ти е поверена.

На другия ден Ив станал пак рано, както ставал всяка заран. Той се зачудил, че джуджетата още не идват. Повикал ги. Те рекли:

— Нали намери съкровището, господарю; каква работа ще вършим? Но Ив се засмял и казал:

— Вярно е, че го намерих, но до края на годината има още много време. Мигар е редно да стоим със скръстени ръце?

След като изчистили и наредили зимника, заели се да пометат и подземиято, що водело към стаите със съкровището, а после обърсали и всички предмети в тия стаи. През това време Ив открил в дъното на един коридор в замъка скрита врата, която извеждала в двора. Тогава накарал слугите да разчистят градината. Изкоренили бурените и храсталака, изтръгнали бръшляна и къпините, махнали тръните. Разкопали двора, па го засадили с цветя. Надошли пеперуди. Птици запели по клоните. Лястовици и гълъби си свили гнезда под стряхата на замъка. Сивият замък се усмихнал. Той не бил вече мрачен и сив, а весел и бляскав.

Изтекла годината. Царят дошъл. Той останал предоволен от всичко, що видял.

— Личи си — казал той на Ив, — че ти си открил съкровището. Усърдният и прилежен работник превръща всичко, до което се допре ръката му, на скъпоценност. Аз ти давам ръката на своята дъщеря. А тия джуджета ще бъдат ваши слуги.

И отведнъж джуджетата се превърнали на стройни и хубави момци, облечени в бляскави дрехи. Ив Бретонеца се оженил за хубавицата княгиня и заживял с нея в Сивия замък.

ЮНАК И СКЪПЕРНИК БРЕТОНСКА ПРИКАЗКА

Имало някога си един чифликчия. Казвали го Матей Скъперника. По-голям скъперник от него никой не бил виждал. Ратай не можел да се свърти при него: ще поседи ден-два, па ще напусне. Прочул се Матей със своето скъперничество. Поискал ли да глави ратай за чифлика си, оня ще го погледне, па ще рече: „Аха! Ти си Матей Скъперника, нали? Не ща!“ И ще му обърне гръб.

Тъй Матей Скъперника обходил цялото село — да главява ратай. Никой не щял да се услови у него. Тогава решил да тръгне по другите села. Ходил, що ходил — стигнал до едно ханче. Видял, че в къта лежи един едър, парцалив момък.

— Кой е тоя, дето спи там? — запитал той ханджията.

— Слуга ни е. Пращаме го да върши това-онова. Млад е, силен е, върши работа за четирима.

— Тъкмо такъв ми трябва — рекъл Матей. — Тръгнал съм да ценявам ратай. Искам да си поговоря с тоя момък.

Ханджията събудил слугата. Оня се протегнал. Матей видял, че ръцете му са мургави, силни и дебели — само мишци. Момъкът станал. Той бил два пъти по-висок от другите мъже, изглеждал много силен.

— Как се казваш? — запитал го Матей, като го измерил с очи; той се зарадвал, че намерил тъкмо такъв, от какъвто имал нужда.

— Аз съм Ян Юнака — отвърнал слугата. — А ти си Матей Скъперника, нали? Виждал съм те.

— А! Познаваш ли ме? Добре тогава. Искаш ли да ми станеш ратай? Ще те храня и обличам, ще спиш у нас. Ще ти плащам по...

— Не ща да ми плащаш нищо — рекъл Ян.

— Още по-добре — казал селянинът, като потрил ръце от удоволствие.

— Заплата не ща — подел Ян. — Ще ти работя цяла година само за един хляб. Но свърши ли ми се годината, искам да те хвана за носа и

да те отведе насред селото. Това ще ми бъде заплатата. Съгласен ли си?

На Матей никак не се харесало това условие, но понеже не искал да остави чифлика си без ратай, съгласил се.

— Добре — казал, — обаче ти ще вършиш всичко, каквото ти кажа, винаги ще ме слушаш и никога няма да ми отговаряш. Съгласен ли си?

— Бива — отговорил Ян.

Спазарили се и тръгнали.

Първите няколко месеца Матей не можел да се нахвали с новия си ратай: Ян работел от тъмно до тъмно, отхвърлял работа за четирима; бил добър и послушен; лягал късно, ставал рано; ядял, каквото му дадат. Друг като него не можел да се намери никъде.

Но времето минавало. Матей почнал да си мисли за оня ден, когато Ян Юнака ще го улови за носа — да го отведе до селския площад. И мало, и голямо ще го дигне на подбив. Ще стане за смях на всички. Но не е само това. Ами ако Ян, какъвто е силен, го дръпне по-яко за носа — и носът му остане в ръката?

„Трябва — рекъл си чифликчията — да се отърва някак от тоя ратай. Глупост направих, че го взех. Я да го пратя някъде, отдето не ще може да се върне!“

И той повикал ратая, па му казал:

— Искаш ли, момко, да ми свършиш една работа? Имам стадо, което пасе далеч оттука, в една планина, на три дена и три ноци път. Иди го намери и го докарай. Аз ще ти покажа пътя.

— Да ида — рекъл Ян.

И тръгнал, накъдето му посочил господарят. Ходил три дена и три ноци. Стигнал сред планината. Каква планина! Страх да те обземе, като я видиш. Ту глухи полянки, покрити с високи преспи сняг, ту страхотни гори, ту пропасти — паднеш ли, никой не може да ти събере костите. А пък оня ми ти вятър, като се разфучал — бръсне и поваля.

Потърсил Ян стадото — няма го никъде. По едно време наизлезли вълци — големи като магарета. Наобиколили го, завили, затракали зъби. Очите им засвяткали. Разбрал ратаят, че за това стадо му е говорел господарят. Изскубнал той едно голямо дърво, па се развъртял с него — сума вълци избил. А на ония, които оцелели, казал:

— Я тръгвайте пред мене, че инак и вас ще изтрепя!

И вълците тръгнаха, както тръгва стадо овце. Пред него, пред него, та чак в селото.

Матей Скъперника бил уверен, че ратаят му няма да се върне. Той се радвал, че се е отървал от него. Шест дена минали — още го няма. Но все пак нещо глождело сърцето на чифликчията. Току поглеждал към пътя от връх плевнята: дали няма да се зададе ратаят? По едно време видял далече някаква черна точка. Тя почнала да расте. Не, не е една — много черни точки са. Какво пък ще да е това?

Позагледал се Матей — и що да види? Човек размахва дърво — и кара цяла глутница вълци. Те идват към чифлика — ето ги, все повече и повече се приближават. Боже господи! Та оня, който ги кара, е Ян!

Ян Юнака влязъл спокойно в къщи и рекъл:

— Ето, господарю, стадото, що ме прати да докарам. В двора е. Къде да го настаня? При овцете ли, или при говедата?

Чифликчията помислил, па казал:

— Изкарай го вън от селото, па го затвори в празната кошара! Минали се няколко дена. Матей Скъперника отново се замислил.

Що да стори, та да премахне ратая? Мислил, мислил и намислил. Повикал Ян, па му рекъл:

— Слушай, момко, какво ще ти кажа! Я иди накоси трева — да си нахраниш стадото, що доведе от планината!

— Да ида — съгласил се Ян. — Къде расте такава трева?

— Къде ли? В Броселиандовата гора. Само там има трева за такава стадо. Иди, та накоси, колкото можеш, па я донеси!

— Тръгвам, господарю.

И Ян наистина тръгнал. Като чул, че го пращат в Броселиандовата гора, той изпърво се поуплашил. Но нали го казват Ян Юнака — бива ли да се бои?

Вървял три дена и три ноци, най-сетне стигнал до чудната, вълшебна и страшна гора — Броселиандовата гора.

Хитрият Матей знаел, че който е отишъл там, не се е върнал. Защото Броселиандовата гора е опасна. Там във всеки храст и дърво живее по един зъл дух. Онова, що изглежда, че вее като вятър между клоните, та разклаща листовината, не е вятър; то е охкане на хиляди хубави феи, пленени от злите духове и затворени в тъмни подземия, под корените на дървесата. А нощем по поляните излизат вампири,

таласъми и дяволи; те въртят хоро, подскачат, играят — чак докле залезе месецът.

В Броселиандовата гора живее и най-големият вещер — Мерлен Магьосника. Той е вече стар. Брадата му е побеляла. Той седи на едно дебело стъбло и си подпира главата на костеливата ръка. Сълзи капят от очите му.

В това време се задава отдалеч Ян Юнака. Чупи дебелия дървета и изкоренява храстите, за да си пробие път: вълшебната гора е непроходима. Ян приближава бавно, защото трябва да изтръгне сума храсти и дървета, докле стигне до полянката.

Най-сетне той излиза на открито, вижда Мерлен и се доближава до него. Покланя му се. Запитва го защо плаче.

Магьосника му казва:

— Нали знаеш, че когато вълкът остарее — и кученцата почват да му се подиграват. Аз остарях. Докато бях млад, всички духове ми служеха, защото знаех много заклевания, които ги плашат и ги правят покорни. Но паметта ми отслабна, та не помня баялките и клетвите. Па и един таласъм дойде, та ми взе голямата магьосна книга. Сложи я ей там, под оня огромен камък. Нямам сили да го повдигна, та да си взема книгата — а в нея са записани всичките ми баялки и заклевания.

— Добре — казва Ян Юнака. — От мене искай това. Ей сега ще ти дам книгата.

И той се изправя, отива при грамадния камък, навежда се, напряга мишците си и повдига камъка, после го захвърля в пропастта. Камъкът полита надолу и гърми по-силно от сто гръмотевици.

Мерлен Магьосника поема с треперещи от радост ръце голямата вълшебна книга. Той е трогнат. Той благодари на Ян и му казва:

— Кажеш ми какво искаш. Каквото и да пожелаеш, ще бъде изпълнено.

— Искам от оная трева, с която се хранят вълците.

Мерлен му посочва къде расте необикновената трева. Ян започва да скубе. Наскубва огромна купа трева и я понася.

Тоя път Матей Скърперника бил уверен, че ратаят му не ще се върне. Ако не го разкъсат злите духове, таласъмните ще го нападнат и ще му изсмучат кръвта. Ако ли се отърве и от тях, Мерлен Магьосника ще го убие с поглед: той не пуца човек да влезе в магьосната гора.

Но ето че Ян се върнал и донесъл вълчата трева. Господарят му се престорил на много доволен.

— Иди я Дай на стадото — рекъл той, — па си гледай другата работа!

Минали се пак няколко дена. На селянина дошло на ум нещо друго. Той повикал Ян и му казал:

— Имам една голяма грижа. Само ти можеш ми помогна. Преди време дадох заем пари на един таласъм. Срокът изтече, а той не ми ги е върнал. Да бяха малко пари, щях да му ги простя, а те са много, твърде много. Виждам те, че каквото и да захванеш, все го свършваш. Вземи този чувал, па върви, намери таласъма. Поискай му да ти върне парите. Но гледай да те не излъже, че таласъмните са много хитри. Цял ден трябва да брои жълтици, за да ти наброи, колкото съм му дал.

— Това — добре — казал Ян, — но къде живее таласъмът?

— Ще тръгнеш по широкия път и ще се отбиеш после вляво. Като вървиш три дни и три нощи, ще стигнеш до едно широко поле. Сред него се издига много голям камък. Под камъка има подземие: там живее таласъмът.

— Ще отида.

Ян тръгнал. Той подозирал, че господарят му го лъже: дават ли се на таласъм пари? Защо ще му са? Па и за вяра ли е — Матей Скъперника да даде някому толкова пари?

Но момъкът помнел, че се условил — да слуша господаря си, във всичко да му бъде покорен и да му не възразява. Защо пък да не отиде най-сетне? Той е по-силен от хиляда таласъма: той е Ян Юнака.

Тръгнал Ян и вървял цели три дни и три нощи. Стигнал до равнината — широката бретонска равнина, що води към морето.

Високи диви метли растели там. Ян ги настъпвал, за да мине. Смрачило се. Изгрял месецът. Вятър разклатил ресите на върбите. Ян видял малките феи, които изскачали от пъпките. Изскочат ли, пъпките се разцъфтявали. После феите начевали да играят под лунната светлина. Златистите им рокли се развявали и блестели.

Жабите крякали в блатата: една на дебело, друга на тънко, трета като воденично кречетало, четвърта на писъци, на писъци, сякаш някой я е настъпил по крака. Но щом чули, че иде Ян, всички млъкнали. Само един глас се чувал още — гласът на зелената жаба, скрита някъде в листовината на върбалака. Тя пеела плачевно и еднообразно.

Ян се спрял за миг. Жабите закрякали отново. От време на време се дочувал шепот или шумолене. Някое птиче прелитало между

метлите. Някой прилеп разклащал листата, прехвърквайки между върбовите клони.

Вдясно на момъка се издигала борова гора. Тя изглеждала през нощта чудновата: сякаш хиляди исполини са се заловили за ръце и вървят бавно нанякъде. През клоните се прецеждали бели, сини, сребристи и златисти светлини.

Ян вървял и от време на време вдигал ръка, па я слагал на очите си — да погледне по-добре. Най-сетне съзрял големия изправен камък сред равнището. Запътил се натам.

Като вдигнал камъка, отдолу току изскочило едно грозно човече — едроглаво, тънконого, цяло обрасло с косми, с дълъг заострен нос — като човка — и със завити нокти като на сокол.

— Скоро дай парите, които дължиш на господаря ми, Матей Скъперника! — викнал Ян.

— Пари ли? Пари ли дължа някому? Я повтори да те чуя! — изпищял заканително таласъмът, па се залепил за крака на юнака и се напънал да си впие отровните нокти в месото му.

Ян го ударил по главата с пестник и таласъмът отскочил, но се залепил за другия му крак. Лесно било за Ян да го настъпи и да го смаже, но таласъмът му трябвал жив. Той го стиснал за шията, пъхнал го в чувала и го завързал отгоре с въжето. Сетне нарамил чувала и тръгнал през полето. Ян бил толкова радостен, че се разпял, колкото му глас държи.

Пак изтекли шест дни и шест нощи.

Матей Скъперника си казал:

„Ян не се върна. Ако беше жив, щеше да си дойде досега: той взема две крачки за една. Сигурно таласъмът го е убил. Но как ли е успял един таласъм — малък колкото котенце — да повали Ян Юнака?“

Матей не можел добре да си обясни как е загинал Ян, но бил сигурен, че ратаят няма да се върне.

„С таласъм се мъчно излиза наглава“ — рекъл, па се проснал на двора под едно дърво да спи.

Спи Матей и сънува. Горещо е и въздухът трепти от жегата над дългия прашен път. А по-натам се простира голямата бретонска равнина. Ето високия изправен камък: той стърчи като исполин сред равнището, обрасъл с мъх. Ян е мъртъв. Той лежи наземи, вкочанял е

вече. Колкото е голям — изглежда още по-голям, както е легнал. Цяла тълпа таласъми се вие на хоро около него. Гарвани прелитат на ята и скачат по мъртвеца.

Но изведнъж някой защипва Матей по ухото. Кой е? Да не е някой от играещите таласъми? Матей скоква и почва да си търка очите. Господи боже, та това е Ян, неговият ратай! Той е жив — и се е върнал.

— Прощавай, господарю, че закъснях малко — казва Ян. — Затова пък ти нося чувала пълен: я го виж!

Матей поглежда чувала и си казва на ума:

„Гледай, го ти, проклетника: пари ми носи! Жълтици! Чуден момък! Как е можал да вземе от таласъма ония пари, които той не ми дължи, защото не само не съм му ги давал заем, но не съм го дори и виждал? По-добре, че не са го убили: инак нямаше да ми донесе жълтиците.“

Матей Скъперника забравя носа си. Той забравя всичко. Само едно му се иска: да преброи жълтиците.

А в това време Ян бавно развързва въжетото, отваря чувала и го изтърсва. Изведнъж оттам изскача едно дяволче-таласъм, побесняло от яд, с пяна на устата.

Чифликчията изгубва и ума, и дума. Той се озърта насам-натам, па току хваща пътя — дим да го няма. Той тича толкова бързо, че петите му го удрят по гърба. А зад него подскача таласъмът: гони ли го, гони.

Ян ги гледа и се превива от смях.

Много дни и нощи се изминали. Матей Скъперника се не връщал. А през това време слугите в чифлика ядели, пиели и се веселели. Нали не бил там господарят им — нямало кой да ги гълчи. Те вадели от зимника, от тавана и килера каквото намерят за ядене и пиене, и си правели угощения. Отключвали скриновете, пробивали бъчвите с вино, месели баницы, печели гъски, кокошки и прасета.

— Ян — казвали те на ратая, — ела да се повеселиш с нас! Много ти благодарим, че донесе таласъма, та пропъди скъперника. Стани ни ти господар: оня няма да се върне!

— Не ща — отвърнал Ян Юнака. — Не ща да ям имота на тоя сребролюбец. Само едно искам: да го хвана за мръсния нос и да го отведа, сред селото. Ще вървя да го диря, ако се не върне след ден-два.

И наистина Ян си взел нещата и тръгнал. Излязъл той на широкия път. Но колкото и да вървял, не срещнал господаря си никъде. После поел малките пътеки, край които растели жълтуги. Птиците пеели над главата му. Хладният ветреца развявал косата му.

На Ян било хубаво. Вечер той лягал на тревата и се заглеждал в звездите, разпръснати по небето. А през деня биел зайци, сърни, дори понякога и глигани. Когато нямало друг дивеч, мерил с лъка си птици. Убие ли нещо, щракал с кремъка си огнивото, запалвал огън, одирал животното и го изпичал — да се нахрани.

Но Матей Скъперника не се виждал все още никъде.

Една заран, когато вървял на ранина, Ян видял далече по пътя, че върви човек. Той идел насреща му. Ян крачел, пеел си и гледал към пътника. А оня бил едър и снажен — цял исполин. На главата му имало нещо лъскаво: слънчевите лъчи блестели по него и то приличало на нова църковна камбана.

Ян наближил. Срещнали се. Изгледали се един друг. Оня бил висок колкото Ян. На главата си носел много голям котел. И двамата се усмихнали.

— Къде си тръгнал тъй? — запитал Ян.

— Накъдето ми видят очите. А ти?

— И аз. Как се казваш?

— Йорик Готвача. А ти?

— Ян Юнака.

— Хубаво име. Ако щещ, да вървим заедно.

— Бива.

Тръгнали. И двамата имали еднакви навици. И двамата обичали да лежат на росната трева и да гледат синьото небе, да слушат песента на птиците и църкането на щурците. Само че Ян ходел по лов, а Йорик готвел в големия котел. Те си делели всичко по братски. Но Матей не го намерили никъде.

Както вървели и си приказвали, един ден се озовали на морския бряг. Морето — лъскаво като огледало — дремело спокойно под слънчевия блясък. В една лодка седял рибар и ловял риба. Но той не приличал на другите рибари. Бил едър — цял исполин. И въдицата му била особена — дълга греда, на чийто край било вързано въже. То се знае, че с такава голяма въдица ще се ловят и големи риби: исполинът-рибар хващал все морски змиорки и моруни.

По едно време той съзрял двамата другари. Станал и подкарал ладията към брега.

— Върви ли риболовството? — попитал го Ян.

— Ба, не върви твърде! Друг път съм хващал много по-едри риби. А вие, приятели, накъде сте тръгнали?

— Накъдето ни видят очите.

— Виж, това ми се харесва. И аз ще тръгна с вас. Ще оставя и ладия, и въдица, и риба — и всичко. Обичам другари като вас.

— Как се казваш?

— Ерик Рибаря. А вие двамата?

— Яз съм Ян Юнака, а моят другар е Йорик Готвача.

И те тръгнали — трима великани — весели и силни. Минат ли през някое село, децата ги сподиряли. Никой не бил виждал такива едри момци. Па били и майстори в работата. Йорик бил добър медникар. Той ковял котли, тепсии и блюда от мед и ги калайдисвал. Ерик плетял риболовни мрежи. Той кърпел и поправял скъсаните мрежи на рибарите.

Само Ян не похващал работа. Ни менци поправял, ни мрежи кърпел, а ходел от колиба на колиба и от хижа на хижа. Той търсел Матей.

Търсел го, но не го намирал никъде. Най-после решил да отиде с другарите си в Броселиандовата гора, където живеят много таласъми и дяволи — да попита къде е Матей Скъперника.

Запътили се за там. Стигнали до вълшебната гора и се спрели на една поляна. Огладнели от дългия вървеж. Но в гората имало много дивеч, а в езерата й — едра и хубава риба. Ерик и Ян тръгнали на лов, а Йорик останал да накладе огъня и да приготви гореща вода, та да свари чорба, когато донесат месото.

Той се настанил в една борова горичка на завет. Насъбрал съчки, запалил огън, па седнал да се грее и да си пее. Огнището било край един хубав поток с бистра вода, която блестяла като скъпоценни камъни: ту се синеела като очите на Вивиана Магъосницата, ту се зеленеела и откривала големи дълбочини, дето е опасно да попадне човек. Йорик я гледал и броел пъстрите кръгли камъни вдън потока.

Той напълнил котела и го сложил на огъня. Водата скоро кипнала. Тя запяла, както никоя вода не е пяла на огъня. Упоителна и вълшебна песен запяла тая вода. Йорик вдигнал похлупака — и

останал учуден: водата ври. Тя не е синя, не е и прозрачна, а румена. От нея излиза мирис на вкусна гозба.

„Тази вода е омагьосана“ — си казва готвачът.

Като рекъл това, много му се поискало да си топне пръста във водата, за да опита вълшебната чорба.

Но в същия миг зачул тънък глас, като че говори дете:

— Добрички ми чичо, дай да сръбна малко от чорбата! Много съм гладен. Виж ме колко съм малък: една глътка ми стига!

Йорик погледнал и видял до огнището едно космато джудже с тънки ръчици и крачка, че си е снело учтиво островърхата шапка и го гледа в очите.

„Защо пък да не му дам да си сръбне малко? — рекъл си на ума юнакът. — То е съвсем мъничко. Ще пийне толкова, колкото би пийнало едно птиче.“

И като се обърнал към джуджето, казал му:

— Добре. Пийни! Само гледай да не изпиеш всичката чорба, че аз я готвя за трима души, много по-едри от тебе!

Тия думи, разбира се, Йорик му рекъл на шега. Джуджето му отговорило:

— Мога ли да изпия толкова чорба? Нали ме виждаш колко съм дребен! Благодаря ти, добрички ми чичо. Много ти благодаря.

И като рекло това, човечето се навело над котела. На една глътка го пресушило и катурнало съда, та угасило огъня. Докле Йорик разбере що е станало, джуджето скочило в реката и изчезнало.

Исполинът се ядосал, но нямало що да прави. Вдигнал котела, напълнил го с вода и го сложил отново на огнището.

В това време Ян и Ерик се върнали и донесли един голям заек. Зайците в оная гора били едри като кози. Юнаците се почудили, като видели, че водата още не е завряла. А когато Йорик им разказал що се е случило в тяхно отсъствие, те почнали да се смеят.

— Бива ли — рекли — едно джудже да те изиграе? Как си му дал да те излъже?

Ерик предложил — да остане той край огнището, а другите двама да се разходят по гората, за да наберат билки за чорбата. Те отишли. Ерик стъкнал отново огън. И той се загледал в потока. Водата била толкова бистра, че му се дощяло да влезе да се окъпе. Но нямало време — трябвало да се пази котелът.

Водата кипнала скоро. От котела почнала да излиза пара с приятна миризма — сякаш в него има чорба от скариди със зеленчук и масло. Вкусна изглеждала тая чорба, па и Ерик бил много изгладнял. Дали да си натопи пръста, за да я опита? Нали той готви — всеки готвач трябва да опита гозбата си.

Но тъкмо в това време се чул — като по-рано — гласът на джуджето, което помолило да сръбне малко от чорбата.

— Ще имаш да вземаш — рекъл Ерик. — Да ти дам да изпиеш чорбата, след като измами Йорик Готвача! Само това няма да стане. Махай се оттук!

— Не бях аз, добрички ми чичо — заговорило жаловито джуджето, — брат ми беше. Той е по-голям и много лаком. Но и брат ми не е виновен: той сръбна само няколко глътки. Готвачът се изплаши, та бутна котела и чорбата се изля в огъня.

Ерик си помислил: „Може пък и тъй да е. Нека си сръбне джуджето: от една-две глътки чорбата не ще намалее много. Такова малко човече — и да иска, не може да изпие повече от една лъжица.“

И тоя път се случило същото. Джуджето изпило чорбата и обърнало котела. Ерик се заел отново да пали огън и да грее вода. Дошли другарите му и той им разказал всичко.

— Вие и двамата сте глупави — рекъл Ян, прегладнял като вълк. — Я легнете там, на тревата, а аз ще сваря заека с билките. Ако ли дойде джуджето, ще му дам да разбере с кого има работа.

Йорик и Ерик легнали и се заприказвали, а Ян почнал да готви. Скоро чорбата се сварила. Почнала да се вдига приятна миризма на вкусна гозба. Тъкмо юнакът се бил приготвил да сложи месото и билките, когато забелязал, че водата става румена. Той си топнал пръста и я опитал — сторила му се вкусна, като че ли не е вода, а сварена чорба.

И ето че в същия миг се чул гласът на онова джудже, което измамило Ерик и Йорик.

— Добрички ми чичо, моля ти се, дай да си сръбна малко чорбица, че съм прегладнял. Само една глътка ми стига.

Ян Юнака се обърнал и видял косматото човече със свалена шапка. Той скочил. Познал таласъма, който бил подгонил Матей Скъперника.

— Къде пропъди господаря ми? — викнал Ян. — Скоро да ми кажеш, че инак те пребих!

Таласъмът чак тогава познал своя враг. Той се разтреперал цял. Нахлузил си шапката на главата и побягнал, та се хвърлил в реката.

Ян се затекъл подире му. Магьосната вода изскочила от котела и потекла след юнака. Той се хвърлил в реката — да гони джуджето, и водата го заляла.

В това време Йорик Готвача и Ерик Рибаря спели. Когато се събудили, намерили огъня изгаснал и котела празен. Почнали да викат другаря си, но никой не им се обадил. Тръгнали да го търсят из гората.

А вълшебната вода покрила Ян и таласъма и се превърнала на голям син балдахин. Изведнъж тоя син балдахин се преобразил от само себе си на чуден дворец от бял мрамор. Таласъмът се затичал надолу по стълбата и влязъл през една голяма врата, която се отворила сама, като по вълшебство. Ян се втурнал след него. Таласъмът кръстосал сума стаи — коя от коя по-хубави. Първата била сребърна, втората — златна, третата — елмазена. А Ян Юнака тичал след него. Той се спирал от време на време — да погледа: такива чудесии не бил ни виждал, ни чувал дотогава.

Подир туй таласъмът се изкачил по една стълба от румен порфир и стигнал до висока бронзова врата. Тя се отворила и той минал. Но тутакси след това вратата се затворила. Ян останал отвън. Той почнал да чука по вратата, да удря с все сила, да я рита, но тя се не поклащала.

Тогава юнакът намислил друго. Той си спомнил, че бил видял пред входа на чудния дворец огромна скала. Спуснал се по стълбата, минал по коридорите и тичешком прекосил трите големи стаи — елмазената, златната и сребърната. Излязъл от двореца. Видял скалата. Тя била много тежка, но Ян Юнака я вдигнал като перо.

Върнал се с нея в двореца, минал през стаите, качил се по стълбата и се озовал пред тайнствената врата. Изсилил се и хвърлил скалата. Бронзовата врата се сринала с голям трясък. В същия миг Ян чул плач и пъшкане: скалата премазала таласъма, който чакал зад вратата.

Ян прескочил големия куп от развалини и влязъл в една широка стая, богато украсена. Сред стаята се спрял поразен от учудване: пред него стояла мома, хубава като пролетно цвете, с големи очи — сини като вълшебната река — и с бузи, румени като облаци при изгрев.

Тя била княгиня, защото имала златна корона. Момата толкова силно се уплашила от трясъка, че изпуснала златното си вретено и къделята с коприна. Ян се спрял плах като дете. Княгинята се изчервила от свян — бузите ѝ станали червени като облаци на залез. Тя, отворила уста и заговорила. Белите ѝ зъби светнали. Гласът ѝ зазвучал като музика.

Момата казала на Ян, че е дъщеря на царя, който управлява тая страна. Таласъмът, когото юнакът премазал зад вратата, я бил отвлякъл една нощ и искал да се ожени за нея, но тя го не щяла. Тогава той я затворил в двореца, отдето можел да я освободи само оня, който има сила да счупи бронзовата врата. След това княгинята поблагодарила на юнака-освободител.

Ян Юнака не бил още говорил с княгиня. Той не знаел какво да ѝ каже. Но ето че изведнъж му дошли на устата думи, които никак не очаквал. Дори се сам зачудил, че говори и умно, и хубаво.

— Хайде да вървим по-скоро — рекъл най-послед той. — Да излезем от тоя проклет омагьосан дворец, дето си прекарала в мъки и плач. Аз ще те отведа при баща ти.

Ала княгинята била много отслабнала. Откак таласъмът я отнесъл в двореца, не била яла нищо и не била мигнала: не ѝ се спяло. Ян я вдигнал на ръце и тръгнал. Щом излезли от двореца, сградата изведнъж се срутила — както се разсипва мъгла — и от нея не останало нищо.

Големият син балдахин се разтворил. Ян и момата се озовали край брега на потока, който пеел, а над тях блестели звездите. Тръгнал юнакът, носейки княгинята на ръце. Навлязъл в една широка пътека, от двете страни на която се издигали вековни дървета. Накрай пътеката имало голяма поляна, а по-натам се издигал великолепен дворец — толкова хубав, колкото бил изчезналият. Бляскави светилници осветлявали всичките му стаи.

— Там живее баща ми — рекла княгинята. — Пусни ме да вървя; още малко остана. Аз ще мога да ходя.

Царят посрещнал по царски Ян, който водел дъщеря му. Той му дал половината царство и го оженил за своята дъщеря — наследница на престола. Почнали дълга редица угощения, веселби и сборове. Всички се радвали и веселели. Цели две седмици — и деня, и нощя —

можели да влизат в двореца населниците на онова царство, да ядат и пият до насита и да честитят на младоженците в престолния чертог.

От всички страни заприиждали гости: и млади и стари, и бедни и богати, и мъже и жени. Едни идвали на колесници, други — на волски коли, трети — на коне, мулета или магарета, четвърти — пеша. Но всички си отивали доволни, възхитени от богатата трапеза, от добрите вина, от хубавата княгиня и от силния и добър царски зет. Младоженците умеели да кажат на всекиго по една добра и любезна дума, та всеки ги обиквал.

Един ден се били изредили мнозина да честитят на Ян и княгинята. Младоженците останали най-сетне сами в престолния чертог. Но ето че лакеят влязъл и обявил, че идват трима просяци да ги поздравят.

— Да влязат — рекъл Ян.

Влезли. Лакеят, който бил обикновено важен и сериозен, тоя път се засмял. И наистина онези, които влезли, били смешни. Двамината били исполини по ръст, а третият — съвсем дребен и прегърбен. Първият великан носел на главата си голям котел, вторият бил нарамил огромен лък и въдица от дълга греда, а дребното човече се поклонило на княза чак до земята.

Ян не се засмял.

— Познах ви, приятели — рекъл той любезно. — Ти си Йорик Готвача, а ти — Ерик Рибаря. Добре сте дошли. Много ми е драго, че ви виждам отново.

И той ги прегърнал братски. Сетне се обърнал към третия и му казал:

И тебе познах. Ти си Матей Скъперника. Дошъл си навярно да си платиш дълга.

Малкият бил наистина бившият господар на Ян — хитрият скъперник Матей. След като се отървал от таласъма, той се научил, че хората отиват да ядат и пият без пари в двореца, и се упътил за там.

— Най-сетне ще се разплатим — рекъл Ян.

След това за голяма почуда на шишкавия домоуправител, на княгинята и на всички придворни царският зет слязъл от престола, хванал Матей за носа и го повлякъл. Той излязъл от двореца и замъкнал Скъперника наскреде онова село, дето бил чифликът.

Казват, че носът му бил останал в ръката на Ян.

Подир това Ян се върнал. Влязъл в двореца и запознал жена си с двамата свои побратими. После седнали всички на трапезата и Ян казал:

— Йорик Готвача ще бъде занапред предводител на войските ми, а Ерик Рибаря — началник на корабите ми.

Ян заживял щастливо. Щастливи били и всички около него.

САЖДИ АНГЛИЙСКА ПРИКАЗКА

В работилницата на един художник се търкаляли много тръбички от калай, пълни с блажни багри. Живописецът, като влезел в работилницата си, ги вземал, изстисквал от всяка по малко багра на палитрата си и почвал да работи. Само една тръбица лежала забравена в ъгъла. В нея имало черна багра, наречена „холандски сажди“.

— Тъй е то! — казвала с дълбока въздишка тая тръбичка. — Господарят дори и не си спомня за мене. Едно време казваше, че съм била тежка и груба, не ме бивало за нищо. А сега ме е вече съвсем забравил. Така и ще си изсъхна и някой ден ще ме изхвърли.

До тръбицата със саждена багра лежели един тъп нож и няколко късчета от липов въглен. Те мълчали. Лежали лениво и се не оплаквали. Но саждената багра била честолюбива. Чувствувала се оскърбена, че художникът не ѝ обръща внимание.

— Ето — казала тя тихо на ножа и въглените. — Вижте що става там! Майсторът взема от всички багри: и от червените, и от зелените, и от жълтите, и от сините, и от теменужните, дори и от кафените, които не са по-добри от мене. С тях изписва големи картини, които праща по изложбите и музеите. Те украсяват дворци и богаташки къщи. А ние с вас лежим тук, непотребни никому.

Тя била бърбица.

— Няма ли поне веднъж да ми се усмихне щастieto? Ето да вземем за пример туша. Какво е той? Черна багра, също като мене, само че разтопена и наляна в стъкълце. А господарят не може без тоя проклет туш. Вझे ли да рисува нещо на хартия, ще топне перото или четчицата право в стъклото с туш.

Саждената багра се опитвала често да заприказва с другите. Но те били доволни и не ѝ обръщали внимание. В широката работилница с големи прозорци, над които висели едри клони от див кестен, им било много добре.

Синият кобалт, щом го мазне живописецът два-три пъти, се превръщал на чудно лятно небе. Червеният кармин изписвал трендафилови цветове. Жълтият хром и мътната охра рядко се слагали чисти, но и без тях художникът не можел да мине: той ги турял там, дето трябва да се придаде на предметите златист отблясък. Сивокафената умбра обаграла тъмните къдрици на детските коси. Яркият киновар блестял по небето, когато се изобразявал изгрев или залез. И още много други багри употребявал живописецът, когато започне да изписва хубавици с разкошни дрехи, рицари, които вървят по нацъфтели поляни, деца, които си играят в гората, или кораби, плуващи по морето.

— Стига си въздишала! — изхъркал веднъж ножът, комуто омръзнало да слуша тия вечни оплаквания. — Да не мислиш, че на мене ми е по-добре? Аз цял се изтърках от четките, които постоянно чистех. И най-сетне господарят ме захвърли.

— Все пак ти си свършил поне някаква работа. А аз? Лежа и се търкалям.

И тя наистина лежала толкова дълго, че над нея паяците сплели мрежа и тръбицата посивяла като прашна обувка.

Но един ден художникът влязъл с бързи крачки в своята работилница и отишъл право в онзи кът, дето лежала саждената багра. Нима е дошъл часът и тя да влезе в работа?

Художникът взел тръбицата, сложил я на своя триножник и казал:

— Най-сетне и холандските сажди ще свършат работа.

Другите тръбички с багри, които не трябвали тоя път, се наизправили — да видят какво ще стане. Те приличали на войници с широки шинели, както се били наредили една до друга.

А живописецът в това време развинтил капачето на тръбичката, изстискал баграта на палитрата си и почнал да я смесва с масло. Сетне закрепил на триножника дълга дъска, на която била закована тенекия, и почнал да маже някакви черти.

Другите багри се разсмели:

— Саждената багра ще напише надпис и ще го заковат на някой стълб край пътя. Ха, ха, ха! Надпис! Значи — тя ще послужи за бояджийска работа. А вижте я колко се надува, като че ли ще работят с нея картина!

Багрите се смеели толкова силно, че дори и паяците наизлезли от своите паяжини да погледат. Но работата се свършила бързо. Саждената багра, намазана на тенекията, се оглеждала вече в огледалото. Тя видяла синята тенекия, на която пишело с едри букви:

ТУК Е ЧАСТЕН ИМОТ. ЗАБРАНЕНО Е ДА СЕ СТРЕЛЯ!

— Хубава работа! — рекла отчаяно саждената багра. — Значи, аз ще вися на дъжда, ще ме жули вятърът, ще ме ядат отдолу червеи. А някой ден може и да ме изкъртят съвсем. По-добре беше да си лежах в къта под паяжината.

Но художникът не я слушал що приказва. Той оставил надписа да съхне и се заел с друга работа. След няколко дни дошъл един брадат човек. Той бил градинарят на художника.

— Вземи тоя надпис — казал живописецът — и го закови на един стълб на оградата. Оня ден неколцина негодници убили десетина сини дроздове. Това не бива да продължава тъй. Моята градина не е безстопанствена гора.

Когато градинарят изнесъл надписа, багрите почнали да се подиграват на саждената багра.

— Сбогом! — й казвали те. — Върви да плашиш занапред кукумявките и прилепите.

Вратата се затворила и черната багра се простила завинаги с хубавата работилница и с всичко, що имало в нея. Градинарят заковал надписа на един висок стълб, до стената над пътя, тъй че да се вижда отвсякъде.

Първата нощ, която прекарала саждената багра отвън, била дъждовита, бурна, студена. Черната багра, която никога преди това не била излизала от калаената тръбичка, страдала ужасно. И не само през нощта. На сутринта, когато я огряло слънцето, тя си казала:

— Загивам! Тук и ще си умра. Ще вися над пътя, додето се обърна на прах.

Тя погледнала около себе си — да види къде се намира. Нищо утешително не видяла. От двете страни се издигала гъста стена от листа. Тъй се струвало поне на саждите, които не виждали стъблата на дърветата. Долу расла трева и бурени. А нататък се простирал път — глинест, разкалян, много дълъг.

Минал един селянин. Като погледнал пресния надпис, избърборил няколко лоши думи. И нему като на много други се искало

да бие лов в чужди имот, а сега вече това било невъзможно. После по дъската с надписа пропълзъл охлюв, а след него — червей. Един кълвач ударил червея с кълвуна си и го налапал.

Саждената багра гледала всичко това и не можела да каже нищо. Но ето че дошли три-четири момчета и почнали да замерят надписа с камъни и да говорят неприлични думи за оногова, който го е поставил там. А после завалял отново дъжд.

С горчивина си спомняла саждената багра за топлата и удобна работилница, дето било винаги светло. Тъкмо по това време другите тръбички с багри се нареждали в кутията, очаквайки да ги вземе живописецът.

— Еееех, да можех да се върна там! — въздишала черната багра. След пладне небето се изяснило съвсем, Саждената черна почнала да се заглежда в сочната зеленина на дърветата, измокрена от дъжда. По листата блестели едри капки. А между тях се синеело ясно небе. Надошли отнякъде и птички. Накацали по клоните, по тревата и запели.

— Чик-чиририк! Чик-чиририк! — чуруликали те. — Колко ни е весело! Най-после вече никой не ще посмее да ни слага примки, нито да стреля по нас. Лошите деца не ще могат да идват да ни развалят гнездата.

На саждената черна се харесало птичето пение. И тя запитала една птичка, която кацнала на съседната клонка и се навела да пие от капките:

— Защо се радвате толкова?

— Нима не знаеш? — рекла птичката. — Ти си причина за нашата радост.

— Аз ли? — запитала нерешително черната багра, на която се сторило, че се подиграват с нея.

— Ти, ти — обадил се един славей. — Оня човек, който мина преди малко, би ни застрелял, ако не беше ти. Ние ще ти пеем постоянно. Ще ти благодарим, че ни спаси живота.

Саждената багра била толкова трогната от тия думи, че нямала сила да каже дума. Тя не разбирала ясно как е могла да спаси живота на толкова птички, но разбрала, че господарят ѝ е знаел що прави. Нищо от това, че тя няма да блести на някоя картина, закачена в дворец. Затова пък ще принася полза на тия малки хубави птичета и ще

им пази живота. Що от това, че хората ще я оскърбяват и децата ще я замерят с камъни? Стига й, че птичките я обичат.

И те я наистина обичали. Денем й пеели едни, а нощем — други. А тя блестяла на слънцето и се радвала.

РОБИН ЗЛАТНОТО СЪРЦЕ АНГЛИЙСКА ПРИКАЗКА

В една голяма гора живеел едно време дървар с жена си и с едничкото си дете. То било момче и се казвало Робин. Семейството било бедно и прекарвало оскъдно. Бащата по цял ден сечел дърва.

Къщата на дърваря била далече от град и село. Малкият Робин ходел по гората и — като нямало деца да си играе с тях — сприятелил се с животните.

Когато се запролети и гората се раззелени, червеношийката идвала да повика момчето. Робин отивал да види малките птиченца. Но той ги гледал отдалече, за да не ги изплаши: знаел, че новоизлюпените птиченца са много страхливи.

Заесени ли се, Робин тръгвал да бере орехи, лешници, кестени и други плодове. Катериците го водели и разговаряли с него по пътя. С тяхна помощ момчето успявало да събере за късо време добра зимнина за родителите си.

Ала от всички животни най-добри приятели на Робин били кукумявката, заекът, орелът и лъвът.

През деня заекът играел с момчето на гоненица и криеница по гората. Той знаел всички храсти, дървета, канари, дупки и скривалища, тъй че понякога Робин трябвало дълго да го търси, докато го намери, а друг път се случвало — да не може и да го намери: тогава, разбира се, сам заекът се обаждал къде е.

Орелът, който хвърчел много нависоко и надалече, разказвал на Робин за морето, за големите градове, над които бил летял, за просторните полета, за нивята и хубавите градини, които момчето не било виждало никога. Той му носел ту черупки от пъстри охлюви или миди, ту цял сноп от житни класове, ту едри цветя от градините около двореца.

Лъвът бил станал съвсем кротък, откак се сприятелил с Робин. Той идвал да пие мляко от паницата на своя приятел, облизвал блюдата след обяд, галел се около момчето и плезел весело език.

Една вечер кукумявката съобщила на Робин, че на другия ден ще се случи нещо лошо в къщата им. Робин не можал цяла нощ да мигне от безпокойство. На заранта майката казала на своето момче, че баща му е тежко болен и не ще може да отиде на работа.

— Това е, значи, лошото, за което ме предупреди снощи моята приятелка — си рекъл Робин. — Наистина е много лошо. Какво ще стане сега с нас?

Майката също се тревожела. Тя пратила сина си да отиде в града при един техен роднина и да го помоли да навести болния. Робин не знаел пътя, но заекът обещал да го отведе до онова място, отдето начева широкият път към града: по-нататм той не смеел да отиде, защото знаел, че има ловци. Отвел го. Робин поел пътя и стигнал до града. Намерил къщата на своя сродник и му казал защо идва.

Роднината нагостил момчето, после заповядал да впрегнат колата; качили се с Робин и отишли в гората. Сродникът бил добър човек. Той довел лекар оставил малко пари на Робиновата майка и като си тръгнал, обещал да споходи пак болника.

Минали няколко деня. Бащата не оздравявал. На майката се виждало срамно да безпокои повече сродника. Момчето виждало това. Сърцето му се свивало от мъка. За баща му нямало лекарства; в къщата дори хлябът се бил свършил.

— Да бях малко по-голям — си казал Робин, — щях да нарамя брадвата и да вървя за дърва. Но татковата брадва е тежка: едва я повдигам.

Когато вечерта дошла кукумявката, момчето ѝ се оплакало.

— Чух от нашия роднина — рекло то, — че царят обещавал голяма награда, ако се намери рицар да извърши едно нещо. Де да бях рицар — щях да ида в столицата, за да спечеля наградата.

— Какво е това нещо, което трябва да се направи? — попитала кукумявката.

— Ето какво е — казал Робин. — Нашата хубава малка княгиня, която има коса като злато и очи като незабравки, си е загубила огърлицата.

— Голяма работа! Една огърлица! Баща ѝ ще ѝ купи друга. Нали е цар: и сто огърлици може да ѝ купи!

— Да, но такава огърлица не се купува! Тя била подарена на княгинята от кръстницата ѝ — една самодива. Огърлицата била от

скъпоценни камъни, нанизани на златна верижка. А на средата висяла една елмазена муска, която носела щастие. Самодивата тъй била омагьосала муската, че — додето я носи момичето — да бъде хубаво, здраво и щастливо. Веднъж, когато си играело в царската градина, то се навело да откъсне цвете. Верижката се скъсала, огърлицата паднала и се изгубила. Колкото и да я търсила княгинята, не успяла да я намери. Заповядано било на всички царедворци да претърсят веднага градината — дано намери някой изгубеното. Но и след това подаръкът не се намерил. Оттогава насам, както казват, княгинята съхне и вехне, топи се като восък. Дотогава била кротка и нежна, а сега станала сприхава: за нищо нещо се ядосвала. Никой не може да ѝ угоди. Косата ѝ е загубила хубавия си блясък. Лицето ѝ е станало сухо и жълто. Очите ѝ са помръкнали.

Кукумявката се замислила.

— Знае ли се — запитала тя — дали огърлицата е в градината?

— Не знам — казало момчето. — Царят събрал на съвет всички придворни мъдреци. Запитал ги какво да направи. И те решили, че огърлицата ще да е отвлечена от някого. Те предполагали, че е някъде далече, много далече. Някои дори казвали, че ще да е извън границите на това царство. Но къде — това никой не можел да каже. И тогава царят обещал много голяма награда на тоя, който намери омагьосаната огърлица и я даде на княгинята. Да бях рицар, бих тръгнал да я търся. Ако спечеля наградата, за баща ми ще има лекарства, а за нас с мама — хляб и мляко. Тогава мама няма да се съсипва от работа, пък и татко ще си отпочине.

— Добре — казала кукумявката. — Аз ще наредя всичко, само почакай до утре.

На сутринта тя свикала на поляната Робиновите приятели — лъва, заека и орела — разказала им цялата история и ги запитала не може ли да се помогне някак на момчето. Те помислили, па признали, че тя е по-умна от тях, и се съгласили да направят всичко, което им каже.

— Слушайте тогава — рекла кукумявката — какво съм намислила. Нашият приятел ще получи наградата, ако е мъдър като мене, силен като тебе, лъве, далекоглед като тебе, орльо, и пъргав като тебе, зайко. Ако се съгласите да му отстъпим за някое време това, което е наше, той ще успее. Аз ще му дам мъдростта си, ти, зайко —

бързината си, ти, орльо — острия си поглед, а ти, лъве — голямата си сила. Вярвам, че тогава Робин ще намери вълшебната огърлица.

— Съгласни сме — рекли тримата.

Тогава кукумявката отлетяла при момчето и му съобщила за общото решение.

— Но едно не бива да забравяш — казала му тя. — Всичко трябва да се свърши колкото се може по-скоро. Ако не ми върнеш мъдростта, мене не ще ме бива за нищо. Няма да има кой да управлява нощните птици. Ако заекът изгуби бързината и пъргавината си, ще го разкъса лисицата, която е хитра и лукава. Какво ще прави орелът, ако ослепее? Огладнее ли, ще трябва да си търси храна. А как ще я намери? И няма ли да си разбие крилата в скалите? Да речем пък, че лъвът изгуби силата си. Кой ще го признава за цар на животните? И вълците ще се подиграват с него. Затова гледай да се върнеш възможно по-скоро. Когато утре се мръкне, ние ще те чакаме накрай гората. Хайде, довиждане.

Робин обещал на своята приятелка да свърши всичко за един ден. Щом тръгнал към престолния град, той се усетил силен, пъргав, смел и храбър. Бърз, като заек, Робин пристигнал скоро в столицата. Отишъл в двореца и надул големия рог, с който тръбели ония, които идвали да известят на царя, че ще търсят изгубената огърлица.

Царят се зачудил, като видял, че такова момче е дошло да се залови за работа, която много рицари не успели да свършат. Едни от тях тръгнали да търсят огърлицата надалеч и не се върнали вече. Други пък по съвета на най-стария придворен мъдрец се запътвали към царството на един страшен човекоядец, за когото се говорело, че е откраднал огърлицата. И от тях никой не се върнал.

Царят заповядал да пуснат Робин в двореца. Без да се бави, момчето помолило да го отведат на върха на най-високата кула. Оттам почнало да разглежда навсякъде. Най-после спряло погледа си в замъка на човекоядеца. А той се намирал много далеч от двореца. С орловите си очи момчето видяло как глупавият човекоядец ходи по двора на своя замък, върти в ръцете си огърлицата и казва, като натиска с два пръста едрата елмазена муска:

— Това трябва да е орех, но защо ли пък е вързан и накичен? Навярно е много сладък.

Тъй си казвал човекоядецът, понеже човекоядците не разбират от скъпоценни камъни и от накити, а още по-малко — от муски. Робин не можел да чуе какво си приказва човекоядецът, но — понеже кукумявката му била дала своята мъдрост — той отгатвал думите. Без да каже някому нещо, Робин се затекъл с бързината на заека към царството на човекоядеца и след малко бил вече в замъка.

Човекоядецът не бил много лош човек. Искан да кажа, той бил малко по-добър от другите човекоядци. Добър, разбира се, дотолкова, доколкото може да бъде добър един човекоядец. Той бил цял исполин: пред Робин изглеждал като планина. Както бил мъдър, Робин щял да получи от него огърлицата много лесно, ала се случило нещо непредвидено.

Тъкмо когато момчето влязло в двора на замъка, исполинът се опитвал да счупи със зъби елмазената муска, която смятал за орех. Но понеже елмазът е твърд — най-твърд от всичко, — човекоядецът си счупил един зъб, най-острия зъб. При това и челюстите го заболели. Той се ядосал. Почнал да реве от яд и болка.

В това време се явил пред него Робин и му поискал огърлицата.

Исполинът му креснал:

— Я се махай оттук, че — както си мъничък — ще те схрускам със зъби!

— Няма да си вървя, додето не ми дадеш това, което ти е в ръцете. Не ме гледай, че съм малък: аз съм по-силен от двама човекоядци.

— Тъй ли? — викнал великанът. — Ще те видя колко си силен!

И той вдигнал крак да ритне момчето. Ала Робин скочил с пъргавината и силата на лъва, метнал му се на врата, стиснал го и му изтръгнал от ръката огърлицата.

Княгинята гледала от балкона на двореца. Като съгледала, че иде Робин, почнала да му маха с кърпичката си. Той се озовал в двореца и поднесъл на царя изгубената огърлица. Щом девойката я сложила на шията си, бузите ѝ се заруменили, очите ѝ светнали, косата ѝ добила предишния си златист блясък. Царят рекъл зарадван:

— Момченце, много ти благодаря. Ти ще получиш, то се знае, обещаната награда. А тя е три коли, натоварени със злато. Но ще трябва да почакаш, додето моите хора премерят жълтиците и ги натоварят на колите. Освен това навярно и царицата ще иска да прати

нещо на майка ти: ще почакаш да го приготвят. Най-сетне, тъй като ти си рицар — макар и най-малък от всички рицари в света, в твоя чест ще се даде тая вечер угощение и бал. Ти трябва да останеш. Пък и не вярвам да имаш много бърза работа.

Робин се поклонил на царя в знак на съгласие. Той не знаел колко време е минало, откак е дошъл от гората. А време било минало много. Когато погледнал през прозореца, видял, че слънцето клони към залез.

— Има време — рекъл си той. — Още не се е мръкнало.

Дълго броили и товарили парите. Дълго се бавили и слугините, докато опекаат разни сладкиши, каквито била поръчала царицата за Робиновата майка, и додето отделят сума гърнета със сладко. А после трябвало всичко това да се загъне в книга и да се нареди в колата, като се обвие в слама — за да не се счупят гърнетата и да не се смачкат сладкишите.

Почнало да се мръква. Един придворен поканил Робин да отиде в стаята на придворния шивач, за да му премерят дрехите, с които трябвало да танцува на бала. Облекли му много хубави дрехи от синьо кадифе, които му стоели великолепно. Обули му обувки със златни закопчалки. Вързали му син копринен пояс. Това толкова се харесало на момчето, че то се оглеждало половин час в голямото огледало.

През цялото туй време Робин не си спомнял ни за кукумявката, ни за орела, ни за лъва, нито пък за заека. Но ето, че големите лампи отведнъж светнали. Тогава момчето се опомнило.

— Мръкнало се е — казал си Робин. — Аз трябваше на мръкване да бъда накрай гората. Имах време да отида, защото съм бърз като заек. Ала виж, че се улисах, та забравих.

И като се обърнал към един от придворните, запитал го докога ще трае угощението.

— Прието е — отвърнал запитаният — балът да почва в десет часа. Дотогава, разбира се, вечерята ще свърши. Към единадесет часа ще има много хубав куклен театър. А към дванадесет на гостите ще се поднесе сладолед. Такава е програмата.

Робин разбрал, че не ще бъде освободен преди полунощ. Това го отчаяло. Той отишъл при царя и му казал, че трябва да се върне вкъщи веднага. Но царят се докачил.

— Голямо оскърбление е — рекъл той — да не приемеш поканата на своя повелител. Какъв рицар си ти? Недей говори

глупости: тук ще стоиш. Никъде няма да вървиш, додето аз не ти позволя.

Робин почнал да му се моли и да обяснява, че го чака много важна работа.

— Никаква работа не може да бъде по-важна от оная, която ти е възложил царят; а той те е поканил на вечеря и бал: това е толкова важно, колкото и — ако те повикаше на война. Освен туй княгинята ще се огорчи много, ако ѝ развалиш бала. Най-сетне ти ще изгубиш и наградата, защото съм обещал на народа, че тая вечер ще види как ще ти предам ключовете на ковчезите с парите. Не бива народът да помисли, че се подиграваме с него.

При тия думи сърцето на Робин се свило от мъка. Той не искал да излъже верните животни. Но пък не искал да оскърби и царя, царицата, малката княгиня и народа. Какво да стори? Ако си отиде още сега, той ще върне на животните онова, което са му дали, но ще изгуби наградата. А нали за нея е дошъл? Нали за това е заел от животните и мъдрост, и бързина, и сила, и далекогледство, че да може да спаси родителите си от непосилна работа?

Ала имало и нещо друго. През тоя ден Робин се чувствал честит не толкова поради това, че успял да надвие човекоядеца и да му отнеме огърлицата, колкото поради своята сила, мъдрост, пъргавина и остър поглед. Сега той ще трябва да се лиши от тях. Защо?

Нещо му казвало:

— Стой си тук, Робин! За едно момче като тебе е по-важно да бъде мъдро, отколкото за някаква си кукумявка. Защо е силата на лъва? За да разкъсва. Не е ли по-добре тая сила да бъде твоя? Тогава ти ще бъдеш полезен с нея на другите. Оня остарял лъв и тъй скоро ще умре. Ще умрат и орелът, и заекът. Защо им е далекогледство и бързина? Запази ги за себе си! Малко ли са по света орли, зайци, кукумявки и лъвове?

Но и след като минали през ума на Робин тия мисли, той не се успокоил. Дори му станало още по-тежко. Защо да отнема четири живота?

Той се качил на върха на високата кула, за да види оттам какво правят животните. Макар че било тъмно, видял стария дъб накрай гората. Под дървото лежала кукумявката. Тя изглеждала мъртва. Перушината ѝ била разрошена. Птицата, откак изгубила мъдростта си,

забравила, че не вижда денем. Тя долетяла с голяма мъка до дъба и паднала там, без да знае какво да прави след това. Над нея била кацнала сойката, която обичала да ѝ се подиграва. Тя слизала от клона, клъввала я и ѝ казвала по една оскърбителна дума. Само че кукумявката била толкова оглупяла, та не разбирала подигравките.

Сърцето на Робин се свило от жал, като видял това. Но къде е заекът? Навярно той е някъде на безопасно място. Ала като се вгледал, Робин видял в тревата едно жалко животно, което се влачело по дирите на кукумявката. Това бил заекът: слаб, остарял, изнемощял, едва пристъпва. Още веднъж се свило Робиновото сърце. Ако се зададе отнякъде лисица, вълк или куче — заекът е изгубен.

Къде ли ще да е пък орелът? Неговото гнездо е високо, чак горе, над скалите. Нищо лошо не може да му се случи. Но не излязло тъй. Робин видял своя приятел, че се е свил под една скала с увиснало ранено крило; той обръщал към далечната кула своите ослепели очи. Тежко и мъчително било да го гледа човек, че очаква помощ, която все не иде. Как ще живее този сляп орел? И врабчетата могат да го изкълват.

Най-сетне момчето потърсило лъва. То не могло отначало да види нищо, понеже очите му се изпълнили със сълзи, след като съзряло орела. Най-последно, като гледал дълго към гората, Робин видял и лъва.

Животното се било повлякло, измъчвано от жажда, към реката. Но — нали му била отнета силата — едва допълзяло до брега, и паднало от умора. Толкова било изнемощяло, че не можело да слезе и да се напие. Лежало на брега като мъртво.

Като видял всичко това, Робин си казал:

— Няма време за бавене. Трябва да се бърза.

И без да се обади някому, той се спуснал по задната стълба, дето водела от кулата към двора, излязъл от двореца, прекосил града и се затекъл право към гората. Сега той тичал по-бързо, отколкото когато отивал към замъка на човекоядеца или към царския дворец. Той забравил всичко: и награда, и княгиня, и вечеря, и бал. Тичал през бърда и долини, през тръне и храсталак, през блата и мочури. Навред той оставял парцали от сините си кадифени дрехи — едничката награда, която му останала за извършения подвиг.

Когато пристигнал на уреченото място, извикал приятелите си, ала те нямали сили да отидат при него. Кукумявката, изгубила ума си,

била и забравила, че е имала някога си приятел, по име Робин. Заекът, лъвът и орелът то чули, но не можели да отидат при него: орелът бил сляп, а другите две животни били безсилни.

Трябвало Робин да отиде при тях. И той отишъл. Върнал на кукумявката мъдростта — и тя се опомнила. Дал на заека бързината — и той заскачал радостно около него.

Когато орелът получил своята дарба да вижда, той погледнал към месеца и звездите, а после към Робин и в очите му бликнала благодарност. На лъва била върната силата. Той утолил жаждата си в реката и попитал момчето, ще го отведе ли вкъщи да му даде малко каша, че е гладен. Всички били толкова радостни, че никому не дошло на ум да запита Робин дали е сполучил да вземе царската награда. Па и момчето било, току-речи, забравило за нея: тъй добре му било между приятелите животни.

А какво станало наистина с наградата?

Царят, царицата и княгинята очаквали дълго момчето да слезе от кулата. Когато дошъл часът, уречен за вечеря, пратили да го търсят. Но никой не го намерил. Тогава разбрали, че е избягал.

— Той излезе голям простак — рекла малката княгиня. — Не го е срам! Да ме остави сама на бала! Невъзпитано момче! Не ща вече и да чуя за него!

— Княгинята има право — казал царят. — Народът ще чака да види кой е оня млад юнак, който е надвил човекоядеца, и не ще може да го види. Ще се развали тържеството, а аз обичам тържествата. Но както и да е: най-сетне той си е виновен.

На вечерята били поканени мнозина. Там били не само царедворците със своите семейства, а и още много други благородници с жените и децата си. Княгинята била намръщена. Но ето, че тъкмо когато се били събрали всички, в големия чертог за угощения влязла кръстницата на княгинята — оная самодива, която ѝ била подарила огърлицата.

Присъстващите ѝ се поклонили. Тя отишла при княгинята и я запитала защо е натъжена. Момчето ѝ разказало всичко.

— Е, миличка — рекла самодивата, — сега вече не бива да се лъжем. Това момче не е нито невъзпитано, нито е желало да те оскърби. То има златно сърце: по-добро момче от него аз не съм

виждала. Ако то напусна двореца, без да се обади някому, затова има причина, която аз ще ти откроя.

И тя разказала на княгинята всичко.

— Какво ще кажеш сега, след като узна истината? — я запитала тя. — Не би ли желала да танцуваш с Робин, ако дойде на някой бал в двореца?

— С радост бих танцувала — отвърнала княгинята. — Пък и онова, което казах по-преди, беше само за да угодя на татко.

Сетне самодивата се обърнала към царя и му рекла:

— Момчето трябва да си получи наградата напълно, защото я е заслужило. И жълтиците, и сладкишите, и гърнетата със сладко: всичко трябва да му пратиш. Царят трябва да бъде справедлив. Освен това, когато княгинята даде втори бал, ще поканите Робин и тя ще открие бала с него. Той може да не се яви, облечен в дрехи от синьо кадифе, но това не значи нищо: както и да дойде, ще трябва да го приемете като скъп гост.

Така и станало. Робин получил наградата. Той бил поканен и на бал. А когато пораснал, станал прочут рицар, който се отличавал не толкова със силата си, колкото с доброто си сърце. Затова го и нарекли Робин Златното сърце.

МЛАДАТА ПРИСМЕХУЛНИЦА АНГЛИЙСКА ПРИКАЗКА

Живели едно време цар и царица. Те имали една дъщеря, голяма хубавица. Понеже не им се родило друго чедо, угаждали на дъщеря си във всичко. По техен пример и царедворците гледали да задоволяват всички желания на княгинята.

Княгинята ставала от ден на ден все по-горда и по-надменна. Тъй растяла тя — самоуверена, високомерна към другите, сигурна в своята хубост. По-долните презирала. Родителите ѝ не казвали нищо, за да не огорчат едничката си дъщеря.

Княгинята се казвала Матилда, но всички ѝ викали на галено Мод. Придворните мъже и жени не я обичали, защото се подигравала с всекиго. Когато някой почне да върши нещо или когато заговори, княгиня Матилда начевала да се криви, да се плези и толкова сполучливо да го наподобява, че всички наоколо се пукали от смях.

От време на време някои от по-старите царедворци дръзвали да подхвърлят на царя или на царицата, че дъщеря им не се държи добре. Но родителите на Матилда отговаряли винаги с едни и същи думи:

— Тая прелестна Мод ли? Че тя е още дете! Кой може да ѝ се сърди? Не виждате ли, че го прави на шега, а не от зло сърце?

Тия думи, разбира се, не успокоявали оскърбените, които виждали, че Мод не е вече дете, защото има четиринадесет години. А една княгиня на четиринадесет години трябва, казвали си те, да се отнася към старите заслужили царедворци по друг начин, ако иска и те да я почитат.

Веднъж в двореца дошла на гости една възрастна царица, далечна сродница на Матилдиния баща, за която се приказвало, че е магьосница.

Лицето на тая царица било сухо и жълто, съвсем набръчкано. Носът ѝ бил дълъг, много дълъг и — при това — изкривен наляво, с едра брадавица над едната ноздра. Устата ѝ била голяма, с дълги устни, изкривени надясно; един дълъг зъб се подавал над долната устна.

Очите ѝ били малки, но живи и някак особено святкали, сякаш от тях излизат искри. Над челото на царицата падал побелял кичур коса.

Царят и царицата посрещнали с почит гостенката. Придворните ѝ се поклонили. А княгинята, щом я видяла, прихнала да се смее и се скрила зад бащиния си гръб. Сетне, за да разсмее царедворците, сбръчкала лицето си, изкривила устните си на една страна, примиждала с очи, па изопнала и носа си с два пръста, като се стараела да наподоби колкото се може по-вярно лицето на старата царица.

Баща ѝ се дръпнал отведнъж, за да стори път на гостенката, и момата неочаквано се озовала пред самата царица магьосница.

Гостенката видяла всичко. Тя се усмихнала, посочила с пръст Матилда и казала на събраните:

— Вижте колко много ме харесва младата княгиня: иска ѝ се да прилича на мене. Добре тогава, княгиньо: отсега нататък ще станеш като мене.

При тия думи магьосницата погледнала втренчено право в очите княгинята, протегнала ръка и я помилвала по лицето. Ала тая милувка била толкова страшна, че Мод изтръпнала. Сякаш някой сложил на лицето ѝ желязна маска: тя усетила, че кожата ѝ е сбръчкана, а очите — свити. Носът ѝ се удължил толкова много, че дори ѝ тежал. Челюстите ѝ се разкривили, устните ѝ — също; от устата ѝ се подал дълъг извит зъб, а на челото ѝ увиснал кичур бяла коса.

Княгиня Мод се озърнала безпомощно наоколо с надежда, че някой ще ѝ помогне. Царедворците изпаднали в ужас. На царя и царицата прилошало. А гостенката се усмихнала, поклонила се и бързо слязла по стълбата, скочила пъргаво в колесницата, кимнала на коларя и след миг изчезнала.

В двореца настанала тежка скръб, сякаш някой е починал. Царицата се разболяла. Царят побелял за една нощ. Княгиня Матилда току се оглеждала в огледалото, плачела денем и нощем и не излизала никъде от срам. Тя знаела, че ако се покаже пред хората — всички ще ѝ се смеят, както преди това тя се смеела на другите.

Бащата на Мод пратил неколцина царедворци с богати подаръци, дано склонят сродницата му да дойде и снесе магията от дъщеря му. Но пратениците се върнали и съобщили, че царицата била заминала, без да обади на своите министри къде отива; тя имала навик често да изчезва тъй.

Нямало що да се прави — царят повикал учени хора и лекари, колкото ги имало в царството, и ги помолил да видят с какво биха помогнали на княгинята. Събрали се те. Дълго се съветвали. Приказвали, мъдрували, мислили, карали се — кой от тях знае повече. Варили всякакви лекове, мазали лицето на Мод, разтривали я, кадили я с какви ли не смоли и миризми, ала нищо не помогнало.

Надошли врачове и врачки, знахари и знахарки, магьосници и чародейки. Едни гледали на боб, други — на карти, трети — на восък, но не успели да познаят как да се излекува княгинята. Баяли ѝ, заклевали я, ръсили я с омагьосана вода, ала не могли да развалят магията.

— Не ни е по силите — рекли, — да разтурим такава магия. Царицата, която е омагьосала момата, знае повече от нас.

Княгинята се стопила от мъка и плачове. Заприличала на сянка.

Веднъж, когато една от слугините влязла да я види, не намерила никого в стаята ѝ. Спалнята била празна. Потърсили Мод в двореца; навред обиколили, но — напразно. Нямало я и в градината. Па и в града не я бил видял никой.

А в това време княгиня Матилда, облечена в селски дрехи и пребрадена с проста шарена кърпа, вървяла по пътя, който води от столицата към най-близкото село. Тя вързала в един вързоп златната си коронка и другите си скъпоценни накити. По нищо не се познавало, че е царска дъщеря. Па и никой освен придворните не я бил виждал, откак погрозняла, та сега и да я видел, не би я познал.

Срещали я хора, отиващи към града, поглеждали я и си казвали един другиму:

— Колко грозно момиче! Цяла чума! Бива, бива грозота, ама чак пък толкова!...

Когато влязла в селото, децата тръгнали подире ѝ, като след мечка. Едни подскачали около нея с викове и крясъци, други ѝ дърпали наметката, трети я наричали плашило, четвърти я сочели с пръст и се превивали от смях.

Всички тия оскърбления пробождали като ножове сърцето на Матилда. Но тя се била смирила и решила да претърпи всичко, защото си спомняла колко пъти е наскърбявала с подигравки и зли закачки другите. Сега дошло време да разбере колко тежко е било на ония, с които се е гаврила.

Много села и градове минала княгинята. Най-после стигнала до една висока планина, дето била границата между бащиното ѝ царство и съседното. Тя не знаела накъде да върви. Помислила, помислила, па поела пътя по планината и навлязла в чуждата държава.

Тъкмо се било запролетило. По ливадите били нацъфтели цветя: първите цветя, които пъстроят между зелената трева. Слънцето светело весело. Небето било ясно. И на Мод станало светло на душата.

Тя си казала:

— Какво пък най-после? Макар че съм грозна, все ще преживея, както живеят толкова хора по широкия свят. Сбърках много, като се подигравах на близките си. Занапред ще бъда внимателна към всички, ще им услужвам, ще им помагам, с каквото мога.

В полите на планината имало малко селце. Там решила момата да стане ратайкиня: видяла, че за друго я не бива; в двореца не се била научила на никаква работа: струвало ѝ се, че поне ще може да слугува.

Тръгнала из селото да си търси място. Но в която къща да влезе, изпъждали я.

— Не ни трябваш — казвали. — Много си грозна. Ще ни изплашиш децата.

Пропъждана от всички къщи, княгинята се отчаяла. Нямала какво да яде. Отдавна си била продала всички скъпоценни накити. Останала ѝ била само коронката. Решила и нея да продаде.

Като обходила цялото село, стигнала до една самотна къщица, разположена край пътя, настрана от другите. Слънцето залязвало. Мод почукала на вратата. Отворила ѝ една бабичка и я попитала какво иска.

Княгиня Матилда ѝ подаде коронката и казала:

— Мила госпожо, дай ми малко хляб, че умирам от глад. Ще ти заложа тая коронка. Ако я запазиш, след време може да се върна и да си я откупя. Ако ли изпаднеш в голяма нужда, продай я: няма да ти се сърдя.

Бабата излязла жалостива. Тя нахранила Мод, напоила я с мляко и на раздяла ѝ дала цял самун хляб. Момата тръгнала към гората. Когато навлязла навътре, стъмнило се. Тя била толкова уморена, че не можела да върви по-натам. Легнала под една клонеста борика и заспала.

На заранта станала рано, при изгрев-слънце. В гората било весело и тихо. Птички подскачали по клоните на дърветата и пеели.

Зайци и сърни тичали по поляните. Тия животни били толкова кротки, че давали на момата да ги милва. Учудените им очи я гледали доверчиво.

Момата усетила изведнъж такава радост, каквато не била усещала друг път.

— Слава Богу, че не съм най-сетне сама — си казала тя. — Поне животните ме обичат. Ето там тече бистро поточе. Наблизо ще се намерят било ягоди, било гъби. Тук ще остана да живея. От глад няма да умра. Никой няма да ме вижда. Никой няма да ми се смее и да се подиграва с мене.

И Матилда си направила колиба от борови клони, па заживяла в нея. Ходела да бере ягоди и гъби и да копае корени. Тъй се хранела. Веднъж, както вървяла из гората, озовала се на широка поляна, чак на другия ѝ край. Едно овчарче пасяло стадото си по ония места. То било сухо, грозно, болнаво. Казвали го Джим. Мод се сприятелила с него. Джим си дялял хляба със своята приятелка, а тя му давала от гъбите и ягодите.

Тъй прекарала Матилда пролетта и лятото. Половин година минала, откак била напуснала бащиния си дом. Затъжила се тя отдавна за родителите си, но не желаела да им причинява мъки, като я гледат грозна и напразно се стараят да ѝ помогнат. А дните летели неусетно. Дошли есента. Една вечер Джим казал на княгинята, че в селото върлува лоша болест.

— Каква болест? — попитала Мод.

— Никой не може да ѝ намери цяр. Лицето на човека се изприщва, покрива се с буци. Болестта се предава от човек на човек, затова никой не смее да помогне на болния: хората се боят да не се заразят. Най-много се боят младите, че ще погрознеят, ако ги хване болестта. Болните лежат, изоставени от всички. Няма кой да им даде ни хляб, ни вода; някои тъй си и умират. Страшна работа!

Тия думи поразили Мод. Тя решила да отиде в селото, за да помага на болните.

„Поне аз няма от какво да се боя — си казала тя. — Толкова съм грозна, че няма вече накъде. И да се разболея, все едно: по-грозна няма да стана. А пък ще успея да спася поне един човек от смърт. Само едно бих искала да зная: с какво да им помогна, та да оздравеят. Не знам лека на тая болест.“

С тия мисли Матилда се прибрала в колибата си и легнала да спи. Насън ѝ се явила една стара жена, която приличала по лице и на царицата магьосница, и на бабата, у която княгинята заложила своята коронка. Тя повела Мод през гората и я отвела до една поляна, обрасла с едри жълти цветя, прилични на млечок.

— Набери от тия билки — казала тя на Матилда — и ги свари. С водата измий лицето на болния и той ще оздравее.

Щом се съмнало, Мод станала и отишла там, дето я била отвела бабата. Намерила поляната, която била наистина обрасла с жълтоцветни билки. Набрала от тях толкова, колкото могла да понесе.

После се върнала в колибата, свързала цветята на сноп, наметнала се с дрехата си и отишла в селото.

Тоя път, разбира се, я посрещнали не като по-рано. В същите къщи, дето преди месеци я пъдели и ѝ се подигравали, сега я приемали с отворени прегръдки. Стискали ѝ ръцете от благодарност, че се решава да гледа болните. А самите заболели я посрещали със сълзи на благодарност в очите.

Момата почнала да се грижи за болните с нежност и внимание. Тя им давала храна и вода. Варяла ония билки, които била набрала, и миела с водата лицата на нещастниците. И какво излязло? Всички, които лекувала, се изцерили до един. Разчуло се навред по селото за тая билярка. Излекуваните я благославяли и обсипвали с дарове, но тя не приемала нищо.

— Доста ми е вашата благодарност — отвъръщала момата.

Почнали да я канят във всички къщи. Излекува ли едного, отивала при друг. Цялата есен, че и зимата Матилда прекарала в селото — да лекува болните. Тъкмо се запролетило, и тя излекувала последния болник. Тогава решила да се върне в гората и да заживее отново в своята колибка, макар че всички я молели да остане при тях. Тя се простила един ден със селяните, които я изпратили чак до гората, и си отишла в колибата.

Първата нощ, която прекарала Мод в колибата, била най-щастливата нощ през живота ѝ. Тя видяла момите, момците и децата, които била излекувала, че идват с венци в ръце да ѝ благодарят още веднъж. Старците, бабите и възрастните хора, които била изцерила, също идвали да я благославят и да ѝ пожелават честита бъднина. Това

било, разбира се, насън. Когато се събудила, сърцето ѝ тупкало от радост, че е могла да направи на хората добро.

Мод станала и тръгнала към поточето да се измие. Старите ѝ познайници — сърните и зайците — я посрещнали с весели подскачания, зарадвани, че я виждат отново след толкова време. Сърцето на княгинята се изпълнило с още по-голяма радост. А знаете ли какво станало, когато Мод се навела над ручея — да се измие? Погледнала и не могла да повярва на очите си. Радостен вик на учудване се откъснал от гърдите ѝ.

Тя видяла във водата своето отражение. Но може ли това да бъде истина? Тя не била вече грозна като оная стара магьосница, а хубава, каквато си била по-рано, преди да дойде у тях царицата чуждестранка.

Матилда си пипнала лицето, за да се увери, че не се лъже. Дългият ѝ нос бил изчезнал. Нямало го и кривия зъб. Устните ѝ били малки, а очите ѝ се отворили нашироко, като по-преди. А най-важното, което забелязала, когато се огледала във водата, било, че лицето ѝ не е жестоко и гордо, каквото го знаела, ами осветено от блясъка на доброта и обич — един вътрешен блясък, какъвто по-рано тя не била виждала на ничие лице. И това ѝ се харесало най-много от всичко.

Значи магията се е разтурила по някакъв начин. Кога и как е станало това, Мод не знаела. Дори не ѝ се вярвало, че е възможно да се е отървала от своята грозота. Сега тя ще може да се покаже пред всички хора, дори и пред бащините си поданици; ще може да се върне и при родителите си. Но пък кой знае да не би само на нея да се струва така?

Тя отишла на оная поляна, край гората, дето овчарчето пасло стадото си. Момчето било там. То видяло, но не ѝ казал нищо. В погледа му имало учудване, ала по нищо не личало, че я познава. Сякаш виждало нов човек и се питало отде е дошъл.

— Не ме ли позна, Джим? — попитала момата.

— Не, госпожице. Коя си ти и отде идеш?

— Че как да не ме познаваш? Аз те знам много добре. Бива ли толкова скоро да ме забравиш? Нали бяхме уж приятели?

— Не си спомням да съм те виждал. Чудно ми е дори, че ми знаеш името. Кога сме били приятели?

— Кога ли? Миналото лято. Ти много скоро забравяш, Джим.

— Не. Миналото лято идваше една мома, която живееше в гората, но тя беше много грозна, а ти си хубава.

Мод се уверила, че наистина се е върнала прежната ѝ хубост и очите ѝ не са я излъгали. Ала как да си обясни тая промяна?

Изглежда — си казала княгинята, — че това се е случило миналата нощ, додето съм спяла. Затова ми беше толкова добре. Сега разбирам, че онова, което не успяха да направят лекарите, учените, знахарите и магьосниците, е станало тогава, когато помагах на клетите болни. Състраданието и обичта към тях ме накараха да забравя себе си — и магьосницата, като е видяла това, е разтурила своята магия.

Още същия ден Матилда решила да се върне при своите родители, но преди това отишла да си поиска короната от бабата. Наистина тя не можела да я откупи, защото нямала пари, ала ѝ се искало поне да узнае дали бабата я още пази, или я е продала вече. Ако я пази, може би ще се съгласи да ѝ я даде, а тя ще измоли от някой богат селянин откуп.

Княгинята се учудила много, когато излязла да ѝ отвори не бабата, а една млада и хубава жена, която я поканила любезно да влезе и се отмори.

Като се заприказвали, момата запитала:

— Не живееше ли едно време тук една бабичка?

— Живееше — отвърнала домакинята, — но тя замина за далечна страна. Ние купихме с мъжа ми тая къща от нея. Казват, че тази баба била зла и жестока, ала аз не съм видяла зло от нея. Между народа се мълвеше, че била магьосница. Когато си заминаваше, остави ни една скъпоценна вещ, която ѝ била заложила някаква мома.

— Да не е една златна коронка?

— Да. Бабата ни каза, че момата щяла да дойде да си я поиска. Ние я пазим. Да не си ти тая девойка?

— Аз съм. Благодаря ви много, че сте запазили моето украшение. За него идвам.

Жената извадила от ковчега коронката и я сложила на главата на Матилда. После се дръпнала малко назад и рекла с възхищение:

— Колко ти прилича! Хубавица като тебе е родена за княгиня.

— Аз съм наистина княгиня — казала тихо Мод, но не за да се похвали, а само за да обясни на жената защо е дошла да иска короната.

Сетне ѝ разказала своя живот, без да скрие нещо. Домакинята се зарадвала, че има за гостенка такава важна особа, и се учудила доста на Матилдината скромност. Тя нагостила княгинята, поразговорила се с нея и я изпратила.

Мод се отправила към бащиното си царство. Още щом минала планината, срещнали я хора, които я познали и поздравили. По цялата страна се пръснала мълвата, че княгинята се връща, излекувана от своята грозота. Тоя слух стигнал и до столицата. Царят изпратил царедворци с колесница да посрещнат дъщеря му. Когато се била спряла в едно село да си почине, Матилда видяла, че идват конници. На седлата им бил изобразен бащиният ѝ герб. Тя ги познала. И те я познали, поздравили я и я замолили да почака колесницата. Скоро пристигнала и колесницата, придружена от царедворци на коне. Княгинята се качила и потеглила, изпратена с весели викове от народа.

Накрай столицата излязъл царят да посрещне дъщеря си. Той заплакал от радост. Дълго прегръщал и целувал дъщеря си, която всички смятали вече за умряла. Голяма била и радостта на Матилдината майка, па и на придворните. Ала още повече се зарадвали всички, като видели колко се е променила тяхната княгиня. Тя не била вече ни горда, ни присмехулница. Усмиввала се от сърце, отнасяла се любезно, била услужлива. Обичала всички — и бедни, и богати. Помагала с готовност всекиму, който се нуждае от нещо.

Колко пък за царицата магьосница, никой нито я чул, нито я видял. Къде изчезнала, и до ден-днешен не се знае.

ЛОШИЯТ РИЦАР АНГЛИЙСКА ПРИКАЗКА

Имало някога един рицар. Той бил от знатен род. Още от момче бил горделив и зъл. Баща му паднал убит в една война, каквито ставали тогава често, а майка му умряла от скръб по мъжа си. Момъкът останал сам в огромния замък и наследил голямо богатство.

В подземията на замъка били натрупани купища злато и сребро. Рицарят можел да плаща на многобройни слуги и да поддържа придворни. Замъкът му приличал на царски дворец: би рекъл човек, че не е замък, а цял град, построен над скалите: толкова много крепости, кули и сгради имало в него.

Един ден, когато рицарят се готвел да отиде на лов, някакъв старец, опърпан и окъсан, се отбил в замъка и помолил да го приберат да преспи. Господарят заповядал да го изпъдят.

Но пътникът отишъл при него и му казал:

— Ти си наредил да ме изгонят от замъка. Не постъпваш добре: аз съм беден и наглед нищожен човечец. Ала недей мисли, че не мога да ти бъда полезен! Ние всички имаме нужда един от друг и трябва да си помагаме.

Тия кротки думи разгневили рицаря. Той викнал:

— Я се махай оттука, скитнико! Нито си ми потрябвал, нито ще видя от тебе някаква полза.

И той заповядал на слугите да пуснат кучетата и да ги насъскат върху стареца. Най-старият слуга, който се казвал Гот, като чул това, помолил господаря да остави на него тая работа. Сетне отишъл при бедняка, хванал го под ръка, отвел го в своята стая, дал му един хляб и рекъл:

— Не се сърди на нашия господар, старче! Той е днес ядосан по друга причина, но обикновено е добър човек. Ела след мене! Аз ще те изведа от замъка през един таен проход.

Непознатият поблагодарил на добрия слуга и тръгнал подире му. Минали през дълго подземие и излезли на една поляна, в началото на

гората. Когато слугата си подал ръката на стареца, за да се сбогува с него, пътникът му казал:

— Твоят господар, колкото и да го оправдаваш, е виновен не само пред мене, а и пред мнозина още. Всеки знае неговата надменност и жестокост. Той е напакостил на хиляди хора. Време е вече да получи онова, което е заслужил. Обърни се и виж!

Слугата Гот се обърнал към замъка. Но къде е замъкът? Никъде не се виждал. Няма го. Вместо него се издигала непроходима гора, черна, сякаш гора от каменни дървета. Над нея летели с грачене цели ята гарвани и врани.

— Виждаш ли? — попитал пътникът, който бил магьосник. — Тая гора е някогашният замък, а тия черни птици са придворните и слугите, които помагаша на рицаря в неговите злини или мълчаха и одобряваха всичко, което правеше той.

Като чул това, Гот паднал на колене пред магьосника и му казал, просълзен от състрадание към своя господар:

— Ти имаш голяма власт, както те виждам. И аз признавам, че моят господар не беше цвеле за мирисане. Но не ти ли се вижда, че това наказание, което му наложи, е голямо? Човек трябва да бъде справедлив дори и когато е магьосник.

— Ще ти отговоря — казал магьосникът. — Несправедливо би било наказанието, ако аз убиех рицаря. Ала ти виждаш, че не съм го убил. Аз го преобразих на бухал и ти ще го откриеш всред тая каменна гора, кацнал върху развалините на замък.

— Но няма ли средство да му се помогне някак?

— Има. Магията може да развали някоя млада мома, ако съжали рицаря от все сърце и го обикне. А дотогава твоят господар ще страда, за да разбере как са страдали ония, които е измъчвал.

След тия думи магьосникът се изгубил, сякаш потънал под земята.

Слугата решил да тръгне по села и градове и да разправя колко голяма награда би получила онази девойка, която отиде да спаси владетеля. Той разказвал на всички за магията, ала никоя мома не се наемала да тръгне: навсякъде било известно, че рицарят е зъл човек, а на девойките не се искало да имат подобен съпруг.

Но ето, че разказът стигнал и до ушите на една стара скъперница, която имала две дъщери.

— Я тръгвайте скоро е мене! — им рекла тя. — Каквото ще да става, ала една от вас трябва да се омъжи за господаря на замъка. Слушала съм, че там има много съкровища. Мене ми трябва такъв зет.

И като се обърнала към слугинята, викнала ѝ:

— Мей, дай тук куфара, да наслагаме в него нещата!

Момата донесла огромен куфар, в който господарката ѝ турила празничните дрехи и накитите на дъщерите си.

Мей била сираче. Още от малка я била прибрала скъперницата, която живеела от лихварство. Към Мей тя се отнасяла много грубо. Хокала я, никога не ѝ давала да си дояде. Двете дъщери били също като майка си, ако не и по-лоши.

Тръгнали на път. Спрат ли се някъде, Мей трябвало да накладе огън, да донесе вода, да сготви. Освен това длъжна била да стои край госпожиците, без да мигне, да не би да се събудят и да поискат нещо. Ненаспала се, ненахранила се, момата носела през деня подир господарките си тежкия куфар, а те се обръщали към нея с подигравки и постоянно ѝ подвиквали да бърза, че замъкът е далече.

Дълго вървели те, докато стигнат до омагьосаната гора. Посрещнал ги старият Гот и им казал:

— Бог да ви благослови, господарки, че сте дошли да отървете моя повелител от магията! Само ви моля да бъдете внимателни, да не се случи нещо лошо.

Лихварката се оскърбила от тая намеса:

— Я ти недей приказва много! Какво ще правим — то си е наша работа. Недей се бърка! Само ни покажи замъка със съкровищата.

После се обърнала към слугинята и ѝ рекла:

— А ти, дрипло, ще стоиш тук. Наклади огън, свари вечеря, натъкми палатката и извади да изгладиш новите ни дрехи, че се тъкмим за сватба!

На Мей било страшно да остане сама в това диво и безлюдно място, но нямало какво да прави: съгласила се. А господарката ѝ тръгнала с дъщерите си подир слугата. Те трябвало да вървят дълго, защото гората била непроходима: нямало път, ни пътека. Минавали през храсти, провирали се между бодливи дървета, спъвали се в скали и камъни. И трите жени се оплаквали, че са си изкъсали дрехите, издрали нозете и изболи ръцете.

— В тая ли проклета гора намери да живее глупавият ти господар? — казвали те на Гот. — Той трябва да е цял дивак.

Но най-после между дърветата се провидели високите стени на замъка. Жените ускорили своя ход. Дочули човешки стъпки, враните и гарваните се спуснали на ята към тях и почнали да грачат, като ги гледали с молба в очите.

Лихварката и дъщерите и почнали да пъдят птиците, макар че Гот им казал да не ги закачат, за да не стане нещо.

— Ишшшш! Махайте се оттука, проклети врани! — викали жените, като хвърляли по тях камъни.

Птиците се разбягали с жаловит писък на всички страни. Госпожата и госпожиците влезли в разрушения замък.

— Това не е замък, а гробище — извикала лихварката. — Кой беше оня глупак, който ни излъга да бием път чак дотук?

В това време се зачули жални вопли, които идели от една голяма зала в замъка. То било и ридание, и молба за помощ, и оплакване. Ала нито на майката дожаляло, нито на дъщерите.

Лихварката казала с досада:

— Тю, колко е неприятно да слушаш такива крясъци! Кой ли пък се е развикал? Няма ли някой да му каже да млъкне?

— Тъй плаче моят господар — отвърнал Гот. — Нали сте дошли уж да му помогнете?

— Та защо не ни каза, че господарят ти е бил такъв ревльо? — рекла троснато госпожата. — Тогава нямаше и да идваме.

Те влезли в една огромна полутъмна зала, дето се виждала разкошна покъщнина, покрита с прах. На прозореца бил кацнал голям бухал. Огнените му очи се въртели. Като усетил, че идват хора, той престанал да издава писъци.

— Този ли е твоят господар? — запитала лихварката.

— Той е.

— Е, какво да сторим сега, за да развалим магията и да станем владетели на замъка?

— Една от госпожиците трябва да покаже с нещо своята обич към него.

— Хайде, дъще — рекла тогава лихварката на по-голямата си дъщеря, — покажи се любезна към това отвратително чудовище! Иди

го погали, само се пази да те не клъвне, па му закачи на врата своята огърлица от бисер: по-скъпо нещо от нея ти нямаш.

— Как не! — викнала презрително госпожицата. — Потрябвало ми е да галя бухал! И цяло царство да ми дават, не се и допирам до него. А пък ако е за огърлицата, аз ще му я хвърля оттук. Ей я!

И тя хвърлила огърлицата, с която ударила бухала по главата. Птицата страшно се ядосала. Тя запляскала с крила, надала ужасен писък и се хвърлила към момата, клъвнала я по главата, после налетяла на майката, която също клъвнала. И двете жени се сковали от страх на местата си. После почнали да стават все по-малки, покрили се с пера и майката се превърнала на врана, а дъщерята — на сврака.

Госпожата се тъкмяла да извика: „Какво е това?“, но вместо думи се чул врански грак: „Гра-гра-гра...“ И двете птици хвъркнали и полетели въвн от замъка.

Като видяла това, по-малката дъщеря се хвърлила към бухала, стиснала юмруци и завикала гневно:

— Ах, ти, отвратително чудовище! Затова ли си кацнало тука — да омагьосваш добрите хора? Проклето бъди — и дано никога се не намери човек да ти дойде на помощ!

Тя искала да говори още, но внезапно и от нейната уста излязъл грак наместо думи. И тя се била превърнала на сврака като сестра си.

Тогавя старият верен слуга се разплакал от отчаяние; той се свил на прага на чертога, затулил си лицето с ръце и почнал да стене:

— Ах, клети мой господарю! Няма вече никаква надежда. Кой ще дойде да те отърве?

През това време слугинята Мей си свършила работата и седнала да чака своите господарки. Чакала ги дълго, а те все не идвали. Какво ли им се е случило, та не се връщат? Решила най-сетне да върви да ги търси.

Мей поела същата пътека, по която ги видяла, че тръгнали. Но след малко пътеката се изгубила. Момата се озовала всред глуха и страшна гора. Наоколо било тъмно. Клоните на дървесата се преплитали. Гората била много гъста. Между стъблата пълзели къпини и други бодливи растения. Девойката си издраскала ръцете, нозете и лицето. Дрехите й станали на парцали. Ала Мей била упорита. Тя вървяла, без да се отчайва. Най-после съгледала сред дърветата и храстите черните стени на полуразрушения замък.

И над нея почнали да се въртят гарваните и враните. Отначало техните тревожни писъци я смутили и дори поуплашили, но когато видяла, че птиците се въртят около нея и я гледат жаловито, станало ѝ мъчно за тях. Момата разтворила чантата с храната, разчупила два големи хляба и взела да ги троши. Птиците се спуснали да кълват трохите, като надавали радостни писъци. Един едър гарван кацнал на рамото на Мей, па ѝ казал с човешки глас:

— Бъди благословена, добра девойко! Ти ни направи голяма добрина, като ни даде да се нахраним. Ала още по-голяма добрина ще направиш на господаря ни, ако не се побоиш да влезеш в замъка и да отървеш рицаря от магията.

Момата тръгнала към развалините. Над нея се спуснали две свраки и една врана, които грачели зловещо и се силели да я кълвнат по лицето. Дори враната се хвърляла право към очите ѝ — да ги изкълве. Мей се бранела с кърпата си, но това не помагало. Ала другите врани и гарвани се нахвърлили върху злите птици и ги пропъдили надалече.

Девойката стигнала до замъка. Когато чула скръбните писъци на бухала, сърцето ѝ се свило от жал.

И тя влязла в големия чертог. На прозореца стоял бухалът и продължавал да стене. От очите му капели едри сълзи. Момата се затекла към него, почнала да го гали и нежно да му говори:

— Клето бухалче! Защо плачеш и въздишаш? Кажи ми, ако можеш да говориш! Всичко съм готова да направя, за да ти помогна.

Едва Май изрекла това, разнесъл се оглушителен трясък, земята се разтърсила. Стените на замъка се разлюлели.

Бухалът изчезнал, а пред момата се явил отневиделица хубав мъж, облечен в дрехи от свила и кадифе. Той и се поклонил любезно, хванал я за ръка и рекъл:

— Благодаря ти, скъпа девойко, че ме отърва от магията. Едничка ти доказа, че ме обичаш. Желаяш ли да ми станеш съпруга?

— Желая — отговорила срамежливо Мей. — Но къде са ония, които бяха мои господарки?

Рицарят се понамръщил, като чул тоя въпрос:

— Те се отнесоха към мене с омраза, подигравки и презрение. Но аз бях заслужил това, защото по-рано се отнасях също тъй към

околните. Твоите господарки бяха превърнати на птици. Сега обаче магията се развали и те са приели навярно отново човешкия си вид.

И наистина не само трите жени, а и всички придворни и слуги на рицаря били станали отново хора. Замъкът добил също по-раншния си изглед.

Рицарят се оженил за Мей и заживял щастливо с нея. Той не бил вече зъл. Напротив, по-добър от него нямало вече по цялата земя. Господарките на Мей, разкъсвани от завист, напуснали замъка опозорени, макар че момата ги канила да останат и да заживеят при нея.

НЕЩАСТНИЯТ ПУЯК

ИРЛАНДСКА ПРИКАЗКА

Един пуяк стоял на стената, заграждаща чифлика, и гледал как карат по пътя стадо свини. Пуякът много се надувал със своите пъстри пера — сиви, нарязани с бяло, — с гребена си и с червените си висулки. Той си разперил важно опашката и като гледал презрително свините, казвал си:

„Ей, че са кални и неодялани животни тия свини! Дори и пера нямат — да си прикрият голотата. Не могат и да пеят като мене, а само грухтят. А опашките им какви са? Като къси — сгърчени върви. Да се пукнеш от смях, като ги гледаш.“

И той почнал да се надува още повече и да се обръща на всички страни, за да го видят колко важна птица е. Но свинете го и не погледнали. Тогава пуякът, за да им привлече вниманието, наченал да издава звуци.

— Бърлю-бърлю-бърлю! — викал той, като си мислел, че пее. Ала и тогава свинете не го погледнали. Те тичали и се спъвали о камъните, а свинарят ги гонел, докле ги закара в свинарницата на същия чифлик, дето живеел горделивият пуяк.

На заранта пуякът бил сложен в кошница. В друга кошница натъпкали няколко кокошки и патици. И двете кошници качили на талига и подкарали към пазара. Пуякът видял, че до него лежи свиня от същото стадо, което било Докарано в чифлика вечерта. Свинята била вързана. Тя издавала жални звуци.

— Какво се е разкряскала пък тая свиня? — рекъл пуякът. — Не се ли вижда колко е грозна? И каква ѝ е смешна опашката! Ще я откарат на кланицата и ще ѝ прережат гърлото. А мене навярно ще пратят в двореца. Кралицата едва ли е виждала през живота си такава хубава птица.

И като си разперил опашката, доколкото му позволявала тясната кошница, пуякът почнал да се дуе и да казва:

— Глу-глу-глу! Бърлю-бърлю-бърлю!

Но изведнъж — тррраас! — талигата се извърнала в един трап и кошницата паднала. Товарът се събрал накуп.

— Ох, щях да си счупя главата — изпъшкал пуякът и почнал да си оправя перата. — Не е много удобно да е хубав човек. Всички му завиждат.

Той бил уверен, че някое животно от завист нарочно е бутнало талигата, за да му напакости.

Стигнали до пазара. Коларят спрял конете. Една жена се спряла да разгледа животните.

— Купи тоя пуяк! — й казал коларят. — Угоен е, тъкмо сега го бива за печене.

— За печене ли? — викнал пуякът и от страх паднал от ръцете на мъжа в кошницата.

Той не бил никога помислял за смърт. Свинята му казала:

— И тебе те чака същото, което и мене. И двама ни ще заколят. Да не мислиш, че чифликчията те е гоил, за да му пееш? Престани да се надуваш!

— Но... аз съм пуякът.

— Та що, като си пуяк? Да не се смяташ за райска птица? Дори и райските птици ги убиват, за да им вземат перата. Ще видиш, че за Коледа ще заколят и двама ни.

Коларят изпрегнал конете, взел другите животни освен пуяка и свинята, които останали в талигата, и отишъл някъде.

Свинята почнала да грухти. Пуякът скочил и й казал:

— Стига си ревала пък ти! Не мога да те слушам.

— Ба — рекла свинята. — И твоят глас не е по-приятен от моя. Но да оставим празните приказки. Да се помъчим да се отървем.

За пуяка не можело да има по-хубаво от това — да се освободи. Но как да се сдружи с тая свиня? Това му се виждало оскърбително.

— Ако обещаеш да разкъсаш с кълуна си вървите, които, ми стягат краката, аз ще прегриза кошницата, за да излезеш — рекла свинята. — Искаш ли?

Пуякът забравил за миг своята гордост.

— Искам — рекъл той радостно.

Свинята почнала да гризе оная страна на кошницата, която била обърната към зурлата й. Малко след това пуякът можел вече да си

провре главата, сетне — шията, а най-последно и тялото. Като се видял на свобода, пуякът почнал високо да пляска тежките си крила.

— Хайде сега помогни пък на мене! — казала свинята.

Пуякът бил глупав. Глупав и горделив. Но това не му пречело да бъде честен. Той се заловил да кълве яростно възлите, за да освободи краката на свинята. След няколко минути тая работа била свършена. Свинята скочила на земята.

— Хайде сега да бягаме! — рекла тя.

И побягнала. След нея побягнал пуякът, който — като повечето домашни птици — не можел да лети. Той тичал, като си влачел крилето по земята и се силел да не остане по-назад от свинята. Те избягали на пътя, а оттам — към гората. За щастие, не срещнали никого. Навлезли в гората и паднали от умора под сянката на едно дърво с гъсти листа.

Свинята погледнала към върха на дървото и рекла:

— Ей, че безполезно дърво! Не ражда жълъди.

А пуякът казал, като си поемал дъха, както правят уморените хора:

— Аз не ям жълъди.

— Тогава потърси си друга храна. В гората ще има навярно зърна или ягоди. Няма да загинеш от глад: не бой се!

— Никога не съм помислял, че ще ми се случи да си търся сам храна — забележил скръбно пуякът.

В това време свинята намерила цяло колело гъби. Тя почнала да лапа лакомо и да казва на пуяка:

— Опитай тая храна! Гъбите са много вкусни. Ти казваш, че никога не си мислил да си изкарваш сам прехраната. А по-добре ли би било да те угоят и заколят? Не губи време, а потърси нещо да си напълниш търбуха.

Пуякът, както повечето домашни птици, не бил научен да си търси сам храна. Затова и първите му опити не излезли сполучливи. Но малко по малко у него се пробудил вроденият нагон. Защото далечните прадеди на пуяка са живеели преди много-много векове в арменските гори като диви птици. Тогава, разбира се, те сами са си търсели храна. На помощ на нагона дошъл и гладът. Пуякът намерил ягоди и боровинки и почнал да кълве. После видял дребно скакалче, което ударил с човката си и изял. Едно малко, много малко жабче подскочило — пуякът глътнал и него.

— Никога не съм си помислял, че тук ще се намери толкова много храна — рекъл той весело.

— О, тук има предостатъчно храна, но човекът изяжда всичко. А най-лошото е, че изяжда и нас. Той е най-ненаситно от всички животни. Ето една фазанка. Колко е хубава! Как си, фазанке?

— Добре съм — отвърнала с въздишка фазанката. — Тук е много хубаво. Господарят на гората праща по два пъти на ден хора да хвърлят ечемик, та да го кълвем. Но като си спомня, че някой ден ще падна от куршума на ловеца, отщява ми се и да ям, и да летя.

— Аз пък се боя от месаря — казала свинята. — Но няма що да се прави. Нека бъдем весели. Цяло щастие е, че сме живи. И хората, които ни преследват, ще умрат някой ден.

Фазанката си навела главата настрана и отминала да търси ечемичени зърна. Прилетял един хубав гълъб със сребристи пера. Свинята заговорила и с него:

— Как си, гълъбчо? Ние се отбихме с моя приятел — пуяка — да си отпочинем във вашата гора. Тук е приятно и прохладно. Само дали е безопасно? Какво ще кажеш?

— Безопасно ли? — прогукал гълъбът, като кацнал на едно клонче. — От сутрин до вечер стрелят.

И повторил:

— Стрелят, стрелят, стрелят!

— През цялата година ли?

— Току-речи. А когато не стрелят, слагат примки, намазани с лепило. Хората ни не жалят. Какво им правим? Ние се храним със зърна. Никога не хапем. А те ни убиват с хиляди или ни ловят в примки. Казват, че обичали да слагат гълъби в кошница, да им оскубват опашките и да ги пускат един по един, за да стрелят по тях.

— Да, да. Стрелят и получават награди за най-сполучливата стрелба. Не знам, драги гълъбчо, дали има друго чудовище като човека.

— Едва ли ще се намери. Аз живея с постоянен страх. Прекарвам на върха хе на онова високо дърво. Ако мога два пъти на ден да сляза, за да хапна и пийна спокойно, доволен съм.

В това време дошла отнякъде една дива патица с няколко патенца, доста порасли. Свинята се разприказвала и с нея:

— Как си? Как прекарваш?

— Ах, остави се! Наблужи ли месец септември, при най-слабия шум се разтрепервам. Търкулне се камък, мисля, че е куче. Излюпила съм чеда, отхранила съм ги — защо, за да ги застрелят ловците. Още по-лошо е, когато откъснат с куршум на някоя от нас крилото или й счупят крака, па я натъпчат в торбата жива. И тия ловци, след като застрелят двадесет-тридесет като нас, ще подарят няколко на болницата, за да ги сметнат за светци.

— Да, да, човек е двуличен. Той е голям лицемер.

Дивата патица си въздъхнала и почнала да разравя един мравуняк, за да намери на децата си мравешки яйца.

Край свинята минало като стрела едно зайче. Гълъбът казал, като го видял:

— И то, нещастното, не знае къде да се дене от страх. Хората не оставят на мира зайците. С кучета ги прогонват от скривалищата им. Виждам съм много пъти някое зайче, застанало сутрин на поляната, че се мие с лапичката си също като някое коте. Колко мило е да гледаш! А малко след това ще го подгони кучето и куршумът ще му пробие сърцето или черепа. От кожата им правят кожуси, а месото им ядат.

Неочаквано на поляната излязла крава. Бъбривата свиня се запrikaзвала и с нея.

— Какво ще кажеш? — рекла. — Благодарна ли си от хората?

— Ох, недей ми ги споменава! Какво ли не правят с мене тия проклети животни, които се наричат хора. Изяждат ми децата. Вземат ми млякото, за да го продават. Сума години ги храня. А когато застаря, ще ме ударят по главата или ще ме промушат, а после ще ми нарежат кожата на цървули, обувки, ремъци и пояси. И в учебниците на техните деца се казва, че съм полезно животно, а ме убиват. С това ли се отплащат за ползата, що им принасяме?

Свинята се обърнала към пуяка и му рекла:

— Виждаш ли, приятелю? Човекът яде всичко. Никое животно не жали.

Но пуякът имал слаба памет. Той бил вече забравил думите, които коларят казал на жената в града. Като се намерил в гората и се нахранил до пресита, той почнал отново да си мисли, че най-хубавото нещо на тоя свят е неговата опашка.

И казал на свинята:

— Мене хората ме уважават, защото никой няма опашка като моята.

— Я недей се хвали! — рекъл му гълъбът. — Паунът има много по-хубава опашка от твоята. Хората развъждат пауни само за опашките им. Но и тяхното месо ядат, макар че е тегаво.

— Виждаш ли, свиньо? — казал гордо пуякът. — Човекът почита пауна и мене заради опашките ни. Ние с пауна сме близки сродници.

И като си разперил опашката, почнал да се върти на едно място — сякаш е воденичарско колело — и да казва:

— Бърлю, бърлю, бърлю! Хлуп-хлуп-хлуп! Никой няма по-хубава опашка от мене и от чичо Паун.

Той повтарял тия думи, колкото му глас — държи, за да го чуе цялата гора. В същото време риел земята с шпорите си и се въртял на всички страни, за да могат да го видят отвсякъде.

— Но изведнъж — праас! — тояга го шибнала и повалила. Пуякът се търкулнал на земята като кълбо от настръхнали пера. Едно ловджийско куче го грабнало и го понесло: Чул се дебел мъжки глас:

— Потръгна ни, другарю! Един пуяк струва повече от десет заека. Кой да се надява, че в гората ще видим пуяк?

Тия двама били крадци, които дебнели дивеч в чужди гори, когато няма пазачите. Те прибрали пуяка в торбата и си отишли.

А свинята се била скрила в храсталака и се притаила — да не я видят. След като крадците си отминали, тя рекла на кравата:

— Аз си знаех, че опашката му ще го погуби. Той ми се подиграваше, че моята опашка приличала на сгърчена връв или на крива пръчка. Защо му трябваше да се перчи и надува? Ето че си изтегли за своята гордост.

На другия ден стопанката на гората открила скривалището на свинята. Тя заповядала да я откарат в нейния чифлик и да я нахранят с картофи. Оттогава свинята заживяла в чифлика. Гледали я добре. Й тя често си спомняла за своя някогашен приятел — пуяка — и тъгувала за него.

— Да, неговата гордост го погуби — казвала тя на овците и кокошките, с които приказвала. — Той мислеше със своя глупав ум, че хората го хранят заради опашката му.

И ЛЪЖА И ИСТИНА

ИРЛАНДСКА ПРИКАЗКА

Срещнали се двама лъжци. Почнали да се надлъгват. Тоя каже една лъжа, оня — десет. Единият каже брадата лъжа, другият — опашата. Разбрало се, че и двамата са изкусни: единият не ще може да надлъже другия. Тръгнали да дирят трети лъжец, за да се надлъгват с него. Но макар че доста хора лъжат — майсторите лъжци са голяма рядкост. Те се срещат рядко дори и между ловците.

Цели три години ходили тия двама лъжци да си търсят трети другар, еднакво опитен, ако не и по-опитен от тях. Чули най-сетне за някого си, който се казвал Даниел и живеел в една пуста воденица. Всички казвали за Даниел, че е голям лъжец, цар на лъжците по света. Отишли при него. Обяснили му защо са дошли.

— Сбъркали сте — рекъл им Даниел равнодушно. — Име ми е излязло. Аз не лъжа никога.

— Тъй ли? — викнали разочаровано двамата лъжци. — Че защо тогава всички те смятат за страшен лъжец? „С Даниел не можете се надлъгва — казваха ни мнозина. — Него и самият дявол не може да надлъже; три пъти се е надлъгвал Даниел от пустата воденица с дявола, четири пъти — със синовете му, и седем пъти — с внуците му: и все той е печелел облога.“ Защо говорят тъй?

— Ще ви кажа защо. Защото аз лъжа хората, че лъжа. А всъщност никога не лъжа.

— Какво искаш да кажеш?

— Искам да кажа, че говоря истината, а хората я смятат за лъжа.

— Че как може тъй!

— Ей тъй, може! За мене истина, за тях лъжа. За мене лъжа, за тях истина. Понякога истината е по-невероятна и от най-голямата лъжа. Ако искате, да ви разкажа една такава истинска случка.

— Разкажи, разкажи!

Даниел бил стар човек, с червен нос. Той пушел лула и броел броеници. Поразровил огъня в огнището, сложил в пепелта десетина

картофа, заровил ги, па почнал да разказва случката:

— Това стана през една лятна нощ. Оттогава минаха много години. Може да сте чували, че на младини обичах да си попийвам. Бяхме се събрали другари. Сръбнахме си доста, повеселихме се, потанцувахме, попяхме и накрай се разделихме. Тръгнах си за дома. Трябваше да мина по брега. Това беше за мене малко опасно, защото — да си призная — клатушках се.

Вървях аз и си казвах:

— Дръж се, Даниеле! Дръж се на краката си, братко, че ако паднеш — жена ти ще получи твоя труп от рибарите в торба.

Тогава — може да не знаете това — аз бях вече женен и живеех със съпругата си много добре, ако се не вземе предвид това, че се побивахме от време на време. Но туй се случва във всяка почтена къща.

Беше много хубава лятна нощ. Като изгрели ония ми ти звезди — да гледаш, да се ненагледаш. Вървя си аз и гледам звездите. По едно време кракът ми се подхлъзва някак и — буууух! — право във водата. „Дявол да го вземе! — рекох. — Виж, каква излезе тя! Пиши ме удавен!“

Но, разбира се, бай ви Даниел не се оставя току-тъй да глътне вода. Почнах да плувам. Плувах, плувах, плувах, дълго плувах. И колкото повече плувам, по-големи сили усещам.

— Чудна работа! — казвам си. — Уж човек се уморява от много движение, а с мене става тъкмо обратното. Нищо! Толкова по-добре. Дано успея да се спася някак си.

И знаете ли, че успях? Добрах се до един остров и излязох на суша. Слава Богу! Олекна ми. Ала накъде да вървя сега? Скитах се нагоре-надолу, дано намеря някакво средство да се завърна вкъщи. Но — нали беше тъмно — попаднал съм на тресавище. Почнах да потъвам, като в катран. А месечината свети на небето и не дава пет пари за това, че бай ви Даниел потъва. Озърнах се на север и на юг, после — на изток и на запад, след това — на всички страни, но не видях средство за спасение. Около мене навсякъде блато.

Почнах да надавам викове. Кой ще те чуе? Почнах да се въртя, дано се измъкна. Колкото повече се движа, толкова по-надълбоко затъвам. Страшно нещо, ви казвам! Да ви не дава Господ! Сърцето ми

замря в гърдите от страх. Кръвта ми се съсири в жилите. Значи тук ще се мре. И то от такава проклета смърт! Да се бях удавил поне в морето!

По едно време напипах един голям камък и седнах на него. Заскубах си косите от отчаяние. Запроклинах съдбата си. В това време изведнъж притъмня. Месечината се скри. Погледнах нагоре: между мене и месечината се движеше нещо черно и голямо, но не можах да разбера какво е. И ето че това огромно нещо се спусна надолу. То стигна до мене и ме погледна право в очите. Чак тогава познах, че е исполински орел.

— Как си, Даниеле? — запита ме орелът.

Аз се зачудих, че орел — колкото и да е голям — може да говори с човешки глас.

— Благодаря, орльо — рекох. — Както ме виждаш, попаднал съм всред тресавище и се чудя как да се измъкна. Не можеш ли ми помогна?

Орелът не побърза да отговори. Той помълча малко, па ме запита:

— Ами как се озова тук?

— По погрешка — отвърнах. — Бях с приятели. Пийнахме малко повечко, паднах във водата, доплувах до острова и по едно време — кой знае как — се намерих в това тресавище. Чудя се сега как да изляза.

— Значи ти искаш да напуснеш нашия остров?

— О, приятелю, на драго сърце бих го напуснал, стига да можех. Много ми се иска да си бъда вкъщи, на леглото.

Орелът се засмя, както се смее човек. Той помълча още малко, па каза:

— Даниеле, не си направил добре, като си се напил. Нали виждаш сега докъде довежда пустото пиянство? Но аз те знам, че си иначе честен мъж. Ти не замерваш с камъни нито мене, нито другите орли. Вярно е и това, че не си се опитвал да ни разваляш гнездата и да ни ловиш малките. Готов съм да те вдигна и изнеса от блатото. Качи се на гърба ми и се хвани яко за шията ми, па се не бой!

Аз не можех да повярвам, че орелът ще ме изнесе, колкото и да изглежда силен. Но какво да правя? Под тежината на тялото ми камъкът потъваше все повече и повече. Ако почакам още малко, ще затъна съвсем. Яхнах орела и се стиснах за шията му. Той се издигна

отведнъж много нависоко и полетя нагоре, както летят чучулигите. За малко щях да падна. А орелът летеше все нагоре и нагоре.

По едно време видях, че се носим над сушата. Като си предположих, че орелът не знае най-късия път до дома, казах:

— Не би ли желал, приятелю, да летиш по-близо до земята? Тогава аз ще ти покажа къде е моята къщица и ти ще ме свалиш пред нея. Много ще ти бъда благодарен за услугата.

— Ти не знаеш какво приказваш — рече птицата. — Мигар съм луд — да летя ниско? Не виждаш ли ония двама ловци — там долу, които само това и чакат — да им падна в ръцете? Мълчи! Аз си знам работата.

Погледнах надолу, но не видях никакви хора. Почнах да подозирам, че орелът ме мами. Навярно той има някакви лоши намерения. Ала какво да направя, приятели? Аз бях в негова власт. Той можеше да ме мъкне, дето си иска.

— Но кажи ми, накъде ме носиш? — викнах най-сетне ядосано.

— Това не е твоя работа! Затваряй си устата, че ей сега ще те изтърся.

Очевидно орелът беше много разгневен от моите думи. Още дълго летя той, докле най-последно ме свали. Обаче къде? Насред месечината.

— Слизай! — рече. — Много се уморих. Ти не си лек човек, а и пътят беше много дълъг.

— Че кой те караше да летиш чак до месечината? Можеше да ме свалиш някъде на земята. Какво ще прави сега?

— Какво ще правиш ли? Прави каквото искаш. Най-доброто, което можеш да направиш, е да поседиш на месечината, докле си отпочина, а после ще си поприказваме за това, за онова.

— Кааак? — викнах аз изплашено. — Да седя на месечината ли? Че защо беше потребно да ме качваш на месечината? Ти си измамник, вероломец, злодеец!

— Стига си дрънкал! — викна орелът. — Най-добре ще направиш, ако седнеш ей там, на сърпа, на долния край на месечината и се хванеш здраво, за да не паднеш. Ако те чуя, че ме кориш, ще те ритна, та ще паднеш долу и ще се разбиеш на хиляди късове! Разбра ли?

То се знае, че бях разбрал какво ме чака. Проклетият орел никак не се шегуваше. Трябваше да изпълня волята му. Смъкнах се до сърпа, седнах и се улових за него. Мога да ви кажа, че там беше страшно студено. От време на време месечината се разклащаше съвсем неочаквано, както се раздрусва кола по неравен път. Ако не се държех за сърпа, щях да падна.

Като си отпочина, орелът се обърна към мене и ми рече:

— Сбогом, Даниел е! Ти миналата година развали моето гнездо и ми взе орлетата. За отплата на това аз те донесох на месечината. Разхождай се тук, приятелю, докле ти се скъсат подметките. Ако намериш нещо за ядене — яж, но не ми се вярва, защото никой не е посял нищо на месечината, та и нищо не расте. Тук ще се отучиш не само да пиеш, но и да ядеш.

Страшен гняв ме обхвана. Вярно е, че аз бях ограбил гнездото на един орел, но отде да знам, че е бил съшият? Викнах подире му:

— Да бъде проклето цялото ти потомство, черно плашило! Вампир! Таласъм! Страшилище! Чудовище!

Додето изричах най-оскърбителните думи, орелът ме гледаше спокойно и се смееше. Когато свърших, той си разпери крилата и полетя бързо — като светкавица.

„Даниеле, Даниеле — рекох на себе си. — И вечно да крещиш, пак никой няма да те чуе. Господ да ти е на помощ: твоето положение е отчаяно. По-добре щеше да е, ако си останеше в блатото: поне на земята щеше да умреш, а не на тая пуста месечина.“

Както си бърбях и окайвах положението си, напред месечината се отвори врата. Да, да, уверявам ви: врата се отвори. Тя изскърца толкова силно, че аз си помислих:

„Ръждясала ще да е. Личи си, че от години не е отваряна. Къде ли води тая врата?“

И тъкмо се готвех да стана, за да видя — отвътре се показа един лунен човек. Той беше гърбав, със синя кожа, с дълги уста чак до ушите, с гол череп: ни един косъм нямаше на главата му, тя беше гладка и лъскава, като ледена топка.

— Добро утро, Даниеле! — ми каза той. — Как си попаднал тук?

— Дал Бог добро! — отвърнах. — Бяхме с приятели на веселба. Посръбнахме си и попрекалихме в пиенето. На път към къщи се хлъзнах и паднах във водата. Доплувах до някакъв проклет остров,

дето затънах в едно тресавище. Дойде един орел и ми обеща, че ще ме отнесе у дома, а пък ме донесе тук, на месечината. Тъй е работата. Седя, както ме виждаш, и се чудя що да правя.

— Даниеле — рече строго лунният човек, като се навъси. — Не бива да седиш тук. На месечината няма място за пияни хора.

— Но аз не съм пиян, господине. И — после — кажи ми, как да си отида на земята от тая проклета месечина?

— Ти нямаш право да хулиш моята месечина! — викна лунният мъж. — А как ще си отидеш оттук — това си е твоя работа. Не искам да зная. Махвай се по-скоро!

— Но аз не преча никому тук, уважаеми господине. Както виждаш, седя си и се държа за сърпа.

— Забранено е който и да било да се държи за сърпа на моята месечина. Чу ли? Хайде, омитай се, докле е време!

— Добре, милинки господине, ще пусна сърпа. Но, моля ти се, прибери ме тогава поне в своята дупка ей там, зад оная врата, която скърца като някой дявол. Все има в нея място, колкото за мене. При това, струва ми се, че тук рядко идват гости.

Но лунният мъж се разсърди още повече. Той не искаше и да чуе думите ми, а само повтаряше:

— Казвам ти, че не бива да се държиш за лунния сърп. Разбра ли? Пускай се веднага! Още сега се пусни!

Аз се пуснах, но веднага след това се хванах пак, защото се уплаших, че ще падна. Тогава мъжът се затича към вратата, влезе и я блъсна след себе си толкова силно, че месечината се разтърси цяла и издрънча, както издрънчава крина с орехи. Аз се разтреперах: помислих си, че сърпът ще се отчупи и ще полетя с него надолу.

Малко след това лунният човек излезе пак. Той държеше голям готварски нож. Без да каже дума, той дойде при мене, замахна с ножа и отсече сърпа, на който седях, както се отсича резен любеница.

Като ме видя, че хвърча надолу заедно със сърпа, тоя проклетник ми викна със зловна радост:

— Сбогом, приятелю. Добър ти път! Благодаря за посещението.

Страшен дявол излезе тоя лунен човек! Но аз нямах време да се разправам повече с него, защото се обръцах ту с главата, ту с краката надолу и летях стремглаво със сърпа в ръка.

— Господ да ми е на помощ — си казах. — Колко ли е смешно да гледаш как хвърчи надолу по небето такъв добър човек, какъвто съм аз, и то посред нощ?

Едва изрекох тия думи, и зачух под себе си плясък във въздуха. Цяло ято патици летяха под мене. Най-старият паток, който водеше другите, ми викна:

— Ти ли си, Даниеле?

— Аз съм, приятелю.

Тоя път не се учудих, като чух, че патокът говори с човешки глас, защото бях вече свикнал — нали и орелът говореше тъй?

— Как си със здравето? — запита ме той.

— Слава Богу, отлично — отвърнах му аз, като се мъчех да си поема дъха: толкова бързо падах, че щях да се задуша.

— Струва ми се, че ти се грижиш само за едно: колкото се може по-стремително да паднеш на земята и да се пребиеш. Накъде си се забързал? Откъде идеш?

Доколкото ми позволяваше времето и моето особено положение, аз разказах на патока що се е случило с мене: как съм препил няколко капки повечко, как съм паднал, как съм се озовал на острова, а после — сред блатото, как проклетият орел ме е занесъл на месечината и как — най-сетне — лунният дявол е отсякъл сърпа, за да падна.

— Хвани се за крака ми — рече патокът, да те отнеса у вас!

Предложението беше добро. Но аз — както разбирате — не можех вече да се доверявам никому, а най-малко пък на разни непознати птици. Ала що да сторя? И без това щях да стана на късове. Хванах се за крака на патока и той ме понесе. Ние се движехме много бързо, на подскакулки, като че ли танцувахме по въздуха. Летяхме, летяхме, стигнахме до морето.

— Моля ти се, господине — рекох на патока, — по-добре ще бъде, струва ми се, ако ти и приятелите ти летите над сушата. Над морето е опасно. Па и мене се струва, че тъй ще се отдалечим от мястото, дето е моята къща.

— Как ще летим над сушата? — каза патокът. — Това е невъзможно. Ние отиваме в Арабия.

— В Арабия ли? Отде-накъде? Че нали обеща да ме отнесеш вкъщи?

— Стига си приказвал! В Арабия е много хубаво. Ти не знаеш. Като стигнем там, ще ми бъдеш благодарен.

Додето се разговаряхме тъй, видях кораб, който плуваше спокойно по морето.

— Ще се спусна в тоя кораб — рекох на патока. — Ние сме тъкмо над него.

— Недей прави тая глупост! Корабът се движи. Ако се спуснеш, ще паднеш право във водата.

— Не, не! Сигурен съм, че ще падна точно в кораба. Ще се пусна. Да се пусна ли?

— Щом толкова искаш да се удавиш, пусни се!

Патокът имаше право. аз се пуснах и паднах всред морето. Водната бездна се разтвори и ме погълна.

„Сега вече съм изгубен — си казах. — Ще се удавя.“

Но ето че към мене се доближи една едра риба, която си миеше очите, току-що станала от сън. Тя ме погледна втренчено, без да каже дума.

— Госпожо — рекох, — можеш ли ми каза как да изляза на сушата?

Вместо да ми отговори, рибата плесна толкова силно с опашката си, че ме измокри до костите. Стана ми много студено. А тя отвори уста и ми викна:

— Ставай, ленивецо! Тук ли намери да легнеш? Прибери се вкъщи, че ще минат хората, ще те видят и ще ти се смеят!

Събудих се и видях лицето на жена си. Тя била изляла през прозореца цяла кофа с вода върху мене.

— Не можа ли да влезеш поне в двора, ами си се проснал и си заспал тъкмо под прозореца? — продължаваше да вика тя. — Цяла нощ съм те чакала и съм се чудила къде се губиш. Бива ли тъй?

Чак тогава дойдох на себе си, приятели. Спомних си ясно проклетите сънища за орела, за лунния човек, за патока, за рибата и за лутаниците от блатото до месечината и от месечината до морското дъно. Кълна ви се, че от тоя ден насам не съм пийнал и капка вино. За вас лъжа, за мене истина. Ако щете, вярвайте! Ако не щете, недейте!

ЗЛАТНОТО ГЪРНЕ НЕМСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време едно дете сираче. Отгледали го чужди хора, но те били бедни. Когато порасло, дали го да слугува на селския говедар.

Ханес — тъй се казвало момчето — бил добър, послушен и работлив. На училище той не можел да ходи, защото нямало училище наблизко — то било в едно далечно село, чак в планините, па и нямало кой да поддържа момчето. Та Ханес не знаел ни да чете, ни да пише. Не знаел дори името на селото, дето живеел; не знаел и своето презиме. Казвал се Ханес Говедарчето. Чий Ханес — никой не му бил казал.

Селският говедар, у когото слугувал само за един хляб, бил също беден. Той нямал Деца, жена му била стара. Па и говедарят бил стар и често боледувал. „Говедарят скоро ще умре. Ханес ще пасе селските говеда“ — казвали хората.

Един ден говедарят паднал тежко болен. Той не можал да изведе говедата. Ханес тръгнал от двор на двор, събрал кравите и телетата, па ги повел на паша. Било късно лято. Тревата била къде окосена, къде изгоряла. Трябвало да ги отведе надалеч, за да се напасат. Пасбището, където се спряло говедарчето, било заградено от нивя и гори. Ханес пуснал стадото да пасе, сетне легнал под едно дърво на сянка и както се загледал в облаците, заспал: той бил толкова уморен, че се събудил чак след пладне.

Когато станал да види говедата, забелязал, че няколко крави липсват. „В гората ще да са навлезли“ — си помислил той и тръгнал да ги търси. Надвечер били намерени всички, само едно теле липсвало. Ханес навлязъл още в гората — да го дири. Викал, свиркал, но телето не се обаждало. Той ходил дълго. Слънцето залязло, в гората почнало да притъмнява.

Говедарчето решило да се върне, но забъркало пътя. Излязло на една поляна, заградена с вековни дъбове. Там се виждало нещо като път. „По тоя път — си казал Ханес — ще стигна или до пасбището,

или до селото.“ И той тръгнал. Но скоро пътят се свършил. Говедарчето се озовало между исполински дървеса — тъмни и страшни, с толкова дебели стъбла, че и трима души не можели да ги обгърнат; върховете им се не виждали.

Ханес не знаел накъде да върви. Около него се разхвърчали прилепи и кукумявки. Стъмнило се съвсем. Говедарчето се уплашило.

Къде да пренощува? В тая страшна гора навярно има зверове: може да го разкъсат. Както се озъртал наоколо, по едно време Ханес видял, че между дърветата блещука слаба светлинка — като че ли надалече има огън. Той се успокоил. „Там има хора — рекъл си, — трябва да са дървари. Ще ида при тях да пренощувам, па утре ще се върна в село. Те ще ми покажат пътя.“

И той се запътил в оная посока, дето се виждал огънят. Колкото повече се приближавал, толкова по-силен ставал огънят. Най-после говедарчето излязло на една полянка. То видяло огромно дърво с много дебел дънер. Под дървото се издигал заслон от греди и дъски, нещо като колиба. Там имало огнище. Буен огън пламтял, но хора се не виждали.

Ханес се спрял на поляната; двоумял се — дали да се приближи до огъня. В това време от кухня дънер на дървото излязла бабичка, която се подпирала с тояга. Тя носела гърне. Сложила го на огъня.

Говедарчето се успокоило. То се приближило и рекло:

— Добър вечер, бабичко.

Бабата се обърнала, кимнала с глава, изгледала момчето и му отвърнала:

— Дал бог добро, синко.

Ханес я запитал тогава далече ли е селото и кой път води за там.

— Кое село? — попитала бабата с дрезгав и слаб глас.

— Нашето село — отвърнал Ханес.

— Кое е то? Как му е името? На земята има много села.

Говедарчето не можело да отговори. То било чувало своите съселяни, че казват: „Да вървим в село!“ или „Далече сме от село“ — но името на самото село не казвали. Ханес помислил малко, па рекъл:

— Онова село, дето е край гората. Бабата го изгледала, па рекла:

— И край гората има много села. Да, много села и един голям град. Като чул думата „град“, Ханес си спомнил, че негови съселяни отивали на пазар в града и се връщали, след като закупят разни хубави

неща. Той си помислил, че не ще бъде зле, ако отиде в града, за който бил слушал много чудни приказки. Там ще срещне някой от своите съселяни, дето отиват на пазар, и с него ще се върне в село.

— Добре — рекъл, — аз искам да вървя в града. Откъде се отива натам?

— В кой град искаш да отидеш? — попитала го бабата. — И градове има много. Ти отде си и как си се озовал тук, дето много рядко стъпва човек?

Ханес разказал на бабичката всичко — тъй както си е. Тогава тя му рекла:

— Не виждаш ли, че е тъмна нощ? Накъде ще вървиш сега? До най-близкия град има цял ден път, па и до най-близкото село има много път да биеш, та не можеш се оправи наникъде: мечки и вълци ще те изядат. И да си отидеш в село, знаеш ли що те чака? Ти си изгубил телето, стопанинът му ще те пребие. Я остани при мене! Наместо да слугуваш на говедаря, помагай на мене. Виждаш ме, че нито ръцете ми държат, нито нозете. Трябват ми дърва да подклаждам огън, та да си готвя и да се греея. Ти ще ми събираш дърва и ще ми шъташ, а аз ще те гледам не по-зле от говедаря.

— Бива — рекъл Ханес. — Да остана. Но къде ще спя?

— Има място — казала бабата и посочила към дънера.

Като погледнало натам, момчето видяло широка стая, наредена и постлана. Там се живеело добре. Ханес седнал на пейката, до огъня, па бръкнал в торбичката си и извадил един къшей твърд хляб, що му било останало от обяд.

— Няма ли малко водица да го наквася? — попитал той бабата.

— Види се, че на тебе лесно се угажда — отвърнала тя. — Не си придирилив. Ей там е изворът, на две крачки: можеш да си натопиш хляба. Или по-добре почакай: ще ти сипя да вечеряш с мене.

Тя изнесла от стаята две паници и две лъжици, сипала от гърнето на Ханес, сипала и на себе си, па почнали да ядат. От ястието излизала приятна миризма. Момчето си надробило хляба и изяло всичко, що имало в паницата. Такава вкусна гозба то не било яло дотогава.

— Това беше много хубаво — рекъл Ханес.

— Такава чорба не можеш намери другаде — казала бабата. — Никой готвач не може да ти я свари. Още никой цар не е ял като нея.

Като се навечеряли, бабата запалила борина и въвела момчето в стаята, посочила му един кът, дето имало легло, и рекла:

— Ти ще спиш там, а пък аз — хей там.

И посочила друг кът, също с легло. После духнала борината и легнала. Но Ханес не бил спокоен. През широкия отвор на хралупата влизала лунната светлина. Момчето погледнало натам и запитало бабата няма ли врата къщата й.

— Няма — рекла тя. — Па и не трябва.

— Ами не те ли е страх да не влязат зверове?

— Мене ли да ме е страх от зверове? — казал бабата. — Всички зверове ме познават. Злите се боят от мене, а добрите ме обичат. Никой не може нищо лошо да ми направи. Додето си с мене, не бой се!

На другия ден момчето станало още при изгрев слънце, но бабата била станала преди него. То я видяло при извора, че мие съдовете.

— Хайде сега да посъбереш дървца! — рекла му тя. — Каквото имаше наблизно, аз го събрах: не ми държат нозете да отивам по-надалеч. А ти можеш да ходиш навред по гората и да събираш сухи дърва. Ей тука ги слагай и нареждай.

— Ами ако се изгубя? — запитал Ханес. — Нали сама ти каза, че в тая гора човек се лесно изгубва?

— Ако се изгубиш, запитай някоя птица къде е моята колиба и тя ще те доведе — рекла бабата.

Ханес не отвърнал нищо, но не му се вярвало да го разберат птиците. Както и да е, той тръгнал за дърва, но не мислел да се отдалечава много. Па и голямото дърво, в чието стъбло била стаята на бабичката, се виждало отдалече. То било най-високото дърво в гората. Макар че в дънера му имало голяма кухня, то не било изсъхнало, а се разклонявало над другите дървета и им пазело сянка с широката си корона от гранки и листовина.

Момчето било сръчно. То насъбрало наръч съчки, вързало ги с пояса си и ги донесло при колибата, па ги наредило до дънера. Тъй ходило то час-два, събирало дърва, пренасяло ги, докле подигнало височка редица. По едно време огладняло, но се срамувало да каже на бабата.

Ала тя сама разбрала, та го повикала.

— Ела да закусиш! — рекла. — Трябва да си вече прегладнял. Когато Ханес отишъл при огнището, гърнето било вече сложено.

— Що искаш да ядеш? — попитала бабичката. Той посочил гърнето, па рекъл:

— Каквото се вари там, това ще ям. Аз обичам всичко.

— Там още не се вари нищо — казала бабата, — има само вода. Кажи ми кое ястие обичаш най-много — да ти сваря.

На Ханес не се вярвало, че бабата ще може да намери за готвене всичко, що би пожелал той, макар че не знаел много гозби. Бабата разбрала що мисли момчето, та рекла:

— Няма да чакаш дълго; само кажи що ти се яде. За една минута аз мога да ти сваря, опека или опържа, каквото пожелаеш.

— Ти се шегуващ, бабо — рекъл Ханес. — Аз не видях в колибата да има ни масло, ни месо, ни дори зеленчук. Че и хляб — да ти кажа — нямаш. Как ще сготвиш, каквото поискам?

— Колкото за хляб, аз опекох вече в гърнето, докле ти береше дърва. Ето го там, в кошницата!

И наистина Ханес видял на другия край на рафта една тепсия с малки продълговати хлебчета, току-що изпечени. То не било прост хляб, а франзелки с масло, мляко и жълтък.

— Е, добре — казал той. — Щом е тъй, искам пържени макарони с доматен сос.

Той бил видял веднъж, на Великден, говедарят да яде такава ястие. Сипали и на него малко. По-вкусна гозба той не знаел от нея.

Бабата взела отземи малко пръст, отхлупила гърнето и я спуснала, разбъркала с лъжицата и прошепнала една-две думи. Подир малко гозбата завряла толкова силно, че похлупакът почнал да подскача.

— Готово е — рекла бабата и снела гърнето от огъня.

— Кое е готово? — запитал Ханес. — Макароните ли?

— Макароните, разбира се. Нали ми каза, че искаш пържени макарони?

— Да, но пържени макарони с доматен сос не стават от вода и земя.

— Лъжеш се, синко — казала бабата. — От вода и земя става всичко, стига Да се подправи с вода и въздух. Ще видиш.

Тя бръкнала с лъжицата в гърнето и почнала да сипва в двете паници. Оказало се, че е същата гозба, що искал Ханес. Дори тия макарони били много по-вкусни от онези, които била сготвила някога си говедарката.

— Виждаш ли — казала бабата. — Аз пека, варя и пържа, каквото си поискам.

— Все в гърнето ли?

— Все в него. Стига да му кажа що да ми сготви и то го сготвя. Завчас.

— Хубав съд имаш ти — рекъл Ханес.

Като се нахранили, бабичката измила гърнето, па го изтрила с малко мъх и го закачила над огнището. Гърнето било отвън черно и окадено, ала отвътре лъщяло, та дори светело. Ханес се приближил да го разгледа.

— От що е това гърне? — запитал той.

— От що ли? Виждал ли си злато?

— Не съм, но съм слушал. То ще да е тогава много скъпо.

— Скъпичко е — рекла тя. — Па се и не намира. Не можеш го купи на пазара, нито може златар да ти го изкове.

От тоя ден бабата вече не питала Ханес какво да му сготви, а варяла, пържела и печела всеки ден различни гозби. Той усещал, че от тези ядива става много силен и бързо расте. От ден на ден можел да пренася на гръб все повече дърва. Отначало берял съчки и сухи клони, а после почнал да мъкне и цели дървета. Насъбрал всички сухи дърва, що имало край пътеките около колибата.

Един ден той се отдалечил доста навътре в гората. Направил голям товар и го нарамил, но сбъркал пътеката. Залутал се в непознати места. Додето се чудел накъде да тръгне, чул, че на едно близко дърво чука зелен кълвач. Ханес рекъл да опита вярно ли е онова, що му била казала бабата.

— Хей, кълвачо — викнал той на птицата, — накъде е колибата на бабичката?

Кълвачът се обърнал, та съгледал момчето, сякаш искал да му каже, че е разбрал. Сетне хвъркнал, кацнал на друго дърво и почнал отново да чука по кората. Ханес тръгнал натам, а птицата литнала и се преместила на още по-далечно дърво. Тъй като вървяло след нея по звука на чукането, момчето стигнало до колибата.

— Благодаря ти, кълвачо — рекло то, а птицата си отлетяла.

Един ден бабата каза на Ханес, че ѝ стигат дървата. И наистина той бил издигнал от двете страни на колибата големи редици от дърва — като високи и дебели стени на някоя крепост.

— Сега вече можеш да отидеш в града — рекла му бабата. — Колкото за пътя, като навлезеш в гората, запитай някой див гълъб — и той ще ти го покаже. Но ти трябва да си вземеш нещо за по път: какво ще ядеш? Градът е далечко. Ще се стегна да ти опържа и опека нещо за ядене, па ще ти напълня торбата — да не гладуваш.

И наистина бабата опекала на момчето банички, курабийки и маслени хлебчета, па му и опържила разни вкусни неща. Като гледал чудното гърне, което готви всичко това само от вода и земя, Ханес рекъл:

— Хубава работа би ми вършило такова гърне, ако го имах. И той запитал бабата как би могъл да си набави.

— Нали ти казах — рекла тя. — То се не купува от грънчар, нито се кове от златар. За да се направи, трябва особено майсторство, каквото хората не знаят. Да имаше злато, бих ти приготвила. Донеси ми злато и ще имаш такова гърне.

— А де да намеря злато? — попитал Ханес. — В града има ли?

— Има — отвърнала бабата. — В града има и труд, и щастие, и злато.

— Добре — казало момчето. — Тогава ще вървя в града. Много ми се иска да имам такова златно гърне: всичко ще мога да си готвя с него.

— За себе си мислиш! — попитала бабата. — Само за себе си ли ще готвиш?

— Не само за себе си — отговорил Ханес. — Ако има някой гладен и ми поиска, ще го нахраня.

— Помни тия думи! — рекла бабата. — Който не мисли за другите, не може да бъде щастлив.

Момчето се сбогувало с бабичката, поблагодарило ѝ, па тръгнало през гората. Скоро се явил един хубав див гълъб и почнал да подхвърква пред него от дърво на дърво. Ханес вървял все след гълъба и тъй излязъл от гората. По една пътека, която водела между нивя, ливади и градини, той стигнал до царския път. Бабата му каза, че като тръгне по пътя, той ще го отведе право в града. В кой град — не

му казала. Па и Ханес не запитал: било му все едно в кой град ще отиде. Стига да е град и да има в него злато. Защото той искал без друго да се сдобие със златно гърне като онова на бабата.

След дълго ходене момчето видяло града. Той бил толкова голям, че Ханес се уплашил. Дори поискал да се върне и погледнал нагоре да види иде ли гълъбът. Но Птицата се била изгубила. Неколцина мъже и жени, богато облечени, се разхождали край града. Те видели смутеното селянче с торба на рамо, че се върти на едно място и гледа ту нагоре, ту надолу, и почнали да му се смеят. Ханес се засрамил и тръгнал към града.

В големия град всичко било ново за него: и къщя, и улици, и магазини, и градини, и мостове. Момчето вървяло напосоки. Било му все едно къде ще излезе. На едно място, в някаква градина, седнало да вечеря. Мръкнало се. Ханес бил уморен. Всички напуснали градината, прибрали се. По улиците светели големи лампи, само в градината било тъмно.

Както бил уморен, Ханес легнал на пейката и заспал. По едно време някой го смушкал и той скочил уплашен. Било се вече съмнало, слънцето изгрявало. До скамейката стоял въоръжен човек, който държел дебела пръчка в ръка.

— Я ставай! Тук е забранено да се спи! — рекъл му стражарят.
— Върви си по работата!

— Аз нямам работа — казало момчето.

— Ако нямаш, ще си намериш. В града не бива да ходят хора без работа. Ти си голям — не си дете. Ако не знаеш занаят, стани слуга или върви мети улиците! За метачи винаги има място.

— Къде да вървя? — запитал Ханес. — Спи ми се. Уморен съм.

— Уморен неуморен—ставай по-скоро! Върви хей там, на площада! След малко ще дойде надзирателят от общината да раздава метли.

И наистина на големия площад, отвъд градината, се били събрали десетина души, облечени просто, някои дори окъсани. Дошъл един мъж с дървен крак и патерица: той бил надзирателят на метачите. Пред него имало цяла кола с метли. Той дал на всекиго по една.

Ханес взел метлата и тръгнал след другите. През цялата заран той мел. Към обед тръгнал с една кола да изкара сметта извън града и да я разтовари. После върнал колата. Надвечер отишъл пак на големия

площад, предал метлата на надзирателя и получил пет гроша. Заедно с другите метачи той отишъл подир това в един голям двор, дето се пазели общинските коли, и легнал на една пейка под широкия заслон.

— Тук е най-евтино за спане — му казал един от метачите. — Плаща се по грош на месец. И всеки не може да спи: само нас пуцат.

— Ами който няма да плати?

— Който няма — да върви под моста.

— Ами там лошо ли е?

— Много е мръсно, мирише, влажно е. Но лете все се ядва. Ама зиме ще измръзнеш: сняг, лед, вятър...

— Ами що ядат тия хора?

— Ядат, каквото намерят. Ровят в сметта като кучета. Някои крадат. Други убиват.

— Нещастни хора! — рекъл Ханес.

— Не нещастни, а лоши! — казал метачът. — Който не работи, не е добър човек. Останеш ли без работа, на зло ще се научиш.

Те приказвали, докле им се приспало. От тоя човек Ханес разбрал, че не е лесно да се спечели злато. Една жълтица прави сто гроша, сиреч двадесет надници. Трябва всеки ден да отделяш по един грош, за да можеш след три месеца и десет дена да имаш сто гроша, които да размениш срещу една жълтица. Но дали ще може Ханес да пести по грош на ден?

Оттогава той се заел да спестява. След три месеца наистина имал сто гроша, които сменил за една жълтица. Очите му светнали, когато взел златната монета в ръката си. Дълго я гледал и й се радвал. Но когато си помислил колко е голямо онова гърне, а колко е малка жълтицата, виждал, че много такива жълтици ще трябва. А бабата не му казала колко. Той помнел, че му рекла да й донесе злато. Колко злато — не знаел.

Заел се отново да пести, но в това време му се скъсали дрехите и обувките: трябвало да си купи нови — там отишло спестеното. Шест месеца още пестил, докле купи втора жълтица. Но очевидно две жълтици не ще стигнат за едно гърне. Купил и трета, ала пак му се виждало малко.

Рано една сутрин, като метял някаква задънена уличка, от двете страни на която се издигали великолепни къщи, Ханес намерил голяма кожена кесия, доста тежка. Наоколо нямало никого. Развързал я: в нея

имало десетина жълтици, освен това — много сребърни пари и няколко медни. Метачът пхнал кесията в джоба си и се размислил: явно било, че това злато ще стигне за едно гърне.

Но то не било негово, а чуждо. Кой знае, може да е изгубил кесията някой беден човек, комуто са дали тия пари да ги предаде другиму? В кесията имало и някакви книжа, но Ханес ги и не погледнал, защото не можел да чете.

Що да стори? Много му се искало да задържи парите, но нещо му казвало в сърцето: „Тия пари не са твои. Върни ги на оногова, който ги е изгубил!“ Ала как да узнае чия е кесията? Ханес мел и мислил, па най-сетне решил да запита надзирателя с дървения крак.

Отишъл при него, показал му кесията й му разправил къде я е намерил. Чиновникът я разгледал, прочел книжата, що били в нея, и казал на момъка:

— Ти си честен човек. Това е похвално. Кесията е на един стар господин, който живее в къщата, пред която си намерил парите. Иди потропай и като излезе слугата, кажи му, че искаш да запиташ господаря му не е ли изгубил нещо.

Ханес отишъл. Щом потропал, излязъл слуга, облечен в дрехи от сукно и сърма. Момъкът му казал, че има да пита за нещо господаря. Поръчали му да почака в коридора, дето имало големи палми и цветя. Малко след това се явил белокос господин с усмихнато лице. Понеже помислил, че оня е просяк, старецът бръкнал в джоба си. Но Ханес го запитал дали не е изгубил нещо.

— Кесията ли си намерил? — казал стопанинът. — В нея имаше десет жълтици и други пари, по-дребни. Имаше и книжа: главно те ми трябват.

Метачът извадил кесията и я подал на господина. Оня му дал една жълтица, поблагодарил, похвалил го за честността му и си влязъл. Ханес се върнал при надзирателя и му разказал всичко. Като се заприказвали, попитал го колко жълтици трябват, за да се направи едно гърне.

— Зависи — рекъл чиновникът. — Има големи гърнета, има и малки. Златото е ковко: от една жълтица може да се направи лист, че да покрие цяла маса. То става тънко като цигарена хартия. Но от чисто злато се не правят гърнета, защото златото е меко.

— Значи, и от една жълтица се изковава гърне?

— Изковава се, разбира се. Само че повечето съдове се правят от мед и сребро, па се позлатяват отвътре.

Тъкмо това искал да знае Ханес. Неговите четири жълтици, значи, ще стигнат за едно гърне. Това е много хубаво. Ненапразно е пестил толкова време.

На другия ден Ханес напуснал града. Той знаел улиците. Излязъл на царския друм, а оттам — на пътеката, що лъкатушела между градини, ливади и нивя. Стигнал до гората още додето слънцето било високо. Видял едно птиче и го помолил да го заведе при бабата. Птичето го завело.

Колибата била същата и бабата си била все същата: тя била всъщност толкова стара, че нямало вече накъде. Само дървата били доста намалели. Ханес рекъл: „Добър вечер.“ Бабата му отговорила. Тя тъкмо варяла чорба за вечеря.

— Дойдох, бабичко, да ти събера дърва — рекъл той.

— Хубаво, синко — отвърнала тя. — Навреме идеш. Попривършвам ги. Ала аз те знам, че идеш и за друго. — И се усмихнала.

— Вярно е — казал Ханес. — Нося ти злато да ми направиш гърне. И той й подал четирите жълтици.

— Как си се сдобил с тях, сине? — попитала тя. Момъкът й разказал всичко подробно, както си е.

Бабата погледнала жълтиците, попремерила ги на длан, па отделила трите, що бил спестил Ханес, и му рекла:

— Да ти стоят тези настрана. Нека ти се намират: ще ти потрябват. А онази, що получил момъкът като награда за своята честност от въззрастния господин, тя взела, па казала на Ханес:

— Тая стига. Само тя върши работа. Цял куп жълтици не струват колкото нея. Утре заран ще поръчам на братовчед си да ти изкове гърне.

На другата заран момъкът се запретнал да събира отново дърва. Той бил отраснал и заякнал. За късо време натрупал сума сухи дънери и почнал да ги пренася към колибата.

Когато седнали да закусват, край дървото минала една къртица.

— Хей ти, с черното кожухче! Чакай малко! — рекла бабата. — Вземи това, занеси го на братовчедата ми и му кажи да ми направи гърне!

И тя пъхнала жълтицата между зъбите на животното. Къртицата се изгубила в една дупка наблизо.

— Под земята ли живее твоят братовчед? — попитал Ханес.

— Да — отвърнала бабата.

Но тя рекла това толкова неохотно, че момъкът не посмял да запита повече. Той станал и тръгнал да събира дърва.

На третия ден вечерта, когато Ханес и бабата седели край огъня, та си приказвали, при тях застанало едно човече. Никой го не видял отде дошло: явило се внезапно. Брадата му била дълга, бяла. На главата му имало висок червен калпак от кожа с наушници и подбрадник. Облечено било с къса дрешка, разцепена отзад. Обуто било в шарени пантофи. На пояса му стърчело чукче. Това човече държело златно гърне.

— Ти ли си, братовчедо? — рекла бабата. — Добър вечер.

Старчето се поклонило, но не казало нищо. То погледнало хитро и любопитно момъка, па дало на бабичката гърнето.

— Много ти благодаря — казала бабата.

Старчето се само поклонило, без да каже дума, и излязло от колибата. Ханес го видял, че се пъхва между високите корени на едно съседно дърво и изчезва там.

— И тъй, и ти си имаш вече златно гърне — рекла бабата и го подала на момъка. — Само че то не бива да остане все тъй бляскаво, както е сега. Трябва няколко дена да поготвиш в него, та да почернее и се окади. Инак хората ще ти завидят, като разберат, че е златно, и ще ти го откраднат. Ти, разбира се, няма да готвиш, както готвят другите, а както правя аз. Стопли в гърнето вода, сложи малко земя, па му кажи: „Вари, вари, вари“ и спомени гозбата, що искаш да ти сготви, или „Печи, печи, печи“, или „Пържи, пържи, пържи“, гърнето ще ти сготви веднага, каквото си му поръчал.

Ханес останал при бабичката още десетина дена — да бере дърва. Сутрин, на обед и вечер той готвел в своето гърне, догдето се опушило и почерняло от огъня. Най-сетне бабата рекла, че й стигат дървата. Той се сбогувал с нея и си тръгнал.

— Сега ще обходя — рекъл — цял свят. През къде се отива за морето?

Той бил слушал в града чудеса за морето. Бабата му показала посоката и той поел натам. Няколко седмици трябвало да пътува, но

когато стигнал в крайморския град, видял, че няма пари да се качи на кораб, за да пътува. Бил си купил обувки и дрехи, па трябвало и в лошо време да плаща за нощуване. Спрял се той за няколко дена край града, па тръгнал по селата. Обикновено се настанявал някъде в ливадите или зад плетищата, закачал гърнето на два чаталести клина или го слагал на голяма пиростия, подпалвал огън и почвал да пече и пържи. Наготвеното слагал в торбата и го продавал, а види ли беден човек, давал му без пари. Защото Ханес помнел обещанието, що дал на бабата — да не забравя и другите.

Тъй пътувал той дълго. Напуснал брега, тръгнал към планините. Много градове и села обходил, видял къде какви хора има и как живеят. Целия свят, разбира се, не обходил. Срецнал много хора, които нямали що да ядат: сирачета, немощни старци, нещастни изпъдени жени или безработни вдовици. Всекиго той нахранвал, но му се свивало сърцето, като си помислел, че ще трябва да отиде другаде, а нахраненият ще огладнее пак.

Един ден той готвел край път, на брега на една река. От двете страни се простирало поле, само в дъното имало храсталак. Ханес мислел, че никой го не вижда. А под храстите лежели двама безделници, мъж и жена. Те го гледали що прави, но мълчели. Видели го, че стъква огън и слага гърнето на пиростията, след като е налял в него вода. Малко след това пуснал две-три бучки пръст, казал нещо и започнал да бърка с лъжицата. Замирисало на хубаво. Момъкът си сипал от гърнето супа и се нахранил. След това сготвил, все по тоя начин, задушени суджуци и агнешко печено. Сетне сложил гозбите да изстинат, махнал гърнето и угасил огъня. Двамата безделници разбрали, че това гърне е омагьосано, и решили да го откраднат. Додето Ханес чакал да изстине печеното, за да го прибере в торбата, позадрямал. Тогава мъжът се приближил на пръсти, взел златното гърне и заедно с жената слезли на пътя. Но Ханес усетил, че някой се мярка пред него, и се сепнал. Видял, че му няма гърнето. Спочил. Съзрял двама души, че слизат от бърдото към пътя. Затеъкъл се с викове подир тях. Те побягнали към гората. Но ето че в тоя миг им пресякъл пътя един ловец на кон. Той спрял мъжа и жената.

— Защо гониш тия хора? — запитал ловецът Ханес, като го видял, че тича подире им гологлав.

— Откраднаха ми гърнето, господарю.

— Тъй ли? Я вървете и тримата подир мене! В селото ще разберем каква е работата.

И той ги откарал при селския старейшина.

Старейшината разпитал и тримата. Той знаел, че мъжът и жената живеят от кражба, та не повярвал на думите им. Като изслушал Ханес, пратил да донесат торбата му с гозбите, които бил оставил край реката. Той взел гърнето от мъжа, но не го дал на Ханес.

— Отде си родом? — запитал старейшината момъка.

— От село.

— От кое село?

— От онова под планините.

— Как се казва селото ти?

— Не му знам името.

— Че как тъй да си не знаеш родното село? Ами как се казваш?

— Ханес.

— А по презиме?

— Ханес Говедарчето.

— Говедарчето не е презиме. Как се казва баща ти?

— Нямам баща: сирак съм.

— Нищо, че нямаш. Нали баща ти имаше име? Как му беше името?

— Не знам.

— Че как тъй? Бива ли да не знаеш дори бащиното си име? Ще идете и трима в града, при съдията. Той ще реши.

Отвели ги при съдията. И той ги разпитал. Мъжът и жената видели, че не могат се оправда, но решили поне да напакостват на Ханес.

— Господин съдия — рекъл мъжът, — вярно, че гърнето не е наше, но то е дяволска работа, затова решихме да го вземем от тогава — да не прави магии. Щом е дяволско, то не е ни наше, ни негово.

И те разказали как готвел и що готвел Ханес.

— Не — рекъл съдията. — Мене не можете излъга. Аз не вярвам в магии. Вие сте измислили всичко това, за да се оправдаете. Кражбата си е кражба, все едно дали сте откраднали дяволска вещ или божия. Ще вървите в затвора.

След като извели крадците, съдията почнал да разпитва отново Ханес, но останал недоволен от отговорите му.

— Ти — рекъл му — си или прост и глупав, или се правиш на такъв. Подозрителен човек ми се виждаш. И ти ще вървиш в затвора.

Напразно момъкът настоявал, че е честен, но неграмотен, та затова не знае името на родното си село и своето презиме. Оня не можел да повярва.

— Добре — казал. — Да речем, че си честен човек. Ами отде вземаш месо, зеленчуци и масло да готвиш?

— Отникъде не вземам — казал пристодушнo Ханес. — Слагам в гърнето вода и пръст, казвам му що искам да сготви и то го сготвя.

— В такива глупости аз не вярвам — отсякъл съдията. — Ти крадеш отнякъде месото и зеленчука.

— Господин съдия, аз съм готов ей сега да сготвя, каквото ми поръчаш, за да се увериш.

— Нямам време да гледам фокуси. Ще вървиш в затвора. Отвели и Ханес в затвора. Задържали го два-три дена, па го пуснали, но не му дали гърнето.

— Ти си свободен да вървиш, дето искаш — казал началникът на затвора, — обаче съдията е решил да ти се даде златното гърне чак когато се разбере кой си и с честен труд ли се прехранваш.

Тогава Ханес рекъл:

— Аз се прехранвам тъкмо с това гърне, което ми взехте. Без него не мога да вървя никъде.

— Твоя работа — казал началникът. — В затвора не можем повече да те храним. Върви си!

На излизане от затвора един от пазачите рекъл на Ханес:

— Ти си наистина много прост човек. От простотията си теглиш. Инак ми се виждаш добър и чистосърдечен. Чуй какво ще ти кажа. Утре ще дойде управителят на тая област да изслуша ония, които са недоволни от решенията на съдията. Яви се пред него и му разкажи всичко.

Ханес така и направил. Рано още на другата заран той отишъл пред съдилището — да чака. След него надoшли мнозина, но той бил пръв пред вратата. Когато влязъл управителят, богато облечен, пуснали го при него. Там бил и съдията, па и имало и други хора, все знатни и богати.

След като разказал цялата си история, Ханес помолил управителя да му даде златното гърне.

— Добре — казал оня. — Аз ще повярвам, че всички невероятни работи, които разказа, са верни, ако ми докажеш, че наистина гърнето ти готви само с вода, пръст и огън.

Па като се обърнал към неколцина от чиновниците, рекъл им:

— Дайте му златното гърне и го отведете при огнището да ми свари супа от костенурки! Стойте при него и гледайте!

Малко след това гозбата била готова. Ханес сипал на управителя една паница, сипал и на другите по малко. Варивото излязло много вкусно. Свидетелите заявили, че Ханес не е сложил в гърнето друго освен вода и пръст.

— Това е невъзможно — казал съдията.

— Що ми влиза в работа възможно ли е, или не е — рекъл весело управителят. — Нали супата е хубава! Пръв път ям такава вкусна супа от костенурки. Тоя човек е най-изкусният готвач на света.

— Добре — казал съдията. — Нека ми сготви змиорка с гъби, да видя!

Ханес сготвил. Съдията сам гледал и се почудил, като видял ястието готово само за една минута. И другите поискали да им сготви по нещо. Ханес сготвил и на тях. Всички останали извънредно доволни. Решили не само да дадат гърнето на Ханес, а и да го наградят.

Но той не приел наградата. Взел си златното гърне и си тръгнал. И пак почнал да обикаля от град на град и да готви вкусните си гозби.

Постепенно Ханес разбогатял. Той се оженил. Родил му се син. Но своя син той не оставил прост и безкнижен, защото помнел какви неприятности имал поради своята простотия.

Син му станал учен човек. Но когато помолил баща си да го научи да готви със златното гърне, старият Ханес му рекъл:

— Синко, съжалявам, че не мога да ти предам тая сила. Лесно е да сложиш в гърнето вода и пръст, лесно е да го туриш на огъня, лесно е да му поръчаш какво да сготви. На мнозина съм казвал това и те са го правели, а гърнето не е сготвяло за тях: водата и пръстта са си оставали пръст и вода. За да готви гърнето, навярно има нужда от някаква сила. Тая сила — колкото и да искам — не мога да предам другиму.

РУСАЛКАТА ОТ СИНИЯ ИЗВОР

НЕМСКА ПРИКАЗКА

Навръх една планина се издигал преди много години висок замък. Господарят граф, който живеел в него, бил страшен, зъл и жаден за богатства. Ако някой от съседните владетели каже лоша дума за него, той го издебвал със своите войници, убивал го, ограбвал замъка му и си присвоявал земите му. Мине ли някой богат пътник през владенията му, той бивал или убиван, или ограбван.

В замяна на това пък жената на графа била много хубава, добра, милостива и кротка. Мъж ѝ, колкото и да бил жесток към другите, обичал жена си, давал ѝ пълна свобода и никога не ѝ казвал лоша дума.

Графинята вършела толкова добрини, колкото злини вършел мъж ѝ. Тя ходела от хижа на хижа да утешава селяните и да им помага с дрехи, храна и пари. Понеже графът бил скъперник, тя живеела скромно, за да спести за бедните, а понякога продавала и накитите си, за да им помага.

Господарката била млада, но нямала дете. Мъжът ѝ рядко се прибирал в замък и тя скърбяла самотна, изоставена. Едничка утеха ѝ било да помага на нещастните. От време на време отивала в една пещера, наречена Синия извор, в подножието на планината, слушала как клокочи поточето, дете извирало оттам, и си казвала:

„Защо бог е отредил да живея сама-самичка на света? Да ми беше дал поне рожба — да ми бъде утеха и радост!“

И за да забрави скръбта си, отново тръгвала да помага на бедните и болните.

Един ден графът заминал на война. Понеже не знаел дали ще се върне, той оставил на жена си целия си имот, па ѝ подарил и една много скъпа огърлица. Тогава за поданиците на графа настъпили добри дни. Всички били облечени и нахранени. Всички се залавяли весело за работа и се молели в душата си — графът да се не върне от война или поне да се забави колкото се може повече.

Минали дни, седмици, месеци. Господарят все още не се връщал. Зазимило се. Сетне се запролетило. Стражът, който бдял от върха на кулата, все още не изсвирвал с тръбата, за да даде знак, че владетелят си иде.

Една вечер Хилда — тъй се казвала графинята — останала до късно в пещерата на Синия извор. Цветята разливали наоколо приятна миризма, поточето ромонело, птичките се прибирали да спят по клоните на дървесата.

Графинята седяла и гледала как блести водата, извираща из пукнатините на канарата. Изведнъж пред входа на пещерата се явило бяло видение. Хилда се уплашила и скочила. Пред нея стояла стройна мома в дреха от тънка бяла коприна, осеяна с дребни елмази, които светели под светлината на месеца.

— Не бой се, Хилда — рекла тя с кротък и сладък глас. — Аз съм русалката на Синия извор, която пази вашия замък. Аз знам твоята скръб и мога да те утеша. Сърцето ти е чисто, затова ще ти открия бъдещето. Мъжът ти ще си дойде утре сутринта. Твоето най-силно желание ще се изпълни: ще имаш дъщеря — и умна, и добра, и хубава.

Графинята много се зарадвала, като чула тия думи. Страхът ѝ преминал и тя се осмелила да запита русалката:

— Ами каква ще бъде съдбата на моето дете?

Лицето на момата взело скръбен вид. Тя помълчала малко, па рекла:

— Добро я чака. Но преди да стане щастлива, ще има много да страда.

— Ами аз ще ли мога дълго да ѝ се радвам? — попитала Хилда. Русалката не рекла нищо.

— Ще доживея ли да отгледам рожбата си и да я видя голяма мома? — повторила графинята.

Тогава русалката казала:

— Като питаш толкова настойчиво, ще ти кажа. Каквото и да стане, аз ще бдя над дъщеря ти и ще се грижа за нея. В деня на кръщенката ще ѝ подаря нещо, което тя трябва да пази добре, защото ще ѝ послужи много, когато настъпят изпитните. Ако ти умреш, преди тя да е порасла, аз ще ѝ бъда наместо майка.

След тия думи русалката изчезнала.

Графинята разбрала, че не ще доживее да види дъщеря си пораснала, и това я наскърбило, но тя се утешила с надеждата, че поне ще има дете.

На другата заран графът се върнал с богата плячка. Година след това му се родило дете, но той — като чул, че е момиче — дори не пожелал да го види.

Дошъл денят на кръщенката. В замъка се явила кръстницата-русалка, толкова хубава и тъй богато облечена, че всички се запитали коя е, но никой не можал да отговори. Тя нарекла момичето Гизела и сложила в люлката му една кутия като златна ябълка, па си отишла.

Когато Хилда се придигнала, тя скрила подаръка в ковчега, дете си пазела скъпоценностите.

Гизела станала на пет години.

През един студен есенен ден подвижният мост на замъка бил вдигнат. По каменливия път се чул тропот на копита. Графът се връщал от бой със своите войници. Но когато стражът от върха на кулата го видял, че иде, той не изсвирил за весел поздрав, както правел друг път. Тръбата издала бавни и скръбни звуци, като че ли оплаква някого.

— Що значи това? — попитал господарят. — Каква е тая тревога? Дали ни зоват от замъка за помощ, или ни известяват, че някой е починал?

Като отговор на този въпрос цяло ято гарвани накацали на пътя пред конниците. Спътниците на графа навели мълчаливо глави.

Когато стигнали в замъка, войниците видели трупа на графинята, отрупан с цветя, заобиколен от два реда факли. Хилда била умряла след късо боледуване, още неуспяла да предаде на дъщеря си златната ябълка.

Графът погребал тържествено жена си и я оплакал, ала след време я забравил. Той се предал отново на грабеж. Детето расло самичко, наглеждано от една слугиня.

Веднъж, като ровела майчините си вещи, Гизела намерила ябълката и я сложила в джеба си, да си играе с нея. Като тичала по поляните около замъка и подхвърляла златната топка, тя се озовала в горичката на Синия извор.

Когато момичето седнало да си почине пред пещерата, топката се търкулнала из джеба му и паднала в поточето.

Додето Гизела се чудела как да я извади, явила се русалката, която се навела, взела ябълката и я подала на момичето, па му рекла засмяна:

— Знаеш ли, Гизела, че аз съм ти кръстница? Ела да ти кажа нещо!

И тя я завела в пещерата, сложила я на коленете си, целунала я и почнала да ѝ говори, като я галела по косите:

— Покойната ти майка беше много добра жена. От обич към нея аз ѝ обещах да се грижа за тебе. Пази добре тази ябълка: тя ще ти помогне, ако някога изпаднеш в беда. Недей казва, че си видяла русалката от Синия извор, но когато искаш, можеш да идваш тук, за да си приказваме.

След това тя извела детето, изпроводила го до вратите на крепостта и се изгубила.

Оттогава Гизела често навестявала русалката. Когато почнало да се зазимява, тя отишла за последен път в пещерата на Синия извор.

Русалката ѝ казала:

— Ще настанат студове, мое дете, и ние с тебе не ще можем да се виждаме. Па има и друго нещо. Царят на ветровете оная нощ бе събрал своите духове на съвет хей там, над моята пещера. Те решиха да ме пропъдят оттук и да ми отнемат пещерата с извора. Напусна ли тия места, изворът ще пресъхне и замъкът на татко ти ще бъде разрушен. Но каквото и да стане, ти недей се отчайва. Пази добре ябълката: с нейна помощ ще можеш да получиш ония три неща, които пожелаеш. Ако някой ден престанеш да ме виждаш, недей мисли, че ме няма: аз ще бъда винаги край тебе и ще ти помагам, стига да бъдеш добра към хората.

Гизела расла от година на година все по-хубава. Тя приличала на майка си не само по хубост, а и по доброта. Но баща ѝ пък ставал все по-лош. Един ден всички околни владетели се съюзили и решили да го накажат. Те нападнали замъка. Селяните, отдавна недоволни от своя господар, се също въоръжили и тръгнали с войската.

Завързал се голям бой. Графът бил убит. Замъкът бил разграбен и подпален.

Когато видяла, че баща ѝ пада, пронизан от копие, Гизела грабнала златната ябълка, обърнала я три пъти в ръцете си, както я била научила русалката, и рекла:

— Пред мене ден, зад мене ноц. Дано изляза оттук без шум, невидима за хората.

И наистина тя успяла да мине между биещите се, без да я види някой. Понеже не знаела накъде да върви, запътила се към Синия извор — да пита русалката.

Но изворот бил пресъхнал и колкото и да чакала момата, никой се не явил. Тя разбрала, че духовете на вятъра са прокудили нейната кръстница.

Гизела тръгнала накъдето ѝ видят очите. Надвечер стигнала в непознато село, дето пренощувала в една хижа накрай селото. Селянката я нахранила. Гизела ѝ дала своите копринени дрехи и облякла селски, па продължила пътя си. Скоро я настигнал цял керван търговци и тя тръгнала с тях. Тъй стигнала в един голям град.

Накрай града се издигал величественият дворец на един рицар-кръстоносец, по име Раул. Той прекарвал там само зиме; запролети ли се, тръгвал да брани вдовиците и сираците и да наказва потисниците.

Търговците разказали на Гизела, че домакинството на двореца води една зла, креслива и завистлива баба, по име Гертруда, цяла вещица. Тя била толкова лоша, че не можела да завърти слугиня, но графът я държел, понеже била пестелива.

Гизела била толкова уморена от пътя, че не можела да върви по-нататък! Тя решила да се услови слугиня в двореца: все трябвало да намери някаква работа, колкото да си печели хляба.

Тя си начернила ръцете и лицето, прибрала си златните коси под една мръсна забрадка и си направила гърбица, като си натъпкала под дрехата на гърба парцали.

Мръкнало се било, когато Гизела потропала на вратата. На прозореца се показала старата Гертруда — грозна и сбръчкана.

— Махай се оттук! — викнала вещицата. — На просякини не даваме нищо.

И хлопнала прозореца, та го затворила.

Но момата не се отчаяла. Тя изтропала още веднъж. Тогава бабата слязла — да я изпъди. Но щом се показала на прага, момата ѝ рекла:

— Аз не прося, а диря работа. Всичко мога да върша: и мия, и пера, и гладя, и шия, и плета, и преда, и готвя. Па ако стане нужда, зная полска работа: да сея, да копая, да плевя, да садя. За всичко ме бива.

— Добре — рекла бабата, — влез тогава. Аз съм останала случайно без слугиня. Ако можеш да работиш, ще те задържа.

Макар че Гизела не била свикнала да върши тежка работа, тя се заела прилежно да слугува и работела толкова добре, че Гертруда не намирала защо да ѝ се кара.

Когато паднал първият сняг, рицарят се прибрал. Той се зачудил, като видял, че дворецът свети от чистота. Подът бил лъснат, стените без паяжини, съдовете измити и изтрити, всичко наредено с вкус. Раул похвалил Гертруда, а тя дори му не казала, че новата слугиня върши това.

Един ден Гизела, като черпела вода от извора, видяла графа, че се връща от лов. Той ѝ се видял хубав, благороден и добър.

Тя го погледнала, па си казала:

„Ако тоя рицар ме срещнеш в бащината ми къща, той би ме поздравил и би приказвал с мене. А сега, макар че съм хубава, млада и от благородно коляно, той не ме и поглежда, понеже знае, че съм слугиня. Такива са хората: те гледат външността.“

Графът имал обичай да урежда през зимата в двореца празненства, на които канел боляри, благородници и рицари с жените, дъщерите и синовете си, да вечерят и танцуват.

Гизела ги гледала през прозорчето на своята таванска стая как влизат в двореца, цял осветен. Сърцето ѝ се свило от скръб, като слушала музиката и като си помисляла, че и тя би могла да се весели с тия жени и моми, ако не я бе сполетяло голямото нещастие — да остане без майка и баща.

Една вечер тя си свършила работата и се прибрала в стаята си. Поканените почнали да идват. Изведнъж на момата дошло на ум за вълшебната ябълка, с чиято помощ можело да се изпълнят три нейни желания.

„Хайде да опитам“ — рекла си тя.

Измила се хубаво, вчесала си буйната златна коса, па взела кутията и казала:

— Искам да имам такива хубави дрехи, каквито няма да има тая вечер ни една от поканените жени.

Едва изрекла това, кутията се отворила от само себе си — и от нея се подал къс румена коприна, който почнал да се развива с приятен шум; — показала се сребърна везба, сетне тънко изплетени дантели.

От кутията паднали след това чорапи, обувки и разни накити — гривни, пръстени, огърлици. По-хубаво облекло момата не можела да си представи.

Гизела смъкнала селските си дрехи, махнала гърбицата и облякла копринената рокля. Като се натъкмила, изрекла ония думи, които знаела от русалката:

— Пред мене ден, зад мене нощ. Дано мина без шум, невидима за хората.

И тя отишла в разкошния осветен чертог, без да я забележи някой. Когато се явила между мъжете и жените, всички ѝ направили път и ѝ се поклонили. Почнали да си шепнат, да се питат коя е тази хубавица, толкова богато облечена и накитена.

Раул, най-благороден и най-хубав от младите боляри, поканил непознатата да танцува с него, но не се осмелил да я запита за името ѝ. След час-два тя изчезнала, без да я забележи някой.

На другата вечер Гизела се явила пак, облечена с други дрехи — небесносиня рокля и наметало от златиста коприна. Графът, и тая вечер танцувал с нея. Като забелязал по едно време, че е уморена, той я отвел настрана, предложил ѝ да изпие с него една чаша вино и я заприказвал. От разговора Раул узнал, че непознатата е толкова умна, колкото и хубава.

Той бил тъй обаян от нея, че коленичил на едното си коляно и ѝ предложил да му стане жена.

Но тя се засмяла и му каза:

— Ти не си благоразумен, рицарю. Знаеш ли ме коя съм? Би ли се оженил за мене, ако узнаеш от какъв род съм?

— Разбира се — рекъл Раул. — Рицарска дума се не връща назад. Която и да си ти, аз ти се кълна във вярност.

И той снел от пръста си скъпия пръстен с голям елмаз и го сложил на нейния пръст.

— Нека тоя пръстен — казал ѝ той, — най-скъпото, което имам, ти напомня за моята клетва.

След това я поканил да дойде и на другата вечер, когато щяло да бъде последното празненство.

— Тогава — рекъл рицарят — аз ще поискам ръката ти пред всички и ще ти предложа своето име и своя имот.

Гизела се усмихнала, но нито обещала да дойде, нито отхвърлила поканата. Малко след това тя изчезнала тъй неочаквано, както била и дошла.

На другия ден графът заповядал на Гертруда да приготви колкото се може по-добра вечеря, защото бил поканил много външни гости. Бабата се заела да скубе пилета, гъски и пуйки и току подмушвала слугинята да направи ту това, ту онова.

Гизела се съсипала от работа. Свечерило се. Тя трябвало да пече птиците на шиш, да готви супа, да прави сладкиши, да нарежда гозбите на сребърни блюда. За почивка не можела и да помисли.

Вечерята почнала.

Графът все поглеждал към вратата дали пак ще се яви тайнствената гостенка. Но тя не идвала. До полунощ я чакал той, без да хапне и без да пийне.

Когато ударил дванадесет часът, Раул оставил гостите и се прибрал в спалнята си. Всички се учудили на постъпката му. Никой не можел да разбере защо ги напуца домакинът, който бил винаги любезен с всички.

На другата заран Гертруда отишла рано-рано да събуди Гизела.

— Слушай, чумо — рекла й бабата. — Да не би да си направила някаква магия на господаря, та е болен от снощи?

— Каква магия ще му направя? — казала Гизела. — Аз не разбирам от магии.

Минала цяла седмица. Графът все лежел. Не искал да хапне. Пъдел Гертруда, когато влезела в стаята му.

Една заран, когато слизала от таванската стая, Гизела срещнала бабата. Тя й рекла:

— Момиче, търси си друго място. Господарят няма да го бъде. Много зле е. До довечера може да умре.

Тогава момата рекла:

— Тая нощ сънувах един сън. Бях на село. Майка ми вареше чорба от девет вида треви. Като я запитах защо й е, тя ми каза, че който хапне от тая чорба, от каквато болест и да боледува, ще оздравее.

— Чуден сън! — казала бабата. — Понеже господарят е на умирање, можем да опитаме тая чорба: дано пък го изцери! Хайде, стегни се, та я сготви!

След един час бабата занесла на графа паница чорба, която издавала вкусна миризма: и да не е човек гладен, би му се прияло. Раул казал на бабата да остави чорбата и да си върви.

Когато бабата излязла, той разбъркал чорбата, за да поизстине, и видял на дъното своя пръстен с елмаза, що бил дал на непознатата. Изведнъж силите му се върнали, той се усетил, току-речи, съвсем здрав.

Станал, извикал бабата и я запитал кой е сготвил тая лековита чорба, от която му минало веднага. За пръстена, разбира се, не казал и дума.

— Слугинята я сготви — рекла бабата.

— Скоро я повикай да дойде!

— Но как ще дойде, господарю? Тя е мръсна, гърбава, черна... Не е за тук. Бива я само да мете и да чисти.

— Нищо! — викнал графът. — Нека дойде веднага! Гизела се явила, както си била облечена.

— Ти ли сготви тая чорба? — запитал графът.

— Аз, господарю.

— А къде намери тоя пръстен?

— Благородни рицарю — рекла кротко Гизела, — не си ли спомняш, че ми го сложи на пръста, след като танцува с мене и поиска ръката ми? Аз ти казах тогава: „Ти не си благоразумен, рицарю. Знаеш ли ме коя съм? Би ли се оженил за мене, ако узнаеше от какъв род съм?“

Като чул тия думи, графът останал поразен. Той не знаел що да прави.

От една страна, никак не му се вярвало това мръсно, гърбаво и почерняло момиче да е оная хубавица, за която искал да се ожени. От друга пък, гласът на слугинята бил също като гласа на непознатата, а думите ѝ звучели искрено. Па и отде ще вземе пръстена, ако не е тя?

Когато помислил малко, той решил, че тука навярно има някаква тайна.

— Добре — казал той. — Ако ти си наистина момата, с която танцувах оная вечер, иди се измий и се облечи, както се беше облякла тогава.

— Господарю — рекла смело Гизела, — ще направя, както ми заповядваш. Но ако в оная премяна, що носех тогава, сега не ти се видя

толкова хубава, ще ли устоиш на клетвата си? Защото не е чудно оная вечер да си се излъгал: може да съм ти се видяла по-хубава, отколкото съм...

— Хубостта е нещо много добро и ценно. Ала верността е нещо по-високо от нея — отвърнал графът.

Гизела се затекла в стаята си, поискала от кутията трета премяна — бисерно сребриста, с елмазена корона и тежка бисерна огърлица. Като се измила и облякла, отишла при графа, който я чакал в приемния чертог. Тя се видяла на Раул тоя път още по-хубава.

Рицарят паднал на колене пред нея и наново поискал ръката ѝ. Тогава Гизела се съгласила. Тя му казала, че е също графска дъщеря, и му разправила историята на своето семейство.

На сватбата им се събрали всички благородници и рицари от околността. Угощението било богато. Моми и момци танцували. Всички се веселели. Само старата Гертруда, късана от завист и омраза срещу оная, която ѝ била до вчера слугиня, а от тоя ден трябвало да ѝ стане господарка, си хапела устните от злоба.

Година след сватбата Гизела родила син. Графът не можел да му се нарадва. Една нощ обаче графинята сънувала, че някакво черно крилато чудовище с ноктести пръсти се хвърля върху малкия Конрад, грабва го и го отнася. Майката се пробудила цяла в пот и простряла ръка да се увери, че момчето ѝ лежи в люлката. Но люлката била празна.

Гизела изпищяла. Събрали се слуги и слугини, претърсили целия замък, ала не намерили детето. Бащата и майката скърбили дълго по него. Гизела се изменила. Тя побледняла, отслабнала. За да разгони мъката ѝ, Раул почнал да я води по гости из благороднишките къщи. Но жените я посрещали студено. Те ѝ завиждали, па се и разнесъл слух, че е магьосница. С магия била обаяла графа, за да се омъжи за него; била убила детето си.

Старата Гертруда гледала да угажда колкото се може повече на господарите си, но Гизела се бояла от омразния ѝ зъл поглед.

След две години на графа се родила дъщеря. Кръстили я Дора. Майката не се отделяла от нея — да не би и с момичето да стане същото, каквото се случило с братчето му.

Веднъж Раул отишъл на лов. Гизела обядвала с дъщеря си. Когато станала от трапезата, усетила, че нозете ѝ се пресичат и главата

й тежи. За да се поразведри, тя излязла с Дора на разходка край реката, що течела близо до двореца.

Но като походила, усетила, че главата ѝ натежава още повече.

Нозете ѝ се подкосили, та не можела вече да върви. Легнала под една върба и прегърнала дъщеря си.

Когато графинята се събудила, слънцето вече залязвало. Духал хладен вятър. Гизела отворила очи и надала вик: детето не било до нея. Тя се затекла в замъка и повикала слугите, ала те — събрани около Гертруда — я изгледали презрително и когато им заповядала да търсят детето, почнали да се подсмиват.

Същата вечер дошли стражи и отвели Гизела в затвора. На другия ден я изправили на съд. Осъдили я като магьосница да бъде задушена от пара.

Графинята се мъчела всякак да се оправдае, но не успяла. Само мъжът ѝ можел да я защити, но него го нямало. Всички знаели, че тя се е преобразила по някакъв чуден начин от дрипава и грозна селянка на хубава благородница. Знаели и за тайнственото изчезване на Конрад, а старата Гертруда излязла да свидетелствува, че видяла как майката хвърлила Дора в реката.

На другия ден тъмничарите и стражите повели графинята към мястото на изтезанието. Всички хубавици наизлезли по балконите да гледат своята съперница.

Гизела била отведена в една запустяла къща. В избата натрупали дърва и сложили големи котли с вода. В пода на стаята, що бил над избата, пробили дупки — да минава през тях парата.

Когато дошла осъдената, запалили дървата, Гертруда си предложила услугите безплатно да подклажда огъня и да наглежда котлите. Когато видяла господарката си, тя я изгледала със злобно тържество.

Стаята, дето влязла Гизела, била зазидана отвсякъде: нямало ни прозорец, ни дори малка дупчица. Вратата заключили, замазали с гипс междините. Малко след това Раул пристигнал в своя дворец.

В това време наченали мъките на Гизела. През дупките на пода почнала да нахлува гореща пара. На осъдената не се искало да умре. Тя зачукала на вратата, колкото ѝ сили държат, но безполезно. Дошло ѝ наум за вълшебната ябълка. Извадила я от джоба си, но си спомнила, че трите ѝ желания са вече изпълнени.

— Що ми трябваше — рекла си тя отчаяно — да искам дрехи? По-добре беше да бях запазила поне едно неизпълнено желание.

Все пак тя отворила кутията. От нея излязъл бял дим, който се разнесъл по стаята и почнал да поглъща горещите пари. Малко след това се явила русалката — Гизелината кръстница. Тя водела за ръце двете деца — Конрад и Дора.

Голяма била радостта на графинята.

— Благодаря ти от сърце, скъпа кръстнице — рекла тя, — че ме отърва от мъката и ми върна децата.

И тя притиснала до гърдите си момченцето и момиченцето. Русалката ѝ разказала как ги намерила. Гертруда ги била удавила в реката, където се преселила да живее тя, след като я прогонили от Синия извор. Русалката спасила Конрад, а после и Дора и ги отвела в една горичка, дето им пеела и свирела, хранела ги с ягоди и мляко от диви кози и ги приспивала в меко легло от мъх и птичи пух.

Като разказала всичко това, русалката изчезнала. През това време огънят изгорял. Стражите, уверени, че осъдената е вече мъртва — очаквали заповед от съдиите да отворят вратата и извадят трупа.

Но в тоя миг се задал Раул със своите войници. Той слязъл от коня, пробил си път между тълпата, приближил се до вратата и викнал:
— Жива ли си, Гизела?

За голямо учудване на всички отвътре се чул глас:

— Жива съм, Раул. При мене са Конрад и Дора. Чакаме някой да ни освободи.

Щом чул това, рицарят заповядал на своите хора да счупят вратата. Той освободил жена си и децата си и ги отвел в двореца.

Старата Гертруда била изправена на съд. Тя си признала, че удавила децата и приспала майка им, като ѝ сложила в гозбата омайна билка. Съдиите я осъдили на смърт. Тя била зазидана в същата стая, дето преди това била затворена господарката ѝ. Разбира се, че русалката не дошла да ѝ помогне и тя се задушила от горещите пари.

КНЯГИНЯ МАГЪОСНИЦА

НЕМСКА ПРИКАЗКА

Един цар имал петнадесет синове. Те били свадливи. Още додето бил жив баща им, почнали да се карат как да си разделят царството. По-големите искали по-просторни области, а на другите давали малки късове земя. За най-малкия син не оставало нищо. Макар че той дележ бил на шега, най-малкият княз се ядосал. Той казал на баща си, че не иска да остане при своите братя, а желае да тръгне по света — да си дири щастието. В началото царят го не пускал, но синът настоявал толкова много, че най-сетне бащата се съгласил.

Князът тръгнал на път. След дълго странстване и много приключения той стигнал в двореца на един великан. Постъпил на служба при него. Великанът имал кози, които пасял сам. Те не били обикновени кози: едри били колкото елени. Всяка давала по десет литра мляко на ден. На заранта, когато повел козите да ги пасе, великанът казал на княза:

— Днес ще изчистиш обора. Друга работа ти не давам, за да разбереш, че си попаднал при добър господар. Но ще изчистиш обора добре: да свети от чистота.

— На драго сърце — рекъл царският син.

— И друго нещо ще ти кажа. Запомни, че не бива да влизаш в стаите, които са разположени зад твоята спалня. Инак ще те накажа със смърт.

И великанът отвел козите на паша. Князът си помислил:

— Наистина, моят господар е много добър. Но няма защо да бързам. Има време. За половин час ще му изчистя обора.

И той тръгнал да се разхожда из двореца, като си свиркал и тананикал. Когато стигнал до една от стаите, в които му било забранено да влиза, той се спрял и си рекъл:

— Не е зле да надзърна все пак в тия стаи, каквото и да казва исполинът. Навярно в тях има нещо любопитно, което би трябвало да видя, но моят господар го крие.

Той влязъл в първата стая. Там врял един закачен котел, но под него нямало огън. Какво ли има в него? Някаква лъскава вода. Князът си потопил един кичур от косата в котела. Кичурът станал като мед.

— Вкусна е тая чорба — си казал момъкът. — Който сръбне от нея, ще му порасне медна човка.

Сетне влязъл в друга стая. И там кипял котел: и под него нямало огън.

— Да опитам и това вариво! — рекъл князът. Потопил си друг кичур в течността. Кичурът се посребрил.

— Скъпа е тая супа — си казал момъкът. — У нас не готвят такава супа.

Влязъл в трета стая. Там също врял голям котел. И под него нямало никакъв огън. Като си потопил един кичур от косата в течността, князът видял, че кичурът се е позлатил.

— Бива си я и тая чорба — си казал князът. — Ако се топна цял в нея, нито татко ще ме познае, нито братята ми. Ще стана цял златен, като някоя статуя. Само ме е страх да не би да се сваря.

Излязъл и от тая стая. Имало още една. Там пък що ли се намира? Ако в тази стая ври злато, навярно в другата ще се топят елмази. Князът влязъл в последната стая. Там нямало котел, но на една пейка седяла хубава мома и плетяла златни дантели, които украсявала с бисер.

— Ти си много хубава — рекъл князът. — Как ти е името? Отде си? Защо си затворена в тази стая?

Момата отвърнала:

— Името ми е Изолда. Аз съм царска дъщеря. Исполинът, чийто е тоя дворец, ме грабна преди година и ме затвори тука. Той ме научи на разни магии. Иска да ме омъжи за своя син, който странства далече по света.

— Че защо не избягаш? Защо търпиш това позорно робство?

— Да избягам ли? Често съм мислила за бягство, но от исполина не можеш да избягаш. Той ще те настигне и ще те разкъса. Неговите слуги са страшни. Не си ли ги виждал?

— Не съм, защото съм едва от снощи на служба при него. И аз съм царски син. Тръгнах по приключения и попаднах в тоя дворец. Изглежда, че исполинът е добър човек.

— Ще му видиш след ден-два добротата. Бог да ти е на помощ. При ужасен господар си попаднал. Той е човекоядец.

— Нима? А на мене ми се стори много любезен човек. И никак не ме претоварва с работа. За днес, да речем, ми е възложил само да изчистя обора, а то е работа за половин час най-много.

— Тъй ли си мислиш? Имаш грешка.

— Ба, аз съм чистил много пъти бащината си конюшня, та знам.

— Но тоя обор е малко по-друг. В него живеят огнени коне, железни крави и медни кози, едри като елени. Ако почнеш да чистиш обора, както си знаеш, на мястото на всяка лопата тор, която си изхвърлил, ще се явят десет нови. Ще се съсипеш от работа и пак не ще свършиш нищо. Тогава исполинът ще те изяде. Затова ти е дал такава мъчна работа.

— А как да я свърша?

— Ще ти кажа. Обърни лопатата и чисти с дръжката. Тогава торът ще се изгуби самичък.

— Благодаря ти. Ще направя, както ми казваш.

Той прекарал при момата целия ден. Приказвали си, шегували се. И двамата намерили, че са лика-прилика. Сгодили се и решили да избягат заедно и да се оженят. Когато се свечерило, момата напомнила на княза, че го чака работа. Той излязъл неохотно, ала нямало що да прави: трябвало да изчисти обора на исполина. По стар навик той почнал да гребе, както си знае, но видял, че за две-три минути торът нараснал и изпълнил обора чак до потона. И князът обърнал лопатата. Като почнал да чисти с дръжката, торът изведнъж се стопил и изчезнал кой знае къде. Оборът светнал от чистота.

Щом си свършил работата, момъкът се върнал в стаята си и почнал да си тананика и подсвирква. Върнал се и великанът със своите кози, крави и коне.

— Е, как е? Очисти ли обора ми, юначе?

— Очистих го, но много мъчно — да си призная. Колкото чистиш, повече се мърси. Сякаш от земята никнеше тоя проклет тор. Едва преди малко успях да го изчистя.

— Изглежда, че не си го изчистил.

— Иди виж!

— Ще видя, разбира се.

Отишъл великанът в обора и се почудил: сякаш някой е измил пода — толкова бил чист. Върнал се и казал на ратая си:

— Ти, приятелю, навярно си приказвал с моята дъщеря — магьосницата. Тя те е научила как да очистиш обора. Сам не би се досетил никога.

— Дъщеря ти ли? Коя е тя, господарю? Хубава ли е, или грозна? Магьосниците са обикновено страшно грозни жени. Много бих искал да видя дъщеря ти.

— Ще я видиш по-рано, отколкото ти се иска — казал исполинът.

Седнали да вечерят. Вечерята била разкошна; трябва да се признае, че тоя исполин обичал да си угажда.

На сутринта той отново извел своите добичета, а на ратая си поръчал да прибере коня му от ливадата и да го настани в обора.

— За днес нямаш друга работа. Щом доведеш коня, свободен си. Но пак ти казвам, че не бива да влизаш в ония стаи. Не ме ли послушаш, ще те убия: такъв е моят закон.

— Много са ми потрябвали твоите стаи! — рекъл момъкът. — Никак не любопитствам да узная какво има вътре.

— Тъй казваха и други преди тебе, но престъпиха заповедта ми и платиха за своето непокорство с главите си. Отваряй си очите! Аз съм много добър господар и при мене ще научиш много нещо, което друг не би можал да ти каже, само ако ме слушаш.

Когато исполинът излязъл, момъкът си рекъл:

— Разбира се, че ти си много добър господар, но почва да ме хваща страх от добротата ти. Предпочитам да прекарам един час при момата, отколкото цял ден при тебе. Най-сетне въпреки твоята забрана, мисля, че имам това право, защото ако ти казваш, че ти била дъщеря, аз мога с по-голямо право да кажа, че ми е годеница.

Той отминал стаите с котлите и влязъл в оная, дето била княгинята.

— Добро утро, миличка.

— Добро утро, миличък. За днес каква работа ти отреди нашият господар?

— Слава богу, днес работата е съвсем лесна: за пет минути ще я свърша. Поръча ми само да му доведа коня от ливадата и да го вържа в обора.

— Ама че лесна работа! Ти не можеш направи това.

— Че защо? Малко ли коне съм обуздавал при баща си? Да не мислиш, че е кой знае какво изкуство? Такива луди коне съм обуздавал, че всички ми са се чудили.

— Вярвам, миличък, но тоя кон не е като другите. Когато те види, че се приближаваш до него, той ще се затича право към тебе и ще почне да изригва от устата и ноздрите си пламъци, които изгарят като пламтяща смола. Ще станеш на въглен.

— Хайде де! Че нима има такива коне?

— Други няма, но тоя е такъв. Той е най-младият жребец от огнените коне на великана.

— Какво да направя тогава? Няма ли средство?

— Има. Ще вземеш ей оная юзда, която виси там, зад вратата, и още отдалече ще му я метнеш на главата. Тогава конят ще се укроти изведнъж. Дето щеш го води после.

— Много ти благодаря, миличка. Тъкмо тъй ще направя.

И тоя ден момъкът прекарал при момата. Той забравил, че исполинът му е възложил работа. Ала когато почнало да се свечерява, девойката му напомнила, че трябва да доведе коня, защото великанът скоро ще се върне.

Князът взел юздата и отишъл на ливадата. Конят, щом го видял, се затичал към него. От ноздрите и устата му излизали дълги зелени пламъци, а очите му горели. Той цял пръхтял и скърцал със зъби, сякаш се готви да разкъса княза. Но момъкът го дочакал да се приближи със зинала уста и му хвърлил зъбалеца на юздата между зъбите. Всичко било свършено. Конят се спрял. От ноздрите му не излизал вече огън. Той погледнал покорно княза. Лесно било да го отведе в конюшнията.

Ратаят се върнал и почнал да се разхожда по стаята, подсвирквайки си от удоволствие. Скоро след това се прибрал и исполинът.

— Вкара ли коня в обора, юначе?

— Вкарах го, господарю, но с много голяма мъка. Че то не е кон като кон, ами огнена буря. Страшна работа! Откъде имаш такъв кон? Той щеше насмалко да ме превърне на пепел. Добре, че ми дойде на ум да му хвърля юздата отдалече в устата.

— Истина ли казваш? Доведе ли го?

— Разбира се, господарю. Върви, та виж!

— Ще отида.

Влязъл исполинът в обора. Конят бил наистина там. Той ядъл кротко ечемик. Върнал се великанът в стаята и казал на ратая си:

— Ти май си се срещал с моята хубава дъщеря, магьосницата. Друг никой не би можал да ти даде такъв ум. Само тя знае какво правят конете ми и как се обуздават.

— Ба, за много прост ме мислиш, ако смяташ, че не бих могъл да обуздая един кон, какъвто и да е той. Но да си кажа право — аз почнах много да любопитствам: иска ми се да видя твоята дъщеря, за която говориш вече два пъти. Отведи ме при нея най-сетне!

— Бъди спокоен! Ще те отведа, дори по-рано, отколкото би желал.

На другата сутрин великанът пак подкарал козите, конете и кравите си, а на момъка рекъл:

— Тоя ден ще ти дам още по-лесна работа, за да видиш при колко добър човек си попаднал.

— Надявам се, господарю. Аз вече разбрах твоята голяма доброта. Ти си добър като някой светия. Каква работа ще ми дадеш?

— Ще отидеш в пъкъла и ще ми донесеш оттам горящо съкровище. Като направиш това, можеш да се излежаваш, колкото ти душа иска. Разбери най-последно, че няма да намериш никъде по-добър господар от мене.

— Това е съвсем право, господарю, ала кажи ми как да отида в пъкъла? Ако мислиш, че ме е страх от дяволите, имаш грешка. Но аз не знам кой път води натам.

— Кой път ли? Не знаеш ли, че всички пътища водят към пъкъла?

— Виж, това не знаех. Пръв път го чувам.

Когато исполинът си тръгнал, князът почнал да се разхожда насам-натам и да си дума угрижено:

— Че си добър, добър си: в това не може да има никакво съмнение. Но ти ми даваш да върша много трудни работи. Откъде се сети да ме пратиш чак в преизподнята — да ти нося оттам пламтящо съкровище? Много ми е притрябвало твоето съкровище! Виж, по-скоро бих отишъл при моята годеница. Когато съм край нея, времето минава много бързо и приятно. А дали ще отивам изобщо в пъкъла, това не мога още да кажа.

Той влязъл при годеницата си. Тя го запитала каква работа му е възложил тоя ден исполинът.

— Остави се, миличка! Кара ме да му донеса някакво горящо съкровище чак от пъкъла.

— Как мислиш да направиш това?

— Никак не мисля да го направя. Преди всичко не знам как да отида в пъкъла.

— Не, ти трябва да отидеш и да донесеш горящо съкровище. Иначе исполинът ще те убие още довечера.

— Но преди всичко не знам по кой път се отива в пъкъла.

— Ще ти кажа. Ти ще отидеш при скалите, които са отвъд ливадата. Ще видиш там един железен боздуган. Ще го вземеш и ще удариш най-високата скала. Тя ще се пукне и ти ще влезеш през пукнатината. Като повървиш навътре, ще те срещне червен човек, който бълва огън. Ти ще се пазиш да го не погледнеш в лицето. Като те запита защо си дошъл, ще му кажеш, че те праща исполинът да му отнесеш горящо съкровище. После той ще те запита колко искаш, а ти ще му отговориш: „Колкото мога да понеса.“ Това е то.

— Добре, благодаря ти, че ме научи. Ще постъпя, както ми казваш.

Денят минавал в сладки приказки. Но когато почнало да се свечерява, момата казала на годеника си, че е вече време да изпълни поръчката на исполина. Момъкът отишъл при скалите и направил каквото му била казала девойката. Когато влязъл в подземието и срещнал червения човек, навел си очите, за да го не погледне в лицето. Тогава човекът престанал да бълва пламъци и запитал княза какво желае.

— Аз съм ратай на исполина — рекъл момъкът. — Моят господар ме праща да му отнеса горящо съкровище.

— Ще ти дам — рекъл червеният мъж. — Кажи ми само колко искаш: много ли, или малко?

— Ни много, ни малко: тъкмо колкото мога да понеса.

— Добре, че не поиска цял товар. Другите преди тебе правеха тъй и съкровището ги изгаряше. Ти си разумен. Ела след мене.

Червеният мъж отвел княза във вътрешността на планината. Там имало огромно езеро с разтопено злато. Наизлезли малки червени

човечета. Мъжът им заповядал да отмерят на момъка толкова злато, колкото би могъл да понесе.

— Той е силен — рекли джуджетата. — Може да понесе и цял товар.

— Не — рекъл мъжът, — не е чак дотолкова силен. Гледайте да го не претоварите.

Напълнили една торба с течено злато и я дали на княза. Тя тежала доста, ала момъкът можал да я носи. Вдигнал я и я отнесъл в двореца. Дошъл великанът.

— Ходи ли в пъкъла, юначе?

— Ей сега се върнах оттам, господарю. Цял ден съм се лутал, додето намеря пътя.

— Ами донесе ли горящо съкровище?

— Донесох, но много си изпатих, господарю. Защо не ми каза, че имало пазач, който бълва пламъци?

— Къде остави съкровището?

— Ето го там, пред вратата.

Великанът излязъл да види съкровището. Торбата била тъй препълнена, че — като я развързал — златото потекло от нея.

— Ти навярно си приказвал с моята дъщеря, юначе — рекъл той на княза. — Никой друг не би могъл да ти посочи пътя към пъкъла и да ти каже какво да направиш, като отидеш там.

— С твоята дъщеря ли? Кога най-сетне ще ме удостоиш с честта да видя твоята дъщеря, за която приказваш всеки ден? Постоянно слушам да ми се говори за нея, а още не съм я видял.

— Утре ще я видиш.

— Наистина ли, господарю?

— Наистина. Ще те отведе при нея още утре.

— А защо не днес?

— Защото днес имам богата вечеря.

— Не разбирам какво искаш да кажеш.

— Утре ще разбереш.

На другата сутрин великанът отвел момъка при княгинята магьосница.

— Дъще — рекъл, — ще ми заколиш овена и ще го свариш в най-големия котел. Ти се досещаш за кой овен ми е думата. Щом се свари чорбата, ще ме извикаш.

И той легнал да спи на пейката. Сънят му бил дълбок. Исполинът хъркал толкова силно, че се разтърсвала цялата земя. Момата направила знак на княза да мълчи. После взела ножа, който ѝ бил донесъл исполинът, и с него порязала кутрето на княза. От пръста капнали три капки кръв на пейката. След това девойката насъбрала всички скъсани обувки и ремъци, що имало в двореца, и ги турила в котела да врат. Най-после взела шепа златен пясък, буца каменна сол, стъкло с вода, една златна ябълка и два златни лешника и направила знак на момъка да тръгне с нея. Те излезли от замъка и бързо се запътили към оная страна, дето се намирала столицата на царя. Стигнали до морето. Момата духнала едно гълъбово перо, което видяла на брега; то паднало във водата и се превърнало на кораб. Качили се и заплували по морето.

В това време исполинът още спял. Трябва да знаете, че исполините спят дълго. Но колкото дълго и да спал, най-после се събудил, протегнал се на пейката и попитал — още сънен — момата:

— Готова ли е чорбата?

— Току-що сложих месото — отвърнала първата капка кръв.

Исполинът се обърнал на другата страна и заспал отново. Тоя път сънят му бил по-къс, защото му се ядяло. Събудил се и запитал отново:

— Още ли не е станало ястието?

— Ври, ври. Скоро ще стане — отговорила втората капка кръв.

Великанът заспал пак. Той бил спокоен, защото си мислел, че магьосницата е заклала княза и го е сложила в котела; уверен бил, че чува нейния глас, а не гласа на омагьосаната кръв.

Като поспал още малко, той запитал в просъница:

— Не стана ли най-сетне тая проклета чорба? Докога ще я чакам?

— Готова е, готова — обадила се третата капка кръв.

Великанът станал и почнал да си търка очите, защото не видял в стаята никого. Повикал момата, но ничий глас не му се обадил.

— Ах, тая непослушна мома! — рекъл той. — Не я свърта на едно място. Пак е излязла някъде. А преди малко ми се обади.

Той взел една лъжица и гребнал от чорбата, както вряла още на огъня.

— Ех, че жилаво месо! Никога не бих си помислил, че месото на князете е толкова тегаво. И къде са костите? Аз обичам да смуча сварен мозък.

Дълго бъркал той в котела, но не видял ни една кост. Тогава разбрал, че са го измамили, защото и в стаята не се виждали никъде човешки кости. Великанът скочил и отишъл в конюшната. Яхнал се на оня кон, който бълвал пламъци, и се впуснал да гони избягалите. Конят бил толкова бърз, че скоро стигнал до морето. Князът и княгинята още плували със своя кораб и великанът ги видял. Неговият кон обаче се боял от вода.

— И това ще се нареди — си казал спокойно исполинът. И надал силен вик, та го чули чак отвъд морето: — Ей, моресмукачоооо! Ела тук, по-скоро ела тук!

Дошъл един от слугите на великана: той бил едър, кормест, с голяма уста.

— Я изсмучи морето, да мина отвъде!

Моресмукачът легнал на брега, поел три глътки и изсмучал морето: водата намаляла дотолкова, че исполинът можел вече да нагази с коня си. Той полетял да гони избягалите и скоро щял да ги настигне. Но момата хвърлила буцата сол и отведнъж се явила огромна планина, която преградила пътя на великана. Той се спрял. Моресмукачът не можел да му помогне. Ала исполинът имал и други слуги. Спрял се с коня и извикал, колкото му глас държи:

— Скалопробивачоооо! Ела по-скоро, ела по-скоро!

Дошъл един висок и сух мъж, който носел голям свредел.

— Какво ще заповядаш, господарю?

— Пробий по-скоро тая планина, за да мога да мина с коня през нея!

Скалопробивачът почнал да работи. Скоро планината била пробита. Исполинът минал през прохода и видял, че момата и момъкът са вече близо до другия бряг. Той щял да ги настигне, но княгинята изсипала водата от стъклото и морето се напълнило пак. Конят на исполина почнал от яд да бълва силни пламъци, ала водата ги гасяла, а това го ядосвало още повече. Той побеснял и хвърлил господаря си в морето. Заедно с него се удавил и той.

Момъкът и момата излезли на брега и седнали да си починат. След няколко дни път те стигнали до една гора. Отвъд нея била

столицата на царя. Посред гората князът казал на годеницата си:

— Близо сме до бащиния ми дворец. Но за княз като мене и за княгиня като тебе не е прилично да отидем там пешком, и то такива одърпани-опърпани от дългия път. Ще те скрия тук, в гората, и ще отида да докарам колесница с осем коня, да се качиш на нея. Ще ти донеса и празнична премяна, да се облечеш, та да не ни се смеят хората. Най-много ме е страх от братята ми, каквито са подигравачи! Аз ще се върна подир два-три часа.

— Моля ти се, не прави това! — рекла момата. — Щом стигнеш в бащиния си дворец, ти ще ме забравиш.

— Как мога да те забравя? — викнал момъкът. — Че нали ти ми спаси живота? Нали заедно прекарахме толкова несгоди и се борихме с толкова пречки? И нали толкова се обичаме? Мога ли да те забравя?

— Ако много настояваш — рекла момата, — върви в двореца, но недей приказва с никого. Върви право в конюшната и впрегни колесницата, па препусни бързо насам. Хората са любопитни. Твоите близки ще те наобиколят и ще почнат да те разпитват, обаче ти се престори, че не ги и виждаш. И — главното е това — недей хапва ни хапка от онова, което ще ти дадат, каквото и да е то. Както си ме слушал досега, послушай ме и тоя път.

— Разбира се, че ще те послушам. Ще направя тъкмо тъй, както ми казваш.

Но когато князът пристигнал в двореца, оказало се, че най-големият му брат ще се жени в същия ден. Дворецът бил пълен с гости. Всички наобиколили княза и почнали да го разпитват къде се е губил толкова време. Те били уверени, че е побързал да дойде за братовата си сватба, и го повели към двореца. Ала той се правел, че не ги забелязва. Отишъл в обора, изкарал конете и почнал да ги впряга. Като видели, че не ще принудят брата си да влезе в двореца, князете заповядали на слугите да му изнесат на двора най-хубавите ястия и пития, дано го задържат за сватбата. Момъкът обаче не пожелал нито да хапне, нито да пийне. Тогава братовчедката на булката — млада и хубава девойка, която харесала княза още щом го видяла — търкулнала една ябълка и казала:

— Ти си навярно огладнял и ожаднял от дългия път. Като не щеш нищо друго, вкуси от тази ябълка. Виж я каква е червена!

— Вземи, вземи ябълката! — викнали братята му. — Недей оскърбява поне това момиче, както оскърби нас! Бива ли княз да постъпва така?

Момъкът взел ябълката и хапнал от нея, колкото да угоди на момичето. Но още подир първата хапка забравил отде иде и защо е дошъл. Забравил и княгинята, и обещанията си, и великана, и всичко друго. Той изял ябълката, усмихнал се на гостите и на братята си и ги изгледал като човек, който идва на себе си. Погледнал конете и колесницата и запитал:

— Защо са тук тия коне и тая колесница?

— Че и ние се чудим какво ти беше хрумнало да ги извеждаш — рекли братята.

И те заповядали на слугите да вкарат конете обратно в обора, а брата си отвели в двореца. Той ял, пил и се веселил с гостите: разказвал им за своите приключения, но за онова, което се е случило в двореца на исполина, не казвал и дума, защото не си спомнял за него. Сватбените тържества продължили цяла седмица. През това време князът се навъртал все около момичето, което му било търкулнало ябълката. Работата стигнала дотам, че той го обикнал и казал на баща си, че иска да се ожени за него.

А княгинята магьосница седяла в гората да чака годеника си. Чакала го чак до вечерта, но той не дошъл. Тя разбрала, че е станало онова, от което се бояла. Тръгнала сама към града. Вървяла, вървяла и изгубила пътя, защото било много тъмно. По едно време видяла в далечината светлина. Запътила се натам. Стигнала до някаква колиба и потропала. В тая колиба живеела една баба — вещица, зла, стара и грозна. Подала се тя на вратата, озъбила се на момата и я запитала какво иска.

— Моля те да ме пуснеш да пренощувам в колибата ти тая нощ. Тръгнах към царския град, но изгубих пътя.

— Като си го изгубила, върви го намери! — викнала вещицата злобно и поискала да хлопне вратата.

— Моля ти се, бабичко, пусни ме! Ще ти шетам и ще ти заплатя за гостоприемството.

— От шетане нямам нужда, а колкото за платата — приемам я. Колко ще ми платиш?

— Пари нямам, бабичко, но ще ти дам една златна ябълка и два златни лешника.

— Добре. Влез тогава!

Колибата била мръсна като кочина. Момата не можела да търпи мръсотия. Щом влязла, взела метлата и почнала да мете и разчиства. Вещицата се развикала по нея:

— Какво правиш? Кой ти позволи да метеш? Ти ще ми разбъркаш покъщнината. Спри, че ще те бия!

— Защо крещиш, бабичко? Ще изчистя колибата, та да заприлича на къща, дето живеят хора. Как можеш да търпиш такава мръсотия?

И тя обърнала метлата наопаки, па почнала да мете с дръжката ѝ. Тутакси всичката смет изчезнала и колибата светнала от чистота. Бабата разбрала, че гостенката е магьосница. Тя се ядосала още повече, но не посмяла да удари момата, а само крещяла и махала с ръце. Княгинята се правела, че нищо не вижда и не чува. Момата хвърлила в огнището златния пясък, пламнал силен златист огън осветил ярко колибата и тя изведнъж се позлатила отвътре и отвън.

Като видяла това ново чудо, вещицата се разядосала дотолкова, че ѝ идело да излезе от кожата си. Тя побягнала от колибата, но в бързината забравила да си наведе главата и си ударила челото в горния праг. Паднала и вече не станала. Момата я довлякла до огнището и я хвърлила в огъня. От вещицата не останало нищо, защото си била продала душата на дявола.

На сутринта минал през гората кметът. Като стигнал до златната колиба, почудил се. Отде и кога е изникнала такава разкошна колиба всред гората? Влязъл вътре и видял една много хубава мома, че седи и плете златни дантели, които украсява с бисерни низи. Това го зачудило още повече. Кметът се ухилил до уши и започнал да разпитва любезно момата коя е и отде е дошла в неговата община. Защото той не забравил да ѝ каже, че е кмет на царския град. Момата му се усмихвала, но не отговаряла на въпросите му. Дали е няма тая хубава мома? Ех, най-сетне и няма да е, та какво от това? Кметът би могъл все пак да се ожени за нея.

И той ѝ казал:

— Моме, ти си много хубава. Искам да се ожения за тебе.

Тогава чак момата се обадила:

— Имаш ли пари? Ти виждаш, че живея в златна колиба. За мене може да се ожени само мъж, който има много, много пари.

— Пари ли? Че как може кмет да няма пари? Аз имам повече, отколкото мислиш. Цяла торба с жълтици имам. Да ги донеса ли?

— Донеси ги!

Кметът се затекъл до дома си и нарамил торбата с жълтиците. Те тежели толкова много, че той трябвало да се спира честичко, за да си почива. Па и не бил твърде млад, ако искате да знаете. В колибата той стигнал чак вечерта. Стоварил торбата в един кът и седнал да се отмори.

Момата го гледала и му се усмихвала. Когато се стъмнило съвсем, тя приготвила вечеря и сложила трапезата. Нахранили се.

— Сега е време да си вървиш — рекла девойката на кмета.

— Какво каза? Да си вървя ли? Та нали ще се омъжиш за мене? Аз мисля да преспя тук, в колибата, като твой годеник.

— Не — рекла княгинята. — Ние не сме още годеници.

— А защо ме накара тогава да ти донасям торбата с жълтиците?

— Аз не съм те карала. Ти сам пожела да ги донесеш, за да видя колко си богат. Но най-сетне, ако искаш да преспиш в колибата, и това може, ала ще легнеш ей там, на пода, а аз ще спя на леглото.

Легнали, както казала момата. По едно време тя се обадила:

— Трябва да разбъркам огъня в огнището — рекла — и да сложа две-три дръвца. През нощта става много студено.

— Чакай, чакай! — казал кметът. — И аз мога да свърша тая работа.

Той скочил и се затичал към огнището.

— Намери ли ръжена? — попитала го княгинята.

— Намерих го. Ей го в ръката ми.

— Държиш ли го?

— Държа го.

— Дай Боже да го държиш цяла нощ и той да те държи, и пепел и сажди да летят по главата ти чак додето се съмне!

Като рекла това, тя заспала спокойно. А кметът, както бил застанал пред огнището, тъй си и останал, сякаш се е вкаменил. Ръженът го стискал и не пускал, а гореща пепел и сажди летели към него и се лепели по главата му. Той заприличал на дявол. Почнал да се моли, да плаче, да заплашва момата, но тя не се обаждала: спяла и не

чувала. Съмнало се. Момата продължавала да спи. Кметът изпуснал ръжена и търтил да бяга, колкото му нозе държат. Забравил и торбата с парите. Който го срещне, прихвал от смях, щом го види. По града се разнесла мълва, че кметът е полудял и се е търкалял в някое огнище, та е станал само сажди и пепел.

На другия ден минал през гората писарят.

И той се запрял в почуда — да погледа златната колиба, която блестяла всред гората. Почукал на вратата. Отворила му една хубава мома — толкова хубава, че очите му останали в нея.

— Или тя, или никоя — казал си писарят. И той паднал на колене пред момата. Замолил я да се омъжи за него.

— Ами пари имаш ли? Имаш ли много, много пари?

— О, стига да искаш пари! Пари имам повече от самия кмет, защото всички подкупи вземам аз. Да ги донеса ли — да видиш колко са много?

— Както щеш.

Писарят излязъл и се върнал чак вечерта с цял чувал жълтици.

— Да, ти си много богат, както се вижда — рекла княгинята. — Сложи парите в оня кът, па седни да вечеряме.

След вечерята се повторила историята с кмета. Писарят искал да преспи в колибата, а момата му казвала да си върви. Но той настоявал и тя му позволила да легне на пода, а сама легнала на леглото. Малко след това тя станала и рекла:

— Забравих да затворя вратата. През нощта ще задуха силен вятър.

— Недей става! — викнал писарят. — Ти си лежи, а аз ще затворя вратата. Аз съм по-близо до нея.

И той скочил и се затекъл към вратата.

— Хвана ли дръжката? — попитала го девойката.

— Хванах я.

— Дръж я здраво!

— Да, да, държа я.

— Да даде Господ и ти да държиш нея, и тя да държи тебе, и цяла нощ да се люшкате насам-натам, чак докле се съмне!

Като рекла това, момата заспала, а писарят почнал да се дърпа, но ръчката на вратата не го пускала. Тя го дърпала постоянно ту насам, ту нататък и той трябвало да тича подире ѝ. Отначало това било само

уморително. Ала по едно време вратата страшно се разбесняла. Тя започнала да дърпа писаря с голяма сила и да го удря о стената. При всеки удар на главата на писаря израствала по една голяма краставица или му се смазвал носът, или му се навяхвала някоя от ръцете, както се пазел от стената. Най-напред той проклинал момата, после почнал да я заплашва, а най-сетне — като не помогнало нищо — разплакал се и започнал да се моли. Но никой не го чувал. Тъй минала нощта. Чак на сутринта, когато се съмнало добре, вратата го пуснала. Той бил смазан. Цялото тяло го боляло: никъде нямал здраво място.

Забравил и чувал с жълтици, и годеница, писарят побягнал през глава от колибата. Той тичал толкова силно, като че го гонят триста дявола или като че му плащат по сто жълтици на крачка. Само едно гледал той: да избяга по-далече от проклетата врата, с която е танцувал цяла нощ бесен танц. Който го срещне, превивал се от смях. Никога не били виждали писаря да тича като луд. И лицето му било тъй изранено, сякаш са го тъпкали сто коня и двеста магарета.

На третия ден минал през гората съдията. И той се зачудил на златната колиба, а още повече — на хубавата мома. Такава хубавица съдията не бил виждал и не вярвал, че може да има на света подобна хубост.

Като поздравил любезно момата, той я запитал коя е и откъде е пристигнала.

— Питам — рекъл, — защото в нашия град и в цялото ни царство, дето аз съм най-главен от всички най-главни съдии, па и по цялата земя, едва ли има друга хубавица като тебе. Дори да ти кажа право — аз бих се съгласил да се оженя за тебе, макар че живееш в колиба, па била тя и златна.

— А имаш ли пари?

— То се знае. Толкова много имам, че едва ли бих могъл да ги донеса сам. Но ще се опитам. Ей сега отивам.

Жълтиците на съдията били наистина твърде много. Те били повече от кметовите и писаревите заедно. Донесъл ги късно вечерта, защото трябвало да си почива на много места. Седнали да вечерят. След вечерята се повторила историята с кмета и писаря. И съдията поискал да пренощува в колибата. Момата отстъпила най-сетне, но му казала да легне на пода. Той не заспивал. И тя не заспивала. По едно време станала и рекла:

— Забравих да вкарам телето в колибата. През нощта може да дойдат вълци да го изядат. А то е добро теле: силно е като слон. От сто коня е по-силно.

— О, не се безпокой! Аз ще го доведа. Ти си лежи! Бива ли да ставаш за такава дребна работа?

— Добре, доведи го, ала трябва да го хванеш за опашката. Когато го хванеш, обади се.

По едно време съдията извикал:

— Хванах телето за опашката. Да го вкарам ли в колибата?

— Държиш ли го добре?

— Държа го, яко го държа.

— Дай Боже и ти да го държиш, и то да те не пуска, и да тичате двамата по гори и поля, додето се развидели!

Телето и съдията полетели по гората, през дървета, храсти и камъни, през скали, блата и реки, а после — по полето — през мочури, копривак и трънак. Той падал, ставал, търкалял се; отново се изправял и се мъчел да се спре, но телето го мъкнело с голяма сила и не му давало да си почине дори и един миг. Когато почнало да се развиделява, съдията бил смазан, всичката му тлъстина се била стопила, ръцете и нозете му били станали на клечки, той заприличал на сянка. Телето го пугнало и си отишло в колибата. А той побързал да се прибере вкъщи, додето не са го видели хората. Но градът бил далече, па и съдията едва мъкнел изранените си крака. През града трябвало да мине тъкмо когато имало най-много хора по улиците. Станал за посмешище на всички.

Настъпило време да се жени царският син — най-малкият — за братовчедката на братовата си булка. Младоженците се качили на колесницата и потеглили за църква. Но още не излезли от двора, счупила се оста. Трябвало да слязат, за да се поправи колесницата. Дошли колари и се запретнали да сменят оста. Сложили нова ос, ала и тя се счупила. Сложили друга, трета, четвърта, но нищо не помагало: ни една ос не можала да издържи. Каквото дърво и да вземат, все се оказвало крехко.

— Дявол да го вземе! — викнал главният придворен колар. — Кой ни е направил магия, та се чупят тия оси? Досега не е ставало такава нещo. Съвсем здрава ос туриш — счупи се. На какво прилича това?

Гостите наизлезли да гледат. Времето минава, а колесницата все още стои непоправена. Кметът, който бил между поканените, излязъл и казал на княза:

— Всред гората има златна колиба. В нея живее хубава мома; доколкото съм чувал — магьосница. Тя има един ръжен, ама какъв ръжен! Страшно яка работа! Поискайте ѝ го! Ако го сложите на колесницата, и двеста дявола не могат го счупи: толкова е здрав.

Пратили хора да искат ръжена от момата. Тя им го дала, сложили го вместо ос и той издържал. Колесницата потеглила. Ала тъкмо излезли от двореца, счупило се дъното на колесницата. Спрели отново. Почнали пак да поправят. Но и тоя път всички дъски, които слагали за дъно, се пробивали или спуквали. Тръгне ли колесницата, отведнъж — „праааас!“ — дъното се пуква и княгинята пропада до пояса си в колата. И смешно, и жално.

Какво да правят? Коларите се отчаяли. Тогава писарят, който бил поканен заедно с кмета, казал:

— В същата златна колиба, дето живее оная мома, има такава яка врата, че никога не би се счупила. От нея направете дъно!

Князът пратил да искат вратата. Момата я дала. Направили дъно на колесницата и то не пропаднало, нито се спукало, нито се счупило. Князът и княгинята се качили и колесницата тръгнала. Но ето ти друга беда. Конете скоро-скоро се изморили. Спрели. Стоят и не мърдат. Оказало се, че златната врата и златният ръжен тежат. Напрегнали шестте коня, а на тяхно място впрегнали нови осем, обаче колесницата не тръгнала. Впрегнали още два, още четири, и те не могли да я потеглят.

Ужасна работа! Коларят шиба конете, а те — дванадесет на брой — не могат да мръднат колесницата — какво да се прави сега? Време няма, почва да се мръква. Хората начеват да си шепнат и да се подсмиват. Най-последно съдията се изстъпил и казал:

— Оная същата мома, която даде вратата и ръжена, има едно теле, но то не е теле като теле, ами е силно като някой слон. Ще потегли колесницата, дори ако тежи колкото цяла планина.

— Ти подиграваш ли се? — викнал князът. — Как ще отида на църква, и то за да се венчавам, на колесница, теглена от теле? Ще стана за смях на света.

Съдията се засрашил и не казал вече дума. Опитали нови чифтове коне, но и те се оказали слаби. Нямащо да се прави: трябвало да пратят за телето. Отишли двама царски хора и помолили момата да им го даде. Тя се съгласила. Отвели телето. Щом го впрегнали, колесницата полетяла толкова бързо, че тия в нея не можали да си поемат дъх. Тя се носела по земята, издигала се във въздуха, подскачала. Като стигнала до църквата, колесничарят не можал да я спре. Телето тичало около църквата и мъкнело колесницата. Трябвало да се съберат много хора, та да го уловят за поводите и да спрат колесницата. Ала когато князът подал ръка на момата да слезе, тя се подхлъзнала по златното дъно и паднала, та си счупила крака. Венчавката трябвало да се отложи. Върнали се в двореца. Тоя път колесницата летяла още по-бързо. Ранената княгиня паднала в несвяст.

Макар че сватбата била отложена, царят не можел да изпрати гостите си току-тъй. Трябвало да ги нагости. При това всичко било готово за угощение. Всички навлезли в голямата трапезария. Князът казал на баща си, че трябва да поканят и оная мома от златната колиба, защото тя им дала ръжена, вратата и телето.

— Да, трябва — съгласил се царят. — Ние сме длъжни да я поканим от признателност.

И той пратил петима свои хора да поканят момата. Но девойката им казала:

— Поблагодарете от мое име на царя и му кажете, че няма да отида на вечеря, ако не дойде да ме покани сам той.

— Може ли такова нещо? — рекли зачудени придворните. — Къде се е чуло и видяло сам царят да кани лично гости?

— Че защо да не кани?

— Защото царят е цар. Той е най-голям в цялото царство. Той стои най-високо.

— Тъй ли? Всеки стои най-високо в своята къща. Когато трябваше на царя ръжен, прати да искат от мене; дадох му ръжен. Когато прати да искат врата — и врата му дадох. Теле поиска — пратих му и теле. Не е ли редно сега сам да дойде да ми благодари? Ако той се смята за голям, аз смятам себе си за по-голяма. Тъй му кажете.

Станало нужда царят сам да покани момата. Тя отворила златната ябълка, извадила от нея златна премяна, облякла се и седнала

да чака царя. Той дошъл и я поканил на угощение. Тя отишла с него.

Като влезли в трапезарията, всички се загледали в момата. Тя била не само най-хубава от всички моми и жени, но и най-богато облечена. Царят ѝ дал място до най-малкия си син, нейния годеник, който я бил забравил. Когато се свършила вечерята и веселите гости почнали да се шегуват, князът запитал момата не знае ли и тя някоя шега.

— Знам — рекла тя.

При тия думи извадила празната златна ябълка, от която била измъкнала премяната си, и я сложила на масата. После търкулнала двата лешника. Те се превърнали тутакси на петел и кокошка, които почнали да се бият и кълват заради ябълката.

Всички наскачали да гледат тая смешна борба между петела и кокошката. Царският син казал:

— Какво ли има в тая златна ябълка, та се бият за нея?

— Какво ли? — рекла момата. — Нищо. Ябълката е празна.

— Тогава петелът и кокошката са много глупави.

— Тъй ли мислиш? — казала момата. — Да ти кажа тогава своята шега. Имаше едно време един момък и една мома. Те бяха попаднали в двореца на един исполин магьосник. Да знаеш каква борба водиха, докато успеят да избягат от неговия дворец! Момата на четири-пет пъти спаси живота на момъка, излагайки собствения си живот. Те минаха едно море, цяло море минаха — онова море, дете потъна грозният исполин — и се спасиха, но — защо? За да се забравят след това. Не прилича ли тая борба малко нещо на борбата между петела и кокошката за една празна, макар и златна ябълка?

Чак тогава момъкът си спомнил всичко. Радостта му била неизказана. Той познал момата, своята годеница.

— Слушайте, скъпи гости — рекъл, — да ви разкажа подробно историята с тоя момък и оная мома, за които спомена нашата гостенка, моята годеница.

И князът им открил, че оная момък е сам той. Разказал подробно всичко, що му се случило в двореца на великана, па и онова, което станало отпосле, когато избягали с момата. Още на другия ден направили сватба, но сега булка била момата от златната колиба, княгинята магьосница. Кметът, писарят и съдията били също между гостите, ала гледали да не ги види булката — да не би да ги познае.

Страх ги било, че тя ще разкаже на всички как са идвали при нея да я искат за жена и какво ги е сполетяло отпосле. Но невестата била толкова щастлива, че ги и не забелязала.

ПЕТЪР И ТРИМАТА ИСПОЛИНИ

НЕМСКА ПРИКАЗКА

Една майка си имала две деца — момче и момиче. Тя обичала момичето, глезела го, не го карала да върши нищо и го хранела със сладки и шоколад, а момчето мразела, биела го за всяка дреболия, будела го още в тъмни зори и го съсипвала от работа. Момичето било милвано, галено, целувано, като че ли е някоя княгиня, а момчето ядяло плесници и ритници. То получавало вечер по една кора твърд хляб и спяло в плевника. Майка му го викала Петър Глупака, макар че момчето не било по-глупаво от сестра си.

Един ден, след като Петър Глупака — както винаги — бил посинял от бой, защото в невниманието си счупил една паница, той казал на майка си:

— Ще се махна отгук. Ти всеки ден ми казваш, че от мене няма никаква полза, че за нищо не ме бива. Караш ми се, биеш ме, както се бие добиче. По-добре ще бъде да се махна. Все ми се струва, че и другаде ще намеря това късче сух хляб, което получавам тук.

— Прав ти път, Петре Глупако! — рекла майката. — Да не мислиш, че ще тръгна да те търся? Върви, дето ти е воля! Дано намериш другаде по-добро място от това.

На изпращане тя дала на сина си цял самун хляб. Той си взел и един чук, който намерил на тавана — да му служи вместо оръжие, понеже нямал нож. Петър тръгнал по света да си търси щастieto. Вървял ден, вървял два, вървял три, додето му се свършил хлябът. Отбил се в един богаташки чифлик край пътя — да иска работа. Дали му да цепи дърва. Там прекарал няколко месеца, но после напуснал, защото господарят бил скъперник: хранел слугите си зле и не им плащал уреченото.

Петър Глупака тръгнал отново на път. Вървял няколко дена, докато стигнал в едно село. Там се главил ратай при попа — да му върши тежката работа. Но и в поповата къща не можал да стои повече

от няколко месеца; попадията била проклетата жена: за всичко, що стане, обвинявала все ратая. И оттам излязъл Петър.

Отново тръгнал по широкия свят. Ходил той дълго и на много места работил все груба работа. Пораснал, станал много силен: насреща му не се излизало.

Една вечер, както вървял по пътя, далеч от град и село, видял една висока къща, прилична на замък. Приблизил се и съзрял на прозореца три моми, че гледат към него и се смеят.

— Добър вечер — казал Петър. — Имате ли нужда от ратай? Тръгнал съм да търся работа.

— Дал Бог добро, момко. Трябва ни кравар. Ако можеш да вършиш тая работа, влез, та се навечеряй и преспи, а от утре ще се заловиш да пасеш кравите.

Петър влязъл в къщата. Нагостили го добре — толкова добре, че той се зачудил: не знаел на какво се дължи тая висока чест. После го завели в една хубава спалня и му постлали меко легло. Изтегнал се Петър Глупака и дълго не можал да заспи, макар че бил уморен от пътя: за пръв път през живота си лягал той на такова легло.

На заранта момите му дали цяла торба с мек хляб, печено месо и сирене, па и пълна кана с вино. Той изкарал кравите, трите моми му пожелали добър час и се прибрали, а Петър отишъл на полето с добитъка. Денят бил хубав и светъл. Греело слънце. Петър се почувствал щастлив. Легнал на сянка под едно дърво и пасъл кравите до пладне. Сетне се наобядвал и — като дремнал малко — подкарал отново животните.

Но навечер от близката гора излязъл един рицар. Той бил едър като исполин. Облечен бил в сребърна броня. Рицарят изтеглил меча си и викнал на Петра:

— Кой си ти?

— Аз съм Петър Глупака — отвърнал краварят.

— Какво правиш тук?

— Крави паса.

— Чии са тия крави?

— Не е твоя работа.

Рицарят се ядосал.

— Ще те науча аз кому отговаряш тъй нахално. Ей сега ще ти отсека главата.

И той размахал меча си. Но Петър извадил от торбата си чука и пернал с него исполина право по челото. Рицарят паднал от коня. Краварят вързал коня за едно дърво в гората, съблякъл бронята на рицаря и я скрил в една пещера, а после подкарал кравите към къщи, сякаш нищо не е станало. Като се връщал, видял, че и трите моми стоят на прозореца и гледат към него. Те му махнали с ръка още отдалеч. И той ги поздравил.

Влязъл Петър Глупака вкъщи. Седнали да вечерят. Момите запитали краваря как е прекарал деня. О, той е прекарал деня отлично. Пасбището е добро: не липсва трева за кравите. А и животните са кротки: не щат много надзор и лесно се прибират. Ами не е ли идвал никой при него? О, не: никой не е идвал, ако не се смятат чучулигите и другите птички, които цял ден се навъртат по ливадите. Да, и един-два заека са се мярнали, тичайки към гората. Но дали не е видял някого да излиза от гората? О, не, никого не е виждал да излиза. Да, да, един таралеж е излязъл от гората, ала за него не заслужава да се приказва.

— Защо ме питате? — рекъл Петър. — Кой живее в тая гора и кой може да излезе оттам?

— Говори се, че някъде в гората живеел някакъв си рицар, уж исполин и много силен. Но ние не сме го никога виждали. Може би той дори и не съществува.

Тъй казали момите, но те знаели, че рицарят не е измислица, защото той избивал всички кравари, които се главявали при тях, и никой от тия кравари не се връщал вече. Затова се и зарадвали трите моми, като видели, че иде нов кравар; още повече се зарадвали, като го видели тая вечер, че се връща жив и здрав и води кравите. Но те не казали нищо за това на Петра — да не го изплашат.

На другата сутрин ратаят изкарал пак кравите. И тоя ден минал благополучно. Ала когато се свечерило, от другата страна на гората излязъл втори рицар — по-едър и по-силен от първия. Той бил облечен в златна броня. И оръжието му било златно. Още отдалеч той изтеглил меча си и запитал Петра какво прави.

— Нали ме виждаш? Крави паса.

— Чии крави пасеш, безделнико?

— Това не ти влиза в работата, разбойнико.

Рицарят се ядосал страшно и заплашил Петра, че ще му отреже главата. Краварят измъкнал и тоя път чука и замерил с него конника по

челото. Рицарят се преметнал от коня си. Петър Глупака му съблякъл дрехите и ги скрил при другите, а коня му вързал за второ дърво. После си тръгнал с кравите. Момите го видели още отдалеч и се развикали радостно:

— Петър си иде пак. Петър се връща пак.

И излезли да го посрещнат.

На вечерята те го разпитвали дълго как е прекарал деня и какво е видял, но той не им казал нищо за рицаря.

На третата заран ратаят изкарал отново кравите на паша. Цял ден работата вървяла добре. Почнало да се мръква. Петър наченал да се озърта насам-натам, обаче не видял никакъв рицар да излиза от гората. И той спокойно подкарал кравите към къщи. Ала когато прекосявал част от гората, за да си отиде по-скоро, видял, че в една висока скала се отваря врата. Петър отпратил кравите да си вървят, а той се спрял да гледа. Любопитно му било да види кой ще излезе оттам.

Малко след това от вратата се показал рицар, много по-едър от първите двама, на голям кон. Рицарят бил облечен в броня от едри елмази. Дрехите му светели в тъмнината. Като видял Петра, той препуснал към него коня си и извадил своя меч.

— Какво правиш в моята гора? — викнал рицарят с гръмотевичен глас. — Да не си някой разбойник?

— Правя каквото правя; това не е твоя работа — рекъл Петър Глупака спокойно.

— Така ли се отвърща на господар? Ще те науча аз как трябва да приказваш. Ей сега ще ти отсека главата.

Но преди исполинът да замахне с меча си, краварят го ударил с чука по челото и го усмъртил. И неговите дрехи той съблякъл, па ги скрил. И неговия кон завързал за едно дърво в гората. Но тоя път не побързал да се върне вкъщи, а решил най-напред да види какво има зад оная врата, отдето бил излязъл исполинът.

Петър Глупака влязъл в подземиято, а то било много дълбоко: трябвало да слезе цели седемстотин и седемдесет и седем стъпала надолу, докле стигне в една широка стая с голям светилник в средата и с много врати наоколо. Поспрял се той да си почине, защото бил уморен от това слизане в тъмнината по толкова много стъпала. Сетне влязъл в една от стаите. Там имало стан, който тъче сам всякакви платове, после — ножици, които кроят сами всякакви дрехи, и игли,

които шият сами каквото им дадеш. Станът дотъкавал един широк плат от коприна, злато и сребро, но нямало кой да му сложи кроено с нови конци.

— Дайте ми конци! — викал той. — Дайте ми копринени конци, златни жици и сребърни нишки.

Петър взел три кросна с конци и ги сложил на стана.

Ножиците докроявали три ката мъжки дрехи и три — женски. И те искали още работа: свършили им се били платовете.

— Дайте ни платове! — викали ножиците. — Дайте ни вълнени платове и ленени, и копринени. Не можем да стоим без работа: ще ръждясаме и тогава за нищо няма да ни бива.

Петър сложил на ножиците платове. В това време иглите, които дошивали няколко ката дрехи, два-три юргана, четири-пет сърмени наметала и една дузина детски шапчици, се разпискали:

— Дайте ни нещо скроено — да го ушием! Дайте ни работа! Ако не шием денонощно, ще ни изтъпелят върховете.

Петър взел оня куп скроени платове, що се бил натрупал до ножиците, и го дал на иглите. После влязъл в друга стая. Там имало три пещи, които сами печели хляб, три котела, които сами готвели всякакви гозби, и три тигана, които сами пържели разни ястия. Пещите поискали брашно, а тиганите и котлите — месо и зеленчук. Петър им дал. Тъй като бил много гладен, седнал, та се наял добре. После минал в трета стая. Тя била зеленчукова градина. През цялата година там растял всякакъв зеленчук. В четвъртата стая, която била овощна градина, зреели постоянно всякакви плодове. Петър си откъснал и му се сторили много вкусни.

Той обиколил всички стаи. Във всяка от тях видял по нещо чудно, каквото не бил и сънувал дотогава. Най-после, когато бил решил вече да си върви, зърнал в дъното една малка врата, много помалка от другите, които били направени като за исполини. Тая врата била според човешки ръст, но нямала ни брава, ни ключ, ни дори ръчка. Натиснал я Петър. Тя не се отворила. Тогава той извадил от торбичката си чука и ударил с него вратата. Тя се отворила. Той влязъл, а вратата се затворила тутакси сама след него.

Тази стая била съкровищница на исполините. Тя била пълна чак до потона със злато, скъпоценни камъни и чисто сребро. Петър не бил виждал през живота си дори и малка купчинка жълтици, а тук имало

цели купища чисто злато, каквото не се намира никъде другаде по света. Той се зарадвал, като видял това бляскаво злато и тия скъпоценни камъни, които светели като звезди. От радост се праметнал няколко пъти презглава, както правел, когато бил дете.

Да, всичко това било много хубаво. Но той трябвало да отиде при своите господарки — трите моми. Защото на Петра не дохождало на ум, че след като е намерил тия съкровища, може да живее вече и без господар.

И ето, той излязъл от съкровищницата, минал през кръглата стая и почнал да се изкачва по стъпалата — по ония седемстотин и седемдесет и седем стъпала, които водели към вратата. Когато излязъл на чист въздух, заключил вратата и взел ключа. Той се смятал за стопанин на голямото подземие с чудесиите в него, защото бил убил тримата исполини, прежните му господари. После отишъл там, дето бил скрил рицарските премени. Облякъл елмазената, качил се на най-едрия кон и препуснал към замъка на трите моми.

Било късно през нощта. Девоjkите не си били още легнали. Те седели пред сложената трапеза, плачели и се вайкали, че кравите са се върнали без краваря. Какво се е случило? Навярно някой от рицарите е излязъл и го е убил.

Тъкмо в това време се потропало на вратата. Момите отворили и видели един хубав момък, облечен в елмазена броня, на кон.

— Кой си ти, юначе? — запитала го най-голямата сестра.

— Аз съм рицар, който иде отдалече и моли за подслон — отвърнал Петър Глупака.

Момите се спогледнали. Не знаели дали да го пуснат по това време. Но най-голямата казала:

— Добре, юначе. Влез и пренощувай. Виждаме те, че си честен човек.

Петър отвел коня в обора и влязъл в трапезарията при момите.

— Не ме ли познавате? — запитал ги той.

— Как ще те познаваме? Сега те виждаме за пръв път.

— Та аз съм Петър, Оня, който ви пасе кривите.

— Не може да бъде. Вярно е, че приличаш на него, но ти не си Петър, нашият кравар.

— Аз пък ви казвам, че съм същият тоя Петър, който уби тримата исполини.

И той разказал на момите какво му се е случило на пасбището през трите дни, когато пасъл кравите.

— Тия исполини бяха и разбойници, и магьосници — рекла най-голямата сестра. — Те крадяха съкровища от всички земи по света. И от нашия замък са откраднали много нещо, когато бяха живи родителите ни. Те убиваха хората с пестници и никой не смееше да им се съпротиви. Ти си наистина голям юнак, щом си ги убил. Блазе на оная мома, която ще се омъжи за тебе.

А Петър ѝ казал:

— Тая мома си ти.

И те се оженили. Петър Глупака си издигнал голям замък в гората. Задна стена на замъка станала високата скала, отдето се влизало в подземие с чудесиите. Понеже бил страдал много през живота си, Петър обичал бедните. Той отворил вратата на замък за всички. Всеки можел да влезе и да се нахрани, да си вземе дрехи, да си вземе пари, колкото му трябват: господарят на замък ги не жалел. Неговите уреди в подземие работели, за да хранят и обличат мнозина, а златото му било толкова много, че имало за всекиго.

Петър се прочул. Славата му стигнала чак до най-далечните градове на оная земя. Мнозина отивали — просто от любопитство — да видят чудния му замък и да хапнат от ония ястия, по-вкусни от които нямало никъде.

По едно време в селото, дето живеела Петровата майка, завилняла чума. Хората почнали да мрат като мухи. Майката и дъщерята избягали, за да се спасят от болестта. Дълго се лутали те, както се лутал някога Петър Глупака, и най-сетне чули, че близо до града, дето били изпаднали, има някакъв чуден замък; всеки може да отиде там, да се нахрани и да се облече, па дори да получи и пари, които господарят раздава с щедра ръка. Майката и дъщерята се запътили за там.

Една вечер те пристигнали в замък. Посрещнал ги млад мъж — усмихнат и любезен. Той ги познал, но те — разбира се — не го познали. Кой може да допусне, че тоя богато облечен господар, съпруг на жена хубавица, е същият Петър Глупака, който преди години е ял бой за всяка постъпка? Не, туй не може да бъде. Петър Глупака сега работи някъде като ратай или е загинал отдавна.

Господарят на замъка разпитал жената и момата кои са и откъде идват. Те му казали. А той рекъл:

Слушал съм за това село. Струва ми се, че оттам е родом Петър Глупака.

— Петър Глупака ли? — викнала учудено майката. — Че той ми е син. Откъде го познаваш?

— Преди време мина оттук.

— Накъде отиде?

— Не знам. Не го питах.

— Ох, клетият! Поне здрав ли беше?

— Здрав като челик.

Майката въздъхнала, па рекла:

— Добро момче беше наш Петър, но аз — да си призная — се отнасях зле към него. Прокудих го още на младини. Слушаше ме той, моят Петър, а пък аз постоянно го корях и биех. Дали си спомня за мене, или ме е забравил?

— Спомня си. Каза ми, че имал майка и сестра. Да, той ми разправи какво е претеглил. Дълго се лутал по света, докато на края попаднал в един замък — ей оня, който стърчи там, отвъд поляната. Главил се кравар у три добри моми. Случило му се да убие трима великани и да им завладее имотите. После си издигнал ей тоя замък, дето сте сега, и се оженил ей за тая жена, която е моя жена. Да, мамо, аз съм Петър Глупака.

ЗАЕК И ЕЖ

НЕМСКА ПРИКАЗКА

Било есенно време. Слънцето пръскало златните си лъчи по небето, утринният ветреца подухвал по ожънатите ниви, чучулигите пеели във въздуха, пчелите бръмчели, а хората, облечени празнично, отивали по гости.

Всичко било весело. И ежът бил весел. Той стоел пред вратата на къщата си със скръстени ръце, зяпал насам-нататък и си тананикал една песничка, както може да пее таралежът рано в неделя.

Дошло му на ум, докато жена му умие и облече децата, да се поразходи и да види как върви ряпата му. Нивата, която била засадена с ряпа, се намирала до къщата на ежа. Той и цялото му семейство ходели често да си похапват от ряпата, та затова я смятали за своя. Ежът притворил къщната врата и тръгнал по полето.

Току-що се отдалечил от къщата си и се готвел да прескочи трънливата ограда, срещнал го заекът, който бил излязъл да пообиколи зелето си. Ежът му се поклонил и го поздравил. Обаче заекът, който се мислел за благороден господин и се носел надут, не отговорил на поздрава, а високомерно запитал ежа:

— Какво си се заскитал толкоз рано?

— Аз се разхождам — казал ежът.

— Разхождаш ли се? — изсмял се заекът. — Струва ми се, че ти можеш с тия крака и да потичаш.

Тези думи ядосали ежа, който не обичал да се присмиват на кривите му крака.

— Ти се мамиш — казал ежът, — ако мислиш, че твоите крака ги бива повече от моите.

— Не се мамя — отвърнал заекът. — Тогавя нека опитаме — казал ежът. — Аз се обзалагам, че ще те надпреваря.

— Колко си смешен — отговорил заекът, — ти със своите криви крака да ме надпревариш? Но щом искаш, нека се опитаме. На какво да се обзаложим?

— На една жълтица и шише ракия — предложил ежът.
— Добре — съгласил се заекът, — хайде, пригответи се!
— Чакай де — казал ежът, — работата не е толкоз бърза; първо трябва да отида вкъщи и да похапна нещо. След половин час съм тука!
Заекът отстъпил и ежът тръгнал към къщата си. Като стигнал у дома, той казал на жена си:
— Жено, обличай се скоро: ти трябва да дойдеш с мене!
— Защо? — попитала жена му.
— Обзаложих се със заека на една жълтица и едно шише ракия. Ще се надбягваме, та и ти трябва да дойдеш.
— Боже мой! — изпищяла жената. — Ти, мъжо, си изгубил ума си! Как е възможно да се надбягваш със заека?
— Не се тревожи, жено! Това е моя грижа. Не се меси в мъжките работи. Обличай се и тръгвай с мене!
Жената тръгнала.
По пътя ежът ѝ казал:
— Слушай! Там, в дългата нива ще се надбягваме. Заекът ще тича из едната бразда, а аз — из другата. Ти ще се сгушиш на долния край на браздата и когато дойде заекът, ще му извикаш: „Аз дойдох вече.“
Като стигнали до нивата, ежът оставил жена си на долния край, а той се упътил нагоре. Заекът вече го чакал там и запитал:
— Можем ли да започнем?
— Да — отговорил ежът.
— Добре, пригответи се!
Всеки застанал в своята бразда.
Заекът изброил: „Едно, две, три!“ — и като вихър се спуснал надолу. Ежът направил само две-три крачки и се сгушил в браздата.
Когато заекът пристигнал долу, жената на ежа извикала:
— Аз дойдох вече.
Заекът се зачудил. Той помислил наистина, че това е самият еж, понеже ежът и жена му съвсем си приличат.
— Не — казал заекът, — това не е честно. Ще опитаме още веднъж.
Щом произнесъл това, той се спуснал да бяга толкова силно, че ушите му хвъркнали. Жената на ежа не се и помръднала. Като пристигнал заекът на горния край, ежът му извикал:

— Ето ме!

Заекът се ядосал и настоял:

— Още веднъж!

— Нека да е така — отговорил ежът. — Аз съм готов да се надбягвам, докато искаш.

По тоя начин заекът тичал нагоре-надолу седемдесет и три пъти и все ежът пристигал по-рано. На седемдесет и четвъртия път не достигнал до края. Посред път той се прострял изтощен на земята.

Ежът прибрал жълтицата и шишето с ракия, повикал жена си и двамата засмени тръгнали към къщата си.

ПЕТЪР ВОЛА ДАТСКА ПРИКАЗКА

Едно време живеели в едно ютландско село двама селяни, мъж и жена. Те имали голям чифлик. И двамата били добродушни, дори малко глупавички. Имотът им бил голям и много доходен, ала те му се не радвали. Една им била мъката, но затова пък голяма: нямали си деца. А защо им е толкова имот, като си нямат наследник? Кому ще оставят земята и парите след смъртта си?

От година на година двамата съпрузи забогатявали все повече и повече, само желанието им да си имат рожба така си и оставало несбъднато.

Един ден селянинът купил на панаира хубав вол. Животното било младо, силно и работно. Нарекли го Петър. Селянинът и жена му обикнали вола и се привързали към него. А и Петър ги обичал. Освен това той бил много умен: разбирал всичко, каквото му кажат.

Една вечер селянинът рекъл на жена си:

— Толкова обикнах Петра, че ако не беше вол, а човек — бих го осиновил. Жалко, че не може да говори. Но знаеш ли що ми идва на ума? Ще запитам клисаря дали не може да го научим да приказва. Клисарят е Много учен човек. Навярно ще успее да свърши тая работа. А щом нашият Петър проговори, ще си имаме добър и много умен наследник. Ще му оставим чифлика и другите имоти.

— Много добре — казала жената. — Клисарят е наистина умен и учен. Той знае много по-добре от мене и от тебе „Отче наш“, може да чете и да пише, знае сума молитви. Защо да не научи един вол да приказва? Та то не е кой знае каква мъчна работа за учения човек. Клисарят изглежда да е умна глава. Иди го запитай.

Мъжът отишъл на другия ден при клисаря и му поверил своите намерения.

— Как ти се струва? — запитал той. — Има ли някакво средство да се научи нашият Петър да приказва? Тогава ще мога да го осиновя: ще ми стане дете.

Клисарят бил много хитър. Той не се изсмял, като чул тоя въпрос. Напротив, с най-сериозен вид се огледал наоколо — да види дали няма някой да чуе що си приказват — и отговорил на чифликчията:

— Средство има, но за да успее работата — всичко трябва да се пази в най-дълбока тайна. Никой не бива да знае нищо, дори и свещеникът. Освен това ще отидат сума пари. За да науча вола да говори, ще ми трябват много скъпи и редки книги.

Още дълго приказвал клисарят на, чифликчията за това-онова, а през същото време си мислел: „Добре ще бъде ако пипна това волче. Вместо да го уча да говори, ще го заколя. То е сега тъкмо за ядене.“

Селянинът дал на клисаря сто жълтици предплата и го помолил да набави по-скоро потребните книги. А на другия ден му отвел и вола.

След седмица селянинът отишъл да си види вола и да запита учителя му как върви обучението.

Но клисарят му казал:

— Не бива да влизаш при него, че ще му домъчнее и от жал по тебе ще забрави всичко, що е научил. Петър изглежда, че много те обича.

Тия думи зарадвали чифликчията. Той не настоял да се види с бъдещия си син. На изпращане клисарят му казал, че ще му трябват още сто жълтици за книги: ония, които бил купил, били вече прочетени. Селянинът дал парите и изпълнен с надежди, си отишъл в къщи.

Минала още една седмица. Чифликчията отишъл пак да види Петър и да разбере докъде е стигнал в училието.

— Добре върви — казал клисарят. — Но струва ми се, че е още рано да се виждате.

— Ами може ли да говори вече?

— Може. Казва вече: „Меее.“

— Ах, клетото животно! То трябва да е болно. „Ме“ значи, както се вижда, медовина. Моят Петър иска да си пийне медовина. Ще трябва да му донеса.

И още на същия ден добродушният селянин донесъл голяма кана с хубава медовина. Клисарят обаче изпил медовината, а на своя ученик дал да пие мляко.

„Млякото ще бъде за него по-полезно от медовината“ — си казал той.

След седмица чифликчията отишъл отново да види вола.

— Ееее, как е? Научи ли се да приказва? — запитал той клисаря.

— Бавно върви — отвърнал оня: — Още не е научил нищо друго освен онова „Меее“, което казваше, когато му се поиска да пийне медовина.

— Тъй ли? Я го виж ти какъв дявол бил моят Петър! Значи, иска му се още медовина! Много му се е усладила, види се. Добре, добре, с удоволствие ще му купя. Но иначе как върви учението?

— Слава богу, много добре. Петър изучи вече и останалите книги. Ще трябва да му купя нови. Ще са нужни още сто жълтици.

— Добре, добре. Всичко, каквото трябва, ще му се набави.

И той донесъл на другия ден още сто жълтици на клисаря. Минали няколко седмици. Селянинът не отивал вече да пита за Петър, защото се боял, че клисарят ще поиска още сто жълтици. Почнало да му се струва, че обучението на вола излиза много скъпо.

А клисарят решил да заколи вола. Заклал го, одрал го, насякъл месото и го скрил. После облякъл празничните си дрехи и отишъл при чифликчията.

— Добър ден — рекъл. — Дойде ли си вашият Петър?

— Не е — отговорил селянинът. — Да не би да е избягал?

— Не ми се вярва. Той знае колко грижи съм положил, додето го науча. Аз се принудих да дам от джоба си още сто жълтици за книги, но го научих да чете, да пише и да говори. Приказва вече всичко. Като човек говори. Днес ми каза, че тъгувал много за родителите си. Искало му се да ви види. „Добре — казах. — Почакай да се облека, па ще те заведа. Ако тръгнеш сам, може да сбъркаш пътя.“ Облякох се. Но аз си бях забравил бастуна, та се върнах да го взема. Когато излязох, Петър го нямаше. Помислих си, че е вече дошъл при вас.

Селяните почнали да плачат. Чифликчията не тъгувал само за многото пари, които бил похарчил, додето научи Петра да говори, но и за това, че пак останал без наследник. Клисарят се помъчил да го утеши. Той обещал, че ще разпита всички селяни дали не са видели някъде Петра и ще накара свещеника да му чете в църквата, та дано се намери.

— Не се безпокойте — казал той на селяните. — Вярвам, че Петър ще се върне.

После си отишъл и се наял с говеждо печено. Няколко дена след това той прочел във вестника, че в един далечен град се установил на работа някакъв търговец, на име Петър Вола. Клисарят скрил вестника, отишъл при чифликчията и му прочел обявлението.

— Как ти се струва? — рекъл. — Не може ли да си помисли човек, че тоя търговец е вашият Петър? Виж му само името — Петър Вола!

— Разбира се, че е той — извикали радостно селяните. — Това е наш Петър.

Чифликчията и жена му не знаели къде да се дянат от радост. Мъжът се приготвил веднага за път. Той взел и една кесия с жълтици — да я даде на сина си.

— Той ще има нужда от пари, невясто — казал на жена си. — Нали сега току-що залавя работа? Без пари не може.

Напълнил си торбата с храна, натъпкал си лулата, запалил я и тръгнал.

Пътят бил дълъг и уморителен, но чифликчията търпял радостно несгодите, като се утешавал с надеждата, че ще види скоро сина си.

Най-после стигнал в града и попитал къде живее младият търговец. Показали му къщата. Почукал, излязъл един слуга и го запитал кого търси.

— Тук ли живее търговецът Петър Вола?

— Да.

— В къщи ли си е?

— В къщи е, но не е станал.

— О, нищо от това. Аз съм негов баща. Отведи ме при него.

Завели чифликчията в спалнята на търговеца. Щом видял домакина, селянинът изведнъж познал своя вол. И как да го не познае? Същото широко чело, същият дебел врат, широки плещи и червена коса. Само едно имало: Петър Вола по всичко приличал на човек. Това позачудило изпърво чифликчията, но отпосле той си го обяснил много лесно.

— Добро утро, Петре — казал той на търговеца, който го гледал с опулени от почуда очи.

После седнал на един стол и почнал да укорява кротко своя син:

— Биваше ли тъй бе, Петре? Добре ли беше от твоя страна да избягаш от нас тъкмо след като клисарят те научи на това-онова? Но — нищо! Както и да е. Разбирам, че ти се е искало да видиш свят. Хайде сега стани, та се облечи, че искам да си поговоря с тебе за твоите работи.

Търговецът не казал нищо. Той решил, че има работа с луд човек. Скочил и се облякъл набързо. Понеже бил малко страхлив, намерил за най-благоразумно да кротува и да се съгласява с гостенина, додето разбере накъде отива работата.

— Я виж ти! Чак сега разбирам колко умен и учен човек е бил нашият клисар. Та той те е толкова добре изучил, че си се превърнал на истински човек. Като те гледам, просто не ми се вярва, че си същото онова теле, което се беше родило от червената крава и червения бик и което купих на панаира. Искаш ли да те отведа в чифлика? Там ще си живеем добре.

— Не, не мога — отвърнал търговецът. — Тъкмо сега имам много работа. Никъде не мога да отивам.

— Еее, ами върви ли ти търговията? Знам, че сега започваш. Има ли надежда да тръгне?

— Ще тръгне — отвърнал домакинът, — но ми трябват пари. Без пари търговия се не върти.

При тия думи той се запътил към вратата, за да се отърве от понататъшни приказки с лудия гостенин. Ала селянинът го спрял:

— Чакай! — рекъл той. — И за това е помислил твоят баща. Донесох ти тая кесия с жълтици. То е, разбира се, засега. А после, ако стане нужда, ще ти дам още.

И той изсипал парите на масата. Като видял жълтиците, търговецът помолил гостенина да остане още няколко дена при него.

— Добре — казал чифликчията, — но ти трябва да ми казваш „тате“.

Търговецът се засмял.

— Нямам нищо против това — рекъл, — но и баща ми, и майка ми умряха отдавна.

— О, знам това. Истинският ти баща биде продаден на панаира, а майка ти — както ми казаха — умряла през пролетта, когато родила теле. Ние с жена ми те осиновихме. Ти ще ни бъдеш наследник.

Търговецът се съгласил. След няколко дена селянинът си отишъл и разказал на жена си как е намерил своя вол, преобразен на същински човек. Тя се много зарадвала, че Петър Вола не е никой друг, а техният вол.

Клисарят получил като награда за обучението на Петра още двеста жълтици. Търговецът Петър Вола станал наследник на богатия чифликчия. За него не можело да има нищо по-добро от това. Той и тъй си нямал ни родители, ни други роднини.

Чифликът и другите имоти били продадени. Родителите на Петър Вола се преселили в града при сина си. Те го толкова обичали, че се не отделяли от него. И той ги обикнал, но никога не успял да разбере защо го смесват с някакъв червен вол.

ОВЧАРЧЕТО И ДЖУДЖЕТАТА

ШВЕДСКА ПРИКАЗКА

В едно далечно село живяло момче по име Вили. Баща му и майка му били умрели. То живеело при мащеха си. А мащехата била зла жена. Не му давала ни да се храни като света, ни да се наспи. Вили пасял говеда. Още рано сутринта, преди да е изгряло слънцето, той трябвало да ги извежда на паша, цял ден да се върти около тях да ги пази — да не би да се изгубят, — а вечер да ги прибира и откарва в селото.

За малко момче като Вили тая работа била трудна. А най-лошото било, че говедарчето не получавало за нея нищо друго освен по един резен хляб на ден. Па и него не винаги му давала свадливата мащеха.

Веднъж момчето станало малко по-късно, отколкото трябвало. Мащехата с викове го пратила след говедата и му не дала нищо за храна. Вили откарал говедата на паша, седнал под едно дърво и почнал да плаче. Но в това време говедата се разпръснали по пасбището и той станал да ги наглежда. Отишъл на едно зелено бърдо, дето имало буйна трева, и седнал там.

На това бърдо обичало да прекарва пастирчето през деня, когато слънцето напече силно: там имало дървета с широки листа, под тях тревата била росна и сочна, та можело да пасат говедата.

Ала тоя ден Вили забелязал, че тревата е утъпкана, суха и смачкана, като че ли сума нозе са ходили и тичали по нея през нощта.

Но явни следи от стъпки се не виждали никъде. Като походило на-сам-натам, пастирчето намерило чифт мънички, съвсем мънички обувки, цели от синкаво стъкло, с по една висулка на върха от нанизани маниста, също синички.

Момчето забравило глада си, като видяло обувките. Развеселило се. Почнало да си играе с тях. За него, разбира се, те били съвсем малки: не му ставали. Във всяка от тях то можело да обуе най-много върха на палеца си.

— Чудни обувчици! — викнал засмян Вили. — Едва ли някой ги е носил на краката си: такива малки крачета няма никой. Те ще да са направени за играчка.

Вили си играл с обувките цял ден. Когато залязло слънцето, той подкарал стадото към селото. Но като слязъл от бърдото, ето че изпод земята излязло едно джудже и се изправило пред него. То било мъничко човече, не по-високо от педа.

— Добър вечер, говедарче! — рекло джуджето. — Как прекара деня?

— Дал бог добро — отвърнал Вили. — Слава богу, добре.

— Тая заран съм си изгубил обувките горе на бърдото. Да не би да си ги намерил?

— Намерих едни малки обувки — отвърнал Вили. — Навярно са твоите. Но, да ти кажа право, не ми се дават. Искам да ги подаря на мащехата си за именния ѝ ден. Тогавя тя ще си поотпусне сърцето, та ще ми даде цяла питка да се нахраня. А може дори и да престане да ме бие. Остави ми ги, моля ти се.

— Ами аз какво да правя без тях? — рекло джуджето — Цял ден съм си бол краката по тръните да ги търся. Не мога да ходя. Дай ми ги, а пък аз ще те наградя, когато дойде време, за твоята добрина.

Вили дал на джуджето обувките. То се зарадвало, поблагодарило на пастирчето, поклонило му се любезно и си отишло. Вили отвел стадото. Било вече мръкнало. Мащехата го посрещнала с кавга и бой.

— Къде си се скитал досега? По тъмно ми се връщаш. Върви, та хапни малко булгур, че се прибери да спиш. А утре гледай да станеш рано.

Вили не отвърнал дума. Той отишъл в кухнята, изял една паница студен булгур, па се качил в плевника да спи. Цяла нощ той сънувал джуджето и малките обувки.

На сутринта мащехата го събудила още в зори.

— Хайде, ставай, ленивецо! — викнала му тя. — Измивай се и подбирай говедата!

Тоя ден обаче тя дала на пастирчето резен хляб. Вили откарал говедата и отишъл да седне под сянката на зеленото бърдо.

„Какво ли ще е, ако намеря и днес чифт стъклени обувки?“ — си казал той.

И почнал да търси между тревата. По тревата и тоя ден нямало роса. Земята била дори по-суха от миналия ден. Но обувки Вили не намерил.

— То се знае — рекъл. — Кой може да помисли, че на това бърдо никнат стъклени обувки, та да има всяка заран?

И пастирчето седнало да закусва.

После тръгнало да наглежда говедата. И както вървяло, загледано по навик надолу, то видяло, че под едно храстче нещо блести. Навело се. Намерило една малка, съвсем мъничка качулка от червена коприна, общита наоколо с дребни златни звънченца.

Засмял се Вили, като намерил качулчицата. Почнал да си играе с нея. Като си стисне пръстите на пестник, на него едва се побирала качулката.

— Главата, която е носила тая качулка, ще да е като яйце — казал Вили. — Дали не е на онова момченце-джудженце, което ме срещна снощи? Не е чудно да е негова.

Надвечер Вили решил да се прибере по-рано. Подкарал говедата от бърдото надолу. Тъкмо излязъл на пътя, спряло го едно момиченце-джудже, не по-голямо от снощното момченце.

Поздравило го и го запитало да не би да е намерило на бърдото неговата качулка.

— Да, намерих я — отвърнал Вили, — но тоя път съм решил да не давам намереното на оновова, който го е изгубил. Тая хубава качулчица е тъкмо като за куклата, с която си играе момичето на моята кръстница. В неделя ще им отида на гости и ще му я подаря. Кръстницата ще ми даде захаросани бадеми и сладко млинче.

Но момиченцето почнало да се моли със сълзи на очи на Вили да му върне качулчицата.

— Главата ми щеше да изгори на слънцето днес, додето я дирех. Цял ден съм се лутала. Върни ми я, а пък аз ще те наградя, когато дойде време, тъй както никой друг не може.

Пастирчето дало на джуджето качулката и подкарало стадото към село. И тоя път се върнало късничко. Мащехата, разбира се, не пожалила ни гърба му, ни главата му: дето стигнала, там удряла.

Вили хапнал пак от студения булгур и се търкулнал в плевника да спи. През нощта сънувал, че играе с момиченцето-джудже. То било с червената копринена качулчица, а той бил облечен в нови дрехи.

Дълго тичало пастирчето да гони момиченцето, което бягало не като за своя ръст.

Сънят бил много приятен, но се прекъснал на най-важното място. Чул се крясъкът на мащехата, която дошла да буди пастирчето.

Вили станал и подкарал стадото.

Тоя ден той намерил на зеленото бърдо едно звънче — сребърно, много хубаво. Като зазвънял с него, звънчето започнало да издава толкова весели звукове, че всички говеда се насъбрали да слушат.

Когато слънцето климнало на запад, Вили решил да прибере стадото.

— Нека поне тая вечер си отида по-рано — казал той, — та да ме не гълчи мащехата.

Но говедата не били привикнали да ги прибират толкова рано. Па и тревата на пасбището била вкусна и сочна. Напразно пастирчето викало и мамило говедата: те не искали да тръгнат.

Вили се сетил за звънчето. Извадил го от торбата и почнал да дрънчи, па тръгнал надолу, по бърдото. И ето че всички говеда оставили пашата и се запътили едно по едно по неговите дири.

Малко под бърдото Вили срещнал едно старче-джудже, не по-голямо от момченцето и момиченцето, които бил видял прежните вечери.

Старчето го поздравило и запитало дали не е намерил сребърното му звънче някъде в тревата.

— Да, намерих го — отговорил Вили.

— Моля ти се, дай ми го.

— Не, мили дядо, няма да ти го дам. То ще ми върши работа. С него ще си прибирам стадото. Па и не мога да разбера какви хора сте вие: постоянно губите! Ето оня ден намерих на едно момченце обувките, вчера — качулката на едно момиченце. А днес пък — твоя звънец; не ми се ще да ти го дам. Аз съм си го намерил: мой си е.

Старчето почнало още по-умилно да му се моли, но пастирчето не отстъпвало.

Най-сетне джуджето рекло:

— Недей мисли, че тоя звънец е кой знае какво нещо. Той върши работа само на мене. Ако ти трябва — да си прибиращ с него стадото, — ще ти дам друг, пак сребърен, дори още по-хубав.

— Покажи да го видя! Старчето извадило едно звънче, малко по-голямо от първото, и го подало на Вили. Пастирчето зазвънтяло с него и за миг всички говеда се насъбрали наоколо.

— Добре — казало пастирчето, — но само това не стига. Дай ми още нещо, па ще ти дам звънеца.

— Що друго да ти дам? Изкажи три желаниа и аз ще ти помогна да се изпълнят.

— Три желаниа ли? Добре. Искам да стана цар, да имам най-хубавия дворец на света и най-хубавата мома да ми бъде царица.

— Ееее, приятелю, много искаш — рекло джуджето. — Лесно ли се става цар? Па и да станеш, цар, лесно ли се управлява царство? Помисли си колко врагове имат царете. Всеки иска да им вземе престола. Па освен това войни, бунтове, въстания... Я избери нещо по-лесно!

Но Вили не знаел ни що е война, ни що е бунт, ни що е въстание. Той знаел, че няма нищо по-добро от това да си цар.

— Не — рекъл. — Друго не ща. Ако не ми обещаеш, че ще ме направиш цар, няма да ти дам сребърното звънче.

— Добре тогава — казало старчето. — Само върши всичко, каквото ти кажа. Тогава ще сполучиш. Тази нощ, когато заспят всички в селото, ще тръгнеш на път. Ей по тоя път ще вървиш. Все по него. Ще стигнеш най-сетне до един голям, много голям и хубав царски дворец. Недей мисли, че щом стигнеш там и веднага ще станеш цар. Има да мине време. Ти си още малък. Трябва да порастеш, че тогава. Па и през много прекеждия ще минеш, но аз ще ти помогна. Вземи тая костена свирка. Ако ти се случи нещо лошо, изсвири с нея веднъж. Изпаднеш ли отново в нещастие, изсвири два пъти. Ако ли се случи да изпаднеш и трети път в беда, счупи свирката и аз ще дойда да те избавя. Дай ми сега звънеца и тръгвай. На добър ти час.

Вили поблагодарил на старчето за двата подаръка и подкарал стадото към селото. Той си отишъл в къщи по-късно от други път, понеже се разговарял дълго със старото джудже. Мащехата го набила по-жестоко от всякога.

Но пастирчето понесло боя търпеливо.

„Нека ме бие. Утре вече няма да ме види“ — си казало то.

Нахранило се набързо и легнало в плевника. Дремнало, що дремнало — събудило се. Слуша: по селото лаят кучета, хора шетат и

приказват. Рано е още. Задрямало пак. Отново се събудило. Чуло как мащехата дои кравите. Пак е рано. Заспало трети път. Когато се пробудило, цялото село било затихнало.

Вили станал и се промъкнал в кухнята. Взел един самун хляб, турил го в торбата си и тръгнал, като погалил старото куче.

Излязъл от селото. Вървял все по пътя, що му посочил старецът. Съмнало се. Той продължавал да върви. Мислел си, че след малко ще стигне до двореца. Но той все още не се показвал: бил в друго царство.

Два пъти изгряло слънцето и два пъти залязло, а Вили все вървял и все не виждал двореца. Чак на третия ден видял далеч в полето, при полите на една планина, високи и хубави сгради.

„Това ще е дворецът — си казал. — Стигнах най-последно. Още един час път — и ето ме пред двореца.“

Но когато приближил, Вили разбрал, че сградите не са никакъв дворец, а град. Голям и хубав град, какъвто пастирчето не било виждало още. Но все пак град, а не дворец.

Вили седнал да си почине и да похапне. Хлябът му се свършил. Торбата му олекнала. Но едно го безпокояло: какво ще прави, ако стане нужда да върви още два-три дена?

Вечерта обаче Вили стигнал до царския дворец. Обадил на стражите, че е тръгнал да търси работа. Те го пратили в готварницата.

— Каква работа можеш да вършиш? — го запитал главният готвач, един дебел и засмян господин, с чиста бяла престилка и бяла шапка.

— Само от едно разбирам — да паса говеда — отвърнал Вили.

— Как се казваш?

— Вили.

— Добре, Вили. Нашият цар има нужда от говедар, но той е много строг човек. Иска да не се губят говедата. Едно ако изгубиш, ще те пребие.

— Досега не съм изгубвал, та се надявам и занапред да не губя.

На Вили дали да се нахрани и още на другия ден царят го назначил придворен говедар. С помощта на звънеца и на свирката, що бил получил от старчето, той пазел говедата. Нито се изгубвали, нито вълци нападали. Макар че били близо хиляда, Вили ги прибирал всяка вечер, без да изчезне едно.

Царят бил доволен и предоволен от новия говедар. Той не намирал думи да го нахвали. Повишил му заплатата, а освен това от време на време му давал и големи подаръци.

Царят имал дъщеря, една година по-малка от Вили. Една вечер, когато пастирът карал говедата към обора и им свирел, княгинята се показала на един прозорец и се заслушала в песента. Вили я видял, поклонил ѝ се и продължил да свири.

На другата вечер се случило същото. То се повторило няколко вечери поред. Една сутрин, когато Вили изкарвал говедата, княгинята дошла при него и донесла едно агънце, бяло като сняг.

— Татко ми го подари за именния ми ден — рекла. — Моля ти се, ако искаш, вземи го да го пасеш с говедата. Както е самичко, отделено от майка си, то цял ден блее и не иска да яде нищо. Но, моля ти се, пази го от вълците. Добре го пази!

— Ще го пазя, разбира се — казал Вили, като взел на ръце агнето и го понесъл.

Когато стигнал на пасбището, той пуснал агнето там, дето имало най-крехка трева. Все около него се въртял, галел го, приказвал му, вземал го на ръце. Агънцето се привързало към него. Не искало да се отдели от говедарчето.

От тоя ден Вили и княгинята се срещали често, току-речи, всеки ден. Вечер, когато той докарвал говедата, тя слушала песента му и слизала да погали своето агънце и да му даде хляб с малко сол. Па и сутрин понякога излизала да си поприказва с Вили, макар че не ѝ давали да става рано. В целия дворец тя нямала друг другар.

Тъй минали години.

Говедарят и княгинята се сприятелили. Той бил вече момък — висок, напет и силен, — а тя мома — хубава, каквато нямало друга, стройна, кротка и любезна. Тя не била горделива, макар че всички приказвали за нейната хубост и славата ѝ се била разнесла не само по цялата страна, а и по околните царства.

Един ден в двореца пристигнал чудноват човек. Той се представил за цар на някакво далечно царство, дето никой не бил отивал и дори никой не бил чувал да има някъде такова царство. Тоя мъж бил висок, цял исполин. Имал на челото си два рога, каквито са овнешките. Очите му били кръвясали, а ноктите — железни. Дошъл на

един голям черен кон. След него яздели десет души, негови телопазители, но не исполини, а мъже с обикновен ръст.

Като влязъл в двореца, исполинът казал на царя:

— Научих се, че си имал дъщеря за женене. Идвам за нея. От моето царство няма по-силно. И от мене няма по-богат. Ще ми дадеш дъщеря си, ако желаш нейното добро и своето.

Непознатият не се харесал на царя. Как ще даде едничкото си чедо на рогат мъж? Той е същински дявол! Не. Не може. И му отговорил:

— Момичето е още малко. Не сме и помисляли да го омъжваме. След година-две ще видим. Сега е рано да приказваме.

Исполинът се обърнал, без да каже дума на царя, тръгнал си и чак когато слязъл в двора, за да се качи на коня си, рекъл на своите телопазители с толкова висок глас, че го чули всички в двореца:

— Запомнете добре тоя дворец! Вярвам, че и тези, които живеят в него, ще ме запомнят добре.

И дори без да се сбогува с царя, шибнал коня и се изгубил.

Един ден княгинята изчезнала. Никой я не видял къде е отишла. Предполагали, че е излязла да си играе в градината. Потърсили я там. Нямало я. Нямало я никъде в двореца. Навред я търсили, но не я намерили.

Всички се наскърбили: те обичали княгинята и не можели да забравят нейния смях и весели игри. Разпратени били хора да я търсят навсякъде из царството. Пратениците се върнали и съобщили, че не са я намерили.

Тогава царят свикал придворните и им казал:

— Изглежда, че оня цар от далечна страна, който искаше княгинята, я е отвлякъл. Знае ли някой от вас къде е неговото царство?

Придворните смутено се спогледали.

— Щом никой от вас не знае къде да търсим княгинята — казал царят, — ще трябва да повикаме други да я потърсят.

И той обявил още същия ден, че ще даде дъщеря си за жена на оногова, който я намери и доведе при него. Освен това ще му даде и половината от царството си.

Скоро надошли много рицари—все князе, царе и царски сродници — да заявят на нещастния цар, че тръгват да търсят дъщеря му. Те били въоръжени бляскаво. Всички били напети юнаци и водели

подире си голяма свита. Дълго време се не чуло за тях нищо. Върнали се малцина и всички заявили, че не са могли да намерят княгинята.

Царят се надявал, че някой от останалите рицари ще успее да открие и доведе дъщеря му. Но никой от тях не се върнал.

Тогава тежка скръб като черен облак обгърнала двореца. Всички надежди угаснали. Никой не вярвал вече да се върне княгинята.

През това време Вили, придворният говедар, продължавал да върши своята работа. Но като изкара говедата, той се спирал — да погледне от високата поляна към двореца — тъкмо към оня прозорец, пред който обичала преди време да застава княгинята и да слуша неговата песен. Там се не показвал вече никой. Завесите били спуснати.

И Вили си казвал:

„Онова старче ми обеща, че ще ми помогне да стана цар и да се оженя за най-хубавата мома на света. По-хубава от нашата княгиня не знам да има. За нея искам да се оженя. Ала къде и как да я намеря?“

Тъй си казвал той и все се надявал, че джуджето ще дойде отневиделица да му помогне. Но то не идвало. И говедарят решил, че го е излъгало.

Един ден, както стоял на поляната, Вили видял, че из земята излиза старчето, застава срещу него и му казва:

— Ако тръгнеш право към север ще я намериш. Натам тръгни: към север, право към север!

Веднага след това джуджето изчезнало и Вили не знаел дали да вярва на очите си. Може най-сетне тъй да му се е сторило.

Вечерта той поискал да се яви пред царя. Казал за това на главния готвач. Оня му рекъл:

— Защо ти трябва да безпокоиш царя? Ако искаш да ти се уголеми заплатата, аз ще отида при царя и ще му кажа. Ти заслужаваш наистина по-голяма заплата, понеже си работлив и верен човек. Сам аз ще настоя и царят ще ме послуша, сигурен съм.

— Не — казал Вили, — аз искам да поговоря с него по друга работа.

— По каква?

— Искам да ми позволи да тръгна да търся нашата княгиня. Готвачът се изсмял.

— Приятелю — казал, — това не е говедарска работа. Я си гледай стадото. Не видя ли колко юнаци се погубиха?

Но Вили настоял. Отвели го при царя.

— Какво има? — запитал господарят.

— Толкова години ти служи, царю честити, вярно и честно. Ти си бил към мене винаги много добър. Искам да ти се отплатя за добрината. Дай ми отпуск да тръгна да търся княгинята.

Царят не се изсмял на говедаря, но казал на околните:

— Жалко е, че тоя момък си е изгубил ума. Що е станало с него? Вижте някак да му се помогне.

— Не, царю честити — рекъл Вили. — Аз не съм луд. Но може да полудея, ако ми не позволиш да потърся княгинята. Аз я обичам толкова, колкото и ти, колкото и всички други тук.

— Добре — казал царят. — Ако е за позволение, давам ти го. Само кажи ми по-напред къде мислиш да я търсиш. Толкова рицари — все князе и царе — загинаха за дъщеря ми, та жал ми става за тях. Никой я не намери. Та ти ли, който дори не си учил да въртиш оръжие, а знаеш само да пасеш говеда, ще я намериш? Може да я е отвлякъл някой змей! Как ще се бориш с него, за да я освободиш? Може пък да я е откраднал рогатият исполин. Надяваш ли се да го надвиеш?

— Ех, ако загина, царю честити, поне ти не ще изгубиш нищо!

— Не, не. Аз ще изгубя добрия си говедар, а добър говедар се намира толкова мъчно, колкото и добър държавен съветник.

— Царю честити — настоял Вили, — аз съм решил да тръгна, па каквото ще да стане.

Царят отстъпил. Той позволил на пастира да замине и заповядал да му дадат кон и оръжие. Но Вили нито взел оръжието, нито яхнал коня. Той се задоволил само с това — да си вземе храна за по пътя.

Тръгнал. Вървял все към север, както му било казало джуджето. Много дни поред пътувал. Минал полета, гори, планини, бърда, реки. За да провери дали не е тръгнал в друга посока, всеки ден се спирал на пладне, когато сенките са най-къси. Обръщал се с гръб към слънцето и тръгвал право натам, накъдето сочела сянката му, като запомнял точно посоката.

Най-после стигнал до едно голямо езеро. Сред езерото имало остров а на него се издигал висок, замък. До замъка не можело да се отиде, тъй като нямало лодка. Но Вили почнал да обикаля по брега, за

да разгледа замъка от вси страни. Замъкът бил заобиколен от дървета; виждали се само горните му катове. Дълго вървял Вили, докле стигне до оная част на езерото, дето замъкът бил най-близо до брега.

Там се спрял. И ето че от един прозорец на най-горния кат се показала хубава руса девойка и почнала да му маха с пъстра копринена кърпа. Вили познал царската дъщеря. Познал и кърпата ѝ: с нея се пребраждала тя, когато излизала набързо да погали агънцето си.

Сърцето на момъка затупкало от радост. Но как да мине през езерото, та да отиде в замъка? Дошло му на ум да повика на помощ едно от джуджетата. Извадил Вили костената свирка и засвирил с нея. Дошло онова момченце, на което бил намерил обувката.

— Добър вечер, говедарю. Защо ме викаш? С какво мога да ти помогна?

— Иска ми се, момченце, да мина през това езеро на острова, дето е замъкът. Можеш ли ми помогна?

— Мога, мога. Ще се превърна на орел и ти ще ми се качиш на гърба, да те пренеса отвъд.

В миг джуджето се преобразило на орел. Вили го яхнал и след малко се намерил на острова. Влязъл в замъка и по миризмата познал къде е кухнята. Отишъл при готвача и го помолил да му даде някаква работа.

— Работа ще се намери — казал готвачът, — но най-напред кажи от каква работа разбираш.

— Говеда паса.

— Добре. Тъкмо сега ни трябва говедар. Предишният изгуби една крава и нашият господар, царят-исполин, заповяда да му отсекаат главата. И с тебе ще стане същото, ако изчезне някое говедо.

— Нищо. Съгласен съм. Ще бъда внимателен. Аз съм още от момче говедар, та съм свикнал с тоя занаят.

На другата заран Вили изкарал говедата на паша. Островът бил голям, пасбища имало много. Говедарят извадил свирката си и засвирил. А от време на време издрънквал и със звънеца, що му било дало джуджето. Говедата се навъртвали все около него.

Когато докарал вечерта говедата, княгинята стоела зад прозореца и го гледала: но тоя път не му направила знак, защото великанът бил на двора и броел говедата, както минавали едно по едно към обора.

— Само да си имал късмет да изгубиш някое говедо, веднага ще те заколя! — викнал той на Вили и продължавал да брои.

Излязло, че говедата са всички.

— Добър пастир си ти — казал тогава исполинът. — Аз съм строг, но обичам ония, които си гледат добре работата. Ще ти дам голяма заплата, за да останеш при мене завинаги. Надявам се, че ще бъдеш все така внимателен.

Като рекъл това, той потупал пастира по рамото и заповядал да го нагостят добре. После отишъл на брега, качил се на своя вълшебен кораб, който плувал, накъдето му каже човек, и обиколил няколко острова. Тъй правел той всяка вечер и всички риби, които живеели в езерото, се издигали над водата, щом корабът мине край тях, да се поклонят на царя.

В това време княгинята запяла от прозореца песента, с която казвала на Вили — когато настъпи полунощ да отиде при нея, за да я освободи.

Говедарят разбрал всичко, що му се казва, но се престорил, че не чува песента. Отишъл в къщичката до обора, дето му било отредено да живее, и си легнал да спи.

Спал той до среднощ.

По среднощ се събудил. Всички спели, не се чувал никакъв шум нито в двореца, нито в околните сгради. Момъкът знаел, че царят-исполин е поставил стражи да пазят княгинята. Как ще се добере до стаята ѝ и как ще влезе?

Решил да се обърне и тоя път за помощ към джуджетата. Извадил костената свирка и свирнал два пъти. Дошло момиченцето.

— Добър вечер — рекло. — С какво мога да ти помогна?

— Желал бих да отида в стаята на княгинята и да избавя своята другарка от робство.

— Добре. Тръгни след мене, ала мълчи: не казвай ни дума, защото иначе си загубен!

Джуджето вървяло напред, а момъкът — след него. Стигнали до замъка. Тежката желязна врата се сама отключила и разтворила пред тях. Влезли. Разтворила се и вратата, що водела към стълбата. Момичето-джудже и Вили минавали от етаж на етаж.

Всички врати се отваряли широко пред тях. Стигнали до стаята на княгинята. Там стояли дванадесет души стражи, цели въоръжени.

Щом джуджето се приближило до тях, те попадали на пода като мъртви.

Влезли в стаята. Княгинята била окована със златни вериги. Можела да се движи по стаята, но не и да излиза от нея.

Момичето-джудже духнало върху веригите и те се разпаднали, сякаш били от паяжина. След това тримата излезли от замъка и се запътили към брега на езерото.

Джуджето казало на княгинята и говедаря:

— Добре запомнете що ще ви кажа! След малко аз ще се превърна на голяма щука и вие ще ме яхнете — да ви пренеса на другия бряг. Оттам ще ви отнеса в царството, отдето сте дошли, като се преобразя на орлица. Но каквото и да ви се случи, не бива да се плашите. Ако някой от вас издаде вик, ще ви се случи нещастие.

И наистина момичето скочило във водата и в миг се превърнало на щука — толкова голяма, че не двама, а и четирима души биха могли да ѝ се яхнат на гърба. Вили и княгинята я възседнали и тя заплувала.

В това време стражите, които били примрели, се съживили и като си спомнили, че един момък и едно момиче са минали край тях, за да отидат при царкинята, надали вик.

Събудил се исполинът и се научил от тях за станалото. Погледнал през прозореца и видял голямата щука, че плува по езерото, а на гърба ѝ говедарят и княгинята.

— Ей сега ще ви дам да се разберете! — викнал той.

В миг исполинът-магьосник се преобразил на орел и полетял над езерото. Момъкът и момата го видели и се уплашили. Щуката също го усетила, че лети към тях. Тя се гмурнала дълбоко под водата, дето повлякла и ония, които я били яхнали.

Княгинята се уплашила — да не би да се удави. Тя надала вик — колкото ѝ сила държи. Щом се чул тоя вик, щуката се изгубила — сякаш се разтопила във вълните на езерото.

Орелът сграбчил момъка и момата в ноктите си и ги отнесъл в замъка.

Там той приел отново прежния си вид. На стражите било заповядано да затворят говедаря в една подземна тъмнична килия, тясна и влажна. Княгинята пък заключили отново в същата стая, дето била затворена по-рано, ала тоя път исполинът поставил да я пазят не дванадесет, а тридесет стражи.

Вили лежал в тъмницата и се ядосвал, че не е успял да отърве царската дъщеря. Той знаел сигурно, че исполинът ще го накаже със смърт. Що да стори?

Добре, че свирката била в джеба му. Той я извадил. Свирнал веднъж. Никой не дошъл. А Вили се надявал да се яви момчето-джудже. Свирнал втори път, ала и тогава не се явил никой.

— Ще счупя свирката — си казал той. — Нали тъй ми поръча старчето да направя, когато изпадна в голямо нещастие? От това по-голямо — къде?

И той счупил костената свирка.

В същия миг се явило старчето и го запитало що желае.

— Какво друго ще желая, освен да изпълниш своите обещания? — отвърнал Вили. — Ако си спомняш, ти ми обеща, че ще имам голям царски дворец, ще стана цар и ще се оженя за най-хубавата мома на света. Ни едно от тия три обещания ти не си изпълнил досега. Напротив, толкова години все говеда пасох, а напоследък — както ме виждаш — лежа и в тъмница. Не е ли време да изпълниш обещанията си?

— Добре — казал старецът. — Ще ги изпълня. Тръгни с мене! Вратата на тъмницата се отворила. Старецът и Вили излезли. По един подземен коридор те стигнали до първия етаж на замъка. Всички врати се разтваряли пред тях. Минали през богато наредени и украсени покои, докле стигнат до една голяма стая, която служела за съкровищница на исполина. После влезли от нея в друга, още по-голяма, дето били наредени оръжията на царя-магьосник.

Там имало броня, мечове, шлемове и щитове, все позлатени и украсени със скъпоценни камъни. Към тях старчето дори и не погледнало. То отишло в дъното на стаята и отворило един железен ковчег, от който извадило стари оръжия и броня. Те били от желязо, но толкова вехти, че на много места били вече ръждясали.

Като ги извадил, старецът запалил огън и казал на Вили:

— Съблечи си дрехите и ги изгори, па облечи тая броня и се въоръжи с това оръжие.

Когато това станало, старчето казало на Вили:

— Бронята, що носиш, и оръжието, с което си въоръжен, са най-здравите на света. Додето си в тях, ти си непобедим. Никакво оръжие не може да те нарани, камо ли да те убие. Сега ще се върнеш в

тъмницата и ще чакаш да дойде часът, когато ще се изпълнят едно по едно трите обещания, що ти дадох.

След тия думи старчето отвело момъка отново в тъмничната килия и се изгубило.

Съмнало се. За да се избягнат всякакви по-нататъшни опити за отвличане на княгинята, великанът решил да се ожени за нея. Той разпратил хора да поканят всичките му роднини и приятели на сватба. В същото време заповядал на своите готвачи да сготвят за сватбарите вкусни гозби, а на ония, които работели в избите — да наточат от най-старите вина. Поръчал и на придворните музиканти да се приготвят, за да свирят на тържеството.

В стаята на царкинята надошли шивачки и шивачи да ѝ вземат мярка за венчални дрехи. Други придворни жени почнали да ѝ избират накити: гривни, пръстени, огърлици, корона. Най-сетне я облекли, както приляга на булка царица. Но тя не била доволна от тия приготовления. През цялото време плачела. Както ида я утешавали придворните жени, тя не можела да се утеши.

Вечерта засвирила музиката и сватбарите почнали да пристигат на пъстри кораби. Всичко било готово. Царят заповядал на двама джелати да отидат в тъмницата и да изведат затворника, да го докарат при него и да го обезглавят пред всички.

Но като отишли в подземната килия, не намерили говедаря. Там стоял рицар, облечен в броня и въоръжен. Върнали се, та казали на исполина за това.

— Който и да е той — рекъл им царят, — ще го доведете!

— Но как да го доведем? Ние сме само двама, а той е добре въоръжен.

— Тогава да отидат четирима. Четиридесет души дори нека да отидат, искам да ми се доведе тоя рицар — да го видя кой е и какъв е!

Тръгнали четиридесет стражи, добре въоръжени, към тъмницата. Те казали на Вили, че царят го зове при себе си. Момъкът не се уплашил от тях. Тръгнал подире им, защото и неговото намерение било да се срещне с исполина лице с лице.

Като отишъл в празнично наредения чертог, изпълнен с гости, Вили се изправил пред исполина и го запитал що иска от него.

— Нищо не искам — рекъл магьосникът. — Ти ще бъдеш наказан със смърт за това, че се опита да откраднеш моята годеница.

— А ти не заслужаваш ли смърт поради това, че я открадна от баща й?

— Добре тогава. Ще се бием на двубой. Който победи, негова ще бъде момата.

И като се обърнал към своя оръженосец, царят му заповядал да отиде и му донесе онова старо оръжие, което прави човека непобедим.

Оръженосецът отишъл в онази стая, дето се пазели оръжията на исполина. Той отключил ковчега. В него имало друго желязно въоръжение, което старчето било сложило, след като извадило онова, що дало на момъка. Взел го оръженосецът и го отнесъл на господаря си. Великанът облякъл бронята, запасал си меча, сложил си на главата шлема и взел щита, па рекъл на момъка:

— Хайде сега да си премерим силите. Нападай!

Очите на исполина светели от ярост. Но Вили се не уплашил. Той изтеглил своя меч. А мечът бил такъв, че щом се извади от ножницата — пламвал. Дълги огнени струи полетели от него към исполина.

— Стой! — рекъл магьосникът. — Тук трябва да има измама. И като се обърнал към своя оръженосец, рекъл му:

— Виждам в ръката на своя противник същия меч, който ти поръчах да ми донесеш. И бронята ми е същата, и щитът, и шлемът. Да не би да си сбъркал?

— Не съм, господарю. Това въоръжение извадих от ковчега, който беше заключен и ключа пазеше ти. Нали ми го даде преди малко?

— Добре. Тогава да се бием.

И той изтеглил меча си, но от него не излезли пламъци. Напротив, мечът се оказал ръждясал. Исполинът се уплашил и пребледнял.

В това време, без да чака повече, Вили се хвърлил към исполина и го ударил с меча си толкова силно, че му отсякъл главата.

Сватбарите се ужасили. Всеки побягнал — където му видят очите. Вили хванал подръка княгинята и я извел от омагьосания дворец.

Когато стигнали до брега на езерото, там ги чакал огромен лебед, който ги поканил да се качат на гърба му, за да ги пренесе отвъд. Тоя

лебед бил не друг, а самият старец, комуто Вили бил върнал преди години звънеца.

Като минали на другия бряг, лебедът полетял и понесъл момъка и момата право към онова царство, отдето били дошли.

С каква почуда видели царят и царицата големия лебед, че лети към двореца и казва на площадката пред стълбата! И каква радост изпълнила сърцата им, като разбрали, че двамата, които носи тоя лебед, са дъщеря им и говедарят.

Царят се разпоредил да направят приготовления за разкошна сватба. Вили се венчал за княгинята и заживял с нея в двореца, но — разбира се — не пасъл вече говедата на своя тъст.

Дълги години преживели те двама в доволство и щастие. Народили им се синове, внуци и правнуци.

Ония, които са ходили в това далечно царство, казват, че в тамошния дворец още се пазела счупената костена свирка и звънецът, що дало старчето на Вили. Но аз не съм ходил там и не съм ги виждал.

РОБЪТ С ЛИСТЧЕТО ШВЕДСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време момък от знатен род. Княз ли бил, херцог ли или барон, не знам. Знам само, че бил много богат и обичал да пътува. Тръгнал той по широкия свят.

От царство в царство, от кралство в кралство, от княжество в княжество — навсякъде отивал той, посрещан с голяма почит от хората, понеже и тогава като сега те почитали повече богатия от умния и се прекланяли пред оногова, когото могат да използват.

А нали ви казах, че благородникът бил много богат: той имал толкова пари, че им не знаел и броя.

В който град и да отиде момъкът, навред намирал приятели, и то мнозина. Чудел се той защо го обичат толкова много хората. Той не знаел, види се, пословицата: „Напълни корито с каша, па само свини чакай“. Свини за коритото на тоя момък се намирили наистина премного. Ала всичко си има край. Парите на богатия били повече от ума му, но не били безброй. Свършили се. Защото той бил толкова щедър, че ги не жалел никак.

Един ден се намерил с празен джеб. А като му се свършили парите, свършили му се и приятелите. И те се отнесли към него по свински. Като разбрали, че не могат да живеят вече на негов гръб, почнали да му се сърдят и да го нападат. Сетне всеки си завил края и момъкът се видял сам-самин, отхвърлен от всички.

Никой от ония, които му помагали да харчи парите, не се намерил да му помогне, когато го видял, че е изпаднал в нужда.

Но момъкът се не отчаял.

— Сам съм си виновен — си казал той. — Вместо да пестя, аз пилеях без сметка. Пада ми се. Стигнах до просяшка тояга.

И той решил да се върне в родината си, дето имал поне земя, та все можел да преживее, ако работи. Тръгнал. Стигнал до една гора. Мръкнало се. Озърнал се наоколо — да види къде би могъл да пренощува. Видял някаква колиба, бедна хижа от дървета и слама.

Колибата не била за благородник като него — но какво да се прави? Когато човек няма онова, що иска, трябва да вземе това, което му се дава.

Пътникът влязъл в колибата. Тя била празна. Нямало не само легло, но дори и стол, дето да поседне човек. До стената лежел дървен ковчег. Момъкът седнал на него. Поседял, отморил се, па полюбопитствувал да види що има в сандъка. Отворил го. Гледа: в него втори ковчег, по-малък. В него се оказал трети, още по-малък, а в него — четвърти и тъй нататък: ковчег в ковчег, докато най-сетне в последния се намерила една кутийка, а в нея пожълтяло листче хартия.

На хартията пишело нещо. Момъкът се опитал да го прочете под светлината на пълния месец, който светел през прозореца.

И той прочел гласно:

— „Излез, мой робе Силферзумуне!“

Като казал тия думи, в колибата се чул глас:

— Какво ще заповядаш, господарю?

Момъкът се озърнал и за голяма своя почуда не видял никого.

— Кой се обажда? — запитал той, но пак не видял никого. Гласът се не повторил.

— Тъй ще да ми се е сторило — казал си пътникът. — То е от умората. Цял ден съм ходил и не съм хапнал залък хляб.

Седнал отново на ковчега и повторил думите:

— Излез, мой робе Силферзумуне! Ето че се чул отново гласът:

— Какво ще заповядаш, господарю?

Не ще съмнение, тоя път момъкът не се излъгал. Наистина чул човешки глас. В колибата трябва да има някой. И благородникът запитал:

— Ако има тук някой, нека ми даде нещо да хапна!

В същия миг сред хижата се явила трапеза, а на нея всякакви ястия. Момъкът се нахранил до насита.

Дошло време да спи. Но къде да легне? На ковчега ли? Той бил корав, па и къс. Прочел благородникът отново думите:

— Излез, мой робе Силферзумуне!

— Какво ще заповядаш, господарю?

— Пригответи ми да спя. Само че искам хубаво и меко легло. Невидимият Силферзумун донесъл толкова богато легло, че и в царските дворци едва ли ще се намери по-хубаво. Легнал пътникът и

заспал. Спал той чак додето слънцето се издигнало над гората. Като се събудил, погледнал бедната хижа и си рекъл:

— Вечерята беше хубава, леглото — също. Оня, който можа да ме нахрани по царски, и то сред гората, и да ми донесе легло с копринени завеси, ще ме настани и в хубава къща. Аз не съм селянин — да живея в хижа. В моя замък имаше златни огледала и скъпа покъщнина. Нещо такова ми трябва и тук.

И пак прочел вълшебните думи, що съдържало листчето. Чул се гласът на Силферзумун. Момъкът заповядал да му направи дворец, по-голям и по-хубав от замъка, в който живеел някога, преди да тръгне на път.

Всичко станало, както го искал: благородникът се намерил в огромен дворец, с хиляди стаи, коя от коя по-богато наредени. Под обилната светлина на слънцето златните и сребърните предмети блестели толкова силно, че заслепявали очите. През прозорците се виждала голяма и хубава градина с високи дървета и пъстри благоуханни цветя. Имало цели лехи с най-отбрани видове рози, други — с шибои, трети — с карамфили. А плодни дървета — да се почудиш!

Но в двореца нямало жива душа. Нямало дори ни куче, ни котка. Това не се харесало на благородника, който почнал да става от миг на миг все по-придирчив.

— Хей, Силферзумуне, мой робе! Излез, че има да ти заповядам нещо.

— Какво ще заповядаш, господарю? — попитал спокойно гласът на невидимия роб.

— Ти си, както ми се вижда, много недосетлив. Направи ми дворец, а ми не доведе ни слуги, ни слугини. Бива ли това нехайство? Я скоро направи, каквото трябва! Аз не мога да живея самичък в такъв огромен дворец: ти ще ме накараш да полудея. Искам да имам слуги и слугини, които да ми угаждат и да треперят пред мене.

След миг всичко било изпълнено, както заповядал господарят. Явили се стотици слуги и слугини, облечени добре, и всички — пъргави, внимателни и послушни. Едни се кланяли на благородника, други го следели що ще им заповяда, а трети сами се досещали какво трябва да извършат.

На края на тази гора се издигал един летен дворец, много по-малък от този на благородника. В него живеел царят на тази земя, комуто принадлежели и гората, и полята наоколо, и още много градове и села. През този ден, когато ставали чудесата в хижата, той бил на лов. Като се върнал в своя дворец и погледнал през прозореца, с голяма почуда видял новия дворец, чиито кули се издигали високо над гората. На покрива на двореца имало златни петли, които се въртели ту на една страна, ту на друга и блестели на слънцето.

„Що е пък това?“ — си помислил царят и се намусил недоволено.

Той повикал придворните и ги запитал:

— Виждате ли онова там, сред гората?

— Виждаме го — отвърнали те, като се поклонили и повлекли крак, както правят царедворците в знак на дълбоко уважение.

— Що е то? Замък ли е?

— На замък прилича, господарю, но е много по-голям. Сякаш не е замък, а дворец.

— Значи, очите ми не са ме излъгали. В такъв случай или аз съм луд, или моите поданици твърде много си позволяват. Кой се е осмелил да издигне такъв висок дворец на моя земя, без дори да ме попита? Цар ли съм аз, или не съм?

Царедворците се поклонили отново, отново повлекли крак, но никой не можал да каже кой е виновникът: те виждали за пръв път новия дворец.

— Скоро да дойдат войниците — пешаци и конници — заедно със своите офицери!

Дошли войниците, наредили се на широкото поле пред двореца. Офицерите влезли при царя, тропнали с крак и отдали чест.

— Какво ще заповядате, ваше величество?

— Скоро да срутите оня дворец и да обесите човека, който е дръзнал да го издигне, без да ме пита!

— Слушам, ваше величество — извикал всеки от офицерите, като тропнал отново с крак и отдал чест.

Войниците тръгнали на път, като тропали силно с нозе, за да ги чуе царят им от своя дворец. Забили барабани, засвирили тръби и рогове. Музикантите гърмели толкова силно, че благородникът ги чул още преди да се покажат пред неговия дворец. Той бил чувал много

пъти военната музика и разбрал какво значи това. Но се не уплашил, защото в ръцете му било онова вълшебно листче.

— Хей, робе мой Силферзумуне! Излизай скоро, че ще ти дам да разбереш!

— Какво ще заповядаш, господарю?

— Какво ще заповядам ли? Сляп ли си, та трябва все аз да те подсещам що да правиш? Не виждаш ли ония войски, които идват насам? Скоро да ми намериш войници, два пъти повече от тях! И оръжие да ми намериш по-добро от тяхното! Хайде, по-скоро. Какво се бавиш?

След миг всичко било готово. Пред двореца стоели наредени безбройни пълчища, стегнати и добре въоръжени. Те чакали само заповед, за да се нахвърлят срещу неприятеля и да го унищожат.

Когато царските войски минали гората и видели наредените пълчища, те се спрели. Никой не посмял да мръдне крачка напред. Тогава благородникът излязъл и повикал царския военачалник.

— Защо водиш тия войски срещу мене? — го запитал той. — Не знаеш ли, че аз съм по-силен от царя?

— Сега виждам, че наистина е тъй — отвърнал военачалникът. — Но аз имам заповед и трябва да се покорявам.

— Пожали своите войски! — рекъл благородникът. — Наистина аз съм княз, а не цар, но ти виждаш добре силата ми. Ако царят ме послуша и склучи с мене съюз, аз ще му бъда полезен, защото не съм лош човек. Спогодим ли се с него, ние ще се бием заедно и ще надвиваме всички, които биха се одързостили да нападнат царството.

— Имате право, ваше царско височество — казал военачалникът. — По-добре е съюз с такъв силен господар, какъвто сте вие, отколкото вражда с него.

Князът поканил тогава военачалника да дойде със своите офицери в двореца на закуска и разговор. Поканените дошли. Вместо закуска им било дадено цяло угощение. И на войниците отнесли храна и питие. Дълго траяло угощението. От разговора си с офицерите князът се научил, че царят има дъщеря, толкова хубава, че няма вече накъде.

— Омъжена ли е?

— Не е и не мисли да се омъжва. Много е горделива. Не поглежда мъже.

— Нека това ѝ бъде недостатъкът. Такава болест се лекува лесно.

Когато взело да се мръква и офицерите усетили, че им се замайват главите, наставали, поздравили домакина с „Ура!“ и „Да живее!“, па се сбогували и си тръгнали с войските. Едни се клатели, други се заваляли, трети едва се влачели.

Като останал сам, благородникът се замислил за княгинята: „Дали е пък наистина толкова хубава, колкото я хвалят? Кой знае! Те бяха малко пийнали... Не бих ли могъл да я видя с очите си?

Я пък да се опитам?“

Извадил той листчето и прочел:

— Робе мой Силферзумуне! Излез!

— Какво ще заповядаш, господарю?

— Щом заспи царската дъщеря, вдигни я на ръце, та ми я донеси. Но гледай да се не събуди.

Малко след това в двореца се явило хубаво легло с дантелени завеси. В него лежала най-хубавата мома на света. Чудо, невидено наистина! Да гледаш, да се ненагледаш! Князът се просто смаял, като я видял. Дълго я гледал и колкото я гледал, толкова повече му се харесвала. Но ето че момата почнала да се пробужда. Той извикал невидимия роб и му заповядал да я пренесе отново в двореца на баща ѝ.

На другата сутрин, щом се събудил, царят погледнал през прозореца — да види стои ли още дворецът.

„Как ще стои? — си мислел той. — Моите войници са го сринали вчера, та и следа не са оставили от него.“

Но каква е тая работа: очите ли го лъжат, или някой се подиграва с него? Дворецът си стърчи на мястото. Слънцето осветлява покрива и кулите! А златните петли блестят ли, блестят! Чудно нещо! Бива ли такава подигравка?

Царят повикал придворните.

— Виждате ли двореца?

Те протегнали вратове, издали глави през прозореца, опулили очи и се загледали.

— Виждаме го, ваше величество. Как да не го виждаме? И слепият би го видял.

— Ами вчера не заповядах ли да го разрушат войските? Защо не са изпълнили повелята ми?

Царедворците не знаят нищо. Те ще повикат военачалника. Той идва, удря крак до крак и шпорите му иззвънтяват. Покланя се, отдава чест.

— Какво ще заповядате, ваше величество?

Царят е ядосан. Той го запитва гневно не им ли е заповядал да разрушат замъка и да обесят стопанина му.

— Тъй вярно, ваше величество, заповядахте ми. Не смея да ви излъжа. Ще ви кажа истината.

И той начева да разказва как е станало всичко. Оня вироглав момък е княз. Той има безбройна войска, въоръжена много по-добре от царьовата. Дворецът му е десет пъти по-голям и сто пъти по-хубав от царьовия. Князът иска мир. Той поздравява негово величество и му желае щастие. Исква да склучи с него съюз. Дори обещава да му дойде на гости тия дни.

Царят е съвсем забъркан. Главата му се върти. Той си сменя короната, слага я на масата и се почесва по тила. Макар че е цар, той не може да разбере как се е явил тоя дворец само за една нощ и отде са се взели в царството му толкова враждебни войски.

— Ако оня княз не е дяволът, той трябва да е голям магьосник. Свободни сте.

Всички си излизат. Царят остава сам. Той се отново замисля. Влиза дъщеря му.

— Добро утро, татко — му казва тя и го целува. — Да знаеш какъв чуден сън сънувах тая нощ: нечии невидими ръце ме вдигнаха заедно с леглото и ме пренесоха хей там, сред гората, в новия дворец. Там живее непознат момък, голям хубавец. Такъв хубавец, че няма втори като него. Искам да му стана жена.

— Тъй ли? — викнал царят учудено. — Ти по-рано не искаше да погледнеш мъж, а сега ти се приискало да се омъжваш! Каква е тая работа? Да не ти е направил някоя магия?

— По-рано беше друго — рекла момата. — Сега, откак видях княза, все за него мисля. Не мога да живея без него — искам го.

Царят се смутил. Нищо не можел да каже. Какъв е наистина тоя княз, та обайва хората? Как е можал да уплете дъщеря му, и то насън?

Както седял и мислел, току дочул тържествена музика. Съобщили му, че идва князът с много придворни; всички били облечени разкошно; дрехите им блестели от златна и сребърна сърма и

от скъпоценни камъни. Скочил царят и се облякъл в най-хубавите си дрехи. Турил си златната корона. Пременила се и дъщеря му. Застанали на стълбата — да чакат гостите.

Князът пристигнал. Той се поклонил на царя любезно. И оня му отвърнал с любезен поклон. Влезли в големия чертог. Заприказвали се. Князът излязъл не някакъв съмнителен магьосник, а много умен, учен и приятен момък. Говорел толкова сладко, сякаш мед капе от устата му.

Почнало угощението. Князът седнал до царската дъщеря. Тя си не сваляла очите от него. Каквото и да рече той, тя казва: „Да.“ Когато момъкът поискал от царя ръката ѝ, оня рекъл: „Да.“ Само че изказал желание — преди да стане сватбата, да отиде на гости на княза: много му се искало да види двореца и ония чудеса в него, за които разказвали всички с възхищение.

Князът се върнал в своя дворец. Тогава за невидимия роб се отворила много, твърде много работа. Той трябвало да тича насам-натам, да приготви всичко, що трябвало, за да посрещнат царя и дъщеря му и да ги нагостят, па да им дадат и такива подаръци, каквито никой не бил сънувал. Всичко било натъкмено от хубаво по-хубаво.

Гостите останали много доволни. Те обходили двореца и не можели да скрият своето учудване пред великолепието на онова, що видели. Тъкмо такъв зет се искало на царя да има. Тъкмо такъв мъж желаела и княгинята, която го обикнала още щом го видяла.

Отпразнували сватбата по царски. Князът се върнал с жена си в своя дворец. Започнали щастлив и весел живот. Ходили си на гости с царя, устройвали угощения, излизали на лов. Царят обикнал зетя си. И князът обикнал своя тъст.

Минало време — много ли, малко ли, не знам.

Една вечер князът чул глас:

— Господарю, доволен ли си от мене?

Князът разбрал, че оня, който го пита, е неговият роб Силферзумун.

— Дори съм предоволен.

— От всичко ли си доволен?

— От всичко. Онова, що имам, дължа го на тебе. Ти ми го даде, без да съм го заслужил с нещо.

— Ами ти какво ще ми дадеш в замяна на онова, що получи?

— Какво мога да ти дам? Па и как да ти го дам, когато не мога дори да те видя? Ако мислиш, че мога да ти услужа с нещо, кажи: всичко съм готов да сторя.

— Тогава дай ми листчето, което намери в ковчега! Друго не ща.

— Да ти го дам. То не ми трябва вече, защото знам думите наизуст.

— Сложи го довечера при леглото си! Аз ще дойда да го взема. Вечерта князът оставил листчето на масичката до леглото си, па заспал.

Сутринта се събудил рано. Събудил се, защото му било много студено. Треперел от студ. Зъбите му тракали. Отворил очи. Гледа — няма ни легло, ни разкошна спалня, ни дворец. Той лежел на сандъка в колибата. Облечен в някогашните си дрехи, окъсани от път. Отвън паднала слана. Вратата на хижата зеела.

Скочил князът и викнал:

— Излез, мой робе Силферзумуне!

Никой не му се обадил. Втори път викнал. Пак не му се обадил никой. Трети път викнал — още по-силно. Ала и тоя път не чул отговор. Разбрал тогава князът грешката си.

— Тоя роб ще да е някой дух, омагьосан от някого да робува, додето не си вземе листчето с ония думи. Голяма глупост извърших, като му го дадох. Па и зле се отнесох към него. Като видях, че е готов да направи всичко, що му поръчам, почнах да му се карам. От нищо не бях доволен: все повече и повече исках. Пуста моя ненасита: тя ме погуби!

Станал князът. Тръгнал по хижата, да се стопли. Гледа — на един край, в къта, лежи булката му и трепере от студ. Без постелка и завивка, на земята лежи. Облечена като княгиня, с бащините си дрехи: тях Силферзумун не можал да вземе, понеже не ги бил донесъл.

Князът разказал на жена си всичко, що станало с него още откак напуснал родния си край. И най-последно рекъл:

— Не бива и ти да страдаш с мене по моя вина. Аз съм недостоеен за тебе: напусни ме, върни се при баща си! Аз ще гледам да се справя, както мога.

Но княгинята не се съгласила. Тя казала, че го обича и не може да се раздели с него.

— Ти си ми съпруг и ако ни е писано да страдаме, нека да страдаме заедно. Не се дели от тебе. Ще остана, додето ти си тук. А тръгнеш ли нанякъде, и аз ще вървя с тебе.

И царят се събудил в своя дворец. Както правел всяка заран, станал и погледнал през прозореца към двореца на своя зет. Но това, което видял, му се сторило не за вяра: гората се издигала като по-рано, ала над нея не стърчели кулите, не се въртели бляскавите златни петли, Що е станало?

Повикал той придворните.

— Я погледнете натам! Всички погледнали към гората.

— Виждате ли нещо?

— Виждаме зер: гора.

— Гора? Глупци! Кой ви пита за гората? Виждате ли зетъвия ми замък?

Всички проточили шии, ококорили очи и се загледали. Трябвало да признаят, че няма никакъв дворец.

— Ами къде се е дянал? — викнал царят ядосано. — Кажете: къде е дворецът? Що е станало с него?

Никой не можел да каже нищо.

— Тръгвайте след мене да видим каква е тая работа! Аз още отначало нямах много вяра у тоя княз, но за угода на дъщеря си го направих зет. Ще видим! Тепърва ще се разбере кой е цар в тая земя!

Те навлезли в гората и стигнали до онова място, където бил по-рано дворецът. Нямамо ни градина, ни дворец, ни следа от дворец. Растели борове и хвойна. Между дърветата се виждала бедна хижка.

Царят влязъл в хижата и — що да види? Зет му седи, облечен в парцаливи дрехи, на един дървен ковчег, а княгинята се свила в къта на земята и рони сълзи.

— Що се е случило? — викнал царят. — Кажете ми, що е станало?

Ала никой му не отговорил. И князът, и жена му се били заклели да не казват на баща си нищо за роба и за вълшебния дворец. Тъстът продължавал да разпитва зетя си. Ядът му попреминал. Той говорел кротко, с добром искал да научи що е станало. Но зетят пак не отварял уста: сякаш онемял през тази нощ. Царят кипнал:

— Говори! Нямаш ли уста?

Оня пак не казва дума.

Разсърдил се царят. Тоя път се разсърдил здраво.

— Разбрах — рекъл той, — че тоя не е никакъв княз, ами ме е измамил, за да се ожени за дъщеря ми. Скоро го хванете, вържете го и го обесете!

Тогава княгинята паднала на колене пред баща си и почнала да му се моли да пожали мъжа ѝ. Но никакви молби не помогнали. Царят бил непреклонен.

— Той е измамник и ще загине като измамник — отсякъл той, па си тръгнал.

Царската заповед трябвало да се изпълни. Издигнали висока бесилка накрай гората. Към обед трябвало да обесят княза. През това време обаче княгинята подкупила тъмничарите и джелатина, който щял да хвърли въжето на врата на мъжа ѝ. Те обещали да прекарат под мишниците на осъдения едно въже под дрехите и джелатинът да върже за него примката, като я преметне хлабаво около врата. Князът ще се престори на обесен, а вечерта ще прережат въжето и ще го освободят. През нощта князът и княгинята ще избягат в друго царство.

Когато дошъл уреченият час, царят пристигнал със свитата си да гледа как ще бесят зетя му. Качили осъдения на бесилката. Джелатинът му хвърлил примката на шията и ритнал бурето под нозете му. Оня увиснал, изплезил език и се престорил на умрял. Всички се разотишли.

Не било приятно на княза да виси половин ден закачен на бесилката. Като нямало що да прави, той се размислил за миналото си. Разкажал се най-напред за своето необмислено прахосничество. После си признал, че е постъпил зле, като се е лакомил за много. Още по-зле постъпил, като дал на духа книжката.

„Да ми беше сега това листче в ръцете — си казал той, — съвсем инак бих постъпвал. След като страдах все по своя вина, сега поумнях: знам що да правя. Но — де е листчето? Люлей се, княже, на бесилката до довечера и ритай с крака: тъй ще ти дойде умът в главата.“

И до вечерта умът му наистина дошъл. Колкото и да бил тежък денят, той се свършил. Мръкнало се.

Когато князът очаквал да дойдат подкупените тъмничари да отрежат въжето, за да слезе, чули се викове: „Е, хе-хе! О, хо-хо! И, хи-хи! У, ху-ху!“ Погледнал той натам, отдето се задавали виковете, и видял, че по пътя идват право към бесилката седем талиги, натоварени със скъсани обуца. Не само натоварени, а — би могло да се каже — и

претоварени. На последната от тях седяло малко старче, облечено в сиви дрехи, с пискюл на шапката. Лицето му било хитро и зло, дори страшно: цял дявол.

Като продължавало да се провиква: „Е, хе-хе! О, хо-хо! И, хи-хи! У, ху-ху!“ — старчето спряло колите тъкмо под бесилката, изправило се навръх камарата от обувки, погледнало към княза и се закикотило. Дълго се смяло то, па рекло най-сетне:

— Глупак се беше родил ти, приятелю, и глупак си умря. Затова се и казва, че глупостта не ходи по говедата, а по хората, които — когато са глупави — са от говеда по говеда. Ти се люшкаш на бесилката, а аз си карам колата с тия обувки, що скъсах, за да изпълнявам заповедите ти. Е, хе-хееее! О, хо-хоооо!

И пак се закискало.

Князът се преструвал на умрял. Като се уморило от смях, дяволчето-джудже извадило от джеба си едно листче — същото листче, което князът познавал много добре — и като го поднесло под носа му, рекло:

— Байно ле, байноооо! Виждаш ли това листче със слепите си очи и знаеш ли що пише на него? Оня проклет магьосник, който ми написа на тая хартийка името, ме задължи — седем години да слугувам на оногова, който вземе листчето. А ти ме държа като свой роб не седем години, а ден до пладне. И, хи-хиииии! У, ху-хууууу!

Толкова весело било на старчето, че току пъхало хартийката под носа на княза и се кискало.

Но пословицата казва: „Не всеки, който виси на бесилка, е мъртъв“. Да, за княза можело да се каже, че е напълно жив. Той грабнал листчето и казал:

— Силферзумуне, мой робе! Чуй какво ще ти кажа!

— Какво ще заповядаш, господарю?

— Ето какво. Остави шегите настрана. Прережи въжето, сними ме от бесилката, па направи двореца и всичко друго точно както си беше до снощи. После доведи жена ми, а на баща ѝ направи да порасне на гърба една голяма буца: голяма колкото диня.

Джуджето направило всичко, както му било заповядано. Нощта минала щастливо. А на сутринта царят се събудил и усетил, че го сърби гърбът. Почесал се и напипал буцата. Тя го не боляла, но го сърбяла силно. Извикал лекаря да го прегледа. Оня го намазал с

някакво лекарство — най-доброто за такива отоци, — но не помогнало. Буцата станала дори по-голяма. Пратил царя за други лекари.

Дошли. И техните лекове му не помогнали никак. Буцата все наедрявала. Толкова му тежела, че не можел да върви.

Към прозореца той не поглеждал. Па и защо да поглежда? Двореца го няма, зет му е обесен. Но по едно време, кой знае как, пред очите му се мярнало нещо бляскаво. Загледал се той: петлите над зетьовия му дворец.

Повикал веднага придворните.

— Я погледнете там! Виждате ли нещо?

Заглеждат се царедворците, проточили шии към прозореца. Опулват очи. Зяпват от учудване. Виждат зер — как да не виждат: дворецът е отново на мястото си!

Чудят се придворните. Дваж повече се чуди царят. Какъв е тоя дяволски дворец? Една нощ го има, друга го няма!

— Я пратете да извикат дъщеря ми!

Търсили я, търсили, не могли да я намерят никъде. Къде ще да се е дянала?

— Дайте носилката и ме вдигнете да видя още ли виси оня на бесилката!

Качили царя на носилката, защото не можел да ходи поради тежката буца. Отнесли го на мястото, дето била бесилката. Нито от зетя му имало диря, ни от бесилото. Земята си била равна, сякаш не е никога копана, за да се издига там бесилка.

Зачудил се царят още повече.

— Чакайте! — рекъл. — Чакайте да помисля.

Снел си короната, па се почесал по тила. Мислил, мислил, нищо не измислил. Той забравил дори и буцата. Гледа — оня дворец все още стърчи, а петлите се въртят и светят ли, светят.

— Я ме отнесете в оня дворец!

Отнесли го. Никаква промяна: всичко си е, както си било преди това. Градината си е градина, розите — рози, а слугите ходят между дърветата и си приказват тихо. Князът и княгинята — и двамата засмени — излизат да посрещнат царя. Той ги поздравява, дори ги прегръща и целува, но му се не вярва, че всичко това е наистина.

— Ако всичко това е вярно, тая работа не може да бъде чиста. Дяволска намеса има тук. Да вярвам ли на очите си?

— Добър ден, скъпи ни татко! — му казва зетят и продължава да се усмихва.

Царят го гледа с облещени очи.

— Кой си ти? Ти ли си зет ми?

— Аз съм, разбира се. Кой друг може да бъде? Твоята дъщеря има само един мъж.

— Че как тъй? Нали те обесиха вчера по моя заповед? Аз видях с очите си.

Князът се изсмял.

— Почакай малко, татко — рекъл той, — да си измия още веднъж ушите, за да бъда сигурен, че чувам добре.

И като влязъл в стаята си, извикал Силферзумун и му заповядал да махне буцата от гърба на тъста му, па се върнал при гостите.

— Я повтори още веднъж, татко, онова, що каза преди малко!

— Казах, че по моя заповед ти биде вчера обесен като измамник. Князът се изсмял още по-силно:

— Ти си сънувал, татко, неприятен сън. Това, което казваш за бесилката, е толкова вярно, колкото би било вярно, ако аз кажех, че имаш на гърба си буца.

— Буца ли? Че как да...

Царят щял да каже: „Че как да нямам?“ — но се пипнал по гърба и ръката му паднала като отсечена: никаква буца нямало там. Това го забъркало съвсем.

— По всичко се вижда — казал той, — че или по-рано съм сънувал, или сега сънувам. Не дойдох ли вчера тук? Двореца го нямаше: вместо него имаше хижа и в нея седеше ти, парцалив като просяк. После те вързаха — добре помня това, — обесиха те, аз легнах да спя и като се събудих, и буца имах на гърба си, и дворецът беше отново тук, както е сега, както беше и оня ден.

— Какви са тия измислени работи, татко? — обадила се дъщерята. — Ти си наистина сънувал.

И като се обърнала към придворните, рекла им:

— Кажете на царя, не е ли сънувал всичко това? Те мълчели. Не знаели що да кажат. Обадил се отново князът:

— Наистина негово величество е сънувал грозен сън. Особено онова с бесилката й с буцата. Мислите ли, че е току-тъй лесно да се обеси царски зет, па при това и княз? Кажете де, недейте мълча! Ще се дам ли аз да ме обесят току-тъй, дори без да са ме съдили? Па и кой от вас би се осмелил да каже, че царят мисли зло на своя зет? А? Кажете де!

Всички придворни се поклонили в знак на съгласие. Смеел ли някой да каже, че царят не е сънувал?

Като видял и чул това, царят казал, след като си разтъркал очите:

— Всички вие сте прави. Сега чак ми се избистри умът и аз разбрах, че трябва да съм сънувал. Особено това с буцата... О, то беше неприятен сън. Дано се не повтори вече.

— И да се повтори, и Да не се повтори — казал князът, — едно трябва да запомним всички: не бива да бесим невинни хора, па дори и насън!

На царя станало много драго, че не е обесил зетя си, а само е сънувал, че го беси. Той се развеселил. Никой след това не му споменал за станалото. Ако се отворело случайно дума, всички казвали, че е сънувал.

Царят заживял честито със зетя си и дъщеря си. Неприятният сън се не повторил вече. И сам князът бил станал скромнен в своите искания: което можел да върши сам, не карал духа да го върши. Когато наближил краят на седмата година, дошъл Силферзумун.

— Моля ти се — рекъл, — Дай ми листчето! От моите услуги, както виждам, ти вече нямаш нужда. По-рано тичах толкова много, че не можех да се видя със здрави обуца, а сега за шест години и един чифт не мога да скъсам. Пусни ме на свобода.

— Ще те пусна — казал князът, — ако ми оставиш замъка и всичко друго, което получих от тебе. Разбери най-сетне, че ми се никак не ще да се люлея още веднъж на бесилката и да лъжа царя, че е сънувал.

— Съгласен съм — рекъл духът. — Подарявам ти всичко. Князът му дал листчето и духът се изгубил. Що се отнася до двореца и до другите неща, те останали на княза. Силферзумун не му ги отнел, защото и злите духове са честни, когато дадат обещание.

ГОРСКИ СИН

ШВЕДСКА ПРИКАЗКА

Имало една бедна жена, вдовица. Тя била бездетна. Прехранвала се, като работела чуждо.

Веднъж отишла в гората да бере съчки. Както се била навела, видяла в тревата гнездо и в него — едно-едничко яйце. Отнесла го у дома си и го сложила под гъската, която тъкмо тогава била насадена да мъти. От яйцето се излюпило — какво мислите? — едно момченце.

То било, разбира се, отначало съвсем малко, колкото палец. Жената го нарекла Горски Син, понеже намерила яйцето в гората. Момчето растяло бързо. На година било вече момък, на три години — мъж, а на пет — по-силно от най-силния борец. Но като растяло бързо, то и ядяло много. Цяла пещ хляб изяждало, ако има кой да му даде.

Вдовицата не можела да храни такъв син. И той сам виждал това. Затуй казал на помайчимата си да го даде на занаят, че да печели и за нея, и за себе си. Но на какъв занаят да го даде, когато Горският Син не бил способен за нищо? Каквото и да похване, чупел го, защото не умее да държи като хората, а стискал от страх да не го изпусне.

Един ковач, като видял момъка, че е силен, съгласил се да го вземе чирак за три години. Обещал да го храни и да му плаща, ала Горският Син казал, че вместо заплата ще иска майсторът да му дава всяка година по един меч, но толкова тежък, та друг да не може да го вдигне.

Заловил се чиракът за работа. Това улови — счупи го. Онова хване — развали го. Вдигне чука да удари горещото желязо — и чукът се смачка, и желязото стане на пита. Наведе се да раздуха огъня — толкова силно го духне, че го угаси.

Разбрал ковачът, че такъв чирак не ще му върши работа. Повикал го и му поръчал да си изкове три меча, па да си върви. Горският Син изковал един меч от сто кила, друг — от двеста, и третия — от триста, нарамил ги и се върнал при майка си.

Постоял, що постоял, па решил да отиде при един богат чифликчия — да му стане ратай. Пазарил се: колкото изяде, да не му държат сметка. Освен това, когато си тръгне за дома, да му дадат и храна за из пътя. Стопанинът се съгласил.

Първия ден Горският Син казал, че ще трябва да си отспи, понеже е много уморен от пътя, а на заранта ще работи. Спал той до обяд, а от обяд до мръкване ял. Нали е в чифлик — храна дал Господ! Поне веднъж да се наяде Горският Син като света. На другия ден му поръчали да отиде с ратаите за дърва.

— Ще ида — рекъл той, — и добри дърва ще ви донеса. Но най-напред да се нахраня.

— Добре, нахрани се!

Седнал Горският Син на трапезата и почнал да яде. И другите ратаи ядат, и не ядат малко, но — какво е това чудо? — този яде за петима. Яде и не спира. Всички се нахранили и тръгнали, а Горският Син още седи и яде! Не му се става от трапезата. Нахранил се до насита, па грабнал най-голямата брадва, що имало в чифлика, и тръгнал към гората.

— Хей, Горски Сине! — вика подире му господарят. — Къде си тръгнал тъй? Впрегни биволите в колата, па ги поведи. Как ще пренесеш дървата?

— Не бери грижа, господарю! Горският Син си знае работата. Веднъж ли е ходил той за дърва?

Отишъл в гората, озърта се насам, оглежда се натам — няма дървета като за него. Влиза по-навътре, че още по-навътре. Всред гората вижда две високи дървета, най-високите. Замахва с брадвата, тя се счупва. Навежда се тогава, па изскубва дърветата с корените. Грабва ги под мишниците и ги помъква към чифлика. Отдето мине, всичко чупи.

Когато стигнал в чифлика, никой от ратаите не се бил още върнал. Те сечели дърва, окастрили ги, товарели ги на колите. А той си бил свършил лесно работата.

На другия ден накарали новия ратай да вършее. Горският Син разхвърлил снопите по гумното, па домъкнал един много голям камък и почнал да го търкаля по житото. Зърната се оронили, останала само сламата. Дошло ред да се отвява. Ратаят пренесъл житото в житницата. Сетне пробил две дупки на покрива и почнал силно да духа през

едната. Сламата и плявата изхвъркнали през другата дупка, а зърната останали в житницата.

По едно време стопанинът рекъл да види как върви отвяването. Сложил една стълба, покачил се на покрива и погледнал през дупката, отдето излизала плявата. В това време обаче Горският Син духнал толкова силно, че въздухът вдигнал чифликчията и го хвърлил на двора. Човекът щял за малко да се пребие.

— Не може тъй — казал си той. — Този ратай е много силен и не знае да сдържа силата си. Той ще избие всички ни. Па и толкова много яде, че не можем го изхрани.

И той повикал Горския Син, платил му за една година и му казал да си върви.

— Как тъй ще си вървя? Никаква работа не съм ти свършил още!

— Няма за тебе работа тук. Върви другаде!

— Дай ми тогава храна за по пътя! Нали тъй бяхме се пазарили?

— Добре. Слез в зимника, та си вземи!

Горският Син нарамил по едно каче сирене на двете си рамене, стиснал по една голяма пита хляб под мишниците и си тръгнал. Ала ето че господарят се разкаял, задето бил дал пари на ратая. Но понеже се боел от разправия с него, пуснал подире му един голям бик — да го разкъса. Горският Син, като видял, че бикът тича след него, оставил хляба и сиренето, хванал животното за рогата и го удушил. После го метнал на гръб и продължил пътя си.

Вървял, вървял — стигнал до една висока планина. В подножието имало гора. Спрял се юнакът там, наклал огън, опекар бика и го изял.

— Слава Богу — си казал той след това. — И аз се нахраних веднъж, както трябва, и то със свои пари.

Поспал Горският Син час-два под дърветата, на сянка, па поел пътя през планината. До вечерта я превалил и навлязъл в друго царство. Стигнал до столицата и отишъл в двореца — да търси работа. Като го видели — такъв едър и силен, — направили го помагач на готвача: вода да носи и дърва да цепи.

По онова време всички в двореца били натъжени. Голяма беда висяла над царското семейство.

Ето каква била работата.

Веднъж царят пътувал с кораба си по морето. Явила се страшна буря. Повдигнал я злият дух на морето. Корабът почнал да потъва. Надежда за спасение нямало. Всички щели да се издавят. Тогава един от моряците казал на царя да се помоли на морския дух — дано му помогне.

Царят почнал да вика морския дух и да му обещава всичко, което му е най-скъпо, само да спре бурята. Морският дух се явил във вид на огромен триглав змей и поискал от царя тържествено обещание, че ще му даде първата жива душа, която ще излезе да го посрещне, когато се върне в царството си. Царят се съгласил на драго сърце: той бил уверен, че ще излезе да го посрещне кучето му, което го много обичало.

Ала не станало тъй, както си мислел царят. Щом корабът спрял на пристанището, дошли с лодка да посрещнат баща си трите царски дъщери. Като ги видял, вместо да се зарадва, царят се натъжил. Според условието, което сключил с морския дух, още на другия ден трябвало да му даде живата душа, която ще излезе да го посрещне. За да спаси дъщерите си, царят обещал да даде голяма награда на оновова, който би успял да надвие морския дух и да ожени победителя за оная своя дъщеря, която той си избере.

Тъкмо през тоя ден бил дошъл в двореца Горският Син. Готвачът, чийто помагач трябвало да бъде юнакът, се наел да убие морския дух и да отърве княгините. Чул за това и Горският Син. Той помолил господаря си да отиде с него. Она се съгласил.

Царят намислил да изиграе чудовището, като му прати само една от дъщерите си. Заповядал да отведат на морския бряг най-голямата. Тя седнала на брега и почнала да плаче. Никак не ѝ се вярвало бащиният ѝ готвач да я отърве от морския дух, защото го знаела какъв е страхливец. Готвачът седнал на една скала и приготвил сабята си — да чака чудовището. А Горският Син легнал до княгинята и заспал, след като я помолил да го събуди, щом се покаже морския дух.

Не минало и половин час, и ето че морето почерняло. Вълните почнали бясно да се хвърлят към брега. Водата закипяла. Грозен трясък се разнесъл. Показал се морският дух във вид на змей с пет глави. Като го видял, готвачът паднал от скалата и си пукнал главата.

Княгинята събудила Горския Син и от страх се скрила зад него. А змеят се спрял всред морето и викнал:

— Кой е тоя там? По-едър човек не съм виждал.

— Аз съм Горският Син, помагач на царския готвач. Водя ти дъщерята на царя.

— Дъщерята ли рече? Аз идвам за три дъщери, не за една: такава ни беше условието.

— А бе ти вземи сега едната, па другите две — после! Как ще носиш и трите?

— Добре, утре ще ми доведеш и втората. Чу ли?

— Чух.

— Хайде сега ме измъкни на брега!

— Как да те измъкна? Много си голям, па и морето е дълбоко: страх ме е да нагазя.

— Хвърли ми въже — да се хвана за него!

Юнакът хвърлил едно въже и изтеглил на брега чудовището. Сетне замахнал с оня меч, който тежал сто кила, и отсякъл петте глави на змея. Но ковачът, който учил на занаята момъка, не му бил дал точно сто кила желязо, та мечът излязъл с едно кило по-лек. Затова, колкото и силно да замахнал Горският Син, не можал да отсече съвсем петата глава на змея: тя се крепяла за една ивица от кожата. Чудовището не било убито: то се скрило във водата. Момата почнала да целува от благодарност ръцете на своя спасител.

Ала в това време готвачът се бил вече опомнил. Той се приближил до Горския Син, обещал му, че ще му даде половината царска награда, ако каже на царя: „Готвачът уби змея. Аз го видях.“ Ако ли не каже това, заплашил го, че ще го наклевети пред царя, за да го хвърлят в тъмницата. Той заплашил и царската дъщеря, че ще я убие, ако не потвърди думите на помагача му.

Върнали се в двореца. Казали на царя онова, което искал готвачът. Но вечерта княгинята разказала на баща си всичко, както си било, и го предупредила, че на другия ден змеят ще дойде да иска сестра ѝ. Царят повикал тогава готвача и го запитал:

— Ти уби ли наистина змея?

— Убих го, ваше величество.

— Ами ако дойде утре да поиска втората ми дъщеря, наемаш ли се да му излезеш насреща?

— Не знам, царю честити. Казват, че змейовете се съживявали. Ако дойде, не отговарям. Аз убивам само веднъж змей.

— Тогава не ти давам дъщеря си, додето не се уверя, че змеят е мъртъв.

На другия ден отвели втората дъщеря. Сега се наел да убие чудовището царският шивач. Горският Син и тоя път тръгнал с него. Показал се духът, сега вече във вид на змей с десет глави. Шивачът паднал от канарата и си счупил едната ръка.

И тоя път змеят се спрял сред морето. Той познал юнака и го запитал защо не е довел двете дъщери, а само едната. Горският Син му обещал да доведе най-малката на другия ден.

— Съгласен съм — отвърнал змеят. — Но тоя път недей замахва с меч срещу мене, че не ще те оставя жив. Хайде, изтегли ме на брега като вчера!

Юнакът го измъкнал, па замахвал с оня меч, който тежал двеста кила, и му отсякъл всичките глави. Ала и тоя път едната увиснала, неотсечена съвсем, защото на меча не достигали две кила до двеста. Змеят се скрил в морето.

Шивачът постъпил също като готвача: сякаш двамата се били надумали. Но царят узнал от дъщеря си истината и казал, че ще му даде княгинята чак когато се увери, че морският дух е мъртъв.

На третия ден дошъл ред на най-малката царска дъщеря. Готвачът и шивачът се наговорили да отидат заедно да убият змея, за да станат царски зетъове. Те били сигурни, че Горският Син тоя път ще отсече всички глави на чудовището. Уговорено било — след това да убият юнака, за да няма кой да ги издаде.

Дошъл змеят, сега вече с петнадесет глави. Той бил много ядосан: пръхтял от гняв. Като го видели, готвачът и шивачът се скрили зад скалите. Горският Син измъкнал чудовището и с все сила замахнал към него с третия си меч, който тежал триста кила. Но се оказало, че и в тоя случай ковачът изиграл чирака си. На меча не достигали цели пет кила. Юнакът отсякъл четиринадесетте глави на змея, а петнадесетата останала. Чудовището си потопило шията във водата и отведнъж се показало пак — с петнадесет глави.

Горският син съвсем не очаквал това. Той не се бил приготвил за втори удар. Змеят грабнал момата и я отвлякъл. Шивачът и готвачът, като видели това, побягнали.

— Няма за нас място в това царство — си казали те един на друг. — Щом се научи царят, че змеят е жив и е отвлякъл най-малката

царкиня, ще ни обеси. Нека обеси оня юнак с тежкия меч: пада му се!

Горският Син се върнал в двореца и разказал на царя какво се е случило, ала обещал, че ще тръгне да дири змея, за да отърве момата.

— Тръгни! — му казал царят. — Ако ми я доведеш, давам ти я за жена. Освен нея ще ти дам и половината си царство. Знам, че ако имам все още две дъщери — на тебе трябва да благодаря.

Тръгнал Горският Син да търси злия морски дух. Пита, разпитва, никой не може да му каже де е.

Като вървял, срещнал един човек, че носи на гърба си цяла църква.

— Силен мъж си ти — му рекъл Горският Син. — Такъв як мъж като тебе за пръв път виждам.

— Ти не знаеш какво се казва сила — отвърнал оня с църквата. — Не съм аз силен, ами е силен Горският Син, който е помагач на царския готвач. Той мачка желязото като глина.

— А ти виждал ли си го?

— Не съм.

— И аз не съм. Хайде да вървим заедно.

— Да вървим.

Вървели, що вървели, срещнали друг юнак, който носел на гърба си цяла планина.

— Ей, че си силен човек! — рекъл му Горският Син. — И моят побратим с църквата е силен, но като тебе юнак не съм виждал през живота си.

— Вятър работа е моята сила — казал юнакът. — Ако искаш да знаеш кой човек е силен, иди при Горския Син, който помага на царския готвач. Желязото мачка като глина, по две дървета изтръгва отземи и с пестник убива лъв. Това се казва сила. Моето е нищо.

— Ами ти виждал ли си този юнак?

— Не съм.

— И аз не съм. Искаш ли да вървим заедно?

— Добре, да вървим.

Като повървели малко, тоя с планината запитал оня с църквата накъде са тръгнали.

— Накъдето каже първият побратим — отвърнал оня.

— Накъде ни водиш, побратиме? — запитал юнакът с планината Горския Син.

— При злия морски дух, който отвлече най-малката царска дъщеря. Горският Син на два пъти му отсича главите, а те на два пъти му израстваха отново. Тръгнали сме да го убием, за да отървем княгинята.

Двамата юнаци помислили, па рекли:

— Не е за нас тая работа! Щом Горският Син не е можал да го убие, ние ли ще му направим нещо?

— Да се опитаме — казал Горският Син. — Мигар ви е страх?

— Не ни е страх. Добре, да се опитаме.

Вървели и разпитвали къде живее морският дух. Един старец им казал, че жилището му е на голям остров, всред морето. Тримата юнаци се запътили натам. Стигнали до морския бряг. Църквата и планината оставили, разбира се, на брега. Но как да минат през морето? Двамата юнаци се обърнали към Горския Син и му рекли:

— Ти видя колко ни е силата. Но ние не сме видели още колко е твоята. Направи ни сал — да доплуваме до острова!

— Бива — казал юнакът. — Почакайте ме малко.

Надалече се виждала гора. Затекъл се Горският Син, та наскубал дървета и набелил лика. Отнесъл ги на брега.

— Ето ви — казал — дървета и лика. Като ги навържем едно до друго, ще направим сал.

Двамата юнаци се почудили на силата на побратима си.

— Още едно дърво да беше изскубнал — рекли те, — щеше да бъдеш силен, колкото Горския Син.

— Мислех да изскубна още едно — отвърнал им той, — но видях на върха му гнездо. Защо да оставям птиците без къща?

Наредили дърветата едно до друго и ги навързали с ликата. Тласнали сала в морето, качили се и заплували. Стигнали до един остров, ала не знаели там ли е жилището на морския дух, или е на друг остров.

— Какво да правим? — запитал първият побратим, оня с църквата. — Дали да продължим, или да спрем тук?

— Я да спрем — казал оня с планината, — че ми се пие вода. Страшно съм ожаднял!

Вързали сала и слезли на брега. Още отдалеч видели всред острова голям замък.

— Да вървим там! — рекли. — Там ще поискаме вода.

В този замък живеел морският дух. Пръв влязъл оня с църквата. Видял един едър брадат мъж, с кожени дрехи, че седи на голям каменен престол. Той бил морският дух: духовете вземат такива образи, каквито искат. На коленете му седяла мома и ронела сълзи. Тя била княгинята.

Юнакът поискал вода. Духът му казал:

— Ето там, на масата, чаша. Пий!

На масата имало наистина златна чаша. Но тя била голяма и толкова тежка, че юнакът не можал да я повдигне.

Влязъл вторият побратим — оня с планината. И той поискал вода. Духът посочил и на него чашата. Онзи я вдигнал, но не можал да я приближи до устните си: натежала му и я изпуснал.

Най-сетне влязъл Горският Син. Духът не го познал. И на него показал чашата. Юнакът вдигнал тежката чаша, изпил я до дъно, па ударил с нея духа по главата и го съборил мъртъв от престола.

Княгинята скочила радостно и се хвърлила към юнака. Паднала на колене пред него да му благодари.

— Познах те — рекла тя. — Ти си онзи, когото наричаха в двореца Горски Син. Ти отърва сестрите ми по-рано, а сега избави и мене. А тия юнаци кои са?

— Те са побратими на Горския Син.

Юнаците завели княгинята в бащиния ѝ дворец. И баща ѝ, и сестрите ѝ се зарадвали много, защото не се надявали вече да я видят въпреки обещанието на Горския Син. Направили три сватби в един ден. Горския Син оженили за най-малката дъщеря, юнака, който носел планина — за средната, а оня, който носел църква — за най-голямата.

За готвача и шивача не се чуло вече нищо. Кой ги знае къде ли готвят и шият.

ОПЪРНИЧАВА ЖЕНА ФИНЛАНДСКА ПРИКАЗКА

Един селянин се бил оженил за опърничава и опака жена. Той ѝ каже да направи едно — тя ще направи тъкмо противното. Каже ли ѝ да не прави нещо, тя ще го направи веднага.

Наближавала Коледа. Мъжът не обичал караниците. Искало му се поне през празниците да поживее мирно и тихо, та да не става за подигравка на съседите. И той намислил един начин как да накара жената си да извърши това, което се иска нему.

Викнал жена си и ѝ казал:

— Невясто, иде Коледа.

— Каква ти Коледа? — викнала тя. — Великден иде.

— Добре — казал той. — Макар че е Коледа, нека речем, че е Великден. Да не би да ти хрумне да опечеш за празниците бял хляб? Нямаме пари за такъв разкош. Трябва да се простираме според чергата си.

Едва изслушала тия думи, жената викнала:

— Напук на тебе ще опека бял хляб!

Мъжът се престорил на ядосан и добавил троснато:

— Има си хас да ти дойде на ум да сготвиш и риба! Мисли му добре! Пребивам те, невясто!

А тя това и чакала.

— Да не готвя риба ли? Тъкмо риба мисля да сготвя. И чорба ще има от риба, и риба на фурна ще има. Да видим кой е господар в тая къща: ти ли — или аз?

— Ти си решила да ме съсипеш — казал отчаяно мъжът. — Само, моля ти се, недей прави сладки, че тогава трябва да си продам имота, за да покрия разноските.

— Сладки ли, казваш? Добре, че ми науми. Цяла тепсия сладки ще има.

— Хайде де! Не се шегувай, невясто! Да не би да извадиш и вино? Недей, че аз мисля да го продавам.

— Щом казваш да не вадя, ще извадя. Цяла бъчва ще източа. Напук на тебе ще го направя!

— Брееее, че опака жена! — викнал мъжът. — И вино ще извади, за да ме ядоса. Дано я прекръсти господ — поне кафе да не купува, че то тогава знам ли къде ще му отиде краят.

— Ще купя зер! — каза жената, зарадвана, че е ядосала мъжа си. — И кафе ще купя — и то половин кило. Да видим какво ще ми направиш.

— Какво си намислила ти, проклета жено? — сопнал се селянинът. — Да не би да имаш намерение да поканиш и гости? Каж ми поне отсега да вървя да се обеса.

— Разбира се, че ще поканя. Как може празник без гости? Ще поканя мама и сестрите си.

— Ех, щом си решила да поканиш тях, може — казал мъжът примирително. — Аз се бях уплашил — да не би да поканиш баща ми и братята ми с жените им, че каквито им са широки и дълбоки устата, всичко ще изпоядат.

— Аааа, от това ли те е страх? — рекла жената и се усмихнала хитро. — Тогава аз ще поканя и баща ти, и братята ти, и сестрите им заедно с всичките им деца. Нека ти изядат и ушите.

— Каквото щещ, прави! — викнал селянинът. — Само едно имай пред вид: ако ми отредиш място начело на трапезата, няма да седна, защото не е прилично. Там трябва да седне баща ми.

— Тъй ли? Ще имаш да вземаш! Тебе ще сложа начело на трапезата, а баща ти да седне, дето намери място.

— Разбрах какво си намислила. Ти ще ми заповядаш да седна на горния край на масата, за да ми тикнеш в ръката каната с виното, та да наливам на другите, а на мене да няма кой да налее. Тъй ли? Пребивам те, невясто, ако направиш така! Добре запомни!

— То се знае, че тъй ще направя. Не ми трябва мене пиян мъж.

— Ех, с това съм съгласен — казал селянинът. — Моля ти се, като наливам на другите, недей ме кара да наливам и на себе си, че от виното ме боли глава.

— Боли ли те? Че защо не си ми казал досега? Ще те карам не само да си наливаш, но и да пиеш чаша след чаша. Да пиеш — додето пукнеш.

По тоя начин селянинът успял да принуди жена си поне веднъж да отпразнуват коледните празници като хората. И бял хляб имало, и риба, и месо, и сладки, и кафе, и вино. И гости поканили — и то ония, които били най-приятни на мъжа.

Но щом се минали празниците, свършила се и радостта на селянина. Отново започнали раздорите и свадите с жената. Тя станала дори по-опака от преди. Ни един час мъжът нямал мира от нея.

И един ден той си казал:

„Не може тъй. Трябва да се отърва някак от тая луда жена. Тя ще ме опропасти. Страх ме е да не би край нея и аз да изгубя ума си.“

Дошло лятото. Мъжът отишъл един ден да коси сено. През ливадата течала река. Над реката имало мостче. Селянинът прерязал наполовина мостчето с триона си отдолу, за да може да удържи само един човек.

След няколко дена казал на жена си:

— Невясто, аз ще отида да прибера сеното, че е тъкмо просъхнало. А ти стой тука. Недей излиза никъде: може някой да дойде да ме потърси.

— Тъй ли? — викнала тя. — Че аз затворница ли съм — да стоя по цели дни в къщи? И аз ще дойда.

— Добре — казал той. — Излез се поразходи, само недей идва подире ми на ливадата. Ще стъпчеш сеното.

— Та затова и ще дойда. Ще дойда нарочно да го стъпча. Напук на тебе!

Тръгнал той. Тръгнала и жена му след него. Стигнали до реката. Мъжът минал предпазливо по моста. Като се приближила жената, той ѝ рекъл:

— Невясто, бавно и кротко минавай, че тоя мост ми се видя счупен. Дърветата са слаби и прогнили. Ако върви човек полека, ще го удържат, но разскача ли се, ще се строполи в реката.

Жената това и чакала.

— Ти ли ще ми казваш как да вървя? — викнала тя. — Не само ще скачам, а и ще танцувам.

И наистина се разскачала и разиграла по моста. Гредата изпраскала, мостът се счупил и жената се озовала в реката.

На мъжа домъчняло. Тръгнал да търси жена си нагоре срещу течението, за да я извади. Неколцина косачи, които работели на брега,

го запитали накъде се е запътил.

— Жена ми се удави — рекъл им той. — Бързам да я извадя.

— Ей, че си глупак — казали те. — Защо ще я търсиш нагоре? Ако е паднала, в реката, водата ще я отвлече надолу, по течението. Там я търси.

— Не познавате жена ми — казал им той. — Тя е толкова опърничава, че прави тъкмо обратното на онова, което трябва да направи. Уверен съм, че и когато е почнала да се дави, не ще се остави на течението да я изхвърли, а ще тръгне насреща му.

— Щом е била такава работата — рекли косачите, — за тебе ще бъде по-добре, ако не намериш жена си.

Така и станало. Колкото и да обикалял по двата бряга на реката, мъжът не намерил опаката жена.

ДВОРЕЦЪТ НА ВЕЛИКАНИТЕ

НОРВЕЖКА ПРИКАЗКА

Преди хиляди години Норвегия била съвсем друга страна.

В гъстите гори не се чували ударите на секира, по морските брегове нямало сегашните хубави градове и селца, никой не хвърлял въдици и мрежи, за да лови риба.

Тогава оная страна била населена от великани. Те живеели цели векове, както ние живеем години. Тия силни хора откървали от планините скали и на рамо ги сваляли към брега, дето от тях си съграждали къщи, чиито върхове стигали до облаците и о стените им се биели морските вълни. Техните гласове заглушавали бученето на морето и плашели орлите.

Но тези силни хора, под чиито стъпки треперела земята, били добри и миролюбиви. Те не се карали помежду си и живели като деца.

Най-виден между тях бил Хрунгнир. Всички го слушали — не само за това, че бил най-богат, а и защото бил най-умен. Той обитавал един великолепен замък на морския бряг. Подът на стаите бил постлан с мечи кожи. Масите и другата покъщнина били от злато, украсени със скъпоценни камъни. Но най-голямото богатство на Хрунгнира била Гуру, едничката му дъщеря. Нейните коси били руси и бляскави като звездите, очите ѝ — сини като небето, а кожата ѝ — бяла като сняг.

Най-видните и най-силни великани искали Гуру за съпруга и Хрунгнир я обещал на оногова, който успее да надхвърля и надбяга другите.

Много великани се събрали на уречения ден.

Всички отишли на брега, откъртили големи камъни и почнали да ги хвърлят надалече в морето. Много надалече хвърляли великаните, но най-надалеко хвърлил Андфинд, чийто замък бил много висок, богатството му — голямо, а хубостта му — не по-малка от хубостта на Гуру.

И при надбягването той излязъл победител.

Великаните грабнали Андфинд на ръце и го занесли при Хрунгнир, който заповядал да доведат дъщеря му.

Тя дошла, облечена в небесносиня рокля, украсена със сребърна дантела. Шията и ръцете ѝ били накичени със златни украшения, а косата ѝ — вързана със златна панделка. Хрунгнир хванал Гуру за ръка, завел я при Андфинда и съединил ръцете им. Така ги венчал. Настанала голяма веселба в замъка. До късно яли и пили.

Настъпила нощта. Огънят в огнището угаснал и всички заспали.

Но ето че от планината се задал Один, силен цар, от когото всички се бояли. С него идела въоръжената му войска. Один чул за хубавата Норвегия и поискал да я превземе, та да се засели там с целия си народ. Той знаел, че силата на Хрунгнира и на поданиците му е голяма, затова пристигнал нощем: да завари великаните, като спят.

Один тихо навлязъл с войниците си в залите. Приблизили се полека до заспалите и забили мечовете си в сърцата им. В това време Гуру се събудила. Тя станала бързо, облякла се и погледнала към прозореца. Дворът бил пълен с хора. Едни излизали от замъка, като носели нещо на ръце. Гуру познала кървавия труп на баща си.

Тя бързо отишла при Андфинд и му казала:

„Ставай, защото сме изгубени!“

Всички зали били претърсени. Войниците се приближавали към стаята на младоженците.

Гуру знаела една тайна вратичка. Тя я отворила, пуснала Андфинда, затворила я пак — и те тихо и незабелязано се промъкнали и стигнали до морския бряг. Там намерили празна лодка, качили се в нея и потеглили, като оставили всичко мило в ръцете на неприятеля.

Один победил. Той скоро се преселил с всичките си хора и дълго царувал.

За Гуру и Андфинд никой нищо не чул. Дали са потънали, или са излезли сполучливо на суша, никой не знаел.

Один умрял. Други царе го наследили. Изминали се векове. Много черкви се издигнали на това място, дето някога били великанските замъци.

На мястото на Хрунгнировия замък бил построен друг, в който живеел богатият Земунд, чието най-голямо богатство била пак едничката му дъщеря, хубавата Аслог; тя много приличала на Гуру, но по ръст била много по-малка, каквито били всички хора.

Най-богатите и видни момци искали Аслог за жена, ала тя на всички отказвала.

Най-после дошъл един млад княз. Земунд се радвал, че дъщеря му ще носи княжеска корона: той бил уверен, че Аслог този път ще се съгласи. Обаче князът му съобщил, че тя и нему отказала.

Земунд ядосано влязъл при дъщеря си и ѝ викнал:

— Досега се подчинявах на твоите прищевки, но отсега нататък не мога. Аз мислех, че отказа на всички други, за да вземеш някой княз, ала ти отказа и нему. Заповядвам ти до лятото да си избереш някой благородник за съпруг; ако не сториш това, аз ще те омъжа за оногова, който се нрави на мене. Това е моята последна воля!

Аслог слабеела и бледнеела от ден на ден. Тя обичала Орма, бедния Орм, прибран от баща ѝ по милост, за да ѝ бъде другар и прислужник.

В хубавите летни ноци Орм разхождал Аслог с лодка по морето и те заедно се любовали на залеза на слънцето, което като огнено кълбо потъвало във водите на океана. А през дългите зимни ноци, когато Земунд отивал на лов или на гости, Орм седял в стаята на Аслог и ѝ разказвал чудни приказки; слугините мълчаливо му пригласяли с бръмченето на вретената.

Земунд много обичал Орм, той го смятал за един от най-добрите си и верни слуги, но никога нямало да му позволи да се ожени за дъщеря му.

Когато Аслог съобщила на Орм заповедта на баща си, той много се наскърбил. Лицето му побледняло.

— Е, Орме — казал бащата в навечерието на летния празник, — утре ще имаме сватба. Можеш ли отгатна кой от благородниците ще бъде избран?

— Не, господарю — отговорил момъкът тихо.

— Аслог има на разположение още един ден — отвърнал Земунд — и ако дотогава не избере никого, ще вземе оногова, когото аз харесвам. Ти ще я придружиш до новото ѝ жилище: със своята вярност ти заслужаваш да станеш началник на нейните слуги.

Орм нищо не отговорил. Той нареждал чашите и шишетата по масите. Когато факлите били запалени и гостите се събрали на вечеря, Орм отишъл при момата, а малко след това се отворила една задна вратичка и две забулени сенки се показали. Те били Аслог и Орм.

Зад скалистите брегове се простирала широка равнина, покрита със сняг. През там минавал пътят за планината.

Аслог не взела злато. Свързала само дрехите си, няколко кожи, лъка и стрелите на Орм и тоя вързоп Орм носел на гърба си.

Те бързали, защото се страхували от преследване. Не смеели да говорят, за да не се чуе гласът им.

Така те изминали равнината и стигнали до подножието на планината. Пътят ставал все по-стръмен.

Аслог се спряла, обърнала се и хвърлила последен поглед към бащиния си дом, чиито осветени прозорци блестели отдалече като звезди. Тя въздъхнала, хванала Орм за ръка и отново тръгнали.

Най-после стигнали до борова гора и се озовали при една колибка, съградена с дъски и обрасла с мъх. Вратата била затворена. Орм потропал три пъти. След малко вратата се отворила и на прага се показал белобрад старец с благородно лице. Той бил постник.

— Аз съм, отче Йерониме — казал Орм и целунал ръка на стареца.

— Добре дошъл, сине мой! — отвърнал старецът, като се засмял. — Радвам се, че още не си забравил своя стар учител. Влезте вътре!

Орм въвел Аслог в колибката, дето имало легло от пух, маса от борови дъски и дървено столче. Момата седнала, защото била много уморена, а Орм разказвал на своя учител, че Аслог е решила да остави всичко и да стане негова жена. Накрая помолил стареца да ги венчее и той сторил това с радост.

Когато старецът произнесъл „Амин“, младоженците му целунали ръка и пак тръгнали. Старецът ги изпратил, показал им най-късия път и като ги благословил още веднъж, върнал се в колибата.

Орм и Аслог бързали. Призори стигнали до един венец от скали и Орм ги посочил на Аслог:

— Там ще спрем.

Тези думи дали сила на Аслог. Тя закрачила по-бързо и те скоро стигнали. Грамадна скала се издигала пред тях. В подножието ѝ имало една широка пукнатина, която воде в голяма пещера. Орм подал ръка на Аслог и те влезли вътре, дето било съвсем тъмно. Орм запалил огън и пещерата се осветила. Тя била широка; подът ѝ бил постлан с мек пясък, а въздухът бил сух и топъл. На една страна имало легло от мъх.

Орм го постлал с дебела кожа и казал на Аслог да си легне, па я завил с друга кожа. Аслог заспала.

Орм обаче не легнал. Той отдавна знаел тази пещера; в нея живял отшелник, негов роднина. Когато оня умрял, Орм нощувал в пещерата, колчем отиде на лов. Той бил пренесъл вече там някои необходимите неща. В едно място, заградено с камъни, което приличало на втора стая в пещерата, имало котел, секира, лампа, стомна, шише със зехтин, лъжици, вилици, нож и голям куп сухи дърва. Орм взел няколко дръвца и запалил огън. Цялата пещера се изпълнила с приятна миризма. Аслог се усмихвала в съня си, а Орм загрижено я гледал. След малко той си взел голямата мечка кожа, която бил оставил при един лов, завил се с нея и заспал.

Зимата минала, младоженците щастливо живеели в пещерата. Дълго ги търсил Земунд, но никъде не ги намерил. Неговите хора кръстосвали страната навсякъде — и по море, и по суша, — но не намерили избягалите. Той пълнел със злато ръцете на тия, които му обещавали, че ще ги намерят, ала всичко било напразно.

Орм знаел, че докато трае зимата, те са в безопасност. Той често излизал на лов, а Аслог оставала в пещерата и нареждала бедната си къща.

Когато настъпила пролетта, те почнали да се безпокоят. Орм не смеел вече да ходи по лов, а хранителните припаси малко по малко се привършвали. Той знаел, че през зимата това място е недостъпно, ала щом се стопи снегът, лесно ще могат ги намери. Освен това мъжът забелязал как Аслог от ден на ден бледнее и слабее. Решил да отиде при стария си учител и да се посъветва с него. Една вечер той казал това на Аслог, взел лъка си и тръгнал.

Месецът осветявал пътя, по който крачел Орм. Тъмни скали се издигали наоколо.

На едно място имало гъст храсталак и когато Орм минал край него, някой здраво го хванал за раменете. Изплашен, бързо се освободил той, отскочил назад и извадил мечка си.

— Той е! — извикали двама от слугите на Земунд. — Елате тук, ние го намерихме!

Докато те крещели, Орм ги мушнал с мечка си и бързо се затичал по пътя, по който бил дошъл. Той тичал, без да се обърне, защото му се струвало, че го гонят.

Най-после стигнал до скалите. Спрял се за миг и се вслушал. Нищо не се чувало, всичко било спокойно.

Орм тихо се промъкнал в пещерата и наклал огъня. Доближил се до Аслог, която спокойно спяла.

— Събуди се, миличка! — тихо я повикал той. — Баща ти ни намери следите и скоро ще ни хванат!

Аслог бързо скочила, събрала си дрехите и някои дреболии, направила вързоп и го подала на Орма. Те изгасили лампата, излезли и потеглили в тъмнината, без да знаят къде отиват.

Двамата минали покрай едно селце и когато стигнали до морския бряг, слънцето току-що изгрявало и позлатявало вълните. Те намерили една малка рибарска лодка, качили се бързо в нея и се понесли по гладката повърхност на водата.

— Боже, прости ми, че без позволение вземам лодката на някой беден човек! Ти виждаш, че върша това, за да спася жена си! — пошепнал Орм, с очи към небето.

Те дълго пътували.

Слънцето залязло. Настъпила топла пролетна нощ. Месецът бавно се показал зад планините и залял океана със своята сребърна светлина. Вълните танцували около лодката, чиито платна се белеели, а русите коси на Аслог блестели като злато.

Изтекла нощта. На сутринта Орм съгледал наблизго голям остров, потънал в зеленина. Той радостно извикал и Аслог се събудила.

На брега на острова се издигала една грамадна скала, която приличала на вкаменен великан. Лодката се спряла в подножието на тази чудновата скала и великанът гледал покровителствено тези дребни хорица.

Орм скочил, привързал лодката, взел уморената Аслог на ръце и я изнесъл на брега.

Първата му грижа била да намери нещо за ядене. Той съгледал как една вълна изхвърлила на брега мида, след това втора, трета. Мъжът ги събрал, очистил ги и двамата уталожили глада си, па почнали да търсят място, дето да си починат.

Като повървели малко, те стигнали до огромна стара къща, чудновата построена. Тя била толкова висока, че каменният ѝ покрив надминавал и най-големите борове. Двата ѝ прозореца били малки и наместо стъкла била опъната тънка рибена кожа. Вратата била тежка,

дървена и добре затворена. Къщата изглеждала да е построена преди хиляди години. Но дали е празна? Кой ли живее там?

Като забелязал голямата умора на Аслог, Орм решил да влезе. Той бутнал вратата и те се озовали в един широк пруст. Орм потропал няколко пъти, но никой не се обади. Тогава той бавно отворил вратата.

Те влезли в широка и много висока стая, празна, но добре наредена и чиста. В огнището горял огън и се варяла в един котел риба. На трапезата били наредени сребърни съдове от много стара изработка. Аслог жално гледала кипящата риба. Орм, като забелязал това, казал:

— Извинете, добри господари на тази къща, ако двама беглеци си позволят да уталожат глада си с вашата гозба.

Те се вслушали, но никой не им отговорил. Тогава Орм взел един празен съд, сипал гозба, двамата седнали до масата и се нахранили.

Като подкрепили силите си, те се заели да разгледат къщата. В стаята имало две легла, много големи, и всякаква покъщнина. Огънят изгаснал. Почнало да се стъмва. Орм и Аслог си легнали; били капнали от умора.

Късно на сутринта те се събудили. Дневната светлина слабо прониквала през рибената кожа на прозорците, но слънцето светело. Вратите били затворени, обаче по всичко се познавало, че е влизал някой, защото огънят в огнището горял, котелът с гозбата врял и масата била наредена. Аслог се зачудила.

— Я гледай! — извикала тя. — Стопаните на тази къща много се грижат за нас.

Те станали, закусили от приготвената супа и по стълбата се изкачили на тавана. Никого нямало и там. Орм и Аслог повярвали, че някой добър дух ги покровителства, че ги е приел в къщата си, и с благодарност останали да живеят там.

Орм често ходел за риба, която Аслог готвела или сушела за зимата. Понякога той убивал и по някоя патица. А изобилните овощни дървета им давали плодове през цялото лято; много си изсушили те и за зимата.

Лятото минало, дошла есента. В края на есента Аслог добила хубаво момченце. Орм нарекъл сина си Земунд, по името на Аслогиния баща.

През един пролетен ден някой потропал на вратата. Аслог, както готвела, изпуснала лъжицата уплашено, а Орм притиснал сина си до гърдите, защото в стаята влязла една висока, много едра жена, каквато не били виждали. Тя била облечена в небесносиня рокля, обшита със злато; нейните дълги побелели къдрици, свързани със златна панделка, се спускали надолу, а хубавите черти на лицето ѝ показвали, че е преживяла голяма скръб. Аслог се притиснала до мъжа си уплашено и загледала непознатата.

— Не се страхувайте! — казала влязлата. — Този остров е мой, тази къща също е моя и аз ви я оставих, защото ми бе жално за вас. Искам само едно нещо. Юлският празник, който за нас е много свят, приближава. Когато дойде, вие ще ми отстъпите тази стая, а на другия ден ще бъде пак ваша. Няма да напускате къщата, но ще се качите на тавана и ще пренощувате там. Гледайте само да запомните две неща: да не поглеждате тук, докато трае нашето пиршество, и да не произнасяте Христовото име, нито да се прекръствате, защото ние, великаните, не можем да търпим това.

Орм и Аслог обещаха да изпълнят желанието на исполинката и тя задоволена си излязла.

Дошъл юлският празник. Аслог наредила къщата празнично и изчистила всичко, запалила огъня и турнала ястието да се готви. След туй завила момченцето си и заедно с Орм се качила на тавана.

Дълго време нищо не се чувало, но изведнъж се разнесли хубави песни, които се приближавали. Орм бил много любопитен. Той отворил прозорчето на тавана и погледнал. Видял много малки джуджета с факли в ръце; те отивали към голямата скала на брега. Като стигнали до нея, с почит навели главите си и изведнъж се явила исполинката, облечена празнично, а косата ѝ — украсена със златна панделка. Тя се приближила до скалата, прегърнала я и допряла лицето си до нея.

Тогава Орм видял, че скалата почва да се движи и от нея се отделя фигурата на великан, чиито къдрици се развявали от вятъра. Събуден като от смъртен сън, великанът се поразтърсил, хванал ръката на жената и двамата заедно тръгнали към къщата, последвани от джуджетата.

Земята се тресяла под техните стъпки: толкова силни били те. Когато исполините стигнали до къщи, Орм затворил прозорчето и

седнал. Отдолу долитали звуци на смях и веселба, чувало се дрънкане на съдове и чаши, а хубавата музика не спирала.

— Ах, как ми се ще да видя какво правят! — казала Аслог, която била много по-любопитна от мъжа си.

— Не бива, миличка: спомни си обещанието, което дадохме на добрата жена!

— Ах, пусни ме само да погледна! Ако ще след това и да умра, но искам да видя!

Държейки задрямалото дете в ръце, Аслог станала и се навела да погледне през една пукнатина. В това време детето почнало да плаче, тя го залюляла, па го прекръстила по лицето, както знаела, че правят жените, за да си приспят децата.

Ужасен гръм се разнесъл веднага под тях. Музиката млъкнала. Джуджетата избягали едно през друго. Долу настанала мъртва тишина.

Силно изплашена, Аслог се свила в един кът и трепереца очаквала какво ще стане. Дълги часове прекарали двамата в ужас. Най-после почнало да съмва. Тихо слезли те по стълбите, но никакъв шум не се чувал в стаята. Те бавно отворили вратата и изплашено извикали. Всред стаята седял вкамененият великан, чието събуждане Орм видял вчера от тавана. Тялото му било отново вкаменено и студено. На Аслог се сторило, че голямата му ръка, която още държала златния бокал, ще се вдигне срещу нея. Коленичила до него, притиснала лицето си до студения камък, плачела тихо исполинката.

— Андфинде, мой мили Андфинде! — изпъшкала тя най-после. — Никога вече ти няма да се усмихнеш на своята Гуру и заедно с нея да се радваш на късата свобода.

Като чула тези две имена, Аслог почнала да плаче. Великанката се обърнала към нея и тихо ѝ казала:

— Не плачи и не се страхувай! Бих могла да ви отмъстя или поне да ви изгоня от къщата си, защото твоето любопитство ми причини най-голямото нещастие. Но аз не мразя хората, затова ви прощавам.

— Не плача от страх — казала Аслог. — Имената, които чух да изговаряш, ми напомниха за приказката, която ми разказвах като дете — за Гуру и Андфинда и за жестокия Один. Аз винаги съм съжалявала хубавата Гуру и сега ми е мъчно, че ти причинявам още по-голяма скръб.

— Значи, за нас още си спомнят? — попитала Гуру. — Стои ли още къщата на Хрунгнир, моя баща?

— Не, всички къщи отдавна са съборени и на това място се издига сега хубав град, а на мястото на вашата къща сега е домът на моя баща.

— Нашите участии са еднакви — каза Гуру, — но твоята ще свърши много по-радостно от моята. Тихо и спокойно си живеехме ние тук след онова, което се беше случило през оная ужасна нощ. Тази къща е построена от моя мъж и за мене тя бе по-удобна от всички най-богати къщи. Щастливо си живеехме ние тук, приятели ни бяха само джуджетата. Всяка година на юлския празник се събирахме да го отпразнуваме по обичая и да си спомним за миналото. Така се изминаха много векове. Веднъж моят мъж стоеше на брега на морето. Той съгледа отдалеч един чудноват кораб. Взря се и видя, че на него стои Олаф, когото вие наричате „свети“ и който е наш враг. Андфинд почна да хвърля грамадни скали в морето, за да го развълнува и да потопи кораба, но Олаф направи тоя знак, който ти направи снощи, и корабът спокойно продължаваше да плува напред. Корабът се приближи, Андфинд хвана предната му част и искаше да го потопи, обаче Олаф извика: „Стани на камък!“ — и Андфинд се вкамени. Без да обръща внимание на моя плач и молби, Олаф си замина и аз останах тук самотна. Само през нощта на юлския празник вкаменените великани могат да се съживят, ако някой от близките им ги прегърне. Но сега всичко е свършено. Моят Андфинд завинаги ще си остане камък!

Тя прегърнала още един път камъка, взела си златната лира от пода и се обърнала към Орм и Аслог, които тъжно я гледали, па им каза:

— Сбогом! Аз ще ви закрилям и занапред. Всичко, каквото има тук, е ваше. Живейте спокойно, докато се върнете в Норвегия!

С тези думи тя излязла. Орм и Аслог я изпратили и дълго гледали след нея, докато се закрие от очите им.

Така се изминали години. Аслог почнала да тъжи за баща си и все искала да го види.

През един пролетен ден Орм се качил на една лодка. Той взел няколко златни и сребърни съдове, които решил да продаде и с тях да

купи някои неща. Дълго пътувал и най-после стигнал до норвежките брегове, излязъл от лодката и отишъл при един търговец.

Търговецът се зачудил на хубаво изработения съд и попитал непознатия има ли още такива съдове. Орм казал, че има много, и го завел при лодката. Научили се и други търговци и се насъбрали около лодката да купуват. Орм се вслушал в разговора на двама от тях.

— Как си, приятелю? Какво ново къде вас? — попитал единият.

— Благодаря, не дотам добре — отговорил другият.

— Че какво има? Да не би господарят ви, старият Земунд, да е болен?

— Той навярно скоро ще умре. Скръбта за дъщеря му го съсипа съвсем. Търси я навсякъде, но никъде не я намери. И сега, когато умре, няма кой да му склопи очите и да го оплаче.

Като свършила продажбата, Орм се качил на лодката и бързо заплувал. Той стигнал вкъщи през нощта.

Аслог и детето спели.

— Аслог, събуди се! — извикал той тихо. — Бързай да се приготвим, защото ще идем при баща ти, който ти е простил всичко и иска да те види.

Аслог станала, приготвила се бързо, облякла сина си, който бил вече на седем години, и те напуснали къщата на Гуру.

Като стигнали до брега, Орм и Аслог мълчливо загледали страната, дето тъй хубаво преживели.

След това се качили на лодката и последното жилище на великаните скоро се скрило от очите им.

В Земундовия замък не се чувал ни шум, ни веселба. Земунд тъжел много, че неговата дъщеря го напуснала и той останал сам на стари години.

— При все, че тя предпочете слугата пред княза, тя е пак мое дете. Само да можех да я видя!

От голяма скръб той бил отслабнал и остарял много рано.

— Заведете ме вълн да погледам слънцето! — казал Земунд на своите слуги, когато слънцето блестяло на залез.

Слугите го хванали за ръка и го извели на скалата, под която бучало морето.

Слънцето потънало в океана като някое огнено кълбо, пурпурното небе се отразявало във водата, която приличала на

разтопено злато. Земунд въздишал, защото му било много мъчно. Изведнъж до ушите му долетял плисък на лопати. Той се вгледал и видял, че отдалеч се задава лодка. На кормилото седял снажен мъж, а на другия край — стройна жена, която държела за ръка момче.

Косите ѝ били жълти, като злато; в едната си ръка тя развявала бяла кърпа. Сърцето на Земунд се разтупало. Той скочил, неговата слабост изчезнала.

Лодката спряла до брега; старецът чул познати гласове, ала не смее да вярва. Но ето че пред него изскочило русокосо момченце, което му казало:

— Добър вечер, дядо.

Земунд прострял ръце, прегърнал дъщеря си, обсипал с целувки хубавото си внуче. Най-последно въздъхнал и рекъл:

— Слава Богу, няма да умра сам!

Радостта го подмладила, той се оправил и дълго живял, обичан от своя зет, дъщеря и внук. Той също обичал Орм за неговата сила, пъргавина и ум и го направил наследник на цялото си богатство.

САМОДИВСКА ЦАРИЦА ИСЛАНДСКА ПРИКАЗКА

Едно време до полите на една голяма планина в студената Исландия имало чифлик. Собственикът бил моряк. Той прекарал младините си в топлите южни страни, между палми и портокали, но най-после баща му го повикал да се прибере в Исландия. Синът довел от далечните земи млада, хубава жена, с големи черни очи. Преди да се оженят, той ѝ казал:

— Размисли добре! В твоята родина владее вечна пролет, южното небе е винаги синьо — това ти няма да видиш в нашия остров. Бледно слънце, сиво небе, безцветни поляни, само лед и сняг, където и да погледнеш.

— Да, но ти нали ще си там? — отговорила момата. — А аз не искам друга родина освен твоята.

И тя заминала с него за далечния север.

Те имали само едно дете, чудно хубаво момиченце, на име Хелга. Хелга се познавала, че не е чиста исландка, защото имала бяла кожа и руса коса като северните момичета, но очите ѝ били черни и тайнствени като на нейната майка.

Исландците нямат цветя. Те ги знаят само от разказите на хора, които са пътували и са ги видели. Но всеки, който виждал хубавата Хелга, я оприличавал на цвете и всички почнали да я наричат Исландското цвете.

Хелга обичала много своя баща, ала още повече обичала своята нежна майка, от която не се делила никога. Всяка пролет бащата отивал към брега, да лови риба. През лятото и есента той пак заминавал, за да продава стока на чуждестранни търговци.

В такива дни Хелга седяла до майка си, която със своя сладък глас ѝ разказвала за ясното небе, за светлото слънце, за хубавите цветя и вечно зелени гори, за чудно хубавите лунни нощи, когато се чуват звукове на мандолини и китари и под лунната светлина момите танцуват с ергените.

— Ах, колко хубаво трябва да е там! — казвала Хелга. — А тук е съвсем друго: ни танц, ни песни, навсякъде мълчание и тишина!

Тя тъжела и много ѝ се искало да отиде и види тези хубави страни, да види родината на майка си.

Скоро майката умряла: студената земя не била за нея.

Често седяла Хелга на гроба на майка си и си спомняла хубавите ѝ разкази. Желанието ѝ да отиде в южните страни от ден на ден ставало по-голямо.

С домакинството се заловила една сродница, която се преселила у Хелгини със своя едничък син. Тя не можела да разбере тъгата на Хелга, нито желанието ѝ да отиде на юг, защото за нея от Исландия нямало по-хубава земя на света. Но нейният син Олаф разбирал добре Хелга. С радост слушал той нейните разкази. Често ѝ казвал:

— Аз ще стана моряк и ще отида на юг — да видя дали там е наистина тъй хубаво, както разправят.

— А ще вземеш ли и мене? — питала го Хелга.

— Разбира се!

Изминали се няколко години. Хелга порасла. Олаф се готвел да замине като моряк за южните страни. И той заминал.

Изминала се цяла година. Олаф се завърнал и разказал какво е видял. Той се готвел да замине наново. Колкото Хелга и да го молела да я вземе със себе си, той не искал, а баща ѝ не давал и да му се продума.

Дошъл денят, в който Олаф трябвало да отпътува, понеже настъпило време за ловене на риба. Хелгиният баща се готвел да отпътува заедно с Олаф. Хелга едвам сдържала сълзите си, като гледала как всички радостно се качват на конете. Очите ѝ гледали така тъжно, че баща ѝ познал какво ѝ е на душата.

— Ела, Хелго — казал той, — ти можеш да ни придружиш до планината.

Той я сложил на седлото пред себе си и конете тръгнали. Скоро те стигнали до планината.

Хелга слязла от коня. Тя гледала дълго след тях, докато се закрили от очите ѝ; тогава се покачила на една скала, облегла се на канарата и се загледала в далечината. Най-последно те се изгубили, защото се спуснала гъста мъгла.

Хелга опряла главата си на скалата и горчиво заплакала.

Внезапно до ушите ѝ долетял сладък глас:

— Защо плачеш, хубава Хелго?

Хелга се изплашила. Тя не смеела да се помръдне, само бавно отворила очите си. Но какво е това? Не е ли хубавото южно слънце, за което тя беше толкова често бленувала? Близко до нея навръх скалата стоял гордо млад мъж с неземна хубост. Сините му очи нежно я гледали, а къдрици — по-хубави от нейните — златни, като звездите на лятна нощ, падали по червените му дрехи. Той бавно слязъл от височината.

— Защо плачеш, хубава Хелго?

Хелга не можела да се съвземе от учудване.

— Откъде ме познаваш, чужденецо? — попитала тя срамежливо.

— Кой не знае Исландското цвете? — казал той, като се усмихнал. — Искаш ли да ти разкажа колко често съм те виждал на гроба на майка ти? Аз зная колко скърбиш и колко ти се искаше да отидеш с Олаф да видиш онези чудни страни; но за да изпълниш това си желание, не е нужно да пътуваш. Раят на твоята майка е тук, близо до тебе!

Хелга го погледнала недоверчиво.

— Тук ли? — попитала — Възможно ли е това?

— Ела отвъд планината и ще се увериш, че ти говоря истината.

Хелга хванала ръката на чужденеца. Той ѝ се сторил близък, като че ли го познава от дете — и тя спокойно тръгнала по планината.

Чужденецът допрял ръката си до планината и веднага се образувал отвор, през който те влезли във вътрешността.

Хелга учудено се спряла и потрила очите си, защото ѝ се сторило, че сънува. Но то не било сън.

Тя се намирала в чудна страна — по-хубава, отколкото тя си представяла родината на майка си.

От ясното небе се леели топли слънчеви лъчи, каквито в Исландия не греят никога. Те позлатявали високите вечно зелени дървета, отразявали се във водите на езерата и блещели в чашките на благоуханните цветя.

Отдалече се синеело морето, заобиколено със зелени брегове, а въздухът бил изпълнен с приятна миризма. Чувала се сладка музика, която екът повтарял.

Хелга гледала с радост наоколо си: тя никога не си била помисляла, че на земята може да има нещо подобно.

Момата нежно галела кадифените листа на цветята. Гледала дърветата, чиито върхове се люлеели и шумолели. По клонете им били накацали бели птици, които я гледали кротко, сякаш от дълго я познават. Но откъде иде тази чудна музика?

Хелга скитала дълго по тази дивна страна и най-после запитала чужденеца:

— Кажи ми, къде съм: на ирландската студена земя не може да има такова нещо.

— Ти си в моето царство, хубава Хелго — казал кротко чужденецът. — А аз съм цар на самодивите.

Хелга го погледнала учудено. Никой не бил ѝ говорил за самодиви. Тя никак не се уплашила.

— Аз бих желала да остана завинаги тук! — промълвила тя тъжно.

— Остани, Хелго!

— Да, но моят татко няма друго чедо!

— Той е сега далеч — я утешил самодивският цар. — И ти можеш да останеш, докато той се върне!

— Да, мога — казала радостно Хелга и останала в неговото царство.

Дните минавали щастливо. Всичко било там толкова хубаво, че Хелга не си спомняла за миналото и не мислела за бъдещето. Тя се разхождала със самодивския цар, белите птички прехвърквали над тях и кацали по ръцете ѝ, а морето шумно ги поздравявало със своите вълни.

Привечер Хелга лягала на мъха, а самодивският цар седял до нея и взимал своята лира, та свирел дивно хубави песни. Под тия звуци Хелга забравяла всичко — заспивала. Но ето че един път Хелга си спомнила, че баща ѝ ще да се е завърнал.

— Моят татко! — извикала тя. — Струва ми се, че чувам неговия глас: мой дълг е да напусна всичко тук и да отида при него.

Лицето на царя се помрачило. Той мълчаливо взел своята лира и от нейните струни се чули звукове — по-мили и по-сладки от всеки друг път. И те отново заглушили спомена у Хелга за нейния баща.

Самодивският цар започнал да ѝ разказва, че той от години я е избрал да бъде господарка в неговото царство, че той е направил този рай само за нея и е бленувал как тя ще стане негова жена и с това ще му помогне да се сдобие с безсмъртна душа, каквато самодивите нямат.

— Искаш ли да станеш моя жена, хубава Хелго? — я попитал той най-последно. — Аз ще те обичам вярно и вечно, както никой от хората не ще те обикне. Ти няма да се каеш.

— Искам! — казала му Хелга. — Аз ще остана завинаги при тебе!

Очите на царя светнали.

— Но знай, Хелго, че нашите закони са много строги. Когато станеш моя жена и свържеш душата си с моята, чрез което ще мога да получа и аз безсмъртна душа, тогава ти ще принадлежиш само на мене. Нито твоят баща, нито твоите роднини ще имат право над тебе и ако се върнеш при тях, самодивите ще те погубят. Можеш ли да ми бъдеш вярна?

Така хубавата Хелга се оженила за самодивския цар.

Изминала се още една година. Царството на Хелга било все така хубаво, но тя била бледа и очите ѝ пълни със сълзи.

Нейният съпруг отпътувал надалеч — трябвало да отиде да се види с господарите на други самодивски царства.

Той обещал на Хелга да се върне след седмица, но ето че се изминали три седмици, а него все още го нямало. Какво ли му се е случило?

Най-последно Хелга си казала:

— Той ми запрети да излизам навън, но аз ще престъпя своето обещание и ще изляза. Може би ще го съзра отдалече!

Тя се приближила до скалистата врата; изплашено захвърчали птичките наоколо, но жената допряла ръката си до каменната стена, която веднага се разтворила и Хелга се намерила на исландска земя.

Ръцете и краката ѝ замръзнали от студа на родината. Тя бързо се изкачила наврѣх скалата, дето застанала и се загледала към изток.

Тя видяла ледените планини, океана и стръмните скалисти брегове на Норвегия. Но нейният съпруг никъде не се виждал. Хелга тъжно тръгнала към дома си.

Когато слизала, тя съгледала на същото място, от което някога гледала Олаф и баща си, че стои един мъж.

Жената радостно се затекла към него, като мислела, че е нейният съпруг.

Но когато мъжът дочул нейните стъпки и се обърнал, тя не видяла хубавото лице на мъжа си, а измъченото, печално лице на баща си.

— Хелго, Хелго! — извикал той. — Жива ли си още?

После я прегърнал и я притиснал до гърдите си.

— Мой мили, добри татко! Не плачи! Твоята Хелга е много щастлива. Но колко си остарял! Косата ти е съвсем бяла!

— Да, Хелго, защото скръбта ми за твоята загуба бе много голяма. Но сега аз те намерих и скоро ще се съвзема. Ела по-скоро да отидем вкъщи. Колко ще се зарадва Олаф!

Хелга се изплашила от тези думи.

— Мили татко — казала тя, — аз не мога да дойда с тебе; аз не принадлежа вече на вас.

И тя му разказала историята за самодивския цар.

— Аз съм дала своята дума и колкото и да ми е мъчно, не мога да дойда с тебе!

— Ох, мое бедно дете, в чии ли ръце си попаднала?

— В най-добрите, татко — го утешавала Хелга. — Жалко, че моят мъж още не се е върнал, за да го видиш. Ела с мене, да ти покажа своята нова родина — и ти ще се успокоиш!

Тя хванала баща си за ръка и го завела до скалата, дето била вратата за самодивското царство. Тя допряла ръката си до нея, но вратата не се отворила. Няколко пъти допирала тя ръката си, но вратата не се поклащала.

Хелга се разплакала и почнала да се моли, но вратата все стояла затворена.

Хелга, без да ще, престъпила законите на самодивското царство, като изказала неговите тайни пред смъртен. Затова вратата не се отваряла. Тя си спомнила думите, които ѝ казал съпругът ѝ на раздяла: да не излиза навън. Мъката ѝ била толкова голяма, че тя паднала в безсъзнание в ръцете на баща си.

Баща ѝ я отнесъл вкъщи.

Дълго време се изминало, докато Хелга се съвземе. Тя отворила очи и погледът ѝ паднал на бащиното ѝ лице, което тъжно се било навело над нея.

— Ти си тук, мили татко! Значи аз не съм сънувала, че съм те видяла. Но помогни ми да стана и да отида при мъжа си, който навярно отдавна се е върнал и ще помисли, че съм го напуснала.

— Огледай се наоколо, мило дете — я успокоил баща ѝ. — Ти трябва да забравиш всички тия сънища, причинени от силната треска. Гледай: ти си тук, дете винаги си била, в своята родина, при своя стар баща. Докато бе болна, ти все бълнуваше за някакъв си самодивски цар и за неговия рай, за своята женитба и за своите клетви.

Хелга учудено го гледала.

— Това е невъзможно — казала тя. — Донеси ми царските дрехи и по тях ще узнаеш, че аз съм жена на самодивския цар!

— Царски дрехи ли! — учудил се бащата и станал, та ѝ донесъл обикновените дрехи, които тя носела.

Хелга недоверчиво гледала дрехите; после се хванала за главата, като че ли иска да събере мислите си, и тихо рекла:

— Не разбирам, мили татко, може ли подобно нещо да бъде сън!

— Да, мое дете, при тази болест човек бълнува. Ето какво се случи с тебе. Когато аз преди няколко седмици заминах на лов за риба, ти ме изпрати до планината. Навярно след като се сбогувахме, ти си се покачила на скалата да ни погледаш и там си заспала; силно си се простудила от влажната и студена мъгла. Леля ти дълго те чакала и като те нямало, тръгнала със слугата да те търси и те намерила в безсъзнание на скалата. Те те донесли вкъщи. Изпратили човек да ми съобщи, че си болна. Аз изоставих своя лов, а Олаф — своето пътешествие, и веднага се върнахме, за да се грижим за твоето оздравяване.

Хелга въздъхнала. Нейният баща никога не лъжел; навярно тъй ще е било, но тя все не можела напълно да се успокои и сърцето ѝ мъчително се свивало.

Тя не знаела, че баща ѝ, за да я задържи, е съчинил тази история. Той строго поръчал на всички все така да я лъжат и да ѝ разказват една и съща история.

Хелга много се изменила. Тя не била вече весела и приказлива като по-рано; мълчаливо седяла в своята стая и мечтаела да види пак всичко онова, което била видяла уж насън. Когато се замислела за него, всичко изпъквало пред нея толкова ясно, че тя с въздишка си казвала: „Не, това не беше сън!“

Олаф се отказал от морето и станал помощник на Хелгиния баща. Този го обичал като свой син и искал да го направи наследник и да го ожени за Хелга, когато тя се оправя. Но тя не се оправяла.

— Навярно като се омъжи, ще оздравее! — се утешавал бащата.

Един ден, когато Хелга седяла във и замислено гледала пламналото на изток небе, той й казал:

— Олаф е добър и прилежен. Той много те обича и моето най-искрено желание е да се омъжиш за него. Вашето щастие ще облекчи моите старини.

Хелга побледняла.

— Ах, татко, мили татко, не мога!

— Защо? Не е ли той млад, хубав и здрав? Посочи ми някой друг, по-добър, за когото би желала да се омъжиш. Или те спира онова, което си бълнувала, когато беше болна?

Хелга страхливо то погледнала.

— Прости ми, татко!

— Искаш ли да зарадваш стария си баща? Тогава ще се омъжиш за Олаф. А ако искаш да ме погубиш, отхвърли моята молба!

Той се обърнал да си влезе вкъщи. Хелга се затичала след него.

— Не ми се сърди, татко: аз ще изпълня твоето желание каквото ще да става!

— Благодаря ти, мое добро дете!

Хелга станала жена на Олаф.

Но тя не оздравяла при всичката нежност на баща си, при всичката обич на мъжа си. Постоянно тъжела и бледнеела; още една болка заседнала в душата й.

— Нима аз мислех, че ще му изменя някога? — си казвала тя, като си спомняла обещанието за вярност, което дала на самодивския цар. Дълбока скръб я обземала.

Един ден тя видяла, че мъжът й се връща с един чужденец — висок и строен.

— Хелго — казал Олаф, — тази вечер ще имаме гостенин; погрижи се да го нагостиш, защото е пътувал дълго и се е изморил.

Хелга погледнала чужденеца. Лицето му било хубаво, но много наскърбено.

Той също я погледнал с хубавите си сини очи и я запитал:

— Ще позволиш ли, Исландско цвете, на един чужденец да си почине под твоя покрив?

При този поглед Хелга усетила, че я избива студена пот. Тя познала и очите, и гласа на самодивския цар.

Слънцето залязло, но не се било стъмнило още. Пурпурното небе изпращало своите лъчи, които минавали през прозореца и осветявали стаята.

Хелгиният баща казал:

— Виждате ли колко е хубаво? Във вашите страни няма такова нещо. Исландия е най-хубавата страна в целия свят!

— Да — рекъл чужденецът, — вашата страна е хубава, но и моята е хубава и не е далеч от вашата!

Той погледнал Хелга и почнал да описва своята страна — същата оная земя, която Хелга познавала. Тя слушала с любопитство неговия разказ. Сторило ѝ се, че се намира пак в онези места, че чува бученето на сините морски вълни, че вижда птичките, розите и всичко друго.

Тогава тя разбрала, че са я излъгали само за да я задържат. Какво ще стане сега? Жената се каела, но било вече много късно. Тя бързо излязла навън, отишла в своята стая и горчиво заплакала.

На другия ден тръгнали на църква да се причестяват. Всички се събрали в стаята, за да изпълнят стария исландски обичай: всеки, преди да се причести, трябвало да поиска прошка от своите близки.

Хелга хванала ръката на баща си и на съпруга си и казала:

— Простете ми всички скърби, които съм ви причинила.

— Ти трябва да отидеш и при нашия гостенин, Хелго, да се простиш и с него — казал Олаф.

Хелга отишла в стаята на чужденеца.

Той бил пременен в своето царско облекло.

Тя скръстила ръце и го погледнала с обич и мъка.

— Хелго, Хелго! — казал той строго. — Къде останаха твоята обич и твоето обещание?

— О, не ми се сърди! — молела го тя. — Ти знаеш как стана всичко. Заради тебе излязох от скалата и попаднах в ръцете на своя баща. Те ме излъгаха, че съм сънувала. Аз трябваше да се покоря: нямаше какво да правя, но в душата си ти останах вярна.

— А защо не послуша своето сърце? Ние не разбираме от човешки слабости и не можем да ги прощаваме. Нали знаеш каква

участ те очаква сега?

— Да, знам — казала Хелга; — и ако моята уста е престъпила клетвата, моето сърце не я е забравило. Аз се радвам на смъртта, която ще ме съедини пак с тебе.

Блажена усмивка озарила лицето на самодивския цар. Той прострял ръцете си и Хелга паднала мъртва на гърдите му.

Когато баща ѝ и Олаф отишли в стаята на гостенина, те намерили Хелга в ръцете му, но и двамата били мъртви. Олаф искал да отдели жена си от чужденеца, ала бащата го възпрял.

— Остави я, сине мой: тя беше негова. Ние искахме да му я отнемем, а той пак си я взе.

Турили ги в един ковчег. На другото утро щяло да стане погребението. Но през нощта паднала по-гъста мъгла, отколкото друг път. Посреднощ надошли самодиви, които мълчаливо взели ковчега със своя цар и неговата невеста и го отнесли в своето царство.

На брега на синьото море били погребани те. На гроба посадили едно дърво, на чиито клони закачили царева лира. Утринният вятър раздвижвал листата, които се удряли о нея и тя издавала чудни звуци, които се разнасяли надалеч през морето, чак до студената Исландия.

БЕЗСТРАШНИЯТ КЛИСАР ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Имало някога си един свещеник, голям скъперник. От дълго време той търсел да си намери клисар да му бие камбаната нощем, през велики пости, когато има вечерна служба. Но все не можел да намери. Причините за това били много.

Преди всичко, както се каза вече, попът бил скъперник, та не му се давали много пари. Освен това ставали и някакви чудновати работи, от които хората се плашели, та никой не искал да стане клисар в тая църква. Знаело се, че не един и не двама — все способни хора — постъпвали на служба при попа, но като се покачат през нощта на камбанарията — нито камбанен звук се чува, нито пък камбанарят се връща. За никого от тях не се знаело къде и как е изчезнал.

Попът криел, че клисарите изчезват един по един, но селяните узнали това, и то се отдавна приказвало по цялото село. Никой не се съгласявал да стане клисар на свещеника.

Най-сетне имало и друго. Попът бил много придирлив: искал от клисаря да работи по цял ден, не му давал да си почине, нито да се нахрани както трябва. Но това, да речем, както и да е: само да не бяха ония ужасии, от които изчезват нощем клисарите.

Свещеникът се принудил да удвои заплатата на оногова, който би се съгласил да му стане клисар, и да му обещае изобилна и добра храна. След всяка църковна служба той съобщавал от амвона за това и подканвал момците, ала никой не обаждал.

Наближили велики пости. Попът трябвало без друго да си намери клисар. Иначе кой ще бие камбаната за, повечерие? Почнал пак обещанията. И добавял, че не ще иска много работа от клисаря през деня.

Един ден при попа отишъл един момък, който се казвал Ханс. Той бил хитър, способен и работлив. Дотогава служил при един скъперник чифликчия. Като чул за двойната заплата и за добрата храна, решил да постъпи клисар.

— Добре — казал попът. — Аз ще си устоя на думата; каквото съм обещал, обещано е. Но тая вечер трябва да те изпитам. Да ти видя работата. А утре заран ще подпишеш договора.

Ханс отишъл при поповите слуги. За работа не попитал, но още щом влязъл в стаята — понеже бил слушал много за скъперничеството на свещеника, — попитал какво ще му дадат да яде.

Тъкмо тогава било време за вечеря. По това време попът имал обичай да отива при слугите; като е при тях, смятал си той, те ще се срамуват, та няма да ядат много.

И тоя път влязъл в стаята малко след като отишъл Ханс. Той чул, че новият клисар казва на слугите:

— Дядо поп обеща добра и изобилна храна. Да видим ще ли си устои на обещанието.

Седнали да вечерят. Като хапнали малко, попът им казал:

— Вие ядете, а не пиете вода. Не бива тъй. След всеки две-три хапки трябва да изпивате по една чаша вода. Тъй ядат хората, а не като вас.

Той знаел, че като пие човек вода — охотата му намалява. Но Ханс не бил от тия. Той се наял добре, па вдигнал, та изпил цяла кана вода и рекъл:

— Благодаря ти, дядо попе, за добрия съвет. Водата, що изпих, смъкна храната надолу, та се отвори място още за толкова. Сипете ми още една паница супа. И хляб ми дайте, че тоя на масата няма да стигне.

Тоя ден трябвало да има полунощна служба. Един час преди полунощ Ханс тръгнал да бие камбаната. Отключил църквата. И колко се зачудил, като я видял цяла осветена отвътре!

Но това било още нищо. Тепърва имало Ханс да се чуди! И не само да се чуди.

В църквата се били насъбрали толкова много хора, колкото не идвали никога, когато има служба. Дори и на Великден. Всички те седели на дълги маси и играели карти. Тия хора били чудновати, не приличали на хора.

Ала Ханс не се уплашил. Той изобщо не бил никак страхлив. Отишъл право при играчите и седнал на една маса.

— Дайте и на мене крти — рекъл той.

Един висок сух мъж го запитал:

— Ти пък що търсиш тук приятелю? Кой те е канил да идваш? А Ханс го погледнал спокойно, па рекъл:

— Това не е твоя работа. По скоро аз трябва да ви попитам що търсите тук и как сте попаднали в църквата без мое позволение. Аз съм клисар на тая църква. Ключовете са у мене.

Дали и на него карти. Почнал да играе с непознатите чудновати хора, като че ли му са отдавнашни приятели. Дори се шегувал с тях. Щастието му се усмихнало, както се казва в такива случаи, защото Ханс спечелил още при първата игра. А при по-нататъшните спечелил още повече.

Но ето че посред играта пропели първи петли. Настъпила полунощ. Светлината угаснала. И играчите, и масите, и пейките, и картите изчезнали за един миг.

„Добре, че си отидоха — отдъхнал си Ханс. — Навярно в следните игри щях да изгубя и това, което спечелих в първите.“

И тръгнал пипнешком по тъмната църква да дири стълбата, която води към звънарницата.

„Трябва вече да ударя камбаната — си казал той, вървейки. — Време е! Време е!“

Но тъкмо казал и трети път: „Време е“ — стигнал до стълбата и стъпил на първото стъпало. Ала кракът му се спънал в едно човече без глава, което седяло на стъпалото.

— Що търсиш тук, джудженце? — викнал му клисарят. — Не можа ли да се махнеш, като ме чу, че ида?

И го ритнал толкова силно в гърба, че безглавото джудже се търкулнало надолу, та се не видяло.

На второто стъпало седели две безглави човечета, на третото — три, на четвъртото — четири и така нататък. На последните стъпала те били толкова много, че Ханс нямало вече къде да стъпи. Той ритал всички тия мълчаливи пазачи на стъпалата. Ритал ги толкова силно, че като се сривали по стъпалата, чувало се как им пращят костите.

Най-после клисарят стигнал до горната стаичка на звънарницата, дето била камбаната. Но тъкмо хванал въжето и се приготвил да го потегли, погледнал нагоре. И що да види? В камбаната се било свило още едно безглаво човече, по-едро от другите. То извадило чука от езика на камбаната и се готвело да го пусне, та да счупи с него главата на клисаря.

— Чакай, чакай, приятелю! — викнал му Ханс. — Не сме се пазарили тъй. Не видя ли накарах всичките ти приятели бърже-бърже да слязат по стълбата, дори и без да си помръднат краката? И ти ще полетиш ей сега подир тях! Какво ме гледаш, като нямаш глава? Както си седнал на най-високото място ти ще има да изминеш най-дългия път. Но аз ще ти помогна: щете хвърля през прозореца, та ще се намериш за миг на камъните пред църквата. Здрава кост няма да остане.

И Ханс наместил стълбата, за да се качи по нея, та да снесе човечето. Ала то започнало да му говори:

— Моля ти се добри човече, съжали ме! Обещавам ти, че занаят аз ще ти преча да си биеш камбаната, нито ще позволя на някой от своите другари да ти пречи.

Но Ханс решил да бъде безмилостен към безглавото човече. Той го стиснал яко в ръцете си и се готвел да го хвърли през прозореца. Тогава то му рекло:

— Чакай да ти кажа още нещо! Недей ме гледа, че съм дребен. Ще дойде време да ти помогна — и тогава ще бъдеш много благодарен, че си ми пожалил живота.

Клисарят се усмихнал при тия думи.

— Мъничко безглаво човеченце! — му рекъл той. — Много високо мнение имаш за себе си. Твоята помощ ще бъде толкова голяма, че би могла да се побере на опашката на комара и пак да остане място около нея. Благодарни, че ме намери в добро настроение. Прощавам ти. Ще те пусна да си живееш. Но само гледай да ми се не мернеш пред очите друг път, когато съм тръгнал да бия камбаната, че тогава не ще се отървеш вече.

Безглавото джудже поблагодарило на клисаря. То се смъкнало като катеричка по камбаната и изтичало надолу по стълбата толкова бързо, щото човек би си помислил, че под краката му има жарава.

А в това време Ханс биел радостно камбаната и звуците ѝ се разнасяли по цялото село.

Свещеникът също чул. Той се почудил как новият клисар е стигнал здрав и читав до камбанарията и бил много доволен, че най-сетне се намерил момък да върши тая работа. Но веднага му дошло наум, че е обещал да му плаща два пъти повече, отколкото на другите, и го хванало яд.

Като слязъл от звънарницата, Ханс отишъл в плевнята да спи. Свещеникът имал обичай да става много рано и да обхожда къщата, двора и църквата, за да види почнали ли са всички слуги работа.

И тая заран той станал рано и почнал обиколката си. Всички слуги се били вече заловили за работа, само новият клисар се не виждал никъде. Запитал попът за него, но се оказало, че никой го не знае де е.

Свещеникът се уплашил.

„Изглежда — си казал той, — че и с тоя клисар е станало нещо, както ставаше с другите. Само че ония изчезваха още преди да позвънят, а тоя е изчезнал, след като удари камбаната.“

Дошло време за обед. Всички слуги се събрали. И Ханс се явил.

— Къде беше цялата сутрин? — го запитал попът.

— Спах — отвърнал клисарят и се прозял.

— Та да не мислиш всяка заран да спиш чак до обед?

— Разбира се — отговорил Ханс и се засмял. — Има ли нещо чудно в това? Ясно е като бял ден, че който работи нощем, ще трябва да си отспива денем, както ония, които работят денем, спят цяла нощ. Ако назначиш някого друго да звъни през нощта вместо мене, още преди зори ще ставам. Инак ще трябва да ме оставяш да спя поне до обед.

Тъй вървяла работата до Великден. Ханс се излежавал до пладне, нахранвал се добре, па се залавял за работа. А посред нощ биел камбаната. Никой не идвал да му пречи.

Като минали празниците, попът му казал:

— Сега вече няма нужда да се бие камбаната през нощта. Но затова пък ти ще работиш от изгрев слънце до залез слънце.

— Бива — рекъл Ханс, — но ще трябва да ми позволиш да бъда свободен поне половин час следобед, а в неделя — целия ден. Тъй правят слугите навсякъде, тъй ще правя и аз.

Свещеникът бил принуден да се съгласи.

— Само едно ще имаш пред вид — рекъл той на Ханс. — Може понякога да се случи извънредна работа: тогава ще работиш и след залез слънце.

— Съгласен съм — отвърнал клисарят. — Ала за извънредната работа ще трябва извънредно да ми платиш. Ако ли не — няма да я върша.

— Недей придиря толкова де! — викнал попът. — Ами през зимата дните са по-къси от нощите. Тогава ще трябва да работиш по-дълго.

— Да, затова пък през лятото дните са по-дълги от нощите. Значи, тогава ще трябва да спя по-дълго. Не, не съм съгласен. Ако се пазарим, да ти работя от изгрев до залез, това условие ще си остане и за през зимата, и за през лятото. Никаква извънредна работа не съм съгласен да ти върша. За нея ще намериш извънредни работници.

— Попът нямамо що да прави. Съгласил се.

Един ден го повикали в града на кръщенка. Той заповядал на клисаря да стегне конете за път. Градът не бил много далече — на няколко часа раздалеч от селото.

Ханс си напълнил торбата с хляб и сирене и взел един чувал, дето си сложил кожуха, едно одеяло и една голяма възглавница.

— Защо вземаш тия неща, само да тежат на коня? — викнал му попът. — Довечера сме в града. Там ще вечеряме и ще пренощуваме.

— Аз знам пословицата, че човек не трябва да тръгва на път лете без дреха и зиме без хляб. Сега е зимно време, но е топличко. Затова си взех и храна, и дрехи. Па има и друго нещо. Нали помниш как сме се условили? След залез слънце не мога да ти слугувам.

— Голям шегаджия си — рекъл попът.

Като излезли от селото, оказало се, че през нощта вятърът е нахвърлял много сняг по пътя. Целият път бил засипан. Трябвало да пътуват бавно. Преди да стигнат до града, имало да минат през една гъста тъмна гора. Когато стигнали до нея, слънцето залязвало. Конете едвам си влачели краката от умора. А клисарят току се обръщал и поглеждал към слънцето.

— Защо се обръщаш постоянно назад? — попитал го свещеникът.

— Защото нямам очи на гърба си, а слънцето е зад мене.

— Че защо ти е да гледаш слънцето? Я остави тия глупости, а гледай да стигнем в града, преди да се мръкне!

Ханс не казал нищо.

Когато стигнали досред гората, слънцето залязло. Клисарят спрял конете, слязъл от колата, снел торбата и чувала и рекъл на господаря си:

— На добър ти път, дядо попе.

— Да не си полудял, Ханс? — викнал попът. — Какво ще правиш сред гората? Я се качвай да вървим в града! Има-няма половин час дотам.

— Слънцето залезе — рекъл клисарят спокойно. — Ще си приготвя леглото да спя.

— Че как тъй! — рекъл попът. — Нима, ще оставиш господаря си да кара сам колата до града? Па и как ще спиш в тая гора? Вълци ще те изядат. Я тръгвай с мене! Ще ти дам да се почерпиш. Освен това ще ти платя и още половина надница.

Ала никакви обещания не помогнали. Ханс настоявал на своето. И попът се принудил да подкара конете самичък по пътеката. Преди да завие, той викнал на клисаря:

— Ей, Ханс! Чуваш ли? Хе там, зад дърветата на поляната стърчи бесилката, на която бесят осъдените. Двама обесени висят на нея. Техните души са отдавна в пъкъла и си приказват там. Приятно ли ще ти бъде да прекараш нощта при обесените?

— Че какво могат да ми направят? — рекъл клисарят, който бил вече легнал. — Те висят във въздуха, а аз си лежа на земята. И да искат — не могат да дойдат при мене.

Свещеникът не искал да изпусне богатата кръщенка. Той продължил самичък по-нататъшното си пътуване. Като стигнал в града, хората се зачудили много, че попът пътува без клисар. И когато им разказал що станало в гората, те рекли:

— На луд човек си попаднал, дядо попе.

Разбира се, Ханс не чул тия думи: гората била далече от града. Но и да ги бил чул — той нямало да се ядоса, защото му било все едно за какъв го смятат хората.

Преди още да се мръкне, той се навечерял добре, после си постлал одеялото над чувала, запалил лулата, за да си стопли поне носа, па се завил с кожуха и легнал да спи.

Спал, що спал, па се събудил. Събудил го някакъв шум и говор. Вдигнал Ханс глава и видял, че свети месечината. А до самото му легло стоели две безглави човечета и си говорели. Но ще запитате: как си говорят, като нямат глави и уста? Тия джуджета говорели с коремите си, а коремите им били много големи — приличали на любеници.

И двете човечета викали с писклив глас:

— Той е, той е, същият! Да, да, да, той е! Същият е!

После се навели над самото лице на клисаря и го загледали. А след това се развикали из един глас:

— Ще ти се отплатим ние. Няма да ни избягаш от ръцете. Още ме болят костите, като си спомня как ме ритна от стълбата долу. Помниш ли как ме ритна с тия обувки, подковани с железни клинци? Гръбнака ми счупи.

И те надали силен вик, като погледнали към поляната, дето стърчала бесилката.

— Ей, другари! Елате тук! Намерихме го най-сетне. Елате да накажем тоя обесник!

Завчас наизскачали — като че ли изпод земята — хиляда безглави джуджета, въоръжени с жилави пръчки. Те полетели като гъст облак от комари право към нещастния Ханс.

Той се намерил в чудо. Как ще се бори с толкова неприятели, колкото и да са дребни поотделно? Разбрал, че настъпва последният час от живота му. И той почнал да се разкайва, че не е тръгнал с господаря си, а е настоял на своето.

Но тъкмо тогава пристигнало още едно безглаво човече, малко по-едро от другите. Виждало се, че то им е нещо като главатар. Разбира се, че и главатарят на безглавите джуджета бил без глава.

— Стойте! — извикало това джудже на другите. — Недейте го закача! Тоя човек е под мое покровителство. Той спаси живота ми. Знам, че той хвърли всички ви надолу от стълбата, но никому се не счупиха краката. Като полежахте в топлата баня, мина ви. Хайде сега му простете и си вървете в къщи. Оставете ме да се поразговоря с него.

Безглавите човечета, послушали главатаря си. Те се разотишли, макар и недоволни.

А главатарят седнал до възглавницата на клисаря и му казал:

— Видя ли как те отървах от сигурна смърт?

— Благодаря ти — рекъл Ханс. — Признавам, че ми направи много голямо добро.

— А помниш ли, като ми казваше, че моята помощ можела да се побере на опашката на някой комар и пак да й бъде широко? Вярвам сега да си разбрал, че не бива да презираме и най-дребните същества. Тъй ли е?

— Тъй е — отвърнал Ханс и стиснал с благодарност ръката на безглавото човече.

— Аз си изпълних дълга и мога вече да си вървя — казало джуджето, — но искам да ти заплатя за ударите, които ти нанесоха моите хора, преди да дойда.

И наистина, Ханс си спомнил, че няколко безглави човечета го били ударили с пръчките си по главата. Ала ударите били толкова слаби, че той ги бил забравил.

Главатарят на джуджетата продължил:

— Жал ми е за тебе, като те гледам, че се измъчваш да слугуваш на този стипца-поп. Когато си отидеш утре в къщи, иди при северната врата на църковната ограда. Там ще намериш зазидан един голям камък, ненамазан с вар. Два дена ще има пълнолуние. Тогава излез посред нощ и изкърти с някой лост камъка. Под него ще намериш голямо имане. Раздай едната третина от парите на бедните, а останалите пари прави, каквото искаш.

В същия миг пропял петел. Безглавото човече изчезнало. Ханс заспал отново. Той спал спокойно чак додето го огряло слънцето. Към пладне се показал попът с колата.

— Ехеее! — викнал той още отдалеко на клисаря. — Много глупав излезе, че не дойде с мене в града. Да знаеш какво богато ядене и пиене имаше! Като владика се натъпках. Па и сума парички ми дадоха хората. Я виж!

И той разтърсил кесията с парите, които извънтели. Но на Ханс не станало мъчно, че не е придружил господаря си. Той се засмял и казал:

— Аз спечелих, дядо попе, сто пъти повече от тебе, макар че пренощувах в гората.

Свещеникът не пожелал и да го разпитва що е спечелил, защото бил уверен, че оня само се хвали.

Като се върнали в селото, клисарят изпрегнал конете и ги настанил в обора, па отишъл да разгледа църковната ограда. Там наистина имало един неизмазан камък, по-голям от другите. Ханс го запомнил на кое място е.

Още през първата нощ на пълнолунието клисарят взел големия лост, с който подпирал вратата на гробищата, и отишъл при оградата. Наоколо нямало никого. Клисарят извадил камъка. Под него се отворила дълбока дупка, в която имало три големи гърнета, пълни с жълтици. Ханс ги пренесъл в плевнята, дето живеел.

Когато дошла неделята, момъкът раздал на бедните едната третинка от парите, а после казал на попа, че не ще вече да му слугува.

Понеже клисарят не отворил дума за платата, попът го пуснал да си върви.

Ханс се изселил от това село. Той отишъл в друго, дето се оженил за една млада мома и си купил голям чифлик.

Моят дядо беше кравар при чифликчията, който му разказал веднъж, при чаша вино, тая приказка, а той я разказа на мене, когато бях малък. Ти пък я разкажи другиму. Нека я научат всички, за да знаят, че на доброто се отплаща с добро и че смелите и честни хора успяват.

КНЯЗЪТ И ЗЛАТНИЯТ ТРЕНДАФИЛ АРМЕНСКА ПРИКАЗКА

В едно село живеели бедни хора — мъж и жена с дъщерите и синовете си. Настанали гладни и безплодни години. За да преживеят, те трябвало да продадат едно по едно всичко, що имали. Продали си и добитъка. Останала им само една нива, но нямало как да я орат. Решили да продадат и нея. Съседът им бил малко по-богат от тях. Той имал волове, можел да я оре. Купил я.

Още на другия ден новият стопанин излязъл на оран. Както орал, ралото се спънало в нещо твърдо. Разкопал селянинът на това място и намерил гърне с жълтици. Повикал съседа си и му казал:

— Вземи си тия пари — те са твои. В твоята нива ги намерих.

— Не са мои, твои са — рекъл оня. — Тая нива не е моя: аз ти я продадох.

— Вярно е, че аз купих нивата, но не съм купил и гърнето с жълтиците.

— Не ставай магаре! — викнал оня. — Вземи си жълтиците! Те са били твой късмет. Който купува земята, купува и всичко в нея.

— Не съм аз магаре, а ти! — креснал другият. — Аз съм честен човек. Баща ми и майка ми са ме учили да не лъжа и да не крада. Не мога да взема чужд имот. Дигай си парите и си върви!

— Тъй ли? А мене за безчестен ли ме смяташ? И аз не искам да присвоявам чуждо. Тия пари са твои и аз няма дори да ги пипна.

Скарали се двамата селяни. Отишли при царя да се съдят. Той ги изслушал, разпитал свидетелите, узнал всичко. Зачудил се много на такава голяма честност. Най-после рекъл:

— Слушайте! Научих се, че и двамата сте имали синове и дъщери. Сродете се и дайте жълтиците на младоженците.

Двамата съседи се зарадвали на тая присъда. Върнали се в село, един от момците на единия взел една от момите на другия, направили сватба и дали парите на младоженците. Новото семейство си накупило земя, построило си голяма къща и разбогатяло. Край него и родителите

заживели добре. Настъпили плодородни години — и нивите, и лозята, и овощните градини родили много. Сродените семейства живеели в сговор и благополучие.

Един ден на същото място, където някога било изровено гърнето, пораснал трендафил. Но какъв чуден и невиден трендафил! Цветовете му били от чисто злато, никога не увяхвали и вечно ухаели. Стопаните откъснали няколко рози, направили китка и я пратили подарък на стария умен цар. А той имал син. Князът взел китката и я отнесъл в стаята си. Сложил я в чаша с вода. Миризмата на розите била толкова силна и приятна, че се разнасяла по целия дворец и всеки, до когото стигне, изпитвал голяма наслада.

Минали се дни. Минали се месеци. Розите не увяхвали. Те ухаели като в първия ден. На княза се поискало да купи трендафила и да го пресади в царската градина. Отишъл при ония хора и им казал, че желае да му продадат чудния храст. Но на тях се не искало да се разделят с него.

— От бога ни е дар — отвърнали те, — не го продаваме.

Князът не рекъл нищо, но се много ядосал. Оскърбил се, че бащини му поданици не щат да му изпълнят волята. И един ден, както се връщал от лов, свърнал с другарите си през онова място. Смушкал коня си и прескочил оградата. Отишъл при трендафила, хванал го яко с ръце и се напънал да го изскубне. Ала ето че храстът се отделил отземи, измъкнал се от ръцете на княза и се издигнал с корените чак до небето. Момъкът не само се почудил, а и уплашил, като видял това. Погледал, погледал, па си тръгнал. Когато понечил да яхне коня си, обърнал се и видял, че трендафилът си расте — както си растял преди това. Върнал се князът и се напънал отново да го изтръгне. И тоя път храстът се вдигнал до небето. Три пъти станало това чудо. Тогава князът се ядосал и заповядал на своите спътници да препуснат конете си по лозята и градините наоколо и да изтъпчат всичко — за отмъщение на ония, които не искали да му продадат цветето.

Стопаните видели всичко, но не смеели дори да се покажат вън от къщи: боели се, че ловците ще ги убият.

Царският син се върнал в двореца и разказал всичко на баща си. Царят го укорил за стореното. После свикал всички мъдреци и гадатели от столицата и ги запитал какво е това чудо и що означава то. Дълго мислили мъдреците, но нищо не измислили. Те рекли:

— Царю честити, това чудо е голямо и нашият ум не го побира. Питай по-умни от нас.

— Че къде да намеря по-умни от вас?

— Прати сина си да походи по света: все ще намери някого да му разтълкува що значи това чудо.

Князът бил там и чул това. Той се приготвил за път, сбогувал се с баща си и тръгнал. Вървял, що вървял, намерил една бабичка — много стара и много умна. Разказал ѝ всичко, па я помолил да му обясни какъв е тоя трендафил и как е поникнал.

— Не знам, княже — рекла тя, — но ти тръгни по тоя път. Ще срещнеш един старец, цял прегърбен. Той знае повече от мене: дано ти каже.

Момъкът тръгнал: Вървял, що вървял, стигнал до един град.

Запитал де живее мъдрият старец. Показали му. Старецът бил наистина прегърбен, цял побелял. Живеел в една колиба. Князът го поздравил и му обяснил защо иде. Старецът го изслушал, па рекъл:

— Княже, бабичката ми е сестра. Тя право ти е казала, че има старец, който ще ти разтълкува чудото, но тоя старец не съм аз, а брат ми. Той живее в друг град, все по тоя път. Той знае повече, защото е и по-стар от мене.

Момъкът тръгнал отново. Стигнал в оня град и намерил брата на стареца. Много се зачудил, като видял, че по-старият брат изглежда помлад от брата си: той ходел изправен, косата и брадата му били едва прошарени.

„Оня ме е излъгал — си помислил той, — тоя е по-млад от него.“

Както и да е, князът разказал на стареца всичко. А оня му казал:

— Не мога да ти разясня какво е чудото, за което ме питаш. Не съм аз оня, когото търсиш, княже. Това чудо ще ти разтълкува по-старият ми брат, а той живее още по-далече, все по тоя път. Той знае повече от нас двамата и от сестра ни. При него иди!

Князът продължил пътя си. Стигнал до един крайморски град. Питал, разпитвал къде живее мъдрият старец. И всички му казвали, че в града им наистина има един голям мъдрец, ала той не е старец. Старци имало много, но не били мъдречи.

— Отведете ме тогава при мъдреца! — казал князът. — Мене ми е все едно кой ще ми каже онова, което ми трябва да знам — стар ли е той или млад, не е важно.

Завели го в малка, но хубава и чисто наредена къща. Там го посрещнал човек на средна възраст, червендалест и силен, с черна коса и брада. Когато князът му разправил кой е, отде иде, с кого що е говорил и какво желае да узнае, мъдрецът си погладил брадата, усмихнал се и казал:

— Ония двама старци са мои братя, по-млади от мене.

— Не може да бъде — рекъл князът. — Ти казваш, че си по-стар от тях, а изглеждаш много по-млад. Най-младият от вас е толкова съсипан, побелял и прегърбен, че изглежда най-стар. Как да си обясня това?

— Ще видиш — рекъл мъдрецът. — Заповядай да обядваме най-напред, защото си ми гостенин, па сетне ще си поговорим и за тия неща, и за трендафила.

В края на обедата жената на домакина донесла една диня.

— Как ти се вижда тая диня? — запитал мъдрецът княза.

Онзи я погледнал, взел я в ръце, обърнал я насам-натам и за да покаже, че разбира от дини, рекъл:

— Не е дозряла.

— Донеси друга! — казал стопанинът на жена си.

Тя взела динята, отишла в зимника, отдето се върнала след това пак с диня в ръце. Мъжът подал динята на княза и го попитал как му се вижда. Онзи пак я повъртял, и рекъл:

— И тая е зелена. Ядва се, но е трябвало още малко да постои на корена.

— Дай трета! — поръчал мъдрецът на жена си.

Тъй стопанката слизала дванадесет пъти в зимника. Последния път князът харесал динята.

— Добра е — рекъл. — Тъкмо диня както трябва. След като я изяли, домакинът казал на княза:

— Няма да ми се сърдиш, че ще ти кажа всичко, както си е. Аз не обичам да лъжа. Ти си — млад, а искаш хората да те мислят, че знаеш всичко. Видях те, че не разбираш от дини: дванадесет пъти моята жена носи и изнася една и съща диня, защото друга нямахме. Ти каза в началото, че динята била незряла, после я намери зелена, а накрай ти се стори зряла. И тя си беше наистина зряла. Но тя не узря през онова време, когато жена ми я разнасяше оттук до зимника и оттам дотук.

Князът се засрамил, но нямало що да каже, замълчал. А мъдрецът продължил:

— Както не разбираш коя диня е зряла и коя — зелена, тъй не познаваш и кой човек е стар, а кой — млад. Ти гледаш цвета на косата, а не питаш кой как е живял. Видя ли, че моята жена слезе дванадесет пъти в зимника, без да се оплаче? Тя е кротка, покорна и добра: гледа да ми угоди. Затова аз изглеждам най-млад от братята. Ония двама са на години по-млади от мене, но са страдали от лоши жени, та са застарели преди време. Запомни това.

— Добре — казал князът, за да скрие смущението си. — Ами кажи ми, как е можал да порасне оня трендафил, който дава златни цветове? Защо се издигаше до небето всеки път, колчем понечвах да го изтръгна? И защо си идваше на мястото, щом се отдалечех? Що значи това чудо?

— Да ти кажа — рекъл мъдрецът. — Земята, където расте тоя розов храст, била продадена от един беден селянин на по-богатия му съсед. Но и двамата били честни люде. Богатият изровил в тая земя жълтици, а не му дошло и на ум да си ги присвои, ами повикал съседа си, от когото купил земята, и му казал да си прибере парите. Ала и оня ги не щял: съвестта му не давала да вземе пари, намерени в земя, която е продал вече. Отишли при баща ти да се съдят. Царят ги помирил, като ги накарал да се сродят, а жълтиците да дадат на младоженците. Оттогава и млади, и стари си живеят в мир и сговор, честно и почтено — като преди, — работят си земята и никому зло не правят. Напротив, помагат на всички, които имат нужда. Разбра ли сега, че бог им е пратил тоя златен трендафил за награда на голямата честност? Те го не продават и не могат го продаде: той си е техен. И друг никой не може да къса от него цветове. Ти сам си видял как се изтръгва трендафилът от ръцете ти и се издига до небето, колчем поискаш да го изскубнеш. То е поука: никой не може да грабне и да си присвои чуждото щастие. Но човек може — ако е зъл по сърце — да развали щастieto на другия, както твоите спътници са стъпкали лозята и градината на ония честни хора. Не бива никой да завижда на другите, а трябва честно да се стреми да си осигури свое щастие. Колкото и да бил горчив тоя укор на мъдреца, князът поблагодарил на домакина за гостоприемството и за поуката и си тръгнал. Първата му грижа била да отиде при ония хора и да им заплати за щетата, що им бил нанесъл с другарите си. Ала колко

се зачудил, като видял, че и лозята, и градината били по-буйни отнапред, отрупани с плодове. Чудният розов храст бил пораснал колкото високо дърво и още отдалече светел, покрит със златни трендафили. Миризмата му била толкова силна, че пчелите, които кацали да берат мед, падали зашеметени.

Князът погледнал това благословено място и рекъл: — Бог наистина закриля тия честни и добри хора. Тяхната земя прилича на рай. Що съм аз пред тях? Що е голямата царска градина, която има от всички най-ярки цветя по земята, пред тази градинка, дето цъфти златният трендафил на щастieto?

КИЛИМЪТ НА КНЯЗА

АРМЕНСКА ПРИКАЗКА

Едно време цариградският султан отишъл с придворните си в земята на кюрдите — да види как живее там народът. С него бил и син му.

Много реки, планини и поля минал керванът, докле стигне в далечната страна. Най-подир, след дълго пътуване, пристигнали в едно кюрдско село, разположено всред ливади и нивя. Там отседнали на стан.

Тоя ден селото било много оживено — имало панаир. Много свят се бил насъбрал. Продавали коне, овни, зеленчук, плодове, дрехи, съдове. Но най-хубаво нещо били килимите — с различни шарки и много цветове: кюрдите били големи майстори-килимари.

Като ходели по селото, царският син видял една хубава мома, която много му се харесала. Той казал на баща си, че иска да се ожени за нея.

— Сине мой — рекъл му султанът, — недей прави това! Тая селянка не е за тебе. Аз съм ти намерил мома — дъщерята на един паша, най-богатия в Цариград.

Като видял, че не ще го раздума, султанът пратил да повикат момата.

— Син ми иска да му станеш невеста — рекъл ѝ той. — Съгласна ли си?

— Царю честити — казала тя, без да се смути, — какъв занаят знае син ти?

— Хайде де! — изсмял се султанът. — Ти луда ли си! Какъв подобър занаят от това — да царуваш? Един княз има ли нужда от занаят?

— Царю честити, човек не знае какво може да му дойде до главата. Ако момъкът знае занаят, вземам го. Ако ли не знае — не е за мене.

— Добре — рекъл князът. — Аз ще науча занаят.

След няколко дена султанът и царедворците си тръгнаха, а той останал в селото да чиракува при един килимар. След година станал най-голям майстор от всички килимари.

Момата се съгласила тогава да го вземе. Той я отвел в Цариград, където се оженили и заживели честито.

Князът имал една слабост: обичал да си похапва. Веднъж чул да се приказва, че някъде край града, до стария мост, имало ханче, дето готвели толкова вкусно, колкото никъде другаде. Той се преоблякъл като търговец и отишъл в ханчето.

Посрещнали го двама души с престилки и го запитали какво ще поръча.

— Сложете ми от най-хубавото, що имате!

Те го поканили да влезе в отделна стаичка, отредена за знатни люде и богаташи, и му поднесли голяма тепсия с всякакви ястия, кое от кое по-вкусни.

Князът почнал да яде. В стаичката нямало друго. Гозбите били наистина много вкусни и той се чудел как може в такава проста гостилница да готвят толкова добре. Но по едно време усетил, че потъва. И масата, и подът, и столовете — всичко потъвало с него. Докле стане и разбере, ето че се намерил в едно дълбоко подземие.

Наоколо било тъмно. Само някъде отгоре падала слаба светлина. Князът надал вик — и ето че върху него в миг се нахвърлили петима разбойници с ножове, готови да го убият.

Но той запазил хладнокръвие.

— Защо ще ме убивате? — рекъл им князът. — Вземете ми парите и ме оставете жив жив. Аз съм търговец на килими. Още от детинство съм се учил на килимарство. Дайте ми стан, вълна и коприна, па ме дръжте тук да ви работя. От моите килими ще спечелите много пари.

Разбойниците се съгласили.

Князът заработил в тъмницата. В това време целият дворец почнал да се безпокои: дните минавали, а князът не идвал и нищо не се чувало за него. Пратили хора да го търсят, но всички дирежи останали безплодни. По целия град се разчуло, че князът е изчезнал.

Дочули за това и разбойниците, ала и на ум не им идвало, че килимарят ще да е изчезналият княз. А той работел денонощно и те били много доволни от голямата му сръчност.

От време на време вкарвали в тъмницата по някой богаташ и го убивали пред очите на княза, който съжалявал, че не може да защити невинния човек. През нощта изнасяли тялото и го хвърляли в морето.

Наведен над стана, князът тъчел, без да губи време. Тая усилена работа го спасявала от отчаянието, в което щял да изпадне, ако би имал време да мисли за своето тежко положение. Под светлината на малка мъждива лампа той работел цял ден; само на обед и вечеря си почивал по малко, додето се нахрани. След вечеря тъчел до полунощ. После заспивал, съсипан от работа, а сутрин ставал още призори и сядал отново на стана.

Той често си спомнял за своята жена и за баща си — и тогава го обземала страшна мъка. Но веднага се залавял още по-усилено за работа, като се утешавал, че колкото по-скоро изкара килима, толкова повече ще може да се надява за освобождение.

Защото князът имал една тайна мисъл. Той гледал килимът да излезе много хубав и да се свърши по-скоро. На него се надявал той.

„Аз не работя само за себе си — мислел си тъкачът. — Ако стане това, що съм намислил, ще спася живота на мнозина, които биха попаднали като мене в това ханче с вкусните гозби. Ще ги отърва от оная ужасна смърт, която щеше без малко да сполети и мене.“

Минали шест месеца, откак князът бил затворен. Той свършил един голям килим — наистина много хубав. В тая работа вложил цялото си знание и умение. На килима се виждали изтъкани с пъстра коприна цветя и пеперуди, лъвове, тигри и зебри. Ловци препускали конете си по цъфнали ливади, а зад тях се синеели планини. С малко по-тъмни конци князът извезал между шарките своето име и посочил с няколко думи мястото, където е затворен. Тия букви приличали на украшения, та не можели лесно да се забележат. Па и разбойниците били прости люде.

— Ето ви един скъп килим — рекъл им князът. — Идете го продайте на някой паша. Още по-добре — на самия султан; той обича хубави килими. Но недейте го дава за по-малко от хиляда жълтици.

Двама от разбойниците се преоблекли като продавачи и почнали да разнасят големия килим по града и да викат, че се продава. Всички се стичали да го гледат и се чудели, на хубавата изработка, но никому се не давали хиляда жълтици.

Минали и край двореца. Султанът се научил, че някакви си хора продават великолепен килим, и пратил да ги повикат. Те разгънали пред царя килима. Той толкова се възхитил, като го видял, че броил парите веднага.

Килимът бил проснат в един от чертозите. Цялото семейство на султана се събрало да го гледа. Дошла и младата снаха на царя, която мислела непрестанно за изчезналия си мъж. Тя познала по изработката, че тоя килим ще да е тъкан от кюрд или от майстор, който се е учил при кюрди. И тогава й станало още по тежко: спомнила си, че князът бил изучил килимарство само за да се ожени за нея.

Додето другите наоколо се чудели на хубавите багри и на сполучливите шарки, жената разглеждала мълчаливо и внимателно килима.

Току изведнъж тя извикала:

— Има и букви! Нещо е написано!

Всички се заели да четат — и прочели името на княза, а после — че е затворен в ханчето при стария мост.

— Мъж ми е изтъкал тоя килим — рекла тя. — Той ни вика на помощ. Султанът заповядал веднага да отидат войници и да заобиколят ханчето. Разбойниците току-що се били върнали с хилядата жълтици и си ги делели, а князът бил започнал нов килим, когато войниците разбили желязната врата на тъмницата. Те оковали разбойниците във вериги, а княза извели от подземиеето. Той бил мършав и бледен. Когато царският син прегърнал жена си, той й рекъл:

— Моя скъпа невясто, на тебе дължа живота си. Работата, която обикнах от любов към тебе, ме спаси.

Разбойниците били наказани със смърт, а султанът дал на народа угощение, което траяло седем дена: голяма била радостта му, че син му се отървал от ужасна смърт.

В ЦАРСТВОТО НА МЪЛЧАЛИВИТЕ АРМЕНСКА ПРИКАЗКА

В едно далечно царство управлявал цар, който не обичал бърбурците. Яви ли се пред него човек, който гледа с дълги и хубави речи да го убеди, той заповядвал да го изпъдят. Харесвали му се само ония, които умеят с две-три думи да кажат, каквото трябва.

Един ден царят, заобиколен от своите съветници и царедворци, седял на престола си да обсъжда държавните работи. Съобщили му, че е дошъл посланик от съседния цар. Тия двама царе се не обичали твърде — и оня гледал за нищо и никакво да се скара с тоя, за да му обяви война и да му превземе царството.

Страната, отдето идел посланикът, била особена. Там хората били още по-мълчаливи. Толкова им било неприятно да говорят, че се разговаряли с ръце като неми. За най-умен се смятал оня, който може със знак да каже на другите що иска и да разбере по техните знакове що искат те.

Посланикът влязъл, поклонил се на царя и начертал — без да каже ни дума — една окръжност около престола. После си изул чехлите и седнал на дивана, право пред царя, като си кръстосал нозете. С тоя знак той казал, каквото имало да каже — и сега очаквал отговор.

Царят не разбрал що значи това колело около престола. Той запитал с поглед, а после и шепнешком великия везир, съветниците, царедворците, пълководците.

Никой не бил разбрал знака.

Царят се ядосал много. Как тъй — да се не намери между съветниците му ни един умен човек да му обясни що иска да рече посланикът? Какъв позор за царството му! Той би навярно креснал, та би разтърсил двореца — ако не беше оня чужденец, който продължавал да го гледа мълчаливо и да чака отговор.

Най-последно, като си извъртял заканително светналите очи, царят заповядал с нисък глас на великия везир да прати по града хора — да му доведат най-умните мъже, които знаят. Ако се не намери някой да

обясни знака, направен от посланика, той се заканил да отсече главите на всички съветници.

Додето пратениците вървели от къща на къща да търсят най-големия умник, царят и посланикът пиели кафе и се гледали един друг, без да си кажат дума. Царят се преструвал, че мисли, но му било много стеснително. А на тия около него било още по-зле: на великия везир идело да потъне подземи от срам, а съветниците треперели от страх.

Само посланикът бил доволен и спокоен. Той си пиел кафето и мълчел.

Царските пратеници вървели из града двама по двама. Двамина от тях знаели, че в една махала живее някакъв учител, много умен човек. Влезли в къщата, която им посочили, но не намерили никого. В стаята видели люлка, дете спяло дете. Люлката се люлеела, макар че се не виждало никой да я люлее. Качили се на плоския покрив. Там имало мокро жито, разпиляно да съхне. Дълга тръстикова пръчка, забита в средата, се люлеела — да плаши врабците, да не би да изкълват зърната. Но и тая пръчка не клател никой, а и вятър нямало.

Царските пратеници се зачудили. Излезли в двора. Там видели една бабичка, която чистела боб. Като я запитали, узнали, че учителят отдавна не живее там. В къщата живеел тъкач, син на бабата. Той работел в стаята до улицата, а жена му била излязла на пазар.

Те влезли в тъкачницата — да разберат какви са чудесиите, що били видели. Тъкачът работел на своя стан: бързал да свърши платното.

Когато го разпитали, узнали, че той е завързал по един канап на двете подлоги, върху които натиска с краката си, когато тъче. Единият канап бил съединен с люлката в стаята, а другият — с тръстиката на покрива. Натисне ли едната подлога, люшне се люлката, натисне ли другата, позаклати се пръчката.

Двамата пратеници се спогледали, сякаш искали да кажат:

„Умен е тоя тъкач. Тъкмо такъв човек ни трябва.“

И те му казали, че е дошъл посланик, който начертал колело около престола на царя, и че никой не можел да разбере що значи то.

— Ела в двореца — рекли му те. — Ако отгатнеш що значи колелото, царят ще те награди богато.

Тъкачът помислил малко, па се навел, та взел от прозореца два ашика, с които си играело момчето му, когато се върне от училище. На

излизане видял, че от двора идва едно пиле. Вратата на тъкачницата зеела — то влязло да кълве. Той го хванал, погалил го, па го пъхнал в пояса си и тръгнал след пратениците.

Като влязъл в престолния чертог, тъкачът се поклонил на царя, па се обърнал към посланика, без да каже дума. Оня го погледнал, а сетне посочил царя и съветниците му. Тъкачът показал с пръст към прозореца, а след това посочил себе си. После се навел, сложил пред посланика двата ашика и го загледал спокойно в лицето.

Чужденецът се изненадал и дори малко се докачил. Той се замислил, па току бръкнал в джоба си, извадил шъпа просо и го пръснал по пода.

Тъкачът се усмихнал.

Той извадил от пояса си пилето и го пуснал. То изкълвало просото. Тогава посланикът станал, обул си чехлите, поклонил се на царя и си отишъл.

Още щом напуснал посланикът чертога, царят слязъл от престола си и се приближил до тъкача. Всички съветници, царедворци и пълководци наобиколили занаятчията и го запитали какво значат движенията, които са си разменили с посланика.

Тъкачът отвърнал спокойно:

— Той е начертал окръжност. Искал е да каже: „Ако нашият цар ви нападне и обгради столнината с войска, що ще сторите? Ще ли му се предадете, или ще се браните?“ А когато влязох аз, той посочи царя и вас. Искаше да рече: „Нито царят можа да разбере, що му казвам, нито тия около него.“ Но аз посочих към прозореца, а после — към себе си. С това движение му рекох: „Не царят и придворните, а народът трябва да ти отговори. Аз съм човек от народа — аз ще ти отговоря.“ После хвърлих пред него ашиците. Това значеше: „Вие сте пред нас като деца.“

— Наистина — рекъл усмихнато царят. — И ние сме играли на ашици, когато сме били малки. После?

— После — продължил тъкачът — той пръсна шъпа просо по пода, с което искаше да рече: „Нашите войници са безбройни.“ Но аз пуснах пилето да изкълве зърната. То значеше: „Само един наш може да избие стотина ваши.“

Царят бил толкова възхитен от мъдростта на тъкача, че пожелал да го назначи велик везир. Всички признали, че тоя умен занаятчия е

спасил царството, защото видели как си отива посланикът, без да заплашва царя. Той ще да е разбрал, че с хора, които умеят да му отговарят по такъв начин, по-добре е да не се воюва, защото ще смогнат да се бранят както трябва.

Ала тъкачът не приел да стане велик везир.

— Аз съм си тъкачи ще си остана тъкач — рекъл той на царя. — Не е за мене да везирувам, ти имаш други хора за тая работа.

Тогава царят го наградил богато и го изпратил. Но преди да си отиде в тъкачницата, занаятчията се обърнал към него и му казал:

— Само за едно те моля, царю честити. Недей забравя, че и между народа има люде, способни да разберат онова, що не може да проумее великият везир.

ТЪРГОВЕЦ И ДЯВОЛИ ТАТАРСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време двама търговци — и двамата богати, и двамата почитани от хората. Но единият бил спечелил богатството си с труд, а другият — с лъжа, измама, лихварство и грабеж. Първият служел на бога, вторият — на дявола. Единият помагал на бедни, нещастни, сирачета, недъгави и вдовици, а другият се не двоумял да одере и кожата от гърба на своя длъжник. Честният имал сърце и съвест, а безчестният бил бездушен и жесток.

Един ден двамата търговци се скарали за нещо. Честният обвинил оногова, че е спечелил имота си с нечестни средства.

— Та що от това? — викнал другият. — Нечестно спечеленият имот е по-ценен от оня, що е спечелен с честен труд.

— Тъй казваш ти — възразил честният търговец. — Ако питаме честните хора, ще чуеш какво ще кажат те.

— И те ще кажат същото.

— Няма да кажат. Никой честен човек не цени богатството, добито с обир и измама.

— Добре тогава. Да се обзаложим. Съгласен ли си?

— Съгласен съм.

— Хайде тогава да тръгнем да питаме първите трима, които ще срещнем. Ако се изкажат в твоя полза, ще ти дам всичко, що имам. Ако ли вземат моята страна, ти ще ми дадеш целия си имот.

Оня се съгласил. Тръгнали. Излезли въвн от града, но не срещнали никого. Един бог знае колко са вървели: ден ли, два ли, месец или година. По едно време видели момче на седем-осем години. Спрели се да го попитат.

— Я чуй! — рекли. — Искаме да те питаме нещо. Как мислиш, кое богатство струва повече — дали добитото с честен труд, или спечеленото с нечестни средства?

— Аз мисля — отвърнало момчето, — че имотът, спечелен нечестно, струва повече.

— Защо мислиш тъй? — попитал честният търговец.

Но хлапето не искало да чуе вече дума. То си тръгнало по пътя. Честният рекъл на другаря си:

— Биваше ли да питаме деца? Какво разбира едно момче от честен и безчестен труд?

— Все едно — казал оня. — Нали се условихме да питаме, когото срещнем? Дете видяхме, дете питахме.

И те продължили пътя си. Един бог знае колко са вървели: ден ли, два ли, месец ли, или година. Веднъж видели край пътя селянин, който орал нивата си. Той бил на около двадесет и пет години. Спрели се търговците да го запитат.

— Как ти се струва — рекли, — кой имот е за предпочитане — дали спечеленият честно или добитият с грабеж и лъжа?

Орачът се замислил. Той мислил дълго и най-сетне отсякъл.

— По моему — рекъл—безчестно добитият имот е за предпочитане.

— Защо ти се струва тъй? — запитал учудено честният търговец.

— Нямам повече време за приказки — казал орачът и се заловил отново за работа.

Безчестният търговец се радвал и потривал ръце от задоволство.

— Не виждаш ли, че печеля облога? — рекъл той на своя спътник. — Да ти кажа ли? Няма защо да бърхам повече път — и време да губим, и да се морим. Най-добре—дай ми имота си: аз го спечелих. И още десет души да питаме, все това ще кажат, което чу от двамата.

— Не, не — викнал оня. — Ще попитаме още одного. Дано срещнем някой по-стар човек; старите са много патили, та и много знаят.

Тръгнали по-натам. Един бог знае колко са вървели: ден ли, два ли, месец ли или година. Ето че срещнали прегърбен старец, цял разтреперан от старост. Той едвам вървял, подпирайки се с тоягата си.

Честният търговец го поздравил почтително и го запитал:

— Кажи ни, добри старче, кое според теб е за предпочитане: с честен труд ли да спечели човек имот, или с безчестна търговия?

Старецът се изкашлял, погладил си бялата брада и рекъл:

— Мене ако питате, много по-добре е за човека да спечели богатство с безчестна търговия, отколкото с честна работа.

— Как тъй? — запитал оня. — Помисли малко, старче, па после говори! Не виждаш ли, че единият ти крак е в гроба: отсъди по съвест! Може ли безчестната търговия да бъде нещо по-добро от честния труд?

— Сине мой — казал старецът, — ти поиска да ти кажа що мисля и аз ти казах. Ала ти не си длъжен да се съ согласиш с мене. Мисли си, каквото ти е воля!

— Няма защо да се разправяте — рекъл безчестният търговец. — Казаното — казано. Трима души срещнахме и тримата рекоха едно и също. Ти изгуби облога. Да си вървим. Ти трябва да ми дадеш целия си имот.

Върнали се. Честният търговец дал на безчестния всичко, що имал. Той останал без счупена пара и без кора хляб. Трябвало или да тръгне по просия, или да се цени у някого ратай.

— Боже всемогъщи — рекъл той със сълзи на очи. — Колко жалко е, че повечето хора почитат безчестието повече от честността!

На търговеца било тежко да остане след това в оня град, където всички го знаели. Как ще протегне ръка за подаяние на ония, които му завиждали доскоро? Как ще се глави да работи при ония, които го поздравявали с почит, когато мине по улиците? Той решил да напусне града. Метнал една торба на рамото си и тръгнал.

Един бог знае колко вървял: ден ли, два ли, месец ли, или година. Но една вечер стигнал до морския бряг. Там видял, че се люшка на пясъка стар кораб, изхвърлен от вълните. Нощта приближавала. Сиромашът се качил на кораба, защото търсел място да пренощува. Влязъл в една стаичка, легнал и заспал.

По едно време — към среднощ — се повдигнала ужасна глъчка от животински гласове.

Беднякът разбрал веднага, че това не са хора, а дяволи. Затова го и хванал такъв страх. Дяволите тичали, скачали, мушкали се, щипели се, боричкали се. Те пищели, ревели, лаели, цвилели, мяучели, блеели, кудкудячели, надавали какви ли не още викове — ту като животни, ту като хора. — Едни крякали като пуяци, гъски или пауни, други грухтели като свини, ревели като магарета, виели като вълци. На сиромаша гръмнала главата от тая глъчка. Целият кораб се разтърсил от скоковете и боричкането на чудовищата.

Изведнъж всичко млъкнало: в стаичката се явил един много страшен дявол — Сатаната, царят на дяволите. Всички му се

поклонили до земята. Той ги изгледал, а после седнал на една голяма бъчва, като си скръстил нозете с разцепени копита и си накривил малко короната.

— Дяволи, мои верни поданици — рекъл Сатаната, — кажете ми: що сте направили тия дни? Кой чия душа е погубил? Кой заслужава награда? Кой чие огнище е разрушил? Кой кои хора е смразил? Кой кого е пратил в пъкъла?

Един рекъл:

— Тая заран отиде на реката една хубава мома да си налее вода. Тя е една на майка, а майка ѝ е вдовица — друга опора няма. Дъщеря ѝ е и помощница, и утеха. Тъкмо когато се наведе да си напълни ведрото, аз разклатих камъните, на които стоеше, и блъснах момата, та се удави в реката.

Друг рекъл:

— А пък аз изпратих на един ходжа, когото целият град почита, цяла кана старо вино. Той го изпи, опи се, скара се със своите съседи, наби жена си и децата си и прободe с нож брата си.

— Аз скарах — казал трети — двама търговци: единият честен, другият безчестен. Накарах ги да се хванат на облог кое богатство е по-добро: дали спечеленото с честен труд, или добитото с безчестна търговия. Решиха да питат трима души. Аз се престорих първо на момче, после — на орач, най-сетне — на старец. И трите пъти им казах, че имотът, спечелен по безчестен начин, е за предпочитане. Безчестният спечели облога и взе всичко, що имаше честният: не му остави счупена пара.

Тъй се изредили всички дяволи. Всеки се хвалел с лошите си подвизи. Кой кои скарал, кой кого убил, кой кого накарал да открадне, да излъже, да ограби, да отрови.

Накрай излязло едно грозно дяволче, което също се поклонило на дяволския цар, и рекло:

— Царю честити и началниче на пъклените духове! В едно царство — тук наблизко — има един царски син. Той беше доскоро умен, добър и кротък. На всички правеше добрини. Баща му и майка му се гордееха с неговата храброст, разумност, добрина и скромност. Но аз взех ума на княза и той полудя, като изпи една чаша студена вода следобед, когато беше много горещо. Той е вече луд. Родителите му са

отчаяни. Целият народ скърби. Извикаха всички най-прочути лекари, ала никой не можа нито да му познае болестта, нито да го изцери.

— Е, та цял живот ли ще остане този княз луд? — запитал дяволският цар. — Ако е тъй, ти заслужаваш голяма награда.

— Не, не, не! — развикали се дяволите, които завидели на дяволчето и се уплашили да не би то да вземе първата награда. — Князът може лесно да се излекува. В голямата пещера край оня град има извор, чиято вода тече най-напред по червени камъни, а после — по сини. Дяволчето му е дало да пие вода от червените камъни — и князът полудял. Даде ли му се да сръбне вода от сините камъни — той ще оздравее.

— Щом е тъй — рекъл Сатаната, — ти не заслужаваш първата награда. Ще я вземе оня, който е успял да опие ходжата, а на тебе ще дам един малък подарък заради усърдието.

Когато почнало да се съзорява, той си отишъл, а след него изчезнали един по един и другите дяволи.

Сиромахът чул всичко. Той си казал, като останал сам:

— Значи, оня безчестник е успял да ми вземе богатството с помощта на дявола. Ето защо не трябваше нито да се карам с него, нито да се обзалагам: и кавгата, и облогът идат от дявола. Но пак благодаря богу, че ми показа тая нощ едно честно средство да забогатяя. Ще ида в оня град, дето е лудият княз.

Щом се съмнало, той тръгнал за онова царство. Когато наближил столицата, срещнал цяла тълпа хора, облечени в черно. Колкото повече се приближавал до града, толкова повече се усилвали плачовете и скръбните оплаквания. Чувала се дори и тъжна музика, сякаш погребват някого. Като влязъл в града, сиромахът бил толкова уморен, че седнал пред една продавачница да се отмори.

— Кажете ми, добри човече — запитал той продавача, — какво нещастие ви е сполетяло, та всички са облечени в жалейни дрехи и всички плачат и въздишат?

— Ти трябва да си чужденец — рекъл запитаният, — затова не знаеш. Да ти кажа: синът на нашия хан си изгуби ума. Ние всички го обичаме, защото на всички ни правеше добрини.

— А защо вашият хан не повика лекари и знахари да излекуват сина му?

— Какво приказваш? Та малцина ли идваха! От всички краища на света дохождаха, но никой не успя да го изцери. Ханът беше обещал да даде половината царство на оногова, който върне ума на престолонаследника. Никой не можа.

Тогава пътникът станал и тръгнал към двореца. Везирите и други царедворци седели пред вратата и ронели сълзи. Той се приближил и ги поздравил по обичая.

— Какво искаш? — запитал го един от тях.

— Искам да се явя пред хана — отвърнал той, побледнял от смущение.

— Не може. Ханът е съсипан от скръб, откак се разболя клетият му син. Той не излиза от покоите си и се не среща с никого. Върви си по пътя, човече, и ни остави да се наплачем!

— Но аз искам да се явя пред хана, за да му кажа, че се наемам да изцера престолонаследника.

Царедворците загледали учудено и с явно недоверие човека с просяшките дрехи.

— Ти на себе си ли си? Как може един просяк да излекува нашия княз, когато най-големите учени не успяха да му помогнат? Я си върви!

— Аз ще го излекувам — рекъл търговецът уверено. Тогава един везир казал на другарите си:

— Може пък наистина да го изцери.

Ханът — както бил отчаян — заповядал да извикат просяка: който се дави, хваща се и за сламка.

Просякът дошъл, поклонил се на хана и му целунал пеша на дрехата.

— Ти ли си искал да лекуваш сина ми? — запитал повелителят.

— Надявам се да го изцера.

— Добре, човече — казал ханът. — Ако го излекуваш, ще ти дам половината си царство. От глава до пети ще те отрупам със злато и скъпоценни камъни.

— Отведете ме при княза тогава — рекъл търговецът.

Като влезли при болния, той спял, но в съня си се гърчел, кривял си лицето и от време на време издавал страшни писъци. Просякът го погледнал, па казал на царя:

— Нека дойде един слуга.

Царят повикал тихо един слуга; просякът му заповядал да отиде веднага и да налее вода от сините камъни. Оня се върнал малко след това и донесъл водата. Търговецът налял в една чаша, престорил се, че шъпне някакво заклеване или баилка над нея, па изсипал водата в устата на заспалия. Болният изведнъж престанал да пици и да се гърчи: заспал си спокойно. След един час се събудил. Просякът му дал още една чаша вода. И ето че умът на княза се върнал: той бил излекуван. Царят се разплакал от радост. Той прегърнал просяка и му казал:

— Много мъдър човек си ти, както виждам. Навярно не си сиромас, който проси, а някой голям учен, тръгнал да обикаля света. С тия знания, що имаш, ти заслужаваш да станеш хан. На драго сърце ти давам половината си царство.

— Благодаря ти много, царю честити — казал с поклон търговецът, — такава чест не е за мене. Аз съм прост човек и не мога да нося корона. Тебе е избрал аллах — и ти ще си бъдеш едничък цар на това царство.

Ханът се почудил, като видял колко безкористен е тоя беден лекар, и го прегърнал и целунал отново. Сетне заповядал на везирите да отключат царската съкровищница, за да си вземе лекарят, колкото иска, злато и скъпоценни камъни. Ала търговецът взел само толкова, колкото имал, преди да се обзаложи с лошия търговец. На хана това се видяло малко и той заповядал да му напълнят още две крини злато, две — сребро и две — скъпоценни камъни. Освен това му подарил и двадесет коня — от най-хубавите.

Търговецът се върнал в родината си. Разчуло се, че е спечелил голямо богатство — много по-голямо от онова, що изгубил на облог. Чул за това нечестният търговец и отишъл да го разпита как е спечелил толкова пари: по честен път ли или по нечестен.

— И тия пари са спечелени по честен път — отвърнал оня.

— Как стана това?

— Ето как. Купих един чувал сухо грозде и го отнесох край морето. Там видях един прогнил кораб. Качих се, па изсипах стафидите във водата. Надойдоха риби да ядат. За всяко зрънце стафида рибите ми донасяха по една жълтица, по една сребърна пара и по един безценен камък. Тъй стана това.

Честният търговец казал тия думи, разбира се, само за да се отърве от повече разпитване. Ала другият не разбрал, че е шега. Отишъл, та купил цели петдесет чувала сухо грозде. Наел камили и тръгнал към морето. Видял прогнилия кораб, заповядал да пренесат там чувалите, а после отпратил камиларите — за да не видят какво ще направи. Казал им да дойдат на другия ден.

Било вече на мръкване. Сребролюбецът почнал да изсипва чувалите. Надошли много риби да ядат. Цялото море загъмжало наоколо от риби — сребристи, златисти, синкави, червеникави. Но никоя не донесла ни злато, ни сребро. Глътне стафида-две, па се скрие. Додето търговецът чакал, на кораба почнали да идват дяволите. Той се уплашил, като чул пъклената врява. Щял да умре от страх. Погледнал насам, погледнал нататък, па се скрил в един кът и се завил с чувалите.

Дълго скачали, играли и лудували дяволите. Най-последо дошъл Сатаната. Почнали да му казват кой що е направил. Куцото дяволче се оплакало, че князът се е излекувал.

— Навярно — рекло — някой ни е чул, когато сме приказвали тук, па е отишъл и го е излекувал.

— Тогава претърсете кораба! — заповядал Сатаната. — Намерете онзи, който подслушва. Ако е научил това, той ще научи и други тайни, много по-важни.

Затичали се дяволите по кораба и намерили търговеца под чувалите.

— Аха! — рекли. — Ти ли си оня, който подслушваш що си приказваме?

— Не съм! Не съм! — почнал да вика търговецът, разтреперан и пребледнял.

Но дяволите не искали да слушат. Хванали го и го хвърлили в морето. На заранта камиларите дошли в уречения час, ала не намерили ни стафиди, ни търговец.

ЧОВЕКОЯДЕЦЪТ НЕГЪРСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време едно кротко и хубаво момиче, което се казвало Такане. Майка му и баща му починали. Прибрал го при себе си вуйчо му. Той бил себелюбец, жесток човек. Казвал се Мади-а-Комо, което значи волска кръв.

Той взел при себе си сирачето, за да му върши тежката работа. Освен това Такане била много хубава. Той се надявал — когато момичето порасте — да го омъжи за някой богат главатар на племе, който да му даде за момата много подаръци.

И наистина, макар че Такане била още малка, дошъл един много богат главатар и я поискал. Но той бил стар, горделив и груб човек. Момичето не се съгласило да се ожени за него, колкото и да го карал вуйчо му. Оттогава Мади-а-Комо намразил страшно Такане.

Един ден Мади-а-Комо работел на нивата с жена си Сойяне. Такане останала в къщи. Вуйчото ѝ бил поръчал да свари каша от сорго, вид просо. Момата взела една голяма каменна плоча, турила отгоре ѝ соргови зърна и почнала да ги стрива с друга плоча, по-малка. След това щяла да ги измие и свари с масло.

В това време дошъл Соло, синът на домакина, още дете. Той си играел край кошарата, дето затваряли воловете и овцете. Баща му бил поръчал да ги изведе на паша, но момчето било лениво, та се размаивало.

Соло влязъл в дворчето пред хижата, заградено с тръстики, и се провикнал:

— Такане, дай ми кумонгое!

Кумонгое се казвало едно скъпо дръвце, което растяло в самата хижа. Цепне ли се кората му с брадва, от нареза протичал сладък сок, който накиселявал малко. Той бил вкусен, приличал на мляко. От тоя сок искало момчето. Бащата и майката имали обичай да пият по малко кумонгое след ядене. Давали и на сина си, ала не му позволявали да

реже. Такане не знаела дори и вкуса на тоя сок — никога не ѝ давали от него.

— Такане, скоро ми налей кумонгое! — повторило момчето. Момата кротко рекла:

— Не знаеш ли, Соло, че баща ти не дава ни на тебе, ни на мене да режем дървото? Как ще ти наляя?

— Щом е тъй, няма да паса добитъка.

Такане не каза нищо. Детето седнало в двора. След като сложила сорготода ври, момата запитала Соло кога ще изведе на паша воловете и овците.

— Няма да ги извеждам — рекло троснато момчето. — Нека мрат от глад, като ми не даваш кумонгое!

Такане се размислила. Защо да гладуват животните цял ден? Дожаляло ѝ. Тя сама би ги изкарала на паша, но имала много работа, па и вуйчо ѝ бил поръчал да не излиза от хижата. Защо да не даде най-после на твърдоглавото разглезено момче малко кумонгое?

Тя взела една паница, цепнала лекичко с брадвата кората на дървото и наточила малко сок. Но Соло не взел паницата: млякото му се видяло малко, а той бил лаком.

— Ти изпий това! — рекло момчето. — А воловете и овците ще лежат до довечера в кошарата.

Тогава Такане ударила по-силно със секирата. Сокът бликнал на буйна струя, изпълнил паницата и потекъл по пода като ручей.

Момата се изплашила.

— Тичай, Соло! — викнала тя. — Кумонгоето ще изтече до капка. Баща ти ще ни пребие.

И тя, и момчето натиснали с ръце прореза, но сокът не спрял. Той шуртял все по-буйно и по-буйно. Потокът излязъл от хижата и потекъл по двора. А хижата била съградена навръх една могила. Гъстата бяла течност рукнала надолу и стигнала чак до нивата, дето копаели мъжът и жената.

Мадина-Комо видял потока и се развикал:

— Ах, тая проклета Такане! Ще я съсипя от бой.

— Какво има? — запитала Сойяне, още невидяла нищо.

— Я погледни насам: кумонгоето тече към нас. Оная проклетница е отсякла дървото.

И двамата хвърлили мотиките и се навели да пият от сока. Но едва си допрели устните до белия поток, той се дръпнал: върнал се по могилата към хижата и се прибрал в дървото. Кората се слепила, сякаш че не е и цепена.

Скоро след това дошли родителите. Те разпитали Соло и Та-кане: и детето, и момата казали истината. Но Мади-а-Комо хвърлил цялата вина на Такане.

— Не ща те вече в хижата си рекъл ѝ той. — Човек не може да те остави дори за един час. Ще те заведе при човекоядеца отвъд планината. Нека те изяде.

Сойяне се бояла от мъжа си, но не била зла като него. Тя изпищяла:

— Луд ли си? Такане ти е сестриница. Що е направила, та да я дадеш на човекоядеца?

— Що е направила ли? Тя е цепнала кумонгоето с брадвата. Ако не бяхме дошли, щеше да изтече сокът. Няма какво да пициш. Каквото казах, ще стане.

Мади-а-Комо се зарадвал, че ще може да отмъсти на момата. Но той се надявал освен това да получи от човекоядеца и чифт волове в замяна на крехката и млада мома.

Той поръчал на жена си да стрие сорго, да омеси жълти пити и да ги опече за по път. А сам заклат два тлъсти овена, одрал ги и опекар месото.

— Ще те науча аз тебе! — викал той на Такане. — Щом не искаш да вземеш богатия главатар, ще вървиш при човекоядеца. Скъпо ще те продам. Ела да те накича, та да знае, че идеш от хижата на Мади-а-Комо.

И той скроил от изсъхналите овнешки кожи дрехи на момата. После намазал кожата с лой и червена пръст — да лъщят, — а по полите и ръкавите нашил сини ресни от вълнена прежда. На врата на Такане закачил три огърлици от волски кости, нарязани на кръг, и от пробити овнешки зъби. Момата, която носела всеки ден прости дрехи от предена жилава трева, била накичена сватбарски, понеже вуйчо ѝ я водел на смърт.

Но той се боел да не би Такане да избяга по пътя. Затова извикал ковач, който ѝ направил вериги за шията, ръцете и нозете и я оковал в тях.

Мади-а-Комо бил човек без сърце. И Сойяне, и Соло, и съседите, и роднините — всички го молели да остави лошото намерение и да прости на момата. Ала той не послушал никого. Повел сестриницата си към планините отвъд, дето било селото на човекоядеца.

Те минали между нивята, било пролет. Нямало още високи стръкове. Вятър не люлеел дълги соргови листа. От една китка трева излязъл заек и запитал човека:

— Мади-а-Комо, къде водиш това дете — толкова хубаво, толкова хубаво! Къде го водиш, а? Къде го водиш?

— Запитай него — отвърнал троснато мъжът. — То не е дете, а голяма мома. Нека ти каже.

Тогавя Такане се обадила:

— Мило зайче, ще ти кажа. Дадох мляко от кумонгое на пастирчето, което беше ожадняло — да изведе стадото на паша. Затова вуйчо ми ме води при човекоядеца.

— Мади-а-Комо — викнал заекът, — дано човекоядецът изяде тебе, а не това дете — толкова хубаво, толкова хубаво!

Мъжът го проклез и отминал.

По-натам се спрели да похапнат под едно дърво. Изведнъж се задало цяло стадо лосове (вид рогачи), които също запитали Мади-а-Комо къде води момата. И на тях Такане отвърнала със същите думи.

А лосовете рекли:

— Мади-а-Комо, дано човекоядецът разкъса тебе, а не тая мома — толкова стройна, толкова стройна!

И тях мъжът проклез и тръгнал с девойката.

Към заниз слънце се спрели в планината. Там вечеряли и легнали да спят, но заспал само Мади-а-Комо; сестриницата му не могла да мигне.

На заранта, като тръгнали, срещнало ги едно стадо газели. И те запитали мъжа къде е повел девойката. И тоя път Такане отговорила със същите думи.

— Мади-а-Комо — казали газелите, — дано човекоядецът глътне тебе, а не тая девойка — толкова добра, толкова добра.

И тях мъжът проклез и повел момата по пътеката. Най-после стигнали до селото, дето живеел човекоядецът — главатар на задругата. Преди време всички жители на оня край ядели хора. Но те измрели един по един, а потомците им не споделяли вече стария

обичай. Само един човекоядец останал — главатарят. Той бил стар, но много силен. Всички се боели от него. Нито син му, ни жена му, никой не смее да го укори, че яде човешко месо.

Сред селото имало кръгло равно място, заградено с плет и клони. Когато Мади-а-Комо и момата пристигнали, там се бил насъбрал много народ. Мазило, синът на стария главатар, оправял работите на задругата. Всички го слушали с почит и внимание. Възхитен от хубостта на момата и учуден, че я вижда окована във вериги, той запитал Мади-а-Комо коя е тя и защо я е довел.

Оня му отвърнал грубо:

— Питай нея, защо питаш мене? Малка ли е, та да не може да ти отговори?

Такане казала същото, което била казала на животните. Тогава Мазило рекъл:

— Тая хубава мома не бива да се дава на баща ми.

— Тебе кой те пита? — викнал Мади-а-Комо. — Аз нямам с тебе работа. Дошъл съм при главатаря.

— Добре — рекъл Мазило. — Тогава иди намери главатаря и му кажи, че това дете ще му бъде отведено само когато то поиска.

— Какво — ще му кажа, аз си знам — рекъл мъжът и тръгнал с един човек от племето към хижата на главатаря.

Мазило заповядал да приютят момата при майка му, която не живеела със стария главатар. Там снели от Такане веригите и тя легнала да се отмори на волската кожа пред хижата.

Когато отвели Мади-а-Комо при главатаря, слугата рекъл:

— Син ти Мазило ти праща тоя човек да те поздрави. Доведеният побързал да каже на човекоядеца защо е дошъл и главно — да му поиска колкото се може повече волове за награда, че му води крехка мома.

Човекоядецът бил едър като исполин. Той не обичал приказките.

Още след първите думи прекъснал дошлия и му изревал със силен глас:

— Как се казваш?

— Мади-а-Комо. Аз съм дошъл да...

— Стига! Сега ще видя, Мади-а-Комо, дали е право името ти и дали кръвта ти е вкусна като волската.

И той грабнал човека, па го хвърлил в една голяма глинена делва, наляна до половина с вода, що вряла на огъня пред хижата. Когато Мади-а-Комо се сварил, старият човекоядец го изял. Хвърлил му само костите, червата и дрехите.

Тъй Мади-а-Комо бил изяден. Но човекоядецът не можал да изяде сърцето му — та било твърдо като камък; главатарят го хвърлил надалеч и то потънало подземи.

А Мазило се оженил за Такане. След година тя добила момиче. Обичай било в онова село, когато се роди момиче — да го дадат на главатаря да го изяде. Момичета нямало в селото. Момците си вземали моми от другаде.

Когато се научил, че му се добила дъщеря, Мазило отишъл да види детето. То било хубаво като майка си. Сърцето на бащата се свило от мъка, като си помислил, че старият главатар ще изяде момиченцето. Той виждал, че обичаят е страшен и безчовечен, ала не смеел да го наруши. Ако защити дъщеря си, цялото село щяло да го обвини, че въстава срещу баща си и не пази закона, що пазят всички.

Когато Мазиловата майка казала на снаха си какво очаква дъщеря ѝ, тя помолила мъжа си да се застъпи за детето.

— Бих се застъпил — рекъл той, — защото го обикнах, щом го видях. Но няма полза. Всички от селото ще ни нападнат и ще ни го вземат. На коя майка баща ми не е изял дъщерята? Тук живеят само момчета.

— Аз не си давам детето — казала решително Такане, прегърнала го и излязла от хижата.

Мазило застанал на вратата. Никой не посмял да прекрачи прага, за да настигне жена му и да ѝ вземе детето. Тя отишла към реката.

Свечерявало се. Такане не срещнала по пътя никого. Тя стигнала до един вир, заобиколен с високи тръстики. Седнала на брега и се разплакала. Не можала да върви по-нататък от умора.

Отведнъж из водата излязла една бабичка — висока, с хубаво кротко лице и бели коси. Тя била царица на водните духове.

— Защо плачеш, дете? — запитала бабата Такане.

— Оплаквам дъщеря си. Тя ще умре от глад, ако не я изяде лошият главатар. И тъй, и инак ще погине. Жал ми е за нея.

— Дай я тогава на мене — рекла бабата, — аз ще я отгледам. Ти ще идваш да я виждаш при всяко пълнолуние.

Колкото и да било мъчно на майката да се раздели с детето си, тя го дала. Бабичката го прегърнала и потънала с него във вира. Такане се върнала в хижата. Ни Мазило, ни майка му не я запитали що е сторила детето. Те помислили, че го е удавила.

Когато се изпълнила луната, Такане отишла при вира. Бабата излязла с детето на ръце. Момичето било много порасло за това късо време. Оттогава при всяко пълнолуние майката отивала да навижда момиченцето, което растяло не като другите деца. За година то станало толкова голямо, колкото са дванадесетгодишните девойки.

Веднъж, когато била край вира, един мъж от селото я видял. Той бил отишъл да сече тръстика. Без да го забележи тя, мъжът се измъкнал върнал се в селото и намерил младия главатар.

— Видях — рекъл му — край реката жена ти с твоята дъщеря, която смятахме за удавена. Много е порасло детето ти: цяла мома е.

— По що позна, че е моето дете?

— Прилича на тебе. Майка му го прегръщаше и милваше.

Един ден Мазило видял, че жена му тръгва към реката. Той поел друга пътека за там, стигнал преди нея и се скрил зад тръстиките. Такане дошла и повикала бабата. Тя излязла от водата с момичето, което се хвърлило в майчините си прегръдки.

Мазило познал дъщеря си. Доплакало му се, като я видял. Сълзи потекли по бузите му.

Бабата рекла на Такане:

— Струва ми се, че някой ни дебне. Човек има наблизо.

И тя взела момата за ръка и потънала с нея във водата, а Такане се върнала в селото. Върнал се и Мазило по другия път. Когато си дошла жена му, той й рекъл:

— Такане, видях дъщеря ни. Тя е много порасла. Станала е мома.

— Не разбирам що искаш да кажеш — отвърнала жената. Тогава той почнал да я моли да му разправи всичко, но тя мълчала.

— Да си приберем детето, Такане. Аз не мога да живея без него. Обичам го.

— Ако го доведе — рекла тя, — баща ти ще го изяде.

— Няма. То е порасло и сега вече баща ми не може да го иска. Няма право. Ако ли го поиска, всички ще се възпротивим. Па и аз ще го защитя.

На другия ден жената отишла при вира и повикала водната царица.

— Вчера Мазило ни е видял — рекла ѝ тя. — Той ме моли да му отведа момата.

— Бива — казала бабичката. — Нека ми доведе хиляда глави добитък — ще му я дам.

Такане разказала на мъжа си за тоя разговор. Той се зарадвал:

— На драго сърце ще ѝ дам. И две хиляди давам. Ако не беше тя, детето ни щеше да загине.

Той заповядал на говедарите си да отберат петстотин вола и толкова крави — най-добрите от стадото му — и да ги отведат при вира. Тръгнали. Той вървял с жена си напред. Цялото племе ги следвало освен човекоядеца.

Когато стигнали до вира, оттам излязла водната царица, която водела момата. Мазило прегърнал дъщеря си и се разплакал от радост. Воловарите вкарали добитъка във водата и той потънал. Под водата имало голямо царство. Там живеел многоброен народ. Управлявала го водната царица.

Като се върнали в селото, Мазиловата майка рекла на сина си:

— Трябва да отведеш Такане в родното ѝ село, на гости на домашните ѝ. Ще им подариш волове и ще се сприятелите с тяхното племе.

— Добре — казал Мазило.

Но няколко дена след това Такане добила момче. Трябвало да я почакаат да оздравее и да закрепне. Дошъл и тоя ден. Мазило тръгнал с много момци, слуги, слугини и цяло стадо волове за дар. Такане носела на гърба си малкото в мях от овнешка кожа. Дъщеря ѝ вървяла с нея. Момците се били накичили и пременили като на празник. Те си сложили на главите качулки от птичи пера, а на кръста си вързали опашки от чакали и други животни. Всички вървели, пеели, танцували и се смеели.

На едно място, сред пътя, видели голяма скала, каквато нямало по-рано, когато Такане минала с вуйчо си. Като стигнали до нея, скалата отведнъж се разтворила с каменни челюсти и се озъбила — като огромна страшна уста. Черна пропаст зеела между челюстите. Оттам се чул глас:

— Такане, мое дете, и вие, що вървите след нея към нашето село: ако влезете в устата ми, ще ви лапна и изям — всички ви ще изям.

Тая страшна канара била Мади-а-Комо: след като сърцето му се забило в земята, то тръгнало подземи и стигнало до средата на пътя. Там се превърнало на жива скала.

Такане викнала уплашено:

— Мазило, това е вуйчо ми: ще ни изяде. Що да сторим? Друг път нямало. Трябвало да минат или да се върнат.

— Минавайте! — заповядал Мазило.

Слугите мушнаи воловете и добитъкът потънал в черната пропаст, между каменните челюсти. И слуги, и слугини, и момци — всички потънали.

Такане викнала отчаяно:

— Ти глътна воловете! Глътна и хората! Добре, погълни и нас! Погълни ни, каменно, ненаситно чудовище!

Тя влязла, а с нея — мъжът ѝ и дъщеря ѝ. И те отишли в каменния търбух на Мади-а-Комо. Там се разтворила широка пещера. И други пътници имало погълнати — едни отдавна, вече мъртви, а други отскоро, още живи.

Мазило заповядал на слугите си:

— Вдигнете брадвите и разбийте канарата!

И те почнали да чукат. Накрай успели да пробият широк отвор, отдето излезли всички заедно с пътниците и воловете. Когато се изнизали до един, канарата се срутила с ужасен трясък. Мади-а-Комо умрял.

Най-после стигнали в селото. И Сойяне, и Соло, и всички съседи и роднини на Такане се почудили, като я видели жива: те мислели, че човекоядецът отдавна я е изял. Голяма била радостта, дълга била и веселбата след това. Играли, танцували, пели. Мазило раздал на всички подаръци — да помнят и него, и добрата Такане.

ХИТРИНИТЕ НА ЗАЙО БАЙО

ПРИКАЗКИ НА АМЕРИКАНСКИТЕ НЕГРИ

Зайо Байо остарял. Ала и на старини той си останал все такъв хитър, какъвто бил на млади години. Един ден станало дума с Кума Лиса за сила. Тя се захвалила пред животните, че е по-силна от котката. Не само от питомната котка, но и от дивата.

Зайо Байо чул това и рекъл:

— Може, Кума Лисо, да си наистина по-силна от всички котки на света, но се пази да не те чуе чичо Тигър, че той е роднина на котката. Какъвто е горделив и гневлив, ще се ядоса и няма да ти прости.

Кума Лиса казала:

— Никак не ме е страх от него. Чичо ти Тигър ми се вижда като муха. Аз съм сто пъти по-силна и от него, и от всичките му роднини. Ако искаш, можеш да му кажеш това.

То се знае, че лисицата говорела тъй, понеже била уверена, че заекът не ще посмее да отиде и да каже това на тигъра: чичо Тигър ще изяде Зайо Байо.

Ето че Зайо Байо намислил да наклевети лисицата пред тигъра. Наистина той се боел от чичо Тигър, но го знаел, че когато се е нахранил добре, не е толкова опасен, колкото когато е гладен. Извардил го той веднъж, когато бил изял цяла антилопа. Лежел си чичо Тигър и се облизвал. А Зайо Байо се приближил, накуцвайки. Приближил се той, но не съвсем; застанал на доста голям раздалеч от тигъра. И както се спрял, рекъл:

— Добър ден, ваше височество. Да ви подари бог още три хиляди години живот.

Тия ласкателни думи се харесали на тигъра.

— Защо ме наричаш височество? — запитал той. — Що искаш да кажеш с тая дума?

— Че нали ваше височество е княз? На князете се казва ваше височество, доколкото съм чувал.

— Може и тъй да е. Но откъде накъде аз да съм княз? Това е то, което не разбирам.

— Ваше височество се само преструва, че не разбира. Та нали вие сте брат на нашия император, негово величество Лъва? Значи, ваше височество е княз. А на всеки княз се казва ваше височество.

Чичо Тигър изслушал с гордост и голяма радост това обяснение досежно роднинството му с царя на животните, с когото не се обичали твърде. А после запитал:

— А ти защо накуцваш, моето момче? Да не би да се е случило нещо лошо с тебе? Аз съм готов да те защитя. Само ми кажи кой е посмял да те нарани.

— Да ви кажа, ваше височество. Скарахме се с Кума Лиса. Тя казваше, че била по-силна от вас. Аз пък твърдях, че тя не бива и да смее да се мери по сила с ваше височество. Сбихме се и тя ме удари толкова силно по крака, че го навехна.

— Тъй ли? — викнал ядосано чичо Тигър. — Аз ще ѝ платя ей сега. Как смее да закача моите приятели и да се хвали, че е по-силна от най-близките сродници на императора, моя брат?

Скочил тигърът и право при лисицата. Разбягали се животните, като го видели. А Кума Лиса се разтреперала като лист. Поискала да побегне, но чичо Тигър я сграбчил в лапите си. Те ѝ се сторили железни. Още повече се разтреперала. Забравила си името от страх.

— Ти ли си се хвалила, че си по-силна от мене? — викнал чичо Тигър и стиснал толкова силно лисицата за, единия крак, че го счупил.

Тя изпищяла от болка. Сетне тигърът ѝ казал:

— Да ти не беше толкова вонещо месото, бих те изял. Но знай, че братът на негово величество не яде мърша дори и когато е жива.

От това се вижда, че чичо Тигър е понякога остроумен. Ала Кума Лиса не се оскърбила. Тя само едно желаела — да я пусне тигърът. И щом се намерила свободна, търтила да бяга, колкото ѝ нозе държат.

Разбира се, на три крака се бяга по-бавно, отколкото на четири, но страхът придава сила. Кума Лиса скоро се озовала на поляната, дето се събирали животните на приказка, и им се оплакала от Зайо Байо. Ежко Таралежко ѝ превързал крака, след като го наложил с лековити билки.

Дълго време лисицата носила превръзката. Раната ѝ заздравяла бавно. Но не това ѝ било най-неприятно: на Кума Лиса се много искало

по-скоро да оздравее, за да си отмъсти на Зайо Байо. Като пооздравяла, тя събрала животните и им казала:

— Това, което стана с мене, може да се случи с всекиго от вас, мои мили приятели. Не виждате ли, че Зайо Байо е много опасен? А опасен е той, понеже се е съюзил с чичо Тигър. Кой знае що го е лъгал, но, изглежда, са се сприятелили. Утре тигърът може да нападне всекиго от вас и да го изяде: доста е заекът да го наклевети. Вие знаете що се случи с мене. Как ви се струва: добре ли постъпи Зайо Байо?

Всички животни из един глас осъдили постъпката на заека.

— А-ъъъ! А-ъъъ! А-ъъъ! — изревало магарето. — Не бива да пускаме вече тоя хитрец да пие вода от реката, от която прием ние. Нека, умре от жажда проклетникът!

— Трак! Трак! Трак! — изтропал щъркелът с кълвуна си. — Съгласен съм. Аз няма да му дам вече да мине през поляната, дето ловя жаби. Да разбере, че го презираме.

— Чау! Чау! Чау! — излаял чакалът. — Много умно говориш. Нека познае, че никой от нас не го зачита за нищо. Срећна ли го, няма да му кажа ни „добър ден“, ни „сбогом“. Ще има да взема да го поздравявам.

— Ауууу! Ауууу! Ауууу! Аз няма да го пусна да мине по пътя, отдето минаваме ние. Нека върви да живее при тигъра, Щом са толкова големи приятели. Когато чичо Тигър огладнее, ще го изяде. Той не жали и приятелите си.

Бухалът изкряскал:

— Бухууу! Бухууу! Бухууу! Аз ще го пропъдя от тия места. Скрие ли се в някаква дупка, ще го чакам да му изкълва очите.

Дори и жабата, насърчена от тия думи и горда, че се сдружила с такива важни господа и госпожи, изкряскала:

— Кра! Кра! Кра! Съъъ-гласна съм. Съъъ-гласна съм. Ако го видя, че се мие под бързея на реката, ще скоча да го опръскам с кал. Няма да му дам да се умие.

И други животни имало там. Всички се съгласили, че на заека трябва да се отплати, както е редно. Ала ето че на заговора присъствувала една птичка, която заговорниците не видели. На дървото, под което се били събрали животните, било кацнало едно канарче. Както се било скрило между клоните, то слушало всичко, без

да се обажда. Щом животните се разотишли, то литнало, та казало всичко на заека.

— Пет пари не давам — рекъл заекът и запушил цигара. — Както и да се заканват, нищо не могат ми направи.

Но все пак той се смутил малко от заплашванията на животните. Когато останал сам, казал си: „Кой ги знае пък? Може и да направят нещо. Особено ме е страх от този проклетник — Кумчо Вълчо. Не се шегува той... Ще трябва да се запазя по някакъв начин.“

Той заключил вратата на къщата си и залостил отвътре прозорците с яки дървета. После почнал да носи камъни, греди и дъски и се заел да издигне над къщата висока кула.

И денем, и нощем работел заекът. По едно време кулата се издигнала толкова нависоко, че хората, като минавали по пътя, спирани се, заглеждали се в нея и се запитвали:

— Какъв ли ще да е пък този паметник там?

Но Зайо Байо се правел, че не ги чува. Той не губел време. Режел дъски и греди, ковял, дялал камъни, нареждал ги, слагал тухли и ги зидал с вар. Работел човекът — и туйто!

Хора минавали, спирани се, заглеждали се. Той ги и не поглеждал: работел си. Животни минавали също. И те се спирани, вдигали глави нагоре, заглеждали се, чудели се, зяпали го. А той се и не обръщал: работел си, сякаш никого няма. Тъй Зайо Байо работел, работел — от зори до мръкване и от среднощ до пладне. Само на пладне си почивал, за да се наобядва, и вечер — за да се навечеря. През нощта дремвал по десетина минути и ставал отново да работи.

Най-после, когато кулата била свършена, Зайо Байо си отдъхнал. Изтрил си той потното чело, обърнал се към така Зайка, па й рекъл:

— Невясто, ако животните са измислили с нещо да ми напакостят, бих желал да ги видя. Време е. Зайо им Байо се не бои вече от никого. Нека дойдат да ги видя де!

Сетне той се качил на най-горния кат на кулата, за да погледне през прозореца. Изгледът бил много добър. Доволен и предоволен, заекът слязъл и почнал да нарежда многото си припаси в долните катове на високата кула. После се качил отново на горния кат и отнесъл там едно дълго въже. Поръчал на жена си да запали огъня и да сложи един котел с вода да ври.

— Прави, каквото правиш — рекъл ѝ той, — но гледай — да има в къщи винаги гореща вода. Защо — недей пита: то си е моя работа. Когато дойде време, ще видиш.

След това, напълно спокоен вече, Зайо Байо се изтегнал на един люлейстол, запалил си лулата, запушил и почнал да си бленува, гледайки през прозореца.

В това време вече всички животни узнали, че Зайо Байо е свършил високата кула. Започнали да идват едно по едно, да се скитат наоколо и да чакат — да видят що ще прави сетне. Но Зайо Байо не правел нищо особено. Не само особено, а и нищо обикновено той не правел: само седял до прозореца, бленувал, пушел и гледал, без да се обади на лицемерните им поздрави.

Надошли всичките му врагове: и Кумчо Вълчо, и Кума Лиса, и бай Щъркелчо, и вуйчо Марко с дългите уши, и сват Чакалчо, и дядо Бухльо, и баба Кекерица. И още много други. Всички надошли.

Виждали ли Сте хора, които са се струпали да гледат любопитно зрелище? Те се натискат, блъскат се, менят си местата, обикалят отсам-оттатък, за да видят по-добре. Тъй правели и животните, които любопитствували да разберат защо е построил Зайо Байо високата кула. Но заекът си седял на люлейстола, пушел си лулата, бленувал и гледал през прозореца. Гледал той и виждал всички животни, но все се преструвал, че не вижда нищо и никого.

По едно време долетяло неговото приятелче — Канарчо. То се извило около кулата и кацнало на прозореца. Зайо Байо го поканил и то влязло в стаята. Кака Зайка му наляла да пие чай и му дала да яде сладки от просено брашно.

Ето че отдалек се задал и вуйчо Тарипен. Кой е тоя Тарипен? Тъй наричат американските негри костенурката. Вуйчо Тарипен бил една стара костенурка. Мъжка костенурка.

Вуйчо Тарипен бил голям приятел на Зайо Байо. Той разбрал, че става нещо важно в къщата на приятеля му, и се затекъл да види що е то. Затекъл се, разбира се, доколкото може да тича една костенурка, макар и мъжка. Тичал и се смеел от радост.

Като съзрял заека, че седи до прозореца, викнал му:

— Хей, Зайо Байо! Що правиш там? Много си нависоко. Едвам те виждам.

— Седя си — отвърнал му заекът. — Седя си и си почивам, вуйчо Тарипене. Ела ми на гости! Чай ще те почерпя. Чуден чай имам.

— Лесно се казва — отвърнал вуйчо Тарипен, — но се мъчно прави. Слез ми покажи отде се влиза в къщата ти. Вратата е заключена.

— Не само е заключена, ами е и зазидана — рекъл заекът. — Много врагове имам, вуйчо Тарипене. Що да правя? Принудих се да издигна крепост.

— Това си е твоя работа, Зайо Байо, както щеш, тъй ще правиш. Никой не може да ти се бърка. Но я ми кажи как да стигна при тебе. Да летя — не мога: инак бих хвъркнал като Канарчо, та право при тебе. Не съм и много висок, та не мога да ти стисна ръката, колкото и да я протегнеш надолу.

— Лесна работа, вуйчо Тарипене, лесна работа. Не се безпокой! Аз имам една удобна стълба. Щети я спусна ей сега. По нея ще се качиш, приятелю. След минута ще бъдеш при мене.

И като казал това, Зайо Байо спуснал въжето.

— Хвани се за единия край — рекъл, — а аз ще те изтегля. Няма и да усетиш как си се качил. Само се дръж здраво!

Вуйчо Тарипен стиснал въжето с уста, за да опита здраво ли е. А Зайо Байо му викнал:

— Дръж се здраво, вуйчо Тарипене, че ще почна да тегля! Яко се стискай!

И той почнал да дърпа нагоре въжето, а костенурката наченала да се люлее във въздуха, между небето и земята. Много животни имало там. И вълкът бил, и лисицата, и магарето, и щъркелът, и жабата, и гущерът, — и чакалът, и дивият козел, и степният кон, и глиганът. И още много други; кой да ги помни? Всички те гледали със затаен дъх как костенурката се изкачва все по-нагоре и по-на-горе, с увиснала опашка, с протегнати нозе, които гребат въздуха, сякаш плуват, и с облещени от страх очи.

Но ето че скоро тя се озовала под прозореца, а малко след това я видели, че седи — здрава и читава — на една масичка, пие чай и дъвче сладки. Всички животни й завидели. На всички се поискало да бъдат в кулата, да пият чай и да ядат ония вкусни сладкиши.

Колко ли хубав ще да е светът, ако се погледне от прозореца на тая висока кула? Защо им е да враждуват със заека? Не е ли по-добре да се сприятелят отново с него? О, той изглежда много любезен — тоя

Зайо Байо със засуканите мустаци! Тъкмо сега е време да се помирят с него. Просто да му завидиш — колко добре се е наредил! Па и колко любезно приказва с гостите си!

Кумчо Вълчо се осмелил да се провикне:

— Ей, Зайо Байо. Много горделив изглед имаш, както си седнал там, горе. Как си? Добре ли си?

Заекът се навел — да види кой му говори, — премрежил си очите и отвърнал:

— Не викай толкова силно, Кумчо Вълчо. Аз не съм глух. Уверявам те, много добре чувам. Питаш ме добре ли съм, а? Слава богу, много добре съм. Само едно има: малко ми са гостите. А стаята е широка, много широка: има място още за стотина души. Не ще ли заповядаш и ти на гости, а? Тук е много добре. Чудесен изглед има. Ела!

— Малко смешно е възкачването, Зайо Байо, но нищо. Ще дойда на драго сърце.

Заекът спуснал въжето. Кумчо Вълчо се хванал за него и Зайо Байо почнал да тегли. Когато вълкът бил вече близо до прозореца, той чул, че заекът казва на жена си:

— Хайде, булка, поразмърдай се де! Сложи един прибор за новия гостенин! Ала най-напред принеси горещата вода за чай.

А след малко чул, че заекът казва с уплашен глас:

— Какво правиш, жено? Ти луда ли си? Защо изсипваш врялата вода върху Кумчо Вълчо?

Друго вълкът не можал да чуе, защото веднага, подир това върху него се изсипал цял котел гореща вода. Кумчо Вълчо изревал, изпуснал въжето и паднал на земята, дето подскочил като някоя гумена топка.

А Зайо Байо се навел над прозореца и казал:

— Извинявай, скъпи ми Кумчо Вълчо! Нали знаеш колко несръчни са жените? Един чайник с вода не могат да пренесат от огнището на масата.

Но извинението, колкото и любезно да било казано, не свършило работа. Космите на попарения вълк се оскубали навред, където го била поляла горещата вода.

Другите животни, като видели това, изгубили всякакво желание да се качат по въжето.

Те избягали един през друг. В това време костенурката и канарчето се превивали от смях, а заекът казвал на бягащите животни:

— Чакайте бе! Какво сте се разтичали? Врялата вода се свърши. Елате да сръбнем по чашка ракия!

Ала никое от животните не искало вече да пие от заешката ракия.

Веднъж Кума Лиса намерила в гората катран и терпентин. Смесила ги и направила гъсто тесто. Умесила го и от него приготвила един черен човек с широка дреха и цилиндър на главата — също като ония плашила, що поставят по градините, за да плашат врабците. Само че това плашило било много лепкаво.

Седнала Кума Лиса да го гледа и да му се радва.

Човечето ѝ се виждало много хубаво, но не знаела как да го кръсти. Най-сетне го нарекла чичо Катран: по-добро име не могла да му измисли. Забила тя чичо Катран на един прът край пътя, па се скрила в храсталака — да види що ще стане.

Кума Лиса не чакала дълго. Минал Зайо Байо. Той вървял и си подсвирквал весело: „Йо-йо-йо! Йо-йо-йо! Три-ти-ти! Три-ти-ти!“ И от време на време си махал късата опашчица. Като съзрял чичо Катран, той се толкова учудил, че се спрял и се изправил на задните си крака.

Чичо Катран си мълчел и не се помръдвал. А Зайо Байо стоел и го гледал, зяпнал от учудване.

— Добро утро, господине — рекъл по едно време минувачът. — Тая заран времето е много хубаво, а? Как ти се струва?

Черният господин не отговорил.

— Как си? — запитал отново Зайо Байо. — Нещо ми се виждаш много умислен. Да не ти е умряла жената?

Кума Лиса, все още скрита в храсталака, си подала муцуната, за да види по-добре какво ще стане, а що се отнася до чичо Катран, той нито се помръдвал, нито казвал дума.

— Какво мълчиш като пън? — рекъл Зайо Байо. — Да не си глух? Ако си глух, кажи си: аз мога и силно да викам. Цялата гора ще ме чуе. Но тия дни си пазя гласа, че съм поканен да пея у едни знатни и богати роднини.

Катраненото човече продължавало да мълчи. Кума Лиса гледала от храсталака, без да се покаже. А Зайо Байо почувствувал, че го догневява.

— Слушай — рекъл. — Ти си много надут и горделив, но аз знам да церя такива. Какво си се изправил като някой плантатор? Да не мислиш, че всички са ти слуги? Ще имаш да вземаш, приятелю!

Кума Лиса се позасмяла в шепата си, но чичо Катран не се уплашил от думите на Зайо Байо: той и тоя път премълчал.

— Аз ще те науча как да се отнасяш с другите — рекъл Зайо Байо, вече доста разсърден. — Ако ми не снемеш шапка, не ми се поклониш и не ми кажеш: „Добро утро, господине. Как сте?“ — ще ти лепна такава плесница, че има до гроб да ме помниш. Разбра ли?

Но чичо Катран не разбрал нищо; той продължавал да мълчи. Зайо Байо бил търпелив. Той повторил още няколко пъти своето заплашване, без да получи отговор. Най-после излязъл от търпение. Вдигнал си предната лапа, дръпнал я назад, замахнал с все сила и — пляаааас! — лепнал една толкова силна плесница на чичо Катран, че лапата му потънала в бузата на черния човек.

Кума Лиса изтръпнала, като видяла това. А чичо Катран — ни лук ял, ни лук мирисал — стоел, мълчал и гледал с големите си очи.

— Слушай! — викнал Зайо Байо, страшно разядосан. — Или ми пусни ръката, или ще ти зашлевя още един плесник, та ще ти изкъртя зъбите.

Черният човек мълчел и не се помръдвал. Тогава Зайо Байо му лепнал още една плесница на другата буза. И лявата му лапа се залепила и потънала.

— Ти си твърдоглав — рекъл Зайо Байо, — но аз съм по-твърдолав и от тебе. Ако ми не пуснеш ръцете, ще те ритна в корема, та ще ти извадя червата: разбра ли? Пущай ме по-скоро!

Чичо Катран нито пуцал лапите на Зая Бая, нито му отвръщал на заплашванията. Кума Лиса гледала от хрусталака, проточила шия от любопитство.

— Ще ти дам да разбереш! — викнал Зайо Байо и като подскочил ритнал с двата си крака толкова силно черния човек, че краката му се залепили в него и тъй си останали.

Зайо Байо се развикал, колкото му глас държи, че ако чичо Катран не му пусне ръцете и нозете, той ще го намушка с главата си, та ще му изпочупи ребрата.

— Ти недей ме гледа, че ми е мека козината. Главата ми е като желязо. Дето ударя с нея, пробивам!

Но черният човек не се уплашил. Той не пуснал ни ръцете, ни нозете на Зая Бая. Тогава Зайо Байо се изсилвил, доколкото можел, и го мушнал с главата си. Макар че ударът не бил кой знае колко силен, главата на заека се залепила и той не можел да я отлепи.

Зайо Байо заплакал от яд. А Кума Лиса изскочила на пътя и уж нищо не знае, спряла се и рекла на Зайо Байо:

— Какво правиш, приятелю? Бориш ли се с тоя черен човек? Хайде да видим кой от двама ви ще надвие. Той ми се вижда май посилен, защото ти е стиснал и ръцете, и нозете, и главата и те не пуца. Какви сте смешни и двамата!

И тя почнала да се превива от смях и да се търкаля весело по поляната, за да ядоса още повече заека. Когато ѝ минал смехът, станала и казала:

— Слава богу, най-сетне те пипнах, Зайо Байо. Чини ми се, че тоя път не ще можеш вече избяга, а? Може и да греша, но тъй ми се струва. Ще ям днес заешко месо.

И като се приближила, продължила:

— Ей, че си глупав! Не мога да се сдържа от смях. Ха, ха, ха, ха! Ти си беше помислил, че като можеш да скачаш и като ти приляга да лъжеш и да се хвалиш — от тебе по-голям няма и не може да има. Кой те кара да си пъхаш носа навсякъде? Кой ти каза да дойдеш да се запознаваш с чичо Катран? И кой те залепи о него тъй, че сега не можеш се отлепи? Кажу де, кой? Ти сам си си крив за всичко. Черното човече си стоеше и гледаше замислено. Повика ли те то да се запознавате? Каква работа имаше ти с него? Никаква. Само от любопитство го заприказва, после се ядоса, като видя, че не отговаря на питанките ти, и най-сетне се сби с него. Но виждаш ли колко е силен чичо Катран? Той те стиска и те не пуца. Стои сега, както си, додето донеса слама и съчки. Ще ги натрупам около тебе, ще ги запаля, ще те опека и ще те изям. Разбираш ли, Зайо Байо? Ще те изям. Ще те изям, ти казвам!

Зайо Байо много добре разбрал що си е наумила Кума Лиса. Додето тя приказвала, той мислел как да се отърве.

После заговорил смирено и кротко:

— Виждам, че съм сбъркал, Кума Лисо. Прави с мене, каквото искаш. Ако щеш, вари ме, ако щеш, печу ме. Все едно ми е. Само от едно ме е страх: да не би да ме хвърлиш — не дай боже — в оня

къпинак, що расте край пътя. Тия дни са ми излезли някакви пришки по тялото, та ме страшно сърби. Ако ме хвърлиш в къпинака, тръните ще ме избодат: няма да има къде да се дяна от мъка.

Кума Лиса размислила и рекла:

— Добре, ще се съжаля над тебе: няма да те пека. Па и кой да върви сега да събира съчки и слама? То е дълга и широка работа. Струва ми се, че е по-добре да те обеса. Ще те обеса хей на онова дърво.

— Ех, като си намислила да ме бесиш, беси ме. На което щеш дърво, ме обеси. Само, моля ти се, недей ме хвърля в къпинака, че бодлите ще ми разкъсат кожата.

— Шегувам се, шегувам се — рекла Кума Лиса. — Как ще те обеса: не виждаш ли, че нямам въже? Аз мисля да те удавя. Ще те удавя хей в онова блато.

— Удави ме, Кума Лисо, удави ме. Ако щеш, в блатото, ако щеш, в реката ме удави. Само недей ме хвърля, моля ти се, в къпинака, че като се впият ония ми ти тръни в меката ми кожа — на решето ще ме направят.

— Добре тогава. Няма и да те давя. Блатото е далече, а реката — още по-далече. Па и носач ли съм, че да те мъкна чак там? Знаеш ли що съм намислила? Ще те одера. Чу ли, Зайо Байо? Ще те одера.

— Ех, Кума Лисо, що да правя? Паднал съм ти в ръцете: каквото щеш, това ще ме правиш. Ако ти е воля, дери ме, ако ти е воля, щапи ме. Очите ми извади, ушите ми откъсни, опашката ми изтръгни, нозете ми отсеци: каквото щеш, прави с мене; всичко ще претърпя. Само в тоя проклет къпинак недей ме хвърля!

То се знае, че Кума Лиса искала да измъчи колкото се може повече Зайо Байо. Тя го хванала за задните крака, отлепила го от катраненото човече и го хвърлила право в къпините. Най-напред Зайо Байо се изгубил в къпинака, после сякаш потънал подземи. Но малко след това Кума Лиса го видяла, че седи наврѳх могилата на един пѳн и си чисти козината от катрана с една клечка.

Как да отиде чак там Кума Лиса? Наоколо растели навсякъде къпини, а тя не обичала да ѳ дерат кожата и да ѳ скубят козината. Разбрала, че и тоя пѳт са я надхитрили.

А Зайо Байо се провикнал:

— Благодаря ти, Кума Лисо, че ме отърва от проклетия катранен човек. Що ти трябваше да ме хвърляш в къпинака? Толкова ли не ти мина през ума, че аз съм се родил и израснал сред къпинак?

И като се завъртял на задните си нозе, той избягал, подсвирквайки си весело.

В една от предишните приказки разказахме как Зайо Байо ощавил Кумчо Вълчо. След това нещастно приключение вълкът трябвало, разбира се, да прекара дълго време у дома си, докле му порасне нова козина. Другите, животни през това време минавали начесто покрай Зайовата кула, спирали се, поздравявали стопанина и отминавали. Те били решили да живеят занапред в мир със Зайо Байо. Дори никое от тях не отивало да навести болния вълк.

— Пада му се — казвали. — Той и Кума Лиса ни скараха и смразиха с добрия и весел Зайо Байо. Нека се лекува, както си знае. Бог да му е на помощ.

А вълкът, изоставен от всички, трябвало да излиза вечер — да хлопа по вратите на своите предишни приятели и да ги моли да му кажат някакъв лек. Но никоя врата не се отваряла, колкото и силно да тропал.

Тъй минали дните. Зайо Байо толкова дълго не бил видял Кумчо Вълчо, че го помислил за умрял и дори почнал да го оплаква.

Един ден той решил да излезе от кулата, за да се поразходи: свила му се душата от самотия. Засукал си той мустаците, грабнал си бастунчето, отлостил тежката врата и излязъл на пътя. Решил той ден да си поскита, както правел по-рано.

Както вървял по пътя, подскачайки и пеейки, весел и безгрижен, засмян, говорейки сам на себе си по примера на философите и поетите, отведнъж Зайо Байо чул някакъв жален глас.

Спрял се. Озърнал се — никого не видял. Престанал да пее и да си приказва. Заслушал се пак. Отново чул жалния глас, който идел сякаш изпод земята.

Тоя глас казал:

— Аааах, нещастният аааз! Няма ли някой добър човек да мине и да ми помогне? Ооооох, умиииирам!

„Гук става нещо страшно“ — рекъл си заекът и си изправил ушите — да чуе по-добре. После казал високо: — Кой стене и охка? Що се е случило? Гласът се обадил отново:

— Моооооля ти се, кооооойто и да си ти, добри човече. Ела ми помогни, избави ме, мооооля ти се. Вечно ще ти бъда благодарен. Тая проклета скала ще ме смаже. Оооообх, умииииирам! Аааааах, загииииивам!

Гласът се сторил на Зайо Байо познат. Но чий може да бъде той? Не го ли е чул Зайо Байо в деня, когато се изля котелът с врялата вода?

Зайо Байо решил да бъде тоя път благоразумен: има всякакви хора по света. Той се приближил полекичка към мястото, отдето се чувал гласът и — що да види?

Там лежел сам Кумчо Вълчо, но лежел — не както се лежи, когато спиш: той лежел, затиснат цял от една тежка скала. Заекът се зачудил, че тая скала не е смазала още вълка. Но нямало време да размисля защо Кумчо Вълчо не е още смазан. Сърцето му се свило от жал: трябва да помогне на клетника.

„Слава богу, че е още жив — си казал Зайо Байо. — Па и не само е жив, ами и реве толкова силно, че се чува надалече. О, писъците му са толкова жални, че и каменно сърце би се разтопило!“

После казал на вълка:

— Зле ти е под тая скала: виждам, братко. Кажи ми, как си попаднал тук?

— Ооооох, милички Зайо Байо, спаси ме, после ще ти разправа всичко.

Заекът разглеждал скалата и обмислял как би могъл да я вдигне. А вълкът си помислил, че чака да чуе обяснението.

— Тръгнал бях — казал той — при чичо Язовец да му искам лек за раните си. Не щеш ли, тая проклета скала се търкулна и ме притисна. Отърви ме, — моля ти се. Опитай се да я повдигнеш — и аз ще изляза.

— Та тъкмо това и мисля да направя. Като я повдигна хей от тоя край, навярно ще отворя дупка — да можеш да се измъкнеш.

Като казал това, Зайо Байо се изгърбил под скалата, напънал се и я повдигнал. Вълкът излязъл. По тялото му нямало тежки рани: скалата го била само одраскала тук-там.

Вълкът не знае що е признателност. Ето че Кумчо Вълчо, щом се видял здрав и читав, си казал на ума:

„Тъкмо сега е мигът да си отмъстя на заека. И прав ще бъда. Ако той ме не беше полял с гореща вода, нямаше защо да тръгвам нощем да диря язовеца. И скалата не би ме затиснала. Значи, вината е негова.“

И вместо благодарност той стиснал заека за врата и го свил на геврек. Зайо Байо се развикал и почнал да рита с крака дано се отърве. Но Кумчо Вълчо го стиснал още по-силно. Що да прави? Заекът рекъл:

— Как, Кумчо Вълчо? Тъй ли се отблагодаряваш на ония, които са ти спасили живота? Хубава работа! Вълча благодарност! Не ти прилича!

А вълкът се изкискал и отвърнал:

— Ако е за благодарност, благодаря ти от все сърце, Зайо Байо, че ме отърва. Още веднъж ти благодаря. Ала това не ще ми попречи, да те изям, защото твоето месце ми се вижда крехко и вкусно.

Заекът се опитал да бие на чувство:

— Какво ще кажат другите, когато се научат, че си изял своя спасител? Кой ще посмее да ти бъде приятел? Ако сега те не поглеждат, тогава пък всички ще бягат от тебе възмутени.

— Не ме е грижа какво ще кажат другите. Доста е коремът ми да бъде пълен. Пак ти казвам, че благодаря, но моята благодарност ще ти помогне толкова да останеш жив, колкото твоето извинение помогна на моите косми да порастат.

— Ако продължаваш да говориш тъй, Кумчо Вълчо, ще ме накараш никога вече да не ти помагам.

— И да искаш да ми помогнеш, не ще можеш, защото след малко ще те изям. Само в едно можеш да ми помогнеш: то е — да утоля своя глад. И за това ще ти благодаря, щом толкова ти се харесват благодарностите.

Зайо Байо помислил малко, па рекъл:

— Както щеш. Но едно вземи пред вид, моля ти се. В моята родина има закон, според който никому не е позволено да убива оногова, който му е направил добрина. Сигурно и в тая земя има такъв закон.

— Ба, може и да няма. Па и аз не ща да знам какви са законите тук. За мене са закон моите остри зъби.

— Ти приказваш тъй, че ако те чуе някой, ще помисли, че си разбойник. Само разбойниците не зачитат никакъв закон.

Тия думи накарали Кумча Вълча да се позамисли. Той си спомнил, че преди време царят Лъв осъдил на смърт Баба Меца за разбойничество. Уплашил се.

Заекът разбрал това и рекъл:

— Давам ти право да ме изядеш, ако съдията реши, че имаш право. Инак ще те осъдят като разбойник. Да вървим при съдията. Вуйчо Тарипен ще реши кой от двама ни има право.

Вълкът се съгласил. Запътили се към живелището на старата костенурка. Вуйчо Тарипен, облечен в дебелия си балтон на клетки, с цилиндър на глава, се готвел да отиде в съдилището. Кумчо Вълчо му разказал как стои работата. Сетне и Зайо Байо разказал кое как станало.

Вуйчо Тарипен си сложил очилата, поизкашлял се, погледнал в дебелия книги със закони и рекъл:

— Вашето дело е много заплетено. Преди да се произнеса кой от двама ви има право, ще трябва да направим заедно оглед на мястото, дето е станало произшествието.

Кумчо Вълчо не разбрал нищо от тия думи. Вуйчо Тарипен му обяснил, че ще трябва да разгледат мястото, където Зайо Байо е спасил Кумчо Вълчо.

— Водете ме на мястото! — заповядал той.

Те го завели при високия сипей, до скалата. Стариият вуйчо Тарипен обиколил няколко пъти скалата, като си пъхнал бастуна под нея. После се замислил, поклатил глава и рекъл:

— Неприятно ми е, че ви безпокоя, но не може другояче. Трябва да видя как Зайо Байо е повдигнал тая тежка скала и как Кумчо Вълчо е лежал под нея, без да го смаже. Покажете ми да видя.

Зайо Байо се изгърбил отново, та подигнал скалата, а Кумчо Вълчо се пъхнал под нея и тя го затиснала. Вуйчо Тарипен запитал тогава Зайо Байо:

— Точно тъй ли беше?

— Не — отвърнал запитаният. — Кумчо Вълчо лежеше понавътре. Той беше цял затиснат от скалата.

— Добре тогава. Да го натъквим, както си е бил, щом сам той не може да се натъкми.

Вуйчо Тарипен и Зайо Байо търкулнали скалата и тя затиснала Кумчо Вълчо тъй, че тоя не можел вече да се мръдне под нея. Сетне съдията запитал заека:

— Тъй ли лежеше Кумчо Вълчо, когато те помоли да го избавиш?

— Тъкмо тъй, господин съдия.

— Добре, ще видим кой има право от вас двама ви. Почакайте да си помисля малко.

И вуйчо Тарипен почнал да се разхожда наоколо. Той разглеждал с най-голямо внимание камъка, под който пъшкал вълкът. После седнал на скалата и почнал да чертае с бастуна си знакове по пясъка, сякаш търси разрешението на трудната задача.

В това време Кумчо Вълчо се разревал:

— Господин съдия, господин съдия! Тоя проклет камък ще ме смаже: страшно взе да ми тежи.

— Недей смущава съда, когато заседава! — викнал строго вуйчо Тарипен.

Съдията още дълго седял и чертал чудни знакове по пясъка. Полузадушеният вълк се осмелил още веднъж да извика:

— Господин съдия! Ако ме не извадите изпод скалата ей сега, няма да има вече нужда от никакви присъди: след малко ще бъда мъртъв.

— Ти се провиняваш в двукратно непокорство! — викнал вуйчо Тарипен. — Това е бунт срещу държавата. Мълчи, че ще те осъдя на смърт!

Вълкът млъкнал. А съдията се отдалечил на три-четири крачки от канарата и рекъл важно и тържествено:

— Ще бъда справедлив, макар че Зайо Байо ми е приятел и ми е правил много услуги. Зайо Байо, твоя е вината. Дали госпожа Зайка е имала право да полее с вряла вода господина Вълчо, това ще реша после, когато пострадалият подаде тъжба срещу нея. Ако се окаже, че това е станало по твоя подбуда, ти ще бъдеш осъден за подстрекателство. Но сега нека разгледаме това дело. По него ти си виновен. Нашите закони забраняват човек да се меси в чужди работи. Ако Кумчо Вълчо е намерил за удобно да си легне под тоя камък, ти не биваше да му смущаваш спокойствието, колкото и да е тежък камъкът: то си е негова работа. Значи, ти се провиняваш в неппростимо

любопитство. Никому не е позволено да смущава другите, когато си почиват. Разбра ли, че си виновен?

Зайо Байо се засрамил, като чул това.

Но вуйчо Тарипен продължил:

— Слава богу, че това е първото престъпление през живота ти. Затова ти прощавам. Още повече, че грешката ти може да се поправи. Когато си минавал по този път тая сутрин, ти си отивал сигурно някъде. А щом си отивал някъде, най-добре е било да си продължиш пътя, без да пречиш на Кумчо Вълчо. Тогава той не е отивал никъде и сега не отива никъде. Значи, си е почивал и ти не трябваше да му нарушаваш покоя. Ти си го видял под тая скала, че лежи. Добре, че като си се опитал да повдигнеш камъка, не си смазал почиващия си под него. За да поправиш своята грешка, ще оставиш Кумчо Вълчо да си лежи там, дето е легнал.

Тъй вуйчо Тарипен решил делото.

Що се отнася до Кумчо Вълчо, той не можал да изслуша присъдата докрай, защото издъхнал под скалата.

Един ден Кума Лиса се била събрала с приятелки. Една от тях, голяма клюкарка, ѝ рекла:

— Знаеш ли какво е приказвал за тебе Зайо Байо? Хвалел се пред богаташката госпожица Поляна, че баща му те бил яздел, както се язди кон.

— Тъй ли? — викнала обидено Кума Лиса. — Ще му дам да ме разбере! Има да се разкайва за тия думи!

И тръгнала тя веднага към къщата на Зайо Байо — да се скара с него. Но домакинът очаквал това. Той бил залостил яко вратата отвътре. Дошла Кума Лиса, потропала. Никой не ѝ се обадил. Почукала втори път: „Чук! Чук! Чук!“ Пак не ѝ се обадил никой. Ударила трети път, много по-силно: „Дан! Дан! Дан!“

Тоя път Зайо Байо промълвил отвътре със слаб гласец:

— Кой е? Ти ли си, Кума Лисо? Моля ти се, направи ми едно голямо добро: иди повикай лекаря Таралежко! Много съм болен: и глава ме боли, и стомах ме върти, и нозете ми са схванати. Не мога да мръдна.

Лисицата рекла отвън:

— Я отвори, да ти кажа нещо много по-важно от твоята болест.

— Как ще отворя, като не мога да се помръдна? Кажи го оттам!

— Знаеш ли що? Госпожица Поляна ни кани да ѝ отидем на гости. Аз обещах да те отведа. На вечеря ни кани. Хайде пригответи се по-скоро, че няма време!

Зайо Байо повторил, че е много болен. Кума Лиса възразила, че е здрав, но се преструва.

— Пък и болен да си, не си болен на умирање. Стани, разходи се: ще ти мине!

— Не, Кума Лисо, кълна ти се, че не мога да се помръдна. Повярвай ми!

— Добре. Ако не можеш да вървиш, аз ще те взема на ръце и ще те отнеса.

— Как ще ме вземеш на ръце? Лесно ли се носи болник? Ами ако ме изпуснеш?

— Че толкова ли ме смяташ за слаба? Кълна ти се, че няма да те изпусна.

— Не може. Не съм съгласен. Ако искаш да ме качиш на гърба си, тръгвам, инак не.

— Съгласна съм и това да направя. Нали знаеш, че приятел в нужда се познава.

— Вярно е. Но как ще те яхна, като нямаш седло?

— Ех, какъв си пък и ти! И без седло може. Не си тежък, та да ми счупиш гръбнака. Ще ме яхнеш и толкова.

— Ти забравяш, Кума Лисо, че съм болен. Без седло не мога.

— Добре най-сетне. И седло ще намеря. Хайде, излизай!

— Донеси седлото, че после. Само недей забравя да вземеш и юзда!

— Юзда ли? Че защо ти е пък и юзда?

— Да има за какво да се държа. Инак ще падна. Ръцете ми са слаби.

— Ех, пък и ти, колко си придирилив! Ще се държиш за ушите ми.

— Къси ти са ушите, Кума Лисо. Юзда ми трябва.

— Харно, Зайо Байо, и юзда ще ти донеса.

— Но ще трябва и наочници.

— Тъй ли? Е, да ти кажа право, на теб не се угажда. Защо ти са пък и наочници? Няма да тегля кола.

— Знам те, че си малко страхлива. Ако нямаш наочници, току-виж, че си се изплашила от някой пън край пътя и си ме хвърлила. Ще се пребия.

— Добре. И наочници ще донеса.

— То се знае, че ще намериш и чифт шпори, нали?

— Шпори ли? Ти ставаш смешен, братко Зайо. Защо ще ти бъдат? Да не мислиш да ме мушкаш с тях? Че аз кон ли съм?

— А, дума да не става за мушкане, Кума Лисо! Кой мисли да те мушка? Няма такова нещо. Нали ти казах, че нозете ми са отслабнали. Като има да ми тежи по нещо на всеки крак, по-добре ще се крепя на гърба ти.

— Най-после, като искаш шпори, и шпори ще ти донеса. Сега чуй пък и аз какво ще ти кажа.

— Какво, Кума Лисо?

— Аз ще те отнеса на гърба си близо до къщата на госпожица Поляна, а ти ще слезеш и пешком ще влезеш в двора. Бива ли?

— Ох, Кума Лисо. Ами ако не мога да слеза и да вървя? Ти ще ме съсипеш от ходене.

— Стига си се преструвал. Нима не ще можеш да извървиш три-четири крачки?

— Добре. Съгласен съм. Само мир да има: да не се караме. Додето Кума Лиса донесе седлото и другите неща, Зайо Байо си казвал, като ходел по стаята: „Тая проклета лисица е намислила да ме изиграе, ама и аз не бива да ставам глупав. Ще трябва да си отварям очите на четири.“

Едва Зайо Байо се измил, счесал се и си засукал мустаците, ето ти че иде Кума Лиса, оседлана и обюздана като някое конче от ония, които играят в цирковете. Тя се спряла пред Зайовата къща и почнала да си хапе юздата и да цвили също като някой кон. Зайо Байо и се качил и я подкарал.

Когато стигнали до мястото, където се били наговорили Зайо Байо да слезе, Кума Лиса се спряла.

— Хайде — рекла, — слизай: стигнахме.

Но на Зайо Байо се никак не слизало, па той имал и нещо друго наум.

— Карай! — рекъл и мушнал лисицата с шпорите.

Кума Лиса не искала да върви, но я заболяло. Ще не ще, тръгнала отново. Дори препуснала — от страх да не би да усети пак шпорите в ребрата си. Ездачът стигнал досред двора. Госпожица Поляна седяла с гостите и гостенките си на балкона. Зайо Байо се не спрял, а пришпорил лисицата и я препуснал към обора, дето връзват конете. Вързал я и без да каже дума, се върнал, та отишъл при гостите.

След като се ръкувал с всички, той им казал:

— Нали ви говорех, че Кума Лиса е наша семейна кобила? Вие видяхте сами това. Наистина тя се е отучила да препуска, защото не съм я яздил скоро, но се надявам, че след няколко езди ще привикне.

Като казал това, той се изсмял силно и си засукал самодоволно мустака. А в това време Кума Лиса, вързана за яслите, се късала от яд.

Когато свършила вечерята и гостите почнали да се разотиват, Зайо Байо отишъл в обора, отвързал лисицата, яхнал я и като поздравил гордо домакинята, препуснал към гората.

Кума Лиса тичала мълчаливо: дума не продумвала. Но Зайо Байо разбирал, че тя му готви нещо. Затова стоел нащрек. Додето била още пред къщата на госпожица Поляна, Кума Лиса вървяла кротко. Но щом се отдалечила, почнала да се изправя на задните си крака, да ръмжи, да ритя, да хули ездача си, да пъхти, да сумти. Правела всичко, за да го свали от гърба си. Но — напразно. По-скоро би успяла да се освободи от сянката си, отколкото от тоя ездач. Напъне ли се да се изгърби, или се вдигне на задните си нозе, Зайо Байо ѝ забивал безмилостно шпорите в ребрата, тя се умиря-вала и почвала да тича още по-силно.

Ето че по едно време Кума Лиса се ухитрила да легне. Тръшна се на земята и почнала да се търкаля. Ездачът, разбира се, паднал. Ала додето да се изправи Кума Лиса, Зайо Байо търтил да бяга между храстите.

— Колкото щещ, бягай — викнала подир него лисицата, — сега вече не можеш избяга от мене!

И наистина, тя го настигнала. Зайо Байо едва успял да се скрие в едно хралупато дърво. Дупката била тясна, та Кума Лиса не можала да се пъхне след заека. И тя решила да го зачака, додето излезе. Легнала на тревата да си почине.

Кума Лиса била толкова уморена от препускането, че на драго сърце би си дори и поспала, но се боела — да не би да изпусне заека.

Затова се зарекла да не склапя очи. Додето лежела и се прозявала, долетял чичо Соколчо.

Като видял Кума Лиса, че лежи на земята, той си разтърсил крилата, навел си главата настрана и продумал:

— Бог да прости Кума Лиса. Умряла е, горката.

— Кой ти каза, че съм умряла? — обадила се лисицата. — Никак не съм и мислила да умирам. Знаеш ли колко съм тичала, додето уловя това проклето зайче и го затворя в тая хралупа?

— Че защо го затвори, а не го изяде?

— Защо ли? Затворих го да го голя за Коледа.

— Чак дотогава ли ще го чакаш? Ами ако избяга?

— Как ще избяга? Аз нали го пазя? Тази хралупа си е моя. И зайчето си е мое.

Като чул тия думи чичо Соколчо, страшно му се прияло крехко заешко месце.

— Знаеш ли какво ще ти кажа, Кума Лисо? — рекъл той. — Както съм ти дошъл на гости, хайде да изядем твоето зайче. Кой ще търпи чак до Коледа?

Лисицата това и чакала.

— Бива — отвърнала тя, — но ти ще трябва да постоиш да го попазиш пред хралупата, додето аз отида да си донеса секирата, че да го заколя.

— Съгласен съм — казал чичо Соколчо. И той застанал пред дупката да пази.

По едно време от хралупата се чул глас:

— Ех, де да беше сега тук чичо Соколчо! Голяма плячка бих му хванал.

Чичо Соколчо си казал на ума:

„Навярно зайчето не знае, че аз съм тук. То си мисли, че го пази лисицата.“

И като си престорил гласа, уж говори Кума Лиса, рекъл:

— Да речем, че чичо Соколчо е наблизно. Каква плячка ще хване?

— Ако беше тука, щях да му кажа да застане пред малката дупка, а не пред голямата, дето стоиш сега ти. В хралупата има една много тлъста катерица, тъкмо като за него. Той ще я причака, а аз ще я подгоня и като затисна с гърба си голямата дупка, катерицата ще скочи право в ноктите му.

— Лесна работа, щом е тъй — казал чичо Соколчо. — Аз ще повикам ей сега чичо Соколчо.

И като рекъл това, отишъл, та застанал пред тясната дупка, от другата страна на дървото. Заекът започнал в това време да драще по хралупата, сякаш гони нещо, и след малко избягал през голямата дупка.

Скоро след това дошла Кума Лиса с брадва на рамо. Без да каже дума, тя започнала да сече дървото.

— Полека сечи — рекъл чичо Соколчо, — да не пребиеш катеричката.

— Не бой се — отвърнала лисицата, — аз си знам силата на ръцете. Но кой ти каза, че има катерица?

— Никой не ми е казал, тъй ми се струва.

Лисицата пресякла дървото и видяла, че няма никакъв заек.

— Къде ти е зайчето, Кума Лисо?

— Там, където ти е катеричката, чичо Соколчо.

Много пъти се опитвала Кума Лиса да излъже Зайо Байо, но все тя оставала излъгана. Най-после се отчаяла толкова! Много, че не знаела що да прави.

Както вървяла по пътя, скръбно навела глава, срещнал я старият Кумчо Вълчо. След като се поздравили, както правят всички добри приятели, Кумчо Вълчо рекъл:

— Кума Лисо, нещо не ми се виждаш добре. Какво има?

— Нищо ми няма, Кумчо Вълчо — развикала се тя. — Уверен бъди, че ми няма нищо!

И тя почнала весело да бърбори и да се смее, за да успокои Кумчо Вълчо, че наистина й няма нищо. Но той знаел всичко, що било станало между лисицата и заека: по цялата гора се приказвало от някое време само за това.

— Недей казва, Кума Лисо, че ти няма нищо! Аз добре знам, че вие със Зайо Байо не можете да се търпите. Той се подиграва с тебе навсякъде. Все се хвали, че те бил надхитрял. Виждам, че хе е яд, и съм намислил да ти помогна.

— Че какво има да ми помагаш?

— Какво ли? Аз ще ти кажа как да хванеш Зайо Байо.

— Как мислиш да стане това?

— Ти ще го уловиш, като го примамим да дойде у вас.

— Туй ли било то? Веднъж и два пъти ли съм се опитвала да го примамя? Той е много хитър и се досеща веднага.

— Тогава остави на мене — аз да ти го доведа. Искаш ли?

— Искам. Как да не искам? Само как ще стане това?

— Ще видиш. Много лесно. Ако той е хитър, ние ще излезем два пъти по-хитри.

— Каж ми, какво мислиш да правиш?

— Ти ще си отидеш в къщи и ще легнеш. Ще се престориш на умряла. Нищо няма да казваш, додето Зайо Байо не дойде и си не сложи лапите върху тебе. Кълна ти се, че ще го хванем и ще се нагостим с неговото месце. Съгласна ли си?

— Съгласна съм.

Тая работа се видяла на лисицата много добре нагласена. Тя се зарадвала, че най-сетне ще пипне Зайо Байо и ще си отмъсти за всичките му подигравки.

Когато Кума Лиса си отишла в къщи, Кумчо Вълчо се запътил за дома на Зайо Байо. Потропал на вратата:

— Чук! Чук! Чук! Никой се не обадил. Почукал още веднъж:

— Дан! Дан! Дан! Пак се не обадил никой. Похлопал трети път:

— Ток! Ток! Ток!

Чул се гласът на заека:

— Кой тропа?

— Един приятел.

— До гуша ми е дошло от приятели.

— Аз съм ти най-верният приятел, Зайо Байо. Отвори ми да ти кажа една новина.

— Каж я отвън!

— Новината е лоша. Страх ме е да не припаднеш, като я чуеш.

— Недей ме жали толкова — рекъл заекът, като надникнал от прозореца; той любопитствувал много да узнае новината, колкото и да е лоша.

— Тая заран умря клетата Кума Лиса, бог да я прости.

— Че аз не съм гробар да ми казваш това. Бог да прости умрелите, да живеят живите! Ами като е умряла Кума Лиса, къде ти са жалейните дрехи?

— Отивам да ги облека, приятелю. Бях тръгнал на гости у Лисини. Влизам. Гледам я — горката — легнала, не шава. Пипнах я — студена и вкочаняла. Дойдох да ти обадя. Вие бяхте с нея големи приятели: иди да ѝ запалиш свещ.

Като рекъл това, Кумчо Вълчо се отдалечил с бързи крачки, уж няма повече време за разговор. А Зайо Байо седнал и се усмихнал. Почесал си ухото веднъж-дваж и се запитал на ума си дали го не лъже Кумчо Вълчо.

„Може пък и да е умряла. Най-добре ще бъде да отида — сам да видя.“

Стигнал Зайо Байо до къщата на Кума Лиса. Всичко било тихо. Глас не се чувал. Потропал заекът — никой не му отвърнал. Пооткрехнал вратата и погледнал. В стаята било полутъмно. Осмелил се да влезе, но се спрял до вратата. Тогава видял, че Кума Лиса лежи на одъра неподвижно като мъртвец, а до възглавето ѝ свети голяма свещ. Лежи лисицата и не помръдва. И дума не ще, че е умряла.

Съмнение не може да има: Кумчо Вълчо е бил прав. Свило се сърцето на зайчето от жал. Макар че били врагове с лисицата, като я видяло мъртва, домъчняло му много. Дори сълзи му потекли от очите.

— Бог да прости Кума Лиса — рекло и се прекръстило, па запалило една свещ.

После я погледнало и рекло с по-висок глас:

— Клетата Кума Лиса! Няма кой да стои при нея да я пази да не би да я прескочи котка, та да се вампиряса. Дори и чичо Соколчо не е дошъл, а те бяха големи приятели. И Кумчо Вълчо се е запилял нанякъде: няма го още. Не бива да я оставям сама. Ще постоя, додето дойде някой друг.

Като гледал мъртвата лисица, на Зайо Байо се сторило по едно време, че тя си поотваря очите.

— Кума Лиса май не е мъртва, ами е примряла. Кой я знае? Може и мъртва да е, а мене да се е сторило, че е жива. Все пак ще остана, макар че сега имам много работа.

Малко след това лисицата пак си поотворила очите — да види там ли е още зайчето. То забелязало това и рекло:

— Ба, Кума Лиса била жива! Тя изглежда мъртва, но ми се струва, че е жива. Чувал съм, че когато отидеш при мъртвец, той си дигал задните крака и извиквал: „Вахууу!“

Разбира се, зайчето казало това от хитрост — за да разбере мъртва ли е лисицата, или се преструва.

Но Кума Лиса си лежела и не мръдвала. Тогава заекът казал с още по-висок глас:

— Чудна работа! Кума Лиса лежи като мъртва, а не прави, както правят мъртвите. Мъртвите — истинските мъртви — си вдигат задните крака и викат: „Вахууу!“

И що станало след това? Кума Лиса отведнъж си вдигнала задните крака и се развикала, колкото й глас държи: „Вахуууу! Ва-ХУУУУУУ! Вахуууууу!“

Като чул това, Зайо Байо побягнал толкова силно, сякаш го подгонили всички ловджийски псета от околността.

За да се запази от неочаквани нападения и да живее в мир и спокойствие, Зайо Байо издигнал над къщата си висока кула. Като видели това, и другите животни решили да си направят хубави къщи. То се знае, че не всички били трудолюбиви като Зайо Байо. Някои се задоволявали с това, че поразширили дотогавашните си жилища, а други ги украсили. Едни изровили по-дълбоки подземия, за да си крият там храната, други само сменили завесите на прозорците, трети сновали по една барака до къщите си, колкото да се каже, че са направили нещо.

Кума Лиса решила да покрие с нови керемиди своята къща.

— Когато ми остане повечко време — казвала тя на приятелите и приятелките си, — ще си издигна нова къща, много по-висока от Зайовата. Но сега имам друга работа. Па и лисичетата искат много разноски: пари ми не стигат за висока сграда.

Разчуло се навред що крои да прави Кума Лиса.

И Зайо Байо узнал за тия кроежи. Рекъл да намине край Ли-сини, за да види как върви работата.

Първите дни нямало нищо. Лисицата все се канела да се залови за работа. После почнала да пренася керемиди. Най-сетне наченала да сваля старите от покрива и да нарежда нови.

Една заран Зайо Байо, като приближил към Лисината къща, зачул силни удари с чук. Той видял Кума Лиса, че се е качила на покрива и набива силно керемидите с чук.

Но той видял и нещо друго, което било много по-важно за него. В един кът на двора имало нов калаен съд, а в него бил обедът на Кума Лиса. Ястието миришело тъй хубаво, че на Зайо Байо потекли лигите.

И ето що си казал тогава Зайо Байо: „Както съм гладен, струва ми се, че този обед е приготвен не за оная, която реди горе керемидите, а за мене. Много ще съжالياвам, ако не го изям, преди да си тръгна.“

След това се провикнал:

— Добър ден, Кума Лисо! Как си? Лисицата била ядосана, че й не спори работата.

— Добре — отвърнала му тя, — но съм толкова заета, че нямам време да разговарям с безделници.

— Тъй ли? Как ти върви работата?

— Нали виждаш? Върви.

— Що правиш на покрива?

— Поправям го, за да издържи през есента, когато завалят силните дъждове.

— Колко е часът?

— Часът е час за работа, а не за приказки.

— Както си ядосана, струва ми се, че ти не върви твърде работата, а? Какво ще кажеш?

— Нищо няма да кажа. Остави ме на мира.

— Май че имаш нужда от помощник, както ми се вижда.

— Че имам, имам, но отде да го взема? Помощници не се намират току-тъй.

Зайо Байо си засукал единия мустак и казал:

— Ако е за помощници, и аз бих ти помогнал, Кума Лисо. На младини бях голям майстор в поправяне на покриви. Който ме погледнеше, завиждаше ми: толкова бързо работех. Недей мисли, Кума Лисо, че се гордея, та няма да ти помогна. Готов съм. Нали знаеш, че приятел в нужда се познава!

— Много ще ти благодаря, Зайо Байо, ако ми помогнеш. Заекът си съблякъл дрехата, сложил я на земята, опрял до нея, на стената, бастунчето и се покатерил на покрива. За един час той наредил толкова керемиди, колкото лисицата не можела да нареди и за два. Керемидите били с по две дупки всяка. Трябвало да се забиват гвоздеи в дупките. Тъкмо тая работа се виждала на Кума Лиса най-мъчна. Удари с чука по гвоздея, а той се изкриви или пък чукът спуска керемидата.

Зайо Байо бил наистина майстор в тая работа. Той бързо на-лучквал главичките на гвоздеите и удрял винаги точно дето трябва.

„Чук-чук! Чук-чук!“ И керемидите се нареждали една до друга, сякаш никнат гъби.

Зайо Байо работил, додето се уморил. А той се не уморявал лесно, защото бил пъргав и свикнал на труд. Додето работел обаче, той си мислел по какъв начин да пипне обеда на лисицата. Чукал и нареждал керемидата до керемидата. Докле Кума Лиса нареди един ред, той нареждал два, че и три.

По едно време, като ковял, видял, че Лисината опашка се мотае пред него.

Зайо Байо си казал на ума: „Дявол да го вземе! Защо ли някои имат такива дълги опашки? Навярно само да пречат на другите.“

И той блъснал Лисината опашка — да му не бърка. Но веднага след това видял, че опашката е пак пред него.

„Страх ме е, че ще сбъркам в работата — си казал Зайо Байо. — Запомнил съм, че щом почнат да ми досаждат, сбърквам.“

И той продължил най-внимателно да кове.

Изведнъж Кума Лиса се развикала:

— Ай, ай, ай! Ай, ай, ай! Зайо Байо, ти си ми заковал опашката! Помогни ми, Зайо Байо! Помогни ми да си извадя опашката! Ти си я заковал!

Зайо Байо си затворил най-напред едното око, а после и другото, сетне се почесал по тила и накрай отговорил:

— Това не може да бъде, Кума Лисо. Кълна ти се, че не съм ти заковал опашката. Как ще я закова? Та нямам ли очи? Нали виждам къде кова? Ти се подиграваш с мене, Кума Лисо. Помни що приказваш!

Но лисицата продължавала да пищи, да крещи, да вика с все сила:

— Ох, опашката ми! Ох, хубавата ми опашка! Зайо Байо, ти си я заковал. Откови я, че ме боли! Откови я по-скоро!

А заекът казал:

— Кой знае, Кума Лисо? Може пък и право да казваш. Тук нищо не се вижда. Ще сляза да погледна отдолу.

Зайо Байо слязъл по стълбата. Погледнал към покрива и рекъл с тъжен глас:

— За съжаление, Кума Лисо, виждам, че си имала право. Аз наистина съм ти заковал опашката. Чудя се как съм можал да направя това. Къде ми е бил умът? Къде ми са били очите? Никога не ще си простя тая немарливост. Много ми е мъчно, Кума Лисо, повярвай ми! Да бях чул, че друг някой е направил това, не бих повярвал.

Кума Лиса пищяла, викала, кряскала. Но нищо не помагало. Зайо Байо се оплаквал от своята немарливост, ала не отивал да помогне на лисицата. А опашката ѝ била здраво закована. Тя не можела да я измъкне по никакъв начин.

— Ах, какъв съм глупав! — продължавал да се оплаква Зайо Байо. — Биваше ли да направя такова нещо? Да закова опашката на най-добрата си приятелка! Откак стана това, от скръб ми се разтвори цяла дупка в стомаха. Що да правя?

Кума Лиса продължавала да пищи, Да вика и да крещи. А Зайо Байо продължавал да говори:

— Ах, каква голяма дупка ми се е отворила от скръб в стомаха! Но ако се не лъжа, ей в оня кът има калаен съд с нещо за ядене. Дали не ще може с него да запълня тази дупка?

И без да се бави, Зайо Байо отхлупил съда и почнал да яде. Той изял зеленчука, после — вареното месо и най-сетне изпил сока. Много му се усладило.

Като си обърсал устата с пеша на дрехата, той казал:

— Не си спомням никога да съм скърбял толкова, колкото сега, поради това, че по невнимание съм заковал опашката на Кума Лиса — тая дълга опашка, тая хубава опашка. Не съм виждал друга опашка толкова дълга и хубава. Трябва да съм гледал зад себе си, когато съм я заковал. Страшен глупак съм наистина! Никога няма да си простя това.

И като казал тия думи, Зайо Баир се обърнал на петите си и си отишъл с весело подсвиркване.

Кума Лиса е много хитро животно, според някои най-хитро от всички животни. Но, изглежда, Зайо Байо е по-хитър от нея. Не се знае дали Лиса е успяла да си извади опашката. Някои казват, че още стои на покрива със закована опашка.

Издание:

Николай Райнов. Приказки от цял свят

Редактор: Иван Гранитски

Графичен дизайн и корица: Петър Добрев

Коректор: Соня Илиева

Издателство „Захарий Стоянов“, 2005

ISBN 954-739-564-5

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.